

G. 16, 90

AZ

ÉJSZAKI OSZTJÁK NYELV

VOLOGODSZKI FORDÍTÁSAINAK

ÉS OROSZ-OSZTJÁK SZÓTÁRÁNAK ALAPJÁN

TEKINTETTEL

MIND CASTRÉN DÉLI OSZTJÁK GRAMMATIKÁJÁRA,

MIND A REGULY HOZTA SZÓ-JEGYZÉKRE S EREDETI OSZTJÁK

ÉNEKEKRE.

IRTA

HUNFALVY PÁL.

H. Pál

BŐLCSESZETHALLGATÓK SEGÉLYZŐ EGYLETE
KÖNYVTÁRA... 20... SZÁM... *ca* SZAK.

BUDAPEST, 1875.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia bérházában.)

264/1064.

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

ELŐSZÓ.

Jelen nyelvtudományi munkámnak szótára előbb nyomtatván ki, mint nyelvtana, mivel az eredeti szűkebb szándék látható. Úgy gondoltam vala eleinte, hogy a' Vologodszki evangéliumi fordítása, jóllehet csak 10 fejezetet ad Mátébul, lesz dolgozatomnak főbb alapja, segítséget várván ugyanannak osztják szótárátul, mellyet Wiedemann Sz.-Pétervárott saját használatára németre tett által, s velem szivesen közlött, s Castrén nyelvtanátul, melly a' déli osztjákat tárgyalja. Azért a' szótárban csak Vologodszki és Castrén szerepelnek mint utolsó tekintélyek vagy források. Természetes vala egyébiránt az osztják szóknak a' megfelelő vogul szók általi megvilágosítása, valahol az hosszabb keresgélés nélkül megtörténhetett.

Jobban-jobban megismérkedvén a' nyelvvel s annak elérhető szókincsével, a' Reguly hozta osztják énekeket is elővevém, ámbár nem igen bíztam, hogy valamellyiknek megértése sikerüljön. Mert azt tudom vala, akár mythicus, akár történeti, akár lakadalmi énekek azok, nyelvök bizonyosan különbözik attul a' nyelvtül, a' mellyet Vologodszki által lehet tanulnunk. Reguly egy kis osztják szójegyzéken kívül, a' mellyben némi grammatikai adatok is találhatóak, semmit sem hagyott hátra, mi az énekeket megfejtené. Azonban említett följegyzései ugyanazon nyelvjárást mutatják, a' mellyet az énekek; a' mi legott az érthető szók idomai bul kilátszik. A' nyelvtan kidolgozásában tekintettel lévén

már azokra a' följegyzésekre is, a' grammatika tehát szélesebb alapúvá lett, mint a' szótár. S mennél többet forgatám az eredeti énekeket is, annál több-több remény csillamlék fel előttem, hogy talán mégis közölhetek legalább nagyobb töredékeket azokbul. Azért bevezetést is készíték az eredetiek jellemzésére. Végre a' Vologodszki orosz-osztrák szótárbul kezdém mind az egyes szókat, mind a' szólásokat kijegyezni, a' mellyek nálam nem voltak meg, hogy toldás-képen a' már kinyomatott szótárhoz csatoljam, azon felül a' Schlözernél és Klaprothnál lévő osztják szókat is akarván közölni.

Ámde munkám ezen bővülések által lassankint annyira növekedett, hogy nem fér bele a' jelen kötetbe. Kénytelen vagyok tehát egy más, ha lehet a' következő, kötetben adni azt, a' mit az énekekbül közölni fogok, annál is inkább, mert nyelvi sajátságaik is fejtegetésre szorulnak, s mert az ének a' Reguly nyelv jegyzeteivel együtt némileg egy külön osztják nyelvjárással ismertetnek meg bennünket. De ha meggondoljuk, hogy

Szegény ember szándokát

Boldog isten birja,

úgy hiszem, az olvasó nem fogja talán neheztelni, hogy már itt találja az Eredetiekhez való bevezetést. Ha el is kellene maradnia, a' mit most ígérek, a' közlöttnek hasznát veheti majd, a' ki munkámat folytatja. Még a' szótári toldások sem férnek el mind itt. Ámbár tehát kétszerre jelen is meg az osztják nyelvet tárgyaló munkám, az által, mégis reménylem, csak növekszik majd mind teljessége mind alapossága. Eddigi késlelködése sem vált kárára.

Budapesten, 1875. tavasz hó 24-én.

Hunfalvy Pál.

TARTALOM.

Bevezetés.

	Lap.
Történelmi tájékozás	1
Források	5
Az osztják nép területe	8
Az osztják nép jelen állapota	14
Az osztják nép hite	22

ELSŐ RÉSZ.

Hangtan.

1. §. Az osztják nyelv hangjai	28
2. §. Magánhangzók	29
3. §. <i>a</i> hangzó	29
4. §. <i>á</i> hangzó	31
5. §. <i>e</i> hangzó	31
6. §. <i>ě</i> hangzó	31
7. §. <i>o</i> és <i>u</i> hangzó	32
8. §. Ikermagánhangzók	32
9. §. Mássalhangzók	33
10. §. <i>g</i> hang	34
11. §. <i>ng</i> hang	34
12. §. <i>l</i> hang	36
13. §. <i>j</i> és <i>v</i> hang	37

A' hangok változásairul.

14. §. A' magánhangzók egyezése nincsen meg	37
15. §. A' szó-tő magánhangzói változnak	37
16. §. Hangok kiugratásai	38
17. §. Hangok betoldásai	38
18. §. A' <i>n t p</i> hangok változásai	38
19. §. Az ajak- és inyangok változásai	39

Nyelvjárások.		Lap.
20. §.	A' vogul és osztják nyelv viszonya egymáshoz; a' déli és északi osztják	41
21. §.	A' déli osztják <i>t</i> -je az éjszakiban <i>l</i> ; <i>s</i> annak <i>au</i> , <i>eu</i> -je ebben <i>ov</i> , <i>ev</i>	42
22. §.	Az éjszaki osztjáknak berezovi és obdorszki különbségei	45
23. §.	A' Reguly szójegyzékében előforduló hangkülönbségek	49
24. §.	Hangsúly	49

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

25. §.	A' szó-tan osztályai	49
--------	--------------------------------	----

ELSŐ OSZTÁLY.

A' név-szó.

26. §.	A' névszó alá foglaltak	51
27. §.	Tárgyi név. A.) Eredeti tárgyi névszók	51
28. §.	Az eredeti tárgyi névszók nem miud egy taguak	54
29. §.	Nem taglalhatók és idegen szók	55
30. §.	<i>k</i> és <i>h</i> végü kéttagu szók is eredetiek	55
31. §.	<i>l</i> és <i>n</i> végü kéttagu szók is eredetiek	55
32. §.	<i>s</i> végüek is lehetnek eredetiek	56
33. §.	<i>t</i> végüek is lehetnek eredetiek	56
34. §.	Összetett névszók	56

B.) Származott tárgyi névszók.

Névszóktul származnak:

35. §.	<i>ije</i> képzővel	57
36. §.	<i>k</i> , <i>h</i> képzővel	58
37. §.	<i>ng</i> képzővel	58
38. §.	<i>s</i> (<i>as</i> , <i>is</i>) képzővel	59
39. §.	<i>p</i> <i>m</i> képzővel	59

Igeszóktul származnak:

40. §.	<i>p</i> képzővel	59
41. §.	<i>p</i> + <i>s a</i> képzővel	60
42. §.	<i>p</i> + <i>s (as)</i> képzővel	61
43. §.	<i>m</i> képzővel	61
44. §.	<i>l</i> és <i>ng</i> képzővel	61

45. §. <i>s</i> képzővel	68
46. §. <i>ta</i> képzővel	62
47. §. <i>an</i> tagadó szóval	62
48. §. <i>ot</i> szóval	62

Tulajdonsági névszók.

49. §. Eredetiek és származottak	64
50. §. Eredeti tulajdonsági névszók	64
51. §. Származott tulajdonsági névszók. <i>p</i> (<i>pa</i>) <i>b</i> (<i>ba</i> , <i>bi</i>) által.	65
52. §. <i>ng</i> által	65
53. §. <i>la</i> , <i>li</i> által; mely járul a) N é v s z ó k h o z	67
54. §. járul b) I g e s z ó k h o z	68
55. §. A <i>šik</i> kicsinyítő által	68
56. §. Az <i>at</i> képző által	68

Névszó-ragozás.

57. §. Az osztják nyelvnek három száma	69
58. §. Egyes szám	69
59. §. Az egyes szám lehet a, i, e, i, o, u végű	70
60. §. Lehet k, h, g, ng; l, n, s, š, ž, r, p, m végű	71
61. §. Kettős szám	72
62. §. Többes szám	75
63. §. Az <i>m</i> , <i>t</i> , <i>s</i> , <i>l</i> végűek többes száma	75

Viszony-ragok.

64. §. <i>a</i> és <i>na</i> viszony-ragok	76
65. §. Castrén-osztják ragok	78
66. §. Reguly-osztják ragok	79
67. §. A tulajdonság-nevek ragozása	82
68. §. Azok fokozása nem történik képzővel	82
69. §. Az egybehasonlítás <i>ki n' z' a</i> által történik	82

Számnevek.

70. §. Alap számnevek	83
71. §. Tizes alap számnevek	85
72. §. A' sokszorozott tizesek	86
73. §. A' sokszorozott tizesek	86
74. §. Az alapszámnevek a' tárgyiszók egyes számával járnak	87

	Lap.
75. §. A' <i>na</i> ragnak jelentése a' számneveknél.	87
76. §. Sorszámnevek	87
77. §. Számnévi szerkezetek	88

Névmások.

78. §. Személyes névmások	89
79. §. A' Regulynél talált személyes névmások	90
80. §. A déli osztják személyes névmásai	90
81. §. Birtokos ragok	91
82. §. A' Regulynél talált birtokos ragok	94
83. §. A' déli osztják birtokos ragjai	94
84. §. A birtokos ragok többes számában mutatkozó egyezés a' magyarral	95
— Mutató névmások	96
85. §. Kérdő és visszamutató névmások	97
86. §. Határozatlan névmások	99

Viszony-szók.

88. §. A' viszonzyszók	100
89. §. Némely viszonzyszó adverbium is	107

Igehatározók.

90. §. Az igehatározók eredetiek és származottak	107
91. §. Az eredeti igehatározók	107
92. §. A' származott igehatározók	108

Mondat-kötők.

93. §. A mondatkötők	109
94. §. Felkiáltók	109

MÁSODIK OSZTÁLY.

Az igeszó.

95. §. Az igeszók eredetiek és származottak	109
96. §. Magánhangzós egy tagú igitők	110
97. §. Mássalhangzós egy tagú igitők:	
1) <i>l</i> -es, <i>n</i> -es, <i>r</i> -es ige tök;	
2) <i>k</i> , <i>h</i> , <i>g</i> torokhangos igitők;	
3) <i>t</i> végű,	

4) <i>s, s' š</i> végü,	
5) <i>p, m</i> végü igetők	110
98. §. Magánhangzós két tagú igetők :	
1) <i>a</i> végü,	
2) <i>i</i> végü igetők	112
99. §. Mássalhangzós két tagú igetők :	
1) <i>t</i> végü,	
2) <i>l, r, n</i> végü.	
3) <i>m</i> végü igetők	112
100. §. A' származott igék	113
101. §. Névszóktul képző nélkül származott igék	113
102. §. Névszóktul származnak :	
1) <i>t</i> képzővel	113
2) <i>l</i> képzővel	115
3) <i>m</i> képzővel	115
4) <i>s'</i> képzővel	116
103. §. Névszóbul és igébül való igék	116
104. §. Igetöktül származnak :	
<i>t</i> (<i>d</i>) képző által	117
<i>t</i> és gyakorító <i>l</i> által	118
<i>t</i> és inchoativ vagy momentan <i>m</i> által	119
participialis <i>m</i> -hez járuló <i>t</i> által	119
participialis <i>p</i> -hez járuló <i>t</i> által	119
105. §. A' <i>t</i> (<i>d</i>)-hez <i>ji</i> is járul	120
106. §. <i>l</i> gyakorítóvá teszi az igét	121
107. §. <i>s'</i> reflexivvá teszi az igét	122
108. §. <i>m</i> képző inchoativ vagy momentan jelentésü	124
109. §. <i>s</i> képző	126
110. §. <i>nt</i> (<i>nd</i>) képző	126
111. §. A' származtató képzők halmozódhatnak	126
112. §. A' Regulynél talált igeképzők	127
113. §. Igeragozás	127

Névi mód.

114. §. A' névi mód <i>ta</i> és <i>m</i> -féle	128
115. §. A' <i>ta</i> -féle névi mód.	128
116. §. A' <i>ta</i> névi módnak jelentései	128

	Lap
117. §. A <i>ta</i> névi mód ragozása	128
118. §. A <i>ta</i> névi mód fölveszi az <i>ot</i> -ot	128
119. §. A <i>ta</i> Regulynél <i>tí</i>	129
120. §. Az <i>m</i> -féle névimód	130
121. §. Az <i>m</i> -féle névi módnak jelentései	130
122. §. Az <i>m</i> -féle névi mód többese és ragosai	131
123. §. Az <i>m</i> -féle n. m. fölveszi az <i>ot</i> -ot	132
124. §. Castrénnél az <i>m</i> -es névimód	132
125. §. <i>p</i> — <i>s</i> névimód csak származékokban	132

Parancsoló mód.

126. §. A parancsoló mód képzője	132
--	-----

Indicativus.

127. §. Az indicativus jelentése	133
128. §. Jelenidő	134
129. §. A' jelenidő Regulynél	135
130. §. A' jelenidő Castrénnél	139
131. §. Az osztják jelenidőnek képzője	140
132. §. Mult idő	141
133. §. A' mult idő Regulynél	143
134. §. A' mult idő Castrénnél	144
135. §. Szerkesztett idő alakok	146

Conjunctivus.

136. §. A' Conjunctivus Castrén szerint	146
---	-----

Szenvedő ige.

137. §. A szenvedő ige alakulása	147
Jelen ideje	148
Mult ideje	149
138. §. A szenvedő ige Regulynél	149
139. §. A szenvedő ige Castrénnél	150

Tárgyas ige.

140. §. A tárgyas ige	152
141. §. Meg van Regulynél is	155
142. §. Castrén nem ismerte föl, de nyoma meg van nála is	155
143. §. Az igeragozás paradigmáji	156

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

144. §. A' mondat részei	161
145. §. A' mondat különbségei.	162
146. §. Az alany és mondomány egyezése	163
147. §. A' birtokosragu szók füzödése	165
148. §. Alany	166
149. §. Az alany jelzései	167
150. §. A' tulajdonság-szó mint jelző	167
151. §. Jelzők gyanánt szolgáló szók kettős alakja	170
152. §. A' genitivus viszony	172
153. §. Az appositíói viszony	173
154. §. Mondomány	173
155. §. A' mondomány követelte accusativus, vagy annak igenes kiegészítése	174
156. §. A' mondománynak nem igenes kiegészítése	175
157. §. Millyen kérdésekre áll az <i>a, ja</i> rag?	175
158. §. Millyen kérdésekre áll a' <i>na</i> rag?	177
159. §. Az <i>el'ta</i> viszonyítónak jelentései	179
160. §. A' többi viszonyítók jelentései	180
161. §. Az igésnevek:	
a) <i>ta</i> képzős	181
b) <i>m</i> képzős	182
162. §. Az igenlő <i>at</i> -nak jelentése	184
163. §. Az <i>an, al, anta</i> tagadók	184
164. §. Többszörös mondatok	185
165. §. Visszamatató mondatok	184

SZÖVEGEK.

Fordítások.

I. Máté evangeliomának tíz első fejezete	189
II. Kátéfélék a) A' hit czikkei	212
b) A' tíz parancsolat	214
c) Az úri imádság	216
Bevezetés az eredeti szövegekre	218

(Magok a' szövegek kiszorúltak innen).

Szótár	1
Toldások és javítások	178

NYOMTATÁSI HIBAK.

45. lap alulról 5. sor. kükülömséget helyett olv. külömséget
50. » felülről 9. » akarok » » akarat
61. » » 19. 20 sor kitörlelődök a' pontig
62. » » 15. sorhoz tedd hozzá: Ide való hīs maradék, hamu, hī-t a
maradni.
84. lap alulról 7. sor. 80 helyett olv. 81
89. » » 8. » után tedd ezeket: ma-o-t-em enyém, nīng-o-t-en tiéd.
108. » felülről 6. » khalent helyett olv. khaleut
141. » » 8. sorban tedd hozzá. A' metszeni szó is ide tartozik,
mert van metélni, 's volt metetlen, a' mai metszetlen
helyett. Lásd Nyelvt. Közlem. XII, 77.
191. lap felülről 5. sor. turum huse helyett olv. turum husel
212. » » 3. » potárzset » » potarset

BEVEZETÉS.

1) Történelmi tájékozás.

Az *Ugor* nevű föld (Ugria, Jugria, Jugoria) az alsó *Ob* és *Irtis* folyók mellékeit foglalja magában, nyugatra az Uralig, éjszakra a' szamojédekig, keletre a' *Nadim*, *Agan* és *Vach* folyókig, délre a' tatárokig terjedvén. A' vogulok és osztjákok hazája, kiket az orosz krónikák és czári oklevelek egy névvel *jugorok*- vagy *ugorok*-nak (*jugricsi*) neveznek. Az *ugor* vagy *jugor* név a' szirjän-ek útján jutott az oroszokhoz, mert ezek amazok által kerültek az Uralelvre; a' szirjänek pedig ezt az Uralelvet, vagy Uralon túli országot és népet *jögrá*-nak és az ugorokat *jögrajás*-nak nevezik vala. A' vogulok mind magokat, mind a' rokon osztjákokat *mansi*-aknak hívják.

De az *ugor*, *ogor* név sokkal régibb. Attila birodalmának szétbomlása után a' Deneperen túli vidékeken a' *kutrigurok* és *utrigurok* tűnnek elé; az *ugur*, *ugor*, *onogur*, *savagur* népnevek is ott vannak a' Volga- és Káspi tenger meg az Ural hegység között. Mind e' nevekből az *ogor*, *ugor* név látszik ki.

Az 550 körül írt Jordanis, a' kinek alán eredeténél és a' gótok közt viselt hivatalánál fogva lehető tudomása vala a' mai déli Oroszországrul, ezt így írja le: A' (Balt) tengernél az *eszték* laknak; tőlök dél felé van az *akatzir* erős nép, a' melly nem szánt-vet, hanem marhatartásbul és vadászatbul él. Azon túl van a' *bolgár* nép; ez után a' *hun* vitéz és számos törzsnek két ága, az *ultiagiroké* és *szaviroké*; a' *hunugurok* pedig, a' kiknek vitézsége nagyon félelmes, onnan ismeretesek, mert tőlük származik a' nyest bőr-kereskedés (quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium). *)

*) Az Anonymus is úgy ismeri a' magyarok ősi hazáját, hogy abban »ultra modum abundanter inveniuntur zobolini, ita quod non solum nobiles et ignobiles vestiuntur inde, verum etiam bubulci et subulci ac opiliones sua decorant vestimenta in terra illa.«

A' byzantinus Theophylactus Simocatta (612—640.) még világosabban tudósít az *ogor* néprül. Ez, úgymond, igen hatalmas mind számbra, mind hadi gyakorlatra nézve. Keleten, a' *Til* folyó mellékein, lakik, melly folyót a' turkok *feketé*-nek *) neveznek. Az ogorok legrégebbs fejedelmek *Uar* (*Ováp*, *Var*) és *Cheunni* (*Xεουννι*) valának, kiktül némelly ogorok *Uar*-nak és *Cheunni*-nak neveztetnek.

Az *ugor*, *ogor* nép- és ország-név azután a' novgorodiak által lön ismét ismeretessé, a' kik 1096 óta kereskedést űztek ott, mi mindég rablással járt, ezt adóbehajtásnak nevezvén. Az ugorok több ízben agyonverék a' kereskedőket és adószedőket, jelesen 1193-ban. Nem sokára a' mongolok hódításai másfelé fordíták a' novgorodiak figyelmét. A' mongolok t. i. 1235-ben a' Volga és Káma mellékeit pusztíták; 1236-ban a' mordvinokat és Bolgárországot hódíták meg; 1237—1239-ig az orosz fejedelmeket hajták igájok alá egész Tverig és Jaroszlavig, de Novgorodig nem jutottak; azután Magyarország elpusztítása után 1242-ben visszatérének, 's a' mordvinokon, bolgárokon és baskirokon keresztül Ugorországot is meglátogatók. De az alsó Volga mellékein telepedvén le, az éjszaki vidékeket kevesebbé ronták. Novgorodnak kereskedése tehát azután is folya Ugorországgal, jöllehet maga a' *Kapcsaki ordu*-nak (*Batu*-khán utódainak) adózik vala. A' XIV. században bomladozék a' *Kapcsaki ordu*, 's belőle több khánság lön, egyike a' *szibir* khánság, a' melly alá némileg a' vogul és osztják fejedelmek is tartoztak. 1455-ben egy vogul fejedelem, *Aszik*, az Uralon innen, a' vicegdai tartományban pusztíta; 's az ütközetben a' permi püspök *Pitirim* is elesvén, azt 1467-ben egy nagyobb sereg megboszúlá *Viatkából* és *Permbül*, a' melly a' vogul *Aszikot* is foglyul ejté.

A' moszkvai nagyfejedelem *Iván* egészen megváltoztatá az ottani viszonyokat. 1477-ben megsemmisíté a' novgorodiak szabadságát, 's ezeknek jogát is vagy kereskedését az ugorok közt eltulajdonítá. 1483-ban egy sereget indíta az ugorok ellen, minek következtében 1484-ben *Aszik* fija, *Jumsan*, néhány társfejedelemmel együtt hódolni mene Moszkvába; a' többi vogul-osztják fejedelmek folytatók még a' védelmet. 1490-ben még nagyobb sereg

*) Meg lehet jegyezni, hogy ma is a' török népek a' Volgát *Etil*, *Elel*-nek, a' Kámát pedig *fekete Etil*-nek nevezik.

indúla az Ural-elyvre, 's Lăpină, Jujl, Munkesz vagy Munkosz vogul városokat, 's több, számszerint harminczkét más várost elfoglalván, ötven fejedelmet és az előkelő lakosok közül ezernél több foglyot hurezolván magával, 1500-ban visszafére Moszkvába; Iván pedig az Ugor- vagy Jugorország nevét is befoglalá a' czimébe. Mind erről Herberstein Zsigmond, ki Miksa és V. Károly császárok, meg Ferdinánd osztr. főherczeg követéül kétszer, 1516-ban és 1529-ben, járt Moszkvában, szerze tudomást, 's az említett hadjáratok leírásában így nyilatkozik: »Haec est Juharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt . . . Ajunt Juharos in hunc diem eodem cum hungaris idioma te uti, quod an verum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen ejus regionis hominem habere potui, quocum famulus meus, linguae Hungaricae peritus, colloqui potuisset.«

Még Herberstein előtt is híre vala nálunk, hogy a' magyarok oda való országbul jöttek volna ide. Mátyás király és Iván czár között követségek járanak több ízben; azonban a' kereskedők előtt sem vala ismeretlen ama távoli ország, a' mellyben magyarul beszéllők volnának, mit Herberstein Moszkvában is hallott. »Ezt Mátyás, úgymond Bonfinius, orosz (szarmata) kereskedőktől megtudván, követeket és tudakozókat is indíta oda, hogy, ha lehetne, a' rokon népet Pannoniába hoznák, a' melly a' folytonos háború által néptelenné vált.*)

Sőt már IV. Béla idejében, a' tatárjárás előtt, a' rokon népet keresni arra felé menének a' magyar szerzetesek, mint azt a' »Fa-

*) »Unnor et Magor, cujusdam annalium scriptoris opinione, Unnorum auctor fuisse traditur . . . Quare Unni, bello asperrimi, trajecta ad Cimmericum Bosphorum palude Maeoti, non modo sedibus Gothos rejecerunt, sed universam Europae Scythiam domitarunt, in repetitisque Pannoniis quieverunt, quas a se Ungarias appellarunt. Pius autem Pontifex (mihi crede) doctissimus, Ungaros ab Unnis (quod omnes rerum scriptores confirmant) promanasse non patitur, pari cum Jornande tractus affectu, qui Ungaros ac Scythas, *pellium murinarum commercio notos fuisse* scribit. Deinde Sacrosanctus ille pater cujusdam Veronensis nomen adducit, qui cum ad Tanais ortum penetrasset, gentem Ungarica lingua loquentem se invenisse dicebat. Divus quoque Matthias noster, hujusc rei non ignarus, quam a Sarmaticis quibusdam mercatoribus acceperat, legatos illuc ac exploratores misit, quibus cognatam gentem, si posset, in Pannoniam, populis diuturno bello haud parum exhaustam, alliceret: quod etsi hactenus assequi nequivit, si vixerit tamen, fortasse praestabit.« Bonfinius, *Rer. Hungaric. Decades. Dec. I. lib. II. Editio Car. Andr. Bel. Lipsiae, 1771. pag. 41.*

«*etum Magnae Hungariae*» elbeszéli; végre Anonymus és Kezai Simon krónikáiban is némi homályos emlekezés van arról a' messze országrul, mert az Ural vidékre teszik azt a' Scythiát, 's abban a' *Dent-* és *Mogor*-országot, a' mellynek keleti határosa »*regnum Jorianorum*«, mi nyilván az *Ugor* vagy *Jugor* ország.

De a' vogulok és osztjások nyelvéről a' XVIII. század elejéig alig tudtak valamit. Talán *Witsen Miklós* az első, a' ki 1705-ben *) az éjszaki és keleti Tatárországot leírván, 's különböző utazásokból sokat közölvén a' vogulokrul és osztjákokrul, ezeknek nyelvéből is mutatványt, jelesen a' *Mi* atyánkat közlé. De azt nem lehet megérteni. Valamivel használhatóbbat ad az osztják nyelvből *Strahlenberg Fülöp János* 1730-ban. **) — *Messerschmidt* is 1725. és 1726-ban jára az osztjások és vogulok közt, de tudósítását csak *Klaproth*bul ismerem. Sokkal többet tanulunk *Fischer*ből, ki az 1768-ban kiadott Sziberiai történelmében, nemcsak a' vogulok és osztjások történeteiből annyit közöl, a' mennyit *Müller Gerhard Fr.* 1735-ben a' sziberiai levéltárakban megtalált, hanem háromszáz szóból álló szótárt is állított össze, a' mellyek jelentéseit negyven sziberiai nyelvben kitette. E' szótár kézírata a' göttingai egyetem könyvtárában lévén, abból közlé *Schlözer* az »*Allgemeine Nordische Geschichte*«-ben (1771.) a' háromszáz osztják szót. — *Pallas* 1768—1774-ig utazgata az orosz birodalom ázsiai részeiben; 1772-ben az obi osztjákoknál tartózkodék, 's útleírásában ***) némi szójegyzéket ad a' *Berezovon* aluli és *Berezovon* felüli osztják nyelvből. Végre *Pallas* szerkeszté a' nagy egybehasonlító szótár első részét is, mellynek latin czime: *Vocabularia linguarum totius orbis comparativa, Augustissimae cura collecta.* S. Petersburg, 1786. A' mit *Gyarmathi* az osztjákból és vogulbul felhoz, az mind abból a' nagy szótárból, meg *Fischer*nek összeállításából van kieszedve. *Klaproth* »*Asia Polyglotta*«-jában is csupán a' nagy szótárt hasz-

*) Noord en Oost Tartaryen stb. Door Mr. Nicolaas Witsen, Burgmaster te Amsterdam. Amsterdam 1705. (Második kiadás 1785.)

**) Das Nord- und Ostliche Theil von Europa u. Asien stb. Bei Gelegenheit der schwedischen Kriegsgefangenschaft in Russland, aus eigener sorgfältigen Erkundigung auf denen verstatteten weiten Reisen zusammengebracht und ausgefertigt. Stockholm, 1730.

***) Reise durch verschiedene Provinzen des russischen Reichs. 4. kötet. St. Petersburg 1771—1776.

nálja. Az orosz császárné szótára nem lévén nagyon elterjedve (orosz írása is nehezíté használását), a' Fischer gyűjteményében előforduló osztják szók, a' mellyeket Schlözer Éjszaki történelmében találhatni, egész Reguly és Castrén utazásáig voltak a' legbecsesebb tudósítás. Akárki gyűjtötte is e' szókat, a' nyelvet ugyan nem érti vala, de füle jól fogta fel a' hangokat, 's a' gyűjtemény ma is használható, 's mint száz évesnél régibb nyelvemlék, történelmi becsü. Van ugyan benne sok érthetetlen, de legnagyobb része nemcsak érthető, hanem tanulságos is, p. o. a' számnevek, az ige-szók prasense, a' mint azt az illető helyen látni fogjuk.

2) Források.

Az osztják nyelvet tárgyalni akarván, elő kell adnom azokat a' forrásokat, a' mellyekbül az osztják nyelv ismeretét meritem.

Első bővebb tudósításunk róla a' Castrén Sándor 1849-ben Sz. Pétervárott megjelent »*Osztják nyelvtani kísérlete, egy rövid szó-jegyzékkel együtt.*« Castrénnek az »*ugor*« osztjákok nyelve nem vala fő feladata, mert több évi utazgatása közben Sziberiában, csak néhány hétig tartózkodék nálok. Ezen rövid idő alatt sokféle nép- és helyrajzi jegyzésen kívül némi anyagot gyűjtötte az addiglan-igén kevésbé ismert osztják nyelvrül is; mert a' mit róla *Gyarmathi, Pallas, Klaproth* stb. munkájiban találunk, úgymond Castrén, az nem egyéb holmi csekély és nagyon hibás szójegyzékeknél. Castrén leginkább az Irtis melléki osztják nyelvbül gyűjtögetvén, azt tevé előadásának alapjává; de meg-megemlíti a' Szurguti és Obdorszki nyelvjárást is, amazt a' felső, ezt az alsó Ob mellékeirül. Bővebb tudósítást mind az osztjákrul mind a' vogulrul a' tudós világ, evvel biztatja olvasójit Castrén, egy magyartul várhat, a' ki nem rég az osztjákok és vogulok közt tett nép- és nyelv-kutató utazásbul tért vissza.

Ez a' magyar, mint tudjuk, *Reguly Antal*, a' ki 1843. ősszén Pétervárbul kiindulván előbb a' Loszva vidékein tartózkodék az Uralban, onnan elmenvén 's Tobolszkban rövid ideig mulatván a' Tavdán által Pelimbe, 's innen az éjszaki Szoszvára és az éjszaki Uralba utazék, a' hol a' legeredetiebb vogulokat találta. Az Uralbul pedig a' *Szin-ja* folyóhoz, *Tildomba*, igyekezék, melly folyó az osztjákok földjén az Uralbul az Obba kanyarodik.

Tildomban 1844. őszelő hó 18—20-án megpihenvén, tovább folytatá útját éjszak-kelet felé, a' *Vojkar* és *Szob* folyókhoz, 's az utóbbin lefelé a' hatalmas *Ob*-hoz, mellyen átkelvén Obdorszkba érkezék. Itt a' bór-adó beszolgáltatása végett összegyűlt osztjákoktól írta le az énekeket. Obdorszkból megint egy nagyobb kerülés után Bereзовba siette, a' hol a' telet az osztják tanulmányaira akarta fordítani. Tehát az obdorszki tartózkodásnak köszönjük azt a' nagy osztják szöveg-gyűjteményt, a' mellyet a' *Reguly* hagyományából kézirati kincsül bír a' magyar Akadémia. Ámde e' nagy 's maga nemében unicum-féle gyűjteménynek megértésére *Reguly* hagyományában nem találtunk kulcsot; tőle osztják szó-gyűjtemény nem maradt reánk egyéb egy kis jegyzék-csomónál, mellyben a' számniveken kívül egyes szók és néhány grammatikai alak van összeírva, miket illető helyeken elő fogok hozni. Úgy látszik tehát, hogy *Reguly*nek nem vala ideje vagy módja elegendő szóbeli magyarázatokat is följegyezni. Arra is emlékszem, hogy néhányszor kifejezte óhajátát elöttem, visszatérhetni az osztják tanulmányok ismétlésére és béfejezésére.

1868-ban kijött Londonban Bonaparte Lucian költségen az obdorszki osztják nyelvre fordított *Máténak* tíz fejezete. Nagy örömmel vevém e' fordítást 's be is mutatám némi ösmertetéssel *) az Akadémiának, mert az lévén az első, általunk is megérthető osztják szöveg, sok felvilágosítással kecsegtet vala. Fordítója *Vologodszki* pópa, kinek, úgy tudtuk, orosz-osztják szótára is megvan a' Sz. Pétervári Tud. Akadémiánál. **) Ennek lehető hiteles másoltatását a' mi Akadémiánk számára *Schiefner* és *Wiedemann* valának szívesek eszközölni; *Wiedemann* pedig német fordítását is közlé velem, a' mellyet magának készített volt.

Vologodszki az orosz-osztják szótárához, a' melly 1840-ben készült, a' káténak némi fordítását is csatolá; ez tehát meg a' *Máténak* 10 első fejezete az osztják nyelvü szöveg, a' mellyet értelmezni lehet, hogy rajta a' nyelv alkotását 's miképi mozgását meg láthassuk, mit se a' szójegyzékek, se a' szótárak nem mutatnak

*) Lásd: Nyelvtudományi Közlemények 1869-ben megjelent VII. kötetének 493—419. lapjait. »*Osztják Evangelium 's az éjszaki osztják-nyelv.*«

**) Azt *Vologodszki* maga 1842-ben küldte be az Akadémiának. Lásd: *Castrén* osztják nyelvtanának *Schiefner* által eszközölt második kiadását a' XII. lapon. V. ö. a' következő jegyzetet is.

meg, hacsak igen bő és sok mondatot nem közölnek. Ez okbul a' Castrén nyelvtana és szótára sem felel meg annak a' vágnak, a' melly nemesak a' szókkal 's ezeknek képzéseivel és ragozásaival, hanem magával a' nyelvvel is meg szeretne ismerkedni, mert Castrén két rövid mondásnál többet alig közöl.

Vologodszki hírét Reguly is vette vala,*) sőt miatta és a' vogul származású Satigin tanár miatt utazék Tobolszkba, de nem találá ott Vologodszkit, 's azt hallván felőle, hogy nem jól tudna osztjákul, a' tobolszki püspök ajánlását sem fogadá el, a' ki Vologodszkit fel akarta szólítani, hogy másoltassa le számára a' szótárát; mert Reguly azt hiszi vala, hogy rossz munkának bírása inkább káros mint hasznos. Ebben csalatkozik derék hazánkfia, mert minden szótár jó, a' melly a' szók értelmét megmondja; azután mi látjuk most, hogy Vologodszki eléggé jól tudta a' nyelvet.

A' források tehát, a' melyekből az osztják nyelv ismeretét merithetem: a' Vologodszki fordításai és szótára (1840. körül); Regulynek nagy osztják-szöveg gyűjteménye meg néhány szó és grammatikai jegyzetei (184 $\frac{1}{2}$ -bül); 's Castrén osztják nyelvtana (1849-bül), mellyet Schiefner némi bővítéssel 1858-ban másodsor adott ki. Castrén nem ad szöveget, Reguly nem ad szó-magyarázatokot, Vologodszki ad szöveget (bár nem eredetit) és szótárt. Reguly gyűjteménye sűrűen teleírt 116 félvét teszen; mind ének, a' mit az egyes czímek jelentenek, a' melyek többnyire vogul nyelvek, néhol osztják fordítással megmagyarázva. E' gyűjtemény a' legbecsesebb, 's úgy látszik, az egyetlen afféle osztják nyelvemlék. Fájdalom, azt egészen megfejteni nem egyhamar fog sikerülni.

E' három forráson kívül van ugyan még az Ahlqvist gyűjtése, a' ki 1858. őszén és telén járta be az osztjákokat mind Bezerovban mind Obdorszkban, 's a' ki az Ob jegén térvén vissza, a' Kondinszki monostor fejtül egy kéziratbeli orosz-osztják szótárt nyert ajándékba; **) de mind ez Ahlqvist sajátja, ehhez tehát nem lehet férnem.

*) »Tobolszkba leginkább két férfiú híre vonzotta volt, egyike Vologodszki, a' ki az Obi vize mellékein sok évig papi hivatalban élván, az osztjákok nyelvével huzamosabb ideig foglalkozott, 's néhány évvel ezelőtt a' Sz. Pétervári Akadémiának osztják szótárt küldvén be, Sjögrén előtt úgy nyilatkozott vala, hogy osztják nyelvtan készítésében is fáradozik.« Vogul föld és nép. 56. lapján.

**) Muistelmia Matkoilta Venäjällä vuosina 1854—1858. Kirjoittanut Aug. Ahlqvist, Helsingissä, 1859. 249. lapján.

3) Az osztják nép területe.

Az első és régebb tudósítások többnyire a *Kondai* osztjákokat emlegetik; a' Fischer szögyűjteménye is ezek nyelvéből való, 's nevezetéből azt lehet gyanítani, hogy általánosabb, szélesebb vala a' *Kondai osztják* név.*) Azomban Fischer a' sziberiai történelmében az osztjákokat tartózkodási helyeikről nevezvén meg, Irtisi, Obi, Kaszimi, Szoszvai (Ostiaken an der Obischen Soswa), Narimi, Ketí, Jeniszeji, Kemi osztjákokról beszéll. Ebben tévedés is lehet, legalább a' szoszvai osztjákokra nézve, mert három folyó viseli ezt a' nevet, 's ha az éjszakit, vagy nagy Szoszvát értjük rajta, mely Berezoznál egyesül az Obbal, annak mellékein vogulok laknak. Sok helyütt talán bajos is határt vonni a' vogulok és osztjákok között, minthogy ezek amazokat keletről és éjszakra bekerítik. — A' jéniszeji és kemi osztjákok külön megvannak nevezve, pedig Castrén szerint a' tatárok *Kem*-nek híjják a' Jeniszejt; a' kemi és jéniszeji tehát egy volna.

Az osztjákok és vogulok területeit semmi természetes határ nem választja el egymástul, azért egynek is tartható az osztják és vogul föld. Ennek mivoltát az *Ural*-hegység és a' hatalmas *Ob* vagy *Obi* határozzák meg.

Az *Ural*-hegységre se a' vogul se az osztják nyelvben nem találok nevet, mely t. i. az egésztest jelentené; az egyes csúcsok, völgyek stb. természetesen saját nevéek. Már Herberstein tudja, hogy az *Uralt* »cingulum mundi«, világ övének nevezik; Müller (der ungrische Volkstamm I. 18.) meg azt mondja, hogy az *Ural* név, mely a' tatár nyelvben övet jelentene, a' dszingiszkáni kor által és utána lett ismeretessé. Az oroszok *kammenoj-pojas* (köszikla öv), vagy *zemnoj-pojas*-nak (föld öv) nevezik, tehát lefordították a' tatár szót. A' vogul hit-rege, a' *Teremtés mondája*, megadja nekünk annak a' nevezetnek az okát. Az *Elmpi* (a' vogul hitbeli demiurgos) a' fő isten, *Nvmi Tarom*, meghagyása szerint előteremtette a' földet, azaz felbuktatta a' vízből, de az egyre forog vala. Hogy

*) Schlöznernél ez így áll: Kondisches Wörterregister, bei den Kondischen Ostjaken am Irtisch. Körülbelül olyan, mintha valaki a' tiszai magyarokról beszéllene, a' kik a' Dunánál laknak. Regulynél is: *handi jah* osztják, *ma handi jah* én^oosztják vagyok.

mint tehesse állandóvá, erre tanácsot kérvén Numi Taromtul, ez így oktató: »A' magam birta ezüst gombu övemet vedd el, 's lémenvén rakd az egész föld körül.« Az Elmpi úgy tön, megkerülvén a' földet, azon körülhúzá az ezüst gombu övet, 's íme a' föld veszteg maradt. — Az Ural-hegység, a' kiálló csúcsaival, nagy gombu övhöz hasonlít.

Az osztják nyelv *keu-*, *kevi-*nek nevezi a' követ és általában a' hegyet; *keu* vagy *kevi* tehát az Ural is. 'S minthogy nyugat felé húzódik el a' hegység, azért a' nyugatot is *keu-* vagy *kevi-*nek nevezik; Reguly szerint tehát *keu vuat* hegyi szél, annyi mint: nyugati szél; Vologodszki szerint meg *kevi pelak* hegyi fél, hegyi oldal, hegyi tájék annyi mint: nyugati tájék.

A' Reguly és Köppen térképein most az osztjákoknak határosai: éjszak és kelet felől a' szamojédek, nyugat felől a' szamojédek, szirjének és vogulok; délfelől a' vogulok és tobolszki oroszok; kelet felől a' szamojédektől fogva a' déli határokig török vagy tatár nyelvű népek. A' vogulokon kívül, a' kikkel úgyszólván egy nemzetet tesznek, az osztjákok előtt legnevezetesebbek a' *szamojédek* és *szirjének*. Az elsők, úgy látszik, nagy tekintélyűek, legalább nevők azt sejteti velünk. Az osztjákok *jor*, *or-*nak híjják, de *jor*, *or* erő is. Nem tudom ugyan, egy-e a' két szó, vagy csak hasonló hangu de különböző eredetű: de Reguly is, a' mint emlékezem, büszkének találta a' szamojédet. Az osztják *orjas*, *orkas* gögöt jelent; *orjasta* és *orkasta* gögös lenni, büszkélkedni; Vologodszki a' farizeusokat *orkasta jah-*nak = gögös népnek, fordítja. Én régolta gyanítom, hogy a' magyar *órjás-*nak egy eredete van talán az *or*, *jor-*ral.

Jor-jah vagy *or-jah* tehát a' szamojéd nép, még pedig *keu or-jah* hegyi szamojéd, a' legéjszakiabb Uralban lakó, és *nim or-jah* alföldi szamojéd, a' tengerpart felé lakó, mit legitt az Ob folyó leírásánál jobban megértünk.

A szirjänekrül is alább lesz említés.

Az osztják területnek legnagyobb folyója az *Ob* vagy *Obi*, melly leghalásabb folyó is.

Osztják és vogul nyelven *Asz* (atya). Jelentőségét tudja és tiszteli a' nép, mert az osztják énekek *jemüng as-*nak, azaz szent atyának, továbbá *lantüng as-*nak, *kulüng as-*nak, azaz, tápláló atyávak, halas atyának nevezik. Ha a' régibb tudósítások helyesek, a'

mellyeket Fischernél találunk, 's a' mellyek szerint a' Jeniszejnél és Ketnél is osztjákok laktak; ezek akkor az Obnak felső vidékein is, szinte az Altáji hegyekig, terjedtek volna. Most, Castrén szerint, a' Szurgut városon felül a' *Vach* folyóig érnek csak; a' nevezett Szurguton kívül lefelé még Berezov és Obdorszk városok vagy helységek vannak az obi osztjákok területén.

Minthogy az Ob délfelől halad éjszak felé a' Jegestengerbe, az osztják nyelven az al föld *nim mû*, al szél *nim vot*, al tenger *nim saris* az éjszaki földet, éjszaki szelet, éjszaki tengert jelenti; Sziberia is alföld, *nim mû*, t. i. az Uralhoz képest, a' mellynek keleti folyója az Obba és Irtisbe folynak; viszontag a' fel szél *num vot*, fel föld *num mû* a' déli szél, déli föld. Ha tehát különbséget tesznek a' *keu or-jah* (hegyi szamojéd) és *nim or-jah* (alföldi szamojéd) közt, az utóbbi azért neveztetik úgy, mert éjszak felé a' Jegestenger partján lakik. — A' második folyó:

az *Irtis*, mellynek forrásai szintén az Altajiban vannak, közel az Ob forrásaihoz, 's a' melly az Om, Isim, Tobol, Tavda, Konda nagy folyókat felvevén 's nagy folyamra növekedvén Szamarován alul az Obbal egyesül. Osztják neve, Castrén szerint, *Tangat*, Vologödszki szerint *Longa*. E' névrül alább többet. Az Om, Isim, Tobol, Tavda mellékein nem lakván osztjákok, ezeknek harmadik folyója tehát:

a' *Konda*, osztjákul *Chandî*. Ez az Ob és Irtis folyókhöz képest kicsi, de a' tudósítások gyakran említik, mert legtöbbit a' *Kondai osztjákokrul* beszélnek. A' folyó az Uralban veszi eredetét 's dél-keletnek tartván, déli hajlásával éjszak-keletnek fordul, 's Szamarován felül az Irtisbe szakad. Villa-félét képez tehát a' folyó, a' mellynek nyugati 's délfelé nyúló ága a' *Tap-ja*, *Jag-va* 's több apró folyót felszedvén a' vogulok földjét, keleti 's éjszak felé nyúló ága pedig az osztjákok földjét hasítja. Ezért vannak Kondai vogulok és Kondai osztjákok. A' Kondai vogulok nyelvét a' Máté és Márk evangeliumok fordításából ismerttettem meg, a' mellyet Popov készített.*) A' Kondai osztjákok nyelvéről az említett Fischer-féle szójegyzéknél külömb tudomásom nincs; Castrén sem említ belőle valami eltérőt. Ha tehát abban a' régi »Kondai osztják« szógyűjteményben bízni lehet, az inkább az obi, mintsem az irtisi

*) *Nyelvtudományi Közlemények* IX. és X. kötetében.

osztjákhoz tartoznék, ámbár Fischer egynek tartja az Irtisivel. — Negyedik folyó:

a' keleti vagy *kis Szoszva*. Három *Szoszva* van, a' déli és éjszaki, mellyek a' derék Uralban keletkeznek, 's a' keleti, melly annak egy keletiebb hátában származik: A' két első egészen a' vogulok földjén van; a' harmadik viszontag egészen osztják folyó. — A' déli *Szoszva* és a' *Loszva* egyesüléséből lesz a' *Tavda*, melly azután a' *Pelim* folyót is magába vevén a' *Tobolba* szakad. Az éjszaki vagy a' nagy *Szoszva* délfelől éjszak-keletfelé egy S alaku menetben folyván, Berezov mellett szakad az Obba, miután magába vette a' délfelől érkező *kis Szoszvát*, mellyet *osztják Szoszvá*-nak is nevezhetnénk. A' hol a' nagy *Szoszva* az Obba szakad, ott a' vogul földnek legnagyobb szélessége éri az osztják földet, azért lehet *berezovi vogulokrul* és *berezovi osztjákokrul* beszélni.

A' *Szoszva* név se nem vogul, se nem osztják, hanem szirjän; vogul neve *Tajt* (*Taut*), *Täjt*. Már a' »Vogul föld és nép« című munkámban közlöttem azt az észrevételt, hogy a' vogul felfogás szerint a' nagy folyó mintegy anya-folyó, vagy öreg folyó, 's a' kisebb folyók, a' mellyek abba mennek, annak *ujjai*, mint a' magyar felfogás szerint is a' ruhának *ujja*, az asztalnak, szekrénynek *fija* vagy *fiókja* van. A' vogul-osztják földnek az *Ob* igazán anya-folyója, öreg folyója; ennek minden más folyó, melly beléje foly, egy-egy *újja*. 'S azt jelenti a' *tajt*, *täjt*, *taut* szó, a' mellyhez a' vogul nyelv a' *ja* = folyót, teszi hozzá, így: *tajt-ja* = újjbéli folyó. Akkor nem tudom vala, hogy a' *sos-va* ugyanezt jelenti, mert *sos* a' permi nyelvben is *újj*, a' permi nyelv szinte azonos a' szirjännel, ebben is *sos* lehet az *újj*, valamint az a' votjákban is *sajes*, *sajas*. A' permi és szirjän nyelvek mintegy két nyelvjárás, mellyet egy szóval szirjännek nevezhetünk; a' vogulok, osztjások is *särän*, *sarän*, *sareng*, *saran*-nak nevezik. A' szirjän és permi nyelvjárásban a' folyó *va* (vogulul *ja*, osztjákul *jagan*, *jogan*); *sos-va* tehát ugyanaz, mi vogulul *tajt-*, *täjt-ja*, azaz, újjbéli folyó.

De mi a' *Szoszvá*-nak osztják neve? Vologodszki szerint *Levi*, Reguly szerint *Leu*, (mint *evi* leány, *kevi* kő, is Reguly szövegeiben *eu*, *keu*). A' *Szoszva* tehát osztjákul *Levi-jagan*, vagy *Leu-jagan*. A' *jagan*, mint tudjuk, az, mi a' vogul *ja*, a' szirjän-permi *va*: mi tehát a' *levi*, *leu*? Ez is újjat, *manica*-t, jelent, 's úgy viszonylik a' *luj*, *digitus*-hoz, mint a' vogul *tajt*, *taut*, *täjt* a' *tule*-hoz, mi

»digitus.« A' Reguly szövegei szerint a' *leu lu* is, azért *leving, leung* = *lung* is, azaz újjas, a' minek újja van, vagy ilyen újjhoz tartozik, tehát *lung vuas* = ujj-város, újjon levő város, mint mondjuk: Tiszán, Dunán levő.

Még a' nagy Irtis is az Obnak újja, 's már régen gyanítom, hogy a' *tangat*, a' mint azt az irtisi osztjások nevezik, nem egyéb a' vogul *tajt-nál*. Vologodszki szerint az éjszakiabb osztjások *Longa-jagan*-nak nevezik. Lesz nem sokára alkalmunk igen számos példából látnunk, hogy az éjszaki osztják gyakran a' déli osztjáknak *t-jét l-lé* változtatja, mind az elő-, mind a' bel-, mind az utóhangokban. A' *tangat* ennél fogva szabályosan *langal, longal* volna az éjszaki osztjákban: ámde itt csak *longa* van, utóhangbeli *t* vagy *l* nélkül. De a' *levi, leu, lu* is szakasztott ilyen viszonyban van a' vogul *tajt, tajt, taut*-hoz, a' mit meg lehet jegyeznünk. Azt hiszem, nem csalatkozom, ha a' *tangat, longa* szót úgy magyarázom, hogy ujjat, manica-t, jelent. A' vogul és osztják nép tehát az Ob folyót öregnek, 's az abba menő folyókat újjainak nézi. Egyébiránt az *As* szó, mi a' folyónak vogul és osztják neve, valóban is atyát, öreget jelent; lehet, hogy az *Ob* vagy *Obi* szó is csak némi fordítása neki.

Most jutatom eszibe az olvasónak, hogy a' szirjének az Ural-elvek kereskedői voltak, a' kik által az oroszok is odajutottak. Azért lettek a' szirjén nevek, a' mellyeket a' vogulok földjén is találunk, ismereteseek az oroszoknál és az európai tudományban. A' szirjén befolyásnak az ugor népek nyelveiben is sok nyoma van, úgymond Ahlqvist; *) így a' *saran* (szirjén) szó ugyanazt jelenti az osztják nyelvben, mit a' *saksa* (német) szó a' finnben, p. o. a' kis hajót *szirjén csónak*-nak, a' főtt szurkot *szirjén szurok*-nak stb. nevezik. Regulynél is találom, hogy *lop, lup* evező lapát, de *sarang lup* azaz szirjén lapát, a' kormány. Annál inkább az *szirjén*, mi onnan kerül az osztjásokhoz, mint p. o. a' *lazacz*, mellyet *szirjén hal*-nak (*saran hul, chul*) neveznek, mert az nem találtatik az Obban és újjaiban, (az Obnak feneke nagyon iszapos, mit a' *lazacz* nem szeret, azért nem költözik abba, hanem az Uralon inneni folyókból vitetik oda).

*) Muistelmia stb. 259. lapján.

Az osztják népet most is a' folyókrul nevezik, a' mellyek mellékein lakik. Van tehát

a) *As-jah*, azaz Obi nép, mert a' *jah* szó népet jelent; az *asjah* szóból lett az *osztják*. Az Obi nép természet szerint vagy fel Obi nép = *num Asjah*, a' Szurgut város környékein, az a' déli osztják nép; vagy al Obi nép = *avas Asjah*, *nim Asjah* (mert mind *avas*, mind *nim* = al), a' Berezov és Obdorszk környékein. A' *Szurgut* városnak nem tudom, van-e osztják neve; a' Berezov helyén az orosz hódítás előtt is városféle vala, mellynek osztják neve *Sugmut vaš*, úgymond Fischer, *) ma is úgy nevezik, hogy *Sungit* vagy *Sümet vaš*, vogulul pedig *Kal-uos*. Mind az osztják, mind a' vogul név *nyírvárost* jelent, 's azt teszi az orosz *Berezov* is (bereza, беpeза, nyír, беpeзob nyíres). *Obdorszk* megint szirjän név, Ob-dor = Ob-mellett, az *sk* orosz végzet; annak osztják neve *Pulnga-vaš* azaz: a' Pulingon (való) város. E' név azt mondja nekünk, hogy az osztják város nem közvetlenül az Ob mellett, hanem a' *Pul'* folyó mellett volt, a' hol az Obba folyik. Az osztják éneken *Puling aut*-nak neveztetik, mint alább megtudjuk. Továbbá van

b) *Tangat-jah*, vagy *Longa-jah* azaz Irtisi nép Tobolszkon alul, tehát Tobolszktul éjszakfelé. Ennek a' nyelve a' Castrén előadásának alapja; az és a' szurguti osztják teszik a' déli osztjákat.

c) *Handa (chandi-) jah* azaz Kondai nép, a' Konda keleti vagy osztják ágának mellékein. Az ottani osztjások *handa-kujet*-nek, azaz, Kondai embereknek híjják magokat. Meg van már mondvá, hogy a' régibb tudósítások leginkább a' Kondai osztjákat emlegetik.

d) *Levi, Leu-jah*, azaz Szoszvai nép. Minthogy három Szoszva van, mellyik Szósvának a' népe osztják? A' déli Szoszva, melly a' Loszvával egyesülten a' Tavdát képezi, egészen vogul folyó, annál tehát vogulok laknak, 's ezekről soha nem volt kétség, miolta ismeretes a' vogul nép. Az éjszaki vagy a' nagy Szoszva népet, úgy látom, Reguly előtt az oroszok osztjáknak tartották volt, melly tévedésbe annál könnyebben eshettek, mert az osztják és vogul nyelvek nagyon közel állván egymáshoz, a' nem értő előtt csak egynek látszanak; továbbá, mert a' Szoszvai mellékek voguljait az éjszakiabb osztjásoktól semmi természetés határ nem választja

*) Siberische Geschichten. 263. lapját.

el. De mi most határozottan tudván, hogy a' nagy Szoszva legalább odáig, a' hol a' kis, vagy keleti Szoszva egyesül vele, csak vogulokat táplál, a' Szoszvai osztják néven tehát a' keleti Szoszvának lakosait, 's a' Berezov környékbelieket értjük.

Az osztják nép számát Köppen 1838-ban 18,800-ra tevé. Újabb népszámlálást, vagy becslést nem ismerek.

4) Az osztják nép jelen állapotja.

Nem akarom mind azt egybeszerkeszteni, a' mit az osztjások-rul Pallas, Castrén, Ahlqvist előadtak, hanem némelly fővonással annyit kifejezni, a' miből némi képét alakíthatjuk magunknak az osztják nép állapotjának. E' végett is össze kell fűzni a' múltat és a' jelent.

Nagy Iván ural-elvi hódításai, úgy látszik, feledékenységbe jutottak, vagy inkább nem voltak egyéb rabló hadjáratoknál; mert *Jermak* 1578-ban újra kezdé hódítgatni Sziberiát, véget vetvén a' szibir khánságnak, 's kipusztítván a' vogulokat és osztjásokat. E' hódítással járó éhségek és betegségek nagyon ártottak, különösen a' *himlő*, mely 1631-ben mutatkozék először a' vogulok és osztjások közt, 's majdnem az élők felét elragadta.*) — Moszkvában 1599-bén, a' *Jermak* hódítása befejeztével, az orosz birodalom egyetemes térképét rajzolák, a' mellyet czári meghagyásbul 1626-ban és 1680-ban le-lemásoltak. Ezen térkép az alsó Ob mellett az Irtis bezakadásáig 18 helységet, az Ob feletti Irtis mellett 10-et számlál elő, a' mellyek legnagyobb részét *városnak, kerített helységnek* (gorod) nevezi.**) Hol vannak ezek ma? Reguly térképén csak egy-két osztják helység mellett áll az orosz *gorod* szó.

Az osztják énekekben a' város *vuas, us* (Vologodszkinál *vaš, voš*), de *aut* is, úgyhogy az *aut* a' megfelelő sorban *vuas* helyett áll, tehát bizonyosan egy jelentésű emezzel, p. o.

šoper nohlä *vuas* ti amesleu,

šaper nohlä *aut* ti amesleu

(= a' šoper magosságon várost lakunk most). Az *aut* hegyet is jelent; azt lehet hát gondolnunk, hogy a' *vuas, us, vaš* is emelkedő

*) Fischer, *Sibirische Geschichte*. 439. 440. lapon.

**) Lehrberg, Über die geographische Lage und Geschichte des Jugrischen Landes. Lásd: Untersuchungen zur Erläuterung der ältern Geschichte Russlands. St. Petersburg, 1816.

helyen való várost teszen, a' mire külömben, t. i. magasságok megszállására, a' vogul és osztják lapos földeken a' folyók áradásai kényszerítették a' lakosokat.

Amott a' 9. lapon láttuk, hogy az' osztják *keu* nemcsak követ, hanem hegyet is jelent (mint magyarban is *kő* hegyet teszen, p. o. *Ajnács-kő, Bodó-kő, Kő-alja* helységnevekben; másnyelvben is, p. o. németben *Stein* = hegy, mint *Königstein* stb.): vajjon hát az *aut*, hegy, *kő* is egyszersmind? Úgy van; 's most világossá lesz a' vogul *ahtes, ahtas, ahtos* *kő*. A' szó-tő *aht*, mi azonos az *aut*-tel; a' gutturalis *h* magánhangzová, *u*-vá lesz; az *s* pedig képző, melly nemcsak igetökhöz járul, mint *kal, hal*-hoz, mibül lesz *kales, kalas, koles, hales* = halandó, hanem névi tökhöz is, p. o. *vot, vuat* szél-hez, mibül *votas*, Regulynél *vuadas* szélvész. Így *aut, aht* *kő, hegy*, de *ahtes, ahtas, ahtos* is *kő* és hegy. — Úgy látszik, a' *keu, ahtes* szókon inkább gömbölyü alaku követ, vagy kősziklát ért a' nyelv, mert mind az osztják *keu*, mind a' vogul *ahtes* vesét és herét is jelentenek.

'S ez az *aut, aht* szó végre azonos a' magyar *hegy* szóval, melly utóhangbeli *t* nélkül van, mint az más szókra is leesett, p. o. a' vogul *jaut, jajt* magyarban *új (íj)*; a' finn *yht*, vogulban *akv, äuk*, magyarban *egy (eggy)*; sőt a' vogul nyelvben magában is van *aht* és *ah, ah* *kő, hegy*. *Aht, aut* tehát igazán = hegy.

Annál inkább lehet az *aut* szó rokon avval a' magyar *egy* szóval is, a' melly a' régi *Egy-kő*-ben (most *Hegy-kő* = Heiligenstein, Sopronmegyében), továbbá az *egy-ház* szóban van meg.

A' *falv* az osztják nyelvben *pugol, pògol*, a' vogulban *paul*. Falu, paul, pugol, pògol szók is egy eredetűek 's a' *pugol, pògol*-bul fejthetők meg, a' melly gombot jelentvén, hasonlóképen kisebb kiemelkedő helyiséget teszen. A' mit tehát nem is gyaníthatott az ember, im a' vogul-osztják-magyar város és falu jelentései közt is találkozás volna.

Az osztjákok, úgymond Castrén,*) sok nemzetségre oszlanak, mindegyike magában egy nagy háznépet vagy kis államot képezvén. A' keresztyénné lett osztjakságnál megszűnt már e' szerkezet, mert az orosz hatóságok és törvények alatt él, de az obdorszki

*) Castrén, Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker; St. Petersburg, 1857. A' 107—128. lapjain.

osztjákoknál tart még a régi pogány rend. A' nemzetség néha száz, sőt ezer lelket is számlál, a' kik egymást rokonoknak tekintik. Ezt a' nemzetségi viszonyt *rag*, *rah* szóval fejezi ki a' nyelv, innen az ige *rahta* azt jelenti: érni, illeni, közellenni, jölneni; azután rokon lenni. A' voguloknál is megszűnt már a' nemzetségi szerkezet, de a' *rag*-nak megfelelő *rau* ugyanazt teszi ott; *raunu* közelebb, többesben *raunut* egy nemzetségbeliek, osztjákul *rahtet*. A' régi időben a' *raunut*, *rahtet* között tilos volt a' házasság, az egyik nemzetség férfiai tehát a' másik nemzetség leányait vették vagy rabolták. Ez talán még most is divatozik az osztjákoknál, mert Vologodszki a' Máté 5, 27. versét így fordítja: *Nen hulseta, muj jasim us jis jaha: »rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtija«* (hallottatok, mi mondva volt a' régieknek: rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál). Itt a' *rahta ne* tulajdonképen: egy nemzetségbeli nő. Az orosz eredetiben csak annyi áll: ne preľubodejstvuj = ne paráználkodjál. A' Kondai vogul fordító is csak így mondja: *mot ne jot ul hajerlen* más nővel ne hamiskodjál.

A' nemzetség feje az öreg; több nemzetség megint egy fejedelem alatt áll, a' kinek méltóságát II. Katalin czárnő elismerte. Van több ilyen fejedelem. Ezek fentartják a' rendet a' nemzetségek közt, 's ítélnek azokban az ügyekben, a' mellyek az öregektől hozzájuk kerülnek; de a' halálbüntetést csak az orosz hatóság mondja ki. Az osztják nyelvben *uort*, *urt*, vogulban *ater*, szószerint *ur*-at jelent. Nem bírtam még kihozni, vajjon ez az *uort* vagy *urt* = *úr* csak fejedelem-e, vagy nemzetségi öreg is? Az *uort*, *urt*-nak vagyis *ater*-nek ezt a' nevezetét is: *num ho* = fő ember, vogulul: *äli-kum* találom. Mind a' nemzetségek öregei, mind a' fejedelmek méltósága örökös. A' nemzetségek összetartanak, 's ha költöznek, az öreg vagy a' fejedelem vezérli. E' nomád nemzetségek mind Obdorszkban, télelő, vagy deczember hó vége felé találkoznak a' vásárban. Hivatalbul tartoznak a' fejedelmek és öregek jelen lenni, 's a' törzs vagy nemzetségek adaját beszédni és általszolgáltatni. (Minden férfiszemélytül két szürke rókabőr jár). Láttuk, hogy Reguly ilyen alkalommal gyűjté össze az osztják énekeket. — Ahlqvist két osztják fejedelemmel találkozék, egyikkel a' *Szinja* mellékén, másikkal Obdorszkban. Ennek neve *Tajšin*, kinek méltóságát Miklós czár is megerősítette volt, 's a' ki 1854-ben meglátogatá a' czárt Sz. Péterváratt, azért nagy tekintélyü vala még az

orosz hatóságok előtt is. Egyébiránt gazdag ember is, (10,000 rénnek a' gazdája), mi, úgymond Ahlqvist, az ottani viszonyok közt 40,000 ezüst rubellel felér. *)

Az osztják énekekből megtudjuk, hogy a' nemzetséget *jah*-nak, azaz népnek, nevezik; 's egy-egy *jah*-nak volt egy *vuas*-a vagy *aut*-ja. Némelly *aut* azomban több *vuas*-bul is állott; azaz némelly fejedelem alá több nemzetség tartozott, mint Castrén is tudósít. Így például megjegyzi Reguly, hogy a' *Nading jah* igen hatalmas volt, 8000 emberből álló — bizonyosan nagyítás, mellyet azomban a' multnak hire teremt. — Ennek városa a' *Nat* kis folyó torkolatján, közel a' mai Obdorszkhoz volt. De fővárosa *Puling aut*, a' mellynek neve a' *Pul'* folyórul való, a' mai *Pulnga vas* = Obdorszk. 'S itt úgy látszik, hogy az *aut* szélesebb jelentésü a' *vuas*-nál, mert a' *Puling aut* alá tartozott a' *Pul'* folyóbeli város, vogulul: *Pul' ja keurt*, a' *Nat* város, és a' *Lung aut*, melly nem lehet a' keleti vagy az osztják Szoszvának városa, mert e' Szoszva vagy *Leu* Berezovnál, tehát Obdorszktul igen messze, szakad az Obba, hanem más közelebb folyóé, a' melly hasonlóképen az Obba merül. A' *Lung aut*-rul megvan jegyezve, hogy külön népc és külön éneke volt. Sőt az énekek címjeiből kitetszik, hogy minden nemzetségnek vagy *jah*-nak volt saját *aut*-ja vagy *vuas*-ja meg saját éneke, *ar*-ja, vogulul: *eri*-jä. Mert ime van:

Nating ar, a' *Nat* város, vagy nép éneke. Az ének a' *nim sariš*-nál = alsó vagy Jeges tengernél való három városul szól: *kolom vuas ti mulmeu*, *kolom vas ti amesmeu*, három város a' kerületünk, három város az ülésünk stb. Továbbá van:

Puling aut eri (a' *Pul'* város éneke),
Lung aut nál eri (a' *Lu* város fokának éneke),
Jeli us eri (a' *Jeli* város éneke),
Sames vas ar (a' *Sames* város éneke).

Ez utolsónak ilyen címe is van: *As jah ater eri* az *Obi* nép fejedelemének éneke.

E' címek tiszta vogulok, az utolsót kivéve, de a' mellynek magyarázata: *As jah ater eri* szinte vogul, mert osztjákul így volna: *As jah uort ar*. Ez is a' két nyelvnek és népnek egymáshoz való

*) Ahlqvist, Muistelmia etc. a' 242. lapon.

nagy közelségét és rokonságát mutatja, mi egyébiránt sokbul és folyvást kitetszik.

Egyes fejedelmekről, sőt asszonyokról is vannak énekek, p. o. *urt enmem arl*, vogulul: *ater jänimem eriä*, azaz a' fejedelem nevelésének éneke; *uort ar*, vogulul: *ater eri* = fejedelem éneke, a' mellynél e' különös magyarázat van: *Sarnu uort lu arl* azaz: az arany fejedelemnek ő éneke. A' két ének czíme azért is nevezetes, hogy a' harmadik személyü birtokos rag ki van téve a' biró névszó után, így *urt enmem arl*, vagy éppen *uort lu arl* a' fejedelem nevelése éneke, a' fejedelem **ő** éneke, mi szokatlan, 's eddigelé, tudtomra, első mutatkozó eset. A' vogul magyarázat ezt is utánozza, így: *ater jänimem eriä*.*)

A' *Šaper naj ankem ar* a' Saper fejedelem asszonyom éneke, így van magyarázva vogulul: *Angve Puling aut ne ols*. Az *anki*, *angve* asszony, itt mintegy tulajdonnév áll, 's errül mondatik, hogy Pulvárosi nő volt. De mi ebbül látjuk, hogy az osztjákoknál úgy, mint a' voguloknál, híres nők is, tehát, mint a' vogul rege mondja, nemcsak *eri kumet*, *majt kumet* = ének emberei, monda emberei, hanem *eri net*, *majt net* = ének nejei, monda nejéi, is valának.

Egy éneknek vogul czíme így szól: *Munkes kant Tarom eri* a' Munkesz hadistenének éneke. A' *Munkes uos* = Munkesz város, a' vogulok földjén van, 's az általam közlött vogul énekek közt ott van egy *Munkes eri*, Munkesz ének, is, de az medvérül szól, tehát medve-ének. Az osztják ének nem ilyen tartalmu.

Más énekek nem emberek, nem városok, hanem természeti tárgyakra szólnak, mint

*) Már itt érdekes tudnunk, hogy az *uort*, *urt* (fejedelem) megfelel a' magyar *úr*-nak, a' finn *uros* vagy *uroh*-nak. Az osztják szónak utóhangbeli t-je a' finnben *s* vagy *h*, melly hangváltozás gyakori; a' magyarban pedig el is vész, mi hasonlóképen gyakran történik, mint láttuk az *aut* = hegynél stb. Még az is nevezetes, hogy az osztjában *uort* *úr*, fejedelem, és *ort* szolga; a' finnben *uros*, *uroh* *úr*, *hős*, és *orja* szolga (esztben *ori*); a' magyarban *úr* és a' régi *ör* szolga. Hogy *urat*, nem *ürt* vagy *urol* mondunk, az talán az utóhangbeli t-nek a' nyoma. — Továbbá azt is meg lehet itt jegyezni, hogy a' vogul *ater* fejedelem, nem az, mi az osztják *uort*, *urt*, hanem azonos az osztják *eter*, *eder*-rel. — Az *ater*, *eter*, *eder* szó derültet, fényest jelent, 's mint ilyen, *urat* is. A' *naj* szó ugyan azt teszi, 's egyszersmind fejedelmet, így a' *šaper naj anki* = a' Saper fejedelem asszony. Ha nem csalatkozom, az *ater* inkább férfiakról, a' *naj* meg inkább asszonyokról mondatik.

As pogol ar az Ob dombjának éneke;

Tajt kvätl eri, ismét vogul czím, eme' osztják megfejtéssel: *Leu kudob ar*; mind kettő azt jelenti: a' Szoszva-közép-ének. Ez homályos, mert nem tudom, a' *kvätl, kudob* = közép, az énekhez tartozik-e, miszerint az a' Szoszvának vagy Leu-nek középső éneke volna, vagy a' Leu-höz-e, miszerint a' középső Szoszvának vagy Szoszva-köznek volna éneke. A' *Leu*-rül is mondja az ének, hogy *lanting Leu, kuling Leu* = táplálékos Szoszva, halas Szoszva.

A' *Šaper naj anki* = a' Saper fejedelem-asszony nevezetéhez következő tudósítást adhatom: Az osztják *jah* = nép, szó a' vogulban *mam, mäm*; már a' *Puling aut jah*, vagy *Puling aut mäm*-rül azt a' megjegyzést találom, hogy az *šaber mam*-nak, azaz *šaber* vagy *šaper* népnek is hivatik. Előbb már *šaper, šoper nogil*-t = saper magosságot láttunk. Mit jelent tulajdonképen a' *šoper, šaper šaber* szó, nem tudom, de előfordul a' vogul és osztják énekekben az érczek megnevezésénél is. Ott van t. i. a' vogul *šarñ*, osztják *sorne, sorña, sorñu* arany; a' vogul *aln*, osztják *uln* ón; a' vogul *og, ogi, vog, vogi, voh*, osztják *vah, voh, oh, uh, ogi* réz; a' vogul *kért, kér*, osztják *kardñ, kordñ* vas, de *etvah* is; a' vogul *argen, arñ, aren* réz, mi, tudtomra, nincs az osztjában. De van ebben *lolpi* ólom, Castrénnél a' déli nyelvben *tolpa, toppa*.

A' vogul *aln* ón, ezüstöt is teszen, 's a' vogul énekekben van: *sareng aln* szirjån ón, azaz ezüst, *kemi aln*, és *šaper aln*. Az osztják énekekben van: *kemi voh* vagy *kemi ogi, šaper voh* vagy *šaper ogi*. A' *sareng aln* maga magát magyarázza meg; a' *kemi aln-ra, kémi voh-ra* meglepő magyarázatot találok emebben: Novgorod, mellyet a' tatár-járás nem bántott, a' *Jugra* vagyis *Ugor* országgal közlekedett egész Nagy Iván idejéig, az adónak egy részét a' moszkói Nagy fejedelemnek tartozván fizetni, a' ki, a' krónikák szerint, egyszer különösen a' *za-kámi* ezüstöt, azaz Káma-elvi, Kámán túli ezüstöt követelé. *Za-kámi* országot említi az 1557-ki czári parancs is, az hát a' *Káma-el-föld*, azaz Kámán-túli föld. A' vogul *kémi aln*, és osztják *kémi voh* bizonyosan az oroszok által is követelt *kámai ezüst*, azaz a' Kámán túli országbul, tehát a' nyugati Ural hegyeibül kikerült ezüst. Már most a' *sareng aln, kémi aln, kémi voh* (szirjån ezüst, kámai ezüst) mellett a' *šaper, šaber aln, šaper voh* vagy *šaper ogi* is azt gyaníttatja, hogy volt *šaper* nevü tartomány és nép is, a' melly a' vogul és osztják földön hírre jutott. Úgy lát-

szik, az ezüst nem került elő a' voguloknál és osztjákoknál, azért az Ural nyugati vidékeiről vitetett oda. A' szirjän nyelvben megvan az *ezüs* = ezüst szó, de az nincs meg se a' vogulban, se az osztjában. Helyette van a' vogulban *aln*, mi tulajdonképen *ón*, 's azért *sareng aln*, *kami*, *kémi aln*, *šaper aln* a' különböző helyről származott ezüst; *liling aln* kény-eső. Az osztjában *voh*, *vog*, *oh* réz, vagy inkább ércz; az obdorszki nyelvjárásban *sel-voh*, a' berezoviban *novi voh* = fejér ércz, azaz ezüst.

A' fémek vagy érczek neveiben sok tanultság rejlik. Az eddig felhozott vogul és osztják szókbul kitetszik, hogy az ugor népek a' fémek ismeretét nem kapták az oroszoktól, hanem hogy megvolt nálók, akár ők magok jutottak hozzá eredetileg, akár a' régi, szinte mondai *csüd* néptől vették azt. Így a' magyar *arany*, *ezüst*, *réz*, *vas*, *ón* mind eredeti ugor szók. Az *ólom* látszhatnék idegennek, hogy talán szláv szó, *olovo*, mely a' mi szlávjainknál *ólom*, az oroszoknál *ón*, (ezeknél *szvinecz* az ólom). Annak is tartja Ahlqvist (De Vestfinska språkens Kulturord, Helsingfors, 1871, a' 65. lapon), jóllehet ismeri az osztják *lolp* szót, mely *lola-ta*, olvadni, igébül való. 'S ebbül lehet gyanítanunk, hogy az *ólom* is az *olv*-adni igének származéka. A' déli voguloknál *atveš* az ólom, a' régi szójegyzékben *athuš*; továbbá Ahlqvisttől tanuljuk, hogy a' déli vogul az *ónt* *kaim atveš*-nek nevezi, mely *kaim* szó bizonyosan egy a' mi *kami* szónkkal.

Ámbár a' fémek ismerete megvolt az Uralon túli népeknél, mégis a' tulajdonképi pénznek nyomát nem kell nálók keresni. Külömben is ott legrégibb időtől fogva a' becses szőrü bőrök jártak pénz gyanánk, mert Jordanisnál olvassuk: Hunuguri autem hinc noti, quia abipsis pellium murinarum venit commercium.« (Pag. 29). Most is az evetke (mely vogulul *lén*, *lin*, éjszaki osztjával *langa*, *lanki*, déli osztjával *tanga*, *tenki*) annyi, mint pénz; tehát vogulul *šät lin*, vagy *sat lén*, osztjával *sot langa*, *lanki* annyit teszen, mint 100 pénzt, vagyis egy rubelt.*)

*) Már 1864-ben a' *Vogul föld és nép* című munkában (25. lapján) írtam: »Az evetbőr pénz gyanánt szolgált és szolgál mai nap is nemcsak az Ural népei közt, hanem egész éjszaki Ázsiában.« — Hofmann (Der nördliche Ural und das Küstengebirge Pae-choi. Untersucht und beschrieben von einer in den Jahren 1847. 1848. und 1850. durch die Kaiserlich-russische Geographische Gesellschaft ausgerüsteten Expedition. Band II. Verfasst von dem Leiter der Ural-

A' vogulok és osztjákok életmódja a' vadászat és halászat meg a' rénszarvas tartás. A' vadászatra fegyver és kutyá kell. A' fegyvert az osztják *jugol-nól*-nak, azaz *íj-nyíl*-nak, mint a' vadat *voj-hul*-nak, azaz állat-hal-nak nevezi. Tulajdonképen *voj* mindenféle vad, innen *tohling voj*, azaz tollas vad a' madár. A' *voj-hul* = vad-hal, kifejezés megmondja, mit vadásznak leginkább. A' vadászni szót *vel-ta* (*vel*, vogulul *ül* annyi mint *öl* és fog) szóval fejezik ki; a' vogul *li* = lö is; az osztják *joutlal* = lö. Ez a' szó különbözik ugyan a' *li* = *lő*-tül, de származik a' *jugol*, déli osztják *jogot*, vogul *jaut*, *jajt* azaz *íj*-től, minélfogva *joutla-ta* annyi mint *íjjazni*, *íjjalni*, mint mi a' nyíl szóból *nyilazni*, *nyilalni* igét képezünk. — A' vadászkutya *amp* eb, 's a' különböző vadra különböző kutya van, p. o. *ógos-amp* = nyuszt-eb, *vohsar-amp* róka-eb. stb.

Expedition Dr. Ernst Hofmann. St. Petersburg, 1856.) az idézett munka 34-dik lapján ezt írja: »Az erdős vidékek vadászára nézve a' legközönségesebb bundás vad az evetke, a' mellynek bőre, bár legolcsóbb is, vadászatának fő nyereségét alapítja meg, 's a' mellynek bőségéből vagy szűk voltából nyárban gazdag vagy szegény esztendőt jósol. Az evetbőr szerint, mellyet pénz gyanánt veszen és ad, határozza meg az árúk értékét. Azt nem érti, ha mondják, hogy egy pud liszt ennyi meg annyi kopekbe van, de igen is azt, hogy ennyi meg annyi evetbőrön kapható. Orosz pénzre váltva egy evetbőr 5—6 ezüst kopek.« — Ahlqvist-nál (De Vestfinska språkets Kulturoord, Helsingfors 1871. a' 169-dik lapon) olvassuk: »A régi időben leginkább az evetbőr vala a' közönséges csereszésköz vagy váltó pénz az európai és ázsiai éjszakon, 's az részt ma is. Eme' jelentéséből az evetbőrnek maradt meg nálunk (a' Viborgi tartományban) egy kamarális elnevezés, t. i. az *evet-föld* (*oravan maa*), bizonyos terjedelmű föld, a' mellytül egy evetbőrt kellett adóba fizetni. 'S mert pénz gyanánt szolgált az evetbőr, azért jelent az maig is sok uraltaji nyelvben pénzt, például a' szirjän és cseremiszi nyelvben *ur* (= finn. *orava* = evet), votják *koni*, vogul *lin*, tatár *t'in*.« Nagy csudálkozással olvasám tehát a' Petermann Mittheilungen-je 1874-dik évi I. füzetének 37. lapján: »Die Russischen Steppen sind im Süden und Norden von Waldungen begrenzt. Im Süden giebt es Eichhörnchen, im Norden befinden sich dieselben nicht, trotzdem alle Bedingungen zu ihrer Existenz geboten sind. Als die Russische Regierung vor einiger Zeit mit dem Gedanken umging, die Steppen wieder zu bewalden, wies Carl Ernst v. Baer nach, dass hier von einer Wiederbewaldung nicht die Rede sein könne, denn die Steppe sei schon zu Herodots Zeit Steppe gewesen. Hätte sich der Baumwuchs je über das ganze Areal erstreckt, so müssten die Eichhörnchen eben so gut im Norden wie im Süden vorkommen. Aber ein Eichhorn ist durchaus nicht angepasst — obschon seine Geschwindigkeit entschieden grösser ist, als die des Lemming — über eine ausgedehnte baumlose Ebene zu wandern, deshalb finden wir diese Thierchen nur an dem einem Rande der Wüste.« — tudniillik déli Oroszországbán.

A' halászatra mindenféle háló kell. A' legközségesebb szó az osztják *holip, halep*, vogul *kulp, hulp* szószerint háló, a' *hol, kul, hul* igétül, melly merülni, azután halászni jelent. Sőt a' Kondai vogulban *hulp* a' fejhálót, fejkötőt is teszi. A' hálót szevik, szövik, mert *sevi, seu, säg, sag* annyi mint szö, fon; 's a' *holip, halep, kulp, hulp-sem* ugyancsak *háló-szem*.

Egy másik háló-féle az osztják *uzom*, vogul *uosem*. Ez a' szó *us, uos* igét teszen föl, mellynek hasonhangúja *us, uos* annyi mint vesz, vész; *us-ta, uos-ingve* veszni. Meglepő tehát a' magyar *vész-háló* is. Ezenkívül még többféle háló van, mind ott a' voguloknál és osztjákoknál, mind nálunk, p. o. »nádból *vészt, vétret, varsat* vagy csik-kast készít, hálót köt.« 1863-beli Koszorú 353. lapján.

A' vadászat és halászat a' legelső, legeredetiőbb életmód, 's valóban nagy jelentőségű az erre való találkozás a' magyar és az éjszaki rokon nyelvekben. A' nyájörzö, marhatenyésztő élet már egy későbbi kornak életmódja, melly azután az országok külömb-ségei szerint is külömböző. Azért is a' vogul Teremtés mondája szerint az Elmpi, a' Numi Tarom utasításánál fogva arra tanítja ugyan az embereket, hogy mint és mibül készítsenek ijjat, nyilat, 's mint ejthetik meg a' vadakat; továbbá arra, hogy mint és mibül fonjanak hálókat, csináljanak gerebeket a' halászatra: de marhatartásra nem oktatja őket. Ez később, mintegy a' történelmi korban álla elő. Nevezetes, hogy csak a' *lóra* nézve van találkozás a' mi nyelvünkben és az ottani nyelvekben, mert a' *ló* vogulban *lu*, osztjában *lou, lovi*. Nevezetes az is, hogy a' rénszarvasra nézve nincs találkozás a' vogul és osztják nyelvekben sem, mert abban *kunnä* és *sabi*, ebben meg *kalang, kaläng*, a' déli osztjában *vëta, uëta* a' rénszarvas. Azt kell tehát ebbül következtetni, hogy a' *lovat* már abban a' korban tanulták ismerni és használni az ugor népek, mikor még közel valának egymáshoz: de hogy sokkal utóbb jutottak a' réntartásra, mikor már eltávoztak volt egymástul, 's hogy külömböző viszonyok közt ismerkedének meg vele azok is, a' kik úgyszólván, együtt maradtak.

5) Az osztják nép hite.

Az általános népismertetéshez tartozik, hogy az osztjások hitéről is szóljak valamit. Ez is azonos a' vogulok hitével.

a) A' vogul *tarom* és osztják *torim*, egy; csakhogy a' vogul szó a' mennyet, tehát a' rendesnél nagyobb nagyságot, mennyiséget, sőt időt is jelent, 's azonkívül az istent. E' jelentései bizonyosan megvoltak az osztják szónak is; az evangéliumi fordítás megkülönbözteti a' *torim*-ot (istent) a' *turum*-tul, mi mennyet, időjárást teszen. Alkalmasint most már az osztják nép is teszi e' külömbséget a' *torim* és *turum* közt, mi eredetileg csak egy volt a' vogul *tarom*-mal. — A' *torim* fő istenség; annak, Castrén szerint, nem volt bálványa; közvetlenül nem folyamodtak hozzá, hanem más, alsóbb istenek közbejárásával. Azért *num torim*-nak, fő *torim*-nak nevezik. Alkalmatos tehát e' szó a' keresztyén istennek kifejezésére. Van mégis több *torim*, *tarom*-név, melly vagy azt jelenti, hogy valósággal több *tarom* volt, vagy hogy ezek a' *Numi tarom*-nak jelelései. Így Regulynél *Palm-tarom* fordul elő, 's annak éneke *Palm-tarom ar*. Vogul névvel *Pelem-tarom*. A' vogul hitrege szerint *tarompi-ak* = *tarom-fi-ak* ezek voltak: a' *Palm-tarom*, pelimi isten, *Lopmus-tarom*, a' Száhu vagy Szigva mellett, 's a' *Suoma-tarom* a' Päl-ja mellett, hol ez a' Szoszvába folyik. Volt ezeken kívül *Sarñu ater*, a' Taromnak legkisebbik és legkedvesebb fija = *Numi tarom väsi pi*, Lunt uos-ban, azaz Lúd városban. E' *sarñu ater* az osztjákoknál *sarñi eter*, azaz arany fejedelem. Egyik osztják ének czíme: mint láttuk, *Sames vas ar* (Szamesz város éneke), mellynek vogul czíme: *As jah ater eri* az Obi nép fejedelmének éneke. Vonatkozik-e az a' vogul *Suoma-Taromra*, nem tudom.

Az éjszaki fényt az osztjákok *tarom tut lil*-nek, *tarom* tűzlelkének, nevezik; a' *lélek*, *lil* szót leheletnek vevén, az éjszaki fény tehát a' *tarom*-nak tüzes lehelete, a' mi bizony nagyszerű költői képen mutatja a' jeles tüneményt.

b) Az osztják énekekben a' *torim*, *tarom* a' *jelem*, *jielem* szóval váltatik fel, ez hát okvetetlenül azonos jelentésű amavval. p. o.

tormä kältmem káli ko,

jielmä kältmem káli ko; vagy:

num tarom. aзем = fő *tarom* atyám,

num jelem jigem = fő *jelem* atyám.

Ebbül látjuk, hogy a' *jelem*-nek is *num* = felső, fel, a' jelzője. — A' *jelem* szót Vologodszki szemérem-nak, szégyen-nak magyarázza: az osztják énekből gyanítjuk, hogy más jelentése is van, melly alkalmatos a' fő istenség megjegyzésére. — Castrén maga

nem ösmeri a' *jelem*-et, de *Erman*-bul hozza fel a' *jelan*-t.**) Nem tudom, lehet-e azt a' *jelem*-mel azonosítani? *Erman* is állítja, hogy a' *torim*-on kívül minden osztják istenségnek bálványa van, a' *jelan*-nak is. Ez ellenkeznék az osztják énekek felfogásával, a' melly a' *jelem*-et és *torim*-ot egyenlőnek állítja, ennél fogva nem is volna egy a' *jelem* és *jelan*.

De *Castrén* az *Ethnológiájában* osztják bálványt látott, a' mellyet *jiljan*-nak neveznek vala,**) 's ez nyilván egy az *Erman jelan*-jával. *Vologodszkinél jelang* kis bálvány.

c) *Kul*. *Castrén* vízi istennek mondja, 's azt, hogy az osztjákok különösen veszedelmesnek tartják. Előfordúl a' *kul* a' szirjänek-és permieknél is, a' hol a' *kul* általában ördög, *kul pijan* ördög fíjai; *va kul* vízi isten; a' dudva-félét is *kul*-nak nevezik, mint *kul zör* (*zör* = *zab*) vad *zab****). A' vogul hitrege azomban legjobban értesít a' *kul*-rul, a' mellyet *kul-ater*-nek = kuly-fejedelemnek nevez. Az emberek, a' *Teremtés* mondája szerint, a' *Numi Tarom*-tul, vagy a' fő istentől vett utasítás szerint vadászván és halászván meg összeházasodván nagyon elszaporodtak volt, hogy szűk lett nekik a' föld. Az *Elem-pi*, a' ki mint valamely demiurgos, előhozta a' földet 's gyúrta földből és hóbul ez embert és az állatokat 's a' ki folyvást közbenjáró a' fő isten és az alsó világ között, fölhág tehát a' *Numi Tarom*-hoz tanácsért, hogy mit tegyen e' szorultságban, mikor annyira elszaporodtak az emberek, hogy már az erdei vad, és a' vízbeli hal nem elég táplálni őket. »Vidd le magaddal ezt a' *kul-ater*-t, úgymond neki *Numi Tarom*, az majd betegséget támaszt, 's a' mennyi néped fog születni; annyi meg is fog halni.« — Látjuk ebből, hogy a' *kul*, vagy *kul-ater* az eredeti hitrege szerint, a' halálnak okozója. 'S valamint a' *Tarom*, *Torim* (elhagyván pogány jelzőjét, a' *numi*-t, *num*-ot) igen alkalmas a' keresztyén isten jelölésére: úgy a' *kul* is (*ater* nélkül) igen jól fejezi ki az ördögöt. *Vologodszki* tehát *kul*-nak nevezvén azt, a' *Máté* 4, 1. így fordítja: *Si jubina Isus jemäng lilna tuvim us tal tagrja, kul huzipsa*

*) *Castrén*, *Vorlesungen über die finnische Mythologie*. St. Petersburg, 1853. A' 216. lapon.

**) *Castrén*, *Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker*. St. Petersburg, 1857. A' 110. lapon.

**) *Rogov*, *Пермяцко-Русский Словарь*,

Permaczko—Russzkij Szlovar, Sz. Pétervár, 1869. a' 80. 1.

vorna ezután Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába, az ördög (kul) kísértése végett. A' Kondai vogul fordításban Popov nem használja a' vogul *kul'*-t, hanem a' tatár nyelvből az *asraj* arab szót veszi, a' melly szinte halál-angyalt jelent.

d) *Meng*. Ez, Castrén szerint *meang* is, erdei isten; a' vogul hitrege szerint a' *meng*, vagy *mengu*, *méhu*, *méh*, sőt *miš* is (mert annyiféle alakban fordul elő), barlangokban lakik, 's a' vadászati szerencsének osztója. Azért vogulban: *mehu majle kualung* = a' mehu mellyének, azaz a' mehu-nek menni annyit teszen: szerencsét kísérteni, vaktába menni. A' mély és gömbölyü gödröket a' hegyekben *mehu kívül*, *kvól*-nak, mehu háznak nevezik. Ennek a' *meng*-nek *meh*-nek sajátjai a' különös jegyü jávorok, nyusztok, a' mellyeket nem szabad löni, különben oda a' vadászati szerencse. — Az osztják énekekben is *meng kum*, *meng ne* fordulnak elő, *meng*-ember, *meng*-nő. Úgy látszik nekem, a' *meng* szóban emlékezete van meg egy rég elmúlt népnek, a' mellyet az osztjákok és vogulok vad állapotúnak képzelnek, 's melly igen hatalmasnak tartatik. Vajjon ebben a' régi csúdok emlékezete van-e meg?

e) *Long*, *lung*, *leng*, sőt *loñ*, *luñ*, *leñ* is. Castrén szerint minden bálványt *long*-nak neveznek az osztjákok. Vologodszki is bálvány jelentésében használja, midőn a' második parancsot így fordítja: *al vera ningena lunget* ne csinálj magadnak bálványokat. Nála ez is van: *lavilta torim leng* őrangyal, őrző isteni leng. — Vogulban *long*, *lang*, *lan*, *län*, *läj* alakú a' szó; de ott egyenlőt látszik jelenteni a' *meng*-gel, mit e' szólásbul lehet gyanítani: *kaštal alpe mütä mengten*, *longten johtelettvesu* valami ösmeretlen mengek, longok által érettünk el. A' vogul hitrege *long fáját*, *long leányát* is ösmeri, mi alkalmasint annyi, mint ördög fija, ördög leánya. Nem tudom azomban, vajjon ez: *läj tarom*, *läj pubi* azt jelentí-e, hogy a' bálvány mint ilyen *läj*, *long*, vagy pedig neki is bálványa van-e? A' déli osztjákban *tong* a' *long*, 's az Castrén szerint nemcsak bálványt, hanem *csúdot* is jelent; csúd pedig a' régi mondai nép, a' mellyet a' *meng* is jelenteni látszik.

Castrén arrul tudósít bennünket, hogy minden nemzetségnek, *jah*-nak, külön bálványa, tehát, szerinte, külön *long*-ja, *lung*-ja van, a' melly közös házban tartatik. Vologodszki *lunga pojksata hot*-nak nevezi, azaz Lunghoz imádkozó (imádkozásra való) ház. Pallasbul pedig tudom, hogy e' bálvány-ház rendesen magas he-

lyeken állott. — Vajjon, *aut-hot-nak* nevezték vagy nevezik-e? mi azonos volna a' magyar *egy-ház-zal*, nem találtam még az osztyák énekekben: de valószínű.

f) *Tarn*; azonos a' vogul *tern*-nel, mi most bolygó tüzet, li-dérczet jelent; azért mondják: *tern jáli* = a' tern jár. Az *tern üle*, vagy *sat nálmep tern üle* is, azaz tern tüze, vagy a' hét nyelvű tern tüze. Jelent ragadós betegséget is, 's többnyire a' *kul' ater*-rel együtt említik. Hajdan a' *tern lating* = tern szólás, büvölést-bájolást tett; most a' keresztyén voguloknál isten káromlást, átkozást jelent.

Az osztyákok tudnak *tarning ar*-rul, azaz *tarning* énekrül, 's ezt Vologodszki vitéz énekre fordítja. A' *tarning ar* is azonos a' vogul *terning eri*-vel = *terning* énekekkel, 's erre a' vogul hitrege következő felvilágosítást ad: Kezdetben, úgymond a' nevezett hitrege, Tarom az órjas népet (*jar magom*) teremtette, azaz égből eresztette le, mindenfelé; csak azután lettek az emberek. A' Tarom eresztette nép, vagy órjasok mind isten-fiak (*tarom-pit*). Ez órjas nép a' hadakozás korában egymással hadakozott; akkor éneklük vala a' *terning* énekeket (*terning erit toko ti lauamet* szószerint: a' *terning* énekek akkor mondatnak vala) stb. Az említett hitrege ar-rul értesít azután, hogy a' közönséges emberfajt eme megelőzött órjas nép nem bírt egymással békességben élni, azért elszéleszté őket Numi Tarom. A' *terning eri*, vagy osztyák nyelven *tarning ar* igen is a' régi hős korban divatozott vitézi ének, melly a' közönséges emberek előtt ördögös énekek látszik.

Végre azt is megemlítem, hogy a' medve *jem voj* = jó vad, az osztyákoknál is nagy tiszteletben áll. Az esküt szentül megtartja a' vogul és osztyák, ha medvefejre esküdött. Továbbá mind a' vogul, mind az osztyák *szent*-nek (*jelping*, *jeming*) nevezik a' kígyót, de tiszteletéről nem tudok semmit. Vologodszki is *jeming voj*-nak = szent állatnak, nevezi. Máté 7, 10, 10, 16.

Azt felette nevezetesnek tartom, hogy a' kígyót *szent*-nek vélte a' vogul és osztyák. A' hitregék egyik jeles maradványa, mellynek forrását nem tudom, azt a' felfogását t. i. az ős népeknek, a' mellynél fogva *szent*-nek látszik vala a' kígyó. A' paradicsomi kígyó is afféle forrásbul való.

Szent még a' vogul felfogás szerint a' *csuka* = *sart* is, a' melylyet *jelping kul*-nak, szent hálnak neveznek. Az osztyák *sart* = *sart*-rul nem találtam még, hogy szent volna.

Az isteni tiszteletre, papságra stb. nézve azt hozhatom fel a' Reguly jegyzeteiből, hogy *sebän* a' büvelő-bájoló, vagy pap, kit a' vogul *úajt*-nak nevez; 's hogy *penžer sebän* annyi, mint a' vogul *kväjping nájt*, azaz dobos bájoló. Mert a' *kväjp*-nek, dobnak hangja által esik *rejtezésbe*, *) ájulásba, a' mellyben lelke a' Taromhoz ragadtatik, megtudni, a' mit jósolni fog. A' *sepän* szó a' voguloknál is megvan, 's ott igéző ügyességet jelent; *sepäneng kum* ilyenféle ügyes büvölő. De a' *penžer* szó nem ugor, azt az osztjákok a' szomszéd tatároktul kölcsönözték, a' kik nyelvében a' perzsa szó *penžer* dobot jelent.

---

*) A' *rej*, *buz* magyar szókban, mellyek meleget, hévséget jelentenek, tehát ugyanazt, mit a' vogul *rej*, p. o. ebben: *tarom rej tauen johts* az isten (tarom) melege jutott reá, azaz elragadtatott, mai magyar kifejezéssel is »*elrejezett*«, — sokat jelentő maradványait birjuk a' régi ugor hitnek. V. ö. Magy. Nyelvtud. Közlemények. V. 247. stb. 1.

ELSŐ RÉSZ.

Hang-tan.

1. §. Az osztják nyelv hangjait következő betűkkel fejezzük ki

a	ä	e	ï	i	o	u			
k	h	(ch)	g	ng	(ñ)	j			
l	l'	n	n'	s	ś	š	z	ž	r
t	t'	đ							
p	b	v	m						

Az l' n' ś t a' j hanggal lágyítottakat jelentik, tehát ly, ny, ty, sj; az š = magyar s.

Castrén még ö és ü magánhangzókat, továbbá k' = g', c ě ž ž', tl dl mássalhangzókat veszi föl. — A' k' = kj, g' = gy, ě = cs, ž = dz, ž' = ds. *)

*) A' betűk a' hangok jegyei; a' szók ugyan egy hangbul is állhatnak, p. o. i, mi egyet jelent, de legtöbbször két vagy több hangok egyesületei. A' szó tehát hang-egyesület. Ez a' hang-egyesület nem hang-rakás, mellynek se eleje se utója nincsen, millýent például két vagy három, vagy tíz borsó szem teszen, a' mellyben keresetlenül első, vagy második, vagy harmadik, vagy utolsó lehet minden szem, a' nélkül hogy legkevesebb is változnék a' rakás, hanem a' szó valóságos *hang-test*, mellynek van eleje, utója, belseje, mindegyik saját erejű és hatásu lévén. 'S valamint a' test, úgy a' szó is részekbül áll, a' mellyeket helyesen *szótagoknak* nevezünk; a' szótagnak meg az egyes hangok a' legegyszerűbb részei. Mikor az egyes hangokrul kell beszélni, legjobb, úgy hiszem, 's a' magyar nyelv felfogásához is legillőbb, ha *elő, utó, belső* jelzőkkel különböztetjük meg azokat, 's *előhang, utóhang, belhang* műszókat képezzük és használjuk. Vegyük p. o. *aktípsa* = gyűjtés szót. Ebben *ak* előtag, *típ* beltág, *sa* utótag; továbbá, mikor az egyes hangokat tüntetjük ki, az *aktípsa* szóban a *előhangbeli, ktíp* belhangbeliek, a *utóhangbeli*. — Lehetne az *előt* és *utót* a' *kezdő* és *végző* szóval s megnevezni, miszerint *ak* volna kezdő, *sa* végző szótag: de akkor a' belsőt nem bírjuk megfelelő szóval kifejezni, mert a' *kezdő* és *végző* közt a' *folytató*

M a g á n h a n g z ó k.

2. §. Ezek, Castrén szerint, rövidek és hosszúk; a' hosszakat így fejezi ki: â, ê, î, ô, û. Vologodszki a' hosszú i, u-t kettőzéssel fejezi ki, így: iï, uu; más hosszakat nem igen találhatni nála. Reguly néha úgy írja mint Castrén, néha, jelesen az e-t, magyarosan, így: é.

A' rövid magánhangzók kiejtése, Castrén szerint, hol nyílt, világos, hol zárt, homályos; az utolsó szótagban igen kétes, mint: *tûrum, tûrem, tûrm*; *sôdop, sôtep* hüvely. A' hosszúk kiejtése, természet szerint, világos.

3. §. A' rövid a, Castrén szerint, majd az o-hoz, majd az e-höz közeledik; az első a' gyöki szótagban, a' másik inkább az utótagban fordul elő, p. o. *opa* és *aba* néne, *not, nat* orr, *poh, pah* fiú, *por, par* fûru, *jot, jat* rest; — *jernas, jernes* ing, *kerap, kerep* hajó, *âdang, âdeng* reggel; *âra, âreh* ének, *anža, anže, anžeh* csipkebokor.

Az a és o közti változás, Castrén szerint, hosszú gyöki szótagban is előfordúl, mint: *sôdop, sâtep* hüvely, tok, *pâs, pôs* kesztyű. A' szurguti nyelvjárásban a' birtokos ragu szó a' homályos a-t u-vá, a' világost pedig i-vé változtatja, mint *pâs* kesztyű, *pûsem* kesztyűm, *sârt* csuka, *sûrdem* csukám; *tâs* áru, *tîsem* árum, *sâp* patak, *sîpem* patakom.

Az a és o változását, Vologodszki szerint, az obdorszki nyelvjárás is mutatja, mint *lang* és *long* bálvány; *hol-ta* és *hal ta* halni; *hoš-ta* és *haš-ta* ismerni, tudni; *hor* és *har* hím állat, mén, bika stb.

Reguly is kiteszi az a-nak eme két hangját, úgy hogy az o-felé hajlót így jegyzi: *â*, a' tiszta a-t pedig minden megkülönböztetés nélkül hagyja, p. o. *šâper* és *šoper* jeles, rendkívüli, *kâr* és *kor* férfi, hím, *vuäj* és *vuoj* vaj, *vuäs* és *vuos* város stb. Ellemben *as* az Obi folyó, *ar* sok, *jaj* báty, *labeled* hét stb. a' mellyeket Castrén *â*-val írta, de a' mellyek Reguly szerint rövidek, jöllehet tiszta a

---

van, 's ez itt alkalmatlan. A' mit a' magyar nyelv természet szerint valónak, testnek, növénynek, vagy természet szerint folytonosnak tekint, annak *elejét, utóját* szereti megnevezni, 's ezek között ott kell lenni a' *belső*-nek vagy *bél*-nek is. Azt hiszem tehát, hogy *előhang, behang, utóhang*, továbbá *előhangbéli, behangbéli, utóhangbéli* szók nem alkalmatlan grammatikai műszók.

hanguak. Az *o* felé hajló *a* ott van az *amesti*, ülni, szóban is, melly másutt *omesta*, sőt *umesta* is.

Az utóhangbeli *a*, *aj* lehetett a) a' *psa* képzőben eredetileg, mert a' többesi és más képzők meg a' ragok előtt visszakerül a' *j*, mint: *aktipsa* gyűjtés, *aktipsajet* gyűjtések (nem *aktipsat*, vagy *ahtipset*); *hanžipsa* írás, *hanžipsajet* írások; *partipsa* parancs, *partipsajet* stb. *unltipsa* tanítás, *unltipsajem*, *unltipsajen*, *unltipsajel* tanításom; tanításod, tanítása stb. *mortalipsa* mérés, *mortalipsajing* mérhető; *moštipsa* értés, *moštipsajing* értő, tanúlékony stb. Úgy látszik, más *a* utóhangbeliek is teszik azt, mint: *hola* halott, *hola-jet* halottak.

b) *a*, mint az igének szenvedő képzője is *aj* (vogulban *au*, *ov*), p. o. *masa* adatott, *masajin* adattál, *masajet* adattak; *labidla* evődik, *labidlajet* evődnek; *jogodla* érkezik, *jogodlaju* érkezünk; *vožatla* üldöztetik, *v žatlajit* üldöztetnek.

De másfelül az utóhangbeli *a* rendszeren elszokott változni, kivált a' képzők előtt. Jelesen

a' *ta* névi mód Regulynél mindég *ti*, mint *amesti* ülő, Vologodszkinál *omista*; *verti* csináló, Vol. *verta* stb. Ebbül megérthető, hogy a' *ta* a' birtokos előtt, s az *ot* képzőféle szó előtt elváltozik, vagy elvész, mint: *jašta* inni, ivó, *jaštem*, *jašten*, *jaštel* ivásom, ivásod, ivása; *ulta* lenni, levő, *ultem*, *ultex*, *ultel* valóm vagy létem stb. *mata* adni, adó, *matem*, *maten*, *matel* adásom, adásod stb. — *jašta* ivó, *jaštot* (jasta-ot) az ivó; *mata*, *matot* az adó, *ulta*, *ultot* a' lévő stb.

a' *la* fosztó képző *li* is. Regulynél mindig *li*, p. o. *kašla* kedvetlen, és *kašli*; *sem-la* szemnélküli, vak, és *semli*. Ez a' *la*, *li* (*li*) fosztó a' többesben mindig *le*, mint: *kašla*, *kašli* szomorú, *kašlet* szomorúak; *semli*, *semli* vak, *semlet* vakok; *ojla* szerencsétlen, *ojlet*; *hanila* nem titkos, nyilvános, *hanilet*.

Az *ot* előtt a' *la* képzőnek mind *a*-ja mind *i*-je elvész, innen *kašlot* a' szomorú (kašla-ot, kašli-ot); *semlet* a' vak, *hanilot* a' nyilvános stb.

Egyéb utóhangbeli *a* is elvész ezen képzők előtt, mint *mada* melly, *madet* mellyek, *madot* a' mellyik. Az egytagu szók kivételt tesznek, mert *ma* én, *ma-ot* éné, *maotem* enyém.

A' *pa*, *ba* képző lehet *p*, *b* sőt csak *p*, *b* is, mint *sempa*, *semba*, *sempi*, *sembi*, *semp* szemü; *sampa*, *samba*, *sampi*, *sambi*,

samp szívü. A' *semp*, *samp* így is ejthető: *semip*, *samip*; így *kur* alak, *kurip* alakú; így a' *tur* torok szónak eme képzőse: *turpa*, *turba*, *turbi*, *turip*, *turop*, *turp*.

A' behangbeli *a* is gyakran *i*-vé változik, nemcsak képzők előtt, hanem a' szók töjében is, mint: *haj-ta* és *hi-ta* hagyni; *agüd-ta* és *igüd-ta* függi; *akmazapsa* és *akmasipsa* gyűlés (*aktmazipsa* h.), *iršalapsa* és *iršlšpsa* kötés stb. *ellata* és *ellita* hányódni; *rahta-ta* és *rahti-ta* kedvessé tenni; *imaltata* és *imaltita* gyógyítani; *amdaltata* és *amdiltata* örvendeztetni; *sagat* és *sajit* szerint; *lavirt* és *lirt* nehéz; *lavirtap* és *lirtap* teher; *lavilta* és *lilta* felgyázni. stb.

4. §. *ä* se Castrénnél, se Vologodszkinál nem fordul elő; ez utóbbi az írás miatt nem fejezhette ki, ha észrevette is a' kiejtésben. Reguly nemcsak rendszeren az inessivus *na-t*, 's a' lativus és birtokos *a-t* írja *ä*-vel, hanem a' szók töjében is gyakran kiteszi az *ä*-t, p. o. *kangeunä* (*kangeuna*) hágónkon, hegyünkön, *nohlä* (*nohla*) felje, felsője, *sohlä* (*sohla*) deszkája, a' *nogis-*, *sogol-ból*; *käsm* sárga, világos, *jäng* jég, *jüm* jó stb. A' kövekező parallel sor mutatja, mi gyakran fordul elő Regulynél az *ä* hang:

Tormä kältmem káli ho ultem pätä
jelmä kältmem káli ho ultem urinä.

5. §. A' rövid *e*, Castrén szerint, az Irtis mellékein úgy hangzik, mint a' finn *ä*, vagy a' széles magyar *e*, p. o. *pegde* fekete, *peste* éles. Ő tehát az *ä*-t is csak *e*-nek írja. A' hosszú *é*, úgymond, *i*-vé szeret változni, ha nyílt, mint: *jénget*, *jünget* gömbölyü kaska, *nébek*, *nêpek* papír stb. Ellemben ha zárt, akkor az *i* (orosz и) váltja fel, mint *têles*, *tîis* hold és hónap.

Vologodszki, már az orosz írás miatt, nem teszen 's nem tehehet különbséget az *e* között, ha különböző hangzásunak tudja is. — Az *e* és *o* felváltatik néha, mint *serasla-ta* és *sorasla-ta* alkuozni; *kel* és *kol* kötél; *ajkol* és *ajkel* hír stb.

Regulynél néha *é* is van, a' mivel alkalmasint a' hosszú *é*-t fejezte ki, a' magyar írás szerint. Ő tehát az *ä*, *e*, *é* hangokat megkülönbözteti.

6. §. Az *i* (orosz и) nagy szerepü Vologodszki írásában. Ha szem előtt tartjuk a' vogul Máté és Márk fordításokat, 's azokat a' Reguly írta vogul nyelvemlékekkel összehasonlítjuk, azt vagyunk hajlandók hinni, hogy az orosz írástudók a' közép *é*-t általában

ы-vel fejezi ki, mit mi *ï*-vel írjuk ott és egyebütt. Tehát ezen *ï* hasonló az *é*-vel. Ugyan ez a nézet támad bennünk, ha Vologodszki osztjáját hasonlítjuk össze a' Reguly hozta osztják nyelvemlékekkel. Regulynél tehát rendesen *e* (*é*) van a' Vologodszki ы-je (*ï*) helyett.

De az *ï* (ы) nemcsak *é* helyett van Vologodszkinál, hanem *a* helyett is sokszor, mint láttuk a' *la* és *pa* képzőknél. Ezt az *ï*-t Reguly csak *i*-vel fejezi ki, ő tehát a' tompa orosz *ï* hangot, mely hasonlít az *é*-hez, egyáltalában nem vette föl. — Castrén szerint az *ï* talán csak rövid szótagokban fordul elő. Vologodszki nem ritkán ы-т azaz két *ï*-t ír, a' mi talán nem két tagu, hanem egy hosszú tagu, p. o. *тѣ-тѣ* születni; de Wiedemann *ан тѣілем* ír (Mát. 3, 11.), mintha *tѣi-ta* volna. Egyébiránt úgy látszik, hogy ezen *ï* (ы) hang nagyon kezd uralkodni az osztják és vogul nyelvben, mint a' magyarban az *e* (*ä*), mely az *ö*-t és *é*-t már sok szóban kiszorította.

Az *i*-ről nincs megjegyzés. Castrén azt mondja róla, hogy a' germán nyelvek *i*-jének felel meg.

7. §. Az *o*-t és *u*-t összefoglalhatjuk, a' mennyiben gyakran egymás helyét tartják, p. o. *ogol* és *ugol* szán, *og* és *ug* fej, *onlta* és *unlta* szokni, *vonda* és *unda* -ig, *ong* és *ung* szurok stb. *hol* és *hul* hasadék, *holip* és *hulip* háló, *hon* és *hun* gyomor, has, *hong-ta* és *hung-ta* hágni, *hor* és *hur* kép; *hos* és *hus* csillag, *som* és *sum* erő stb.

Egyébiránt hosszú *ö* nem fordul elő, mert az *au*-ból keletkezett volna. Ez pedig Vologodszkinál *ov*, Castrénnél és Regulynél *au*, p. o. *ovi* ajtó, C. *au*; *ovi* folyó, R. *avi*.

Hosszú *u* van mind a' háromnál. Vologodszki *uu*-val, C. és R. *û*-val írják; az utolsó *ú*-val is jegyzi, p. o. *muu*, *mû*, *mú* föld, *juupsa*, *jûpsa*, *júpsa* leves.

ö, *ü* Vologodszkinál nem fordul elő; Castrénnél néha, Regulynél csak az *ö*-t vettem észre, *ü*-t soha, p. o. Castrénnél *köže*, *keže* betegség (V. *kaž* betegség); *pöm*, *pem* meleg fürdő gőz (V. *pam* hőség); *köher*, *keher* szegény, *könyör-ögni* (V. *koňar* szegény).

8. §. Iker magánhangzók Vologodszkinál: *aj*, *oj*, *uj*. Ezek iránt nincs kétség. De van az iránt, ha az *ï* a' megelőző magánhangzóval iker-e, vagy két külön magánhangzó? mint *pairt* genda, *meil* mely. E' két szó Castrénnél *pagert*, *meget*; látjuk tehát, hogy két tagu szóból valók. Vologodszki írásából nem lehet ki-

venni, hogy két taguak-e, 's azért lehet-e így is írni: *pajürt, mejül?* vagy pedig egy taguak, 's ennél fogva így is lehetne írunk: *pajrt, mejl?* Azomban a' kéttaguság mellett tanúskodik a' *sajüt* szó, melly *sagai*-bul lett úgy, mint *pagert, meget*-bül *paürt, meil*. Az *i*-s iker magánhangzókat mi ez által tüntetjük ki, hogy *aj, oj, uj, ej*-nek írjuk (az orosz írás ezekben a' *j*-t *ü* által fejezi ki), 's ezektül az *ai, oi, ui, ei*-t mint két tagu szókban előfordulókat megkülönböztetjük. — A' *veü* (erő, hatalom, Castrénnél *veg* és *voh*) szónak rago-sait így írja Vologodszki: *veem veen veel*, eröm eröd ereje; ebbül tehát gyanítjuk, hogy két tagunak veszi mind *veü*-t, mind *veem*-et. Az *ü* p. o. a' *tü-ta*, születni, szóban, szinte kétséges, hogy *tü*-e vagy *tüj*, lásd a' 6. §-ban. Ha összevetjük a' Castrénnél előforduló *tüvem* született 's a' megfelelő Konda-vogul szókat, lásd a' szótárban a' *tü-ta* cikket: a' *tüj* vagy *tij* mellé állnánk. Nem bírván eldön-teni a' kérdést, az *ü* hangot meghagyom a' *paürt, meil, paüd-ta* (vetni) stb. szókban, mert így sem okoz bajt; az *ü*-t is meghagy-tam, ha *ü*-vé nem változtattam, mi szinte bajt nem okozhat.

Regulynél az *aj, oj, uj* ikerhangzókon kívül még *ej*, azután *au, oa, ua, ie* fordulnak elő. Például: *aj* kicsiny, *sajm* patak, kis folyó, *voj* vaj, zsír, *lavulla* ültetetik, építetik, *poagol* (*pogol*) sziget, *vuas* város, *jielem* (*jelem*) isten, *leu-jagan* Szoszva, *uer* (*ver*) tett stb. Az *au, eu* félek azért nem kerülnek elő Vologodszkinál, mert ezek nála *ov, ev*, p. o. *au* folyó, V. *ovi*; *leu* Szoszva, V. *levi*; *keu* kő, V. *kevi*.

Castrénnél valamennyi magánhangzó nemcsak *i*-vel és *u*-val, hanem *e*-vel is ikerhangzóvá lesz; sőt ott van *ea* is, p. o. *jeaga* kis folyó (*jogan*).

Má ss a l h a n g z ó k.

9. §. Castrén általában megjegyzi, hogy a' *k g l r n d s p b v* hangok úgy ejthetők, mint a' németben; hogy azomban a' *d* és *b* valamivel keményebben hangzanak, úgy hogy a' *d* és *t*, *b* és *p* között kevés a' különbség. A' *g* pedig a, o u közzé jut-ván mint *tögos* barát, *aniaga* mostoha anya, valamint utóhangban is, némi hehentéssel ejtetik, tehát: *tog'os, ania'g'a, jig'* atya, *meg'* föld, *peg'* barát, *teg'* fark. Ellemben *g* az *e, i* előtt tisztán ejtetik ki. Általános megjegyzés legyen még az, hogy *g d b* nem lehet-

nek az előhangban; az utóhangban is csak *g* fordul elő, úgy látszik; tehát azok leginkább behangbeliek. Lássuk most egyenkint *a'* mássalhangzókat, *a'* mellyekről megjegyezni valónk lesz.

k. Castrén szerint *a'* felhangu (*e, i*) magánhangzók előtt *tiszta k*, alhanguak előtt, *hehentett k* (*kh*), melly azért *ch-vá*, vagy *h-vá* lesz. Vologodszki és Castrén írásai szerint természetesen ott írjuk *a' k-t*, *a' hol* ök, *'s* kiejtését nem határozhatjuk meg.

ch. Castrén azt orosz *x*-el jelöli, *'s* azt mondja, hogy megfelel *a'* német *ch*-nak; *'s* hogy *a'* gyenge *h* nincs meg az osztjákban. Mí csak *h*-val írjuk, mert *a'* magzar *h* az alhangu szók elején, valamint általában *a'* szók utóján még *ch*-nak hallik. *A'* felhangu szók elején is sokkal teljesebb és keményebb *a'* német *h*-nál, tehát közelebb áll *a' h*-hoz, mintsem az *a*-hoz. Hogy *a' k, ch, h* az élő nyelvben nagyon felváltják egymást, *a'* Reguly írása is mutatja, kinél *kholom* három, *hot* hat stb. fordulnak elő. De *a' ch* hangot ő is leginkább *h*-val fejezi ki. Az előhangban pedig *a' k* lehet *h* (*ch*) és *g* az előző betű természete szerint, p. o. *ko* ember, lehet *ho* és *go* is, mint: *alél ko, untang go, ar jah ho*.

10. §. *g.* behangban és utóhangban fordul elő, de csak magánhangzók előtt tartja meg *a' g* hangot, mássalhangzók előtt *h-vá* (*ch*) lesz, p. o. *vogim* hívott, *vogil* hí, ellemben *vohta* hini, *vohlem, vohlen* hívok, hísz. Az *s* azomban jobban szereti maga előtt *a' g*-t, mintsem *a' h*-t; innen *vogsem* hittam. Ezt *a'* szabályt lehet *a'* Vologodszki írásából és Wiedemann átírásából kihozni. P. o. *Osip Tavüt pog* József, Dávid fija; *lu tajs lu oling pogel* ő szülte ő első fiját; *Rahil hollal lu évi-pohial olinpela* Ráhel sir ő leány-fiai miatt. — Reguly az utóhangbeli *g*-t is *h*-nak írja, ha *a'* reákövetkező szó mássalhangzóval kezdődik, szerinte tehát ez: *jogotsu luela og ponta* jöttünk neki fejet hajtani, így hangzana: *jogotsu luela oh ponta*. Regulynél az előhangbeli *k* is *g*-vé változik, ha magánhangzó után következik, p. o. *i-goš-jong* = 11, *e'* helyett *i-koš-jong*.

11. §. *ng.* »Az orrbeli *n*-nel (*n̄*) azt *a'* hangot jegyezzük, úgymond Castrén, *a'* mellyet *a'* német írásban *ng*-vel írnak.« — Az *n*-et *a' g* és *k* előtt nem szükség külön jegygyel (*n̄*) kitüntetni, hogy orrbeli hangja jelöltessék, mert minden mássalhangzónak kiejtése *a'* reákövetkező betű által módosul, mit írással kitüntetni szükségtelen, ámbár tesszük, midőn *d* helyett *t*-t, *b* helyett *p*-t írunk, p. o. *jogodlem* jövök, *jogotsem* jöttem; *ubüt* hajszál, *uptet* (*ubütet*)

hajszálak. Nyomossabb kérdés az *ng* ($\bar{n}$ -)nél az, vajjon az *n*-é, vagy a' *g* a' fő hang? Erre legvilágosabb feleletet adnak a' példák, a' mellyek mutatják, hogy az *n* nemcsak torokhangok, hanem foghangok előtt is gyakran mutatkozik. P. o. *unš-ta* és *uš-ta* általmenni, *kanš-ta* és *kaš-ta* keresni, *kunš* és *kuš* köröm, *lonš-ta* és *loš-ta* állani, *šanš* és *šaš* hát, *ponš-ta* és *poš-ta* melegíteni, érlelni, *punš-ta* és *puš-ta* nyitni, *venš* és *veš* arcz stb. A' Kondai vogulbul következő példákat teszem ide: *onč* és *oš* vagy *anš* és *aš* bír, tart; *unt* és *ut* ül; *kinš* és *kiš* keres (osztjákul: *kanš* és *kaš* keres); *hanč* és *haš* tud, ismer, *hanč* és *haš* ír; *hont* és *hot* talál; *lunč* és *luš* sír; *tunč*, *tunš* és *tuč*, *tuš*, áll; *punš* és *puš* nyit stb. Regulynél *end*, *endom*, Vologdszkinél *an*, *antom*, Castrénnél is *endam*, *endem*, a' vogulban *at*, *atim*, *atem* = nem, nincs. A' rokon nyelvek ugyan azt mutatják, p. o. a' vogul-osztják *lunt* és a' magyar *lúd*; a' vogul *pant*, *pünt*, *pantel*, *püntil* 's a' magyar *fed*, *fedél*; az osztják *paleng* és a' magyar *felleg*; az osztják *šun'a-ta*, *šund-ta* 's a' magyar *sülni*, *sütni*. Így állanak egymással szemközt a' finn *lintu* 's a' lapp *lodde* madár. Világos, hogy ezekben a' foghang a' többeli, az *n* pedig csak hangbővülés, melly el is maradhat. Lássuk most torokhangok előtt az *n*-et.

Castrén így írja p. o. *añet* és *ánket* czölöp; *señm* és *senkim* ütött. Nem világos-e ebbül, hogy ha *ánket*, *senkim* jó, *ánget*, *senget* nem lehet rossz? De hogy az *ng* hangokból is a' *g* a' többeli 's az *n* csak hangbővülés, mint a' foghangok előtt, a' rokon nyelvekbül vett megfelelő szók is mutatják; mint: *nəng* te, Kondai vogulban *nag*, éjszaki vogulban *nəng*; *šenk* nagyon, vogulban *šak*; *lunk* szög, ék, vogulban *lig*, *lih*; *lung* nyár, vogulban *tuj*; *meng* ördög, erdei lény, vogulban *mehu* és *meng*. Megfordítva is: vogul *nong* fel, osztjákban *nog* és *noh*. Még inkább kitetszik az, ha az osztják-vogul és a' magyar megfelelő szókat tekintjük, mint: *jəng*, *jəng* jég; *pong*, *penk* fog; *lengür*, *tənger*, *tənger* egér; *sung* szög; *tunk* dug stb. Magában az osztjákban van *šank* és *šak* hőség, *šankim-ta* és *šakmė-ta* izzadni; *lanka* és *lakka* széllyel; *jak-ta* és *jang-ta* táncolni stb. Az éjszaki vogulban a' névi mód *ngv*, a' déliben *hv*, p. o. *menungve*, *menuhv* menni, *olungve*, *oluhv* lenni stb.; mi ugyan azt a' hangváltozást mutatja, a' melly van a' *menk*, *meng* és *mehu* (ördög) közt. — Világosnál világosabb tehát, hogy az *ng* hangok közt a' *g* a' többeli, melly *g* azomban *h*-vá is változik, mint az itteni példákból és a' 10. §-ból kitetszik. Én tehát nem $\bar{n}$ -t, hanem *ng*-t

írok. Így ír Reguly is mindég, Vologodszki is *nr* ír, jöllehet megjegyzi, hogy az *n* és *g* közt nincs semmi hiatus.

Az *ng* hang igen gyakori, mert az *a'* tulajdonságnevek képzője, l. az 53. §. Ezt is hát mindenkor úgy írom, jöllehet az *a'* Kondai vogulban csak *n*, p. o. *lil* lélek, *lileng*, *lilëng* lelkes; az éjszaki vogulban is *lileng*, de *a'* Kondaiban *lilen*.

De az *ng-t a'* belhangban mássalhangzók előtt is megtartom, 's nem írok *nh-t*, mint *a'* 10. §. szerint kellene, minthogy Vologodszki is többnyire megtartja 's Wiedemann azt *n̄*-nel fejezvé ki, soha sem változtatja meg; tehát *long-ta* (Wiedemann: *loñ-ta*) bémenni, *lita langmats* (Wiedemann: *lita lañmats*) megéhezett, vagy: enni akarni kezdett. Azomban van mégis Vologodszkinél: *honhra* és *hongra* fekete rigó; *nohla hunhita* felhágni, felfelé menni stb. Regulynél is találok: *longlem* bémegeyek, nem: *lonhlem*; de van *janh ho* és *jang ko* is = tíz ember. *)

12. §. Az *l*-rül azt jegyzi meg Castrén, hogy az oroszúl beszéllő osztjások azt sokszor úgy ejtik ki, mint *a'* kemény orosz *l-t*, ha kemény magánhangzó következik reá. Vologodszki *a'* szótárában egy kis horoggal (*l*) jegyzi meg, ha úgy kell kiejteni, hogy *a'* nyelv hegyével az ínyt érintsük; 's úgy jegyez meg minden *l-t*, *a'* mellyet nem kell *l*-nek, azaz magyar írás szerint, *ly*-nek kiejteni. Wiedemann az evangéliumi kiadásában csak *l-t* és *l̄-t* különböztet meg, mint Reguly, ki *l-t* és *ly-t* ír magyarosan. Én tehát *a'* kemény hangot *l*-nek, *a'* lágyítottat *l̄*-nek írom. Azomban lehet, hogy az élő szó *a'* kettős *ll*-et, melly az ige jelen idejében gyakran előfordúl, mint: *ull* van, *vol* él, keményebben ejti ki az egyszerű *l*-nél, p. o. *a'* *jogodl*, jó, szóban. — *A'* régi osztják szójegyzékben (Schlözernél) *a'* kemény *l* gyakran *lh*-val van kifejezve, mint *lhügh* fark (*lig*, *lih*), *ma ulhem* én látok, *ent ulhem* nem látok, (*ma ulem*, *an ulem*); *a'* *lolta* = állani jelenjét így mutatja fel: *malholham* (*ma lollam*),

*) Budenz is úgy látja, hogy *a'* felhozott és más példákban az orrbetű (*n*, *m*) nem töbeli, hanem csak hangbővülés. »Was die nichterhaltung des *n* eines vorauszusetzenden *nt*, *ns* im wotjakischen, lappischen, magyarischen betrifft, so verdient bemerkt zu werden, dass gerade diese (nebst dem syrjänischen) unter den ugrischen sprachen vorwiegende neigung besitzen, sich eines vor *t k p* und *s*-lauten stehenden Nasals zu entledigen, während das finnische, mordwinische, čeremissische, osztj.-wogulische denselben meistentheils bewahren.« Ugrische Sprachstudien. I, 32.

nunglholhan (nǝng lollan), *lhulholh* (lu loll). De ott van *mamendlam*, *malotlam* is e' helyett, *ma menlam* (én megyek), *ma tollam* (én állok).

13. §. A' *j* és *v*, mellyek legközelebb érik a' magánhangzókat, amaz az *i*-t, ez az *u*-t, néha össze is olvadnak ezekkel; tehát lehet *im* és *jim* = jó, *jink* és *ink* víz; *urt* és *vurt* sőt *jurt* is = haszon, *vot* és *uot* szél stb.

A' hangok változásairul.

14. §. Az osztják nyelv, mint a' vogul is, nem ismeri a' magánhangzók egyezését, minélfogva egy szóban csak a o u, vagy ä ö ü fordulhatnak elő mint a magyarban és finnben; tehát az osztjákban a' ragok és képzők nem alkalmazkodnak a' szó-tő magánhangzójához. Ezért van itt: *tut-na* tűzben, és *jing-na* vízben; *pal-la* fületlen, siket, és *sem-la* szemetlen, vak; *le-ta* enni és *tu-ta* hozni. Reguly szerint: *tutnä*, *jingnä* tűzben, vízben; — *palli*, *semli* siket, vak stb. De vannak egyéb hangváltozásai a' nyelvnek.

15. §. A' szótőnek magánhangzói néha változnak, mint *le-ta* vagy *li-ta* enni és *lavid-ta* étetni; *ma-ta* adni, *mas* adott, de *mija* adj, *mijipsa* adás; *kadn* kettő, *kümet* kettődik; *ji-ta* jönni, *jura* jöjj, *jum* jött, *jupsa* jövetel. Ezek talán a' legfeltetszőbb hangzóváltozások az éjszaki osztjákban.

A' déli osztjákban Castrén többet jegyzett fel. Ott jelesen a' birtokos ragok előtt a' homályos *a* és *o* lesz *u*-vá, a' tiszta *a* és *e* pedig *i*-vé, mint: *pôm* fű, *pûmem* fűvem; *ônk* szurok, *unkam*; *sârt* csuka, *sûrdem*; — *ât* éj, *îtem* éjem; *âmp* eb, *împem*; *tâs* készlet, *âru*, *tisem*; *lêk* nyom, *lîkam* stb.

Illyen hangzóváltozások fordulnak elő igeszóban is.

A' Kondai vogulban *te*, *vi*, *ni* igetők változtatják meg magánhangzóikat, úgy hogy az imperativusban lesznek: *tajen*, *vajen* *majen* (tégy, vigy, adj).

Azon hangzó-változás, mellyet az osztják énekekben találunk, inkább azért figyelemre méltó, mert a parallelismussal jár. p. o.

šoper nohlä vuas ti amesleu

šaper nohla aut ti amesleu.

vüli vet ord altmeng teel išem šidi ultal

veli vet ord altmeng teel turem šidi oltal.

16. §. Kéttagu névszók, különösen *m t k* utóhanguak, némely képzők és viszonyragok előtt kiugratják a' másik tagnak hangzóját, p. o. *torim* isten, *tormije* oh isten, istenke, *torma* istennek, *tormet* istenek; *turum* meny, ég, *turnije*, *turma*, *turmet*; *lavim* szén, *lavmije*, *lavma*, *lavmet*; *sugum* fonal, *sugmung* fonalas; *horazip* alakú, *horaspija* alakúnak; *hurip* képü, *hurbet* képüek; *kutip* közép, *kutping* közepes; *sungüt* nyírfa, *sungting* nyíres; *ubit* hajszal, *uptije*, *ubta*, *uptet* hajszalka, hajszálnak, hajszalak és *ubtije*, *ubta*, *ubtet*; *kutir* forró, *kudring* forrós; *jolih*, *joloh* nedves, *jolhipsa* nedvesség; *pelak* fél, oldal, *pelka*, *pelket*; *kurik* sas, *kurking* sasos hely, a' hol sok sas van; stb. stb.

17. §. Castrén azt mondja a' déli osztjákrul, hogy néha a' kiejtés könnyebbitése végett rövid hangzókat toldanak bele a' szókba, vagy hozzájok, p. o. *püma-gar* kaszáló (fü-mező), *pum-har* helyett; *vága-pélek* egy kopeka (réz-fél), *vah-pélek* helyett. A' vogulban is vannak ilyenek, p. o. *ujä-kul* vad (tulajdonképen: vadhal); *talä-tuj* esztendő (tulajdonképen: tél-nyár).

Ezekben nem látszik, hogy a' könnyebb kiejtés volna a' toldás oka, mert mind a' két nyelv a' *pum-har*, vagy *uj-kul*-énál sokkal nehezebb torlást is meggyöz. Hanem más oka lehet, melyet talán kisejtek. A' vogul és osztják nyelv sokszor két szóval fejezi ki azt, mi két részbül áll, vagy két nemü, mint szüle, gyermek, esztendő stb. A' szüle = anya-anya, a' gyermek = leány-fiú, az esztendő = tél-nyár. 'S azt a' két szót dualisba teszi, melly a' birtokos ragok nélkül könnyen fölösnek látszik, 's a gyors beszédben el is marad, legalább a' másik szórul. A' vogulban p. o. *egva* asszony, *ojkü* férj; ha már azt akarják mondani: egy pár szüle van, a' szókat mind dualisba teszik, így: *egvai ojküi olei* (ezekben az *i* a' dualis), szóserint: két asszony, két férj ketten vannak. Ezt: anyám atyám, így mondja a' vogul: *angváum jägáum*, szóserint: két anyám, két atyám. A' kettőség van ezekben is: *ujä-kul* vad, *talä-tuj* nyár, talán *ujä-kulä*, *talä-tujä* helyett.

18. §. A' *k t p* az előhangban és utóhangban változatlanok, de a' belhangban *g*, *d*, *b*-vé lágyúlnak, leginkább magánhangzók előtt, mint: *jink* víz, *jinging* vizes, de *jinking* is; *hurip* képü, *hurbet* képüek; *hop* sajka, *hobije* sajkácska; *hump* hab, *humbet* habok stb.; *šuk* baj, kín, *šugad-ta* kínozni; *ort* szolga, napszámos, *ordet* szolgálak, *ordeng* szolgálai; *kart* udvar, *karding* udvaros; *kart* és *kardi*

vas, *sem kardet* pápaszem (vas szemek); *hot ház, hodije* házikó, *hoding* házba való, házhoz tartozó; *kaš* kedv, *kažing* örvendő; *voš* város, *vožu* városba, *vožet* városok stb. stb.

Ez szabálynak látszik, de fordul elő sok kivétel is.

De mássalhangzók előtt is változnak, különösen *a' g* és *t*. *A' ta* névi mód képzője előtt *a' g* majdnem kivétel nélkül *h*-vá lesz Vologodszkinál, tehát *vog, nog, rag, tag* igetők lesznek: *voh-ta* híni, *noh-ta* sántítani, *rah-ta* érni, *tah-ta* vetni. Egyébkor is *h*-vá lesz *g* *a' t* előtt, mint *sugod-ta* szakítani, *suhtipsa* szakítás; *suhtilē-ta* szaggatni. Az *ng* kivételt látszik tenni, azért *a' hong, jang, long, vong, mung* igetők *g*-je megmarad *a' ta* képző előtt, így: *hong-ta* hágni, *jang-ta* menni, utazni, *long-ta* bémenni, *vong-ta* vágni, *mung-ta* törülni, zsurolni. V. ö. *a' 11. §.* végét.

A' g az *l n t* előtt is *h*-vá szeret változni, p. o. *hogol-ta* futni, de *hohlipsa* futás; *sogol* deszka, *sohlet* deszkák; *sogon-ta* végződni, *sohnipsa* vég, *sohnēpta-ta* végezni; *sohnema-ta* szakadni.

Talán hasonló okbul változik *a' t* is mind *t*, mind *l* előtt *d*-vé, p. o. *lid-ta* akarni, *lidlem* akarok, de *litim* akarva, *akart*; *sugod-ta* szakítani, *sugodlem* szakítok, de *suhtim* szakított. Az is van: *vil sevirla pa tuta jutla* elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — meg: *jug sevirla pa tuta judla a' fa* elvágatik és tűzbe vettetik. 7, 14. — Általában némi ingadozás tűnik elő az említett hangváltozásban: *a' ta* képző előtt Vologodszki rendszeren *d*-vé változtatja *a' t*-t, minek bizonyosan oka van. Lehet, hogy hasonló kiejtés van az osztjákban is, valamikor *tt* kerül össze, mint *a' lapp* nyelvben, *a'* mellyben a *tt*, *kk*-t úgy ejtik, mintha *ht*, *hk* volna.

A' Reguly hozta énekekben az említett hangváltozás két szónak egybetalálkozásában is mutatkozik, p. o. *jang ko* (tíz ember) helyett van *janh ho*, és *jang go*; *ord ko* (szolga ember) helyett van *ort ko*; *melek, meleg turpi* (meleg ajaku, torku) helyett van *meleh turpi* stb. stb. Vologodszkinál is vannak ilyenek, mint *šuk* baj, kín, de *šug vandta ho* kinszenvedő; *šup* darab, de *šub jug* darab *fa*; így *horas* kép, de *horaz vilet* képet vesznek, ebben: *li kašla horaz vilet li ohtel* = ők szomorú képet vesznek magokra.

Azért van *izagat* mind, *i-sagat* helyett, *izi* ugyanaz, *i-si* helyett stb. Regulynél *i goš jong* (11) *i koš jong* helyett; *i belek* egy fél, *i baji* egy rakásra, *i pelek*, *i paji* helyett stb.

19. §. Nevezetes hangváltozás az ajak- és inyhangok között,

jelesen az *m*, *v* és *ng* között, melly *ng* azután *n*-jé lágyúl, de csupasz *n*-né is lesz, p. o. *lumidta* és *lungidta* ölteti; *sugmit*, *sûmit* és *sungit*, *suít* nyírfa; *lumta*, *lungta*, *luíta* és *lunta* szám; *tumdak* Regulynél és *tungtak* egészséges.

A' magyarban is vannak *torom* és *torony*, *szírom* és *szírony*. De ha a' rokon nyelvek megfelelő szavait vesszük, e' hangváltásnak sok példáját látjuk. Így a' magyar *fő*, *föv*-nek megfelel a' vogul *pong*, *ponk*, a' magyar *vő*, *vöv*-nek megfelel az osztják *veng*; a' szirjān *pom* és *pon* (vég)-nek megfelel a' votják *pung*.

E' változás az előhangban is történik; innen a' vogul *mau* osztjában *nah*, ebben: *mauint* = *nagil* nevet. 'S a' nevet szó a' magyarban is jeles példája neki, mert a' régi nevet most nevet (hasonló hangváltás van a' régi *vép* és a' mai *lép* között).

Eme' hangváltási tünemény világossá teszen sok tényt, p. o. a' vogul-osztják *äm*, *am* nálunk *én*, a' mellyből lesz *eny-ém*, és *eng-em*. [A' *tég-ed*-nek *g*-je alkalmasint a' vogul-osztják *nag*, *näng*, *näng*-ben találja meg alapját, mert *nag*, *näng*, *näng* = *te*].

De látván, hogy nyelveinkben hajlandóság van az ajak- és iny- (torok)-hangok közti változásra: ezt a' magyarra nézve a' hasonításban (assimilatióban) is el kell ismernünk, annál inkább, ha az értelem kifejezője eszközli. A' tárgyas igeragozást, a' harmadik tárgyas személyre nézve, a' *va*, *ve* (*vö* = *ö*) pronomen által történik, melly *va*, *ve* azután *ja*, *jé* is, mint a' régi *hadla-va*, *felede-ve*, 's mai *hall-já-tok* (auditis hoc) stb. bizonyítják. A' tárgyatlan ige: tud, tudsz, tudok; a' tárgyas: tudja (tudva), tudod, tudom. A' *tudom*-ban, errül akarván most beszélni, okvetetlenül benne kell lennie a' *va* (*ja*) tárgyas kifejezőnek, így: *tud-v-k*. A' tudok maga nem lett egyébbül, mint a' *tud* és *én*-ből, melly az *engem* alakból következtetvén, *eng* = vogul *äm* volt. Az *eng*-ből csak *k* maradt meg ragul, 's lett *tud-eng* bül *tud-o-k*. Most a' tárgyas *v* elibe járván, 's ez akarván a' hasonítást végrehajtani, az *v+nk*-ből nem válhatott egyéb, mint *m*, kivált ha meggondoljuk, hogy a' nyelvnek hajlandósága volt assimiláló közbejárás nélkül is *n*, *ng*-t *m*-mé változtatni.

Hasonló eljárását a' hasonításnak kell a' *tud-sz* és *tud-od* között is elismerni. A' tárgyas *v* hozzá, vagy közzé jutván lesz: *tud-v-sz*, *tudov-sz*, 's végre *v+sz*-bül *d* válván, *tudod*. Mind a' két esetben a' *tud-v+ng* és *tud-v+sz*-ban a' *v* nem vesziethetvén el a' jelentését, tehát az dönt a' hasonításban.

Nyelvjárások.

20. §. Nagyon ismeretes dolog, hogy minden nyelv, a' melyet irodalom nem határoz, nem fékez, sokféle tájbeli eltérést hoz elő, sőt nyelvjárásokat is nevel. A' nyelvjárás különös alakját teszi a' nyelvnek; a' tájbeli eltérés, vagy tájszólás a' nyelvjárásoknak is tájbeli sajátságait tüntetik fel. Ha könnyebb megmondani, mit tartunk tájszólásnak, nem könnyű ám határt vetni a' nyelvjárás és az önálló nyelv között.

A' vogul és osztják nyelvek valóban testvér-nyelvek, mégis mindenikét önálló nyelvnek mondjuk és kell is mondanunk. A' vogul igének névi módja: *ungve, uhv, ne* és *m* képzőkkel, az osztják igéé pedig *ta* és *m* képzőkkel alkot igeneveket, így:

a' vogul: *men-ungve*, vagy *men-uhv* menni,
men-ne menő, menés,
men-(i)m ment, menés;
 az osztják: *men ta* menni, menő, menés,
men-(i)m ment, menés.

Továbbá a' vogul igének jelen ideje képző nélkül való, az osztják igéé *d* (l) képzővel van, tehát

a' vogul: *menem, menen, meni*; *meneu, menen, menet*.
 az osztják: *men-l-em, men-l-en, menel*; *men-l-u, men-l-en, men-l-et*
 (megyek, mégy, megyen; megyünk stb.) Már ezeknél fogva is külön nyelvnek kell tartani a' vogult, 's különvalónak az osztjákat.

A' vogulnak két nagy nyelvjárását írtam le: az éjszakit, és a' délit vagy a' Konda-mellékit; egy harmadik nyelvjárása lehet a' Loszvai, a' mellynek ismertetését Ahlqvist-től várjuk. *)

Hány nyelvjárása van mind össze az osztjáknak, nem tudom, de hányrul van tudomásom, azt itt előadom. Castrén, mint a' Bevezetésben meg van mondva, az irtisi és a' felső obi nyelvjá-

*) Ahlqvist állítása szerint: »Voguulin kieltä on kolme ei paljon toisistansa eroavata murrettä, nim. lounaspuolinen, jota voisi kutsua *Losvan* murteeksi, kaakkoinen eli *Kondan* ja pohjainen eli *Sosvan* murre« a' vogul nyelvnek három nem igen különböző nyelvjárása van, t. i. a' nyugat-déli, melyet *Loszvai*-nak nevezhetni, a' kelet-déli vagy a' *Kondai* meg az éjszaki, vagy a' *Soszvai*, Kioletär, 3 Vihko. 58. lapján.

rást tárgyalta; e' kettőt együtt déli osztják nyelvnek nevezhetjük, a' mellynek tehát szorosán véve irtisi és fel-obi nyelvjárása van.

Vologodzski szótára és fordításai az al-obi nyelvjárást mutatják nekünk; ez volna tehát az éjszaki osztják nyelv. De Vologodzski gyakran felhozza a' berezovi és obdorszki tájszólásokat.

A' Reguly hozta énekek is az éjszaki nyelven valók, de némi sajátságokat tüntetnek elő, a' mellyek leginkább hangkülömbiségek.

Ezek szerint az osztják nyelv *déli osztjákra* és *éjszaki osztjákra* oszlik.

A' déliben van az irtisi és fel-obi, vagy szurguti nyelvjárás. Ezek tájszólásairul nem tudunk semmit, mert az egész déli osztjákat csak Castrén előadásából ismerjük. A' Fischer által úgy nevezett Kondai osztják (lásd Bevez. 3.) inkább az al-obi nyelvjárás-hoz való.

Az éjszakihoz tartozik a' Vologodzski nyelve, a' berezovi és obdorszki tájszólásokkal, meg a' Reguly hozta énekek nyelve.

21. §. A' déli és éjszaki osztják leginkább két tünemény által különbözik egymástul, t. i. hogy igen sokszor a' déli nyelvnek *t*, *d*-jét az éjszaki nyelv *l*-lel váltja fel, 's hogy a' déli nyelv *au*, *eu* iker hangzóit az éjszaki nyelv *ov*, *ev*-vel fejezi ki. Azért van

a' déli osztjában:

teu
tau
tâbet
tâbetmet
ta
sem-ta, sem-da
tâjem
tâgart
tetl
tanga
tant
tenger
tenger
tonh
tor, turt
teg

az éjszaki osztjában:

ö
ló
hét
hetedik
talán, nélkül
vak
balta, fejsze
nehéz
öl
evet
gabona, liszt
váll
egér
bálvány
gyökér
fark

lu
lov, lovî, R. lau
labî
labîtmî
la
sem-la
lajîm
lavîrt, lîirt
lal
lunki
lant
lankîr, lenkîr
lengîr, lenkîr
long, leng
ler
lij

a' déli osztyájában :

tit
tuj
túj
ton
tont
tangat
tujüt
tunk
tunt
tung
ton
nadem
hüdem, hõdem
hudmet
neta, neda
nüt, nida
nidamet
âdeng
küt
kutil
jûgot
nütl
nät, nôt
sutil
sot
sat
pet
pûden
peteng
pungat
vêdem
veta
met
mêget
mûgot
pôgot, pugot

az északi osztyájában :

lélek	lil
ujj	luj
ruha ujjá	lit, lut
húr	lon
hó	lonis, lois
Irtis folyó	longa
gyűrű	lujt
szálka, szög	lunk
lúd	lunt
nyár	lung
len	lon
nyelv	nalim
három	holim
harmadik	holmet
négy	nel, nil
nyolcz	näl, näl
nyolczadik	nälmit
reggel	aling
köhögés	hul
hal	hul
íj	jugol
nyél	nal
orr	näl
valaminek széle	sil
bél	sol, sul
só	sol
fül	päl, pal
csalán	puln
felleg	paleng
oldal	pungil
velő	velim
rénszarvas	vil
mély, mélység	mal
melly	mäl
máj	mugol
falu	pugol

a' déli osztjában :

togot

pêget

ugot

talu

fürdő

szán

az éjszaki osztjában :

togol, togil

pëil

ogol, ugol stb.

Ez a' hangváltozás igetőkben és a' jelen időnek képzőjében is mutatkozik, p. o.

a' déli osztjában :

tév

ûd, véd

kid

hud

hud

tod, tond

ped

pegd

ved

ûd

tang

tel

toht

totim

tang

tungd

men-d-am

men-d-an

men-t

men-d-eu

men-d-eda

men-d-et

enni

lenni

kelni

hallani

halni

állani

félni

fürdeni

ölni

élni

akarni

sírni

köszörül

lopni

bémenni

olvasni

megyek

megy

megyen

megyünk

mentek

mennek

le, li

ul, vul

kil

hul

hul

lol

pal

pëil

vel

vol

lang

lil

logod

lolim

long

lungid stb.

men-l-em

men-l-en

men-l

men-l-u

men-l-eta

men-l-et.

A' déli osztják nyelvnek *t*, *d*-jét és az éjszakiénak *l*-jét szem előtt tartva, mondhatjuk, hogy a' régi Fischer-féle úgynevezett *Kondai osztják* szójegyzék inkább az *l*-es nyelvhez tartozik, ámbár némelly szónál fogva mintegy középső tagját teszi a' délinek és éjszakinak, mert van benne *pel* fül, *net* orr, *nalem* nyelv, *dluj* újj, *jogodl* ij, *nodl* nyíl, *ogol* szán, *lajem* balta, *fejsze*, *lau* ló, *lanka* evet,

vul rénszarvas, lenker egér, lunt lúd, lant árpa, vat-lant zab stb.
De mert van :

le-l-em eszem, *man-l-u* megyünk, *men-dl-am* megyek, *lot-l-am* állok, *omes-l-am* ülök, *omes-l-an* ülsz, *omes-l* ül; *omes-l-u* ülünk, *omes-l-ite* ültök, *omes-l-at* ülnek; *ú-l-em* látok stb stb.; ezeknél fogva egészen az éjszaki nyelvhez volna sorolandó.

A' Reguly hozta nyelvemlékek az *l-es* jellem által az éjszaki nyelvhez tartoznak.

A' másik különbség a' déli és éjszaki nyelv között az *au*, *eu*-ben meg *ov*, *ev*-ben áll, melly azomban kisebb nyomosságu amannál. A' déli nyelvben van p. o. *tau*, *eud*, az éjszakiban *lov*, *evid* ló, vág. A' Reguly szövegeiben is az *au*, *eu* inkább uralkodik mint *ov*, *ev*, p. o. a' déli nyelvben *keu* kő, az éjszakiban *kev*, de Regulynél is *keu*. Néha a' déli *eu* az éjszakiban *u*, mint: *teu* ő, *lu*; *teu* csont, *lu*.

A' déli nyelvben azután Castrén különbséget talál az *irtisi* és *szurguti* nyelvjárások között, melly azomban kevesbbé tartozik a' hangtanba, mint a' nyelvtanba, a' hol meg is fogjuk látni.

22. §. A' déli nyelvnek tájszólásairul egyebet nem tudok annál, a' mit a' Castrén nyelvtanában találhatni.

Vologodszki némi gonddal tünteti ki a' berezovi és obdorszki tájszólásokat, a' mellyek vagy hangváltozatokban, vagy különböző szókban állanak. Hangváltozatok tetszenek ki a' következőkben :

Obdorszk :

ajkol
ogol, ohlet
holim
omid-ta
omtim
uvü-ta
kam
küt puža
kol
kordi
kon, kona
konamd-ta
koriji-ta
hos

hír
szán
három
ülni
ülve, ültetve
kiáltani
néhány
ketté
kötél
vas
könnyű, könnyen
könnyíteni
leesni
csillag

Berezov :

ajkel
ugol, uglet
hulim
omis-ta
omsim
viji-ta
kem
kat puža
kel
kardi
ken, kena
kenamd-ta
keriji-ta
hus

Obdorszk :

hī-ta
jind-ta
jong
jonk
logis
nom
nil
sajit
sumit
soh
soj
sagir
šeži ho
toknīpta-ta
top
taj
puti
porimti-ta
vurt
vodiji-ta
možmiltim
mur
morila-ta

hagyni
 varrni
 tiz
 jég
 barát
 fel
 négy
 szerint
 nyírfa
 tokhal (stör)
 homok
 csorda
 lakos
 tölteni
 alig
 tő, csúcs
 fekete
 fűrni
 haszon
 nézni
 csonkított
 nép
 törni, török

Berezov :

haj-ta
jond-ta
jang
jenk
lugis
num
nel
sagat
sungit
suh
sej
šugir
šoži ho
teknīpta-ta
tup
tij
piti
purimti-ta
jurt
vand-ta
mužmiltim
mür
murla-ta.

Különböző szókra nézve ezek a' jelesebb tájszólások

Obdorszkban :

atip
an-metipsa
anži
al-ta, aliji-ta
enmim
inkvoj lek
irna hojtot
otšama ji-ta}
pa sogá ji-ta}
ogor

fa nedv
 nem fáradás
 bors
 mutatni
 felnőtt
 hód járása
 heverő
 magánkívül,
 bolond lenni
 magas

Berezovban :

juh ink
an-tujimipsa
kurmek
šažili-ta
šenkim
inkvoj pant
irna oltot
{ tulapula neriji-ta
{ pa sohna neriji-ta
palat

Obdorszkban :

ohšam
 otšam ne
 optšpsa, obtšpsa
 urt
 ur
 urna, urina rılta-ta
 un jir tilis
 ung
 kalang
 kel-ta
 kam, kamıng-puš
 hugodla-ta
 hol morıd-ta
 hola huntl
 hoj-ta
 honšpsa
 homalıng
 hozınga
 hadl ježa
 još
 jetn
 jega
 joulta-ta
 jukana
 jom
 jolta
 jengıl
 nıan jengıl
 jeza
 jogoš
 jevir
 jengim
 jit
 lid-ta
 lik
 longıd-ta

kendő
 bolondos nő
 ugatás
 hold
 vér
 veresre festeni
 október
 száj, nyílás
 rénszarvas
 bájolni, büvölni
 hány, néhányszor
 futni
 le-, ki-törni
 reggeli hajnal
 feküdni
 betegség
 kerek
 mellett
 dél
 út
 est
 együtt
 vetni
 helyett
 eső
 után
 kas, kosár
 kenyér kosár
 kevés
 vissza
 farkas
 szabad, kötetlen
 íz, csukló
 akarni
 harag
 hasítani

Berezovban :

šeškan
 pulpul ne
 hortšpsa
 tilis
 kali
 kalina rılta-ta
 as podta tilis
 eri
 vil
 serd-ta
 molti, molti-kem puš
 hondıtla-ta
 kim murıd-ta
 alınga huntl
 ol-ta
 kaži
 numır
 pungılna
 hadl kutip
 pant
 ıla
 i paja
 selta-ta
 vola
 jert
 jugot
 johtip
 nan johtip
 šimil
 pungla
 por voj
 larbit
 nak
 langa-ta
 kand
 halıd-ta

Obdorszkban :

lonšak
 ni-ta
 naj
 naj longipsa
 nohrep
 noĝim-ta
 sik-ta
 siis, sius
 simri
 sojp
 šar
 sut
 šukalot
 šitak
 šitaka ulta ho
 šoga
 šavilsa-ta
 tungtak
 tabili-ta
 publi
 pal, pala, palat
 parping
 ponžita ver
 puž
 pam
 pum
 part
 parta pelka
 pev
 pevipsa
 pevmild-ta
 vel-ho
 vas, vasot
 vul
 vul poh, vul evi
 varis

Berezovban

szappan
 látni
 nap
 naplemenet
 kés
 futni
 szökni, vetődni
 sas
 sigér (barsch)
 háló
 dohány
 köszörű kő
 törött
 csendes, szelid
 csendes ember
 hófajd
 őrizkedni
 egészséges
 tévedni, csavarogni
 medve
 fel, felé, magosság
 keserű
 erőszak, rablás
 fark
 hév, hévség
 fű
 bal
 balra
 fagy
 fagyás
 fagyaláni
 özvegy ember
 vékony
 nagy
 bátya, nén
 vessző

mojdek
 vand-ta
 hadl
 hadl longipsa
 keži
 hugoma-ta
 seltan-ta
 kurik
 evi
 togol
 šagem
 logadta kevi
 murtšatot
 rom, husla
 husla ulta ho
 pojdek
 lavilsa-ta
 jim, jimaltin
 lomtita-ta
 ošni
 karis, karša, karsat
 vosreming
 jorna vita ver
 lij
 ru
 torn
 pu
 pua pelka
 iski
 iskina laptipsa
 iskina labidta
 imila ho
 ugol, uqлот
 un
 un poh, un evi
 šojt

Obdorszkban :

voj
vir, ur
mola, mala
moš, mož

zsír
vér
millyen, mi
betegség

Berezooban :

sahsi
kali
muj
kaži, honzipsa.

23. §. A' Reguly szójegyzékében előforduló hangkülömbőségek példái legyenek: *lajm* fejsze, *lajm* helyett; *ašni* medve *ošni* helyett; *ot* vagyon, *adó*, *ut* helyett; *keu* kő, *kevi* helyett; *lau* ló, *lov* helyett; *lou* csont, *lú* helyett; *hat* ház, *hot* helyett; *kezi* kés, *kézi* h.; *jas* kéz, *juš*, *još* h.; *os*, *vuos* város, *voš*, *vaš* h.; *teudom* tetű, *tevtim* h.; *taui* tavasz, *tovi* h.; *sar* dohány, *šar* h.; *siu* bot, igazgató bot, *sû* h.; *sas* hölgymenyét, *sos* h.; *šares* tenger, *šares*, *sares* h.; *šel* ezüst, *sel* h.; *koš*, *goš* hoz, *hož* h. az *i-goš-jong*-ban = 11.; — *nau* fejr, *novi* h.; *vuan* rövid, *van* h.; *atom* rossz, *adim*, *adem* helyett. stb. stb.

H a n g s ú l y.

24. §. Az osztják nyelv hangsúlya a' szók alakítására nem gyakorol befolyást — mit általában lehet a' finn-ugor nyelvekrül mondani — azért kis jelentésü a' grammatikában, jöllehet az élő nyelvnek lelke a' hangsúly.

Castrén (az 51. §-ban) azt állítja, hogy az osztják nyelvben a' hangsúlynak nincs olyan ereje, mint a' tatár nyelvekben, de abban is szabály szerint, *az utolsó szótagra* jut. A' török-tatár nyelvek tudniillik a' szók utolsó tagjára eresztik a' hangsúlyt, 's ez az egyik különbség ezek és a' finn-ugor nyelvek között, minthogy a' lapp, finn, eszt, magyar stb. nyelvekben a' hangsúly kivétel nélkül a' szók első tagján van. Ezt a' szabályt követi a' vogul nyelv is, a' mennyiben Regulynek élő értesítésébül és írott hagyományaibul tudom. Ennek a' szabálynak követését tehát az osztják nyelvben is lehetne gyanítani. De Castrén az ellenkezőt bizonyítja, nem említvén különbséget a' déli és éjszaki osztják között.

Vologodszki a' szótárában és a' hozzácsatolt fordításaiban kiteszi a' hangsúlyt egyenkint minden szón. Az ő írása szerint megfordítva állana a' Castrén szabálya, hogy tehát *az osztják nyelv is a' szók első tagjára juttatja a' hangsúlyt*, bár millyen hosszú le-

gyen is a' szó, mi a' finn-ugor nyelvek általános jelenségével megegyez. — Azomban kivételeket is látunk. A' *jena* igaz, *aga* de, *hoza* nál, *kinza* között, *pada* ért, *se*da ott stb. efféle szókban, a' mellyek utóhangja *a*, erre teszi Vologodszki a' hangsúlyt. Úgy látszik, hogy az imperativus is oda kívánja, mint *mana* menj. Továbbá *paltap* félő, *veskat* becsület, igazság, *horam* kép, *horaz* u. a. *pazan* asztal, *no*ga hús stb. hasonlóképen az utolsó tagon mutatják a' hangsúlyt, miért is következetesek ezek: *paltapla*, *veskatla*, *horazing*, *horazet*. Föltetszők a' *jastandta* szóló, *langamimot* akarok stb. szók. Úgy látszik, ezekben a' hosszúság kívánja meg a' hangsúlyt (mi ellenközik a' finn-ugor nyelv-jellemmel), vagy tévesztette az orosz író. Ezt azért is gyanítani lehet, mert a' *psa* képző, melly eredetileg *psaj*, tehát hosszú, a' fosztó *la* előtt hangsúlyos, p. o. *evilipsala* hitelenség, holott *imila* nőtelen, *mortotla* mértéktelen, *hurila* féltelmetlen. stb.

Az összetett szók Vologodszki írása szerint a' szabály alá tartoznak, melly az első tagot hangsúlyozza: de *hanne-ho* ember, mindég kivételesen van írva, *ne* tag levén a' hangsúlyos. A' *hanne* szó jelentése homályos előttem; tehát nem is sejdíthetem a' *ne* hangosságának okát.

Azonkívül ír Vologodszki: *kur-ibli* láb alatti, pokol, *i-zidi* igy, *i-zagat* e' szerint stb., de *i-zagat* is. A' tagadó *an*-nal összetett szók nem az *an*-ra vetik a' hangsúlyt, tehát: *an-nita* nem látni, *annitot* láthatatlan stb.

Akárhogy vagyunk is a' kivételekkel — a' mellyekben egyéb iránt nem következetes a' Vologodszki írása, vagy ennek másolója — fő szabálynak mégis el kell fogadnunk, hogy az *éjszaki osztják nyelv* a' szók első tagjára teszi a' hangsúlyt.

Reguly nem írta fel azt; észrevételt vagy megjegyzést sem találok nála, hogy egy vagy némelly esetben a' hangsúly nem volna az első szótagon, mint a' vogulban. 'S minthogy akkor, midőn az osztják énekeket írta, hozzá vala szokva a' vogul nyelv hangjárásához, az osztják nyelv eltérése bizonyosan föltetszett volna neki. Regulynek hallgatásából is tehát következtetem, hogy az *éjszaki osztják nyelv hangsúlya egészen vogul természetű, azaz, az első szótagra esik.*

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

25. §. A' szótan két osztályra oszlik, úgymint *névszói* és *igeszói* osztályra.

Első osztály.

A' névszó.

26. §. Névszó alá foglaljuk: a' *tárgyi* (dologi) nevet, a' *tulajdonsági* nevet, a' *számnevet*, a' *névmást* meg a' *viszonyi* nevet. A' tárgyi és tulajdonsági névszók, ragozásokra nézve, azonosak lévén, 's az osztják nyelvben még a' fokozó képző által sem különböztényen egymástul, tehát azoknak ragozását egyszerre adjuk.

Tárgyi név.

27. §. A' tárgyi nevek vagy *eredetiek*, vagy *származottak*. Mind a' két felet számos példával hozzuk fel, béfoglalván a' Reguly jegyzékébül valókat is.

A. Eredeti tárgyi névszók.

ajm, *ajim* enyv, *an* edény, R. *an*, *hu-an* tál, hosszú csésze; *auti* dárda, hegy, R. *aut*; *anki* anya, R. *angi*; *anži* tüske, *as* Obi, nagy folyó, *azi* atya, R. *aži*; *ar* ének, R. *ar*; *art* idő, *artn* adósság, *at* éj, R. *at*; *apsi* öcs, R. *apši*; *amp*, eb, R. *amp*.

el test, R. *el*; *esim* melly, *secs*, R. *esem*; *evi* leány, R. *eui*; *evi* hit.

iki férj, R. *igi* öreg; *ir* szél, vidék, *ir*, *jir* áldozat, *imi* nő, R. *imi*.

oj szerencse, og, ug fej, R. oh; ong verem, nyílás, R. ung; onk szurok, os fék, oš, ož juh, oš ész, ošni medve, R. ašni; ort szolgál, obĭ néne, R. obi; ovĭ folyás, folyó, ovi ajtó, R. ou.

unži fenyű, und erdő, ung, ong nyílás, verem, us böjt, us tudat, ismeret, uš szél, határ, kerület, ur, vor vonal, ur fátlan rét, ura erő, urt nőkérdő, urt, vurt haszon, ut vagyon, adó, R. ot; ub ipa, ũ, uv zaj, lárma.

kak varr, rüh, kali, kal' vér, kanan könyök, kand harag, kaš kedv, akarat, mulatság, kaži betegség, kar kéreg, R. kar; ker fagyoshó kérge, kart udvar, kart, kardĭ vas, kati macska, kel, kol kötéll, R. kel; keži kés, R. kezi; ker, kevi kő, R. keu; kĕn inggomb, csat, kir sérülés, koňar szegény, kor kemenceze, kul' ördög, kunš, kuš köröm, R. kuns; kuš-ker köröm, kunš, kuš bekecs, kur láb, R. kur, kur pedi talp; kurt sikátor, kut harag, kum tehetség.

hala halott, han császár, has édes gyökerű moesári edény, har, hor tér, mező, lant-har szántóföld, turum-har menny-ég, R. har-taga tundra, fátlan tér; hadl nap, R. katl; hĭl unoka, hĕn erdei szellem, hĕš hamu, hĕr tömlő, zsák, ho ember, férj, R. huj; h-ol, hul hasadék, hola kelet, hol-val, hoňs láz, hon has, gyomor, R. hon; hos húgy, hus, hos csillag (húgy), R. hos; hosna zárt hely, pénztár, hosna hot fogház; hoš por, hór alak, hot ház, R. hat; hotĕng hattyú, R. hodang; hop hajó, sajka, R. hap; hom koporsó, homzi ostor, hul hal, R. kul, hul; hul köhögés, hul korom, fekete, hanšta hulet tinta; huli esók, hur láb, l. kur; hump hab.

jaj bátya, jah nép, R. jah; jert eső, jetn est, ji atya, jink víz, R. jing; jir áldozat, joh, jog, jug fa, R. juh; jogan folyó, R. jogan; jonk, jenk jog, još, juš kéz, R. jas; jor úr, jom eső, jugol ij, R. jogol; juš szádló, dugó, jur erő, hatalom, jurt, urt, vurt haszon.

lajm, lajim balta, fejsze, R. läjm; lak kerek, golyó, R. vues log homlok, vues lagat; lal, lal' öl, R. lel; lankĭ evet, R. lāngi; lant gabona, liszt, lankĭr, lenkĭr váll, R. lānger; larbi méreg, csaló-ét, lat kor, idő, lap lap, len restség, leng, long, lung bálvány, R. long; lengĭr, lenkĭr egér, R. longor, langur; ler gyökér, R. ler; levi szolga, lij fark, lik harag, bosszú, lil lélek, lĕs horog, tör, lit, lut újj, ruha újja, lib, libi edény, bél, log, luk hófajd, nyírfajd, lok lilium, lon húr, ér, lonĕs, loňs dér, R. lanž hó; longa Irtis folyó, lot gödör, kút, lovĭ ló, R. lau; lŭ csont, R. lou; luĭ újj, R. luj; luĭt

gyűrű, *lunk* szög, *szálka*, *lunt* húd, R. *lont*; *lung* nyár, R. *lung*; *lup* lapát, evező.

lal öl (*lal*), *lal* had, *lon* len.

nak tag, *naj*, *nag* nap, R. *naj*; *nal* nyél, *nank* veres fenyő, R. *nank*; *ne* nő, R. *neng*, *něng*; *neš*, *niž* horog, *nepek*, *nebek* irás, könyv, R. *nebek*; *nem* név, *nink* nyű, *něp* teher, *tarisznya*, *nor* híd, *nori* (fal), *nor*, *nur* gyűrű, *lujt* *nor* újjak gyűrűje; *nuj* posztó, R. *noj*; *nur* harag, rosszaság.

náh nevetés, *nali* kanál, R. *nali*; *nalim* nyelv, R. *nalem*; *nañ* kenyér, R. *nañ*; *ńoga* hús, test, R. *ńoga*; *ńol* orr, fok, R. *ńal*; *ńol* nyíl, R. *ńal*; *ńogos* nyuszt, R. *ńogos*; *ńuki* bőr.

sah gyöngy, *sah* bőrruha, R. *sah*; *san* fagomba, R. *sân*, *sôn*, *soun*, *tut sôn* tapló; *sar* szóró lapát, *saras*, *śaras* tenger, R. *śares*; *sam* szív, bél, R. *sem*; *sami* rozsda, *sej* homok, *sel* ezüst, R. *šel*; *selu* jajgatás, *seris* nád, *ser* négyszegű gerenda, *ses* tör, *seš* tisztelet, *sep* zseb, *sevi* fonat, *sem* szem, R. *sem*; *sir* törvény, rend, szer, *siski* veréb, *sip* kösziklás part, *sij* szó, *sil* szél, valaminek széle, R. *sil*; *soh*, *sog* bőr, R. *soh*; *sohta* iszap, agyag, *sogon* vég, *sola* só, *sol*, *sul* bél, *sos* hölgymenyét, R. *sas*; *sorim*, *sorm* halál, dögvész, *sort* csuka, R. *sart*; *sorni* arany, R. *sarni*; *sovi* szokás, erkölcs, *som* kéreg, pikkely, R. *sam*; *oh-sam* kendő, *sú* bot, R. *siu* igazgató bot; *sunk* halom, domb, *sun* nyírhéjból való edény (*an-sun*), *sung* szög, *sus* ősz, R. *sus*; *sur* szár, *sut* köszörű kő, *sum* ostoba, bolond.

śak sulyok, kalapács, *śan* kád, véka, *śas* érzés, *śam*, *sum* erő, *śult* szikra, *śung* bőség, *śur* vonal.

śaj tea, *śajka* csapat, *śak*, *śok* soh, *śank* hőség, *śanš*, *śaš* hát, gerincz, R. *senš*; *śanš-uh* térd; *śaži*, *śeži*, *śoži* lakos, *śar* dohány, R. *sar*; *śaman* bűvész, *švi* kód, *šil*, *jernas šil* pálha az üngben, *šojt* vessző, rúd, *šojt* kád, kőből, *šot* szám, *šop* igazság, *šop* darab, *šomši*, *šumši* búza, *šuk* apró, *šuk* restség, *šuk* baj, *šup*, *šop* rész, darab, *šum* zúgás, zörej.

rat tűzhely, R. *rad*; *reg*, *reh*, *rih* bogyó, R. *reh*; *rep* hegy, *rus* orosz, R. *rus*; *rut* faj, törzs; *rozü* rojt, bojt, *rom* szelidség, *rü* hév, *rü* meredekség.

taj tö, vég, *tak* erő, *taga* hely, R. *taga*, azután *har-taga* tundra; *tal*, *tel* tél, *tal-lung* tél-nyár, esztendő, R. *tal* tél; *tal* puszta, *tuš* kész, áru, *tel* teliség, *tevtim* tetű, R. *teudom*; *tin* ár, becs, *tiš*, *tuš* bú, *tor* daru, *tor*, *tur* torok, *torim* isten, R. *tarom*; *torn* fű, széna,

tovi tavasz, R. *taui*; *tü tó*, R. *tu*; *tuj tályog*, *fekély*, *tujt szán*, *tul tegez*, *tun gyöngy*, *tunk moh*, R. *tunk*; *tung igazság*, *tus ügyesség*, *tuš szakál*, R. *tus*; *turum ég*, R. *torom*; *tut tűz*, R. *tut*; *tupa ló-köröm*.

paj rakás, *pal fül*, R. *päl*; *pal fél*, *pan zátony*, *fövény*, R. *pan*; *pant út*, *ösvény*, *pang gombolyag*, *pad'*, *padi*, *pot fenek*, *još-pad'* *tenyér*, R. *ped*; *patka pap*, *pam hőség*, *péil fürdő*, *penk fog*, R. *peäng*; *peš czomb*, R. *piš*; *perna kereszt*, *pil fél*, *társ*, *piš csuda*, *pog*, *poh fiú*, *pol viz-gát*, R. *pol* *geréb a' vízben*; *polt rothadás*, *pon fing*, *pong gomba*, *pos újzatlan keztyü*, *pos jel*, *csúda*, *pos vég*, *pos fos*, *szar*, *por fúru*, *pom fü*, *puj tő*, *segg*, R. *puj*; *puka*, *pukaj begy*, *puga púp*, *puhol falu*, R. *pogol*; *pul falat*, *puln csalán*, *pun fan*, *szőr*, R. *pun*; *pun*, *pon zacskós háló*, R. *pon*; *pus ok*, *pus rét*, *i puš egy-szer*, *puži fark*, *put fázok*, R. *put*; *pubi medve*, *pum*, *pom fü*.

vaj lábbeli, R. *vaj*; *vanži pázsit*, *fü*, *vazi kacsa*, R. *vas*; *var geréb a' tó szájában*, *veü erő*, *velim velő*, *veng vő*, *vent feleség*, *vež*, *venž kép*, R. *vues*; *ver tett*, *vil rénszarvas*, *voj vad*, *vaj*, *voj zsír*, *voh pénz*, *vür*, *vur vér*, R. *vuir*; *vüs lyuk*, *vüs himlő*, *börkiütés*, *vüt tágasság*, *vol alj*, *hely*, *voš*, *vaš város*, R. *os*, *vuos*; *vozi por*, *füst*, *vor*, *ur vonal*, *vorënga varju*, R. *vorgna*; *vot szél*, R. *vuat*; *vul czölöp a' sátor felállítására*, *vuš dolog*, *vürt haszon*.

mal mélység, *mavi méz*, *mëil melly*, R. *mël*; *menk ördög*, *meng meny*, *mil süveg*, *mis*; *mus tehén*, *miž kincs*, *mit bér*, *fizetés*, R. *mit*; *moj vendégség*, *mok*, *muk baj*, *gond*, *mošs-mese*, *monda*, *moš vélemény*, *moš*, *muš betegség*, *mort mérték*, *mû föld*, *ország*, R. *mû*; *mugol máj*, *muži hangya*, *mur*, *mür nép*, *muvi folyó hajlatja*.

A' Reguly jegyzetébül még ezek is: *angen iny*, *or szamojéd*, *or erdő*, *ord hold*, *uzom*, *važam vészhaló*, *kis komok*, *kis bőrharisnya*, *kir zsák*, *ko és ho ember*, *jindi ideg*, *húr*, *juos út*, *laum szén*, *lar tó*, *li nagy merőkanál*, *luk hófajd*, *nagar mogyoró*, *nu ág*, *háda rénszarvas moha*, *saj kerecsen madár*, *sajm patak*, *sans térd*, *sebän bübájos*, *sius sas*, *soga fajd*, *soros arasz*, *tahti bőr takaró*, *tondi nyír-héj*, *toba rén köröm*, *mus tehén*, *vars vérese*, *ölyv*.

28. §. Az eredeti névszók egytaguak, de nem mind. A' déli osztjájában p. o. *tagutem*, *teudem*, az éjszakiban *tevtim*, *teudom* tetü, tetv; a' *tagutem*, bár háromtagu szó, csakúgy eredeti, mint a' magyar *tetv*, sőt ha tovább mennénk, mint a' finn *täi*, a' cseremiszi *ti* és a' mordvin *si*. Jeles példája ez a' rokon nyelvekbeli megfelelő

szók hangváltozásának: *tagutem, teudem, teudom, tevtim, tetv* vagy *tetü, täi, ti, si*. Annál könnyebb elfogadni, hogy a' *nalim* nyelv, *velim* velő szókon kívül a' *navirem*, R. *naurem* gyermek, *lajim* fejsze, *sorim* vagy *sorm* halál, *torim* isten, *turum* ég, szók is eredetiek, jóllehet megfelelőjüket nem mutathatjuk fel a' magyarban. De az osztják *sorim* vagy *sorm*-nak, a' finn *surma*, halál, felel meg.

A' *voringa, vorgna* varnyu, varju, *savina*, R. *sauning* szarka, is eredeti névszók. — 'S ha tudjuk, hogy *lenkir, longur* egér, eredeti szó: a' *lankir, länger* váll, szót is annak vehetjük, mert nem birjuk széttaglalni.

29. §. A' következőket sem taglalhatjuk szét 's azért eredetieknek tarjuk:

osmar tréfa, *untir, undir* méh, has, R. *ondur*; *kutir* forróság, *nambir* szemét, *navir* hab, tajték, *numir* kerek, *šour* nyúl, R. *saur*; *tagar* gyékény, *pugor* sziget, *vohsar* róka, R. *ohsar*; *vondir* hód, R. *onder*. — De a' *vohsar* összetettnek látszik, a' *voh* = réz, a' *si*-nét fejezvé ki.

Idegenek a' *tovar* áru, *tár*, *pojar* úr, *pozar* vásár, *pogatur* bator.

30. §. Sok *k, h* végü, bár kéttagu, névszó eredetinek tartható, mint:

kurek tyúk, *kuruk* sas, *kulah, kulih* holló, R. *holah*; *nepek* könyv, írás, *tulah* szalonka; talán *muroh* földi málva (Moltebeer), R. *moroh* is az; — *sopek* csizma, orosz.

Idegenek talán a' *pažoh, požoh* borjú, kölyök, *amp požoh* eb kölyök, *oš požoh* bárány, mert a' török-tatár *buzagu, bozagu* = borjú; az *ng* végüek is lehetnek eredetiek, mint: *kalang*, R. *kelang* rénszarvas, *hoting* hattyú, *jeleng* bálvány, *sauhing* szarka, *paling* felhő, *puking* köldök.

31. §. Némelly *l* és *n* végü kéttagu névszó hasonlóképen eredeti, mint:

jugol íj, *pugol, pogol* falu, *mugol* maj, *togol, togil*, R. *togol* toll, szárny, *meil* melly, *pectus, peil* fürdő, *ogol, ugol* szán.

A' következő *n* végüek: *kanan* könyök, *jakan* zár, *jetn* estve, *jevin* sigér, *jogan* folyó, *šamkan* csengettyű, *torn* fű, széna, *toman* lakat, *pazan* asztal, *puln* csalán. — *šaman* bűvész, idegen; *pordon* méreg, is annak látszik.

32. §. A' s végüek közt is sok van, a' mellyeket legalább mostanáig, eredetieknek kell tartanom, illyenek :

ernas, jernas üng, *onas* teher, *kenas* kád, *laras, laris* szekrény, *lebis* galy, ág, v. ö. *libit* levél, *logis, logos* barát, *lobas* pajta, R. *lobas*; *lobis* törlő ruha, *nomis* elme, *nogos* nyuszt, *soros* arasz, *saras* tenger, *šugos* lábikra, *tilis* hold, *paris* vitorla, *poris* serte, *puris* disznó, *varas* gally, vessző, *vares* szőr, *mois* monda.

Így a' magyar *tavas* a' magyar nyelv terén eredetinek látszik, de hozzá hasonlítván az osztják *toŭ*-hoz, az *sz* (*asz*) miatt származottnak tűnik elő. V. ö. **38. §.**

33. §. Eredetiek a' következő *t* végüek is :

ongit szarv, R. *anget*; *ubit* haj, R. *obet*; *libit* levél, *nibit, nubit* tartósság, *sungit* nyír, R. *sumet*; (*šungit* vaš Berezov = nyírváros), *paŭrt* gerenda, *pakit* nyáj, *pukit* dolog.

34. §. Az eredeti névszókhoz az összetett vagy szerkesztett névszókat is kell számítani, p. o.:

evi-pog gyermek (leány-fiú),
untpel-imi napa, *untpel*?
ji-anki atya-anya, azaz szülék.
ji-pog atyafi, egy atyának fiai, fivér.
jáj-apsi bátya-öcs, azaz testvér,
hanne-hoj felebarát, *hanne*?
as-jah Obi nép = osztják; *as* nagy folyó, Obi; *jah* nép,
jugol-nol ij-nyíl, azaz fegyver,
tal-lung tél-nyár, azaz esztendő,
ajkol-jastipsa hírmondás (*jeming ajkol-jastipsa* szent hírmondás, azaz evangelium),
šanš-uh térd-fej, térd, térd-kalács,
voj-kul vad-hal, azaz vad, vadászható vad, tágabb jelentésben az, mi a' magyar *marha*, német *Vieh*, orosz *скотъ*.
sah-kušnen bekecs-palást = ruha.

Ide valók, mint igazán szerkesztettek, a' *vel-ho* özvegy ember; *voh-sar* róka, a' *voh, vog* réz színérül-e?

Az *an* és *ot* szókkal való szerkesztetet lásd a' **47.** és **48. §§.** alatt.

B. Származott tárgyi névszók.

Ezek hol más névszóktul, hol igeszóktul származnak.

Névszóktul származnak.

35. §. Az *ije* képzővel, melly kicsinyít, mint :

<i>an</i> edény	<i>anije</i> edényke,
<i>hol, hul</i> hasadék	<i>holije, hulije</i> kis hasadék,
<i>hot</i> ház	<i>hodije</i> házikó,
<i>johtip</i> kas	<i>johtipije</i> kis kas,
<i>hop</i> sajka	<i>hobije</i> sajkácska,
<i>kati</i> macska	<i>katije</i> kis macska,
<i>lebis</i> gally, ág	<i>lepsije</i> kis ág,
<i>libit</i> levél	<i>liptije</i> levélke,
<i>lon</i> húr, ér	<i>lonije</i> erecske,
<i>lunk</i> szög	<i>lunkije</i> szögecske,
<i>ne</i> nő	<i>nenije (nejije)</i> kis nő,
<i>nip</i> teher	<i>nipije</i> teherke,
<i>íol</i> nyíl, szög	<i>íolije</i> szögecske,
<i>sem</i> szem	<i>semije</i> szemecske,
<i>sunk</i> halom	<i>sunkije</i> halmocska,
<i>šour</i> nyúl	<i>šovrije</i> nyúlacska,
<i>tigül</i> fészek	<i>tihlije</i> fészecske,
<i>torim</i> isten	<i>tornije</i> istenke,
<i>pal</i> fül	<i>palije</i> fülecske,
<i>pul</i> falat	<i>pulije</i> falatka.

Ez a' kicsinyítő *ije* alkalmasint igen sok névszóhoz járul, a' mellyeknek jelentése a' kicsinyítést elfogadhatja. Kétséges előttem az *atije* szónak jelentése az evangéliumi fordítás 2, 14-ében: *lu kilis, íavirem pa lu ankel vis atije, pa Jegipet mua mans* ő felkele, a' gyermekeket és ő anyját vevé éjjel, és Egyiptom földjére mene. Látjuk, itt *atije* éjjel (mert at = ej) jelentésben áll, pedig *atna* volna éjben, éjjel. Vajjon tehát a' kicsinyítő *ije* valami átvitt értelemben időjelölésre is alkalmazható-e? mint rendszeren a' vocativust is pótolja, p. o. *tornije!* uram, vagy istenem! a' 8, 8-ban.

Castrén nem említi ezt a' kicsinyítő képzőt, fel lehet hát

tenni, hogy a' déli osztjában nem szokásos. Ellemben felhozza a' *li-t*, a' melly, úgymond az **56. §.** c-ben, némelly nyelvjárásban mind tárgyi, mind tulajdonsági nevekül képez kicsinyítőt, p. o. *ate* atya, *atei* atyácska; *imi* asszony, *imili* asszonyka. — A' *li* az éjszakiban sem ismeretlen, mit az *ajlat* kicsinység, szó bizonyít, mert *aj* kis, *ajli* kicsike, *ajlat*, a' mellyben a' *li*-hez *at* képző járult, mellyet láss az **54. §.**-ban.

Az éjszaki nyelvben meg kell azomban különböztetni a' *la* képzőből vált *li-t*, melly foszt vagy tagad, nem kicsinyít, p. o. *vít* tágas, *vítli* nem tágas, szük. Erről a' *la* = *li*-ről a' tulajdonsági nevek rovatában lesz szó.

Castrén szerint a' leggyakrabban előforduló kicsinyítő *ohtep*, a' melly tulajdonsági nevekhez járul (**56. §.** d) mint *aj*: kis, *aj-ohtep* kicsike; *verde* veres, *verd-ohtep* vereses; *nova* fejér, *nov-ohtep* fejéres. A' *verd-ohtep*-hez nem hasonlító alak az éjszaki nyelvbeli: *verti-otije* vereses, mert ennek taglalása ez: *verti-ot*, a' mellyet utóbb fogunk tárgyalni, 's a' kicsinyítő *ije*, tehát egészen különbözik a' *verdohtep*-tül.

36. §. A' *k*, *h* a' névszóhoz járul mint képző, a' nélkül, hogy jelentését változtatná, mint:

urek határidő (*urek-la* végetlen), *ur* szél;

jolih levegő, *jol*?

lonsah szappan, *lonis*, *lois* zúz, dér;

toroh, R. *tarah* bél, tüdő, *tor* torok;

pelak fél, oldal, *pel* fél.

Össze lehet hasonlítani az osztják *lil* a' magyar *lélek*-kel, az osztják *tor*, *tur* a' magyar *torok*-kal, (a' vogul *piš*, *pit* a' magyar *fészek*-kel), a' mellyek alakilag azonosak az itt felhozott *toroh*-val, *urek*-vel stb.

Castrén azt véli, hogy ezen *k*, *h* csak széphangzat végett járul a' szókhöz, p. o. *pélek* fél. (**55. §.**)

37. §. Az *ng* hasonló jelentésű képzőnek látszik, mint:

alng reg, reggel;

olng első, *ol*;

olpng fészték, *olip*?

tahng R. bukuczsa;

palng felleg;

pöling mennydörgés, *pol?*
pölsing nyál, takony, *polis?*
puzing füst, *pus?*

38. §. Néha *s* (*as*, *üs*) is illyenféle képző, mint
horas kép, alak, hasonló, *hor* kép;
naras-, *naris*-, *naras-juq* hegedű, *nar?*
levipas étel, *levip* evő;
velpas fegyver, *velp* ölö;
volpas élet, *volp* való, levő.

Össze lehet vetni a' magyar szókat: *tavasz* (osztj. *tovi*), *száraz* (osztj. *sor*), *igaz* (*jog*).

39. §. A' *p* és *m* is képeznek néha névszóból új névszót:
lavirtap és *lëirtap* teher, *lavirt* nehéz;
rogop hamis, *rog?*
torip ajak, *torbet* ajkak, *tor* cső, torok; *torop*, *torop-pu-*
net bajusz;
vangrep horog, kapocs, *vanker* görbe;
sump, *sumpa* bolond, *sum* ostoba, *sum ho* ostoba ember;
uram árok töltése, *ur* szél;
horam minta, előrajz, *hor* kép;
juram barázda, *jur* vonal;
norim híd, *nor* palló.

A' *p* és *m* azomban leggyakrabban igeszókból képeznek névszókat.

Igeszóktul származnak névszók:

40. §. *p* képző által, mint:

<i>imaltip</i> gyógyszer,	<i>imalta-ta</i> gyógyítani,
<i>amtip</i> , <i>amtip</i> öröm,	<i>amid-ta</i> örülni,
<i>hongep</i> hágó, lépcső,	<i>hong-ta</i> hágni,
<i>langip</i> és <i>lankip</i> takaró,	<i>lang-ta</i> fedni,
<i>nomizip</i> képzelet,	<i>nomis-ta</i> gondolni, képzelni,
<i>sistep</i> vakaró,	<i>sista-ta</i> tisztítani,
<i>šurtip</i> vas vessző a' szán talpán,	<i>šur-ta</i> vonalt húzni,
<i>tuhrep</i> rekesz,	<i>tugor-ta</i> bétevédni, záródni,
<i>pulip</i> dugó,	<i>pul-ta</i> fül-ni, fojtani,
<i>voltip</i> vakaró kés, gyalu,	<i>volta-ta</i> gyalulni?

Ilyenek: *antip*, R. *antep* öv; *hašap* előfüggő, *holip* háló, *sošip* hüvely stb., bár ezeknek igéji, úgymint a' *pulip* dugó, *voltip* gyalu, szókéi, inkább csak a' rokon nyelvekből ismeretesek. Ide tartozik *lolpi* ólom is, *lola-ta* olvadni.

41. §. *p* + *sa* által, azaz *p*-hez hozzájárul még *sa* (*saj*) 's valamennyi igéből névszó lesz, melly nomen actionis. Ez a' legszokottabb származék, p. o.:

<i>akid-ta</i> gyűjteni,	aktip,	<i>aktipsa</i> gyűjtés,
<i>amüd-ta</i> örülni,	amtip,	<i>amtipsa</i> öröm,
<i>evül-ta</i> hinni,		<i>evülpsa</i> hit,
<i>uš-ta</i> tudni,	uzip,	<i>uzipsa</i> tudás,
<i>jasta-ta</i> mondani,	jastip,	<i>jastipsa</i> mondás,
<i>ji-ta</i> lenni,	jup,	<i>jupsa</i> lét,
<i>imas-ta</i> békülni,	imazip,	<i>imazipsa</i> békülés,
<i>langa-li-ta</i> akarni enni,		
	éhezni,	langalip,
<i>lak-ta</i> folyni,		<i>langalipsa</i> éhezés,
	lakip,	<i>lakipsa</i> folyás,
<i>talis-ta</i> csatázni,	lalip,	<i>talipsa</i> csatázás,
<i>long-ta</i> bémenni,	longip,	<i>longipsa</i> bemenetel,
<i>nah-ta</i> nevetni,	našip,	<i>našipsa</i> nevetés, stb.

Mindenféle igéből lehet ezt a' nomen actionis-t képezni, jól-lehet a' *p*-es képzet nem mindenkor él önálló szó gyanánt. Sőt annyira uralkodik a' nyelven ez a' *psa* képzet, hogy ott is előtűnik, a' hol közvetetlen igét nem találunk; p. o. *šonglipsa* genyedés, pedig *šongül* genyedség. Hasonlóan találjuk az *m*-es képzetet is közvetetlen ige nélkül, p. o. *nor* palló, *norim* híd (*nord-ta* hidalni, *noršipsa* hídlás).

Castrén az **56. §.** a)-ban beszéll az *ep* (*ap*, *op*) képzőrül, a' melly mind tárgyi mind tulajdonsági neveknel előfordúl, p. o.: *jindep* tű, *endep* öv, *šndap*, *šndep* bölcső, *šdap* erős, *šodop* hüvely. Ezen képzővel, folytatja, igékből lesznek olyan névszók, a' mellyek eszközt vagy szerszámot jelentenek, mint *kunšep* fésű (*kunč-ta* fésülni) stb. De nagyon megjegyzésre méltó, hogy Castrén egyetlen egy példát sem hoz elő a' *psa* (*špsaj*) képzőjü szókbul; fel kell tehát tenni, hogy a' déli osztják nyelvjárásokban nem honos eme' képző.

A' vogul, mind éjszaki mind Konda melléki nyelvekben is

a' *p* képzős szók igen divatosak, de *psa* képzős azokban sincs, tudtomra. *)

42. §. *p+s* (as) által. Illyenül *levipas* étel, *velpas* fegyver, *volpas* élet, tűnnek elő. Az elsőnek és másodiknak töigéje *le-ta* enni, *vel-ta* ölni, a' mellyekből *levip* evő, *velip* ölő, mind nomen actonis, mind nomen instrumenti; 's ebből újra *levipas*, *velpas* lesznek. A' harmadiknak töigéje *vol-ta* élni, *volip* élő, *volpas* élet. **)

43. §. *m* által, *omdīm* ültetés, *omid-ta* ültetni; *ulīm* lét, *u'-ta* lenni; *olīm*, *ulīm* álom; R. *uzom* vészáló (e' kettőnek közvetlen igéje nincs meg), *usltjēm* böjtölés, *usltji-ta* böjtölni; *kaslīm* vitel, költözés, *kasl-ta* vinni, költözni; *justam* jutalom, *justa-ta* jutalmazni; *halīm* holt, *hal-ta* halni stb. stb. Látjuk, hogy ez a' képzet tulajdonképen *m*-es ige névszó.

44. §. *l* és *ng* által, mint: *langül* tető, fedél, *lang-ta* fedni;

*) A' *p* képzőnek megfelel a' magyar *va* (*ve*), a' finn *ja* (*jü*) és *va* (*vü*). A' finn *ja* (*jü*) főnevet, a' *va* (*vü*) melléknévet képez, p. o. *rakasta-ja* szerető (amasius), *rakasta-va* szerető (amans); *teke-jü* tevő, szerző (auctor), *teke-vü* tevő (faciens). A' magyarban a' *va* (*ve*) ó (ö)-vé lett, tehát a' régi *tudava* helyett *tudó*; de hogy a' *va* igazán megvolt az ó helyett, bizonyítja a' Temetési beszéd a' mellyben *cleve* van *élő* helyett. Még a' *ja* (*jü*)-nek is nyoma van a' magyarban, 's azt a' *szüle* szóban találom meg, melly (*szüleje*, *szülej*, *szüle*) főnévi jelentésű. holott *szülő* (szüleve) inkább participialis vagy melléknévi. A' főnévi és melléknévi különbség hamar elenyészvén (*szüle* = *szülő*), az *e*-féle participiumok a' régi nyelvben a' *ja* (*je*) képzőnek tanúji, 's ennek megváltat bizonyítják az *ajtó*, *ajtaja*, *olló*, *ollaja* stb. is; a' *birája* (biró), *birák* is arrul tanuskodik. A' *birája* szemlátomás *biraja* helyett van, mi a' többesi *k*-val *birák* alakot képez; így *szüleje*, *szüle*, *szülek*. Az *aja*, *eje* = *a*, *e* képzőhöz *s* új képző járulván, lesznek az *ás*, *és* névszók, mint *tudás*, *látás*, *birás*, *szülés* stb. stb. E' szerint az osztják *p+sa* megfelelőjét az *ás* és képzőjü magyar szókban találjuk meg, a' mellyek olly gyakoriak, mint az osztják *psa* félek. 'S ha még tovább lehet menni, a' magyar *š* talán épen az osztják *š* = *sj* (*say*)-bul fejthető meg, mit még a' csangó *tudás*, *szülész* (tudás, szülés) sem czáfolna meg, annak *sz-je* elhagyván a' *j-t*, 's azért nem válván *s*-sé. Az osztják-vogul nyelv is így teszen az *s* és *š*-vel, p. o. osztj. *šank* hőség, vog. *sang*; osztj. *šansš*, *šasš* hát, vog. *sans*; osztj. *šij* kő, vog. *seng*, de *seng*, *šeh* is. Az *s* és *š* váltakozását mutatja az éjszaki és kondai vogul is. Lásd *Kondai Vogul nyelv* 8. lapját.

Az osztják és vogul *p* képzőnek megfelel a' magyar *u*, *ü* képző is, p. o. *sem szem*, *sem-pa* szemü. Lásd errül az 50. §.

**) A' *pas* alkalmasint azonos a' *psa* képzővel, tehát *p+(a)s* = *p+sa*. Mind a' mellett jelentésbeli különbség látszik a' kettő között, minél fogva *volpas* élet, *levipas* étel stb., de *volipsa* élés, *levipsa* evés, stb.

ilyen *ajkol* hír, *pogol* csomó, stb. V. ö. Kv. *ajgel* kiáltás. — Hasonló képzések lehetnek: *hadil*, *hadl* nap, *huntel*, *huntl* hajnal, ámbár bizonytalan a' *had*, *hunt*. Az *altel* hordható teher, alkalmasint nem ide tartozik, mert az *l* birtokos rag lehet, így: *al-ta* emelni, hordani, meg emelő, hordó; innen *alten*, *alten*, *altel* terhem, -ed, -e. *jazing* beszéd, *jasta-ta* szólni.

45. §. *s* által. Ide tartoznak a' feljebb tárgyalt *levipas* étel, *velpas* fegyver, *volpas* élet, a' mellyekhez a' kissé homályos *sopas* eleség, szüleség, tartozik. Továbbá *ontas* segítség, mert az *ontip-tata* segíteni ige, egy *ond-ta* tő-igét teszen föl, a' mellytül való a' szokatlan *ontip*, és a' szokásos *ontas*. — A' *l* és *s* képző a' Kvogulban is megvannak, mint az *l* a' magyarban is, mint: *fedél*, *lepel*; *ulas* szék, *ul-ta* igét teszen föl, melly a' vogul *ul-ungve*-ben meg is van. A' vogul *kales*, *koles*, *hales* halandó, ember stb. ilyen, ide tartozik.

46. §. *ta* által, tudniillik minden ige, *ta* képzős voltában, egyszersmind névszó, a' mellynek jelentése hol participiumnak, hol nomen actionisnak felel meg. P. o. *le-ta* enni, de evő, evés is, *jañs-ta* inni, de ivó, ivás is. Ezen igés névszó által igen gazdaggá lesz a' nyelv.

Itt van helye kétféle szerkezetet felhozni, mellyek a' szóképzéshez tartoznak, az *an-* és *ot-*féle szerkezetet.

47. §. a) *an* tagadó adverbium, melly az ige és annak származékai elibe tétetik, s azoknak tagadó, vagy más, de mindig ellenkező jelentést ad, p. o. *pard-ta* parancsolni, *an-pardta* nem parancsolni, tehát tiltani, innen *partipsa* parancsolás, de *an-partipsa* tiltás; *johtand-ta* juttatni, hasonlítani, tehát *johtantipsa* hasonlóság, *an-johtantipsa* különbség; *ma-ta* adni, *an-mata* nem adni, tartózkodni, *anmatot* tartózkodó, folyvást való. Ez a' szó *an-mata-* és *otbul* van szerkezve, ez tehát átvezet az

48. §. *ot*-szerkezetre. Az *ot* mindenféle szóhoz járulhat, annak jelentését meghatározván, mit a' példák legjobban felvilágosítanak:

aj kis, *aj-ot* a' kicsiny;

oling első, *oling-ot* az első;

mužin beteg, *mužin-ot* a' beteg;

hani titkos, *hani-ot* a' titkos; *hanila* nem titkos, nyilvános, *hanil-ot* a' nyilvános;

semła szemetlen, vak, *seml-ot* a' vak, *seml-odet* a' vakok;
ježa valami kevés, *ježa-ot* a' kevés, *ježa-odet* a' kevesek;
imi nő, *imi-ot* a' nőé;
hoj ki, *hoj-ot* a' kié; *ma* én, *ma-ot* (éné), *ma-ot-em* enyém;
mada melly, *mad-ot* a' mellyik; *madodet* a' mellyek;
samba szívü, *samb-ot* a' szívü, *sambodet* a' szívüek;
jetn este, *jetna* estére, *jetna-ot* estére való, *esteli* (étel);
pukit dolog, tárgy, *pukit-ot* a' dolog;
tajta birni, *tajt-ot* biró, *jim* tütipsa *an-tajtot* jó gyümölcsöt
nem hozó. 3, 10.

jita jönni, *jit-ot* a' jövö; *ma jubem jítot* az én utánam jövö.
3, 11.

nemitsata nevezödni, *nemitsat-ot* a' nevezödött. *Isus Hristos*
nemitsatot (az, ki) Jézus Kristusnak neveztetik. 1, 16.

jondta játszani, *jondt-ot* a' játszó, és játék, *jondtotije* játé-
kocska.

kanžim keresve, kereső, *kanžim-ot* a' kereső; *havirem lil kan-*
žimodet a' gyermek lelkét keresők. 2, 20.

Látjuk, hogy az *ot* mindenféle szóhoz, képzőshöz, nem képzős-
höz, sőt még ragos szóhoz is járulhat.

Castrén nem említi meg ezt az *ot-ot*, ez tehát nem igen diva-
tos lehet a' déli nyelvben. A' déli vagy Kondai vogulban sem for-
dúl elő; de az éjszakiban a' megfelelő *ut* nagyon járja, p. o. *tene*
evő, *ten-ut* enni való = *let-ot*; *ütem* gyűjtött, szerzett, *ütem-ut* a'
mi szerezyme van, vagyon; *üaurem* gyermek, *üaurem-ut* a' gyer-
meké, *üaurem-ütem* gyermekemé stb. Ott még magában is áll, p. o.
üm ütem enyém, a' mi nekem való, 's ez szakasztott mása az oszt-
ják *ma-otem*, enyém-nek.*)

*) A' vogul *üaurem-ut* = gyermeké, *üauremütem* (gyermeké-m) gyerme-
kemé, kezünkbe adja a' nyitot, az osztják *ot*, vogul *ut* és a' magyar *é* közti vi-
szonynak kimutatására. Az *ot*, *ut* meg *é* között, úgy látszanék, nincs semmi vi-
szony; azt azonban erősen érezteti velünk az *é*, hogy valamivel több, mint
mutat, hogy nem képző, hanem egy önálló szó, 'a' melly »hozzá tartozót«, »va-
lakinek vagy valaminek birtokában valót« jelent. A' *Péteré*, a' *falué* jelentésé-
bül világos ez. 'S az a' jelentése tökéletesen azonos az osztják és vogul *ot*, *ut*-
ével. — Micsoda hangbeli találkozást lehet már benne kitalálni? Erre a' finn
nyelv segíthet reá. A' finn igének múlt időbeli participiuma *nut*, *nyt* által ké-
peztetik, p. o. *antanut* adott, *elänytl* élt; ámdé a' *nut*, *nyl* (nült) tője *nehe*. Az utó-
hang elhagyásával marad *neh*, a' minek magyarban *né* felelne meg, mit a' finn

Ellemben a' Kondai vogulban az *aš* szerepel úgy mint az éjszakiban az *ut*, 's a' mi osztják nyelvünkben az *ot*, lásd a' *Kondai Vogul nyelv* 28. és a' *Szótár* 18. lapját. Ámde azaz *aš*, eredetére nézve, nem az *ut* vagy *ot*-tal, hanem a' mi osztják nyelvünkbeli *vuš*-val egyezhető, ebben: *loveng vuš* ménes, a' mellyben *lov* ló, *loveng* = lovas, meg a' *vuš*. A' Kondai vogulban *loven aš* volna az osztják *loveng vuš*. Ezen *vuš* azomban ritkábban fordul elő. Összegegyeztethek tehát:

éjszaki vogul *ut*, éjszaki osztják *ot*,
 déli vogul *aš*, déli osztják *vuš*.

Tulajdonsági névszók.

49. §. A' tulajdonsági névszók is eredetiek, és származottak.

Eredeti tulajdonsági névszók.

50. §. Ezek a' hangokra, vagy külsejökre nézve nem különböznek a' tárgyi névszóktul, mint:

aj kis, R. *aj* kis, fiatal; *al* köz, közönséges, *ar* sok, *adim*, *adem* rossz, R. *atom*.

edir derült, tiszta, R. *eter*.

is, *jis* öreg.

ogor magas.

un nagy.

karra régi, ó, R. *katra*; *kon* könnyű, R. *kuon*; *kuli* vastag, R. *kul*.

hur félénk, *horas* hasonló, *hu* hosszú, R. *ku*.

jim jó, R. *jom*.

lavirt, *lirt* nehéz, *lel* alacsony, *lel-kam* lapos, R. *lel*; *les*, *les-kam* széles, *ler*, *lir* nyilvános, *lebüt* lágy, R. *lebet*; *ling* gyenge, *lor* alacsony, *lopsah* lapos.

namik lágy, *novi* fehér, R. *navi*; *nogol* alacsony.

sajk józan, ébredt, *sajt* derült, *sistam* tiszta, *sit* kielégített, elég,

---

kaht-nak megfelelő magyar *keht* bizonyít, mellyet *két*-nek ejtünk. Ha tehát magában a' flnben *nut* a' *nehe*-bül, vagy megfordítva a' *nehe*-bül *nut* lett: az osztják-vogul *ot*, *ut* is magyarban *e* lehet:

sos (asz), száraz, R. *sos*; *šakir* fősvény, *šak* nagy, sok, *šitak* csendes, *šimil* kevés, *šop* igaz.

ragi nyájas, *rom* szelíd, *rutak* balga.

tak erős, kemény, R. *tak*; *talang* egész, *tarim* kemény, fősvény, *tung* igenes, R. *tung*.

puti, *puti* fekete, homályos, R. *puti*; *pua* bal, *parda* bal.

van rövid, R. *vuan*; *vit* tágas.

molti sok, *moltas* sok.

Még a' Reguly jegyzetébül: *ose* szük, *ilep* új, *iški* hideg; *ogol* híg, vékony, *ul* nagy, *joura* görbe, *jierm* szük, *luži* langyos, *sänk* meleg, *tal* üres, *pelek* fél, *pesti* éles, *pal* magos, *puris* öreg, *mäl* mély.

A' származott tulajdonsági névszók leginkább *p* (*pa*), *b* (*ba*, *bü*); *ng*; *la* (*li*) képzők által lesznek.

51. § *p* (*pa*) *b* (*ba*, *bü*) tárgyi és más névszókból képez tulajdonsági neveket, mint:

hur kép, *hurip* képü;

kim ki, *kim-bü* külső;

lilit levél, *lilitpa* levelü;

lam, *lamba* közel való, *lamba* *hoj* felebarát;

nalim nyelv, *nalmap*, *nalimpa* nyelvü;

sem szem, *sempa* szemü;

sam szív, *samba* szívü;

mü föld, *müpa* földi stb. stb.

Valamennyi névszóbul lehet ezen képzővel tulajdonsági nevet származtatni. A' *pa* és *ba*, *bü* között nincs különbség, mert lehet *sem-pa*, *sema* és *sembi*, sőt *semp* is szemü; lehet *tur*, *tor* = torokbul *turop*, *turp*, *turba*, *turbü* torku.

Castrénnél is előfordúl a' *p* képző, de csak mint tárgyi nevek képzője, lásd itt a' **40. §**-ban.

A' Kondai vegulban a' *p* hasonlóképen tárgyi névbül tulajdonsági nevet képez, mint *šam* szem, *šam-p* szemü, osztjákul *sem-pa*, vagy *sem-p*.

Ezen *p*, *b* (*pa*, *ba*) féle képző megfelel a' magyar *ü* (szemü, torkú) képzőnek.

52. §. *ng* mind tárgyi nevekbül képez tulajdonsági neveket, mind ezekbül új tulajdonságiakat. Mivelhogy ezen képző által va-

lamennyi tárgyi névből lehet tulajdonsági név, az *ng* képzős szók is nagyon divatosak, p. o.:

a) tárgyi nevekből, mint: *arten*, *artn* adósság, *artneng* adós; *esim* melly, *csecs*, *esmëng* mellyes, *csecses*; *imi* nő, *imeng* nős; *oj* szerencse, *ojang* szerencsés; *olim* álom, *olmëng* álmos; *und* erdős, vadonság, *unding* erdős; *ura* erő, *uraing* erős; *ut* vagyon, adó, *uding* adós, adózó; *ubüt* haj, *upting* a' kinek haja van; *kand* harag, *kanding* haragos; *kart* udvar, *karding* a' minek udvara van; *kuli* korom, *kuleng* kormos; *kali* vér, *kaleng* véres, veres; *lal* öl, *lalëng* öles; *lovü* ló, *lovang* lovas; *lunt* lúd, *lunting*, *lunding* ludas; *üol* orr, *üoling* orros; *nongil* genyedség, *nonglëng* genyes; *noga* hús, *nogaing* húsos; *pelak* fél, *pelking* feles; *peltip* fulánk, *peltipëng* fulánkos; *pog* fiú, *pogëng* fias; *pugol* falu, *puhlëng* falvas; *tot* szél, *totëng* szeles stb. stb.

Elvont tárgyi nevekből is, mint: *jastipsa* beszéd, *jastipsaing* beszédes; *lavitipsa* szidás, *lavitipsaing* szidalmazó, *lavitipsaing potar* szidalmazó szó; *poripsa* marás, *poripsaing* marakodó; *peltipsa* váltás, *peltipsaing* változó; *sopas* eleség, *sopazing* bőséges stb. stb.

p képzős (39. §.) névszókból, mint: *moštíp* észrevevő, észrevét, *moštipëng* észrevehető; *peltip* fulánk, *peltipëng* fulánkos; *paltap* félő, *paltapëng* félős; *parip* haragvó, kemény, *parpëng* haragos stb. stb.

b) tulajdonsági nevekből, mint: *jem* jó, *jemëng* jós, szent; *šop* igaz, *šobëng* igazságos; *pitsa* kölcsön, *pitsaing* kölcsönös; *van* közel, rövid, *vanëng* rövides; *veškat* igaz, *veškatëng* igazságos stb. Nagyon lehetséges tehát, hogy az *ng* végűek az eredeti tulajdonsági nevek közt, származottak, mint: *lëng* gyenge, *talang* egész, *tung* igenes, ámbár tőjiket önálló szóknak nem ismerem.

c) Söt r a g o s szókhoz is járul az *ng* képző, p. o. *un* nagy, *una* nagynak, *unang* nagynak való, csúdás; *vol* al, alap, *vola* alapra, *volang* alapnak való, alapos; *rü* meredek, meredekség, *rua* meredekségre, *ruang* olyan, a' mi meredek.

A' Reguly jegyzetébül: *aung* folyós, *au* folyó; *eplëng* szagos, édes, *ebil*, *epil* szag; *kazeng* beteg, *kazi* betegség; *kanzeng* tarka, *kanzü* tarkaság; *jingëng* vizes, *jing* víz; *lileng* lelkes, élő, *lil* lélek; *sokung* szűkes, szegény, *sok* szükség; *ruung* meleg, *ru* melegség;

tažing gazdag, *taš* áru, kész vagyon; *vuating* szeles, *vuat* szél; *mo-zing* beteges, *mos* tehetetlenség.

Castrénnél is *ng* possessiv tulajdonság-neveket képez, mint: *keu* kő (kevi); *keveng* köves (keveng); *mèreh* szárny, *mergeng* szárnyas; *tás* áru, vagyon, *tásang* gazdag; *púm* fű, *pûmang* füves; *pûn* szőr, *punang* szőrös.

Jegyzet. A' Castrén szavai többnyire *ang*-osak. Az éjszakai osztjában is van *teling* és *telang* teljes, *taksang* hatalmas, *takis* hatalom (*tak* erős); *torlang* érthető, *toril*; *padlang* tetős, *og padlang* fej tetőse, (választékja), *padil* tető. De hogy vajjon ezekben az *ng* véget nem előzi-e meg a rag, mint e) alatt, legalább néha lehet kérdezni.

A' Kondai *vogulban* ez a' képző *n*, mint: *ačel* halál, *ačelen* halálos; *arent* adósság, *arenten* adós; *kav* kő, *kaven* köves stb. (18. §. n képző).

53. §. *la*, *li* fosztó tulajdonságneveket képez, mellyek tehát az *ng* képzősöknek ellenkezőji. A' *la*, *li* képző mindenféle névszóhoz, sőt igéhez is járul. a) N É V S Z Ó K H O Z, mint :

kašla szomorú, *kaš* kedv, *nomisla* oktalan, *nomis* elme, *jahla* néptelen, *jah* nép, *jazingla* néma, *jazing* beszéd, *semla* vak, *sem* szem, *nalimla* néma, *nalim* nyelv, *palla* siket, *pal* fül, *ojla* szerencsétlen, *oj* szerencse, *edirla* borult, *edir* derült, *sitla* éhes, *sit* kielégített, *veškatla* igazságtalan, *veškat* igazságos stb.

A' Reguly jegyzetébül: *auli* nem folyós, *ušli* ismeretlen, *tinli* olcsó, ár nélküli, *püllli* siket, fül nélküli, *semlibelli* (*semlibedli*) vak, *pernaili* keresztelen, pogány.

Leggyakrabban az *ng* képzős a' *la* képzősnek felel meg, mint :

<i>ojla</i> szerencsétlen,	<i>ojlang</i> szerencses,	<i>oj</i> szerencse,
<i>olimla</i> álmatlan,	<i>olming</i> álmos,	<i>olim</i> álom,
<i>ubitla</i> kopasz,	<i>upting</i> hajas,	<i>ubit</i> haj,
<i>hosinla</i> kerülés nélküli,	<i>hošing</i> környékező,	<i>hos</i> mellék,
<i>jelemla</i> lelkösméretlen,	<i>jelming</i> szégyenlős,	<i>jelem</i> szégyen,
<i>libitla</i> leveletlen,	<i>lipting</i> leveles,	<i>libit</i> levél,
<i>nubitla</i> múlt,	<i>nupting</i> örökké való,	<i>nubit</i> tartósság,
<i>nogala</i> sovány,	<i>noğamg</i> húsos,	<i>noga</i> hús, test,
<i>sijla</i> siket, hangtalan,	<i>sijing</i> hangos,	<i>sij</i> szó, hang,

<i>sorimla</i> halhatatlan,	<i>sorming</i> halálos,	<i>sorim</i> halál,
<i>torimla</i> istentelen,	<i>torming</i> istenes,	<i>torim</i> isten,
<i>tusla</i> ügyetlen,	<i>tuzing</i> ügyes,	<i>tus</i> ügy, baj,
<i>tušla</i> szakálatlan,	<i>tužing</i> szakálos,	<i>tuš</i> szakál,
<i>tušla</i> vig,	<i>tužing</i> szomorú,	<i>tuš</i> baj,
<i>parišla</i> vitorla nélkül,	<i>parsing</i> vitorlás,	<i>pariš</i> vitorla,
<i>tinla</i> olcsó,	<i>tining</i> áros,	<i>tin</i> becs, ár,
<i>punla</i> szöbretlen,	<i>puning</i> szőrös,	<i>pun</i> szőr,
<i>veila</i> erőtlen,	<i>veeng</i> erős,	<i>vei</i> erő,
<i>velimla</i> velőtlen,	<i>velming</i> velős,	<i>velim</i> velő,
<i>vüla</i> , <i>vüli</i> szűk,	<i>vüing</i> tágas,	<i>vüt</i> tág,
<i>mortla</i> mértéktelen,	<i>morting</i> mértékes,	<i>mort</i> mérték,
<i>mortalipsa-la</i> mérhetetlen,	<i>mortalipsajing</i> mérhető,	<i>mortalipsa</i> mérés,
<i>moštipsala</i> megfoghatatlan,	<i>moštipsajing</i> tanulékony,	<i>moštipsa</i> észrevevés stb.

54. §. b) I g e s z ó k h o z, mint:

ušla ismeretlen, *ušta* ismerni, *hol-la* ismeretlen, hallatlan, *hol-ta* hallani, *jastantla* szónélkül, múlhatatlan, *jastand-ta* szólalni, *le-la* étlen, *le-ta* enni stb. stb. Castrennél *ta da*, *te de*, *tlah tleh* a' fosztó képző, mint *sem-de* vak, *sem* szem; *tutta* száj nélkül, néma, *tut* száj stb.

A' Kondai vogulban *tal* ezen képző, a' melly ott is mind névszókból mind igeszókból képez tulajdonságneveket, mint: *at-tal* izetlen, *kat-tal* kezetlen, *at* íz, *kat* kéz stb. *agt-tal* hitetlen, *agt* hiszen stb., lásd Kondai Vogul Nyelv 18. §. *tal* képzőt.

Kevesbbé közönséges tulajdonságnevi képzők: *šik* és *at*.

55. §. A' *šik* kicsinyít, mint: *aj* kicsiny, *ajšik* kicsike; *ar* sok, *aršik* sokacska; *un* nagy, *unšik* nagyocska; *jel* el, *jelšik* távolacska; *mustim* kedves, *mustimšik* kedvecske.

A' déli osztják nyelvben *žek*, *ček* felel meg neki, p. o. *aj* kicsiny, *ajžek* kicsike; *čenk* meleg, *čenkček* melegecske. Lehet, hogy a' török-tatár nyelvből való; de az orosz nyelvben hasonló kicsinyítő képző van; a' magyar *acska*, *ecske* is ilyenféle.

56. §. Az *at* képző a' tulajdonságnevek elvont tárgyiségát jelenti, mint: *aj* kicsiny, *ajli* kicsike, *ajlat* kicsinység; *ar* sok, *arat* sokaság; *karš* magas, *karsat* magasság; *hu* hosszú, *messze*, *huat*, *huvat* messzeség, hosszúság; *lo*, *lov?* lovat terjedtség, p. o. *aj lovat*

kis termet, *un lovat* nagy termet, *jem lovat* jó termet; *kon* könnyű, *konat* könnyűség, 's valami könnyű; *kuli* vastag, *kövér*, *kulat* vastagság, *kövérség*; *vít* tágas, *vítat* tágasság, *i vítat* egy tágasságu, azaz négyszögű; *mal* mély, *malat* mélység; *vesik* jó, igaz, *veskat*.

A' *hoj* ki, névmáshoz is járul, így: *hojat* valaki, *nem hojat* senki. — Regulynél: *jierm* szűk, *jiermat*.

Igeszókhöz is járulhat, mint: *ul-(ta)* lenni, *ulat* dolog, a' mi van, tehát elvontan *lét* is; *hal-(ta)* hálni, *halat* a' miben hál az ember, háló ruha, 's ekkor épen azonosnak látszik a' magyar *at*, *et* képzővel, a' melly igékből elvont jelentésű tárgyi szókat alkot, mint: élni, *élet*, hajlani, *hajlat*, venni *vét*, lenni *lét*, hinni *hit*, enni *ét*, inni *it* ebben *itlan* stb.

Castrén is felhossa az *at* képzőt (56. §. e), a' melly, úgymond, határozatlan névszókat, névmásokat és igehatározókat képez, p. o. *jem* jó, *jemat* valami jó; *verda'at*, *verdagat* valami veres, *tagemamat* valami hajittatott. Ez utolsó példa azomban azt mutatja, hogy a' déli osztjákban az *at* két különböző képzőnek, az itt szóban levő *at*-nak 's a' 48. §-ban felhozott *ot*-nak felel meg.

Jegyzet. A' Reguly jegyzékéből még következőket tesszük ide, a' mint különböző képzők által lettek, p. o.

p által, mint: *kanžep* kész, érett, a' vogul *tasim* szóval magyarázva; *sukap* szükölködő.

ng által, mint: *aung* folyó, *kazeng* fájós, *kanzeng* tarka, *using* eszes, *jinging* vizes, *lileng* élő, *ruung* meleg, *sokung* szűkes, szegény, *tažing* gazdag, *vuating* szeles, *mozing* beteges.

m által, mint: *kaurem* forró, *halem* holt, *lijem* rothadt, *sosem* aszott, száraz.

s által, mint: *patles* sötét.

Névszó-ragozás.

57. §. Az osztják nyelvnek, úgy mint a' vogulnak, *egy*, *kettős*, *többes* száma van.

Egyes szám.

58. §. Az egyes számnak, mint eddigelé a' sokféle felhozott példából látjuk, semmi jelelője nincsen; a' névszónak töje mindenkor az egyes számot is jelenti; a' többes szám jelelője *t*, mit szük-

ség legitt megmondani. Maga a' tő pedig vagy magánhangzós, vagy mássalhangzós végü.

59. § A' magánhangzós vég: *a, i, e, i, o, u*. Az *a* kétféle, vagy olyan, melly *ï*-vé is változhatik, vagy olyan, a' melly nem változhatik *ï*-vé. A' fosztó képző *la*, mint láttuk, *li* is, ellemben a' *psa* végzetnek *a*-ja soha sem változik el, azért azt *aj*-nek is lehetne írni, mert p. o. *jastipsa* mondás, a' többes számban *jastipsajet*. A' kétfelé *a*-s végü szókon kívül kevés *a* végü mutatkozik, p. o. *ura* erő, *hala* halott, *hola* kelet, reg; *hosna* zárt hely, pénztár; *ńoga* hús, test; *taga* hely, *perna* kereszt, a' mellyeknek *a*-ja megmarad-e, csak a' többes számbul tudhatni meg, de ezt nem találom meg mindenkör. P. o. *ńoga* test, a' többesben *ńogajet*; *perna*, *pernajet*; de *ura* erő talán *uret*.

Az *ï* a' *li* képzőn kívül is gyakrabban előfordúl, mint: *auti* dárda, *obi* néne, *kevi* hegy és nyugat, *levi* szolga, *lovi* ló, *sorni* arany, *sovi* szokás, erkölcs, *ve* erő, *mavi* méz, *muvi* hajlat, Ez az *ï* a' többes számban *e*-vé változik, tehát: *autet*, *obet*, *kevet* stb. Egyébiránt nagy lévén a' közelsége az *i*-hez, gyakran föl is cserélheti azt.

Az *e* a' *ne*, nő szón kívül alig fordul elő, mert azt az *ï* nyomta ki.

Az *i* még gyakrabbi vég, mint: *anki* anya, *anži* túske, *azi* atya, *apsi* öcs; *evi* lány, *iki* férj, öreg, *imi* asszony, nő, *ošni* medve, *ovi* ajtó, *unži* fenyő, *kaži* betegség, *keži* kés, *ji* atya, *lanki* evet, *ńali* kanál stb. Ez az *i* is a' többes számban *e*-vé lesz, tehát: *anket*, *anžet*, *iket*; de *aziet* atyák, mert van *azieu* atyánk; *apsi* öcs is, vajjon *apsiet-e*? a' többesben, nem bátorkodom a' nyilván hibás *apsisañen* 4, 18. miatt elfogadni. Lásd a' **61. §**.

Az *o* is csak a' *ho* = emberben fordul elő, de azt is jobb *hoj*-nak írni.

Több névszónak vége *u*, mint: *ũ* kiáltás, *lũ* csont, *sũ* bot, *rũ* hév és meredekség, *tũ* tó, *mũ* föld; *selu* sírás.

A' magánhangzós végekhez az ikermagánhangzók is tartoznak, *aj*, *ej*, *ij*, *oj*, *uj*. Az *ü*, azaz a' kettős *ï*, két tagot teszen-e vagy ikermagánhangzó, nem világos, de tán nem esalatkozunk, ha *ij*-nek is írjuk.

aj, mint *jaj* bátya, *naj* nap, *taj* tő, *šaj* tea, *paj* rakás, *vaj* láb-beli; a' *psa* végzet is inkább *psaj*.

ej, mint: *sej* homok.

ij vagy *ij*, mint: *lij* fark, *sij* szó, *sü* köd.

oj, mint: *oj* szerencse, *voj* vad, *voj* és *vaj* zsír, *moj* vendégség.

uj, mint: *luj* újj, *núj* posztó, *tuj* tályog, *púj* tő, segg.

60. §. A' mássalhangzós vég lehet: k, h, g, ng; l, n, s, š, ž, r; t; p, m. Például:

onk szurok, *kak* varr, *jonk*; *jenk* jég, *jink* víz, *lok* liliom, *lunk* szög, *lak* kerek, *lik* harag, *nak* tag, *nank* veres fenyő, *nink* nyű, *sak* gyöngy, *sak* sulyok, *šak*, *šok* sok, *šank* hőség, *šuk* baj, *šuk* rész, *šuk* restség, *tak* erő, *penk* fog, *menk* ördög, *mok*, *muk* baj, *gond*; ide tartoznak a' *kurek* tyúk, *kuruk* sas.

jah nép, *joh* fa, *ňah* nevetés, *sah* bőrruha, *soh* bőr, *poh* fiú, *vo*h réz, pénz.

og, *ug* és *uh* fej, *ong*, *ung* verem, nyílás; *hoting* hattyú, *jog* jug, *joh* fa, *leng*, *long* bálvány; *log*, *luk* nyírfajd; *lung* nyár; *sog*, *soh* bőr; *sung* szög; *šung* bőség; *reg*, *reh* bogyó; *tung* igazság; *pang* csomó, gombolyag; *pog*, *poh* fiú; *pong* gomba; *veng* vő; *meng* meny. Ide tartoznak az *ng* képzős tulajdonsági nevek.

evil hit, *kel*, *kol* kötéll, *kul* ördög, *kal* vér, *hadl* nap, *hül* unoka, *hol*, *hul* hasadék, *hul* hal, *hul* köhögés, *hul* korom, *lal*, *lal* öl, *lil* lélek, *lu* had, *nal* nyél, *ňol* orr, fok, *ňol* nyíl, *sel* ezüst, *sil* valaminek széle, *sol* só, *sol*, *sul* bél, *tal*, *tel* tél, *tel* teliség, *tu*l tegez, *pal* fül, *pal* fél, *pejl*, *peil* fürdő, *pil* fél, társ, *pol* víz-gát, *pugol* falu, *pul* falat, *vil* rén, *vol* alj, hely, *vul* czölöp, sátor czölöpe, *vul* bátya, nén, *mal* mély, mélység, *meil* melly, *mül* süveg, *mugol* máj. Ide tartoznak az *l* képzősök is (lásd a' **43. §.**)

an edény, *artn* adósság, *kanan* könyök, *kin* ing-gomb, *kapocs*, *han* császár, *hñn* erdei szellem, *hon* gyomor, *has*, *jetn* est, *jogan* folyó, *leñ* restség, *lon* húr, ér, *ňan* kenyér, *san* fagomba, *sun*, *an-sun* nyírhéjbul való edény, *tin* ár, becs, *torn* fű, széna, *tun* gyöngy, *pan* zátony, fövény, *pon* fing, *puln* csalán, *pun* fan, szőr, *pon*, *pun* zacskós háló.

as nagy folyó, *Obi*; *oš* fék, *uš* böjt, *uš* ismeret, *has* édes gyökerű növevény, *hos* húgy, *hoñs* láz, *hus*, *hos* csillag, *juš* szádló, dugó, *lis* horog, tör, *lonš*, *loñs* dér, *ňogos* nyuszt, *saras*, *šaras* tenger, *señs* nád, *ses* tör, *seš* tisztelet, *sos* hölgymenyét, *sus* ősz, *šas* érzés, *rus* orosz, *taš* áru, készlet, *tus* ügyesség, *peš* czomb, *piš* csuda, *pos* új-jatlan keztyű, *pos* jegy, *poš* fos, szar, *pus* ok, *viš* lyuk, *viš* himlő.

mis, mus tehát, *mois* mese, monda. Ide tartoznak az *s* képzősök (a' 37. §.)

oš, ož juh, *oš ész, uš* határ, vidék, *kaš* kedv, akarat, *kuš, kunš* köröm, *hš* hamu, *hoš* por, *još, juš* kéz, *neš, niž* horog, *šaš, sanš* hát, *tiš, tuš* bú, *tuš* szakál, *puš* rét (*i puš* egyszer), *vež* kép, *voš, vaš* város, *uš* dolog, *niž* kincs, *moš* vélemény, *muš, moš* betegség.

ar ének, *ir* szél, vidék, *ir, jir, jur* áldozat, *ur, vor* vonal, *ur* fátlan rét, *kar* kéreg, *ker* fagyos hónap a' kéрге, *kir* sérülés, *koñar* szegény, *kor* kemencze, *kur* láb, *har, hor* bika, mén, *har, hor* tér, mező, *hür* tömlő, zsák, *hor, hur* alak, *hur, kur* láb, *jor* úr, *jur* erő, hatalom, *ler* gyökér, *nor* híd, palló, *nor, nur* gyűrű, *nur* harag, *sar* szóró lapát, *ser* négyszegű gerenda, *sir* törvény, rend, *sur* szár, *šur* vonal, *šar* dohány, *tor* darú, *tor, tur* torok, *por* fűrű, *var* geréb a' tó szájában, *ver* tett, *vor, ur* vonal, *mir, mur* nép. Ide tartoznak a' kéttagu *r*-esek.

art idő, *at* éj, *ort* szolgál, *und* erdő, *urt* nő-kérő, *urt* haszon, *ut* adó, *kand* harag, *kart* udvar, *kart* vas, *kurt* sikátor, *kut* harag, *hot* ház, *jert* eső, *jurt* haszon, *lant* gabona, liszt, *lat* kor, idő, *lit, lut* újj, *lot* gödör, kút, *lujt* gyűrű, *lunt* lúd, *sort* csuka, *sut* köszörű kő, *sult* szikra, *šojt* vessző, rúd, *šojt* kád, *šot* szám, száz, *rat* tűzhely, *rut* faj, törzs, *tujt* szán, *tut* tűz, *pant* út, ösvény, *pot, pad* fenék, *poit* rothadás, *put* fazék, *vit* tágasság, *vot* szél, *vurt* haszon, *mit* bér, *mort* mérték. Ide tartoznak a' kéttagu *t*-sek is.

amp eb, *ul* ipa, *hop* sajka, *hump* hab, *lap* lap, *lib* edény, *lup* evező lapát, *nip* teher, tarisznya, *sep* zseb, *sip* kösziklás part, *sump* ostoba, *šop* igazság, *šup, šop* rész, darab. Ide tartoznak a' *p, pa, meg* a' *b, ba, bi* képzősök.

ajm, ajim enyv, *esim* melly, *kum* tehetség, *hom* koporsó, *jom* eső, *lajm, lajim* fejsze, balta, *nem* név, *nalim* nyelv, *sam* szív, bél, *sem* szem, *sorim, sorm* halál, *šum* zúgás, *rom* szelidség, *tevim* tetű, *pam* hőség, *pom, pum* fű, *velim* velő. Ide tartoznak az *m* képzősök (*uram* stb., *omdim* stb., és *m*-es participiumok).

Kettős szám.

61. §. A' kettős számnak az evangeliomi fordításban e' példái vannak :

1, 18. *siri antom hun lın juga volta pitsangen* (*pitsañen*) előbb mintsem ők együtt élni kezdettek. Itt a' névmás *lın*-n duális, 's az igező *pitsangen*, a' mellyet előleg taglalván, következő alkotó részekből állónak találunk: *pıt* igező, kezd; *s* az ige multjának képzője, tehát *pıtis* kezdett, többesben *pıtset* kezdettek; *angen* tehát a' kettős számbeli alak, így: *pitsangen* ketten (*lın*) kezdettek. Az ige nek dualisa nem tartozik ugyan ide, de szolgálhat felvilágosításul.

1, 19. *kadna manta* ketté menni, azaz elválni. A' *kad*, *kadn* két, kettő; *kadn* tehát dualisi alak.

4, 2. *neljang atñen pa hadlñen usltijim jubina* negyven éj és nap böjtölése után. Itt *at* éj, *hadl* nap; a' *ñen* dualisi képző. A' vogul nyelvből is tudjuk, hogy az összetartozó két tárgy dualisba jut, p. o. *jänmeltem jägaum angaum* nevelő atyám anyám, a' mellyben *jägü* atya, *ange* anya, *jägag* két atya, *angag* két anya, *jägaum* két atyám, *angaum* két anyám: de együtt véve *jägaum-angaum* nem azt teszi, hogy: két atyám, két anyám, hanem: két szülém, azaz egy anyám-atyám. Az *éj* és *nap* is azonképen összetartoznak, mert együtt tesznek egy egész napot, tehát osztjákul: *atñen*, *hadlñen* két éj, két nap, annyi mint éj-nap, (a' kettő) egy nap.

4, 18. *lu kazalas kad jaj-apsangen* ő látá két báty-öcsöt; azaz két testvért. *Jaj-apsi* báty-öcs, testvér; minthogy a' hol két testvér van, ott az egyik okvetetlenül bátya, a' másik öcs, azért a' nyelv a' testvéreket báty-öcs-nek nevezi, 's dualisba teszi a' szókat. *Apsi* öcs, *apsat* öcsek, *apsangen* két öcs. — (A' nyomtatott szövegben *jaj-apsisañen* áll, mi nyilván sajtóhiba, *apsisañen* vagy *apsañen* helyett. Én ezt fogadom el, az *apsi* tö *i-jét* a-vá lettnek gondolván).

4, 21. *kazalas pa kad i jü-po,ñen* látá más két egy-tya-fiat. Ím egy eredeti ugor nyelvbéli fogalom. »Egy testvérek ők« mondja meg néha a' magyar nyelv, azt akarván mondani, hogy »ők egy testnek a' vérei,« azaz egy anyának gyermekei. Ellemben *atyafiak* a' magyar nyelvben: egy atyának fiai. Tehát eredeti magyar nyelven: *egy-testvérek* = egy anyától való gyermekek, és *egy-atyafiak* = egy atyától való gyermekek. [Az osztják nyelv így mondja teljesen: *i jaj-apsi anki sagat* testvér anya szerint, *i jaj-apsi azi sagat* testvér atya szerint.] A' magyar nyelv a' rövidséget szeretvén az eredeti kifejezésekből lettek: *testvér* (*frater uterinus*), és *atyafi* (*frater carnalis*), mellyeknek külömbégeit azomban a' hanyag szokás nem igen tartja meg. (Az újabb nyelv, a' melly a' németet

igyekezik utánozni, a' brudert *fivér*-nek, a' schwestert *növér*-nek nevezi). — Az osztják *i j̄i-pog* épen az, mi a' régi magyar *egy atya-fi*. De az idézett helyen az osztják nyelv *két egy-anya-fiat* akar mondani, azért a' *pog* szót dualisba teszi, így: *pogñen*.

Ezeknél több tárgyi névszóbeli dualisi alak nem fordul elő az evangeliomi szövegben, mert a' hol még helye volna, ott a' többes szám áll, p. o. 8, 28. *jezalt užanset luela kadn, kul' tajtodet* (szó szerint) eleibe kiáltanak neki kettő, ördög-leltek. Itt a' *kadn* dualisban van, de *užanset, tajtodet* többesben vannak. A' névmások dualisait lásd alább a' 78. §-ban. A' felhozott példákból kitetszik, hogy az osztjában a' dualis képzője *ngen* (*ñen*), a' miből a' *kad* = két szóhoz csak *n* járul, így *kad-n* kettő.

Castrén szerint a' déli osztjában *kan, han, gan* a' dualis képző, p. o. *iki* öreg, *iki-gen* két öreg; *kara* tér, mező, *kara-gan* két tér; *vont* hegy, *vont-han* két hegy; *mak* hód, *mak-kan* két hód.

A' K.vogulban *i* és *ag* a' dualisi képzők, mint *lajl* láb, *lajl-i* két láb; *kit* két, *kit-ag* kettő; *jege-püvinč-ag* = *j̄i-pogñen* két atyafi. — Az éjszaki vogulban is *i* és *ag, aj* a' dualisi képző, mint *kvol-i* és *kvol-ag* két ház; *jägag, angag* két atya, két anya, a' miből lesz: *jägaum-angaum* két szülém. — A' vogul képző tehát *ag, aj* és *i*, melly *i* az *aj*-nak rövidülése, vagy inkább fogyatkozása.

Összefoglalván az osztják és vogul dualisnak képzőjét, azt *g-n* vagy *n-g* vagy *n-g-n*-bül állónak találjuk, mellynek két rövidülése lett: *i* és *n*, p. o. *kvol-i, lajl-i, luv-i* két ház, két láb, két ló, *kvol-aj, lajl-aj, luv-aj* helyett, és *kad-n* kettő, vogulul *kiti* vagy *kitag*.

Kérdés: az osztják *ñen* így írható e: *ngen*? miszerint *atñen, pogñen, kadlñen* így lennének: *at-ngen, pog-ngen, hadl-ngen*?

Ezt, úgy látszik, nem lehet kiejteni; *pog-nen, hadl-nen* kiejtethető, de a' *g* häng nélkül szükölködnék.

Az eredeti osztják énekben *gnen, gnin* dualisi képzőt találom:

koräng or ko koräng kät ortgnen,

vojäng or ko koräng ortgnin.

(a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgálja, a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgálja). Az *ort* szolgálja, *ortgnen, ortgnin* két szolgálja, mi egyszer a' *kät* (*kad, kit*) = két szóval is meg

van tétevezve. E' szerint az *atñen*, *pogñen*, *hadlñen* bizvást így írhatók: *atgnen*, *poggnen*, vagy *pohgnen*, *hadlgnen*. Magánhangzó után az *ñ* könnyen lehet *ng*.*)

Többes szám.

62. §. A' többes szám képzője *t*, mely a' mássalhangzós végű névszókhoz *e*-vel járul, a' mássalhangzót lágyítván, p. o. *jitot* a' jövő, *jitod-et* a' jövők; *hollatot* a' siró, *hollatod-et* a' sirók, *sambot* a' szívű, *sambod-et* a' szívűek (samba-ot); *kanžimot* a' kereső, *kanžimod-et* a' keresők. Ezekben az *ot* van, lásd a' **47. §.**

uš vidék, határ, *uš-et*; *voš* város, *vož-et*; *sit* az, *sid-et*;

ojang boldog, *ojang-et*; *faris* farizeus, *faris-et*; *saduk* *saducaeus*, *saduk-et*; *rud* nemzetség, *rud-et*; *rom* csendes, *rom-et*; *turumhar* ég, *turumhar-et*.

Az *i* és *ï* végűek *e*-vé változtatják a' végzetet, így: *iki* férj, *ike-t*; *imi* nő, *ime-t*; *kevi* kő, *keve-t*; *levi* követ, *leve-t*; *lovi* ló, *lovet*; kivétel talán az *azi* szó (*aziet*).

Ugyanezt teszik a' *la* (*li*) fosztó képzősök, mint: *semla* vak, *semle-t*; *nalimla* néma, *nalimle-t*.

Az *u* végűek közvetlenül veszik föl a' *t*-t, mint *mu* föld, *mu-t*.

De az ikermagánhangzósok a' *t*-t *e*-nek közbevetésével veszik magokhoz, mint *haj* embert, *haj-et*. Ide tartoznak a' *psa* végűek is, mint: *hanžipsa* írás, *hanžipsaj-et*; *justipsa* mondás, *justipsaj-et*; *pamtipsa* parancs, *pamtipsaj-et*. Sőt ide tartoznak más *a* végűek is, mint *ňoga* test, *ňogaj-et*; *perna* kereszt, *pernaj-et*.

Ezeknél fogva szabálynak látszik, hogy a' *la* (*li*) fosztó képzősökhöz kívül az *a* végűek *aj*-vá lesznek az *et* többes előtt. V. ö. a' **3. 59. §§.**

63. §. Az *m*, *t*, *s*, *l* végűek a' többes *et* képző előtt az eredeti rövidebb alakot veszik vissza, mint: *torim* isten, *torm-et*; *turum* ég, *turm-et*; de *ňavirem* gyermek, *ňavirem-et*; *nubit* tartosság, *nubt-et*; *libit* levél, *libt-et*; *ubit* haj, *ubt-et*; *lebis* galy, *lebs-et*; *lobis* törölő, *lobs-et* stb. Hogy ezek többesében a' *b* *p*-vé válik a' kiejtés-

A' *monnó*-bul, melynek megfelelője a' finn *mol-empi*, meg a' *kettő*-bül régen azt hoztam ki, hogy a' *nó*, *nő* dualisi képző, még pedig (a' *monnaja*, *kettője* után ítélvén) *naj*, *nej* alakú. Ezt az osztják nyelv tőkéletesen igazolja. A' két magyar szó tehát *mol-naj*, *keht-nej* tagokból áll.

ben, magátul érthető, tehát így is lehet írni: *nuptet, liptet, uptet, leplet* stb. De az evangéliumi fordítás meghagyja a' b-t, mint mi a' »*dolog-tul*« szót nem írjuk *dolok-tul-nak*.

hadel nap, hadl-et, (idel egye, idl-a egyének); jugol ij, juhl-et; pugol falu, puhl-et; togol, togil tollu, tohl-et stb.

Jegyzet. A' déli osztjákban és az éjszaki és Kondai vogulban, mint általában a' finn-ugor nyelvekben a' többes képző *t*. Kivételt teszen a' magyar, a' mellyben *k*, 's a' lapp, a' mellyben *k, h, t* a' többes képző. De már a' lapp nyelv tanúsága szerint is a' *t* a' *k*-val váltakozik, tehát a' *t* és *k* többes képzők azonosak. A' finn-ugorságban csak a' permi csoportbeli (votják, permi, szirjän) és cseremisiz nyelvek nem képezik *t* vagy *k*-val a' többesi számot, hanem amazok *jas, jos*, ez meg *vla* képzővel.

Viszony-ragok.

64. §. A' viszonyragokra nézve az osztják nyelv Vologodzski szerint szegény, neki csak *a* és *na* ragjai lévén, amaz a' dativus, allativus, illativus, factitivus, ez a' locativus 's egyéb viszonyokat fejezvéen ki.

Az *a* és *na*, úgy mint a' többesi *et*, mindenféle névszókhöz járulván, az éjszaki osztják nyelv a' magánhangzók egyezésének törvényét nem érzi.

Az *a* elibe a' magánhangzós végüek *j*-t tesznek, p. o. *iki* öreg, *iki-ja* öregnek, öregge stb.; *levi* követ, *levi-ja*; *sora* hamar, *sora-ja*; *semle* vak, *semle-ja*; kivéve *mu* föld, *mu-a*. A' többiek az *a* előtt azt a' változást szenvedik, a' mellyet a' többesi *et* előtt, tehát: *jitot* a' jövő, *jitod-a*; *sambot* a' szívü, *sambod-a*; *uš* vidék, *už-a*; *voš* város, *vož-a*; *sit* az, *sid-a*; *ojang* boldog, *ojang-a*; *hanžipsa* irás, *hanžipsa-ja*; *ńoga* test, *ńoga-ja*; *torim* isten, *torma*; *nubit* tartosság, *nubt-a*; *hadel* nap, *hadl-a*: *it* egy, *idel* egyik, *idla* egyiknek; *at* mag, *adel* maga, *adl-a* magának stb.

A' *na* mindég közvetlenül járul a' névszóhoz, akármilyen végü legyen is.

Néhány példa.

E g y e s s z á m.

<i>iki</i> férj	<i>ńoga</i> test	<i>pog</i> fiú	<i>libit</i> levél	<i>paling</i> felhő.
<i>iki-j-a</i>	<i>ńoga-j-a</i>	<i>pog-a</i>	<i>libt-a</i> (<i>lipt-a</i>)	<i>palng-a</i> .
<i>iki-na</i>	<i>ńoga-na</i>	<i>poh-na</i>	<i>libit-na</i>	<i>paling-na</i> .

K e t t ő s s z á m.

<i>ikińen</i>	<i>ńoga-ńen</i>	<i>pog-ńen</i>	<i>libit-ńen</i>	<i>paling-ńen</i> .
---------------	-----------------	----------------	------------------	---------------------

v a g y:

<i>iki-ngen,</i>	<i>ńoga-ngen,</i>	<i>poh-gnen,</i>	<i>libit-gnen,</i>	<i>paling-gnen.</i>
------------------	-------------------	------------------	--------------------	---------------------

T ö b b e s s z á m.

<i>ik-et</i>	<i>ńogaj-et</i>	<i>pog-et</i>	<i>libt-et</i> (<i>liptet</i>)	<i>palng-et.</i>
<i>iked-a</i>	<i>ńogajed-a</i>	<i>poged-a</i>	<i>libted-a</i> »	<i>palnged-a.</i>
<i>iket-na</i>	<i>ńogajet-na</i>	<i>poget-na</i>	<i>libtet-na</i> »	<i>palnget-na.</i>

Jegyzet. 1) A' kicsinyítő képző (35. §.) vocativus gyanánt is jár, p. o. *tormije* istenem! *ajije* kicsinyem! *ježaša ajije* bátorodjál fiam! 9, 2.

2) A' kettős számot nem találtam eddig az *a, na* ragokkal kitevé.

3) A' viszonzszók ragosaiban meg az ige határozójiban még több rag mutatkozik, mint:

s, admas rosszúl (*adem* rossz), *haras* gyéren (*har?*), *imas, jimas* jól (*im, jim* jó),

s, nogis felfelé, *ilis* lefelé, *nimis* aláfelé,

t, melyet *a* előz meg, tehát *at*, mint: *semat* szemben, *előtt*, *huvat* hosszant; — *a* nélkül, mint *oht* rajta, *fenn*, (*og* fő), *ilt, ilta* alatt.

st, nužast szegényül, *jegast* közönségesen,

l, i labidl egy héttel, hetenkint, *i tilisl* egy hónappal, hónapokint, *i tall* egy évvel (téllal), évenkint,

lt, lta mint: *ježalt* előtt; *jolta* után, *selta* innen, *tolta* onnan, *numilta* felől, felülről, *jilta* alulról; — *ajilta* kicsinyen, halkkal.

n, mint: *numen* fenn,

j, g, ga, go mint: *těj* ide, *togo* oda, *sega* oda, azután.

65. §. Castrén a' déli osztjában több eltérést hoz fel. Először kettős számot csak a' Szurgut melléki nyelvben talál, de nem az Irtis mellékiben. Azután mindegyikben több viszonyi ragot hoz fel, t. i. az *a-n* és *na-n* kívül még ablativust *ivet*, instrumentalist *at*, és caritivust *ta*. Ez a' caritivus azonos a' mi *la* (*li*) fosztó képzőnkel, a' mellyet a' casusok közzé nem vettem fel, mert az általa képzett szók mind tulajdonságnevek. A' többi kettő, az *ivet* és *at*, ismeretlen az éjszaki nyelvben. Castrén szerint tehát az Irtis melléki osztják így ragozza a' névszókat:

E g y e s s z á m.

Nom.	urmâ, gyapjúkesztyű,	kerap, hajó,	pêteñ, felhő.
Dat.	urmâga,	keraba,	pêteña.
Loc.	urmâna,	kerapna,	pêteña.
Abl.	urmâgîvet,	kerabîvet,	pêteñîvet.
Instr.	urmâgat,	kerabat,	pêteñat.
Car.	urmâgeda.	kerapta,	pêteña.

T ö b b e s s z á m.

Nom.	urmâget,	kerabet,	pêtñet.
Dat.	urmâgeda,	kerabeda,	pêtñeda.
Loc.	urmâgetna,	kerabetna,	pêtñetna.
Abl.	urmâgedîvet,	kerabedîvet,	pêtñedîvet.
Instr.	urmâgedat,	kerabedat,	pêtñedat.

Látjuk, hogy az *urmâ*-féle szók az éjszaki nyelvbeli *ñoga*, *justipsa*-féle szókhoz hasonlítanak, különben is az *urmâ*-féléknek *g*-je *j* is lehet, így: dat. *urmâja*, mint *ñogaja*. Ugyanaz a' mássalhangzók gyengülése is magánhangzók előtt, mint: *keraba*, *kerabet* = *hoda*, *hodet* (*hot ház*).

A' Szurgut melléki osztjában pedig ez a' névszók ragozása:

	<i>Egyes sz.</i>	<i>Kettős sz.</i>	<i>Többes sz.</i>
Nom.	kara, tér, alap,	karagan,	karagat.
Dat.	karaga,	karagana,	karagada.
Loc.	karana,	karaganna,	karagatna.
Abl.	karageuh,	karaganeuh,	karagadeuh.
Instr.	karanat,	karagannat,	karagatnat.
Car.	karadah,	—	—

Itt az ablativus *euh, iuh, i* (tehát *karagiuh, karagi*) új, sőt fel is tetsző alak.

66. §. A' Reguly jegyzékében is találni ragos szókat, a' mellyeket nyilván igenes kérdésekre kapott feleletekből írt le, 's a' mellyek itt következnek:

- 1) *kelänge tus* rénszarvast hozott,
kelanget tus rénszarvasokat hozott.

- 2) *kelängelti lidet mijä a'* rénnek ennivalókat (enni) adj,
kelängedelti lidet mijä a' réneknek enni adj.
ma jugelti pansem én a' fára tettem,
jügelte lajl a' fán (fárul) függ.

- 3) *kelängeult soh korsem a'* rénrül a' bőrt lenyúsztam,
kelängedeult soh korsem a' rénekrül a' bőrt lenyúsztam.
- 4) *kelängedelne* vagy *kelängdume jiseum* rénekkal jöttem.
- 5) *kelängli ollem* rén nélkül élek.

- 1) *ma ar vas väntsem* én sok várost láttam,
ma vas ulti jahsem én a' város által hajtottam (szánon
vagy rénen, bin gefahren).
- 6) *ma vasne mensem* én a' városba mentem,
ma vasne ollem én a' városban élek, lakom,
ma vassesnü ollem én a' város megett élek, lakom,
jasne versem kézzel csináltam.
- 3) *ma vaseul jiseum* én a' városbul jöttem,
ma vassenzeult jahsem én a' város megett (megől) hajtottam.
- 7) *ma vassesnel ollem* én a' város alatt élek, lakom.

Az egyező alakokat mind egyesben mind többesben ugyanazon számmal jegyeztem, miszerint az 1) alatt a' pusztá vagy nominativusi alak, a' többiek alatt pedig a' ragos alakok vannak. A' 6) alatt látjuk a' *na* ragot (Vologodszki és Castrén), mellyet Reguly az énekekben majdnem kivétel nélkül *nä*-nek ír, de itt *ne*-t írt, csak egyszer *nä*-t. Ez a' *ne* (*na, nä*) ugyanannyi jelentéssel bír itt, mint Vologodszki fordításaiban 's az érthető eredeti énekekben; még a' *jasne versem* (Vologodszki szerint: *jošna versem*) kézzel csináltam-féle is találkozó.

A' 3) alatt van egyszer *eul* (vaseul), de a' többi példákban *eult*. Ez Vologodszkinál nem rag, hanem önálló viszonyzó, *el*ta alakban; ez a' szólam tehát: *ma vaseul jiseum* Vologodszki nyelvén és írása szerint így volna: *ma voš elta jiseum* = én a' városbul jöttem. Ez az *eul*, *eult* Castrénél *ivet*, mi az osztják hangtan szerint a' Reguly *eul*- 's a' Vologodszki *el*-jének felel meg; *ivet* az éjszaki nyelvben *ivel*, *eul*, *el* lévén. Ezen *ivel*, *evl*; *eul* hang és jelentés szerint a' magyar *ól*, *öl*, *ul*, *ül* viszonyító ragnak felel meg ezekben: *ház-ól* vagy *ház-ul*, *fel-öl*, *bel-öl* vagy *fel-ül*, *bel-ül* stb. A' déli osztjában is (*kuttep* = közép), *kuttabivet* = közepől; (*kud* = köz), *kudivet* = közöl, l. Castr. 68. lapján a' 14. 15. alatt. — Az *el*ta, *eulta*, *eult* tehát a' *ta* raggal van tetézve; melly *ta* Vologodszkinál *ti* is, némi jelentésmódosulással, úgyhogy *el*ta tól, ból, *elti* pedig által jelentésü. A' magyar *ól*, *ül* is *ta* raggal van tetézve az »*ól*ta, *ült*a«-ban.*)

Vologodszki az *el*ta-t mindenkor önálló szónak és külön hangsúllyal írja: a' Reguly énekeiben is *eult* mindenütt külön áll, nem ragadva az előző szóhoz, mit szinte a' hallott kiejtés okozhatott.

A' 2) alatt *elti*, *elte* ragot látunk a' *kelängelti*, *jugelti*, *jugelte* szókban. Az *elti* »neki«, »oda« vagy dativusi jelentést mutat a' *kelängelti*, *kelängedelti lidet mijä* = a' rének, réneknek enni adj, meg a' *ma jugelti pansem* én a' fára tettem. Az *elte* jelentése különbözik, mert *jugelte lajl* azt teszi: a' fán vagy fárul függ. Úgy látszik, e' két rag így taglalható: *el-ti*, *el-te*, 's hogy a' *ti*, *te* azonos a' 3-dik alatt talált *ta*-val. Az *el* mellett a' 4) alak is szól, a' *kelängedelne jiseum* rénekkel, jöttem, a' hol *kelänged* többeshöz *el-ne* járult. Ez az *el* végre még a' 7) alatt is van, de más szókkal szerkesztve, a' mint mindjárt meglátjuk. Itt azt jegyezzük meg, hogy:

el-ne; *kelängedelne* rénekkel (jöttem) = *jiseum*;

el-ti; *kelängelti*, *kelängedelti* rének, réneknek (adj); *jugelti*

fára (tettem);

el-te; *jugelte lajl* a' fán vagy fárul függ.

Az *el* önálló viszonyító Vologodszkinál *jel*, a' mibül *jelbi* elő,

*) Réges régen a' magyar *ólta* szót a' finn *ol-*, magyar *vol*, *vul* (*olla* lenni, *vala*, *volt*) szóval egyeztettem. Most láthatjuk, hogy azonos az *ól*, *ül* viszonyítóval, és *ta* új raggal, mellyet sok osztják viszonyítónál fogunk látni. Az *ólta*, *mí ólta* írása és ejtése is az osztják nyelvben találja megfelelőjét, hogy önálló szónak iratik.

előre, *jelbinä* előtt stb. A' déli osztyákban, Castrén szerint, *it* (= el), *itpi* = jelbi; *it-paja* elé, előre = jelbija; *itpina* = jelbina előtt. — A' vogul nyelvben is nagyon otthonos az *el*, lásd: A' *Kondai Vogul Nyelv* 55. lapját.

A' 7) alatt van: *ma vassesnel ollem* én a' város alatt lakom. Evvel össze kell vetni a' 6) alatti: *ma vassenü ollem* én a' város megett lakom, meg a' 3) alatti: *ma vassenzeult jahsem* én a' város megöl elhajtottam, eljöttem. Ezekben *ses*, *sens*, Vologodszki szerint *šaš*, *šanš* hát, meg, van a' *nä*, *nel*, és *eult* ragokkal szerkesztve; tehát *sesnä*, *sesnel*, *senzeult* szakasztott olyanok. mint a' magyar *megett*, *megöl*. A' *nä*, *eult* viszonyító rag és szó ismeretesek lévén, a' *nel* szorúl még magyarázatra, melyet a'

A' 4) alatti *kelüngedelne jiseum* = réekkel jöttem való szólamban sejtünk meg. A' *kelünget* többesi alak *elne*-vel van szerkesztve, 's az *elne* nyilván *el-ne*, mint láttuk. A' *nel* talán megfordítva *ne-el*. Az illető jelentések szabatos meghatározását csak számos példa tenné lehetségessé, melyek, legalább eddigelé, nincsenek meg.

A' *kelüngedelne* szóval egyenlő jelentésűnek van bemutatva ez: *kelündume jiseum* = réekkel jöttem. Ebben a' *kelüngd* = *kelünget*, mellynek *t*-je az általános szabály szerint *ume* előtt *d*-vé lágyult. Ám ez *ume* egészen szokatlan; nincs a' rokon nyelvekben *m* végű viszonzó vagy rag. Én tehát ezt oroszoknak tartom, mi az orosz: *ó olenyom* prüsol, utánozza.

Az 5) alatti: *kelüngli ollem* rén nélkül élek, a' *li* fosztó képzővel van, melyet Vologodszki *la* és *li*-nek, Castrén pedig *ta*, *da*-nak ír; *kelüngli* tehát a' Castrén-féle caritativus, 's az ő nyelvén *vêda-da* volna. Én nem vettem föl a' ragok közzé, azt vélvén, hogy a' *la*, *li* képzővel szerkesztett tárgynevek mind tulajdonságnevekké lesznek. (53. §.)

Lehet, hogy engem a' magyar nyelv ejt tévedésbe, a' melly szerint: *pénzeten* (*rénetlen*) *állapot* grammatikailag azonos a' *pénznélküli állapottal*; egy grammatikai kategória alá tartozók: *szemtelen ember* 's *szemtelen vagyok*. A' finn megtudja különböztetni a' *rahatta olen* pénz nélkül vagyok, szólamot a' *rahatoin olen* pénztelen vagyok, szólamtul. Van-e efféle különbség az osztyák nyelvben is, nem tudom; ezt világosan látom, hogy a' Castrén *ta*, Vologodszki *la*, *li*, Reguly *li*-je mind a' *ta*-, mind a' *toin*-nak felel meg a' finnben.

Az ebben a' §-ban felhozottak mindenesetre tanúságosak,

mert olyan tényeivel ismertetnek meg az osztják nyelvnek, a mellyeket másutt nem találunk.

67. §. A' tulajdonságnevek, mint jelzők, nem veszik föl a' viszonyi ragokat, vagy a' számbeli képzőt, hanem úgy állanak a' tárgyi nevek előtt, mint a' magyar nyelvben, p. o. *lu nünün per-naja longültata pidl jemng lüna pa jemng tutna* az titeket keresz-telni fog szent lélekkel és szent tüzze. 3, 11. — *lant-pom an-hurlata tutna labüdl a'* szalmát olthatatlan tűzben égeti. 3, 12. — *turmanna omüsta hanne-hojet un novi turum kazalaset a'* setében ülő emberek nagy világosságot láttak. 4, 16. — *al mijat jemng pukitotlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat a' kutyának. 7, 6.

De magában, tárgynév nélkül állván, minden tulajdonság-név úgy veszi fel a' viszonyi ragokat és számi képzőt, mint bármelly tárgyi név, p. o. *sorming ishorna omüstodeta novi turum kaltmas a'* halálos árnyékban ülőknek világosság kelt fel. 4, 16.

A' magában álló tulajdonságnevek dativusa rendszeren adverbium jelentésü, mint *joura* görbe, *jouraja* görbén; *šakir* fősvény, *šakira* fősvényen; *parpüng* kemény, *parpünga* keményen; *telüng* teljes, *telünga* teljesen; *tung* igenes, *tunga* igenesen; *polüng* utolsó, *polünga* utoljára stb.

68. §. Fokozó képző nincs az osztjákban. A' comparativust és superlativust az *a* raggal fejezik ki, p. o. *sit turum nüütüna aja nüütsäl; sit.turum nüütüna una nüütsäl* az a' mennyországban kisebbnek (legkisebbsnek) neveztetik; az a' mennyországban nagyobb-nak (legnagyobb-nak) neveztetik. 5, 19.

Itt az *aj* kicsiny, *aj-a*; *un* nagy, *un-a*.

69. §. Az egybehasonlított tárgyat a' *kiüza* (nál) szó jelöli, p. o. *lil letot kiüza pa el lumüda sah kiüza una an ull?* a' lélek az ételnél és a' test a' ruhánál nem nagyobb-e? 6, 25. — *nün lü kiüza hu taga jüma an ullüta?* tik azoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26. — *nün, Vipleen, nü möltüna aja an ullen Judej ögüng vözet kiüza te, Bethlehem,* semmivel kisebb nem vagy a' Judeai fővárosoknál. 2, 6.

Néha a' *kiüza* szó nélkül is áll az egybehasonlított tárgy, mint: *hün nün reskatün nebeküng jah pa orkašta jah reskat nümbüja an pidl* ha a' ti igazságtok az írástudók és gögösök igazságánál nagyobb nem lesz. 5, 20.

Jegyzet. Castrén szerint a' déli osztjában sincs fokozó képző. Az egybehasonlított tárgy ablativusban áll, mint *tau sagarivet keres a' ló a' tehénél nagyobb* (mi az éjszaki nyelvben így volna: *lovë sagar kinza karsa ull*); *nank jugodivet ar a' veres fenyü a' fáknak legnagyobbja* (az éjszaki nyelven: *nanki juget kinza ara ull*.)

A' vogulban van ilyen képző; az éjszakiban *nu*, p. o. *el el, elnu* (elébb) tovább; *mañ kicsi, mañnu kisebb*, mint: *jäni piä vatalahim jäli, ne anši: mañ piä mañnu* = nagy fiya kereskedve jár, neje van: kis fiya kisebb (*Vata-kum*). A' Kondai vogulban *úuv, úou*, melly olly lazul ragaszkodik a' tőszóhoz, hogy a' többesi képzőt és a' viszonyi ragokat is követheti, p. o. *ošt vékony, oštúuv vékonyabb*; *jomas jó, jomaset jók, jomasethuv jobbak*; *šav sok, šavel sokkal, šavelúuv többel*. A' *úuv* szó egyébiránt nagyságot jelent, p. o. *sah išem úuv a' napfény hőségének nagysága*.

Nevezetes tehát, hogy a' magyar *b* képző (a' kettős *bb* az analogiának túlkapása) nem az ugor, hanem a' lapp és finn nyelvekben találja fel megfelelőjét.

S z á m n e v e k.

70. §. A' számneveket is úgy adjuk, hogy a' C. betűvel jelölve a' déli nyelvjárások neveit rakjuk melléjük, 's közbe tegyük R. betűvel jelölve a' Reguly jegyzékébül valókat.

A l a p s z á m n e v e k.

1. i, it.	R. it.	C. ja, i, it; ei.
2. {kad, kadn. {kit	R. kät, katn.	C. kät, kâden, kâdn; kät, kät-hen.
3. holim, hulim.	R. kholom.	C. hûdem, hôdem.
4. nel, nêl.	R. nîl.	C. nêt, nêda; nêdla.
5. vet.	R. vuet.	C. vêt.
6. hot, hut.	R. hot (sic.)	C. hût, hôt.
7. labîd, labît.	R. labad.	C. tâbet; tlabet.
8. nîl, nîil.	R. nîil.	C. nîit, nîida; nîged-lah.
9. jert-jang.	R. iltäm-(irt)-jong,	C. âr-jong; ürh-jeung.
10. jang.	R. jong.	C. jong, jang; jeung.

A' finn-ugor számnevek 1—7 egyszerűek, 8 és 9 szerkezetek. Az osztják (szurguti) *úiged-lah* a' 8-asnak legteljesebb alakja, melly a' magyarban *nyol-cz*, a' vogulban *úol-lau*, *úiged nyol-nak*, és vogul *úol-nak*, *lah* pedig a' vogul (úol-) *lau-nak* felevén meg. A' többi osztják 8-at jelentő szó már csonkított alakok, a' mellyekben a' *nûl*, vagy *úüil* = *úiged*, az *l* vagy *t*, *d* pedig a' *lah-nak* csonkája, mit azért lehet fölvenni, mert a' vogulban is *úo-lau*, *úo-lu* a' *úol-lau (lu)* helyett szeret lenni. A' 9-es világos szerkezet, 1—10 = *jert-jang*, *ár-jong*; *úr-h-jeung*, a' mellyek első része okvetetlenül egyet teszen, mint a' magyarban a' *kilen-czé*, a' vogulban az *antel-lau-é*. Figyelmet érdemel a' Reguly felhozta *ütüm-jong* = 9, a' mellynek *iltüm-je* még felvilágosítás nélkül szűkölködik. Végre az osztják *tâbet*, *labad*, *labit* legteljesebb alak, melly a' finnben már *seitse* (-män), tehát *seit* = *labit*, a' magyarban meg *hét*. Továbbá megjegyezni való, hogy az osztják *tâbet*, *labit* csak úgy jelenti a' *het-et*, azaz a' hónapnak negyed részét, mint a' magyar hét; tehát, p. o. *labit hutmit hadl* a' hétnek hatodik napja, *labit luntî* hetenkint. Castrén szerint is *tâbet* »sieben, és Woche.«

Még az első két számnév kíván meg némi észrevételt. Az osztják 1-es (*i*, *it*, *ja*, *ei*) mint a' rokon *yht*, *egy* stb. szóknak legfogyottabb alakja, azért nevezetes, mert az osztják szók rendszeren legteljesebb testüek a' rokonok között, mint a' *úiged* = *nyol* és számos más előkerült szó mutatja (múgot, mugol, majt, máj; tûgot, tugol, taul, toll stb.) — Az éjszaki osztjákban az *i* csak jelző, az *it* pedig önálló, p. o. *i labitl* egy héttel, *i tilisl* egy hóval, *i tall* egy téllal, azaz hetenkint, havonkint, télenkint; *i hadl-lunta* egy napra való, *i pajá* együvé = egy rakásra, *i pajot* a' mi együtt van, közönséges, lásd a' szótárt is. Az *it*-nek önállóságát mutatja ez az evangéliumi hely: *hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl* a' ki a' kis parancsokbul egyet megmásít. 5, 19.

Az *it* a' birtokos ragokat is fölveheti: *idem*, *iden*, *idel* egyem, egyed, egye, mirül lásd a' 80. §-ban.

Reguly jegyzeteiben csak *it* van: de az osztják énekek tudják a' különbséget az *i* és *it* között, azért *i belek*-vagy *i pelek* egy fél, nem *it pelek*. 'S Reguly maga a' 11-et *i-goš-jong-nak* írja, nem *it-koš-jong-nak*.

Az osztják 2-ösnek jelző alakjai: *kad*, *kât*, *küt*, *kit*; önálló alakjai: *kad.i*, *kâtn*, *kathên*, a' mellyek *hen*, *n* része a' dualis jele-

löje, mint láttuk az 57. §-ban. Reguly jegyzeteiben csak *katn* fordul elő; de már a' 12-ben *kat-koš-jong*-ot ír. Úgy látszik, mikor ezeket feljegyezte, nem tudja vala a' különbséget a' *kat* és *katn* közt.

71. §.

11.	{ i hoš jang jang arka it	R. i-goš-jong	C. ja hat jong
12.	{ kad hoš jang jang arka kadn	R. kat-koš-jong	C. kât hat jong
13.	{ holim hoš jang jang arka holim	R. — —	C. hûdem hat jong
14.	{ nel hoš jang jang arka nel	R. — —	C. nêda kat jong
15.	{ vet hoš jang jang arka vet	R. — —	C. vêt hat jong
16.	{ hut hoš jang jang arka hut	R. — —	C. hûs hat jong.
17.	{ labit hoš jang labit moltas jang jang arka labit	R. — —	C. tâbet hat jong
18.	{ nil hoš jang jang arka nil	R. — —	C. nît hus
19.	jert hus	R. irr kos	C. âr hus
20.	hus	R. kos	C. hûs, kôs.

A' magyar számnevek 11—19-ig *en* tagot vesznek fel, így: tíz-*en*-egy, tíz-*en*-hât; tíz-*en*-kilencz. Az éjszaki osztják nyelv kétféleképen szerkeszti össze az egyes számokat a' tízessel, így: *i hoš jang*, *kad hoš jang*, *holim hoš jang* stb. a' mi szószerint annyit teszen: egy-hez 10, kettöhöz 10, háromhoz 10 stb. Regulynél *koš*, *goš* áll *hoš helyett*. Hasonló szerkezett a 17-es, *labit moltas jang* is, mi annyit teszen, hogy: héten felül tíz. A' másik szerkezet meg ez: *jang arka it*, *jang arka kadn*, *jang arka hulim* stb. Az *arka* szó nem egészen világos. *Ar* sok, ebből lehetne *arik*, a' K. vogul *arg*, a' mi azt jelenti, »a' mivel több lett a' dolog.« Lásd a' Kondai Vogul nyelv szótárában az *arg* szót. *Arîk*-nak dativusa stb. volna *arka*, 's comparativus jelentésű (lásd a' 63. §.), minél fogva *jang arka it*

szószerint azt ténne: tiznél több egy. Az *arík* pedig igazoltatik a' *pajik* szóval is, mert *paj* rakás, *pajka* rakásra, mi csak *pajik*-tul lehetséges.

A' déli osztják a' 18-at és 19-et is levonás útján fejezi ki, mint a' 8-at, 9-et, így: *nît hus* = 18, *âr hus* 19. Az éjszaki osztják csak a' 19-et mondja így: *jert hus*.

A' 20-ra nézve a' vogul, osztják és magyar nyelvek közt azonosság van: *húsz, hús, hus, kos, kôs*.

72. §. A' sokszorozott tizeseket világosan fejezik ki az osztják nyelvjárások, kivéve a' 80-at és 90-et, a' mellyeket hasonlóképen levonás útján képeznek, tehát:

30. holim jang	R. kol' jong	C. hûdem jong
40. nel jang	R. nîl jong	C. nêda jong
50. vet jang	R. vuet jong	C. vêt jong
60. hut jang	R. kuf jong	C. hût jong
70. labît jang	R. labad jong	C. tâbet jong
80. nîl sot	R. nîil sat	C. nît sot
90. jert sot	R. irr sat	C. âr sot

A' sokszorozott tizeseket meg az egyeseket (huszonegy, harmincz kettő, negyven három stb.) az éjszaki osztják így alkotja: *hus pela it* = 21, azaz húszra (felül) 1; *hus pela kadn* 21, *hus pela vet* 25, *holim jang pela labît* 37, *labît jang pela nel* 74 stb. De el is hagyja a' *pela* szót, s úgy mondja, mint a' magyar: *nîl sot nîl* = nyolczvan nyolcz.

A' déli nyelvjárásokból nem hozza fel Castrén ezeket a' számokat.

Regulynél föltetsző szerkezeteket találok, úgy mint 21-re: *kol' jom bele it*, 31-re *nîl jom bele it*. Ezek nyilván e' helyett vannak: *kol'-jong bele it*, *nîl'-jong bele it*, *ng a' b* előtt *m*-mé válván, melly hangváltást (*ng* és *m* között) szeret a' nyelv, lásd a' 19. §. Ez a' szerkezet pedig hasonlít a' finn: *yksi kolmatta kymmentä-, yksi neljättä kymmentä*-hez. *Kol'-jom-bele it* azt teszi szószerint: a' három tizre egy, vagy (két tiz meglévén) a' harmadikra egy = 21; *nîl'-jom-bele it* a' negy(-edik) tizre egy = 31. — A' *kol'-jom-bele it*-ben a' *kolom*, vagy mint Reguly írja, *kholom* helyett csak *kol'* van.

73. §.	100 sot	R. sat	C. sôt, sât
	200 kad sot	—	C. kât sôt
	300 holim sot	—	C. hûdem sot
	400 nel sot	—	C. nêda sôt
	500 vet sot	—	C. vêt sôt
	600 hut sot	—	C. hût sôt
	700 labît sot	—	C. tâbet sôt
	800 nil sot	—	C. nît sôt
	900 jert sot	—	C. âr sôt
	1000 sôris	R. sâräs	C. fâras, fôres.

Látjuk, hogy a' 800 és 900 úgy van kifejezve, mint a' 80 és 90.

74. §. Az alapszámnevek a' tárgyi szók egyes számával járnak, mint a' magyarban, tehát p. o. hat ember = *hut hojat*, húsz dolog = *hus pukîl*. De a' *kad, kit* számnév a' tárgyi szót dualisba veszi magához, p. o. *kažalas kad i jÿ-pogñen* láta két egyatyafiat. 4, 21. — A' déli nyelvben erre nézve különbség van. Mert az Irtisi nyelvjárásban nincs dualis, abban tehát, Castrén szerint, így mondják: *kât tanga* két kopeka, *sôt tanga* száz kopeka, *taras tanga* ezer kopeka (mint a' magyarban). A' Szurguti nyelvjárásban van dualis, ebben tehát így mondják: *kât vak-ken* két rézpenz, kopeka. Az éjszaki osztjákban a' *kât tanga* (két kopeka) így volna: *kad lankingen*; a' *kât vakken* pedig így: *kat vogñen*.

75. §. A' *na* ragnak különös jelentése ez: *kadna kađna* ketten ketten; *nelna nelna* négyen, négyen.

Sor-számnevek.

76. §.	1-sô oling	R. aling	C. ôdeng
	2-dik { kimit	—	C. kîmet
	{ kitit		
	3-dik hulmît	R. kolmit	C. hûtmet
	4-dik nelmît	—	C. nêtmet
	5-dik vetmît	—	C. vêtmet
	6-dik { hutmît	—	C. hûdamet
	{ hûdmît		
	7-dik labîtmît	—	C. tâbetmet
	8-dik nilmît	—	C. nîdamet, nîgedlahmet

9-dik jertjangmüt	—	C. ár-jongmet
10-dik jangmüt	—	C. jongmet
20-dik husmüt	—	C. hôsmet
30-dik hulim jangmüt	—	C. hâdem jongmet
stb.		sôtmet = 100-dik
		farasmet = 1000-dik.

Ezeknek képzője *müt, met*, melly *imt* is lehet, mint *hutmüt* és *hudimt*. — Az evangéliumi fordításban (6, 24.) *kimidtotel* = második, kettődik, áll, mi bizonyosan így lett: *kimüt-ot* a' kettődik, ehhez járult a' birtokos *el* rag megelőzve a' határozó *t* által, így: *kimüt-ot-t-el*, 's azután: *kimütodtel*. A' *kimidtotel* tehát, úgy hiszem, *kimütodtel* helyett áll.

Egyéb számnévi szerkezetek.

77. §. *kut* köz szóval lesz *kad-kut* (= két köz), kétes, rossz. *pa* szóval lesznek: *i pa* egyszer, *kad pa* kétszer, *hulim pa* háromszor stb. Továbbá: *kadpaing* kettős, iker; *kadpaing návirem* iker gyermek.

puš rét, szer, szor, szóval lesznek: *i puš* egyszer, *kad puš* kétszer, *hulim puš* háromszor; *ar puš* sokszor stb. *kitit puš* és *kimüt puš* másodszer. Továbbá: *i pužing* egyes, *kad pužing* kettős, *hulim pužing* hármas stb.

pelak, pelik oldal, fél, szóval lesznek: *kimüt pelak* másod fél, *hulimet pelak* harmad fél stb. *kad pelak* két fél, *kad pelak elta* két oldalról, kölcsönös.

F ü g g e l é k.

A' régi szójegyzékben (Schlözernél) így vannak írva a' Kon-dai osztják számnevek:

1. ciet (ejet)	8. nilha (nila)
2. katn	9. artjan
3. chulom	10. jong
4. nillha (nilla)	11. igul-jong (i-gul-jong)
5. uwät	12. kat chut-jong
6. chôt	13. chulom-chut-jong
7. sabat	20. chûs

21. chus-egid	100. sot
22. chus-katn.	101. sot-egid
30. chulom jang	200. kät-sot
40. milli jang	1,000. türres
50. uwät jang	2,000. kat-türres
60. chotiäng (chotjang)	10,000. jong-türres
70. sabatiäng (sabatjang)	100,000. sot-türres.
80. nilsot	
90. orsot	

A' 11. *iguljong* alkalmasint *igutjong* helyett van, *chut* lévén itt az összekötő szó, (magánhangzó után lágyulva *gut*, *i-gut*), melly Vologodszkinál *hus*, Regulynek *koš* (magánhangzó után *goš*, *i-goš*), Castrénnél *hat* és *kat*. A' 90. *orsot* és a' R. *irrsat* egymást felvilágosítják, a' mellyekben a' *t* az *s* előtt kiesett (*ort-sot*, *irt-sot* helyett). Végre a' régi jegyzék írása szerint *lh* csak kemény *l*-et jelöl, tehát: *nilha* és *nilha* = *nilla*, *nila*.

N é v m á s o k.

Személyes névmások.

78. §. Ezeket mindjárt ragos alakjaikkal együtt adjuk.

Egyes szám.

ma én	nīng te	lu ő
manem engemet	nīngen tégedet	luel öt
manema nekem (manem)	nīngena neked	luela neki.

Kettős szám.

men mi ketten	lin ök ketten
menemīn kettőnknek	—

Többszám.

mung mi	neng tí	li ök
muneu minket	nīngilan titeket	liel őket
muneu nekünk	nīngilana nektek	liela nekik.

A' *ma a'* szokott *ot*-tal is előfordúl, így: *ma-ot-em* enyém. 2, 15. — *Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjéről hittam én én fiamat. A' fordítás oroszosan adja ezt: *pogem maotem* (sína mojego), osztjákosan így kellene lenni: *ma vogsem ma pogem* én hittam én fiamat; de az oroszos kifejezésnek köszönjük a' *maotem* alakot.

Van egy szó, melly azt alanyra vonatkozván (reflexivum), a' személyes névmásokhoz tartozik, t. i. *at*, a' mellynek *adel*, *adl* alakja annyit tesz mint *maga*, azután *csak*. Castrén szerint (a' 83. §.) a' szurguti nyelvjárásban ezek az alakjai fordulnak elő: *atemnam* én magam, *atennan* te magad; *atimemnan* mi ketten magunk. Az *atitnam* ő maga, gyanús. Ezekből az *atem*, *aten*, *atel*, vagy *adel*. De a' szövegben csak *adel* fordul elő, már mint jelző, p. o. *nīng adel hotena longa* te magán házádba menj be. 6, 6. — *torīma og pona, pa adel luela lužita* istent imádd, és csak neki szolgálj.

79. §. A' Reguly jegyzékébül következő alakjait közölhetem a' személyes névmásoknak:

Egyes szám.

ma én	nang te	lu ő
manem engem, és nekem	nengen téged, neked	luel öt, neki
meultem tőlem	—	lueultel tőle.

Kettős szám.

min mi ketten	nen tí ketten	lin ők ketten
minemen kettőnknek	—	linän kettejőknek
mineultel kettőnktől	—	—

Többes szám.

mung mi	nang tí	lu ők
mueu minket, neküök	—	—
mungeulte tőlünk	—	—

80. §. A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, így vannak a' személyes névmások:

Egyes szám.

	ma én	neng te	teu ő
Acc.	mant	nengat	tevat
Dat.	menem (mantem)	nengen	tevet
Loc.	mana	nengna	teung
Abl.	ma'attem	nengatten	tevattet
Instr.	ma'ademat	nengademat	tevademat.

Kettős szám.

	min	nín	tin
Acc.	minat (minet)	nínat (nínét)	tínat
Dat.	minemen	níneden	tíneden
Loc.	minna	nínna	tínna
Abl.	mínattemen	nínatteden	tínatteden
Instr.	mínademenat	nínadedenat	tínadedenat.

Többes szám.

	meng mi	neng ti	teg ök
Acc.	mengat	nengat	tegat
Dat.	mengeva	nengeda	teget
Loc.	mengna	nengna	tegna
Abl.	mengattem	nengatteden	tegattet
Instr.	mengadevat	nengadedenat	tegedadat.

Birtokos ragok.

81. §. A' személyes névmások mint birtokos ragok járulnak a' névszókhöz. Lássunk előbb példákat:

1. *hot* ház, *hot-em* (*hodem*) házam; *levi* szolgál, *levem* szolgálám; *mur* nép, *murem*; *poj* fiú, *pojem*.

2. *azi* atya, *azen* atyád; *el* test, *elen* tested; *imi* nő, *asszony*, *imen*; *og* fej, *ogen*; *kaš* kedv, *kažen*; *kur* láb, *kuren*; *hoj* ember, *hojen*; *jir* áldozat, *jiren*; *jazing* beszéd, *jazingen*; *noqa* test, *noqajen*; *niultipsa* esküvés, *niultipsajen*; *nubit* ég, *nubten*; *torim* isten, *tormen* stb.

3. *apsi* öcs, *apsel* öccese; *anki* anya, *ankel* anyja; *azi* atya, *azel* atyja; *iki* férj, *ikel* férje; *it* egy, *idl* eggye; *at* mag, *adel* maga; *undir* méh, *undrel* méhe; *levipas* étel, *levipazel* étele; *levi* szolga, *level*; *nag* nap, *nagel* napja, *nagla* napjának; *potir* beszéd *potrel*; *vei* erő, *veel* stb.

voš város, *voštel* városávai. 2, 3; de *hus* csillag, *husel* csillaga; *taž* kincs, *tažel*; — *mu* föld, *mutel* földjével. 4, 8; de *mu* föld, *li mul* ök földjével. 8, 34; *arat* sokaság, *aradtel* mindje; *huvat* hosszúság, *huvadtel* a' hosszúsága.

Ezek a' szók mind a' tőt, mind a' birtokos ragot az egyes számban mutatják. Látjuk az első személybeli rag *m*, a' másodikbeli *n*, a' harmadikbeli *l*. E' ragok mind *e*-vel járulnak a' tőhöz, mint: *hot*, *hot-em*; *pog*, *pogem*; *kur*, *kur-en*; *hoj*, *hoj-en*; *nag*, *nag-el*; *levipas*, *levipaz-el*. Ebben *s* a' birtokos rag előtt gyengül; ez történik a' *t*-vel is, azért *it* egy, *idel*, vagy *idl* eggye; *hotem* is lehet *hodem*.

Ha a' tő *a*-val végződik, az a' birtokos ragok előtt *j*-t veszten föl, mi azt mutatja, hogy az *a*-s tők tulajdonképen *aj*-as tők; *ňoga* test, *ňogajem*, *ňogajen*, *ňogajel*; *ňultipsa* esküvés, *ňultipsajem*, *ňultipsajen*, *ňultipsajel* (lásd 3. §.)

Az *i* és *ï* pedig *e*-vé változik, tehát *azi*, *apsi*, *anki*, *iki*, *vei* lesznek:

azem,	apsem,	ankem	ikem	veem,
azen,	apsen,	anken,	iken,	veen,
azel,	apsel,	ankel,	ikel,	veel.

Az *ïr*, *ïl* (el), *ïm*, *um*, *it* végű szók kiugratják az önhangzót, tehát:

<i>undir</i> méh;	<i>undrem</i> ,	<i>undren</i> ,	<i>undrel</i> ,
<i>potir</i> beszéd;	<i>potrem</i> ,	<i>potren</i> ,	<i>potrel</i> ,
<i>torim</i> isten;	<i>tormem</i> ,	<i>tormen</i> ,	<i>tormel</i> ,
<i>turum</i> ég;	<i>turmem</i> ,	<i>turmen</i> ,	<i>turmel</i> ,
<i>nubit</i> tartósság;	<i>nubtem</i> ,	<i>nubten</i> ,	<i>nubtel</i> ,
<i>ubit</i> haj;	<i>ubtem</i> ,	<i>ubten</i> ,	<i>ubtel</i> .

A' harmadik személybeli birtokos rag előtt néha *t* fordul elő, melly nyilván, a' vogul nyelvhez való hasonlagosság szerint, határozó, így: *voš* város, *vošt* a' város, tehát *voštel* a' városa. *sit hulman Irot han nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna*

ezt hallván Heródes király, elméjében megháborodék 's egész Jeruzsalem városá(-nak) népe ő vele. 2, 3. — *Pasi kulna visa luel pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vozet . . . luela šažilal* megint az ördög által viteték ő fel magas hegyre, 's minden ő földje városait neki mutatja. 4, 8. — Illyen határozó *t* van az *arattel* szóban is, *arattel* helyett (l. 18. §.), melly azt teszi, hogy mindnyája.

4. *levipas* étel, *levipazeu* ételünk; *azi* atya, *azieu* atyánk; *mung azieu* mi atyánk. 6, 9. — Ebben föltetszik az *i*, melly mindig kiesik.

5. *azen* atyátok, *nen azen* ti atyátok; *kut* köz, *nen kuten* ti közetek.

6. *li mul* földjök. *pojksset, li mul elta pun gla manta* kérék, ő földjök-rül elmenni. 8, 34.

Ezek az alakok a' töt az egyes számban, a' birtokos ragot a' többes számban mutatják. Az első többes számbeli rag *u* (eu); a' második és harmadik többes számbeli ragok a' megfelelő egyes számbeli ragokkal azonosak.

7. *jazing* beszéd, *jazing-la-m* beszéd-je-im.

8. *nak* tag, *nak-la-n* tagjaid; *jah* nép, *jah-la-n* népeid; *lugis* barát, *lugis-la-n* barátjaid; *navirem* gyermek, *navirem-la-n* gyermekeid.

9. *mu* föld, *lu mulal* ő földjei; *evi-pog* gyermek, *lu evi-pohlal* ő gyermekei; *sopek* saru, *lu sopelal* ő sarui.

Itt a' birtok a' többes számban, a' birtokos az egyes számban állanak.

10. *lil* lélek *lil-l-au* lelkeink; *muš* betegség, *muš-l-au* betegségek; *kek* bűn, *kek-l-au* bűneink.

11. *sam* szív, *sam-l-an* szíveitek. Látjuk, hogy e' sor egészen azonos a' 8-dikkal.

12. *hot* ház, *hot-l-al* házaik, p. o. *hodi verlet rogop-vešpa jah pojksata hotlalna* így tesznek a' képmutatók imádkozó házaikban. 6, 2. — Tehát a' 12-dik sor is azonos a' 9. sossal. A' *li vüpsalal* ő gyümölcseik, példa mutatja, hogy ezek az *l*-es birtokos ragok az *a*-végű szókhoz közvetlenül, tehát *j* nélkül járulnak. A' *vüpsa* gyümölcs, szó tehát így ragoztatik:

tüpsajem,	tüpsajen,	tüpsajel,	gyümölcsöm stb.
tüpsajeu,	tüpsajen,	tüpsajel,	gyümölcsünk stb.
tüpsalam,	tüpsalan,	tüpsalal,	gyümölcsseim stb.
tüpsalau,	tüpsalan,	tüpsalal,	gyümölcsseink stb.

Szövegünkben kettős számbeli alakok nem fordulnak elő.

82. §. A' Reguly jegyzékében a' birtokos ragozásbul ennyit találók:

Egyes szám.

ma kalengem,	vogulul: äm sâlim	én rénszarvasom,
nanng kalengen,	» —	te rénszarvasod,
lu kelengel	» tau sâlitä	ő rénszarvasa.

Kettős szám.

min kelengmen, vogulul: men sâlimen két rénünk.

Többes szám.

mung kelengu, vogulul: mân sâliu szarvasunk.

Továbbá a' *kašä* (hoza) viszonyító birtokosai: *ma kašeem*, vogulul: *äm poaltem* én nálam; *lu kašeel*, vog.: *täu poaltä* ő nála; *mung guduv* mi köztünk.

83. §. A' déli osztjában, Castrén szerint, a' birtokos ragozás, a' melly mellé, a' hasonlóság kitüntetésére, az éjszaki nyelvből is tesszük, így foly:

Egyes számbeli birtok.

Déli osztják.

Éjszaki osztják.

Birtokos:

Egyes sz. imem,	imen,	imet,	imem,	imen,	imel,
Kettős sz. imemen,	imeden,	imeden,	?	?	?
Több. sz. imeu,	imeden,	imet,	imeu,	imen,	imel.

Többes számbeli birtok.

Déli osztják.

Éjszaki osztják.

Birtokos:

Egyes sz. imi-d-am, imi-d-an, imi-d-et, imi-l-am, imi-l-an, imi-l-al,

Kett. sz. imi-dedem, imi-den, imi-den, ? ? ?

Több. sz. imi-d-eu, imi-den, imi-d-et, imi-l-au, imi-l-an, imi-l-al.

Az â végű szók a' déliben *g*-t vetnek a' birtokos rago'k elé, mint az éjszakiban *j*-t, p. o. *urmâ* gyapjus keztyű, hasonlóan foly, mint *úoga* test, az éjszakiban, így:

urmâgem,	urmâgen	urmâgest stb.
úogajem,	úogajen	úogajel stb.

A' birtokos ragok tehát azonosak az éjszaki és déli osztjâkban, kivéve, hogy a' déli *t* (*d*) helyett az éjszakiban *l* áll, mint: *imet* felesége, az éjszakiban *imel*; *imidam* feleségeim, az éjszakiban *imilam*. A' többes számu birtokot tehát az éjszakiban *l*, a' déliben *d* jelöli.

84. §. Már midõn első ízben adtam némi tudósítást az éjszaki osztjâk nyelvrül *) megjegyzém a' felõtlõ tüneményt, hogy a' magyar nyelv a' többes számbeli birtokot *ja*-val jelöli, melly látszólag azonos az egyes számbeli harmadik birtokos raggal. P. o.:

bot-om,	bot-od,	bot-ja,
bot-ja-im,	bot-ja-id,	bot-ja-i (bot-j-ok)

's hogy az osztjâk mind az éjszaki mind a' déli nyelvjárások azonképen teszik. P. o. az éjszaki *hot*, a' déli *hat* ház:

hot-em,	hot-en,	hot-el,
hot-l-am,	hot-l-an,	hot-l-al;
hat-em,	hat-en,	hat-et,
hate-d-am,	hate-d-en,	hate-d-et.

De úgy teszen a' vogul nyelv is. P. o. az éjszaki vogulban *sem*, a' déliben *šam* a' szem; mind a' két osztjâkban is *sem*.

Magyar	{ szemem,	szemed,	szeme,
	{ szemeim,	szemeid,	szemei.

Éjszaki vog.	{ semem,	semen,	semä,
	{ semanem,	semanen,	semn.

*) Nyelvtud. Közl. VII. köt. 412. stb. 1.

Déli vogul	{ šamem, šamanem,	šamen, šamanen,	šamä, šamanel.
Ejszaki osztj.	{ semem, sem/am,	semen, sem/an,	semel, sem/al.
Déli osztják	{ semem, semeden,	semen, smeden,	semet, semedet.

Akár birjuk akár nem birjuk megfejteni ezt a' szembetünő azonosságot eme' nyelvekben: a' tény világos, 's olly nevezetes, a' milyen világos.*)

Mutató névmások.

1. *it* ez, *idī* így, a' 3-dik szám alattival: *tam-idī* úgy.
2. *si*, *sit* az. A' *si* (mikor *im* jelentésű, orosz szó, p. o. *si*, *evi undrelna vil im*, egy leány méhében visel. 1, 23.) rendszeren jelzőül áll, 's azért nem is ragoztatik, p. o. *si-loras* ollyan, *si-mis* ollyan,

*) Az idézett *Nyelvtudományi Közlém. VII. kötet 412. stb. lapjain* a' névszók birtokos ragjainak nagy egyezésére, szinte azonosságára, mutattam a' tárgyias igeragozás megfelelő ragjaival, 's a' 414. lapon azt mondtam: »Valamint a' tárgyias (ige-) ragozásban vagy rejtve (az m, d-ben), vagy nyiltan (a' *ja* és megfelelőjiben) a' tárgy jelelője okvetlen ott van: azonképen kell a' birtokos névragozásban is előfordulnia, mivel máskülömben a' névszó nem birtokomat, hanem en magamat jelentené. *Házam* azt teszi, a' ház enyim, én a' ház birtokosa vagyok, ellemben *házok*, ha úgy szólhatnánk, mint a' szamojéd vagy a' mordvin nyelv (p. o. szamojéd *sava* jó, azután: *savam*, *savan*, *sava* = jó vagyok, jó vagy, ő jó; mordvin *mazi* szép, azután: *mazian*, *maziat*, *mazi* = szép vagyok, szép vagy, ő szép stb.), azt tennék: én ház vagyok. A' birtokos névragozás tehát ez okból egyez meg a tárgyias igeragozással, azaz, a' birtokos névragozásban is a' tárgyi jelelő fordul elő, csakis evel fejezhetvén ki a' nyelv azt, hogy a' névszó által jelentett dolog nem subjectum, hanem objectum.«

Budenz ugyanazon évben (1869-ben) az »Ugrische Sprachstudien I.« (Nachweis und Erklärung einer ursprünglicheren Gestalt der pluralischen possessiv-affixe in den ugrischen Sprachen) nincs tekintettel a' tárgyias igeragozásra, 's egész más úton haladva, mégis hasonló eredményre jut el, arra tudniillik, hogy a' többes számbeli birtokos ragokban »ein verstärkendes accessorium als demonstrativus pronominalement« látható. A' különbség, a' factumra nézve, az én és az ő nézetünk közt abban áll, hogy én azt a' demonstrativ elemet az egyes számban is megtalálom (p. o. *botom*, *botod*, *botja*, meg *tudom*, *tudod*, *tudja*), ő pedig csak a' többes számban ismeri el. »Ein solches, noch dazu die Beschränkung auf Pluralbegriff enthaltendes Pronominalement muss mithin das fragliche Coaffixum der ugrischen Sprachen sein.« Pag. 42: 43.

si-mort annyi, *si-vonda* addig; *si ho* az ember; *si ho si ne pilna lu samel krek vers* az az ember avval a' növel ő szívében bünt tett. 5, 25.

sit az, magában állván, azért ragoztatik; *sidet* azok, *sidi* ügy. *tami izagat edis sit vorna* az mind elöztünt (lett) a' végett. 1, 22. — *lu sit, madot olinpela jastas* ő az, a' kirül szolt. 3, 2. — *sit og suda pidl* az a' fő bíró alá esik. — *ojanget sidet, madet lilal sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények.

Osip veris sidi, hodi torim levü pardis József tön ügy, a' mint az Isten követje parancsolta. 1, 24.

3. *tam, tami, tom, tomi* az. Úgy látszik, *tam, tom* jelzőül, *tami, tomi* magában áll. De ragos alakjai nem fordulnak elő. — *tam porana most; tam-idi* ügy; *tam hadl ma; hoj tami?* ki az? 8, 27. — *tami izagat edis sit vorna* az mind lett azért. 1, 22.

4. *ti* ez, *to* az; *tiji* ide, *togo* oda, *tolta* attul, *tolta sagat* attul fogva; *tot* az, *toda* oda, és ott. *tiji jogotsen mungeu šugadta?* ide jöttél-e minket kinezni? — *paltamas togo mantu* féle oda menni. 2, 22. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább menvén. 9, 9. — *ula toda si vonda* légy ott addig.

Regulynél ezeket a' mutató névmásokat találom:

ši az, *šimeš* olyan, *šidi* ügy; *šiget* azok;

tam ez, *tam kuj* vogulul *te kum* ez ember;

tom az, *tom kuj* vogulul *tü kum* az ember.

tü ez, *ta* az, *tädü* ide (*tada* oda?); *tam kuj tädü ši* ez ember itt ez, vogulul *te kum tit ti*.

A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, *tema* ez, *tom, toma* az; *temet, tomet* ezek, azok.

Kérdő és visszamutató névmások.

85. §. 1. *hoj ki? hojet kik?* rendesen ragoztatik. — *hoj nün-gilana nomis mas* ki adott nektek tanácsot? 3, 7. — *i hoja jastalem* az egyiknek mondom.

i hoj egyik, *pa hoj* másik. *i hoja jastalem*: *mana, i manl, pa pa hoja jastalem*: *juva, i jogodl* egyiknek mondom: menj, 's megyen, és másiknak mondom: jöjj, 's jö. 8, 9. — *kuš hoj* akárki.

A' *hoj*-nak szerkezetei: *hoj-ot* a' ki, *hoj-at* valaki. — Az *ot-ot* másunnan ismerjük már; az *at* pedig alkalmasint az *adel*-nek töje.

A' *hojat* többese' *hojadet* valakik. *Ar hojat sok, ar hojadet sokan. sidet huvat ar hojadet jilet* azokon sokan mennek. 7, 13.

nem h'jat senki. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki nem szolgálhat két úrnak. 6, 24.

Ide tesszük a' *kaman, kamang, hány?* szót is.

2. *muj* mi? a' mi. *muj ningen a mung vorna ver?* mi neked miattunk a' dolgod? 8, 29. — *nem le'a ponla Emmanuel, muj ull: mung panna torim* Emmanuel nevet add neki, mi annyi: mi velünk isten. 1, 23.

A' mondat végén *muj* kérdést fejez ki; *evilleta muj, ma tami verta puslem?* hiszitek-é, én ezt tehetem? 9, 28. — *mung ning nemenna jelli ver an jastasu muj?* mi te nevedben jövődölést nem mondtunk-é? 7, 22.

A' *muj*-nak szerkezetei: *muj-kem* mennyi, *mujkem, si-kem* mennyi, annyi; — *muj-lamba* millyen, *muj-sir* miféle, *muj-vuj* (mi állat) miféle; *muj-pa* más, vagy; *mujpa . . . mujpa* vagy . . . vagy.

3. *mat, mada* mi, melly; *madet* mellyek; *kuš mada* akárki; az ismeretes *ot* szóval: *madot* mellyik, a' melly. A' *mada*-nak végső *a-ja*, mint látjuk, úgy a' többesi képző mint az *ot* előtt, kiesik. — *kuš mada ho, si ma jazinglam kuš hul', pa sidet sāgat an verl, nomisla ho* horaza *ull, madot lu hotel omits sej ohtina* akármmelly ember, ez az én beszédeimet akár hallja is, de azok szerint nem cselekszik, értelmetlen emberképen van, a' ki ő házát homokra rakta. 7, 26. — *sidī kuš hoj, madot ma si jazinglam hull* így akárki (mindenki), a' ki az én beszédeimet hallja. 7, 24.

A' Reguly jegyzékében következő kérdő és visszamutató névmások vannak: 1) *koj* ki, vogulul *kangä*; 2) *muj* és 3) *molä* mi, vogulul *mänr*; 4) *mät, mäti* melly.

Castrén szerint a' déli nyelvjárásokban vannak kérdők és visszamutatók: *hoj, hoje, koje* ki; *met, metta* melly; *medoj* (*met-hoj* helyett) melly, ki.

A' visszamutatókhoz tartoznak, úgymond: *mccir* (jobban: *met-sir*) miféle, a' szurguti nyelvben *mugu-sir*; *tis-sir* illyenféle; *tament* olyan mint az, *timent* illyen mint ez. A' két utolsó áll *ta, ti* és *ment* szókból.

Határozatlan névmások.

86. §. 1) *pa a)* más; *pa soha jum* más bőrbe jutott = magán kívül lett.

pa-ot másik, egy más. — *kazalas pa kad i ji-pogñen* láta más két egy atyafiát*). 4, 21. — *šavišal sit i paot* megmentetik az és a' másik. 9, 17. — *paot lu untiñjilta jahlal elta jastas luela* egy más a' tanítványai közül monda neki. 8, 21.

pa-idi másképen, *pa-lamba* másféle, *pa-hadl* más nap, *pa-sagat* más szerint; *pa-sir* más, másféle.

β) meg, és. *kazalas pa jastas* jelentkezek és monda. 1, 20. — *pog tajl, pa nem luela ponlen fija* lesz, 's nevezd őt. 1, 21.

pa-si meg az, megint.

2) A' *met* mint, Castrénnél, mint láttuk, *ment*, p. o. *tament* olyan mint az, *timent* olyan mint ez. Bátran lehet tehát az osztják *met*, *ment* szót a' magyar *mint* szóval azonosítani, jóllehet a' tökéletes egyezés majdnem kétkedővé teszi az embert.

3) *aradtel* mindnyája, minde. Tője *arat*, birtokos ragja *el*, mellyet a' határozó *t* előz meg (lásd 81. §. 3). P. o. *aradtel voget* minden pénz(ek), *aradtel rudet* minden nemzetség(ek).

4) *antom* nincs, *antomet* nincsenek (*ant*, *an* nem és *om*). Regulynél *endam*; Castrénnél *endam*, *endam*. De Regulynél vannak e' szólások is:

<i>ma endamel,</i>	vogulul	<i>äm-tal</i>	=	nélkülem,
<i>lu endamel,</i>	vogulul	<i>täu-tal</i>	=	nélküle,
<i>mung endamel,</i>	vogulul	<i>man-tal</i>	=	nélkülünk.

Az *endamel*, úgy látszik, *endamli*, *endamla* helyett van.

5) *molti* sok; *i molti* egyvalami; *nem molti* semmi; *moltas* sok.

6) A' többi határozatlan névmások a' *hoj* alatt vannak felhozva, mint: *hojat* valaki, *hojadet* valakik; *nem hojat* senki, *nem hojadet* senkik.

Regulynél találok: *mättät* valami, *ne mättät* semmi; *ne mät* semmi; *nem kožü* senki, vogulul *nem karpä*; *äzüd* minden, *mordeng* némelly, *mordenget* némellyek. Ezek közt a' *kožü* feltetsző; *äzüd*

*) A' magyarban »egy testvér« *fratres* uterini, »egy atyafi« tehát *fratres* carnales.

idegen, tatár nyelvü-e? *mordeng* a' *mor* mérték-nek képzőse. A' tagadó *nem* csak *m* előhangu szó előtt *ne* (így a' vogul szövegben is).

Castrén szerint határozatlanok: *hojat* valaki, *medat*, *mettat* valami, *metsirat* valamiféle, *tissirat* afféle.

Viszonyszók.

Ezen rovat alá mind azokat foglaljuk, a' mellyek akár névszók után akár igeszók előtt a' helyi viszonyokat kifejezik, tehát a' szorosán vett postpositiókat és adverbiumokat.

88. §. 1) *el*ta tól, ról, ből, p. o. *Matvej elta jeming ajkol jas-tipsa* Mátétul (való) szent hír-írás = evangeliom; *tajis imel elta nemze* nejétül; *jink elta edis* a' vízbül kijött; *turum elta potardta szi* az égrül, ég felül szóló szó. — Regulynél *eul*, Castrénnél *ivet*, *evet* lévén a' tő, ennek csak *el* (*eil*) felel meg, a' *ta* tehát hozzájárult rag-

elti által. Azonosnak lehet nézni az előbbivel; a' hozzájárult rag *ti* (*to*). De némi különbséget teszen Vologodszki a' kettő között, p. o. *jena at ull torim elta jastimot jelli jastata jeming iki elti* igazzá hogy legyen az istentül való mondás a' szent próféta által.

Mind a' kettő a' birtokos ragokkal így van: *eltem*, *elten*, *eltel*; ez alakban tehát megszűnik a' különbség. Azért *lu eltel pernaaja longiltijiset* lehet: ő általa, vagy ő tőle megkeresztelkedtek.

2) *il* vagy *jil* al, le; *ilip*, *jilip* és *ilbi* (al-u) alsó; ragosan *ilba*, hasonúlva *illa*, *illi* alatt; *ilbija*, *jilbija* alá; *ilta*, *jilta* alatt; *ilisi*, *jilisi* aláfelé. P. o. *jil korija* essél le; *jil sevirla* leváogatik; *lu jilli an pits* ő alá nem esett; *hanne-hojet kuret jilbija* emberek lábai alá.

Más viszonyítókkal is egyesül, p. o. *pela*-val, tehát: *illa pela*, *ilisi pela* alá felé; *sagat*-val, tehát: *jilta sagat*, például ebben: *hoda lolimta jah jilta sagat hirman an longlet* a' hová a' zsványek alá-ásván, nem mennek be.

Regulynél *iln*, vogulul *jaln*, és *ill* vog. *jale*, alatt és alá, fordulnak elő. — Castrénnél *it*, *jit*, *ida*, *itta*; *jit-hot* alhá, pincze, *jit-vot* alszél, azaz éjszaki szél; — *jideng* alsó.

3) *irš*. E' szónak nyomát se Regulynél se Castrénnél nem találom. Vologodszkynál *irš-na* koron, kor; *näng uza pidten iršna*

a' te bõjtbe fogásodkor = mikor bõjtõlni akarsz. *sirš-na* = *si-irš-na* akkor, *i-s'irš-na* egykor-on, ugyanakkor.

4) *olîn*. Ez is homályos szó; magában nem fordul elõ, hanem *pela*-val szerkesztve, *olînpela*, 's jelent: felõl, miatt, p. o. *purîjat ñavîrem olînpela* kérdezzesetek a' gyermekek felõl; *Rahil hollal lu evî-pohlal olînpela* Ráhel sir õ gyermekei miatt, síratja õ gyermekeit.

5) *og* fej, ebbül lesz *oht*, *ohta*, *ohti* fen, fent, rajt. Viszonyító ragokkal: *ohtîna* felett, rajta, fen; *ohtîja* reá, felé, p. o. *si taga ohtîna* a' hely felett, *šansuh ohtîja* térdre. Továbbá, birtokos ragokkal: *ohtem*, *ohten*, *ohtel* rajtam, -ad, -a, a' mellyek hasonlóképen fölveszik a' viszonyító ragokat, p. o. *ohtema* reám, *ohtenna* rajtad, feletted, *ohtela* reá; *lu lu ohtela visle mung kažilau* õ õ magára vette a' mi betegségeinket.

Castrénnél vannak: *ohta*, *ohteja* és *ogoteja* felé, reá, *ohtena* és *ogotena* fel, fent, felett, *ohtivet*, *ogoteuh* felõl.

6) *ultî*; *izagat ultîna* minden által, folyvást. — Alakjára és jelentésére nézve hasonló az *elî*-hez; eredetére nézve a' Kondai vogul *ujl* ad némi felvilágosítást, melly idõt és okot kifejező viszonyító, p. o. *vati jomentanat ujl* a' tenger-parthoz mentekor; *aj jortet olne ujl* ivótársak léte miatt stb. (I. Kondai Vogul Nyelv. Szótára 34. l.). Az éjszaki vogulban van: *ult*, *ujlt* által, *ultem*, *ulten*, *ujtâ* általam, általad, általa.

7) *undîr* has, bél, *undîrna* ben; *undreng* belsõ.

8) *kam*, *kim* kü, ki; *kaming* külsõ, *kim-pelah* ki-oldal, külsõ, *kimla* kifelé (*kimil*, *kimla*); *kimbi* külsõ.

Regulynél: *kamen*, vogulul *kron* kün, *kin*, *kamm* (*kamî*), vog. *krone* ki, kive, *kamelta*, vog. *kvonl* kívül, kívülrõl.

Castrénnél: *kâm*, *kêm*, *kîm*; *kâmen*, *kêmen* kün, *kâmetta*, *ki-metta* kívül.

9) *keš*, raggal *keža*, homályos szó elõttem. Vologodszki a' 6, 34-diket (melly oroszul így van: *dovolno dla každygo dñä svojej zabotî* = elég minden napra a' maga baja) így fordítja: *tarmal hadlundî keža lu lu muklal*. Tehát *hadlundî keš* napi tartás, napra való; *hadlundî keža* napra valóra, napra valónak. — Az orosz *vek* század, idõ, életkor (*na vekî* örökre, *vo vekî* örökké) szóval lesz *vek keža* örökké, élethosszáig.

10) *kiñs*, raggal *kiñza* nál. Talán a' *keš*-nek változatja. Leg-

inkább az egybevető fokozást fejezi ki, mint a' magyar *nál*, p. o. *ma kińza tak* én nálamnál erősebb; *oging voźet kińza aja an ullen* a' fővárosoknál kisebb nem vagy; *li kińza jima ulleta* azoknál jobbak vagytok.

A' *kińs* szót nem lehet a' magyar *köz* szóval egybevetni; mert az osztják *kut* felel meg a' magyar *köz*-nek.

11) *kut* *köz*; viszonyító ragokkal *kutā* közzé, *kutna* között; birtokos ragokkal: *kutem kuten kutel, kuteu* stb. *közöm -öd -e, közünk* stb.

p képzővel: *kutip* közép, *hadl kutip, at kutip* nap közepe (dél), *ěj közepa* (éjféli). — Regulynél *kutn*, vogulul *kalt* = között, és *kudob* alak, van *kutip* helyett. — Castrénnél: *kut* *köz*, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudivet* közöl; továbbá *kuttep* közép, és ragozásai: *kutteba, kuttepa, kuttebivet*.

12) *hoś* környék, közelség; ragosan *hoza* nál, hoz, hozzá, p. o. *levem olal ma hoza hośman* egy szolgám fekszik nálam betegen; *lu hoza űžemas sotnik ű* hozzá lépe egy százados. — Castrén nem ismeri e' viszonyítót. De Reguly ismeri, *koś* alakban, mi a' vogul *paal* nál, felel meg, innen R. *kośail* = *poaltā* nála. A' *hoź* és *koś*-nak jelentése a' származott *hozing, kośing*-bul tetszik ki, melly mellette valót jelent, Regulynél *ma kośingem* ennyi, mint a' vogul *am poagomt*, azaz, én nálam, én mellettem. Ez a' *hoź*, *koś* a' 11—19 számnevek alkotását is eszközzi, p. o. *i hoś jang*, R. *i goś jong* = egyhez tíz; *kad hoś jang*, R. *kat koś jong* kettőhöz tíz. Ez az utóbbi szerkezet azt mutatja, hogy a' *hoś*, *koś* főnévül, a' *ka'*, *kat* pedig melléknévül áll, ha e' mellől az *n*-nek elesését nem gondoljuk (*kadn* *katn*) *hoś* (*koś*) *jang*.

13) *hol* le, el, mint: *hol parkatat* rázzatok le. Származéka *holis* elfelé, el, mint: *holis senhta* elverni. Ragosa *holša* elé, valahová. — Regulynél *kol*, mellyet talán nem helyesen magyaráz a' vogul *kotül* = hová felé, szóval, mert neki a' vogul *kot* felel meg. Castrén nem ismeri. A' vogulban, mint mondtam, *ket* a' megfelelője.

14) *hu* hosszú, messze; ragosai: *hua, huva* messzire, el, mint: *huva kińta* elküldeni, eltávoztatni; *huna* távol, messze; *hulta* messziről. — Regulynél *kuu* (hosszú *ú*-val) = *hu*. Ezt és ragozásait így magyarázta meg a' vogul szókkal, a' mellyek mellé a' Vologodszki és Castrén szavait is tesszük, így:

<i>Reguly.</i>	<i>vogul.</i>	<i>Volog.</i>	<i>Castrén.</i>
kuu,	kosä,	hu,	hou, kouh,
kuui,	kosäi,	hua, huva,	hova,
kuun,	kosän,	huna,	hovan,
kuultä,	kosänl,	hulta,	hovatta.

A' Kondai vogul *kočü* csak változatja az éjszaki vogul *kosä*-nek. — A' magyar *hosszú*, *hosszú* közelebb áll a' vogul *kosä*, *kočä*-hez: a' finn *kauk-a* ellemben az osztják *kuu*, *hou*, *kouh*, *hu*-hoz áll közelebb.

15) *jel* el, távol, elő; ragosai: *jelli* (*jella*) előre, továbbra, *jelna* előtt, előre; képzőse (*elip*) *jelbi* elő, 's ennek ismét ragosai: *jelbija* elé, *jelbina* előtt. — Castrénnél *it* felel meg a' *jel*, (*el*)-nek: *itpi* = *jelbi*, *itpea*, *itpija* = *jelbija*, *itpena* = *jelbina*, *itpivet* elől. Regulynél *altagan van* a' vogul *elä*, *poagt* szókkal megmagyarázva. *Al* volna tehát = *el*, *jel*, Castr. *it*; *altagan* pedig az *al*-nak *t* (*alt* = vogul *elt* = előtt) ragosa, melyhez ismét a' hová kérdésre felelő *g*, 's a' hol kérdésre felelő *n* járultak; egyébiránt *άπαξ λεγόμενον* gyanánt vehető csak.

16) *ježalt* előtt, *ježalta* elébe. Regulynél *ižältä*, következő vogul magyarázattal: *im to'iem läl* = én ellenemben, én előtttem. Az evangéliumban: *sid' vera*, *hod' iultsen to'iem j žalt* úgy tégy, a' mint megesküdtél isten előtt. — *mur edis Isus ježalta* a' nép kimene Jézus elé. — A' tö *ježa*, *ižä*. — Castrén nem ismeri.

17) *ježa* közép, mint *hodl ježa* nap közepe, dél, *at ježa* éj közepe, éjféli. — Castrénnél *ječe* közép, *j čega* közzé, *j čen* között *ječegeuh* közöl.

18) *jo* meg vissza; ragosai: *jon* hátul, megett, utó; *jogo* vissza, meg, minek új ragosai *jogos* és *jogot* vissza, utó; *jolta* utól. — Regulynél: *joln* vogulul *jun*, *jogo* vog. *ju*, *jolta* vog. *jujl*. — Castrénnél *joh* = *jogo*.

19) *ju* az előbbinek mása; képzőse *jup* utó, *jubem*, *juben*, *jubel* utánam, utánad, utána. Továbbá *jubina* után.

20) *jukan* osztály, rész; *jukana* gyanánt, ért, mint: *nen mu sol* *jukana ulleta tik* a' föld sava gyanánt vagytok; — *si jukana* azért; — *sem sem jukana*, *penk penk jukana* szem szemért, fog, fogért.

21) *lak* kerék, kör, gyűrű, golyó; ebbül *lakka* körül, széllyel, p. o. *sä mans mu lakka* hír ment a' földön széllyel. — Vogulban *lahu*, *lahve* széllyel, köroskörül.

22) *lat* idő, kor; *latna* koron, mint: *tolta saját jelšik pitmal latna kažalas* onnan tovább mente-koron láta. — A' Kondai vogulban gyakran előfordúl, p. o. *ton lat* akkor, *aku lat* egykor, *ton latnel* attul fogva, azon kortul fogva stb.

23) *lap* be; *lap verta* betenni, *lap tugorta* bezáródni, beforni, — Vogulban *lep* fedél, *lepil* lepel, fedél.

24) *lep* közel, hozzá, mint: *lu hoža lep jogotset* ő hozzá közel jövének, hozzá közelítének. Ragosa *lepna* közelben. — A' vogulban: *läpät* közelben, *läpäin* közelbe, *läpäinl* közelről.

25) *lip*, *libi* edény, bél; ragosai: *libija* belé, *libina* benn, *libi elta* belől. — Regulynél a' joln-nal van szerkesztve, így: *joln libinü*, vogulul *keurt* benn, és *keurn* belé; *libelt* vogulul *keurl* belől. — Castrénnél *tibe*, *tigbi* bel, belső, *tibeja* belé, *tibena* benn, *tibivet* belől.

26) *lal'* ellen. Ámbár Vologodszkinál csak tárgynév gyanánt, *el'enség* és *had* jelentésében, fordul elé, mégis ide teszem, mint a' magyar *ellen* szónak megfelelőjét, mert a' vogulban viszonyító, a' mellynek ragosai a' Kondai vogulban *l'elh* ellenébe, *l'elt* ellent. Az éjszaki vogulban is *l'ält* ellent, lásd itt a' 16) alatt a' *ježalt* viszonyítót is.

27) *nog*, *noh* fel; *noh kilis* felkelé. A' *nog*-nak ragosa *nogis* fölfelé, és képzőse *nožil* fel-valóság, mellynek ragosa *nohla* felé, vagy *nohla pela* felfelé. — Regulynél van *nogoš pele*, mellyet a' vogul *nongäl'* = felfelé, szóval magyaráz. Ez a' *nogoš* = *nogis*. — Castrénnél *noh*, *nok* fel; a' Kondai vogulban *noh* és *nonh*, az éjszaki vogulban *nong* és *nonga*.

Ezen viszonyító töje *no*, úgy hogy ennek ragosa a' *noh*, *nög*, *nok*, *nong*, *nongo*, *nonh*, 's azért tulajdonképen *felé* jelentésü.

28) *nom*, *num* fel; *nomi*, *numi* felső, *nomen*, *numin* fenn, *nomilta*, *numilta* felől, felőlről; *nombi* és *numbi* felső, 's ennek ragosai: *nombija*, *numbija* felé, felsőbbé, *nombina*, *numbina* felett.

Látjuk, hogy a' 27) 28) alatti viszonyító tulajdonképen egy, *no*, *nu* töjü. — Regulynél van: *nomen* vogulul *numen* fent, *nomeltü* vogulul *numel* felől. Castrénnél is *num*, *nom* fel, *numen*, *nomen* fenn.

29) *nim* al, *nim vot* al szél, azaz éjszaki szél- (mint *num vot* felszél, azaz déli szél, lásd Bevezetés 10. lapj.). A' *nim*-nek ragosa *nimis* alá felé.

Regulynél tanulságos a' *nih*, mit vogulul *nalme* = alá, le,

magyaráz, 's ennek ragosa *nikiš*, *nikeš* vogulul *langäl* = lefelé. Ebből látjuk, hogy a' *nikiš* megfelel a' *nogoš*-nak, hogy tehát a' *nim*-nek töje is *ni*, mint a' *nom*, *num*-é csak *no*, *nu*. — Castrénnél nincs meg a' *nim*.

30) *sagat*, *sajit* szerint, ért, kor, p. o. *pora sagat* az idő szerint, *hodi sagat* miként; *i aj sel voh sagat* egy kis ezüst pénzért; *kad semla, lu jubina jitel sagat uriset* két vak, ő utána jöttek kiálta. Összeszerkeződik más viszonyítókkal is, mint: *jolta sagat* után, *tolta sagat* onnan, *jilta sagat* alatt, alá. — Regulynél nem találok; de Castrénnél van: *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

31) *siri* el, előbb; *sirija* előre, p. o. *siri imasa si ho panna* előbb békül meg azon emberrel; *sirija edta* előre kimenni, megelőzni. Regulynél nem találok; Castrénnél van: *sira*, *sire* előbb.

32) *tombi*. Ez a' *tom*, az-nak származéka, mellynek ragosai *tombija* azzá, arra, meg *tombina* azon kívül. A' *tombi* felveszi a' birtokos ragokat: *tombem*, *tomben*, *tombel* kívülem, kívüled, kívüle.

33) *panna* vel. Ez ragos szó, töje *pan*; több ragosát nem ismerem. Használata ebből tetszik ki: *mung panna torim* mi velünk isten; *panna al vijat* vel(etek) ne vigyetek. — Se Regulynél, se Castrénnél nem fordul elő.

34) *pad* fenék (vogulul *pät*), ragosa *pada* ért, végett; *sit pada* azért. — Castrénnél is *pete*, *pele* fenék: azután *pede*, *peda*, *pedan*, *pedait* miatt, ért.

35) *pel* fél, oldal; ragosa *pela* felé, túl, p. o. *manset li irl pela* menének ő országok felé. — Származéka *pelak*, *pelik* fél, oldal, 's ennek ragosa *pelka* = felé, is viszonyító. — Regulynél a' *pelak* megfelelője *pelek*, mutató névmással van szerkezve, így: *täm beleg*, vogulul *ti pül* e' fél, ezért; *tum beleg*, vogulul *ta pül* a' fél, azért. Meg van nála ragosa is: *pelkiš*, ebben *ut pelkiš*, mit vogulul így magyaráz: *pugi poalt* hátra felé. — Castrénnél *tom pëlga* a' felé, *tom pëlgena* a' félen, a' másik oldalon, *tom pelegivet* a' felől, a' másik oldalrul. Így *tem pëlga*, *tem pëlgena*, *tem pelegivet* e' felé, ez oldalra, e' félen, ez oldalon, e' felől, ez oldalrul.

36) *pil* fél, társ (a' 35. alatti *pel* = fél, oldal), azért *pil ho* feles, társ. Ragosa: *pilna* vel; *lu pilna* ő vele. — A' Castrénnél levő *pi*, *pe*, ezekben: *itpeja*, *itpena* stb. nem ennek a' *pil*-nek, hanem az előbbinek, a' *pel*-nek, csonkája, ezt tehát ki kell javítani

a' szótárban. — A' *pil*-nek képzőse *piling* feles, társ; ennek ragosa *pilinga* együtt.

37) *pulang* kor. Tője homályos; a' *pulang*-nak jelentése világos, p. o. *si pulang* akkor, *juš ohtina ulten pulang* úton létedkor. A' *pulang jošna* = maga kezével, más jelentését is sejteti velünk. Reguly és Castrén nem hozzák fel.

38) *pungil* oldal; ragosa: *pungla* oldalra, félre. — Castrénnél a' megfelelő *pungat* = oldalnak, több ragosa van: *pungada* mellé *pungatna* mellett, *pungadivet* mellől.

39) *van* rövid, közel; ragosai: *vana* közelre, *vanna* és *vanasna* közelben, *vanilta* közlül. — Regulynél: *vannä*, vogulul *läpät* közel, közelben; *vanne*, vogulul *lyäpäñ* közelre; *vanttä*, vog. *läpäñ* közlül. — Castrénnél: *vana*, *vanen* vagy *vanna*, *vanetta*.

40) *vol* alj, alap, hely; ragosa *vola* helyett, mint: *hana ull lu azel vola* királyul van ő atyja helyett.

41) *vond*, ragosa: *vonda* -ig, p. o. *Avram elta Tavid vonda* Ábrahám-tul Dávidig. — Castrénnél *unda*.

42) *vor* (ér?), *vorna* ért, végett; *si vorna* azért, *muj vorna* miért. A' *vor* a' birtokos ragokat veszi föl: *vorem*, *voren*, *vorel*, 's ez alakok ismét viszonyító raggal lehetnek, így: *voremna* érettem, p. o. *li vorelna turum nubit ull* érettök van a' mennyország.

43) *moš* vég, ragosa *moža* -ig, *muj moža* meddig, míg.

44) *muhi* által, keresztül, mellette el, p. o. *juš muhi manta* az úton által menni. *i muhi* egyáltalában, egyfolytában. — Regulynél *mohti* e' vogul magyarázattal: *tare* = keresztül, által. — Castrénnél: *mohla*, *mogda*, *mugda* által. A' tő nyilván *moht*, *muht*.

45) *mugolta* körül; *mugoltoği* körül, ragosa: *mugoltoği*a körül. Tője *mugol* bizonyosan kereket, kört jelent; lehet, hogy egy a' *mungil*, Castrénnél *mungol* csomó, szóval.

Ezekén kívül vannak még Regulynél:

a) *al* fel, vogulul *äl*, ragosa *ališ*, vogulul *älal* felfelé.

alm, az *al*-nak *m* képzőse (mint 28. *no*, *nu* 's 29. *ni* ugyanevvel a' képzővel: *nom*, *num*, *nim*). Ragosa *almiš*, vogulul *älä* = felfelé.

β) *elte*, vogulul *tärmel* rajta. Ha így nem volna magyarázva, egynek tarthatnók az 1. alatti *elti*-vel.

γ) *ut* fel, part; *ut pelkiš* vogulul *puj poält* part felé. Ragosa

uti vogulul *pa*, *vätän* felé, partra. Ez a' szó Castrénnél is van: *útta* »über, gerade gegenüber.«

δ) *nam*, mintegy változatja a' *nim*-nek. Van két ragosa: *namen* (*nimen*) vogulul *nalmel* lent, alatt, 's *nameltü* (*nimelta*) vogulul *nalvel* alól, lentről.

ε) *sossel belä* vogulul *hani poal* jobb oldal (khani oldal).

ζ) *vessel belä* vogulul *kuallem poal* bal oldal. — A' *sossel*, *vessel* még homályosak; nem merem a' *šanš* vagy *šaš* = hát, meg a' *venž*, *venš* vagy *veš* = kép szókra magyarázni, pedig nagyon ezekre mutatnak.

89. §. Az előszámlált viszonzyszók némelye igehatározóul vagy adverbiumul is szolgál, például:

il, jil le; *jil koriya* essél le; *jil sevirla* leváгатik; *lu jilli an pits* ő alá nem esett; —

kim ki; *kim kivim us* ki volt küldve; —

hoš közelség; *hoža šužemas sotnik* hozzá lépe a' százados; — *hol* le; *hol vongta* levágni; —

jel el, előre; *Isus još jel medšimna lu hoža hanimtas* Jézus a' kezét előre (ki) nyújtván ő hozzá ért; —

jogo, jogos mege, vissza; *jolta* utól, p. o. *nen hoža jogo kertšal* ti hozzátok visszatér: *jogos kerlata* visszafordulni; *jolta nógolta* utólélni stb.

lap be; *lap tugorta* bezáródni, összeforrni.

no, noh fel, felé; *noh kilis* felkelt stb. stb.

Igehatározók.

90. §. Az igehatározók vagy eredetiek, vagy származottak.

91. §. Az eredeti igehatározók: *izi* bizony, *in* most, *top* alig, *met* mint, — azután a' tagadók, mint: *an* nem, p. o. *hanneho i nan leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él; — *anmata* nem adni, *an-pardta* nem parancsolni, azaz tiltani stb. — *anke* hanem.

anta nem, nemis, se. Minthogy a' vogulban *at* nem, tehát *ant* lehet az *an*-nak teljes alakja, mit Reguly igazol, kinél *end* = *an*, *ant*.

al ne, mindenkor az imperativust követeli, mint: *al hurža vüta Maria näng imen* ne félj venni Máriát, te feleségedet; — *al*

usla ne tudassék; — *volla al íulta, anta turumna, anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre.

Jegyzet. Az osztják *nem* (melly azonos a' magyar *nem*-mel) nem látszik igehatározónak, mert névszókat előz meg, azokat tagadókká tevén, mint: *nem urna* semmi módon; *nem hojat* senki; *nem tagana* sehol stb. Ez a' *nem* talán benne van az *antom*, nincs, szóban is; vogulul *a'im*, Castrénnél *endam, endem*.

Eredeti igehatározók még a' tulajdonságnevek is, a' mikor igehatározókul állanak.

92. §. A' származott igehatározók lesznek :

1) tulajdonságnevek bül, még pedig

a) a' szokott *a* és *na* ragok által, minélfogva minden tulajdonságnév adverbiummá lesz, p. o. *édir* derült, *édira* derülten; *parpïng* kemény, *parpïnga* keményen; *piling* feles, társ, *pilinga* együtt; *alïng* reg, *alïnga* reggel; *nomsïng* okos, *nomsïnga* okosan; *mustï* kedves, *mustïja* kedvesen. Lásd a' 67. §. a' 82. lapon. — Ide tartoznak: *jega* együtt, *jena* igen, igazán, amen.

ogor magas, *ogorna* magasan; *kur* láb, *kurna* (láb) gyalog; *hizim* hagyott, *hizimna* utoljára; *ver* tett, *verna* valóban, igazán; *ur* mód, *ar ur* sok mód, *ar urna* sokféleképen. Látjuk a' néhány felhozott példából is, hogy a' szokott *a*, *na* ragok által nemcsak tulajdonság- hanem tárgy-nevek is igehatározókká lesznek.

b) Szokatlan ragok által, millyenek :

n, mint *roman* mindjárt, *šitaman* csendesen.

s, mint: *admaš* rosszul, *adim* rossz; *jimas* jól, *jim* jó; *moltas* sokan, bőven, *moltï* sok; *haras* gyéren, *har* gyér. — Azt lehetne gondolnunk, hogy az *s* az *a* raghoz járul, tehát ennek jelentését mintegy ismétli, így: *adim* rossz, *adma* rosszul 's *admaš* rosszul.

š, mint: *šilaš* hallgatva (*š* hang, *š*-la hangtalan); *šumpaš* haszontalanul, *šumpa* ostoba; *nužaš* szegényül, *nuža* (or.) szükség.

st, mint: *nuž ist* szegényül, *jegast* együtt.

2) névmások bül, különösen mutató, kérdő névmások bül, mint: *idï* így, *tam-idï* úgy; *selta* onnan, *sega* azután; *tam hadl ma*, *mogadl*, *magadl* tegnap, *holajt* holnap.

3) viszonyyszókból, mint: *jilta sagat* alá, p. o. *jilta sagat* hërman aláásni; *siršna* akkor, p. o. *siršna* Ordan jogan lakka *ulta mur izagat edliset lu hoža* akkor a' Jordan folyó körül élő nép

mind kimenének ő hozzá; *izagat ultina* folyvást; *lep közel, lep jögotset* közelitenek stb. stb.

A' Reguly jegyzékébül: *kundi* vogulul *kuú* midőn, *ittem* vog. *än* most, *sagä* vog. *täjäh* azután, Vologodszkinál *sega*; *jögot* vog. *jotl* azután; *püšnü* vog. *konül* mikor; *tam katl* vog. *te katel* ma; *khalent* vog. *kolit* holnap; *pa katl* vog. *mot katel* más nap; *kolnüt katl* vog. *kormit katel* harmad nap; *aleng* vog. *alpel* reggel; *mundi* vog. *mont* most; *koti* vog. *kumlë* hogyan; *koti sagait* vog. *kummos* miszerint; *ibai (i-paji)* vog. *äkjot* együtt; *jagä* vog. *äkvät* együtt; *adel* vog. *janes* maga; *end* vog. *üt* nem, *tamiti* vog. *te kajil* így, e' módon.

Castrénnél vannak: *hoda* hová, *hodan* hol, *hote*, *kotl* honnan; *tege* ide, *tette*, *tet* itt, *tet sagat* innen; *togot* oda, *totta* ott, *totl* onnan; *noh* felfelé; *nümen* fen, *nümatta* felöl; *itn* lent; *avasta* alulról; *pira* vissza, *megé*, *pirna* megett, *pirvet* megöl; *itpeja* előtt; *hova* messzire, *hovan* messze, *hovattu* messzöl; *vana* közel hozzá, *vanen*, *vanna* ott közel, *vanetta* közlelöl; *kím*, *kêm*, *kâmen*, *kêmen*, *kâmetta* kivé, *kin*, *kivöl*; *joh*, *jodan* haza, *hon*, *mohta* igenest, *megde* mellett;

hun mikor, *tutna* akkor, *in* most, *sira* előbb, *hou*, *hovat* hosszsan, *toğan* mindég, *mettatna* valamikor stb.

M o n d a t - k ö t ö k .

93. §. *at* hogy, p. o. *jena at ull* igaz hogy legyen; *kuš* akár, *kuš hun* akármikikor, *kuš hoj* akárki; *no* de (orosz); *sar* de, *sar jogodlet hadlet* de jönnek napok; *pa* és, *meg*, *pasi* megint; *mola* vagy; *ke* ha, a' szóhoz és mondathoz simul.

94. §. Felkiáltók. *ja*, vogulul *jaga*, *jaga ää* oh, oh te

Második osztály.

A z i g e s z ó .

95. §. Az igeszó tárgyalását is az igetők bővebb felhozásával kezdjük meg. Minden igető úgy tünik elő, ha elkülönítjük a' *ta* végzetet, melly a' névi módot, az infinitivust és a' participium

praesens-t jelöli. Az igező vagy eredeti vagy származott lévén, előbb az eredeti igeőket, még pedig hangteteik szerint osztályozva, soroljuk elő.

Magánhangzós egytagu igeők.

96. §. *ma-ta* adni, *û-ta* tudni, látni; *û-ta* és *vî-ta* kiáltani (uv-
is kiáltott); *ji-ta* jönni, lenni (fieri), ellemben *ul-ta* lenni (esse); *ja-ta*
inni; *le-ta* és *li-ta* enni; *ni-ta* nézni; *tî-ta* születni; *tû-ta* hozni;
vî-ta vinni; *ma-ta* adni; *ha-ta*, *hî-ta* maradni; *hoj-ta* veszni; *hoj-ta*
feküdni; *lij-ta* rothadni; *taj-ta* bírni, tartani.

A' *ja-ta*, *inni*, tö szokatlan, helyette *jas-ta* és *jans-ta* jár, de
ezek már képzős alakok. — Ezek a' szók hangteteikre nézve a'
magyar *ev*, *iv*, *hiv*, *lev*, *tev*, *vev*, *viv* (eszik, iszik, hiszen, leszen,
teszen, veszen, viszen) igeőkhez hasonlítanak, azonkívül némelye
a' magánhangzót is elváltoztatja, p. o. *ji-ta* lenni- és jönni-bül lesz
juva légy, *jöjj*; *jurat* legyetek, *jöjjetek*; *jum* lett, léve, *jött*; *jûpsa*
lét, levés, *jövés*; a' *le-ta*, *li-ta* enni-nek származott igeji: *lavîl-ta*
étetni, *lavema-ta* valamit enni, kezdeni enni; a' *ma-ta* adni-bul lesz:
mija adj, *mijat* adjatok; *mijîpsa* vagy *mîpsa* adás, adomány; *mijîs*
adatik stb. pedig a' praesensben *ma-l-em*, *ma-l-en*, *ma-l* adok, adsz,
ad. — A' Kondai Vogulban hasonló tüneményt mutattnak ezek
a' legegyszerűbb igeők. (Nyelvt. Közlem. IX. köt. 61. lap).

97. §. Mássalhangzós egytagu igeők.

1) *l-es*, *n-es* és *r-es* igeők:

al-ta hordani, emelni; *al-ta* mutatni, tanítani; *ol-ta* fekünni;
ul-ta és *vul-ta* lenni (esse); *kil-ta* kelni; *hol-ta* és *hul-ta* hallani;
hol-ta halni; *hol-ta* folyani; *hul-ta* hálóval fogni; *jul-ta* és *joul-ta*
vetni; *lel-ta* szállani, reászállani; *lol-ta*, *lol-ta* állani; *lol-ta* méltó
lenni; *nel-ta* nyelni; *tal-ta* húzni, színi; *pal-ta* félni; *pejl-ta* fürdeni;
pol-ta fúni; *vel-ta* ölni; *vol-ta* élni; *onl-ta* és *unl-ta* szokni; *kadl-ta*
fogni, kezelni; *şujl-ta* terhelni; *kasl-ta* vinni; *pon-ta* tenni; *man-ta*
menni; *kir-ta* befogni; *hîr-ta* ásni; *ner-ta* kenni, festeni; *sor-ta* szá-
radni; *mar-ta* merni, merülni.

2) *k, h, g torokhangos igetők* :

Ezeknek *g*-je mássalhangzók előtt *h*-vá lesz. A' torokhangokat sokszor *n* előzi meg.

lak-ta pökni; *lak*-ta folyani; *poj**k*-ta kérni; *sen**k*-ta ütni; *vank*-ta mászni; *no**k*-ta sántítani, *no**g**il* sántít; *rah*-ta érni, kelleni, *rag**il* kell, ismeretes; *tah*-ta vetni, *tag**il* vet; *voh*-ta híni, *vog**il* hí; *hon**h*-ta, *hun**h*-ta hágni; *jan**h*-ta menni, utazni; *lon**h*-ta bemenni; *lon**h*-ta hasadni; *von**h*-ta vágni; *mun**h*-ta zsúrolni. Tegyük ide *i*žik-ta, vagy *i*š*k*-ta dicsérni.

3) *t végű tők* :

Ezeknek utóhangú *i*-je némelly mássalhangzó előtt *d*-vé lágyul.

ed-ta kimenni, *et**m* kimenve; *kid*-ta küldeni, *kit**m* küldve; *jud*-ta vetni, *jut**m* vetve; *jond*-ta, *ind*-ta varrni; *jond*-ta játszani; *lid*-ta akarni, *lit**m* akarva; *lod*-ta és *lud*-ta venni (emere), *lot**m*, *lut**m* véve; *nod*-ta segíteni, *not**m* segítve; *rúd*-ta, *ríd*-ta keverni, fecsegni, *rút**m*, *rít**m* fecsegve; *pid*-ta esni, *pit**m* esve; *pod*-ta fázni, *pot**m* fázva; *med*-ta fáradni, *met**m* fáradva.

4) *s, š, ŝ végű tők* :

unš-ta, *uš*-ta általmenni; *is*-ta szítálni; *los*-ta állani; *pus*-ta fúni; *mos*-ta és *mus*-ta kelleni, szeretni; *uš*-ta ismerni; *kaš*-ta, *kaš*-ta tudni, keresni; *kaš*-ta látni; *hanš*-ta írni, tarkázni; *hoš*-ta lázas lenni; *hoš*-ta érteni, tudni; *huš*-ta kísértetni; *uš*-ta veszni; *uš*-ta és *unš*-ta általmenni; *šuš*-ta lépni; *loš*-ta érni, méltó lenni; *puš*-ta megérni (reifen); *ponš*-ta u. a.

5) *p, m-es tők* :

šep-ta szopni; *tap*-ta tévedni; *nom*-ta gondolni, emlékezni; *šum*-ta savanyú lenni.

98. §. Magánhangzós kéttagu igetők.

1) *a véges tők* :

alla-ta fűteni; *eh**a*-ta függni; *ho**la*-ta érkezni, megszállani; *hola*-ta, *ho**li*-ta, *ho**l*-ta folyani; *honda*-ta futni; *hur**la*-ta oltódni;

longa-ta kivánni; *lezála*-ta illeni, érni; *lola*-ta olvadni; *šenkla*-ta serdülni; *tagirla*-ta felakadni; *pûla*-ta dagadni; *purla*-ta repülni; *menla*-ta hajlani, menyülni.

2) *i* véges ige-tölk:

inzi-ta kérdeni; *isni*-ta tudni; *koriji*-ta esni; *holi*-ta, *holta* folyni; *huriji*-ta felni; *neriji*-ta bánni vele, veszödni; *úsi*-ta kenni; *holiji*-ta nyalni; *nuhli*-ta és *úugol*-ta üldözni; *seri*-ta égni; *šaviji*-ta őrizni; *šazi*-ta mutatni; *rahni*-ta és *rakîn*-ta ébredni; *raûi*-ta hengerleni; *toriji*-ta rázódni; *tuhri*-ta és *tugor*-ta záródni; *piûti*-ta fázni; *pûriji*-ta és *puriji*-ta kérdezni; *pohni*-ta és *pogon*-ta fakadni; *puvili*-ta és *pûla*-ta dagadni, felfúni; *voliji*-ta fényleni; *maliji*-ta tapasztalni; *marži*-ta tépni; *mori*-ta törni, török.

Látjuk, hogy néha az *a* már *ï*-vé gyengül, mint: *hola*-ta és *holi*-ta sőt *hol*-ta folyni; *pûla*-ta és *puvili*-ta dagadni.

99. §. Mássalhangzós kéttagu ige-tölk.

1) *t* végü tölk:

amid-ta örülni; *agid*-ta és *igid*-ta akadni; *kajid*-ta megtérni, bánni; *jogod*-ta jutni; *selid*-ta vetni; *pajid*-ta vetni; *maird*-ta és *mird*-ta igyekezni. — Orosz szók: *lužid*-ta szolgálni; *mučid*-ta kínozni.

2) *l*-es, *r*-es, *n*-es kéttagu ige-tölk:

ogil-ta leszállani; *hogol*-ta és *hugol*-ta futni; *lavil*-ta örzeni; *lovil*-ta evezni; *lugol*-ta rágni; *úugol*-ta és *úogol*-ta hajtani; *pajil*-ta kovácsolni; *pugol*-ta és *pogol*-ta törni, taposni; *vogol*-ta leszállani; *navir*-ta ugranni; *úogor*-ta és *úokrî*-ta gyalúlni; *sevîr*-ta vágni; *tugor*-ta és *tuhri*-ta záródni, betenni; *padîr*-ta nyomni; *pevîr*-ta és *peîr*-ta hibát követni el; *maîr*-ta és *mîr*-ta igyekezni; *sogon*-ta szünni; *šakîn*-ta fûladni; *rakîn*-ta ébredni; *rogîn*-ta szakadni, rogya ni; *pakîn*-ta ijedni; *pogon*-ta, *pohni*-ta pukkadni.

3) *m*-es kéttagu ige-tölk:

likim-ta történni; *úogom*-ta futni; *úugum*-ta felelni; *serim*-ta csudálkozni; *tugom*-ta, *togom*-ta és *tuhma*-ta harapni; *porim*-ta lépni; *menim*-ta elszakadni.

Származott igék.

100. §. Ezek származnak névszóktul és más igéktül;

101. §. I. Névszóktul származó igék.

Némely névszó egyszersmind igető is. Ezek szorosán véve nem származott igék, mert a' névszó igéstitő képző nélkül is igető lehetvén, az tehát eredeti gyanánt vehető. De itt soroljuk elő:

û zaj, *û*-ta kiáltani;
us ész, *us*-ta észrevenni, ismerni;
orkas (*orkazing* gögös), *orkas*-ta gögös lenni;
hos hugy, *hos*-ta hugyni, hugyozni;
hor kéreg, *hor*-ta hámlani, hántani;
jerim szűk, *jerim*-ta szűkülni;
ler, *lir* nyilvános, *ler*-ta, *lir*-ta nyilvános, ismeretes lenni;
nomis elme, *nomis*-ta gondolni;
nah nevetés, *nah*-ta nevetni;
nar kopasz, *nar*-ta kopaszodni;
sas érzés, *sas*-ta éreződni, hallatszani;
sevi fonadék, *sevi*-ta szőni;
sogon vég, *sogon*-ta végződni;
pel fulánk, *pel*-ta szűrni;
potar beszéd, *potar*-ta beszélteni;
ver vett, *ver*-ta tenni;
mondal, *mondil* batyú, csomó, *mondil*-ta csomózni, cso-

magolni;

mosti, *musti* kedves, *mosta*-ta, *musta*-ta kedves lenni.

102. §. Többnyire azomban igéstitő képző járul a' névszóhoz, és úgy származik attul az ige. Illyen igéstitő képző:

1) *t*, hangtani okbul *d*, p. o.:

ajm enyv, *ajm*-d, *ajm*-d enyvez;
amdip öröm, *amdip*-t örvendeztet;
antip öv, *antip*-t övez;
antas segítség, *antas*-t segít;
kaži betegség, *kažid*-ta fájni;
hani titok, *hanad*-ta titkolni;

hul korom, *hul-i-d* kormoz ;
jazing beszéd, *jasta-ta* beszélni ;
justam jutalom, *justa-ta* jutalmazni ;
jukan osztály, rész, *jukand-ta* osztályba nyerni ;
lunk szög, *lunk-t* szögez ;
nem név, *nem-i-d* nevez ;
nor hid, *nor-d* hidaz ;
nur harag, *nur-d* boszúl ;
nul eskü, *nul-t* esküszik ;
nulim seb, *nulim-d* sebez ;
sur vonal, árok, *sur-d* vonalaz, barázdál ;
šok, *šuk* baj, *šoga-d* tür ;
pil fél, társ, *pil-d* felez, társul ;
pos jegy, *pos-t* jegyez ;
por fűrű, *por-i-d* fűr ;
potar beszéd, *potar-d* beszél ;
mera mérő, *mer-i-d*, *mera-i-d* mér ;
moš vélemény, *moš-t* levél ;

mugol, *mungil* gömbölyü, *mugol d* környékez, gömbölyít.

Ide látszanak tartozni olyanok is, a' mellyek tő-névszója nem egészen világos, mint : *ind* és *jond* varr ; *old* ött, forraszt, *jega oldta* összeforrasztani ; *ord* oszt ; *jolt* foltoz ; *lunt* és *lungüt* számol és olvas ; *lalt* lehel ; *sert* büvöl ; *part* parancsol ; *pelt* vált ; *vant* lát ; *mult* esküszik, lásd *nult*.

Ide számíthatók olyanok is, mellyek igéje nem a' kész névszótul, hanem annak tőjétül származik, mint *lank-ta* fedni, nem a *langil* (tető) szótól, hanem a' *lañ* vagy *lang* tőjétől származik. Ide tartozó példák a' felhozottakból :

jazing szó, *jas*, tehát *jas-t* szól,
justam jutalom, *just*, tehát *jus-t* jutalmaz.

Ezen *t*, *d* képző néha maga elé, néha maga után vet segédhangzót. Így *hulid-ta* kormozni, *nemid-ta* nevezni, *šogad-ta* türni, *porid-ta* fűrni, *meraid-ta* mérni, igékben a' segédhangzó a' képző előtt áll : ellemben *mošta-ta* vélni, *lunkta-ta* szögezni, *justa-ta* jutalmazni, *jasta-ta* szólni, *antipta-ta* övezni igékben utána következik. Azt is jó észrevenni, hogy eme' *t*, *d* képző a' magyar *z* képzőnek felel meg illetén származékokban ; így *nemid* = nevez.

2) *l* igesítő képző, mely az előbbivel hasonló, bár sokszor benható jelentésű.

evi hit, *evi-l* hiszen,
ink víz, *ink-l* vízzel ömlik, .
im jó, *ima-l* gyógyúl,
oling első, *oling-l* első lenni,
joura görbe, *joura-l* görbül,
jout, *jogot* ij, *jout-l* lő, *ijaz*,
lil lékek, *lil-l*-ta háborodni (*lillas* háborodott),
nulim seb, *nulm-l*-l sebez,
sajk ébredt, *józan*, *sajka-l* ébred,
sol só, *solal* sóz,
pajil sima, *pajlal* simúl,
pang gombolyag, *pangil* gombolyít,
puzing füst, *pusingil* füstöl,
velpas fegyver, *velpasl* vadászik,
vosrem epe, *vosrem-l* keserűvé lesz,
mort mérték, *mortal* mér,
nit bér, *midal* bérel,
moj vendég, *mojl* vendégül van,
ar sok, *arl* bőven van.

A' magyarban is az *l* és *t* közel jelentésűek, p. o. *pipál*, *pipáz*.

3) *m* igesítő képző majdnem mindég benható jelentésű.

eni nagy, *enim-ta* nőni,
edir derült, *edirma-ta* derülni,
kon könnyű, *konam-ta* könnyülni,
kulil vastag, *kulam-ta* vastagodni,
sajk éber, *sajgim-ta* ébredni,
rom szelidség, *romim* szelid, *rommam-ta* csendesedni,
tarm elég, *tarim-ta* elég lenni,
tung igenes, *tungim-ta* igenesedni,
veing, *veang* erős, *veim-ta*, *veam-ta*, *tehetni*, *győzni*,
veila erőtelen, *veilam-ta* erőtlenedni,
van közel, *vanam-ta* közeledni,

Ezen *m* képző által tehát tulajdonságnevekbül lesznek igék, még pedig benható jelentésűek.

4) *s* igesítő képző.

olīng első, *elīng*-a-ta kezdődni,
ježa . . . . *ježas*-ta bátorodni,
jeura görbe, *jouras*-ta görbülni,
jer . . . . *jerša*-ta ellentállani, vonakodni,
lik harag, *līgas*-ta haragunni,
jor úr, *joras*-ta mint úr, úgy viselni magát,
im jó, *imas*-ta békülni,
kand harag, *kandas*-ta haragunni,
kaš kedv, *kažas*-ta beléegyezni valamibe,
kunš köröm, *kunžas*-ta körmölődni, fésülködni,
kut köz, *kutas*-ta kötődni,
hani titkos, *hanas*-ta titkolózni,
lep közel, *lepsa* ta beléférti,
la' had, ellen, *ʼalis*-ta hadakozni,
navir hab, *navirša*-ta habozni, tájtékezni,
ńongil geny, *ńongilša*-ta genyessedni,
sam szív, *samaša*-ta kívánckozni,
sij hang, szó, *sijas*-ta hangzani,
sogon vég, *sogonsa*-ta végződni,
šok, *šuk* baj, kin, *šokas*-ta, *šukas*-ta, *šogas*-ta, *šugas*-ta

bajlódni, aggni,

takīng erős, *takanša*-ta erősődni,
tunk moh, *tunkša*-ta dugulni,
ver tett, *verša*-ta tevődni,
mit bér, *mitas*-ta bérbe szegődni.

103. §. Vannak igék, mellyek nem képző által, hanem egy névszónak *a' jī-ta*, *taj-ta*, *paīd-ta* igével való összeolvadás által keletkeznek. A' névszó a' dativus-raggal előzi meg az igét, p. o.:

is öreg, *iza-jīta* öreggé lenni, öregedni,
jim jó, *jīma-jīta* javulni,
ur erő, *ura-jīta* erőlkődni,
lik harag, *lika-jīta* haragba jutni, haragunni,
luńs dér, hó, *luńza-jīta* hűlni,
ńarog kopasz fej, *ńaroga-jīta* kopaszodni,
rogop csaló, *rohpa-jīta* csalós lenni,
sorim száraz, sűrű, *sorma-jīta* sűrűdni,
tarim kemény, *tarma-jīta* keményedni.

Ezeket így is lehet írni: *izaita, jimita, uraita, likaita* stb.

liking haragos, *likinga-tajta* gyülni,
musti kedves, *mustija-tajta* szeretni stb.,
sovim halál, *sorma-páidta* megölni, -
sem szem, *sema-páidta* meglátni,
ver tett, *vera-páidta* vádolni stb.

De más igék is járul: ak illy névszókhöz, jelesen *verta* tenni, *páidta* esni, mint p. o.:

tarim kemény, *tarma-verta* keménnyé tenni (*tarma-jita* keménnyé lenni);

sem szem, *sema-páidta* szembe esni, azaz születni stb.

II. Igetők túl származott igék.

104. §. A' *t* (*d*) képző a' beható igét kihatóvá teszi, a' kihatót pedig tétetővé; néha a' kihatóhoz a' nélkül is járul, hogy változtatná jelentését, mint:

amir-ta merülni, *amird-ta* meríteni,
edl-ta kijönni, *edlta-ta* kivezetni,
û-ta kiáltani, *ûül-ta* kiáltani,
u-ta tudni, *ujûd-ta* találni, tudni,
unl-ta szokni, *unlta-ta* szoktatni, tanítani,
uŝ-ta veszni, *uŝta-ta* veszteni,
ontas-ta segíteni, *onstasta-ta* segítetteti,
jul-ta vetni, *juld-ta* vetni,
kai-ta banni, *kajd-ta*, *kajid-ta* megtérni,
kil-ta kelni, *kilta-ta* keltetni,
hol-ta halni, *holta-ta* ölni, veszteni,
jas-ta inni, *jasta-ta* itatni,
jerim-ta szorülni, *jermad-ta* szorítani,
le-ta enni, *lavid-ta* étetni,
lerma-ta terülni, fekünni, *lermad-ta* teríteni, fektetni,
nogal-ta mozdülni, felérzeni, *nogald-ta* mozgatni,
hol-ta, *holim-ta* hámlani, *holimd-ta* szört eresztetni,
tarim-ta elég lenni, *tarmad-ta* kielégíteni,
pejl-, *peil-ta* fürdeni, *pejlta-*, *peilta-ta* fürösztetni,
pol-ta fúni, *polta-ta*, *pold-ta* fúvatni,
pohni-ta, *pogon-ta* fakadni, *pogond-ta* fakasztani,
pusngila-ta füstölögni, *pusngild-ta* füstölni.

De van sok kiható jelentésü *t* képzős ige, a' mellynek akár névszói, akár igeszói töje az osztjában nem világos, például:

ebüd-ta ömleni, önteni; *evüd-ta* vágni, *orüd-ta* szakítani (*orema-ta* szakadni); *jengüd-ta* fonni, *labüüd-ta* öldani, fejteni, *lepüüd-ta* csalni, *logüüd-ta* és *lavüüd-ta* mosni, *logod-ta* köszörülni, *lozüüd-ta* kifogni rént, *lomüüd-ta* ránczolni, *lomüüd-ta*, *lumüüd-ta*, *lungüüd-ta* öltetni, *lungüüd-ta* számolni, *lavüüd-ta* szidni, *nord-ta* nyomni, *selüüd-ta* vetni, *senüüd-ta* becsülni, *sugod-ta* szakítani, *sumüüd-ta*, *sungüüd-ta* ruházni, *samüüd-ta* temetni, *palüüd-ta* eloldani, szabadítani (vogul. *päl*, *pälen* szabad), *parkad-ta* lerázni, *vožad-ta* hajtani, üldözni, *murid-ta* törni (frangere).

2) Néha a' *t*, *d* kihatóvá teszi, a' mi *l* által benható volt, mint:

imal-ta gyógyúlni, *imad-ta* gyógyítani,
hanimla-ta érintkezni, *hanimd-ta* érinteni,
hurla-ta oltódni, *hurd-ta* óltani,
kerla-ta fordúlni, *kerd-ta* fordítani,
jilbala-ta újúlni, éledni, *jillata-ta* éleszteni,
journal-ta görbülni, *journal-ta* és *jourd-ta* görbiteni,
ležala-ta illeni, *ležad-ta* illesztetni, igazítani,
sajkál-ta ébredni, *sajkad-ta* ébreszteni,
roganla-ta szakadni, rogyini, *rogand-ta* szakasztani, ro-

gyasztani,

termali-ta sietni, *termad-ta* siettetni,
tungmil-ta igenesedni, *tungmid-ta* igenesíteni,
vosremla-ta keserü lenni, *vosremad-ta* keseríteni,
tušla-ta szomorkodni, *tušta-ta* szomorítani,
menla-ta hajlani, *mend-ta* hajtani, görbiteni,
pozala-ta végződni, *pozad-ta* végezni.

Egy-két esetben a' *t*, *d* más mássalhangzót is felvált, mint:

hańas-ta titkolózni, *hańad-ta* titkolni,
omis-ta ülni, *omüüd-ta* ültetni.

3) Gyakrabban a' *t* képzős igetövhöz járul, még pedig:

a) gyakorító *l*-hez:

enim-ta nőni, *enmil-ta-ta* nevelni,
ed-ta kijönni, *edl-ta*, *edl-ta-ta* kihozogatni,
jańs-ta inni, *jańsili-ta* iddogálni, *jańsil-ti-ta* ittatgatni,
long-ta bemenni, *longüüli-ta* gyakran bemenni, *longil-ta-ta* bevezetgetni,

loš-ta, loš-ta állani, *lonzili-ta* állongani, *lonzil-ta-ta, lo sl-ta-ta, losal-ta-ta* állatgatni,
lungd-ta olvasni, *lungül-ta, lungül-ta-ta* számlálgatni,
nišla-ta nyúlni, *nišl-ta-ta*, nyújtani,
sij szó, hang, *sijal-ta?* *sijal-ti-ta* hirdetni,
sor-ta száradni, *sorli-ta* száradozni, *sorl-ta-ta* szárítgatni,
rah-ta közel lenni, *ragili-ta, ragül-d-ta* szeretni,
ron-ta késni, *ronal-ta* tartózkodni, *ronal-d-ta* tartóztatni,
tí-ta születni, *tíli-ta, til-ta-ta* szülni,
pod-ta fázni, *podil-ta, podl-ta-ta, podl-ti-ta* hütögetni.

β) inchoativ, momentan *m*-hez.

lerama-ta látszani, *leram-d-ta* mutatni,
nomi'ma-ta emlékezni, *nomilmad-ta* emlékeztetni,
šazi-ta mutatni, *šazimd-ta* egyszer mutatni,
menim-ta szakadni, *menimd-ta* szakasztani.

Ide vethetők azon *am*-os igék, a' mellyek névszóktul származnak, mint:

lešik? *leškam, leškamd-ta* szélesíteni,
lebüt lágy, *leptam, leptamd-ta* lágyítani,
lik harag, *likam, ligam, likamd-ta, ligamd-ta* bosszantani,
ling gyenge, *lingam, lingamd-ta* gyengíteni,
namik lágy, *namkam, namkamd-ta* lágyítani,
šimil kevés, *šimilam, šimilamd-ta* kevésé tenni,
tak erő, *takam, takamd-ta* erőssé tenni,
vana közel, *vanama-ta* közeledni, *vanamd-ta* közelíteni.

γ) participialis *m*-hez:

omš-ta ülni, *omšim* ülve, *ült, omšim-ta-ta* ültetni,
lol-ta állani, *lolim* állva, *lomlim-ta-ta* állatni, állítani,
lol-ta tolvajlani? *lolim* lopva, *lolim-ta* lopni.

δ) Igen gyakran járul a' *p* képzős igeökhöz:

evil-ta hinni, *evilip, evilip-ta-ta* bízgatni,
antip öv, *antip-ta-ta* övezni,
ontip, ontip-ta-ta segítettetni,
imas-ta békülni, *imazip, imazip-ta-ta* békíteni,
ontas-ta segíteni, *ontastip, ontastip-ta-ta* segítettetni,

unš-ta átmenni, unžip, unžip-ta-ta szállítani,

— — uzip, uzipta-ta gyujtani.

kasl-ta, vinni, kaslip, kaslipta-ta, szállítani.

kadl-ta fogni, kadlip, kadlip-ta-ta, eljegyezni,

hol-ta, halni, holip, holip-ta-ta, veszteni,

jogod-ta jutni, johtip, johtip-ta-ta juttatni,

lild-ta, vegyíteni, zavarni, liltip, liltip-ta-ta, téveszteni, botrán-
koztatni,

lungid-ta öltetni, lungip, lungip-ta-ta öltöztetni,

lumid-ta öltetni, lumip, lumip-ta-ta öltöztetni,

sungid-ta } öltetni sungip } sungip-ta-ta }
sumid-ta } sumip } sumip-ta-ta } öltöztetni,

sogop-ta szűrni, sohnip, sohnip-ta-ta végezni,

= sogop, sogop-ta-ta fizetni,

šujla-ta beléfulni, šujlap, šujlap-ta-ta }
— — šujlip, šujlip-ta-ta } fúlasztani,

lé-ta enni, lap, lap-ta-ta fogyasztani,

rogin-ta rogyini, rohnip, rohnip-ta-ta ledönteni,

sogon-ta végezni, sohnip, sohnip-ta-ta végezni,

togon-ta szakadni, togop } togop-ta-ta }
tohnip } tohnip-ta-ta } szakasztani,

pojka-ta kérni, pojkip, pojkip-ta-ta kérlelni,

pakin-ta ijedni, paknip, paknip-ta-ta ijeszteni,

pal-ta félni, paltap, paltap-ta-ta ijeszteni,

pela-ta szűrni, peltip, peltip-ta-ta szűrni,

veim-ta tehetni, erős lenni, veimp, veimp-ta-ta kényszeríteni,

mojla-ta vendégül lenni, mojlip, mojlip-ta-ta vendéget meg-
ajándékozni,

voziyi-ta porlani, füstölteni, vozijip, vozijip-ta-ta füstölteni,

105. §. A' t, d képző még jī-t is fogadhat el, mi gyakorítóvá teszi a' kihatót.

usl, usl-ta-ta böjtölteni, usltiji-ta gyakran böjtölteni,

long-ta, longil-t bemenet, longtiji-ta bemenni, 7, 13,

logid-ta mosni, logitiji-ta mosni,

— — neriji-ta tenni, cselekedni,

— — navriji-ta ártani,

al-ta vinni, hordani, alliji-ta hordozni,

— — — voliji-ta vigasztalolni.

106. §. *L* gyakorítóvá teszi az igét.

amüd-ta örülni, *amüüta*-ta örvendezni,
ed-ta kimenni, *edla*-ta, *elli*-ta kimendegélni,
is-ta szítálni, *isili*-ta szítálgatni,
isni-ta tudni, *ismali*-ta kérdezni,
ol-ta feküdni, *oüla*-ta heverni,
omsimta-ta ültetni, *omsimüli*-ta nyugtatni,
us-ta } ismerni *usl*-ta }
 — } tudni *uzili*-ta } tudakozni,
kas-ta tudni, *kaüala*-ta találni,
kir-ta befogni, *kirüi*-ta gyakran befogni,
hür-ta ásni, *hürili*-ta ásogatni,
has-ta maradni, *haziüi*-ta maradozni,
hola-ta } folyni, *holali*-ta }
hoü-ta } *hol*'al-ta } folydogálni,
hol-ta, *holla*-ta sirni,
horis-ta hámozni, *horisla*-ta lehántani,
jogod-ta jutni, *jogüüliüi*-ta jöddögélni,
ji-ta lenni, jönni, *juüüi*-ta gy. lenni, jöddögélni,
justa-ta jutalmazni, *justüi*-ta jutalmazgatni,
leskamd-ta szélesíteni, *leskamüli*-ta szélesedni, szélesítgetni,
lij-ta rothadni, *liüli*-ta savanyodni,
lild-ta zavarni, *liliti*-ta, *lilitüüi*-ta zavargatni,
logod-ta } köszörülni, } *lohtüla*-ta }
 } mosni, } } köszörülgetni,
lons-ta }
los-ta } állani, *lonzüi*-ta állongani,
lugol-ta rágni, *luhliüi*-ta rágesálni,
ni-ta nézni, *nili*-ta nézegetni,
noh-ta sántítani, *nogüi*-ta sántikálni,
nomis-ta gondolni, *nomisil*-ta képzelné,
üah-ta nevetni, *üahal*-ta, *üahil*-ta nevetgélni,
üogal-ta mozdúlni, *üogalla*-ta mozogni,
üolta-ta örteni. *üoltüi*-ta örlegetni,
üord-ta nyomni, *üortüi*-ta nyomogatni,
serd-ta büvölni, *sertüi*-ta babonázni,
sugod-ta szakítani, *sugtüi*-ta szaggatni,

sungid-ta öltetni, *sungitli-ta* öltöztetni,
šuj-ta fülni, *šujil-ta* és *šujla-ta* fuldokolni,
šuš-ta lépni, (tiji-togo) *šūžili-ta* (ide-oda) lépegetni,
rah-ta kelleni, hozzáférni, *ragili-ta* közeledni,
taj-ta birni, *tajli-ta* viselni,
tah-ta vetni, *tahtili-ta* vetetegetni,
tasta-ta készíteni, *tastili-ta* szeregetni,
tí-ta születni, lenni, *tíli-ta* teremni, születgetni,
tohnip-ta-ta szakítani, *tohniptili-ta* szaggatni,
tugorta } betenni, *tuhrili-ta* betámogatni,
tuhríta } zárni,
peld-ta váltani, *peltili-ta* változtatgatni,
pild-ta egyenlővé, felessé tenni, *piltila-ta* egyenlősítgetni,
pod-ta fázni, *potili-ta* fázogatni,
potli-ta hűteni, fagylalni, *pottili-ta* hütögetni,
vand-ta látni, *vandila-ta* nézegetni,
vank-ta mászni, *vankili-ta* mászkálni,
voh-ta híni, *vogili-ta* hívogatni,
vogol-ta leszállani, *vohili-ta* száldosni,
vord-ta támasztani, *vortili-ta* támogatni,
med-ta fáradni, *metili-ta* fáradozni,
ma-ta adni, *mijla-ta* adogatni,
mungta törülni, *mungila-ta* törülgetni.

Látjuk, hogy ez hol a' pusztá igetöhöz, hol képzős igetöhöz járul. Képző igetöhöz járuló l: *omsimtilijita*, *hazili-ta*, (mert *has-ta* már a' *há-ta*, hagyni, tőnek származéka), *horislata*, (mert *hor-ta*, *horis-ta*); *leskamtili-ta*, *tohniptili-ta*, *pottili-ta*; a' többi példa mind pusztá igetöhöz járuló l.

107. §. S' az alanya hatóvá, azaz reflexivvá, teszi az ígét, s járul hol névszóhoz, hol igetöhöz. A' mikor névszóhoz járul, a' szók a' 102. §. 4. rovatba valók. Ide tehát az igetöhöz járuló s-es példák tartoznak, a' melyek hasonlóképen kétfelé oszlanak, mert az s vagy csupasz igetöhöz, vagy képzős igetöhöz járul.

a) Csúasz igetöhöz:

akid-ta gyűjteni, *aktasa-ta* gyűlni,
al-ta mutatni, *alša-ta* mutatkozni,
ella-ta támadni, *ellasa-ta* emelkeülni,

esl-ta eresztteni, *eslsa*-ta bocsátkozni, indúlni,
igüd-ta akasztani, *igitsa*-ta akaszzkodni,
inzi-ta kérdeni, *inzisa*-ta tudakozni,
ížik-ta dicsérni, *iškas*-ta dicsekedni,
old-ta forrasztani, *oltisa*-ta összeforni,
omés-ta ülni, *omssa*-ta ülepedni,
unl-ta szokni, *unlsa*-ta magát szoktatni, tanulni,
unlta-ta szoktatni, tanítani, *unltisa*-ta vagy *untlsa*-ta
 összeszokni,
undli-ta? *undlisa*-ta üdvözölni,
kas-ta látni, *kazas*-ta megjelenni,
ha-ta hagyni, *has*-ta maradni,
ja-ta inni, *) *jas*-ta és *jans*-ta inni,
kuts-ím részeg, *kutsa*-ta részegedni,
joul-ta vetni, *joulsa*-ta reszkedni,
jud-ta vetni, *jutsa*-ta vetődni,
jogod-ta jutni, *johtansa*-ta összeütközni,
jourd-ta csavarni, *jourtsa*-ta csavarogni, tévedni,
laptald-ta táplálni, *laptalsa*-ta, *laptilsa*-ta táplálkozni,
lavil-ta örzeni, legeltetni, *lavilsa*-ta örizkedni,
lepild-ta csalni, *lepilsa*-ta csalatkozni,
lang-ta fedni, ruházni, *langisa*-ta takarózni,
lild-ta zavarni, *lilsa*-ta vegyülni,
ner-ta kenni, festeni, *nersa*-ta dörzsölődni,
nogald-ta mozgatni, felérzeni, *nogalsa*-ta inogni,
nohta-ta őrleni, *nohtsa*-ta szétőrlődni,
senkand-ta verni, *senkantsa*-ta verekedni,
sogon, *sogonsa*-ta végződni,
sohnüpta-ta végezni, tökéletesíteni, *sohnüpsa*-ta végződni,
šožind-ta önteni, *šožitisa*-ta öntődni,
ragild-ta szeretni, *ragilsa*-ta szeretközni,
 (*samna ragilsata* belészeretni),
rani-ta hengerezni, *raniša*-ta hengerőzni,
rohnimd-ta rontani, *rohnimsa*-ta lerogyni,
ron-ta késni, *ronsa*-ta, *ronas*-ta késedelmezni,
tí-ta lenni, *tisa*-ta benőni;

*) Azért *jand*-ta is inni.

tíli-ta teremni, *tílsa*-ta növekedni,
tû-ta hozni, *tus*-ta hozódni,
paltapta-ta ijeszteni, *paltaptas*-ta félemedni,
peld-ta váltani, *peltas*-ta változni,
*poj*k-ta imádni, *pojksa*-ta imádkozni,
*pol*ta-ta fútatni, *poltsa*-ta fuvalkodni, dagadni,
por-ta tenni, *ponsa*-ta tevődni,
pild-ta egyenlővé tenni, *piltsa*-ta, *piltas*-ta, *piltisa*-ta egye-
sülni, csatlakozni,
punš-ta nyitni, *punžas*-ta nyilni,
ver-ta tenni, *versa*-ta tevődni,
menim-ta szakadni, *menimsa*-ta törődni,
ma-ta adni, *mijsa*-ta adódni,
mung-ta törülni, zsurolni, *mungas*-ta, *mungisa*-ta zsurlódni,
törülközni.

β) Képzős igetökhöz:

akma-ta most gyülni, *akmasa*-ta gyülekezni,
kaiti-ta banni, *kaitisa*-ta bankódni,
kadlipta-ta kézfogást tartani, *kadliptsa*-ta eljegyződni,
kutsipta-ta részegíteni, *kutsiptisa*-ta részegedni,
antipta-ta övezni, *antiptijisa*-ta övezkedni,
uzan-ta előtünni, *uzansa*-ta találkozni,
lomtip — — *lomtipsa*-ta tévedezni,
nemid-ta nevezni, *nemitsa*-ta neveződni,
lumid-ta öltetni, *lumitsa*-ta öltözni,
kerd-ta fordítani, *kertsa*-ta fordülni.

108. §. *m* képző inchoativ vagy momentan
jelentésü.

amird-ta meríteni, *amirma*-ta megmerülni,
ella-ta támadni, *elma*-ta megemelkedni,
ankir-ta? *ankirma*-ta megnézni,
evid-ta vágni, *evitma*-ta bévágni,
orid-ta szakasztani, *orema*-ta megszakadni,
û-ta kiáltani, *uvema*-ta elkiáltani magát,
kalta-ta kelteni, *kaltma*-ta felkelni,
hugol-ta futni, *hugolma*-ta megfutni,

jans-ta inni, *janzema*-ta inni kezdeni,
 { *jul*-ta és, { *julma*-ta és,
 { *joul*-ta vetni, { *joulma*-ta visszavetődni,
langa-ta akarni, *langma*-ta akarni kezdeni; *leta langmas*
 megéhezett,

le-ta enni, *lavema*-ta enni kezdeni,
ler-ta nyilván lenni, *lerama*-ta kitetszeni,
long-ta bemenni, *longema*-ta megérkezni,
lugol-ta rágni, *luhema*-ta egyszer rágni,
navir-ta futni, ugranni, *navirma*-ta hanyatt ugranni, vetődni,
nogold-ta, *nogolma*-ta megindulni,
nu gum-ta felelni, *nuhma*-ta viszonzni,
selid-ta vetni, *selma*-ta egyszer vetődni,
sevir-ta vágni, *sevirma*-ta vágni kezdeni,
sogon-ta szakadni, *sohnema*-ta elszakadni,
surd-ta vonni, *surtema*-ta egy vonást tenni,
šukas-ta aggódni, *šuksema*-ta bajlódni,
šuš-ta lépni, *šūžema*-ta egyszer lépni közel,
rom szelid, *romim*, *rommam*-ta lecsendesedni,
tušta-ta busítani, *tuštema*-ta elszomorodni,
palta-ta ijeszteni, *paltama*-ta félemedni,
pohni-ta fakadni, *pohnema*-ta megfakadni,
por-ta marni, *porema*-ta egyet harapni,
pod-ta fázni, *potema*-ta, *potim*-ta, meghűlni,
vi-ta kiáltani, *vivema*-ta elkiáltani magát,
voh-ta hívni, *vogema*-ta, *vogim*-ta egyszer híni,
vong-ta vágni, *vongema*-ta meg-, belévágni,
malī-ta tapogatni, *malema*-ta megtapasztalni,
menim-ta szakadni, *menema*-ta megszakadni,
mojla-ta vendégül lenni, *mojlama*-ta egyszer vendégül lenni,
mori-ta törni (törik), *morema*-ta megtörni (törik)
 Látjuk, hogy, *ma* és *mī*, és *m* csak hangilag különbözök.

Az *m* képző névszókból is képez ugyan ilyen jelentésű igéket, mellyek azomban nem ide, hanem a' 102. §. 3) alá tartoznak. Például: *edir* derült, *edirma*-ta kiderülni, *joura* görbe, *jourma*-ta görbülni, *šij* szó, *šijema*-ta megszólalni, *piris* öreg, *pirsama*-ta öregülni.

109. §. *S* képző ritkán fordul elő, 's nem szembetűnő a' jelentése, p. o. *hor-ta* nyúzni, szántani, *horis-ta* hámozni. Castrén szerint augmentatív jelentésűnek tarthatjuk, lásd nála a' **97. §.** f).

Különös ez: *vel-ta* ölni, *veltas, veltasla-ta* öldösni, fogdosni.

110. §. Az *nt* (*nd*) képző, mely vagy *a*-val, vagy *i*-vel jár, hasonlóképen olyan, hogy jelentését inkább csak sejteni, mintsem meg tudnám határozni; példák:

alind-ta hordani, *al-ta* hordani,
epsand-ta szagolni; *ebil szag, epsa-ta*? szagos lenni?
uzand-ta elötünni? *us-ta* tudni, tulajdonképen *uzan-ta*,
usantiji-ta tetszeni, mutatkozni,
hulind-ta szót fogadni, *hul-ta* hallani,
jand-ta inni, (*jas-ta, jans-ta*) *ja-ta*,
jouland-ta reszkedni, *joul-ta* vetni,
johtand-ta, johtanta-ta, johtantä-ta összehasonlítani, *jogod-ta* jutni,

juvind-ta lenni, *ji-ta* lenni,

levind-ta fogyasztani, *le-ta* enni,

senkand-ta csatázni, *senk-ta* ütni,

(*senkantäpsa* csata, *senkansa-ta* verekedni),

rogand-ta rogyini, *rogin-ta* szakadni,

(*takand-ta*? *takansa-ta* erősödni),

porсанд-ta marakodni, *porsa-ta* harapózni, *por-ta* marni,

veland-ta verekedni? *vel-ta* ölni, vadászni,

vijand-ta? *vijansa-ta* szándékozni, *vä-ta* venni,

sevirand-ta vágni, *sevir-ta* vágni.

Talán idevalo, a' *hadna-ta* csapni, *had-ta* csapni; de van *hatsa-ta* is, csapódni.

111. §. Az igéktől származott igék tehát leginkább *t*, *l*, *s*, *ś*, *m*, *nt* képzők által lesznek. De korántsem állíthatom, hogy ezeken kívül nem volna több képző; rokon nyelveink, úgy mint a' magyar is, e' tekintetben nagyon dúsak. Némelly találkozást a' magyar és az osztják képzők között jeleztem már; figyelemre méltók még a' **102. §.** 2) alatti viszony az *l*-es és *t*-s igék közt, mint *imal-ta* gyógyulni, és *imad-ta* gyógyítani stb. 's az *s* képző (**107. §.**), mely a' magyar *dz* vagy *z* képzőnek felel meg.

Az említett képzők halmozódhatnak a' jelentésnek megfelelő változásával, mit a' felhozott igék is mutatnak. E' halmozódás

példája legyen még : *lumüd-ta* öltetni, *lumüt-sa-ta* öltözni, *lumtípta-a* vagy *lumtípd-ta* öltöztetni, *lumtíptijil-ta* öltöztetgetni, *lumtíptijilsa-ta* öltözködni ;

továbbá : *lumüd-ta* öltetni, *lumülíji-ta* öltözködni.

112. §. A' Reguly jegyzetében nem találok erre nézve sokat ; a' mi kevés van, minthogy a' praesensi alakban van írva, alább fogom előhozni.

Castrén a' déli osztjájából, a' *t*, *id*, (*it*), *m*, *s*, és *s'* képzős igéket hozza fel. Szerinte is a' *t* vagy *d* névszókból alkot igéket, mint : *ajem* enyv, *ajem-d* enyvez, *pôs* jegy, *pôs-t* jegyez stb ; továbbá a' *t* benható igékből kihatókat képez, mint : *termad* siet, *termat-t* siettet, *téb* téved, *tébett* téveszt, *tévedtet* stb. Ha továbbá a 49. lapon b) alatt azt mondja, hogy *tt* helyett némely igében *pt* fordul elő, mint *hajd'* marad, *hajd'ept* hagy stb., ebben a' *p+t* képzőt látjuk, melyet a' **104. §.** 3. δ) alatt sok példával megismertettem.

Az *id*, *it*, képzőrül mondja, hogy frequentativ igéket képez, mint : *jast* mond, *jastüd* gyakran mond. Ez Vologodszki szerint : *jasta-ta* mondani, *jastila-ta* mondogatni. Az *id*, *it* tehát = *l* képzőnkkel, megelőző hosszú *i*-vel.

Az *s* Castrén szerint augmentativ igéket képez, mint : *punž* nyit, *punžes* sebesen, hirtelen nyit ; *hud* köhög, *hudes* nagyon köhög stb. Vologodszkinál kevés példáját találom e' képzőnek. Különösen nála a' *hudes-ta* szónak *hulla-ta*, *hulli-ta* felel meg.

Az *s'* pedig Castrén szerint is reflexiv jelentésű, tehát azonos a' **107. §.**-ban felhozottal. Castrén a' *midas* »sich vermieten« példát hozza fel ; ez nálunk *mitas-ta*, vagy *midasa-ta* szegődni, bérbe állani.

Az *m* momentan jelentésű igéket képez, mint nálunk a' **108. §.**-ban.

Végre Castrén még *k*, *g*, *h*, képzőt hoz fel, azt mondván, hogy evvel, úgy látszik, néha frequentativ igék képződnek ; de a' felhozott példák közt vannak *arg*, *ark* énekel, *jankt* játszik, *úak* nevet, a' mellyek azt mutatják, hogy azok az igék a' **101. §.** alá tartoznak, a' mellyeken nincs képző. Az *arg*, *ark* nálunk *arj*, *ari* ; a' *jankt* nálunk *jonkta* forog, a' miben a' *t* lehet képző ; végre a' *úak* nálunk *úah* = nev-et.

113. §. A' mit conjugatióknak nevezünk, az az ugor nyelvekben a' módok, idők alakulásán kívül a' subjectum és a' tárgy közötti viszonyokat is magában foglalja.

Az éjszaki osztják nyelv csak három módot képez: a névi módot, az imperativust és az indicativust. (Cástrén azonban a' conjunctivust is megtalálta). Idő-alakot csak kettőt: jelent és multat. A' subjectum és tárgy közötti viszonyokat azonban különösbbe meghatározza; — minthogy a' tárgyat az igével magával is megjelölheti, 's az úgynevezett *tárgyas igeragozást* képezi.

Névi mód.

114. §. Az osztják nyelv névi módjának két alakja van, a' *ta* és az *m*-féle. Egy harmadik, a' *p*-féle, magában nem igen kerül elő, de az igék származékaiban annál gyakrabban mutatkozik. (104. §. 3. d).

115. §. A' *ta* alaku.

Ez eddigelé nagyon ismeretes előttünk. A' *ta*, mint látjuk, vagy közvetlenül járul az ige-tőhöz, vagy *a*, *ï*, *i* magánhangzók közbevetésével. Közvetlenül járul az egytagu magánhangzós, az egytagu *l*, *n*, *r*, *k*, *h*, *g*; *t*; *s*, *š*, *š*; *p*, *m* utóhangzós, meg a' *t*; *l*, *r*, *n*, *m*-es kéttagu tőkhöz; másokhoz a' nevezett *a*, *ï*, *i* magánhangzók közbevetésével, mint az előbbi §§-ban láttuk. A' reflexiv *s* és inchoativ vagy momentan *m*, úgy látszik, leginkább szeretik az *a*-t, lásd 107. és 108. §. Egyébkor az *a*-t felváltja *ï*, p. o. *ella-ta* és *elli-ta* hányodni, *imalta-ta* és *imalti-ta* gyógyítani stb.

116. §. A' *ta* névimódnak jelentése leginkább háromféle, mert megfelel a' magyar *ni*, *ó*, *ás* képzős igeneveknek, p. o. *ul-ta* lenni, való, levés (lét); *le-ta* enni, evő, evés. A' magyar *ó*-nak sokféle jelentésében is osztozik, 's a' *jaš-ta* az »inni« és »ivás« jelentésein kívül még ivó ember, ivó vizet, és ivó edényt is fejezhet ki. P. o. *al-ta* ho vivő ember, *al-ta jug* vivő fa, hordozó ágy; *voh-ta* hini, *kaš-ta* keresni, *senk-ta* ütni, de *vohta ho* hívó, *kašta ho* kereső, *senkta ho* ütő, hopogó; *šoži-li-ta* menni, járni, *šoži-li-ta taga* járó hely, a' hol járnak stb.

117. §. A' *ta* névimód felveszi mind a' viszonyi, mind a' birtokosi ragokat, valamint a' viszonyítókat is. P. o. *kērla-ta* fordúlni, *kerlatem*, *kerlaten*, *kerlatel* fordulásom, -od, -a, *kerlatelna* fordulásában; *longtanna* bemenéstökben, (*hot libija longtanna, uža verat* a' házba bemenvén, köszöntetek); *tolta sagat mantelna Isus kaža-*

las onnan elmenvén, láta Jézus; *kasl-ta jelbina* költözés előtt; *so gondta moža* végzésig stb.

118. §. Végre a' *ta* névimód az *ot-ot* is magához veszi, 's ez által határozott dolognévvé (substantivummá) lesz. Ebben az összeolvadásban a' *ta-ot-bul tot* lesz, tehát a' *ta-nak a-ja* elvész az *ot* előtt. Példák: *tajta-ot = tajtot*; *jim tüipsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem bíró, a' ki jó gyümölcsöt nem hoz. 3, 10. — *ma jubem jítot* (jita-ot) az én utánam jövő. 3, 11. — *lu hoža jogots hustot* (hušta-ot) ő hozzá méne a' kísértő. 4, 3. — *Simon Petira nemidtot* (nemidta-ot) a' ki Simon Péternek neveztetett. 4, 18. — *an nitot* (nita-ot) nem látó, nem látható; *ning azen, si an nitot vandtot* te atyád, az a' nem láthatót látó; — *haniot vandtot* (vandta-ot) a' titkot látó. 6, 6. — *li letot* (leta-ot) *kinža una an ull?* a' lélek az ennivalónál nagyobb-nem-e? 6, 25. — *turmet ohtina ultot* (ulta-ot) az egeken lévő. 6, 9. — *li holiplal jontasman omistodet* (omista-odet) iv hálójjikat varrogatva ülök. 4, 21. — *lavidtotet* (lavidta-odet) a' rágalmazók, szidók; *nen panna likinga ultodeta* tí veletek haragosan levőknek (ulta-ot, többesben: *ultodet*, és dativusi raggal: *ultodeta*). 5, 44.

119. §. A' *ta* névimód Regulynél *ti*, néha *tü*, mint: *ames-tü* ülni, ülő, *ver-ti* csinálni, csináló, *aš-tü* szedő stb.

Castrén szerint az Irtisi nyelvjárásban az infinitivus *taj*, *tej*, a' Szurguti nyelvjárásokban *taga*, *daga*, de gyakran, úgymond, a' *j* vagy *ga* egészen elmarad, így: *omasta tongadem* ülni akarok (az itteni nyelven: *omüsta langalem*), *tède most* enni kell (az itteni nyelven: *leta mosl*). Az infinitivus tehát az éjszaki és déli nyelvjárásokban egy, kivéve, hogy *tède*, *le-ta* helyett, a' magánhangzók egyezésére mutatna, minek az éjszakiban nincsen nyoma. A' *ta*, *te* vagy *taga*, *daga* alakú infinitivusnak azon értelmére nézve, hogy a' supinum accusativusát is kifejezi, a' mit Castrén megemlít, nem kell mást gondolni, mint azt, hogy az osztják infinitivus azonképen szerepel, mint akár a' német: *ich gehe Wasser trinken*, akár a' magyar: *megyek vizet inni*: éjszaki osztjákul: *jink jasta manlem*.

A' participium praesensre nézve azt mondja Castrén, hogy hasonló alakú az infinitivussal, 's gyakran azonos vele (fällt häufig mit demselben zusammen), mit eme' példákkal világosít: *unttada hojat* tanító ember (homo docens), meg: *unttada menôt* tanítani ment. Az éjszaki nyelven: *unltata ho*, meg: *unltata mans*. Úgy

látszik tehát, hogy a' *ta*-féle névimódra nézve nincs különbség az északi és déli nyelvjárások közt.

120. §. Az *m* alaku.

Ez is vagy közvetlenül járul az igetőhöz, a' kiejthetősévé gett *ŕ*-t vevén föl, melly mindannyiszor kiesik, ha a' kiejtés nem kívánja meg, vagy *a*, *i* magánhangzónak közbevetésével, a' melly állandóan megmarad. De a' magánhangzós egytagu tök némi változatosságot mutatnak az *m*-es névimódban, a' mennyire ismeretes, p. o. *ŕ*-*ta* kiáltani, *ŕ*-*m*; *u*-*ta* látni, tudni, *u*-*m*; *taj*-*ta* bírni, *taj*-*m*; de *tu*-*ta* vinni, *tuv*-*ŕ*-*m*; *le*-*ta* enni, *lev*-*ŕ*-*m*; *ji*-*ta* lenni, *ju*-*m*.

Egyebek példái gyanánt legyenek: *pid*-*ta* esni, *pit*-*m*, *hanš*-*ta* írni, *hanž*-*m*, *lolim*-*ta* állítani, *lolim*-*m*, *pozala*-*ta* meghalni, *pozal*-*m*; *voh*-*ta* hinni, *vog*-*m*; *vanama*-*ta* közeledni, *vanam*-*m*; *korijita* esni, *korij*-*m*, *man*-*ta* menni, *man*-*m*; *tugor*-*ta* zárni, *tuhr*-*m*; *oms*-*ta* ülni, *oms*-*m* stb.

De *jasta*-*ta* mondani, *jast*-*m* és *jastam*; *sijalta*-*ta* hirdetni, *sijaltam*; *lavilsa*-*ta* őrizkedni, *lavilsam*; *tarinla*-*ta* szorgalmatoskodni, *tarinlam*; *kazula*-*ta* látni, *kazalam* stb. Nem tűnik elő tehát itt az a' következetesség, a' mellyet, legalább részben, a' Kondai vogul mutat, lásd a' Kondai Vogul nyelv 72—77. lapjait.

121. §. Jelentései az *m* alaku névimódnak a' következő példákból tetszenek ki: *kasim* költözés, *kadliptim* eljegyzés, *kasim jubina*, *kadliptim jubina* költözés után, eljegyzés után; — *Irot han pozalim jubina* Heródes király halála után; — *sema pitim judej han* a' megszületett zsidó király; — *Irot han ulim hadlet* Heródes király voltának napjai; — *nebekna hanžim id* a' könyvekben így írva; — *hus holimtim* a' csillag megállapodása; — *li manmel* (*manim*-el) *jubina* iv elmentők után; — *Irot mudra jah vogimna hus etim pora li etel purilijis* Heródes a' bölcseket (magához) híván a' csillag kijövetelének idejét tudakozá ő tőlök. 2, 7. — *vananim tik* közeledő harág. 3, 7. — *nebeketna sid* *jostim ull* a' könyvekben így van mondva. 4, 4. — *hun izagat tarmatim an fil* mig minden betöltve nem lesz. 5, 18. — *navirem lil kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *torim pernaja longitim iki* (keresztelő = isten keresztjébe bemenető öreg; — *varas elta verim* szörből készült stb. A' jelentés tehát hol benható (szenvédő), hol kiható (cselekvő), hol jelzői (attributív), hol magában álló összerű vagy elvont.

122. §. Az *m* névimód lehet többes számbeli, 's fölveszi a' viszonyi és birtokosi ragokat.

Többes számbeli *lungtım* olvasva van, *lungtımet* olvasva vannak, mint: *nen hoža i og-ubitlan izagat lungtımet nálatok a' fejetek hajszálai is mind megvannak olvasva.*

Viszonyragul *na* szerepel leginkább, mint: *vogım* hívott, *hıva*, *vogım-na* (*mudra jah vogıma hus etım pora purilijis a' böleseket híván, a' csillag föltetszésének idejét tudakozá*); *korıjim* esve, esett, *korıjim-na*; *edltım* kivéve, *edltım-na* (*šanžuh ohtıja korıjıma, i tı tažel edltıma luela majlıpsa tuset térdre esvén, és kincsöket előhozván neki ajándékot adának*); — *hulım* hallott, hallva, *hulım-na* (*sıt hulıma jastas luela azt hallván, monda neki*); *tuhrım* zárva, *tuhrım-na* (*nıng jubenna orı tuhrıma pojksama te utánad az ajtót bezárván imádkozál*) stb.

Jelentésére rokon vele az *n* (mindenkor *an*) rag, p. o. (*ulım*) *ulman* lévén, (*hulım*) *hulman* hallván, (*litım*) *litman* akarván, (*verım*) *verman* tevén, (*ponım*) *ponman* tevén, (*lolım*) *lolman* állván, (*potartım*) *potartman* beszéllvén, (*vandım*) *vantman* látván, (*hoızım*) *hoısman* forró lázban lévén, (*serımım*) *serıman* csudálkozván.

(*jastam*) *jastaman* mondván, (*sıjaltam*) *sıjaltaman* hirdetvén, (*kazalam*) *kazalaman* látván, (*lavılsam*) *lavılsaman* őrizkedvén, (*hanımsam*) *hanımsaman* érintkezvén.

(*levım*) *levıman* evén, (*korıjim*) *korıjıman* esvén, (*hıjim*) *hıjıman* maradván stb.

A' birtokosi ragok közül leginkább a' 3-dik személybeli tűnik elő az evangéliumban. P. o. a' *man-ta* men-ni igének *m*-es igeneve *manım* menve, ment, menés stb. 's ez az egyes számbeli birtokosi ragokkal: a' 81. §. szerint volna: *manmen*, *manmen*, *manmel*; *manmeu*, *manmen*, *manmel* mentem, mented, mente; mentünk, mentetek, mentők, mint van is: *tı manmel jubina* ív elmentők után (2, 13.). De az ismeretes *na* viszonyraggal hol *el-na*, hol *al-na* fordul elő, jelentésbeli különbség nélkül.

el-na, p. o. *šus-ta* lépni, *šuzem*, *šuzemelna*, — *lu unltıjılta jahlal*, *lu hoža šuzemelna*, *noh kiltata luel pıstet* ő tanítványai, ő hozzá lépven, fel kezdék őt kelteni. Itt a' subjectum többesben áll. Ellemben: *lu hop libija longmelna* (*longım*) *jogos unžis* ő a' hajóba bémenvén vissza tért. Itt meg a' subjectum egyesszámbeli. — Azonképen találjuk az *al-na-t* is, p. o.

lil Vipleem voža kitmalna jastas őket Betlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *li, han partipsa hulmalna, manta pitset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdének. 2, 9. — *hus lolimtim kaza-lamna li amitset* a' csillag megállapodását látván ők örvendének. 2, 10. — *pa togo jogotmalna šešmašas's* oda jutván (József) lakni kezd. 2, 23. — *Nazaret hižimalna jogots i volta pits* Nazaretet elhagyván mene's lakni kezd. 4, 13.

123. §. Ez az igésnév is fölveszi az *ot*-ot, p. o. *jum-ot* levő, *longimot* bemenő, *ulimot* való; *hošta jumodet* hidegtelelősök, *kulna longimodet* az ördög által elfoglaltak (a' kikbe belément az ördög), *tülišmušna ulimodet* hóldkórságban valók, *veila jumodet* erőtlenedők 4, 24. *tim-ot* a' született, *lu undrelna timot jeming lil elta ull* az ő méhében született a' szent lélektül van. 1, 20. — *nuring voj elta timodet* a' kigyótul születtek. 3, 7; *Simon Petirna nemtimot* Simon Péternek neveztetett. 10, 2.

124. §. Castrén felhozván azt az igésnevet, az *n* (*na*) viszonyragos alakot gerundiumnak nevezi, 's azt véli, hogy eme' gerundium alkalmasint egy *ma* képzőjü elveszett tőnek a' locativusa. De a' puszta *n*-nek meg a' teljes *na*-nak okául megemlíti, hogy »in der absoluten Form (azaz birtokos rag nélküli alakban) ist die ursprüngliche Endung des Locativs (*na*) durch Elision des auslautenden Vocals verkürzt worden, in Verbindung mit den Personalaffixen (birtokos rag) tritt sie aber vollständig hervor, z. B. *ma uimemna* bei meinem Sehen.«

A Reguly hozta osztják énekekben az *m*-es igésnév (*em*) igen gyakori; a' birtokos *l* rag is gyakran ott van (*al*).

125. §. A' *p*-s névi mód magában nem igen van meg, de a' származott igékben nagyon szerepel, lásd **104. §.** 3. *δ*), valamint az igéktül származott névszókban, lásd a' **40. §.** A' *ta*, *m* névimódok és a' *psa*-féle származott névszó csaknem egy jelentésüek, p. o. *Vavilon voža kaslta jelbina* Babylon városba költözés előtt; *Vavilon voža kaslüm jubina* Babylon városba költözés után, meg *Vavilon voža kaslipsa vonda* Babylon városba költözésig.

Parancsoló mód.

126. §. Ennek képzője az egyes számban *a*, a' többesben *at* vagy *ati*; a' kettős nem fordul elő se Vologodszkinál, se Regulynél.

A' képző a' mássalhangzós végű tökhöz közvetlenül járul, így *man-a* menj, *pon-a* tégy, *man-at* v. *mán-atí* menjetek, *pon-at* v. *pon-atí* tegyetek. Magánhangzós végű tökhöz *v*, vagy *j* közbevetésével járul, így: (*tu-ta* hozni), *tuv-a* hozz, *tuv-at*, *tuv-atí* hozzatok; *ví-ta* vinni, *vij-a*, *vij-at*; (*kažala-ta* nézni), *kažalaj-a* nézz, *kažalaj-at* vagy *kažalaj-atí* nézzetek; (*huriji-ta* félni), *hurij-a* félj, *hurij-at*, *hurij-atí* féljetek. Látjuk ebből, hogy *u* után a' közbevető hang *v*, *a* és *i* után *j*.

A' legegyszerűbb tök magánhangzó-váltást mutatnak, így :

ma-ta adni, *mij-a* adj, *mij-at* adjatok,
ji-ta lenni, *juv-a* légy, *juv-at* és *juv-atí* legyetek.

A' többiekét nem találtam meg, jelesen nem tudom, mi a' *le-ta*, *li-ta* enni, igének parancsolója, *lej-a*, *lij-a-e'*? vagy *lav-a*? minthogy *lavíd-ta* étetni, *lavema-ta* enni kezdeni.

Regulynél van *engi*, vogulul magyarázva: *kot angveln*, azaz vedd le (a' ruhát, csizmát); továbbá folytatja Reguly: *enhlem*, *kož* *enhlem* vogulul: *kot angvilem* vetek, levetem. A' tö tehát *enh-ta* (vogulul: *angvung*), 's ennek parancsolója: *eng-i*. Ennél fogva a' parancsolónak képzője *a* is *i* volna Reguly szerint.

Castrén a' *pan-ta*, *men-ta* (tenni, menni) igék parancsolóját így mutatja fel:

Irtisi nyelvjárásban :

Szurguti nyelvjárásban :

Egy. sz.	<i>pane</i>	<i>mena</i>	<i>pane</i>	<i>mene</i>
	<i>panag</i>	<i>menag</i>	<i>paneh</i>	<i>meneh</i>
Kett. sz.	<i>panaden</i>	<i>menaden</i>	<i>paniten</i>	<i>meniten</i>
	<i>panagen</i>	<i>menagen</i>	<i>paneganat</i>	<i>menigenat</i>
Több. sz.	<i>panaden</i>	<i>menada</i>	<i>paniten</i>	<i>meniteh</i>
	<i>panat</i>	<i>menat</i>	<i>panitat</i>	<i>menidat</i>

Indicativus.

127. §. Az osztják nyelvben az indicativusnak nincs jelelője, mint általában egyik finn-ugor nyelvben sincsen. Az igező tehát, a' mellyhez az idő-alakok képzője járulnak, maga az indicativus.

Ennek jelentése már vagy *kiható* vagy *benható*, melly különbség az igével magával jár, azért a' nyelv nem is fejezi ki azt valami jelelő által, mert a' *pon-ta* tenni, *vand-ta* nézni, látni, igék

természetöknél fogva kihatók: ellemben a' *man-ta* menni, *ji-ta* lenni (fieri), *vol-ta* lenni (esse) és lakni igék, benhatók.

Az osztják nyelv indicativusa két egyszerű időalakat képez: *jelent* és *multat*; de a' névimód segítségével némely igék, úgymint: *ul-ta* lenni, *pid-ta* esni és kezdeni, *ji-ta* lenni, *pus-ta* tehetni, *mos-ta* kelleni, *taj-ta* bírni stb. szerkesztett időalakokat is képeznek, mint látni fogjuk.

128. §. Jelen idő.

A' jelen idő-alak, úgymint általában a' finn-ugor nyelvekben, egyszersmind a' jövendőt is jelenti. De sajátosság az, hogy ellenkezőleg a' finn-ugor nyelvekkel, az északi osztják jelenidő alak *l* jelet veszen föl, még pedig különbség nélkül akár kiható, akár benható jelentésű, 's akár eredeti, akár származott legyen is az ige. A' személyes ragok az egyes számban *m*, *n* —, a' többes számban *u*, *ta*, *t*, a' kettős számbeliek nincsenek Vologodszkinál, de Reguly-nél megvannak. A' praesens alakban tehát *l* jelet és a' személyes ragokat találjuk.

Az *l* a' magánhangzón végződő tökhöz közvetlenül járul, p. o. *ji-ta* lenni, *jil* leszen; *vi-ta* vinni, *vil* viszen; *taj-ta* bírni, *tajl* van neki; *tu-ta* hozni, *tul* hoz; *ma-ta* adni, *mal* ad; *le-ta* enni, *lel* eszik. Továbbá:

viša-ta yivődik, *visal* vitetik; *eslša-ta* bocsáttatni, *eslšal* bocsáttatik; *jasta-ta* szólni, *jastal* szól; *mijiša-ta* adódni, *mijišal* adatik; *lumtšipta-ta* öltöztetni, *lumtšiptal* öltöztet; *lumšiptšijiša-ta* öltözködni, *lumšiptšijišal* öltözködik; *pojksa-ta* imádkozni, *pojksal* imádkozik; *ankirma-ta* nézni, *ankirmal* néz; *nemšiša-ta* neveződni, *nemšišal* neveztetik; *ušta-ta* veszteni, *uštal* veszít; *unlta-ta* tanítani, *unltal* tanít; *šaviji-ta* menteni, *šavijil* ment.

N, *r*, *l*, *s*, *š*, *ž* utóhangú tökhöz is közvetlenül járul.

pon-ta tenni, *ponl* teszen; *man-ta* menni, *manl* megyen; *potar-ta* beszélteni, *potarl* beszél; *ul-ta* lenni, *ull* van; *vol-ta* élni, *voll* él; *mos-ta* kelleni, *mosl* kell; *pus-ta* tehetni, *pusl* tehet; *huš-ta* kísérteni, *hušl* kísért; *uš-ta* veszteni, *ušl* vesz (uštal veszít); *kanš-ta* keresni, *kanšl* keres.

A' torok-hang ntán *ž*-nek közbevetésével jár a' tőhöz, mint:

rah-ta kelleni, *ragil* kell, valamire való; *voh-ta* hini, *vogil* hí; *senk-ta* ütni, *senkil* üt; *long-ta* bemenni, *longil* bémegyén stb.

De a' többi személyekben kieshetik az *i*, mint: *vohlem*, *vohlen*, *vogil*, *vohlu*, *vohleta*, *vohlet*. Az *ï* helyett *a* is van, kivált *Reguly*nél, mint *ragal*, *ragil* helyett, *hagal* nevet, *hagil* helyett, *janggal* megyen, jár, *jangil* helyett.

A' *t* (*d*) utóhangú tökhöz közvetlenül járul, de a' *t-t* *d-vé* lágyítja, mint:

ed-ta kimenni, *edl* kimegyen; *kid-ta* küldeni, *kidl* küld; *jud-ta* vetni, *judl* vet; *lid-ta* akarni, *lidl* akar; *pid-ta* esni, kezdeni, *pidl* esik, kezd; *jogod-ta* jutni, *jogodl* jut; *akid-ta* gyűjteni, *akidl* gyűjt.

E' szerint könnyű mindenféle igének a' praesensét alakítani.

Egyszersmind látjuk a' felhozott példákból, hogy ezen praesensstöbéli *l* valóban ott van mindenféle jelentésű és alaku igében. Magában az egyes számnak harmadik személyét is kifejezi, azért az osztják igének nincs külön jelelője az egyes számú 3-dik személynek számára. Az *l*-es tő azután a' többi személyes ragokat *e*-hangzóval veszi föl, mely a' többes szám első személybeli *u* előtt kiveszen. Némelly példa világossá teszi a' nyelvnek eljárását:

- ma-ta* adni : malem, malen, mal adok, adsz, ád,
malu, maleta, malet adunk stb.,
ji-ta lenni : jilem, jilen, jil leszek stb.,
jilu, jileta, jilet leszünk stb.,
vö-ta vinni : vilem, vilen, vil viszek stb.,
vilu, vileta, vilet viszünk stb.,
jasta-ta szólni: jastalem, jastalen, jastal szólok stb.,
jastalu, jastaleta, jastalet szólunk stb.,
jogod-ta jutni: jogodlem, jogodlen, jogodl jutok stb.,
jogodlu, jogodleta, jogodlet jutunk stb.,
voh-ta hini : vogilem, vogilen, vogil hívok, hísz, vagy:
vohlem, vohlen, vogil hí,
vohlu, vohleta, vohlet hívunk stb.

A' kettős számbeli ragozásnak, a' mint mondtam, *Vologodszkin*ál nincs példája (t. i. a' jelen időben).

129. §. A' *Reguly* jegyzékében számos ige szó van *vogulul*

magyarázva, melyeket a' személyek szerint összeállítva közlök, a tárgyazs igéket kihagyván innen.

Világosság kedviért a' *Reguly ti (tä)* névimódját is rekesztben hozzá teszem, azt itt-ott a' Vologodszki-féle szóval ismertetvén.

Első személybeliek.

<i>ti</i> névimód.	<i>Vogul jelentés.</i>	
ašlem (aš-ti)	vatem	szedek,
rah ašlem	pił vatem	bogyót szedek,
artlem (ard-ti = ord-ta)	urtem	osztok,
ägetlem (äged-ti = akid-ta)	äten	szedek,
jaga ägetlem	akven' ätilem	egybeszedem,
eullem (eul-ti = evil-ta)	ajtem	hiszek,
ogollem (ogol-ti)	vajlem	szállók, megyek,
pogoln ogollem	—	faluban megszállók,
ulem (u-ti = vi-ta)	vim	veszek,
ullem (ul-ti)	olem	vagyok,
ullom		
verl ti ullom	ašt olem	dologban vagyok,
untltätilem (untltäti-ti)	kanštahem	tanulok, szokom,
ušlem (uš-ti = uš-ta)	kantem	találók, felismerek,
ušlem (uš-ti = uš-ta)	unsem	általmegyek,
učilem (uči-ti)	tangem	akarok,
kaslom (kas-ti)	kasem	húzok,
katlem (kad-ti)	puem	fogok,
käslem (käs-ti = kaš-ta)	kinzem	keresek,
kišlem (kiš-ti = his-ta)	kułtem	maradok,
konhlem (konh-ti)	kangem	hágok,
khorem (khor-ti = hor-ta)	nujem	nyúzóok, fosztok,
hallem (hal-ti)	kuleim (iét)	hálók (éjjel),
hojlem (hoj-ti)	kujem	fekszem,
honhlem (honh-ti)	talem	felszállók, hágok,
hongoltlem (hongold-ti)	taltem	felszállítok, hágatok,

ti névimód.

Vogul jelentés.

jahlem (jah-ti = jank-ta)	jälem	megyek, utazom,
jastelem (jaste-ti = jasta-ta)	lauem	szólok,
jertlem (jerd-ti)	jarltem	feltartóztatok,
jemellem (jemel-ti)	esemauem	szégyenkezem,
jiлом (ji-ti)	jum	jövök, leszek,
jislom (jis-ti = jaś-ta)	ajem	iszom,
jogotlem (jogod-ti)	johtem	jutok.
longlem (long-ta)	šältem	bémegek,
lilom (li-ti)	tem	eszem,
laulom (lau-ti)	latem	szidok,
laotlem (laod-ti)	tauem	rágok,
litlem (lid-ti)	tangem	akarok,
logotlem (logod-ti)	kiutem	köszörülök,
luotlem (luod-ti = lod-ta)	joutem	veszek, emo,
nauerlem (nauer-ti = navir-ta)	suoltem	ugrom,
nomlem (nom-ti)	nomisem	gondolok, emlékezem
ńogohlem *) (ńogol-ti)	kajtem	utána megyek,
suoslem (suos-ti = šuš-ta)	joamem	lépek,
seurlem (seur-ti = sevir-ta)	sajrem	vágok,
sasemlem (sasem-ti)	sasem	öntök,
sukatlem (sukad-ti = šugad-ta)	säkvetem	kínozik,
sometlem (somed-ti = sumid-ta)	mäzem	ruházok,
seulem (seu-ti = sevi-ta)	sägem	szövök, fonok,
rondlem (rond-ti)	rošem	késem,
tajlem (taj-ti)	ańšem	bírok, van nekem,
tallem (tal-ti)	kartem	húzóok, szívok,
termälälem (termälä-ti)	molimtahtem	sietek,
portertlem (poterd-ti)	potertem	beszéllek,
pagoptälem (pagoptä-ti)	patemtem	pattogok,
peullem (peul-ti)	pulem	fúvok,
pojksilem (pojksi-ti)	pojksëm	kérek,
vantlem (vand-ti)	šunzem	látok,
vanteltälem (vanteltä-ti)	šušeltem	látatok, mutatok,
mälem (mä-ti)	mim	adok,
menlem (men-ti = man-ta)	minem	megyek.

*) Külömben ńogollem.

Harmadik személybeliek.

<i>ti</i> névimód.	<i>Vogul</i> jelentés.	
ãol (au-ti)	auti	folyik,
ariil (ari-ti)	eri	énekel,
art ariil	ert eri	énekeket énekel,
artmel (artmi-ti)	artmi	?
amerl (amer-ti)	amerti	merül, merít,
älel, ebben:		
pagol älel	šahl mirli	menydörög,
epsetel (epse-ti = epsand-ta)	ätintahti	szagos, büzől,
uul (u-ti = û-ta)	hrangi	kiált,
uratl (urad-ti)	voräti	erölködik,
karatl (karad-ti)	(amp) karti	(eb) ugat,
hahlel (hahl-ti = holla-ta *)	lunži	sír,
jietl (jied-ti)	rägvi	eső esik,
lahl (lald-ta?)	lilti	lélezkik,
lalmel (lalem-ti)	tolmenti	lop,
lapel (lap-ti)	lapi	?
lihmel (likem-ti)	likmi	történik, megesik,
laetl (laued-ti)	lauti	szid,
	lauti äm nobelom	szid engem,
lajl (laj-ti = loj-ta)	kani	függ,
ňagal (ňah-ti)	muinti	nevet,
šatl (=šas-ta)	sujti	hangzik, érzik,
masl (mas-ti = mos-ta)	eri	kell,
jangal (jang-ti)	—	megyen,
togolne jangal	tilemli	repül.

Második személybeli szók nincsenek a' jegyzékben.

Nagy szerencsére Reguly felírta a' *men-tü* igének teljes praesensét, az *ol-ta* igéét is, a' dualis kivételével. Mind a' kettő itt következik.

*) Itt is hl = ll; hohl-ti = hollata.

J e l e n i d ő .

<i>Egyes szám.</i>	<i>Kettős szám.</i>	<i>Többes szám.</i>
ma menlem	min menlamin	mung menlu
nang menä	nen menätn	nang menä
lu menl	lin menätn	lu menlet.

ma ollem	—	mung ollu
nang ollen	—	nang ollen
lu oll	—	lu ollet.

Magánosan állanak: *velpislälu* vadászunk, mi Vologodszki nyelvén *velpastalu* volna, de Reguly *äüslém* vogul szóval magyarázza, minek csak *velpislälem*, vadászok, felellhet meg.

jaulmälu, vetünk, *sajp jaulmälu* kötelet vetünk, mit Reguly úgy fejez ki vogulul: *tali rébitungve* = kötelet vetni, holott így volna helyesen: *tali rébiteu*.

Föltetsző *a'* *nang menä* (Vologodszki szerint: *näng menlen*) te mégy, 's *nang menä* (Volog. szerint: *neng menlen*) ti mentek: holott az *ollen* vagy, vagytok, szabályos. De az *l a'* dualis 2-dik és 3-dik személyében sincs meg. Castrénnél, mint legitt látható, erre nézve nincs szabálytalanság.

130. §. *A'* Castrén által ismertetett déli osztják nyelvjárásokban *a'* jelen időnek jelelője *t*, melly az éjszaki nyelvjárásbeli *l*-nek felel meg. Legyen például *a'* *menni* ige, *a'* melly itt *man-ta*, *a'* déli osztjákban C. szerint *men-daj*, 's mellynek jelen időbeli ragozása imígy áll Vologodszki és Castrén szerint:

Egy. sz.	man-l-em	megyek	C. men-d-am,
	man-l-en	mégy	men-d-an,
	man-l	megyen	men-t.
Több. sz.	man-l-u	megyünk	men-d-eu
	man-l-eta	mentek	men-d-eda
	man-l-et	mennek	men-d-et.

A' *kettős számot* így adja C. *men-de-men* mi ketten megyünk, *men-de-den* ti ketten mentek, *men-de-gen* ök ketten mennek.

131. §. A' űnn-ugor nyelvek körében eme' feltűnő sajátágát az osztják nyelvnek lehet-e *gyakorító* erejűnek tartani? minél fogva az osztják igének jelen ideje tulajdonképen frequentativ alak volna. Ezt a' felfogást, úgy látszik, a' nyelv maga nem igazolja. Mert ha az *l*-es vagy *t*-s alak nem tisztán jelen időbeli, hanem gyakorító jelentésű volna: mellette, ámbár uralkodóvá lett, mégis a' gyakorító képző nélküli alak is találkozónék imitt amott. P. o. *ollyankor*, mint az evang. 2, 6. *ning elta edl lavilta ho* te belőled jő ki az őrző, — épen nincs helye a' frequentativumnak, mégis ott van az *l* (ed-l). — Sokat bizonyítanak a' Reguly felhozta példák is, a' mellyek soha nincsenek frequentativ vogul igével megmagyarázva.

Van ugyan a' jegyzékben öt *nem l*-es szó, mellynek vogul magyarázatja praesens alakú, úgymint:

nomelmäsem	vog. nomelmatem	emlékezem
jorämäsem (jorema-ta)	» jorulem	felejték
angermäsem (ankirma-ta)	» angvätem	tekintek, nézek
kazelesem (kazala-ta)	» kazalem	nézegetek
kuoltsem	» kuloslem	?

mégis azokat, praesens alakú magyarázatok ellenére, múlt időbeli alakoknak nézem.

Továbbá nem keveset nyom, hogy a' passiv alaknak praesense is megtartja az *l*-et, mint a' **137. §**-ban látjuk.

Végre a' világosan gyakorító ige-tők is a' jelenidejőket csak úgy képezik *l* által, mint akármellyik. P. o. *kazala-ta* nézni, nyilván gyakorító alak, mégis a' jelenidőt így képezi: *kazala-l-em*, *kazala-l-en*, *kazala-l*; *kazala-l-u*, *kazala-l-eta*, *kazala-l-et*. *Ojanget sistam sambödet, li torim kazalalet* boldogok a' tiszta szívűek, ők istent látják (nézik). 5, 8. — Így *ed-ta* kijönni, gyakorítója: *edl-ta* kihövegetni, *edlta-ta* kihözogatni: mégis: *edlta-l-em*, *edlta-l-en*, *edlta-l* kihözogatok, kihözogatsz, kihözogat stb. *Ma ningilana jastalem, torim než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* én nektek mondom, isten még a' kövekből is kihözogat fiakat Ábrahámnak. 3, 9.

A' magyar nyelvben van egy tünemény, a' mellyet én az osztják nyelvbeli tüneményhez hasonlítok. Tudva van, hogy *ev*, *iv*, *hiv*, *lev*, *tev*, *viv*, *vev* ige-tők a' jelenidőt így képzik: *e-sz-em*, *i-sz-om*, *hi-sz-ek*, *le-sz-ek*, *te-sz-ek*, *vi-sz-ek*, *ve-sz-ek*, a' melly *sz* a' többi idő-alakban és módokban nincsen. Van ezeken kívül még néhány

ige, a' mellyek *sz-je* nyilván nem a' tőhöz tartozik, így *vonni*. Még Pereszlényi úgy tudja, hogy csak a' praesensben lehetséges a' *von-z-ok*, *von-z-asz*, *von-z-on*, *von-z-unk* stb. a' többi alakok mind *von-tötül* valók. Az *úszni* ige talán már réges régen *úsz*: de valamennyi finn-ugor nyelvben *u*, vagy *uj* a' tő. A' *tetszeni* igének régi töje *tet*, ezt tudják még nyelvemlékeink. A' *ját-ék* szó is azt mutatja, hogy a' *játszani* igének töje *ját*, nem *ját-sz*; ez az alak tehát, úgy mint *tet-sz*, azon *sz-es* igékhez tartozik. A' nélkül, hogy meg birnám fejteni eme' tüneményét a' magyar nyelvnek, szabad legyen azt az osztják nyelvnek általános tüneményéhez hasonlítani.

M ű l t i d ő.

132. §. Az éjszaki osztják nyelvben a' múlt időnek képzője-s, melly magánhangzós végü tőkhöz közbevetetlenül, mássalhangzós tőkhöz pedig többnyire *ï*-nek közbevetésével járul, p. o.:

<i>vohlïji-ta</i>	leszálldosni,	<i>vohlïlïji-s</i>
<i>purïrïji-ta</i>	kérdezni,	<i>purïlïji-s</i>
<i>sïstamïji-ta</i>	tisztúlni,	<i>sïstamïji-s</i>
<i>lïlla-ta</i>	háborodni,	<i>lïlla-s</i>
<i>ella-ta</i>	támadni,	<i>ella-s</i>
<i>esla-ta, esl-ta</i>	ereszteni,	<i>esla-s</i>
<i>kazala-ta</i>	látni,	<i>kazala-s</i>
<i>vogol-ta</i> és		
<i>vohla-ta</i>	leszállani,	<i>vohla-s</i>
<i>lïkaza-ta</i>	haragunni,	<i>lïkaza-s</i>
<i>šešmaža-ta</i>	megszállani,	
	lakni kezdeni,	<i>šešmažas</i>
<i>omïša-ta</i> és		
<i>omša-ta</i>	leülni,	<i>omša-s</i>
<i>vortasa-ta</i>	hányódni,	<i>vortasa-s</i>
<i>unlta-ta</i>	tanítani,	<i>unlta-s</i>
<i>lolimta-ta</i>	állítani,	<i>lolimta-s</i>
<i>lerama-ta</i>	nyilvánúlni,	<i>lerama-s</i>
<i>nomïlma-ta</i>	gondolni,	<i>nomïlma-s</i>
<i>paltama-ta</i>	ijedni,	<i>paltama-s</i>
<i>kaltma-ta</i>	kelni,	<i>kaltma-s</i>

<i>vohma-ta</i> és		
<i>vogema-ta</i>	híni,	<i>vogema-s</i>
<i>šuzema-ta</i>	közeledni,	<i>šuzema-s</i>
<i>vanama-ta</i>	közeledni,	<i>vanama-s</i>
<i>kil-ta</i>	küldeni,	<i>kita-s</i>
<i>potard-ta</i>	beszélleni,	<i>potarta-s,</i>
	de	
<i>pard-ta</i>	parancsolni,	<i>pard-i-s</i>
<i>ver-ta</i>	csinálni,	<i>ver-i-s</i>
<i>edl-ta</i>	kijönni,	<i>edli-s</i>
<i>voh-ta</i>	híni,	<i>vog-i-s</i>
<i>pid-ta</i>	esni, kezdeni,	<i>pit-s</i>
<i>jogod-ta</i>	jutni,	<i>jogot-s</i>
<i>akid-ta</i>	gyűjteni,	<i>akit-s</i>
<i>pon-ta</i>	tenni,	<i>pon-s</i>
<i>man-ta</i>	menni,	<i>man-s</i>
<i>evil-ta</i>	hinni,	<i>evil-s, evili-s</i>
<i>kil-ta</i>	kelni,	<i>kili-s</i>
<i>hul-ta</i>	hallani,	<i>huli-s</i>
<i>omš-ta</i>	ülni,	<i>omš-i-s</i>
<i>už-ta</i>	veszni,	<i>uži-s</i>
<i>ú-ta</i>	kiáltani,	<i>uvi-s</i>
	tehát:	

taj-ta bírni, *tü-ta* születni, *taj-šs*, *tiji-s*, nem *tajs*, *tjjs*, annál inkább, mert *hi-ta* (*hij-ta*) hagyni, *hiji-s*; azért is jobb lesz (*hoj-ta* fekünni) *hoji-s*, mintsem *hojs*.

<i>vi-ta</i>	venni, vinni,	<i>vi-s</i>
<i>ji-ta</i>	lenni,	<i>ji-s</i>
<i>tu-ta</i>	hozni,	<i>tu-s.</i>

Nem várt alakok: 1) *jang-ta* fordulni, menni, a' mellynek múlt alakja *jangas*. *Isus jangas Halilej mu lovatna* Jézus jára a' Galileai föld vidékeire. 4, 23. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vozet sagat* Jézus megfordula minden nagy és kis városokban. 9, 35.

2) *langmats* ebben: *Isus lita langmats* Jézus enni akara (megéhezett). Itt csak *langma-ta* akarni kezdeni (*langa-ta* akarni) ige lehetséges, a' mellynek múltja, az igen számos hasonlagosság

szerint, *langma-s* volna. Lehet, hogy csak nyomtatási hibából áll *langmats*, vagy néha *t* hangzik *s* előtt.

A' felhozott példákbul azt lehet kihozni: A' múlt időnek képzője *s* rövid magánhangzó után közbevetés nélkül, hosszú vagy iker magánhangzó után *j* vagy *u* közbevetésével, mássalhangzó után pedig vagy közbevetés nélkül, vagy *ï*-nek közbevetésével járul a' tőhöz. A' személyes ragok csak a' kiejtés szerint változtatnak a' szabályon, p. o.: *vantï*s látott, *vogï*s hívott:

Egyes sz.	vant-s-em,	vant-s-en,	vant-ï-s,
Többes sz.	vant-s-u,	vant-s-eta,	vant-s-et.
Egyes sz.	vog-s-em,	vog-s-en,	vog-ï-s,
Többes sz.	vog-s-u,	vog-s-eta,	vog-s-et.

A' többes szám 2. személyében *eta* helyett *ta* is áll, p. o. *alli vïsta* (vïseta) *pa alli mijat* ingyen vettétek 's ingyen adjátok. 10, 8.

Az *ul-ta* lenni igének múlt alakja *ul-s* volna, de mindenkor csak *us*, tehát: *usem, usen, us; usu, usta* (useta), *uset*, voltam stb.

A' kettős számnak egy példája *pitsangen*, ebben: *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* előbb mintsem együtt élni kezdének. 1, 18. — Látjuk, az ige: *pid-ta* kezdeni, *pit-s* kezdett; tehát *pitsem* kezdettem stb. *pitsu* kezdettünk, *pitsangen* kezdettek ketfen. Az első és második személy nem fordulnak elő, de Castrénnél is a' 3-dik személyes-rag *ñen* lévén, a' nála lévő paradigmának hasonlóságára szerint bátran az 1. személyes ragot *men*, a' 2-dikat *den*-nek gondolhatjuk, 's így alakíthatjuk a' dualist: *pitsamen, pitsaten, pitsangen*. A' *pid-ta* igének teljes múlt alakja e' szerint:

Egyes sz.	pitsem,	pitsen,	pits (pitï)s,
Többes sz.	pitsu,	pitseta,	pitset,
Kettős sz.	pitsamen,	pitsaten,	pitsangen.

132. §. A' Reguly jegyzetében következő múlt időbeli alakok fordulnak elő:

tais (tajis)	vog.	tels	lett, volt
enmes	»	jänumes.	nőtt, nagygyá lett
učïsem	»	—	akartam
mentä uçïsem	»	minung jemtelesem	menni akartam
uosis	»	uosis	veszett
kales	»	posält	halt, vége lett
jïis	»	jemts	lett

kaseng jis	vog.	aumel jemts	beteg lett
košt tábelsem	»	kot tibeltleslem	eltévedtem
kiltsem	»	sajkelesem	sértettem
rahnes	»	rägäts	?
maltsales	»	ärits	?
tahnamtés	»	talmäts	elvált ?
jeces	»	ostis	?
hotles	»	katels	nappalodott
ožilisem	»	kontkatsem	?
korisem	»	purmätesem	?
majleptesem	»	mujlung johts	vendégül jött
koš kontes	»	ojes	megfizetett
ligažis	»	lavošes	megharagutt
ulmisem	»	ulmjäsem	álmodtam
ma mensem	»	minsem	mentem.

Az *ol-ta* (*ul-ta*) lenni, szót pedig így ragozza :

ma osm, osem	—	mung osu
nang osn	—	nang osten
lu os	—	lu oset.

Kár, hogy nem jegyezte föl dualisát is.

134. §. Forduljunk a' déli osztjákra, mint azt Castrén előadja. A' 102. §-ban írja, hogy az osztják nyelvben a' praeteritumnak nincs jelelője, hanem a' személyes ragok közbevetetlenül járulnak az igetőhöz, tehát: *panem* letévék. E' szerint, ha így volna a' dolog az éjszaki nyelvben is, *ponem* volna ott a' múlt alak, »letévék.« De ezt nem találhatni, mert ott van: *pon-l-em* leteszek, és *pon-s-em* letévék, letettem. Az előző 101. §-ban kivételeket is hoz föl, azt mondván: A' múlt időnek kifejezésére némelly nyelvjárásban az augmentatív képzős, másokban a' deminutív képzős ige szolgál, p. o. *tēgetmem* repültem, *vermem* csináltam; *pansim* letettem. — A' *pansim* alak azonos az éjszaki *ponsem*-mel, ez hát a' mi szabályunk alá esik. Ebben az *s* nem deminutív képző, hanem a' múlt időnek képzője; Castrén maga a' 97. §-ban az *s*, (*c*) képzőt augmentatívnek mondja, melly hathatós sebes cselekvést jelöl. Ugyanott az *m* képzőrül azt tanítja, hogy »momentan« igéket képez; a' *tēgetmem* tehát inkább »reppenek« vagy a' múltban »repentem« jelentene. De Castrén bizonyosan nem csalatkozik vala,

midőn a' *pan-em*-féle alakot múltbelinek találta, 's azt az egész munkáján keresztül annak adja ki. Az Irtis- és Szurgut-nyelvjárásokban tehát így áll ez:

Egyes sz.	panem	panem
	panen	panet
	panet	pandah.
Kettős sz.	panemen	pandamen
	paneden	panten
	paneden	panten
Többes sz.	paneu	pandauh
	paneden	panten
	panet	panitl.

Vagy:

Egyes sz.	menem	menem
	menen	menen
	menôt	men
Kettős sz.	menmen	menmen
	menden	menten
	mengen	mengen
Többes sz.	meneu	meneuh
	menda	menteh
	menet	ment.

Lesz még alkalmunk visszatérni Castrénnek emez alakjaihoz, itt csak múlt időbeli jelentésöket tekintjük, a' mellyre nézve lehetetlennek tartom, hogy Castrén csalatkozott volna. Hisz illyetén alak ott van a' finnben és a' magyarban is:

pan-i-n	tev-ék
pan-i-t	tev-él
pan-i	tev-e
pan-i-mme	tev-é-nk
pan-i-tte	tev-é-tek
pan-i-vat	tev-é-nek.

A' finn nyelvtan imperfectum-nak nevezi ez alakot, mint a' régibb közönséges magyar nyelvtan is. De már bizonyossá lett, hogy a' magyarban ez alak a' praeteritum historicum, melly Sylvesternél a' perfectumot is elnyelte. Alkalmasint nem csalatkozunk,

ha a' Castrén alakját is ilyen praeteritum historicumnak vesszük, melly a' perfectumot is elnyeli azon emberek nyelvében, a' kiktül Castrén a' nyelvet tanulá. A' finn grammatika és talán az élő nyelv is a' skandináv grammatika befolyása alatt 's a' svéd nyelv példája után vesztették el a' praeteritum historicum fogalmát és gyakorlását.

135. §. A' leggyakoribb szerkesztett idő-alakok ezek:

1) *jastata pidl* mondani fog, ez tehát egész magyarosan így ragoztatik:

Jelen idő:	<i>jastata pidlem,</i>	<i>jastata pidlen,</i>	<i>jastata pidl;</i>
	<i>jastata pidlu,</i>	<i>jastata pidleta,</i>	<i>jastata pidlet;</i>
Múlt idő:	<i>jastata pitsem,</i>	<i>jastata pitsen,</i>	<i>jastata pits;</i>
	<i>jastata pitsu,</i>	<i>jastata pitseta,</i>	<i>jastata pitset.</i>

A' jelen idő e' szerint a' futurumot teszi, a' múlt pedig ilyen jelentésű: szólni kezdtem stb.

2) *jastim ull* mondva van, tehát: *jastim ullem, j. ullen, j. ull; jastim ullu, j. ulleta, j. ullet;* mondva vagyok stb.

jastim us mondva volt, tehát: *jastim usem, j. usen, j. us; jastim usu, j. usta, j. uset;* mondva voltam stb. De a' 2) alatti szerkesztett időalak szenvedő jelentésű.

Conjunctivus.

136. §. Castrén a' 109. §-ban arrul értesít, hogy a' Szurguti nyelvjárásban igen gyakran előfordul egy *ñ* képzős conjunctivus, így *pan-ñ-am* letennék, *ver-ñ-am* csinálnék. Továbbá azt mondja ez alakról, hogy személyes ragozása egészen azonos a' Szurgut névszónak birtokos ragozásával, így:

Egyes sz.	<i>pan-ñ-am</i> letennék	<i>ver-ñ-am</i> csinálnék
	<i>pan-ñ-an</i> letennél	<i>ver-ñ-an</i> csinálnál
	<i>pan-ñ-atl</i> letenne	<i>ver-ñ-atl</i> csinálna.
Kettős sz.	<i>pan-ñ-amen</i>	<i>ver-ñ-amen</i>
	<i>pan-ñ-in</i>	<i>ver-ñ-in</i>
	<i>pan-ñ-in</i>	<i>ver-ñ-in.</i> -
Többes sz.	<i>pan-ñ-auh</i> letennénk	<i>ver-ñ-auh</i> csinálnánk
	<i>pan-ñ-in</i> letennétek	<i>ver-ñ-in</i> csinálnátok
	<i>pan-ñ-itl</i> letennének	<i>ver-ñ-in</i> csinálnának.

Az éjszaki osztjákban, mennyire ismerem, csak az evangélium 5, 39-ben fordulna elő: *hun hoj hadnal ningen* = ha ki megcsapna tégedet. De megvan a' vogulban is, mint:

Egyes sz.	ol-n-em	var-ni-lem csinálnám azt
	ol-n-en	var-ni-len csinálnád
	ol-n-i volna	var-ni-ta csinálná.
Többes sz.	ol-n-ov volnánk	var-ni-lov csinálnók
	ol-ni-ne volnátok	var-ni-lan csinálnátok
	ol-n-at volnának	var-n-anel csinálnák. *)

Már a' vogul és osztják szók magyar fordítása is mutatja, hogy ez az alak a' magyarban is megvan, *n* képzővel (vol-*n*-ék, csinál-*n*-ám); de ott van a' finnben is, a' hol concessivusnak nevezik, így: *ol-ne-n* volnék, *ol-ne-t* volnál, *ol-ne-e* volna; *ol-ne-mme* volnánk, *ol-ne-tte* volnátok, *ol-ne-vat* volnának. Ezt a' módot tehát, akár conjunctivusnak, akár concessivusnak, akár condicionalisnak nevezzük, eredeti finn-ugor módnak tarthatjuk.

Szenvedő ige.

137. §. Szenvedő igének jelentésével járnak a' számos *s* képzős igék, (**107. §.**) a' mellyek magára, az alanyra hatók (reflexiva); járnak az *m*-es névimód és *ul-ta* segéd igével szerkeződött idő-alakok, mint *jastim-ull* mondva van, *jastim-us* mondva volt. De szorosan véve szenvedő igealak az, melly nem az időt és módot, hanem a' személyes vagy praedicativ ragot megelőző képző által lesz. Ezzel különbözik a' szenvedő ige-alak minden származott igétül, noha, mint a' magyar nyelvben is, az eredeti szenvedő alak azután még képzővel is tetéztetik. A' személyes ragot megelőző képző *aj a*, p. o. *jošlal ohtina ningen tulajin* kezeiken te vitetel. 4, 5. — *sirš-na kulna hijisa luel* akkor az ördög által elhagyatott. 4, 11. — *lu hoža tutlusa aradtel muzingodet* ő hozzá vittetek mindenféle beteg. 4, 24. — *madet vožatljajit veskat ver vorna* a' kik üldöztettetnek az igazságért. 5, 10. — *hun nängilan takilje lavidta pidlajitan ma vorna* ha tük hijába szidatni fogtok én érettem. 5, 11. — *put jilbija an omišla* a' fazék alá nem ültettetik. 5, 15. — *ningen sud-hoja al*

*) Lásd: *A' Kondai Vogul Nyelv* 101. meg 104. lapját; a' *Nyelvt. Közl.* X. köt. meg a' *Kondai Márk evangéliuma* 206. lapját; a' *Nyelvt. Közl.* X. köt.

masajin, pa al jutsajin ningen turma-hot libija te a' birónak ne adas-
sál által, 's ne vettessél a' tömlőczbe. 5, 25. — *anta nin nogajen iza-*
gat tuting sarasa julmala mintsem a' te egész tested a' tüzes ten-
gerbe vettessék. 5, 29. — *hanne-hojetna liel at iziklajit* az emberek
által ők hogy dicsértessenek. 6, 2. — *hanne-hojetna liel at vandlajit*
az emberek által ők hogy láttassanak. 6, 5. — *li nomislet, li ar*
potrelna hullajit ők azt vélik, ő sok beszédök miatt hallgattatnak
meg. 6, 7. — *nen turum azenna liel labidlajit* tí mennyei atyátok
által ők étettetnek. 6, 26. — *nängilan sudidta pidlajita* tik itéltetni
fogtok. 7, 2. — *nängilan al manzilajita* tik el ne tapostassatok. 7, 6.
— *turum nubit poget padlem turmaja jultalajit* a' mennyország fiai
a' sötét toronyba vettetnek. 8, 12. — *lu hoza ar hojadet tusa* ő hozzá
sok ember viteték. 8, 16. — *si mort hop humbetna temta pitsa* any-
nyira, (hogy) a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24. — *nin*
evilpsajenna noh visajin te hited által fölvétel. 9, 22. — *hurijat,*
nemhojatna al usla féljetelek, (hogy az) senki által meg ne tudassék.
9, 30. — *hun nängilan vožadta pidlajitan* ha tik üldöztetni fogtok.
10, 23. — *nem-huntsi simis pos an vandijim us Israil muna* soha
ilyen csuda nem látatott volt Israel földjén. 9. 33.

Az elősorolt helyekben következő alakok fordulnak elő:

Jelen idő.

Egyes szám:

2. szem. *tulujin* vitetel.
3. szem. *omisla* ültettetik, *julmala* vettetik, *usla* tudatik, *nila*
láttatik (*madot an nila* a' ki nem láttatik. 6, 18.), *verla* tétetik.

Többes szám:

2. szem. *pidlajita* és *pidlajitan* fogattok, e' helyett: fogtok
(tétetni stb.).
3. szem. *vozatlajit* üldöztettetnek, *iziklajit* dicsértettetnek,
vandlajit láttatnak, *hullajit* hallatnak, *labidlajit* étettetnek, *julta-*
lajit vettetnek.

Világos, hogy a' jelenidőnek *l* jelelője után a' szenvedő képző
aj következik, 's ez után a' személyes vagy praedicativus rag, melly
nem *e*-vel, hanem *i*-vel jár. A' harmadik személyben azonban *aj*

helyett csak *a* van. A' *tu-ta* hozni, vinni igének jelenideje: *tu-l*; tehát szenvedője: *tu-l-aj*, mely így ragoztatik: *tulajim, tulajin, tula; tulajiu (tulaju?), tulajita* vagy *tulajitan, tulajit*. Így *pid-ta* kezdeni, fogni; praesens: *pidl*, passivum: *pidlajim, pidlajin, pidla; pidlaju, pidlajita*, v. *pidlajitan, pidlajit*. Így *us-ta* ismerni, tudni; praesens: *uslem, uslen, usl* stb. passivum: *uslajim, uslajin, usla; uslaju, uslajita* v. *uslajitan, uslajit*.

Mult idő.

Egyes szám:

2. szem. *visajin* vitettél, *noh visajin* segéltetettél, *masajin* adattál, *jitsajin* vetettéted.

3. szem. *tusa* hozatott, *pitsa* kezdetett, *tutlasi* hozogattatott, *hijisa* hagyatott.

Többes szám:

Ennek példái nem fordulnak elő, de ki lehet tölteni a' híjakat A' múlt időnek képzője *s*, ezután járul a' passivum képzője stb. Világosabb lesz a' nyelv eljárása, ha a' *tu-ta* hozni, *vü-ta* vinni igék mind praesensét mind praeteritumát kitesszük.

Tehát: *tul* hoz, *vül* viszen; *tus* hozott, *vüs* vitt így ragoztatnak

tulajim	tusajim	vüajim	visajim
tulajin	tusajin	vüajin	visajin
tula	tusa	vüla	visa;
tulaju	tusaju	vüaju	visaju
tulajita (tan)	tusajita	vüajita	visajita
tulajit	tusajit	vüajit	visajit.

A' kettős számnak példái nem fordulnak elő.

138. §. Regulynél kevés szenvedő alakot találni, úgymint,

Jelen időbeliek:

nilü vogulul *nejli* és *nangi*, azaz látszik, láttatik;
ägatlü, szjrp ägatlü vogulul *tali nabitavi*, azaz a' hajókötél függ, függesztetik;

sogatlaju vogulul *savetau* kínoztatnak.

E' három szó Vologodszkinál: *nü-ta* nézni, *agüd-ta* függni, *šogad-ta* szenvedni.

Mult időbeliek:

<i>potsaim</i>	vogulul	<i>poľvesem</i>	fáztam
<i>sengmesaim</i>	»	<i>muimätauesem</i>	melegedtem
<i>ojmsaim</i>	»	<i>ajlmätsem</i> (sic!)	aludtam, álmodtam
<i>kajsü</i>	»	<i>kajves</i>	felakadt.

Hogy a' fáztam, melegedtem, felakadt passiv szókkal van kifejezve, azon nem akadhatni fen. Az aludtam vagy álmodtam vogulját Reguly jelenidőben jegyezte, *ajlmätsem* helyett. — Vologodszkinál: *pod-ta* fázni, mi Castrénnél passiv alakban áll, *pôtájem* hült; — *šank* hő, melegség; *šankim-ta* (*šankmü-ta*) izzadni, tehát *šankmüšajim*, a' Reguly *sengmesaim*-ja, Castrénnél is *čenkämajem* hült; — *ulmiji-ta* álmodni. — A' negyedik szó se Vologodszkinál se Castrénnél nicsen. Ez *kaj-ta* akadni, függni, vogulul *kaj-ungve*.

139. §. Castrén előadása szerint (117—119. §§.) a' szenvedőnek képzője a' múltban *aj*, melly közvetlenül a' tőhöz járul; a' jelenben pedig *taj* vagy *daj*; a' Szurgut nyelvjárásban *oj*, meg *toj*. Látjuk, ez azonos az éjszaki nyelvbéli képződéssel, tudván, hogy Castrén nem ismer a' s-es múltat, s hogy a' déli nyelvben a' praesens jelelője *t* (*d*) az éjszaki nyelvnek *l*-jének felel meg. Castrén az *untt* tanít, igén, melly nálunk *unlt*, mutatja a passiv ragozást; tanúság végett hozzája tesszük a' mienket.

A' praesens-tő.

Castrén szerint:

untted.

az éjszaki nyelv szerint:

unttal.

Egyes szám:

unttedajem

unttedajen

unttedaj

unttalajim v. untlajim

unttalajin v. untlajin

unttala v. unttla.

Kettős szám:

unttedajmen

unttedajden

unttedajgen

— ?

— ?

— ?

Többszám:

unttedajeu
unttedajda
unttedajet

unttalaju v. untlajju
unttalajita v. untlajita
unttalajit v. untlajit.

A' praeteritum-tő.

Castrén szerint:
untt.

az éjszaki nyelv szerint:
unttas.

Egyszám:

unttajem
unttajen
unttaj

unttasajim
unttasajin
unttasa.

Kettős szám:

unttajmen
unttajden
unttajgen

—
—
—

Többszám:

unttajeu
unttajida
unttajet

unttasaju
unttasajita v. -tan
unttasajit.

Castrén szerint (120. §.) abban is megegyez a' déli nyelv az éjszakival, hogy az m-es névimód a' létigével együtt passivumot jelent, p. o. *kitem uttam* (az éjszaki nyelvben *kitim ullah*) küldetem, küldve vagyok; *kitem údem* (az éjszaki nyelvben *kitim usem = ulsem*) küldettem, küldve voltam.

Az éjszaki vogul nyelvben a' passivnak képzője *au*, melly a' múltban *v*-vé szorúl össze; a' deliben *ov* és *v*, így: *kiet*, osztják *kit* = követ, küld

	Vogulban :			Osztyákban :	
kietem	kietauem	kietovem	kidlem	kidlajim	
kieten	kietauen	kietoven	kidlen	kidlajin	
kieti	kietau(e)	kietovē	kidl	kidlaj.	
kietsem	kietvesem	kietvesem	kitsem	kitsajim	
kietesen	kietvesen	kietvesen	kitsen	kitsajin	
kietes	kietves	kietves	kitas	kitsa stb.	

Az osztyák és vogul nyelvek tehát a' passiv képzőre nézve azonosak; de a' képzőnek helyére nézve különböznek, mert az osztyák nyelv az idő-jelelő után veti, a' vogul pedig a' múlt időbeli alakban az idő-jelelő elibe teszi.

Tárgyas ige.

140. §. Idáig a' legszorosabb viszony tűnven ki a' vogul és osztyák nyelvek közt, föl lehet tenni, hogy az utóbbiban a' tárgyas igeragozás is megvan. Össze kell tehát szedni annak példáit, a' mellyek a' Vologodzski fordításában előkerülnek.

1, 23. *nem luela ponla Emmanuil* Emmanuel nevet add neki. *Pon-ta* tenni, adni; paranacsolóban *pona* tégy: de itt *ponla* van = tedd. — 6, 3. *näng milostñna sidi mijila* te alamisnyádat úgy add. E' két példa (*pon-l-a, mi-ji-l-a*) azt mutatja, hogy az éjszaki osztyák nyelvben *l* a' tárgyas rag.

3, 15. *siršna Ivan luel eslale* akkor János öt ereszti, bocsátja. *Esl-ta* eresztetni; jelen időben: *eslilem* v. *eslalem*, *eslilen* v. *eslalen*, *esll* eresztek stb. 6, 15. *nen turum azen an esll* a' tí mennyei atyátok nem ereszt, bocsát). Múlt időben = *eslasem*, *eslasen*, *eslas* eresztettem stb. (8, 28. *eslaset* eresztettek). Itt az idézett helyen *eslale* van. Kérdés: jelen, vagy múlt időbeli jelentésü? Az értelem szerint múlt időbeli volna, jöllehet az orosz így szól: *togda Joann dopuš-kajet jeho*; *dopuš-kajet* jelenidőbeli alak. Ha tehát ilyen a' jelentés is: akkor *eslale* helyett *eslal-le* kellene, minél fogva *le* volna a' tárgyas rag és 3-dik személy. Ha pedig múlt időbeli a' jelentés: akkor *esla* volna = ereszte, *esla-le* pedig = ereszté; 's akkor ebben azt a' múlt alakot ismernők fel, a' mellyet Castrén egyedül tárgyal (134. §.), 's melly a' magyar és finn történeti múlttal azonos. De bármellyik jelentés és alak legyen is az, *le*-ben minden esetre tárgyas ragot kell látnunk, mint utóbb világossá lesz.

Ez egy (*eslale*) példán kívül Vologodzskinál nem kerül elő,

jelenidőbeli alak az *l* tárgyassal. 'S ennek talán az lehet oka, hogy az élő nyelv a' jelenidőbeli *l*-en kívül a' tárgyast nem fejezi ki határozottan. Mert p. o. *vī-l-em, vī-l-en, vī-l* teszen: veszek, vész, veszen: ellemben *vī-l-l-em, vī-l-l-en, vī-l-len* (*vi-li-le?*) volna = veszem, veszed, veszi; gondolnunk lehet tehát, hogy *vīlem* igazán veszek és veszem, a' mint Vologodszki mindenkor ír. Így 7, 3. 4. *nīng semenna ulta pāirt an hullen?* — *mija, ma nīng semen elta lunk kim vīlem* = A' te szemedben lévő gerendát nem érzed? — adj (engedj), én te szemedből a' szálkát kiviszem. — Mind a' mellett a' nyelv a' jelenidőbeli alakban is ki bírja fejezni a' tárgyassal jelentést, mint Reguly feljegyezte, a' kinél *eutlilem* vágom, holott *eutlem* vágok. A' Reguly *eut*-je ugyanaz Vologodszki *evit*-jével, mellynek tárgyatlan ragozása

Reguly írása szerint:

eut-l-em

vágok

evīd-l-em

eut-l-en

vágsz

evīd-l-en

eut-l

vág

evīd-l;

tárgyassal ragozása pedig:

eut-li-l-em

vágom

(*evīd-li-l-em*)

eut-li-l-en

vágod

(*evīd-li-l-en*)

eut-li-le

vágja

(*evīd-li-le*).

1, 24. 25. *i lu imel visle; i an ussle luēl sivonda, hun* = és ő nejét vette; és nem ismerte meg őt addig, míg. Itt van *vi-ta* venni, *us-ta* ismerni; továbbá *visem, visen, vis* vettem, vettél, vett; *ussem, ussen, usis* vagy *uss* ismertem stb. a' *vis-le, uss-le* tehát ugyan azon tárgyassal van, mellyet az *eslale*-ben találtunk. — 10, 4. *madot luēl Jevrej mura tīnīsale* a' ki őt zsidó népnek eladta. *Tīnī-ta* árulni, *tīnīlem* árulok, *tīnīsem, tīnīsen, tīnīs* árultam stb. A' két előbbi (*visle, ussle*) példa szerint *tīnīsle* volna elég, pedig *tīnīsale* van. Ennek hát *tīnes-ta* (*tīnīs-ta*) volna a' töje, a' mellyet az *es-ta* igével hasonlítva, így kell a' tárgyatlan jelenidejében ragozni:

tīnīslem

árulok mint

esllem

ereszték

tīnīslen

»

esllen

»

tīnīsl

»

esll

»

Föltevéen a' történeti múltat, tárgyatlanul így volna-e?

tīnīsam

árulék

eslam

ereszték

tīnīsan

stb.

eslan

stb.

tīnīsā

stb.

esla

stb.;

tárgyasán pedig így-e?

<i>tivisa-l-em</i>	árulám	<i>esla-l-em</i>	eresztém
<i>tinisa-l-en</i>	stb.	<i>esla-l-en</i>	stb.
<i>tinisa-l-e</i>	stb.	<i>esla-l-e</i>	stb.

akárhogyan legyen is, *tinisa* tárgyas rag múlt időbeli jelentésű alakban.

Az eddigi példákbul bizonyossá lett, hogy az éjszaki osztjában is tárgyas igeragozás van, mellyben *l* a' tárgy jelelője. De minden felhozott példa egyes számban adja az alanyt, 's egyes számban mutatja a' tárgyat is.

7, 20. *Sidi liel moštallan li tivüpsajel sagat* = így őket ismeritek meg gyümölcseikről. *Mošta-ta* ismerni, vélni; ennek tárgyatlan jelenideje:

<i>moštalem</i>	<i>moštalu</i>
<i>moštalen</i>	<i>moštaleta</i>
<i>moštal</i>	<i>moštalet.</i>

Itt *moštallan* van, 's ez a' többes szám második személye, még pedig többes tárgygal = ismeritek őket.

7, 16. *li tivüpsalal sagat uslalan liel* = iv gyümölcseikről ismeritek meg őket. *Usleta* ismertek, *uslalan* ismeritek őket.

7, 6. *al julat tivüing tunen purset šozilüta togaja, kurlalna al purindlalal* = ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. *Purindlata* taposni; *purindlalal* tapossák őket.

E' szerint kiegészítvén az első személyt, az egész alak ez volna:

<i>uslalu</i>	ismerjük őket
<i>uslalan</i>	ismeritek őket
<i>uslalal</i>	ismerik őket.

1, 23. *ma ningilan nem huntsi ussalam* én titeket soha sem ismertelek. *Ušta-bul* lesz *ussem*; tárgyasán *ussem*, *uslen*, *us'se*; *us'slu*, *us'slen* (*us'slan*?) *us'slet* (*us'slat*?) ismertem őt stb. Továbbá: *ussalam*, *ussalan*, *ussalal* ismertem őket és ismertelek benneteket.

Ezekbül a' példákbul látjuk, hogy az osztják nyelv is tárgyasán ragozza az igéket; hogy a' tárgy jelelője *l*, melly mind a' má-

sodik mind a' harmadik személybeli tárgyat kifejezi; végre hogy a' nyelv külömbiséget bír tenni az egyes és többes számbeli tárgy között. Az oszják nyelv tehát e' tekintetben is a' vogulnak testvére.

141. §. Regulynek alig vala ép fogalma a' magyar tárgyias igéről; alkalmazásban a' magyar élő és irodalmi nyelv nem igen véthet ugyan, de annak fel- és megismerése, mi által lesz az ige tárgyassá, csak az újabb időben sikerült. Reguly az oszják igék jelenidőbeli alakokat hol tárgyias hol tárgyatlan vogul igével magyarázza meg. Tárgyias igével vannak magyarázva: *alemlem*, vog. *almilem* emelem; *antestelem* vog. *antestilem* segítem; *artlem* vog. *urtelem* osztom; *eutlilem* (*evid-ta* vágni) vog. *jähtlilem* vágom; *eslem* vog. *taritlem* és *keulem* eresztém; *ulem* (*vi-ta* venni) vog. *vim* és *vilem* (itt Reguly a' tárgyatlan és tárgyias igét írja ki); *untlem* vog. *kanžulem* tanulom; *kasellu* vog. *vantileu* vezetjük (tehát Reguly szerint *kaslom* vezetek, költözöm, de *kasellem* vezetem); *käielem* vog. *jünitelem* ütöm, (e' szó nincs meg se Volog. se Castrénnél); *jütlem* (jüdti) vog. *lilem* lövöm; *jaumälem* vog. *rebitilem* vetem; *leštäntilem* vog. *l-š-tentilem* javítom; *ležätlem* vog. *šabitelem* készítem; *longotlelm* vog. *tuolilem* beviszem; *ňogotlilem* vog. *ňauelilem* üldözöm.

Eme' néhány példából az tetszik ki, hogy a' nyelv a' jelen időben is ki tudja fejezni, ha akarja, a' tárgyias alakot, mert:

<i>kaslom</i>	viszek, vezetek,	de <i>kasellem</i>	vezetem;
<i>leštäntlem</i>	—	de <i>leštäntilem</i>	javítom;
<i>longotlem</i>	bemenetek,	de <i>longotlelm</i>	bemenetem;
<i>ňogotlem</i>	üldözök	de <i>ňogotlilem</i>	üldözöm.

142. §. Castrének sem volt világos fogalma a' tárgyias ige-nek mivoltárul, mert azt a' Szamojed grammatikában egész viszáson adja elő.*) De ha a' *men-de* menni és *pan-da* tenni igék ragozását nézzük a' Szurguti nyelvjárásban, a' tárgyast azonnal felismerjük.

Jelen idő.

<i>Egyes szám.</i>	mendlém	pandlem
	mendlen	pandlen
	mendl	pandladah.

*) A' mennyiben Regulynél a' magánhangzói egyezésnek nyoma van, mint Castrénnél is van, a' *ti, ti* névimód az alhangu, a' *tü, te* pedig a' felhangu tőkhöz járulna, de nincs benne bizonyosságom.

<i>Kettős szám.</i>	mendlemen mendleden mendlegen	pandladamen pandlaten pandlaten.
<i>Többes szám.</i>	mendleuh mendledeh mendlet	pandladauh pundlaten pundlitl.

M ű l t i d ő.

<i>Egyes szám.</i>	menem menen men	panem panen pandah.
<i>Kettős szám.</i>	menmen menten mengen	pandamen panten panten.
<i>Többes szám.</i>	menuh menteh ment	pandauh panten panitl.

143. §. Vologodzski szerint így menne hát az éjszaki osztják nyelv igeragazása, elhagyván a' kettős számot, a' mely csak egyszer előfordúl, a' *pid-ta* igébül, mellynek múltja ez: *pitsem, pitsen, pitis*; *pitsu, pitseta, pitset*; kettős szám: *pitsangen* = ketten kezdének; — 's elhagyván a' Coniunctivust vagy Concessivust, a' mellynek némi nyoma a' *hadnal* szóban fordulna elő, lásd a' **131. §.**

Paradigmák.

1. *ul-ta* lenni (esse).

N é v i m ó d o k.

- a) *ulta*; *ultem, ulten, ultel* voltom, voltod, volta.
 b) *ulim*; *ulmem, ulmen, ulmel* voltom stb.; *ulmelna* levéje, *ulman* levén.
 c) (ulíp) *ulipsa* levés; *ulipsajem, ulipsajen, ulipsajel* levésem, levésed, levése.

*) Lásd Magyar Nyelvészet III. 268—277. l. (1858.)

Parancsoló mód.

<i>ula</i>	légy	<i>ulat, ulati</i>	legyetek.
------------	------	--------------------	-----------

Jelen idő.

<i>ullem</i>	vagyok	<i>ullu</i>	vagyunk
<i>ullen</i>	vagy	<i>ulleta</i>	vagytok
<i>ull</i>	van	<i>ullet</i>	vannak.

Múlt idő.

<i>usem</i> (ulsem)	voltam	<i>usu</i> (ulsu)	voltunk
<i>usen</i> (ulsen)	voltál	<i>usta, useta</i> (ulseta)	voltatok
<i>us</i> (uls)	volt	<i>uset</i> (ulset)	voltak.

Szerkesztett időalakok.

a) <i>ulta pidlem</i>	lenni fogok	<i>ulta pidlu</i>	lenni fogunk
<i>ulta pidlen</i>	lenni fogsz	<i>ulta pidleta</i>	lenni fogtok
<i>ulta pidl</i>	lenni fog	<i>ulta pidlet</i>	lenni fognak.
b) <i>ulim usem</i>	voltam volt	<i>ulim usu</i>	voltunk volt
<i>ulim usen</i>	voltál volt	<i>ulim usta</i>	voltatok volt
<i>ulim us</i>	volt volt	<i>ulim uset</i>	voltak volt.

2. *ji-ta* lenni (fieri).

Névi módok.

a) *jita*; *jitem*, *jiten*, *jitel* levésem, levésed, levése.b) *jum*; *jumem*, *jumen*, *jumel* voltom, -od, -a; *jumelna* voltában, *juman* levén.c) (jup) *jupsa* lét, levés; *jupsajem*, *jupsajen*, *jupsajel*.

Parancsoló mód.

<i>juva</i>	légy	<i>juvat, juvati</i>	legyetek.
-------------	------	----------------------	-----------

Jelen idő.

<i>jilem</i>	leszek	<i>jilu</i>	leszünk
<i>jilen</i>	lész	<i>jileta</i>	lesztek
<i>jil</i>	leszen	<i>jilet</i>	lesznek.

Múlt idő.

<i>jisem</i>	lettem	<i>jisu</i>	lettünk
<i>jisen</i>	lettel	<i>jista</i>	lettetek
<i>jis</i>	lett	<i>jiset</i>	lettek.

Szerkesztett időalakok.

a) <i>jita pidlem</i>	lenni fogok	<i>jita pidlu</i>	lenni fognak
<i>jita pidlen</i>	lenni fogsz	<i>jita pidleta</i>	lenni fogtok.
<i>jita pidl</i>	lenni fog	<i>jita pidlet</i>	lenni fognak.
b) <i>jum ullem</i>	lettem volt	<i>jum ullu</i>	lettünk volt
<i>jum ullen</i>	lettel volt	<i>jum ulleta</i>	lettetek volt
<i>jum ull</i>	lett volt	<i>jum ullet</i>	lettek volt.

3. *ma-ta* adni.

N é v i m ó d o k.

- a) *mata*; *matem, maten, matel* adnom stb., adásom stb.
 b) *mijim*; *mijimem, mijimen, mijimel* adásom stb.; *mijimelna, mijiman*.
 c) (mijip) *mijipsa* adás; *mijipsajem, mijipsajen, mijipsajel*.

Parancsoló mód.

<i>mija</i>	adj	<i>mijat, mijati</i>	adjatok.
-------------	-----	----------------------	----------

mijila ad.

Jelen idő.

<i>malem</i>	adok	<i>malu</i>	adunk
<i>malen</i>	adsz	<i>malen</i>	- adtok
<i>mal</i>	ád	<i>malet</i>	adnak.

Múlt idő.

<i>masem</i>	adtam	<i>masu</i>	adtunk
<i>masen</i>	adtál	<i>masta</i>	adtatok
<i>mas</i>	adott	<i>maset</i>	adtak.

Szerkesztett időalakok.

<i>mata pidlem</i>	adni fogok stb.	<i>mata pidlu</i>	adni fogunk stb.
<i>mijim ullem</i>	adva vagyok, <i>mijim ullu</i>		adva vagyunk,
	adatom stb.		adatunk stb.
<i>mijim usem</i>	adva voltam, <i>mijim usu</i>		adva voltunk,
	adattam stb.		adattunk stb.

4. *us-la* ismerni.

Ennél mutatom fel a' tárgyas alakokat is.

Névi módok.

- a) *ušta*; *uštem*, *ušten*, *ušetel*.
 b) *ušim*; *ušmem*, *ušmen*, *ušmel*; *ušmelna*, *ušman*.
 c) (uzip) *uzipsa* ismerés, *uzipsajem*, *uzipsajen*, *uzipsajel*.

Parancsoló mód.

<i>uša</i>	ismerj	<i>ušat</i> , <i>ušati</i>	ismerjetek
		ušla	ismerd.

Jelen idő.

<i>ušlem</i>	ismerek	<i>ušlu</i>	ismerünk
<i>ušlen</i>	stb.	<i>ušleta</i>	stb.
<i>ušl</i>		<i>ušlet</i>	

ušlalan ismeritek őket

ušlalal ismerik őket.

Történeti múlt.

<i>uślam</i>	ismerék	<i>uślan̄</i>	ismerénk
<i>uślan</i>	stb.	<i>uślan</i>	stb.
<i>uśla</i>		<i>eslat</i>	

uślale ismeré őt.

Múlt idő.

<i>uśsem</i>	ismertem	<i>uśsu</i>	ismertünk
<i>uśsen</i>	stb.	<i>uśseta</i>	stb.
<i>uśis, uśs</i>		<i>uśset</i>	
uśsle	ismerte őt	uśsalam	ismertem őket

5. *pon-ta* tenni.

Szenvedő igeragozás.

Jelen idő.

<i>ponlajim</i>	tevődöm	<i>ponlaju</i>	tevődünk v.
<i>ponlajin</i>	v.	<i>ponlajita, ponlajitan</i>	
<i>ponla</i>	tétetem stb.	<i>ponlajit</i>	tétetünk stb.

Múlt idő.

<i>ponsajim</i>	tevődtem	<i>ponsaju</i>	tevődtünk v.
<i>ponsajin</i>	v.	<i>ponsajita, ponsajitan</i>	
<i>ponsa</i>	tétettem stb.	<i>ponsajit</i>	tétettünk stb.

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

A' mondat részei.

144. §. A' mondatot logikailag és grammatikailag lehet tekinteni. Logikailag tekintve minden mondat egy-egy ítélet, a' mellynek lényeges részei az *alany*, *mondomány* és a' *kapcsoló*, melly összefoglalja; grammatikailag tekintve is a' teljes mondatban mind a' három megkivántatik, de sokszor hol az egyik hol a' másik nincs szóval kifejezve. P. o. az osztják énekben olvassuk: *vuas laulla*, a' város lakatik, bírati', 's *vuas ti amesleu* a' várost üljük, lakjuk. Az első mondat teljes, mert ott van az alany (*vuas*) és a mondomány (*laulla*) a' mellyel a' kapcsoló is ki van fejezve. A' másokban a' *vuas* szó tárgy, nem alany, mert a' mondomány *amesleu* (üljük) kívánja még a' tárgyat, az alany (mi) nincsen kifejezve; de lehetne, ha így volna: *vuas ti amesleu mung*, vagy *mung vuas ti amesleu*, a' várost mi lakjuk, vagy mi a' várost lakjuk; a' kapcsoló itt is az igeszóban rejlik. Néha, sőt gyakran, első tekintetre kétséges, alany vagy mondomány van-e előttünk. P. o. *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmi éneke, vagy a' szent Asz lakadalmának éneke; *Matvej elta jeming ajkol-jastipsa* Mátétel (való) szent hír-mondás = Máté evangelioma. E' két mondatban az alany vagy a' mondomány van-e kifejezve? Ha kiegészítjük: *tami jeming As muj ar*; *tami Matvej elta jeming ajkol-jastipsa* = ez a' szent Asz lakadalmi éneke; ez Máté evangelioma, világossá lesz, hogy azokban a' mondomány van kifejezve, az alanyt, (*tami*) csak hozzá gondoljuk, valamint a' kapcsolót is az alany és mondomány között. Grammatikailag egy igeszó magában is lehet mondat, p. o. *evüllem*, hiszek. Mert az igével, melly a' mondományt teszi, a' kapcsoló is ki van fejezve, az alanyt pedig az igének személyragja jelöli. Az *evüllem*, hiszek, kifejtve azt-teszi: *ma evülip ullem* én hívő vagyok. Itt a' *ma*, én, alany, *evülip*, hívő, mondomány, *ullem*, vagyok, kapcsoló. Ha már a' kapcsoló a' mondományos igeszóban

benne rejlik, akkor természetesen nem kell sőt nem is lehet azt külön kifejezni, p. o. *ma evüllem, ning evillen, lu evill* én hiszek, te hissz, ő hiszen; *mung evillu* mi hiszünk stb. Ha a' mondomány nem igeszóval, hanem más szóval van kifejezve, a' kapcsoló (vagyok, vagy, vagyunk, vagytok) csak az első és második személyben fejeztetik ki, a' harmadikban nem, kivéve ha nem a' jelenidőre vonatkozik, mert akkor a' kapcsolónak kifejezése az időt is tartozik jelölni. Innen mondjuk: én hívő vagyok, mi hívők vagyunk; te hívő vagy, tük hívők vagytok; ő hívő, ők hívők: de ő hívő volt, ő hívő lesz stb. A' *van, ull*, tehát csak akkor tétetik ki, ha nem csupán kapcsolót, hanem létet, létezését is fejez ki, p. o. *pénzem van*, vagy *van pénz*, mi egészen más mint ha mondóm: *ez pénz*. — Felszólítást jelentő mondatok minden nyelvben mondomány nélküliek, p. o. *num tarom ažem! num jelem jigem!* felső tarom atyám! felső jelem atyám! — Viszontag a' parancsoló módbeli mondomány alany nélkül szokott lenni, mint *juš torima tastat* útat készítetek istennek.

Ezek szerint grammatikailag *teljes* a' mondat, ha mind három része (alany, mondomány, kapcsoló) külön-külön szóval ki van fejezve, *nem teljes* a' mondat, ha egy a' három közül nincsen kifejezve. Azért a' *nem teljes* mondat *nem csonka* még, minthogy logikailag teljes értelmű.

A' mondat különbségei.

145. §. A' mondat, ha kifejezett részei magokban valók, *rideg*, ha azok más szókkal vannak meghatározva vagy kibővítve, *nem-rideg*. P. o. *Ivan jogots* = János jöve; *rideg* mondat: de *Si hadletna Ivan, torim pernaja longiltim iki, similtata pits tal Judej muna* = a' napokban János isten keresztségébe vivő öreg, hirdetni kezdte a' pusztá judeai földön — *nem-rideg* mondat, mert alanya *Ivan* (János) e' szókkal van meghatározva: *torim pernaja longiltim iki*; a' mondomány *pits* (kezde) pedig először avval van kibővítve, hogy mit kezdett, t. i. *similtata*, hirdetni, azután avval van meghatározva, hogy hol kezdett hirdetni, t. i. *tal judej muna* a' pusztá judeai földön.

Továbbá mind a' *rideg* mind a' *nem-rideg* mondat lehet *egyszerű*, ha egy mondatbul áll, vagy *többszerű*, ha két vagy több mondat össze van foglalva. Az idézett két mondat *egyszerű*, mert egy alanybul's egy egy mondatbul állanak. de ez: *Si hadletna Ivan,*

torim pesnaja longiltim iki, jogots pa similtata pits tal judej mana = a' napokban János . . . jöve és kezdte . . . . . már többszerű mondat, mert benne két mondomány van összefoglalva: *jogots és pits*. — *Sit hulman Irot han nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* = ezt hallván Héródes király az elméjében felháborodék és az egész Jéruzsálem városának népe ő vele (együtt). Ez is többszerű mondat, mert benne két alany (Héródes király meg: egész Jéruzsálem városának népe) van összefoglalva.

A' többszerű mondat igen sokféle lehet részint az összefoglalt mondatok különös mivoltuknál fogva, részint azon viszonynál fogva, a' mellyek azok egymás alá vagy egymás mellé vannak rendelve.

Az alany és mondomány egyezése.

146. §. Az alany lehet csupasz vagy birtokos ragu, azután lehet egyes, kettős és többes számbeli. A' milyen számbeli a' csupasz vagy birtokos ragu, olyan számbeli a' mondomány is. P. o.

uta si sasl kiáltó szó hallik. — *Isus Hristos tüpsa si horasna us* Jézus Kr. születése e' módon volt. — *kolom šoper nohli vuas ti amesleu, nál šaper nohli aut ti amesleu* a' három jeles magasságu várost üljük, a' négy jeles magasságu várost üljük. — *lu ohtina turumhare*t punžasset ő felette az egek megnyilatkozásának.

Siri antom hun lın juga volta pitsangen előbb hogysesm ők (ketten) együtt élni kezdtek (ketten). — *kū poter kū kas kū katl ameslemen, van poter van kas kū katl ameslemen* hosszú beszédet, hosszú mulatságot hosszú napig ülünk (ketten); rövid beszédet rövid mulatságot hosszú napig ülünk (ketten).

sit ma šenk musti pogem ull, madot hoža izagat ulta ma jim nomsem ez az én nagyon kedves fiam, a' kiben minden jó akaratom van. (Jegyzet. A' *sit pogem ull* oroszos, e' helyett: *sit pogom*: viszontag a' következő visszamatató mondatban el lehetne az *ull*, így: *madot hoža izagat ulta ma jim nomsem ull*.) — *num tarom ažeu iški turpi turing vuat pontal, sajk nolpi noling vuat pontal* = felső isten atyánknak hideg torku szél-támasztása, híves orru szél-támasztása. — *mung sorñi turum azeu!* mí arany mennyei atyánk! az az, mí mennyei atyánk!

De vannak kivételek is a' szabály alól, jelesen:

a) A' sokaságot jelentő alany egyes számbeli, a' mondomány

pedig többes számbeli lehet, mint: *hun jah kim kitimet uset midön a' nép ki volt küldve (ki voltak küldve); siršna mudra jah hola pelak elta Jerusolim voža jogotset i potarlet* akkor a' bölcs nép keletre Jéruzsálem városába jöve (jövének) és monda (mondának); — *lu lu murel savijil li kreklal elta ö a' maga népét megszabadítja bünétül (iv büneitül). — lu laltipsajelna jeming jah potarset ö ihletése által szóltak a' szentek.*

Általában a' *jah* szó, melly népet jelent, emberek értelmében jár; *ultim jah* tanuló nép, azaz tanítványok, *pernala jah* kercszteletlen nép, azaz pogányok, *or jah* szamojédek stb. lásd a' Szótárban a' *jah* szót.

b) Ellemben a' számnevek, mellyek természet szerint sokaságot jelentenek, az egyesben kívánják a' szókat, mint: *i šidi aradtel rudet Avram elta Tavit vonda nel hošjang rud, i Tavit elta Babilon voža kasl'psa vonda nelhoš jang rud 's* így mind a' nemzetségek Ábrahámtul fogva Dávidig tizennégy nemzetség, 's Dávidtul fogva Babilon városába való költözésig tizennégy nemzetség.

*labeled muzung labeled maj tinl kurtom jige eui šidi ultal,
kot muzung kot maj tinl kurtom aže eui šidi ultal*

hét kedves hét vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül,
hat kedves hat vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül.

A' *kät, kad* (két) szó néha kettős számbeli szóval egyesül, néha nem, mint:

koreng or ko koreng kät ortgnen,

vojeng or ko koreng kät ortgnin

rénbikás szamojéd embernek bikás két szolgálja,

vadas szamojéd embernek bikás két szolgálja. Itt az *ort-gnen*

kettős számbeli.

Halilej šaras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-upsiangen a' galileai tengerhez léptekor láta két báty-öcsöt (testvért). — *kažalas pa kad i-ji-pohgnen* láta más két egy-nya fiát.

De viszontag van: *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. — *panna al vijat kät sah* vele (magatokkal) ne vigyetek két ruhát.

Az evangéliomi fordításban a' *kadn* (kettő) szó-többes számbeliekkel egyesül, mint: *ježalt užanset luela kadn, kul tajtodet* eleibe kiáltának neki ketten, ördög-lelek.

A' kettős számot azon szók is szeretik, a' mellyek ketteje-

ketteje teszen egy egészet, mint p. o. *tél-nyár* = esztendő, *éj-nap* természetes nap, *anya-anya* = szüle, szülék, *leány-fiú* = gyermek, Regulynél: *neng-ho* = nő-férfi = ember stb. Azért az evangéliomban a' negyven napig való böjtölés így van kifejezve: *neljang at-gnen pa hadlgnen*, azaz szószerint: negyven két éj és két nap böjtölés.

c) A' számneveket követik e' tekintetben a' határozatlan szám jelentőji, p. o. *la jubel ar mur manta pits* ő utána sok nép kezde menni.

Azomban az *ar* után a' *hojat*, valaki, többesben áll, mint: *sidet huwat ar hojadet jilet* azokon sokan jönnek. — *ar hojadet jogodlet hola pelak elta i kevi pelak elta* sokan jönnek kelet felől és nyúgat felől.

Moltas, sok, *aradtel*, mind, is többes számmal társúlnak, mint: *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozásokban sok szót ne mondjatok; *aradtel rudet* minden nemzetségek. De van: *aratel hanneho* is.

d) A' mondomány kiegészítése egyes számban áll, jóllehet a' mondomány többes számbeli, mint: *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezők (kažinga, nem *kazingeda*) lesznek. — *ojanget, madet kanžlet i lidlet veskat ver, li tarmatंगा jilet* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot, ők kielégítetnek. — Ez »kažinga,« »tarmatंगा« adverbiumúl áll, tehát *kažinga jilet* olyan szófüzés, mint a' magyar: *jól vannak*.

147. §. A' birtokos ragú szók egy különös sófüzést mutatnak az eredeti énekekben, a' mellyet fel kell hozni. A' birtokos ragok t. i. nem magához a' névszóhoz, hanem ennek viszonyítójához járúlnak, vagy azon szóhoz, a' melly viszonyító gyanánt áll. Magyarban így mondjuk: *városom belseje*; az osztják énekekben így van mondva: *város belsöm*; tehát e' helyett: *városom belsejében*, azt találjuk: *város belsömben*. Lássuk osztják példákat.

num tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnü,
sarni ulpi ulung kat lipelnü =

Num tarom atyám(nak) ülő réz színű házában,
arany festékű házában. Itt *katel* (*kadel*) *libinü* helyett van *kat lipelnü* = ház belsejében, *házá-ban* helyett.

ma amesti aj lari melte kat lipemnü
aj tuj melte kat lipemnü =

én ülő kis láb melletti házamban, kis tó melletti házamban. *Kat lipemnä e' helyett: katem (kadem) lipinä.*

sosi vuas kareunü jogotlaju, sosi kort kareunü jogotlaju a' lakott városunk térében, piaczn vezetettünk, a' lakott udvarunk térében vezetettünk. Itt *vuaseu karnü (karelnä), korteu karnü (karelnä)* helyett áll a' *vuas kareunü* stb.

juhung vuas alngem ameslä vagy

juhung vuas alngem laulla = a' fa város (fa kerítésü) városom eleje ültettetik, vagy őriztetik. Itt *vuasem aling (alngel)* helyett áll a' *vuas alngem*.

A' nyelvnek felhozott emez eljárása szerint lehet az igen gyakran előkerülő szólást értelmezni, mely így van:

alel ko ar al amesmeu eult

jisl ko ar jis koltmeu eult; vagy:

alel ko ar al amesteu eult

jisl ko ar jis kolteu eult. Ezekben az *amesmeu* vagy *amesteu eult* azt teszi: ülésünk után, vagy ülésünk óta, ülésünktül. De mi az, a' mire az »ülésünk után« vonatkozik? vagyis, mi ezen mondománynak az alánya? Felelet: *alel ko ar al, jisl ko ar jis* azaz: sok fiatal ember, sok öreg ember. A' szokásos mondást tehát így kell fordítani: nekünk, sok fiatalaknak, ülésünk után, nekünk, sok öregeknek, mulatásunk után.

A l a n y.

148. §. Minden szó, mely tárgyszó gyanánt állhat, lehet alany; tehát a' tulajdonképi tárgyszón kívül leggyakrabban névmás és igés névszó teszik az alanyt. P. o. *lu undrelna tímot jemingt lil elta ull* az ő méhében fogantatott a' szent lélektül van. Itt *tímo* igésnév az alany. — *Tami izagat edis sit vorna, jena at ull torim elta jastimot jelli jastata jeming iki elta, madot potarl* ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten mondása a' szent próféta által, a' melly szól. — Itt alanyok: *tami*, ez, *jastimot*, mondott, mondás, *madot*, a' melly. Hogy az alany gyakran ki sincs fejezve, a, **144. §-ban** láttuk.

Az alany, mint nominativus, nem vesz maga elé mutató névmást, millyen a' magyar *az, ez*: ámbár, úgy látszik, hajlandósága van reá a' nyelvnek, mert Vologodszki így ír: *ma izidi evillem je-*

ming lila, madot lu torim veelna ulipsa i lil izagata mal, i lu torim azi elta edl én azonképen hiszek a' szent lélekbe, ki az isten erejében, vagy ereje által (*madot lu torim veelna*) életet át mindennek, és az isten atyából jő ki.

De a' nominativus maga után veheti a' *ti (t)-t*, mi a' tárgyat meghatározza, mint a' vogulban. Ennek példái, Vologodszki fordítása szerint, csak birtokos ragok előtt fordulnak elő, p. o. *Irot nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* Héródes elméjében megháborodott 's egész Jéruzsálem a' városának népe ő vele. Itt *voštel* = *voš* = város, *t* az, 's *l* a' harmadik személybeli birtokos rag. — *pasi kulna visa luel pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vožet luela šažilal* azután az ördög által vitetett ő egy magas hegyre 's a' földnek minden városait neki megmutatja. Itt *mutel* = *mu* föld, *t* az, *l* birtokrag. Ezt tudva, nem kételkedünk az énekbeli *uas ti amesleu, aut ti amesleu-t* így értelmezni: a' várost üljük.

Az *arat* szó, mely sokaságot jelent, Vologodszkinál gyakran ilyen alakban fordul elő: *aradtel* mind, mindnyája; de van *aratel* is. Amabban a' határozó *t* van, 's ezért áll *arat-t-el* helyett: *arad-t-el*; ebben nincs meg a' határozó *t*, p. o. *aradtel rudet* minden nemzetségek; de *aratel hanneho* minden ember; — *evillem torim azija, mü veritoda, i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot* hiszek isten atyába, a' föld teremtőjébe, 's minden azéba, mi nekünk mindnyájunknak látható és láthatatlan.

149. §. Az alany más tárgyszók által lehet jelezve, mellyek hozzá genitivusi vagy appositíói viszonyban állanak; 's mind ezek mind az alany maga is tulajdonság-szókkal lehetnek jelezve. Lásuk tehát ezeket sorban, kezdvén a' tulajdonság-szókön.

150. §. A' tulajdonság-szó, a' mikor jelző, mindég a' tárgyszó előtt áll, 's vele szinte egy szóvá lesz, mert ragot nem veszen föl. Lehet pedig jelző az igazi tulajdonság-szó (**50—56. §§.**) az alap- és sor-szám-név (**70—77. §§.**), a' mutató, kérdő, visszamutató, meg határozatlan névmások (**84—86. §§.**), a' *ta, m* alaku igésnevek (**115—122. §§.**). P. o. *pernaing jah tung-sir torma evijipsa* a' keresztyének igaz istenbe (való) hite. A' »keresztyének« osztjakul *pernaing jah* = keresztes nép; *pernaing* tehát a' *jah*-nak jelzője. *Tung-sir* meg a' *torma* szónak jelzője, melly *a* ragos (*torim, torm-a*), de *tung-sir* ragatlan.

kos kar kohlem lanting As,
jang kar kohlem koling As

húsz rénbika futotta táplálás Asz, tíz rénbika futotta halas Asz. Itt halmoza vannak a' jelzők; a' *lanting, koling* (táplálás, halas) szorosabb jelzője az Asz-nak, azaz Obi folyónak; a' *kos, jang* (húsz, tíz) meg szorosabb jelzője a' *kar* (biká)-nak; a' *kos kar kohlem, jang kar kohlem* (húsz bika futotta, tíz bika futotta) együtt véve újra az Asz-nak jelzője.

Az eredeti osztyák énekekben (úgy mint a' vogulokban is) a' *p* (*pi*) és *ng* képzős tulajdonság-szók együtt szeretik jelezni a' tárgyszót, mint a' már felhozott *iški turpi turing vuat, sajk nolpi noling vuat* hideg torku torkos szél, híves orru orros szél, azaz hideg erős szél, híves metsző szél. Más példák:

iški turpi turing vuat, — meleh turpi turing vuat hideg torku torkos (erős) szél, — meleg torku torkos (erős) szél.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,
sat kujpi kujing maj šidi jitel

húsz méltóságos vendégnek ott levése,
száz méltóságos vendégnek ott levése.

jang jengpi pengung ungel tíz fogu fogas szája,
kuos pengpi pengung loll húsz fogu fogas ajka.

löm pahlep pahling entep enteptelä,
anzi pahlep pahling entep jersetelä
zelnicze gombu gombos öv öveztetik,
tüske gombu gombos öv öveztetik.

vuah nirpi niring kat lipelnä

sarni ulpi ulung kat lipelnä

réz színü színes házában

arany festékü festékes házában.

Sajátságos, de a' magyar nyelv szokásával azonos az ilyen jelzés: *kar kohlem* = bika futotta, a' minek egy tanúságos példája im ez:

vuas leti un pari labedleu,

kort leti un pari vueri leleu;

meñ ne lelti noji kareng jäm ogol ležütleu,

tant ne amesti kaur koreng jäm ogol ležätlen

város-ette (város-evő) nagy lakomát étetünk,
 ház-ette (ház-evő) nagy lakomát eszünk ;
 a' meny-nő *) szállotta fehér bikás jó szánt elkészítjük,
 a' tont-nő *) ülte barna bikás jó szánt elkészítjük.

Meg lehet még jegyezni 1) *izagat ulta* jelzöt, melly nagyon szerepel az evangeliomi fordításban, 's minden-t jelent. Taglalva ezt teszi: *i sagat ulta* = egy szerint való. P. o. *izagat ulta Ierusalem* minden (egész) Jéruzsálem; *izagat ulta og-popet* minden főpapok; *izagat ulta torim ungil elta edta jazinget* minden, isten szájából kijövő beszédek, szók stb. Sőt *ulta* nélkül is jelent »minden«-t, p. o. *ma izidi evillem jeming lila, madot lu torim veel.a ulipsa i lil izagata mal* én azonképen hiszek a' szent lélekbe, a' ki az isten ereje által életet és lelket ad mindennek.

2) Az *aradtel* és hasonló alaku jelzöt, a' mellyek a' harmadik személyü birtokos raggal vannak, akár igazi tulajdonság-nevek, akár nem. Az *aradtel* szót a' 147. §. megfejtettük 's tudjuk, hogy úgy *aradtel* mint a' határozó t nélküli *aratel* szószserint »mindene,« »mindnyája« jelent, de »mind,« »minden« értelmével jár. P. o.

sul nalpi kät ort, jorl nalpi kät ort hölgy-menyét orrú (képü) két szolgál, úr orrú (képü) két szolgál; *alel ko ar al amesmeu eult'* *jisl ko ar jis koltmeu eult* fiatal ember sok fiatal ülésünk ólta (sok fiatal emberünk fiatal ülése ólta), öreg ember sok öreg ülésünk ólta (sok öreg emberünk öreg ülése ólta).

unglel vijem lonh kor pohgnen,

ñalmel vijem kalt kor pohgnen

szája hívott csudálatos két fija, nyelve hívott csudálatos két fija.

Hogy pedig valóban illetén birtokos ragu szó mint jelző áll, világos a' következő mondások által:

num pangel saring lala likomtal taganü,

nm pangel ohung kantü logomtal taganü

felette vastag hasu ellenség mozgásának helyén,

felette vastag fejü had mozgásának helyén; mi másutt így

van kifejezve:

num pangen saring lalü likomtan taganü,

num pangen ohung kantü logomtan taganü

*) A' meny-nő, tant vagy tont-nő jelentéséről alább, az ének magyarázatában lesz szó.

felette vastag hasu ellenséged mozgásának helyén,
felette vastag fejü hadad mozgásának helyén.

*sohlü kaš ko sogen un aut ti amesleu,
unsen kaško unsen un vuasti amesleu*

tokhalas víg ember (beli) tokhal nagy várost lakunk, lazaczhalas víg emberbeli lazaczos nagy várost lakunk.

A' Reguly jegyzetében is a' tulajdonság-szók között vannak illyenek: *karl taga*, vogulul *kara ma* üres hely, puszta hely, másutt meg *har taga* a' tundra, azaz fáatlan gyepség. Tehát *karl taga* vagy *harl taga* egy a' *har taga*-val. Továbbá: *perl tining* felette becses, szószerint: mindene becses; *kangel**) *jogan* hágója folyó, azaz hágós folyó, folyó a' mellynek hágója, sellője van. Magyarul is ezt mondjuk: *java búza* = legjobb búza, *eleje búza* stb.

De mikor a' jelző a' tárgyszó után következik, fölveszi a' ragoikat. Ezt azomban csak a' fordításban találtam; az eredeti énekekben, legalább eddigelé, nem vettem észre. P. o. *pojksata sir torim elta mungeu mimot* az imádság istentül nekünk adatott, azaz ist. nek. adott imádság; — *ma evüllem i torim azija, izagat kadl-toda, num turum i mü verimota; izidi evüllem Jisusa Hrista, torim poga, ita timota* én hiszek egy isten atyába, mindent igazgatóba, a' mennyet és földet teremtőbe, azonképen hiszek Jézus Krisztusba, isten fiába, egyetlen szülöttbe. Ezt »egyetlen szülöttbe« Vologodszki nem helyesen adja így: *ita timota, holott i timota* kellene lenni, a' mint legitt látni fogjuk.

151. §. Jelző gyanánt szolgáló némelly szó kettős alakú, mint: *kad* és *kadn* (két és kettő), *i* és *it* (egy), *si* és *sit* (az), *tam* és *tami* (ez). A' rövidebb alak jelzőül, a' másik, vagy hosszabb alak, magában áll, tehát nem jelző. Ennek oka világos a' *kad-ra*, (Regulynél 's az eredeti énekekben) *kät*-re nézve, melly maga a' tő, mint a' finn *kaht*, a' magyar *két*, a' vogul *kit*, 's azért lehet jelző: holott a' *kadn* dualisi alak, mint a' magyar *kettő* 's a' vogul *kiti*, *kitag*, miért is ezek nem lehetnek jelzők, hanem magokbau állók. A' magyar, osztyák és vogul nyelvekben t. i. a' jelző szó rag (annál inkább számbeli képző) nélkül áll az illető tárgy-szó előtt. A' *kad-ra* és *kadn-ra* nézve lásd a' 146. §. b).

*) Vogulban is *kangel* a' sellő, »stromschnelle«, másképen *auung sori* folyó szorosa, vagy *soring ma* szoros hely. Egy magyarázó mondás így szól: *soring ma man kanglü lauu* a' szoros helyet (a' folyóban) mí hágónak, sellőnek, mondjuk.

Példák az *i*, *it*-re nézve:

hun lu sit potars liela, i madot sudjah elta jogots midőn ő azt mondta nekik, egy valaki jöve a' birák közzül. — *ma evillem i torim aziija* én hiszek egy isten atyába.

i nali tinlipü ameslen,

küt nali tinlipü ameslen.

Az *i* jelző igen sok szóval szinte összenő, mint *izi*, e' helyett *i-si* = egy, az, lásd a' szótárban *i*, *it* egy.

Ellemben: *hoj tam aj pamtípsajet elta it pasagat verl a' ki e'* kis parancsokbul egyet megváltoztat. — *nem hojat an pusl lužidta kad jora, mujpa idl likinga tajta pidl . . . . mujpa idla tarinlata pidl* senki sem szolgálhat két úrnak, vagy az egyiket gyűlölni fogja . . . . vagy az egyiknek kedvezni fog. Itt a' tö *it*, egy, harmadik személyü birtokos raggal van: *idel* vagy *idl* egyik, lásd a' 70. 81. §§.

Már az *i* és *it* (egy) közt nincsen olly különbség, millyen van a' *kad* és *kadn* között: mégis a' nyelvszokás az *i-t* jelzőnek, az *it*-et pedig magában állónak használja. Ugyan így van a' *si* és *sit*-re nézve, mint eme' példák mutatják:

si hadletna Ivan jogots a' napokban jöve János. — *si ne lu roda potars a'* nő magában monda. — *si imi izi sosna tungtaka jis a'* nő azon órában egészséges lett.

lu sit, madot olimpela jelbi jastas ő az, a' kirül jövendölt. — *si mans sit olimpela izagat si mû lakka* hír ment az felől mind az országban. — *lu jastas sit ohtija* ő monda erre. — *tami izagat edis sit vorna* ez mind lett azért. — A' ragos *sidë*, úgy, természetesen csak az önálló *sit*-bül lehetséges.

De van illyen is: *si jubina Jisus tuvım us* azután Jézus vite-tett volt; — holott a' *sit olimpela, sit ohtina, sit vorna* után *si jubina*-t várnánk. Össze lehet hasonlítani a' *si jubina*-val az igen nevezetes *i-hož jang*-ot = 11, Regulynél *i-goš-jang* (e' helyett: *i-koš-jang*), a' mellyet így kell értelmezni, hogy: *egyhez tíz*. Vologodszki talán az ellenkezőre vétett, midőn a' »hiszek Jézus Krisztusba, isten fíjába, egyszülöttbe« így fordította: *evillem Jisusa Hrista, torim pog-a, ita timota*, = egybe szülöttbe, e' helyett: *egy szülöttbe = i timota*. De ő az orosz követve a' *Jisus* szó után is ragot tett. Az egész mondat így volna helyesebb: *Jisus Hristus-a, torim pog-a, i timota*.

Példák a' *tam*, *tami-ra*: *hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl a' ki e' kis parancsokbul egyet megváltoztat.*

täm torneu labed al nü mal endom

täm jelneu kot alpä nang nül endom.

tami izagat edis sit vorna ez mind lett azért. — *hoj tami? vodet pa saras luel hulindlet ki az? a' szelek és tenger hallgatnak reá.*

Ha nem csalatkozom, az osztják *i*, *it* (egy), *si*, *sit* (az), *tam*, *tami* vagy *täm*, *tämi* (ez) szerepléséhez hasonlít a' magyar *nincs*, *nincsen*-é, amaz jelzői, ez magában való jelentésü lévén, jöllehet a' szokás nem tartja meg szorosán a' különbséget. Legalább a' többes: *nincsenek* azt mutatja, hogy a' *nincsen* az önálló, magában való, a' *nincs* pedig jelzői jelentésü.

152. §. A' genitivusi viszonyt a' Vologodszki osztjákságában a' tárgyszót előző más tárgyszó fejezi ki, melly rag nélkül való, tehát: *torim pog* isten fija; *Isus Iristos tüpsa* Jézus Krisztus születése, *Irot kan ulim hadletna* Héródes király életének napjaiban. E' szerint az osztják nyelv a' genitivusi viszony kifejezésére nézve abban különböznék a' magyartul, hogy genitivusi ragot nem ismer, azaz semmiféle raggal nem jelöli a' genitivust, — holott a' magyar így mondhatja: *isten fija*, és *istennek fija*, *istennek a' fija*; továbbá, hogy a' nominativust, a' mellytül függ a' genitivus, nem toldja meg harmadik személybeli birtokos raggal, holott a' magyar azt mindenkor teszi, akár így mondja: *isten fija*, akár így: *istennek fija*, *istennek a' fija*.

A' Vologodszki osztjákját igazolják az eredeti osztják énekek is, a' mellyek czímei: *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmának éneke, itt *As* és *muj* genitivusi viszonyban vannak; *As pogol ar* Asz falujának éneke; *uort ar* az úr, fejedelem éneke stb.

Azomban az énekek azt mutatják, hogy a' *na* (n $\ddot{a}$) rag a' genitivusi viszonyt is jelöli, mint:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,

jang kar kohlem koling As kangeunä

kolom šoper nohlä vuasti amesleu,

nül šaper nohla vuasti amesleu

a' húsz rénbika futotta táplálos Asz-hágónknak, a' tíz rénbika futotta halas Asz-hágónknak, három jeles magasságára üljük a' várost, négy jeles magasságára ültetjük a' várost. — Szinte még nevezetesebb a' következő példa:

*kareng vuas karemnü kamen etlem,
kareng gord karemnü kamen etlem*

a' piaczos város-piaczomnak küljére kimegyek, a' pia' czos gorod piaczomnak küljére kimegyak. Itt a' *kamen* = kive, a' *karämne*-re vonatkozik, mintegy: *piaczomnak kijébe* jelentvén.

De a' genitivusra vonatkozó nominativus birtokos ragu jelölése is találtatik az osztjákön, p. o. *urt enmem arl* = a' fejedelem nevelésének éneke, a' hol az osztják *l* (*ar-l*) a' magyar *e*-nek (ének-e) felel meg. Van illyen is: *sariü uort lu arl* az arany fejedelem ő éneke (*sariü uortnä lu arl* szakasztott magyar volna: az arany fejedelemnek ő éneke). Magokban az énekekben is gyakran előfordul a' birtokos ragu szerkezet, p. o. *sohlü koš ko sogen un vuas nemel kaltšü sitmal, unsen on aut siil kaltšü sitmal*; vagy: *jemin Jeli, jeming aut nemel pa kaltša sitmal, päsing Jeli päsing säš siil pa kaltša sitmal* a' tokhalas ember a' tokhalas nagy város nevét valahogyan kérdezi; vagy: szent Jeli, szent város nevét is valahogyan kérdezi, fényes Jeli, fényes szállás híré is valahogyan kérdezi. A' nominativusnak eme 3. személybeli birtokos raggal való megjelölése az evangeliomi fordításban is előkerül, mint: *sit hulman Irot han nomšna lillas, i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* azt hallván Héródes király elméjében felháborodék és egész Jeruzsálem városá(nak) a' népe ő vele. Itt *voštel* szó szerint: a' városa. — A' »hiszek«-ben is mondja Vologodszki, mint a' 147. §. láttuk: *madot lu torim veelna ulipsa mal* a' ki az isten erejében (ereje által) életet ad.

153. §. Az appositíói viszony a' szók egymás mellé való helyzete által fejeztetik ki, mint más nyelvekben, p. o. *torim azi, num tarum i mü verimot* isten atya, a' meny és föld teremtője.

M o n d o m á n y.

154. §. A' mondomány kifejezője vagy igeszó vagy névszó. Az igeszónak jelentése lehet benható, kiható, magáraható, szenvedő, akár vele jár az igetővel, akár képző által jelöltetik. Az igésnév, minthogy az igeszónak származéka, eredetijének jelentését követi. A' mondományt kifejező névszó, bármilyen legyen is, az igésnéven kívül, mindenkor benható vagy szenvedő jelentésű.

A' benható, magáraható és szenvedő jelentésű mondomány

teljes értelmű, azért nem követel kiegészítést azaz accusativust, p. o. *voj-hul voll* az állat él; *uta sě sašl* kiáltó szó hallik; *vuas ti laulla* a' város őriztetik; *ojanget hollatodet* boldogok a' sírók; *ošanget, madot romet* boldogok, a' kik szelídek. — A' kiható jelentésű mondomány nem teljes értelmű, 's azért kiegészítést vagy accusativust követel, p. o. *vohsaret ong tajlet pa turum tohling vojjet tihlet* a' rókák gödröt vallanak 's az égi szárnyasok fészkeket. Mikor a' benbató jelentésű mondománynak is kiegészítése van, azt a' határozatlan névi mód fejezi ki, mint: *mung lu turum husel vantsu hola pelakna i jogotsu luela og ponta* mi ő mennyei csillagát láttuk keleten és jöttünk neki fejet hajtani.

155. §. A' kiható jelentésű mondomány kiegészítéseül az accusativust követeli, az fejezvéni ki a' tárgyat, a' mellyre a' mondomány hat. Az ugor nyelvek sajátsága, hogy az igével magával is jelölhetik a' tárgyat. Az ige tehát tárgyas alakuvá lesz, melly a' tárgynak személye és száma szerint különböző, a' mint azt a' **140.** és **143. §§**-ban láttuk. A' tárgyas ige, természeténél fogva, határozott tárgyra vonatkozik: mikor nincsen meghatározva a' tárgy, az ige sem lehet tárgyas alakú. De az osztják nyelv, a' mint Vologodszki fordításában mutatkozik, nem követi szorosan a' szabályt; az eredeti énekek, a' mennyire ismerem és értem, ritkán élnek a' mult idővel, a' mellyen látható volna a' tárgyas alak.

Helyén van a' tárgyatlan ige következő példákban: *liela veī mas kulet ōhija* nékiek hatalmat adott az ördögökre. — *panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. — *al hurija viita Marija ning imen* ne félj venni Máriát, te feleségedet. — *ajkol manema paštāt* hírt vessetek nekem. stb.

Helyén van a' tárgyas ige következő példákban: *an ussle luēl si vonda* nem ismeré meg addig. — *ma ningilan pernaja longillalan jink libina* én titeket megkereszteltek vízben. — *mung nañ leupazeu mila mungeu* mi kenyér ételünket add meg nekünk. — *nem luela ponla Emmanuīl* Emmanuél nevét add neki.

E' két utolsó példában *mila* add, *ponla* tedd, világos tárgyas alakok, mert a' tárgyatlan parancsolók *mija, pona*. De a' következőkben már bizonytalan az alak: *esla mungeu mung kreklau, hodī sagat i mung pa hojadeta esllu kreklal; i al esla mungeu huzšpaja pidta, no šavija mungeu kul' elta* bocsásd meg nekünk mi bűnein-

ket, a' hogy mi is más embereknek megbocsátjuk bűneiket; 's ne bocsáss (hagyj) minket a' kísértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögtől. Mert az *esla*-ban az *l* a' tőhöz tartozik, tehát tárgyatlan alak, a' tárgyas volna *eslla*, vagy *eslila*. Azért az *esllu* is bizonytalan, minthogy az egyik *l* (*esl*) az igetőhöz tartozik, a' másik *l* (*lu*) a' jelenidőnek jelleme; itt a' tárgyas alak három *l*-t követelne, mit lehetetlen kiejteni. Azon igetők tehát, a' mellyek utóhangja *l*, 's a' jelenidőnek jelleme, a' melly hasonlóképen *l*, okozzák nagy részben, hogy a' tárgyas alak nem tűnik szembe, a' hol meg is van.

156. §. Minden mondomány, akárminnyen jelentésű, az igenes kiegészítésen kívül, vagy a' nélkül is, nem-igenes kiegészítést vonhat maga után. A' nem-igenes kiegészítés különböző viszonyban állhat a' vonzójához; ezt a' különböző viszonyt a' ragok és viszonyzószók fejezik ki. Azért most ezek értelmét tárgyaljuk.

Ragok és viszonyítók.

157. §. Az *a*, *ja* rag áll:

1) *hová kérdésre*, mint: *Bavilon voža kaslipsa* Babilon-városba költözés; — *jogotset Ierusalim voža* jöttek Jeruzsálem városába; — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom-országba; — *Isus Ivan turmaja omsim olinpela hulman Halileja mans* Jézus, Iván tömlöczbe való ülése felől hallván, Galileába mene. — A' *kadna* azt teszi: kettővé, ketté, azért *kadna manta* ketté menni, azaz elválni.

A' *hová kérdésre* felelve a' viszonyzókhöz is járul, p. o. *mur kazalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omssas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltim jahlal* népet látván ő egy hegy-re (*ohtija*) hága, 's midőn leült, akkor ő hozzá (*hoža*) közel jövének ő tanítványai. — *sol už nem-moltija an patimda pidl, tob luel kim julmata ragil, hanne-hojet kuret jilbija* a' só már semmibe (*nem-moltija*) érni nem fog, csak kivetni való, az emberek lábai alá (*jilbija*). — *asvésa put jilbija an omisla, no nor ohtija* a' gyertya fazék alá (*jilbija*) nem tétetik, hanem tartóra (*ra = ohtija*). — *vuasti nohlä amesleu* a' várost a' magasságra ültetjük.

lungen katl kabing labed maj labta johmal

lungen katl kareng ohling kot maj kotä johmal nyári napon sajkás hét vendég jár a' színbe, nyári napon bikás szános hat vendég jár a' házba.

Jegyzet. *Lu hóza vohta* szószerint volna: ő hozzá bini, szólni, de azt jelenti: tőle kérni. *Ull-muj nen kutenna simis ho, madot, hun lu pogel vogil lu hóza náá, mal kevi?* van-e tí köztetek olyan ember, a' ki, midőn a' fija kér ő tőle (*lu hóza*) kenyeret, követ ad? *si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hóza vohtodeta* annál inkább a' tí mennyei atyátok ad minden jót a' tőle kérőknek.

2) *kinek, minnek?* kérdésre, mint: *jogotsu luela og ponta* jötünk neki fejet hajtani; — *nen mura novi ulleta tik a' népnek világosságul vagytok.* — *ma nüngilana potarlem* én nektek mondom. — *nen hulseta muj jastim us jis jaha tik* hallottátok, mi mondvá volt az öregeknek. — *lu pardi lu nagla ellita adim i jim hannehojet ohtina* ő parancsol az ő napjának támadni, rossz és jó emberek felett. — *lu nazarea nemitsal* ő nazarénusnak neveztetik. — *Lervei, Taddeja nemtimot* Levi, Tadeusnak neveztetett.

3) *mivé lesz vagy lett?* kérdésre, mint: *pant luela pajla leznat* az ösvényt neki egyenessé készítsétek. — *han nung torim pog, jasta, tam kevet hana at versalet* ha te isten fija vagy, mondd, e' kövek hogy kenyérré legyenek. — *A' mivé?* jelentéssel rokon az *ül, ül* jelentése, azért ide tartozik, mint: *hulis, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola* hallá, hogy Arkelaus királyul (*han-a*) van Judea városban, ő atyja helyébe (*vol-a*). — *sidi novija at ulleta hannehojet jelbina* úgy hogy világosságul (*novi'a*) legyetek az emberek előtt.

Evvel kapcsolatban van az igehatározó, melly tulajdonság-szókból *a* (*ja*) raggal lesz, lásd a' 67. és a' 92. §. 1) a). Példák: *mujpa idl likinja tajta pidl a kimitotet mustija tajta pidl* vagy az egyiket haragosan fogja tartani, a' másikat kedvesen fogja tartani. — *ojanget sidet, madet šitaka vollet* boldogok azok, a' kik békésen élnek stb. Minthogy ilyenkor a' tulajdonság-szó igehatározó is, azért áll egyesszámban a' többesszámu mondomány mellett, mint: *ojanget hollato let, li kažinja jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezők (örvendezve) lesznek; *ojanget, madet lidlet veskat ver, li tarmatinga jilet* boldogok, a' kik akarják az igazságot, ők kielégítve lesznek. V. ö. 146. §. d).

Az *a* rag *ü*-vé lett a' *hodi* hogyan, hogy, *sidi* az énekekben *šidi* úgy, *idi* így, *tamidi*, Regulynél *tomiti*, *tomidi* (így = *tam-it-i*) a' *hot*, *sit*, vagy *šit*, *it*-bül.

4) Végre az *a* (*ja*) rag a' tulajdonság-szók fokozását is kife-

jezi, a midőn az egybehasonlított tárgy *kiŋža* szó által jelöltetik, vagy a' nélkül is marad, p. o. *sit turum nubitna aja nemütsal, sit turum nubitna una nemütsal* az a' mennyországban kisebbnek, az a' mennyországban nagyobbnek neveztetik. — *muj kona jastata muj . . . . mola jastata* mi könnyebb, mondani-e . . . . vagy mondani. — *lil letot kiŋža pa el lumüdta sah kiŋža una an ull?* a' lélek az ételnél 's a' test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? V. ö. a' 68. 69. §§. — Megjegyzésre méltó, hogy *si numbija* annál inkább-ot jelent.

158. §. A' *na* (Regulynél *nä*) rag áll:

1) *hol* kérdésre, mint: *lu undrelna tajl jemüng lil elta* ő méhében visel a' szent lélektül. — *Isus sema pits Vipleem Judej vošna* Jézus szembe esett (világra jött) Bethlehem Judeai városban. — *müng lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő menyeci csillagát láttuk keleten. — *uta si sašl tal har tagana* kiáltó szó hallik a' pusztában. — *jemüng nepket hanžipsajetna jastim ull* a' szent könyvek írásaiban mondva van. — *hun Isus omsis pazanna lu hotelna, siršna ar aktipsa aküdta jah jogotset* midőn Jézus ült az asztalnál ő házában, akkor sok vámszedő jöve.

2) *mikor* kérdésre: *hun Isus sema pits . . . . . Irot han ulim kadletna, siršna jogotset* mikor Jézus született Héródes király életének napjaiban, akkor jövének. — *ning uža pidten iršna ning ogen niožita* te bőjtbe fogásod koron (mikor bőjtölni akarsz) te fejedet kendd meg. Látjuk, hogy *irš* kor, *irš-na* koron, kor, *siršna* = *si irš-na* az kor-ban = akkoron, akkor.

Azért járul a' *na* (*nä*) rag azon viszonyítókhoz, a' mellyek időt is jelentenek, nemcsak helyet, mint: *Vavilon voža kaslta jelbina* Babilon városba költözés előtt; *Vavilon voža kašlim jubina* Babilon városba költözés után.

ti semem alemitem kutnü

ti semem pajtemtitem kutnü

szemem ez emelése közben, szemem e' reá vetése közben.

Járul az igécsnevekhez, a' mellyek az időt kifejezik, mint: *haniya mudra jah vogimna purilijis* titkon a' böleseket híván kérdezé. — *li, han partipsa hulmalna manta pits* et ők a' király parancsát hallván menni kezdének. — *hus lolimtim kazalamna amüts* a' csillag megállapodását látván megörülének. — *tolta sagat mantelna Isus kazalas Matvei . . . . lu kilmalna lu jubel manta pits* onnan elmenvén látá Jézus Mátét . . . . ő felkelvén utána menni kezdé stb.

3) *minek?* kérdésre, mint: *li torim pogetna nemitsalet ök* isten fainak neveztetnek. — *olingot Simon Petrna nemtimot* az első Simon Péternek neveztetett. — E' jelentést az *a* ragon is láttuk 156. §. 2). Mintha az *a'* különbség volna az osztják *a* és *na*, között *a'* melly van *a'* magyar *vá* és *nak* között, mikor mondunk: királya lesz (királyul van) = *hana ull*, meg királynak neveztetik = *hana nemitsal*.

Ezen rovat alá kell sorozni azt *a'* jelentését *a' na (nä)* ragnak, melly *a'* magyar *'nak*, *nek-nek* felel meg az énekekben, mint:

kos kar kohlem lanting As kangeunü,
jang kar kohlem koling As kangeunü
kolom šoper nohlä vuasti ameslev.

húsz rénbika futotta táplálos Asz hágónknak, tíz rénbika futotta halas Asz hágónknak három jeles magasságára ültetjük *a'* várost.

kareng vuas karemnü kamen etlem,
kareng gord karennü kamen etlem

az utczás városi utczámnak kije jövök.

4) *mi által?* *mi okon?* való kérdésre, *a'* mikor *a'* magyar *n* (az-o-n) ragnak felel meg, 's azért füződik hozzá gyakran *a'* szenvedő igealak, *a'* mikor *a'* magyar *vel* ragnak vagy *által* viszonytónak felel meg. Tehát: *pasir jušna manset li ivel pela* más úton menének *a'* maguk országa felé. — *Isus Hristos tüipsa si horasna us* Jézus Kr. születése akképen volt. — *ma ningilan verlem hanehojet torim mudrana veltaslata jahna* én titeket emberek halászóivá teszlek isteni bölcsesség által. *A' torim mudra-na* ide, de *a' juh-na: a'* 3) alá tartozik. — *Ivan antiptijilsas huki antična* János övedzkedett bőr övvel. — *Isus jeming lilna tuvim us tal tagaja* Jézus *a'* szent lélek által vitetett puszta helyre. — *hurijat, nem hojatna al usla* örizkedjete, senki által ne tudassék meg.

Föltetsző, hogy ilyenkor az alanyul álló névmás nem nominativusban, hanem accusativusban áll, mint: *jastim ull sidü; ning olinpela lu levilala pardl šavijita ningen, pa jostal ohtina ningen. tulajin* írva van így: te végetted parancsolja szolgáljinak örizni tégedet, 's te kezeiken vitetel. — *nurëng hojena ningen sud-hoja al masajin, a sul-hona al masajin turma-hot šavijita hoja pa al jutsajin ningen turma hot libija* haragosod által hogy ne adassál *a'* bírónak, 's *a'* bíró által hogy ne adassál *a'* tömlöczörnek 's ne vet-

tessék a' fogházba. — *pasi kulna visa luel* megint az ördög által vitetett ő. — *siršna kulna hijša luel* akkor az ördög által elhagyott ő. — *si jubina kulna alimsa luel jeming voža* azután az ördög által vitetett ő a' szent városba. — *hanne-hojetna liel at ižiklajit* az emberek által ök hogy dicsértessenek itt a' ningen, *luel, liel* nem nominativusok, pedig a' szenvedő ige azt követelné, hanem accusativusok.

5) a' na rag a' *pil-na* vel, *töl*, *pan-na* nál, vel, *vor-na* ért viszonyítóknak némileg különböző jelentésű, mint kitetszik a' példákbul: *Osip višilas šitaman lu pilna kadna manta* József szándékozik csendesen ő tőle elválni (= ketté, azaz kettővé menni). — *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* azon ember azon nővel ő szívében bünt követett el.

lu ankel Marija, Osip panna kadliptim jubina, leramas az ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után, látszott. — *mung panna torim mi velünk isten.* — *pa ho imi panna i evi panna krek al vera* más ember nejevel és leánynyal bünt ne kövess el.

tami izagat edis sit vorna, jena at ull az mind lett azért, hogy igazzá legyen. — *ojanget sidet, madet vožatljajit veskat ver vorna, li vorelna turum nubit ull* boldogok azok a' kik üldöztetnek az igazságért, mert érettök van a' mennyország.

Az eredeti osztjában is a' *nü* sok jelentésű. A' már felhozott példán kívül legyen még ez itt:

küt konü sosi vuas kareunü jogotlaju,
sosi kort kareuna jogotlaju =

két ember által a' lakos városunk térében vezetettünk, lakos házunk térében vezetettünk. — Itt a' *ko-nü* jelent »ember által« t. i. vezetettünk; a' *kareu-nü* pedig »térünkben« jelent.

159. §. Az *elta*, (Reguly jegyzeteiben és az osztják énekekben) *eult* viszonyítónak jelentései *tól*, *ból*, *ról*, *után*, *ólta*. P. o.

Avram elta Tavit vonda Ábrahám-tul fogva Dávidig. — *Irot kitas velta ho naviremet kad tal elta aja, pora sagat, mada mudra jah elta purijis* Héródes küldö ölni a' férfi-gyermekeket két téltül kisebb (eket), az idő szerint, mellyet a' bölcsektül kérdezett.

hun Isus jink elta edis, siršna midőn Jézus a' vízbül kijött, akkor . . . . — *hoj tam aj pantipsajet elta it pasagat verl a' ki e'* kis parancsolatokbul egyet megváltoztat.

siršna turum elta potardta si ulim us akkor az égről beszéllő szó lett. — *I lu jubel senk ar mur jis Habilej elta pa jang vož elta pa Jerusalim elta pa Ordan jogan pa pelak elta* 's ő utána sok nép jött Galileából és a' tíz városból és Jéruzsálemből és a' Jordan folyó másik oldalról.

Az énekekből legyenek következő példák itt :

alel ko ar al amesmeu eult
jisl ko ar jis koltmen eult,
labed muzung eult,
lungen katl kabinggi labed maj labta johmal,
lungen katl kareng ohling kot maj kotä jahmal,
 fiatal ember, sok fiatalunk ülése után
 öreg ember, sok öregünk mulatsága után,
 egy hétnek kedvtöltése után, *)
 nyári napon sajkás hét vendégnek a' sátorba jövése,
 nyári napon bikás-szános hat vendégnek a' házba jövése.

nanh jogi vuering au eult kamen etlem
kol jogi vuering au eult kamen etlem
 veresfenyű fa erős ajtóbul kive megyek
 feketefenyű erős ajtóbul kive megyek.

160. §. A' többi viszonyyszók, a' mellyek a' 88. §. elő vannak hozva, se szófüzési se jelentési különbséggel nem járnak, a' mit fel kellene hozni. A' ragokra nézve térnek el némelylek, p. o. az eredeti szövegben van *kamen* = *kive*, *ki*, a' helyett hogy *kamne* (*kamnü*) volna, mint: *au eult kamen et'em* az ajtóbul kive megyek.

A' viszonyyszókhöz tartoznak a' mutató, kérdő és visszamutató névmások ragosai is, mint: *tolta* onnan, *toda* ott, *selta* onnan *seda* ott, *sega* azután stb. a' mellyekben az *lta* rag az önálló *elta*, *eult*-bül való. Másokban is van, p. o. *jilta* alól, e' helyett hogy: *jil-elta*; *hulta* messziről, *jolta* utól, *nomelta*, *numilta* felülről, *mugolta* körül. A' Reguly-féle *košül* e' helyett van: *kosüilt*, vagy *košüiltä*.

*) Lásd ennek a' szólásnak megfejtését a' 147. §-ban.

Igés nevek.

161. §. Az igés nevek egyike *ta* (*ti*), másika *m* képzős; jelentésök majdnem egyező, de leginkább *a' ta* képzős megfelel a' magyar *ní, ó, ás* igésneveknek és névszónak. Mind a' két alak fölveszi az *ot*-at, melly által tökéletes névszóvá lesz; fölveszi a' birtokos ragokat is, lásd a' 118—124. §§.

a) *ta* képzős.

Irot hun tam návirem kašta pidl, vuelta luel Heródes király a' gyermeket keresni fogja, megölni őt (hogy azt megölje). — *ma manlem luela og pon'a* megyek neki fejet hajtani. — *li manta pitset* ők menni kezdenek. — *an lidl volijita* nem akar megvizsgáltatni. — *al esla mungeu huzipsaja piíta* ne hagyj minket kísértetbe esni.

jelli jastata jeming iki előre mondó szent öreg = jövendőelő próféta. — *ning elta idl lavilta ho* belöled jö ki az örző, a' pásztor. — *uta si sasł tal har tagana* kiáltó szó hallik a' puztában, az üres helyen. — *Ivan kazalas ar mur farizet pa saduket lu hoža jítodet* János látta sok nép farizeust és szaduceust ő hozzá (magához) jövéket. — *ma jubem jítot* az én utánam jövő. — *izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot* mind az, a' mi nekünk látható és nem-látható. — *ning azen, si an-nitot vandtot* a' te atyád, a' láthatatlant néző.

pa us toda Irot har pozalata vonda és volt ott Heródes király halásáig. — *hot libija longtanna, uza verat* a' házba bemenéstekben köszöntetek. — *hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edis* midőn Jézus a' keresztbe menése után (keresztelkedése után) a' vízből kijött. — *tolta sagat mantelna Isus kazalas* onnan elmentében Jézus látta. — *Nazaret hijimalna jogots* Nazaretet elhagyván juta.

tinl kurtom jige-eui šidi ultal,

tinl kurtom aže-eui šidi ultal

becses udvarom atya-leányának ott levése, becses udvarom atya-leányának ott levése. — Az *aže-eui, jige-eui* olyan, mint a' magyar *atya-fi* = gyermek, az osztják határozottan itt leányt fejezvé ki.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,
sat kajpi kujing maj šidi jitel
 húsz méltóságos vendégnek oda jövése
 száz méltóságos vendégnek oda jövése.

kolt vureng jām juh senk jumal az fényes erős jó fának nagy
 növése.

koreng or ko koreng kät ord šidi enemman,
vofeng or ko koreng kät ord šidi enemman,
taln katl iln kojing maj sin iški turpi turing vuat mohti
kajtäl,

lungen katla jilen uorting maj sien meleh turpi turing vuat
mohti jogotsal ;

täm nomis pitti kar lonh eti kares sus num tarem azeu postal,
vaj lonh eli kares sus num jelem jieu vuertal

a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
 a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
 a' téli nap végéig a' méltóságos vendéget a' zúgó hideg toroku
 szélnek áthatása,

a' nyári nap végéig az urias vendéget a' zúgó meleg toroku szél-
 nek átjárása ;

az észbe eső bika bálvány elé a' száraz őszt felső tarom atyánk
 csinálása,

vad lonh elé a' száraz őszt felső jelem atyánk csinálása.

Látjuk, ezt úgy kell érteni, hogy : a' két szolga növekedvén,
 akkor volt a' hideg, a' meleg szélnek hatása, járása ; azután követ-
 kezett be az ősz. Általában, a' birtokos ragu *ta* igésnév nagyon ural-
 kodik az osztlák énekekben.

b) *m* képzős.

Az *m*-es igés névnek jelentéseit, a' birtokos és viszonyragok-
 kal meg az *ot*-nak való növekedését lásd a' 120—124. §§-ban.
 Mind a' mellett elősoroljuk itt is.

Lehet *benható* jelentésü, mint : *manema pitim tal jah tajlem*
 nekem tartozó (azaz hozzám tartozó, alattam való) hadi népet birok.
 — *hoj ningilana nomis mas, hondta vanamim lik elta.* ki adott nek-
 tek tanácsot futni a' közeledő harag elől? — *si kadhos jang kitim*
jah nemlal uset simiset a' tizenkét küldöttek nevei valának ezek.

Lehet *kiható* jelentésü, mint: *torim pernaja longiltim iki isten keresztjébe bemenetö öreg = keresztelő.* — *üavirem lil kanzimodet pozalaset a' gyermek lelkét keresők meghaltak.*

Lehet *jelzői* jelentésü, mint: *ojanget süstam sambodet boldogok a' tiszta szívűek.*

Lehet *elvont* jelentésü, mint: *hus lolimtim kazalamna li amitet šenk un amdipna a' csillag megállását látván ők megörlének igen nagy örömmel.* — *Isus Iván turmaja omsim olinpela hulman Halileja mans Jézus, Jánosnak tömlöczbe ültetése felől halván, Galileába méne.*

A' lét igével az *időt* fejezi ki, mint: *jeming hanzipsa nebketna sidī jastim ull a' szent irás könyveiben így van írva.* — *turum elta potardta ši ulim us az égből szóló hang volt.* — *jeming lilna tuvim us tal tagaja a' szent lélek által vittetett volt a' pusztába.*

Lehet *igehatározói* jelentésü (*man, im-na, am-na,*) mint: *hanneho i náh leviman an voll az ember egyedül kenyeret evén nem él.* — *Isus jangas, li pojksata hotlalna unltaman, jim ajkol sijaltaman pa tungtaka verman Jézus körüljára, imádkozó házaikban tanítván, az evangéliomot hirdetvén, és gyógyítván.*

sit hulimna Isus serimtas azt hallván Jézus elcsudálkozék. — *Isus ar mur lu mugoltogija kazalamna pardis Jézus sok népet maga körül látván, parancsola.*

Az eredeti énekekbül:

kolim šoper nohlä ord nemitem,

üäl šoper nohlä ord siltem

a' három, négy kiváló szolgának való hívása, szólítása,

ti sement alemitem kutnä,

ti semem pajtemtitem kutnä

itt szemem fölelése közben, itt szemem reá vetése közben.

sosl üalpi kät ord enemman ajilta,

jorl üalpi kät ko sengelman ajilla,

koreng ord ko, koreng kät ord šidi enemman,

vojeng ord ko, koreng kät ord šidi enemman

menyét-orru két szolga növekedvén lassanként,

ur-orru két ember felserdülvén lassanként;

bikás szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén,

vadas szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén.

Az igenlő at.

162. §. Az *at* szócska, mellyet »hogy«-val lehet fordítani, nem csak többszörös, hanem egyszeres mondatban is előfordul, 's ekkor mintegy igenlő szónak jelentésével jár. A' többszörös mondatnak utójában világos a' szükséges volta, nem olyan világos az egyszeresben, p. o. *tami izagat edis sit vorna, jena at ull torim elta jastimot* ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten által mondatott. — A' kondai vogul fordításban: *ton mos toho jejntes, tak sarme *) latelp toremnel*. Ebben az *at* (vogul *tak*) az utómondatban szükségképen áll. Hasonló ez is: *hun ning torim pog, jasta, tam kevet nána at versalet* ha te isten fija vagy, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. A' kondai vogulban: *hun nag torim püv, laven, istobi tü kivet jejmtset náni*. Itt *istobi* áll az osztják *at* helyett.

De másképen van a' következőkben: *hoj lu imel pilna kadna manl, si ho at mal luela kadna manta nebek a' ki a' nejétül elválik*, az ember adjon neki (nejének) választó levelet. A' kond. vogulban: *hon pali kvaltkti tak netatel, tom maje tavane nepek*. A' vogulban nincsen az osztják *at* kifejezve, a' magyarban lehet azt a' *hadd* szóval tenni. — A' Miatyánkban olvassuk: *ning jeming nemen mung hoza jeming at ull; at jogodl ning turum nubten; ning kažen at ull*, te szent neved mi nálunk szent legyen; jöjjön te országod (mennyei korod); te akaratom legyen. Itt is az *at*-ot *hadd* szóval lehetne kifejezni, de szükségtelen. A' kondai vogulban ismét a' *tak* szó van: *tak jälpenlahte nag namen; tak jejnte nag naerlahen; tak jejnte nag erken*. Ezekben az orosz *da* van utánozva: *da svjatitsa jimja tvoje stb.*

A' Tagadó *an, al, anta* szók.

163. §. Az *an* nem áll az imperativus előtt, az *al* meg csak az előtt áll, mint: *hanne-ho i náñ leviman an voll* az ember egyedül kényeret éve nem él. — *hoj manem an usta jersal hanne-hojet jezalt,*

*) A' kondai vogulban a' *sarmi* és *sarme* között alig ha az a' különbség nincsen, hogy az első egyszerű benható, a' másik valóságos szenvedő, így, *sarmäm, sarmilen, sarme*; talán így is különbözik a' Máté 5, 18. a' Máté 1, 22.-tül.

i ma an usta jersalem ma turum jim jezalt a' ki engem nem vonakodik elismerni az emberek előtt, én is nem vonakodom megismerni mennyei atyám előtt.

al hurija vita Marija ning nimen ne félj venni Máriát te feleségedet. — al huza ning tormen ne kísérd te istenedet.

anta, nem is, se, többszörös mondat utójiban következik az előmondat al-ja után, mint: volla al hulta, anta turumna, anta muna, anta Jerusalimna, anta ning ogenna soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre, se Jéruzsálemre, se a' te fejedre. — panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh, anta alta hír magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt, se tarisznyát.

Oroszos az, hogy az *al* olyan mondatokban is áll, a' mellyek nem tagadók, mint: *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen* én te utánad megyek, akár honnan te ne menj (akárhová te mégy). Oroszul: *poidu ja za toboju, kuda ti ni poideš.*

Többszörös mondatok.

164. §. A' többszörös mondatok leginkább olyanok, melyek időszerinti vagy okszerinti feltevést, 's reávonatkozó következtetést fejeznek ki, a' mellyek egyszeresei tehát *hun* és *siršna* (midőn, mikor, és ha) mondatkötéssel vannak egybekapcsolva; a' *siršna* sokszor nincsen kifejezve. Ez a' szöfűzet nyilván az oroszoknak utánozása. Az eredeti a' *hun* helyett *ke*, *ki*-t alkalmazza, melly soha nem kezdi meg a' mondatot. Példák: *hun ning turim pog, jasta, tam kevet naša at versalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. — *pa hun omsšas, siršna lu hoža lep jogotset* és midőn leült, akkor ő hozzá közel jövének. — *siršna, hun ning jiren tulen torim hota* akkor, ha te áldozatodat viszen isten házába.

*tülil ki tül labta šidi jital,
lungen ki lung labta šidi jital,
alel ko ar al jel amesleu,
jisl ko ar jis jiel amesleu.*

ha tele (kor) téli hétre ott van jövése, ha nyara (kor) nyári hétre ott van jövése, fiatal ember, sok fiatalak elülünk, öreg ember, sok öregek elülünk.

nomsen ki pitmal jahteu, untrenki *) *pitmal mänteu* ha eszedbe jutása van, megyünk, ha elmédbe jutása van, megyünk.

165. §. A' többszörös mondatokhoz tartoznak az úgynevezett visszamutató mondatok is, a' mellyeket *mada, madot, madet* fejeznek ki. A' fordított szövegekben leggyakrabban, az eredetiekben viszontag alig fordulnak elő. P. o. *lu sit, madot olinpela jelbi jastas* ő az, a' kiről jövendölt. — *ojanget sidet, madet lilel sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkeik szerint szegényül élnek. stb. stb.

---

*) Itt is figyelmeztetjük az olvasót a' legkülömbözőbb népek találkozó eszejárására. Az új testamentomban *σπλάγγων*, bél, könyörületet, szeretetet is jelent; az osztják énekekben az *unter*, has, a' *nomis*-szal szeret társulni, mi eszet, emlékezetet jelent. Az *unter* tehát, mint a' *σπλάγγων*, indulatot fejez ki, 's azért fordítom az *elme* szóval, nem tehetvén azt a' *szív* szóval, melly a' héberben (לֵב) hasonlóképen elmébeli mozgást jelent, annál kevésbbé a' *has*-sal.

SZÖVEGEK.

A' szövegek kétfélék: fordítások és eredetiek.

A' *fordítások* Vologodszkitul valók (lásd a' 7. lapon).

Állanak:

I. Máté evangeliomának tíz első fejezetébül, mellyek Londonban 1868-ban, herczeg Lucian Bonaparte költségén, nyomattak.

II. Némi kátéfélébül, úgymint a) a' hitbül, b) a' tíz parancsolatbul, c) az úri imádságbul. Ez hát kétszer van meg, a' Máté hatodik fejezetében, és itt; de közlöm ezt is, mert némi változatot mutat, mellyeknél fogva osztjákosabb az előbbinél. — A' kátéféle a' szótárhoz van csatolva, mellyet Vologodszki Tobolszkban 1840-ben készített, 's mellynek másolatját a' Magyar Akadémia Schiefner és Wiedemann urak szivessége útján szerezte meg.

Az *eredeti* szövegek a' Reguly hozta ének-gyűjteménybül valók (lásd a' 6. 7. lapon); ezek mivoltáruul alább bővebb értesítést talál az olvasó.

FORDITÁSOK.

I.

Matvej elta jeming ajkol-jastipsa.

I. Og.

1. Isus Hristos rud-nebek, Tavit pog, Avram pog.
2. Avram tajs Isak, Isak tajs Jakop, Jakop tajs Juda i lu apsilal;
3. Juda tajs Tares i Zar Famar imel elta, Fares taja Esrom, Esrom tajs Aram;
4. Aram tajs Minadav, Minadav tajs Nasson, Nasson tajs Salmon;
5. Salmon tajs Voos Rahav imel elta, Voos tajs Ovit Ruf imel elta, Ovit tajs Jesej;
6. Jesej tajs Tavit han, Tavit han tajs Solomon Urija imel elta;
7. Solomon tajs Rovam, Rovam tajs Avij, Avij tajs As;
8. As tajs Osaf, Osaf tajs Oram, Oram tajs Osij;
9. Osij tajs Otam, Otam tajs Ahas, Ahas tajs Jesek;
10. Jesek tajs Manas, Manas tajs Amon, Amon tajs Osij;
11. Osij tajs Jekim, Jekim tajs Jehon, i lu apsilal, Vavilon voža kaslta jelbina;

12. Vavilon voža kaslta jubina Jehon tajs Salafil, Salafil tajs Sorovavel;

13. Sorovavel tajs Aviut, Aviut tajs Eliakim, Eliakim tajs Asor;

14. Asor tajs Sadok, Sadok tajs Ahim, Ahim tajs Eliut;

15. Eliut tajs Eliazar, Eliazar tajs Matpan, Matpan tajs Jakop;

16. Jakop tajs Osip, Maria iki, mada evi ełta tıis Isos Hristos nemıtsatot.

17. I sidı aradtel rudet Avram ełta Tavıt vonda nelhoşjang rud, i Tavıt ełta Vavilon voža kaslıpsa vonda nelhoşjang rud, Vavilon voža kaslıpsa ełta Hristos vonda, nelhoşjang rud.

18. Isus Hristos tııpsa si horasna us. Lu ankel Maria, Osip panna hadlıptım jubina, siri antom hun lin jega volta pitsangen, leramas, lu undrelna tajl jemıng lil ełta.

19. Osip lu ikel, jim ho ulman pa lu olınpela sıjaldta an litman, vıtsilas şitaman lu pilna kadna manta.

20. Hun lu nomılmas sit, torım levı olımna luela kaşaşas pa jastas: Osip Tavıt pog! al hurıja vıta Marija nıng imen; lu undrelna tıymot jemıng lil ełta ull.

21. Pog tajl, pa nem luela ponlen Isus; lu lu murel şavıjil lı kreklal ełta.

22. Tami izagat edis sit vorna, jena at ull torım ełta jastimot jelli jastata jemıng iki ełta, madot potarl:

23. Si, evi undrelna vil i tajl pog, i nem luela ponla Emmauil, muj ull: mung panna torım.

24. Olim ełta noh rakınmalna Osip verıs sidı, hođı torım levı pardıs, i lu imel visle.

25. I an ussle luel si vonda, hun jugot lu tajs lu olıng pogel; pa iki nem luela pons Isus.

II. Og.

1. Hun Isus sema pits Vipleem Judej vošna Irot han ulim hadletna, siršna mudra jah hola pelak elta Ierusalim voža jogotset i potarlet :

2. Hoda jilba sema pitim Judej han? mung lu turum huse vantsu hola pelakna, i jogotsu luela og ponta.

3. Sit hulman Irot han nomisna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna.

4. I akits izagat ulta og-popet i nebeking jah mur elta, inzišas li eltel, hoda mosl sema pidta Hristosa?

5. Li jastaset luela : Vipleem Judej vošna ; jelli jastata jeming iki nebekna hanžim sidi :

6. I ning, Vipleem Judej mu, nem moltina aja an ulen Judej oging vozet kiža : ning elta edl lavilta ho, madot ma Israil murem šavijil.

7. Siršna Irot hanija mudra jah vogimna hus efim pora li eltel purilijis ;

8. I liel Vipleem voža kitmalna jastas : manat i tarinlaman purijat navirem olinpela, pa hun ujidleta luel, ajkol manema pitat, ma manlem luela og ponta.

9. Li, han partipsa hulmalna, manta pitset, pa si hus, mada si vantset hola pelakna, mans li jelbina, hun jugot jogots i lolimtas si taga ohtina, hoda navirem us.

10. Hus lolimtim kažalamna li amitset šenk un amdipna.

11. Hota longset, kažalaset navirem lu ankel Marija panna, i šanzuh ohtija korijimna luela og ponset ; i li tazel edtimna luela majlipsa tuset, sorni, jeming onk pa jeming voj.

12. Pa olimna liela partipsa us torim elta, an kerlata Irot hoža, rasir jušna manset li irel pela.

13. Lī manmiel jubina, si, torim levī Osip hoža olimna ulman edis pa jastal: kila, návirem pa lu ankel vija, pa honda Jegipet mua, pa ula toda si vonda, hun ma nīngena jastalem; Irot han tam návirem kašta pidl, velta luel.

14. Lu kilis, návirem pa lu ankel vīs atije, pa Jegipet mua mans.

15. Pa us toda Irot han pozalata vonda, torim jastipsa sagat jelli jastata jemīng iki elta, madot potarl: Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem.

16. Siršna Irot han kažalas nahipsa lu ohtina mudra jah e'ta, šenk likažas, pa kitas velta Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna ho náviremet kad tal e'ta aja, pora sagat, mada mudra jah e'ta purijis.

17. Siršna jelli jastata jemīng iki Jeremija jastimot veškata jis, madot potarl:

18. Si Ramna šasl, hollipsa i selipsa pa šenk numbi selu; Rahil hollal lu evi-pohlal olīpela, pa an lidl volijita, hun li antomet.

19. Irot han pozalim jubina si, torim levī olimna pasi Osip hoža edltijīšal Jegipet muna ulman,

20. I jastal: kila, vija návirem pa lu ankel, pa mana Israil mua; návirem lil kanžimodet pozalaset.

21. Lu kilis, vīs návirem pa lu ankel, i jogots Israil mua.

22. Hulis, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola, palta-mas togo manta, pa olimna ulman partipsa hulis torim elta, pungla mans Halilej mu už ohtija.

23. Pa togo jogotmalna Nazaret nemba vošna šešmašas jelli jastata jemīng iket jazīng sagat, lu Nazarea nemišal.

III. Og.

1. Si hadletna Ivan, torim pernaja longiltim iki, jogots pa similtata pits tal Judej muna,

2. I jastas : Kajtjijat, si vanamas turum nubit.

3. Lu sit, madot olinpela jelbi jastas jelli jastata jeming iki Isaj sidí potartman : Uta sí šasl tal har tagana : juš torima taštat i pant luela pajla ležatat.

4. Si Ivan lumidta sah tajis pa mu lovi horazip voj varas elta verim, pa antiptijilsas nuki antipna, a lu levipazel us novi seming lant pa har voj mavi.

5. Siršna Jerusalim mur, Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur izagat edliset lu hoža,

6. I lu eltel pernaja longiltijiset Ordan joganna li kreklal sistamman.

7. Ivan ar mur Fariset pa Saduket lu hoža jitodet pernaja longta kažalamna jastas liela : Nuring voj elta tiimodet ! hoj ningilana nomis mas hondta vanamim lik elta ?

8. Tuvati veškat kajtipsa.

9. I al nomisati nen olinpela jastaman »mung azija tajlu Avram.« Ma ningilana jastalem, torim než tam kevet e'ta edltal evipog Avrama.

10. Už i lajim juget ler hoža hojl ; izagat ulta jug, jim tütipsa an tajtot, jil sevirla pa tuta jutla.

11. Ma ningilan pernaja longillalam jink libina kajtita vorna ; ma jubem jitot ma kiža tak, ma než an tijilem lu sopeklal allijita. Lu ningilan pernaja longiltata pidl jeming lilna pa jeming tutna.

12. Sar lu joželna, pa lu lant sem pařdta harel sitaml, i akidl šomši lant semlal hožap libija, a lant pom an hurlata tutna labidl.

13. Siršna Isus jogots Halilej elta Ordan jogan ohtija Ivan hoža, lu elta pernaja longta.

14. A Ivan lucl jogo kadlta pits, i potartas : manema mosl ning elta pernaja longta, i ning muj ma hoža jilen ?

15. Isus sit ohtija nuhmas lucla : al kadla manem ; sidí mensem mosl tarmadta izagat ulta veškat ver. Siršna Ivan lucl eslale.

16. Pa si sorana, hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edis, siršna lu ohtina turum haret punžašset, i Ivan kažalas torim lil, madot jis met tohling voj, pa vohlilijis Isus ohtija.

17. Siršna turum elta potardta si ulim us: sit ma šenk musti pogem ull, madot hoža izagat ulta ma jim nomsem.

IV. Og.

1. Si jubina Isus jeming lilna tuvim us tal tagaja, kul huzipsa vorna.

2. Neljang atngen pa hadlngen ušltijim jubina jugot lita langmats.

3. Siršna lu hoža jogots huštot i jastas: hun ning torim pog, jasta, tam kevet naña at veršalet.

4. No lu jastas sit ohtija: jeming hanžipsa neketna sidī jastim ull: hanne-ho i nañ leviman an voll, no izagat ulta torim ungil elta edta jazingetna.

5. Si jubina kulna alimsa luel jeming voža, pa lošaltasa luel hot langil ohtija,

6. Pa jastal luela: hun ning torim pog ullen, jil korija; jeming neket hanžipsajetna jastim ull sidī: ning olinpela lu levilala pardl šavijita ningen, pa jošlal ohtina ningen tulajin, kevi ohtija ning kurena al vangimlen.

7. Isus jastas luela: jeming neket hanžipsajetna i sidī jastim ull: al huža ning tormen.

8. Pasi kulna visa luel pal rep ohtija, pa izagat ulta mutel vožet i li tažlal luela šažilal,

9. I jastal luela: sit izagat ningena malem, hun šanžuh ohtija korijiman manema og ponlen.

10. Siršna Isus luela jastal: pungla mana ma elta, kulšiki!

2. Langma ta, tehát langmas kellene.

jeming nebket hanžipsana sidī jastīm ull: Torīma og pona, pa adel luela lužita.

11. Siršna kuľna hijisa luel, pa torīm levet jogotset, i luela lužitset.

12. Isus Ivan turmaja omsīm olīnpela hulman Halileja mans.

13. I Nazaret hijimalna jogots i volta pits šaras honing vošna Kapernaumna, Saulon i Nefalim mu užetna,

14. Veškat at ull jelli jastata jeming iki Isaj jastīmot, madot potarl:

15. Saulon pa Nefalim mu, pant ohtīna šaras pela, Ordan jogan huvat, Halilej pernala mur,

16. Turmanna omīsta hanne-hojet un novī turum kažalaset, pa huna i sorming ishorna omīstodeta novī turum kaltmas.

17. Si pora elta Isus sīmiltata i potardta pits: kajtijat, si namas turum nubīt.

18. Halilej šaras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-apsiengen, Simon Petīra nemīdtot pa Andrej lu apsel, madet šaras pidarna holīp omītset: li hul veltaslata jah uset.

19. Jastal luela: manatī ma jubem, ma nīngūlan verlem hanne-hojet torīm mudrana veltaslata jahna.

20. Lī izi šosna holīplal hījiman manta pitset lu jubel.

21. Tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas pa kad i jī-pogngen, Jakop pa Ivan Sevedej azel panna hop libina lī holīplal jontasman omīstodet, i līel vogemas.

22. Lī izi šosna hopel pa lī azel hījiset, i lu jubel manta pitset.

23. Isus jangas Halilej mu lovatna, li pojksata hotlalna unltaman nubīt olīnpela, jim ajkol sījaltaman pa izagat ulta mužet, izagat ulta kažet hanne-hojet kutna tungtaka verman.

18. jaj-apsisañen.

24. Ajkol lu olinpela Sirija mu lovatna mans, i lu hoža tutlasa aradtel mužingodet arsir mužetna i hošta jumodet i kulna longimodet i tilis-mušna ulimodet i veila jumodet, i lu tungtaka liel vers.

25. I lu jubel šenk ar mur jis Halilej elta, pa Jerusalim elta, pa Ordan jogan pa pelak elta.

V. Og.

1. Mur kažalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omsšas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltim jahlal.

2. Lu unglel pušmal jubina unltata pits liel sidr:

3. Ojanget sidet, madet lilel sagat košara vollet, li vorna turum nubit ull.

4. Ojanget hollatodet, li kažinga jilet.

5. Ojanget, madet romet, li jeming mu jukandlet.

6. Ojanget, madet kanžlet i lidlet veškat ver, li tarmatinga jilet.

7. Ojanget, madet hanne-ho ūatsalet, si jukana liel ūatsala.

8. Ojanget sistam sambodet, li torim kažalalet.

9. Ojanget, madet šitaka vollet, sit vorna li torim pogetna nemišalet.

10. Ojanget sidet, madet vožatlajit veškat ver vorna, li vorelna turum nubit ull.

11. Nen ojanget, hun ningilan ūavrijita, vožadta, arurna ningilan takilije lavidta pidlajitan ma vorna.

12. Amditlat i kažinga ulat, ningilana un justam ull turmet ohtina. Izidi vožatsajit jelli jastata jeming iket, nen jelbina ulimodet.

13. Nen mu sol jukana ulleta; hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga? lu už nem moltija an patimda pidl, tob luel kim julmata ragil, hanne-hojet kuret jilbija.

14. Nen mura novi ulleta; vož an pusi lankišata rep ohtina lolman.

15. Pa asveša uziptimna put jilbija an omisla, no nor ohtija, i novi verlizagat hot libina ulta mura.

16. Sidi novija at ulleta hanne-hojet jelbina, li at vandlet nen jim veret i nen torim azen sit vorna at sijallet.

17. Al nomisat, ma jogotsem sud-sir mujpa jelli jastata jeming jah nebket pasagat verta; ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta.

18. Ma jena ningilana potarlem, soraja turum i mu volla manl, a sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl sidi, hun izagat tarmatim an jil.

19. Pa sidi hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl, pa sidi hanne-hojet untal, sit turum nubitna aja nemitsal; no hoj tam pamtipsajet sagat verl pa sidi untal, sit turum nubitna una nemitsal.

20. Ma ningilana jastalem, hun nen veškaten nebeking jah pa orkašta jah veškat numbija an pidl, siršna turum nubta an longleta.

21. Nen hulseta, muj jastim us jis jaha: al vela; hoj hanneho vell, sit suda pidl.

22. A ma ningilana jastalem, kuš hoj, takilije likazatot lu lamba-ho ohtija, suda pidl; hoj jastal: ning sump ho, sit og-suda pidl; hoj jastal: ning jelemla ho, si ho tuting šarasa julmata ver ull.

23. Siršna, hun ning jiren tulen torim hota, pa seda nomilmalen, lamba-hojen ning ohtija nur tajil;

24. Ning jiren seda hiya torim hotna, pa mana, siri imaša si ho panna, pa siršna johta i ning jiren torima tuva.

25. Imaša soraja ning nuring hojen panna, juš ohtina ulten pulang, nuring hojenna ningen sud-hoja al masajin, a sud-hona al masajin turma-hot šavijita hoja, pa al jutsajin ningen turma-hot libija.

26. Jena jastalem nīngena, an edlen toлта si vonda, hun an malen hīzim voh-pelak.

27. Nen hulseta, muj jastīm us jis jaha: rahta ne, pa ho ne, mola evi panna al jurtīja!

28. A ma nīngilana jastalem, kūš hoj ankīrmal imi ohtīja krek verta nomīsna, si ho si ne pilna lu samelna krek vers.

29. Hun nīng jim pelak semen nīngen hušl, menma luēl i pungla nīng ełta julma; jima nīngena jil, hun naklan ełta i mada nak at ušl, anta nīng nōgajen izagat tutīng šarasa julmala.

30. Pa hun nīng jim pelak jōžen hušl nīngen, hol sevirma pa nīng ełta pungla julma; jima nīngena jil, hun nīng naklan ełta i nak at ušl, anta nōgajen izagat julmala tutīng šarasa.

31. Izidī jastīm us: hoj lu imel pilna kadna manl, si ho at mal luēla kadna manta nebek.

32. A ma nīngilana jastalem, hoj kadna manl lu imel panna krek vermel sajīt, si ho pardl luēla pa ho panna krek verta; pa hoj kadna manīm ne pilna ventsatījil, si ho si imi panna krek verl.

33. Izidī nen hulseta, mola jastīm us jis jaha: nūltīpsajen pasagat al vera, no sidī vera, hodi nūltsen torīm ježalt.

34. A ma nīngilana jastalem, volla al nūlta, anta turumna, sit lu torīm omīsta jemīng pazana ull;

35. Anta muna, lu torīm kuret jilbi taga; anta Jerusalmīna, sit lu un han voža ull;

36. Anta nīng ogenna al nūlta, nīng an puslen než i ubīt no-vija mujpa pītīja verta.

37. No at ull nīng nūltīpsa jazingen: pa hodi, pa hodi! antom, antom! a muj si numbīja ull, sit kuł ełta.

38. Nen hulseta, muj jastīm us: sem sem jukana, pa penk penk jukana!

39. A ma nīngilana jastalem: nīngen ketīmta hoja al jerša;

no hun hoj hadnal ningen jim pelak venž punglena, šažimta luela kimit venž punglen.

40. I hoj lidta pidl suda manta ning pilna, jernasen ning elta vita vorna, mija luela i kaftanen.

41. Pa hoj ningen vohta pidl i versta, mana lu pilna kadn.

42. Ning elta vohta hoja mija, pa pitsaja ning vita langata ho elta al honda.

43. Nen hulseta, muj jastim us : ning isirpa hojen mustija taja, pa likinga ula ning kuting hojen pilna.

44. A ma ningilana jastalem, mustija tajat nen kuting jahlan, jim jazing jastat ningilan lavidtodet olinpela, jim verat nen panna likinga ultodeta, i tojima pojksat ningilan šugadtodet pa vožadtodet olinpela.

45. At jileta nen turum azen pogetna ; lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojet ohtina, pa jert kidl veškatodet i veškatla hojet ohtija.

46. Hun nen mustija tajta pidleta ningilan mustija tajtodet, siršna mujsir justam lavilta pidleta ? pa mur voh akidta jah izidi an verlet ?

47. I hun ragija ulleta nen lugislan pilna, muj moltas verleta ? pa perнала jah izidi an verlet ?

48. Ulati nen sidi veškata i sistama, hodi veškat pa sistam nen turum azen.

VI. Og.

1. Hurijat nen jim veren verta hojet semat si vorna, ningilan li at vandlet ; si antom ningilana nemmolti justam nen turum azen elta an jil.

2. I sidi, hun ning jim ver verlen, al simalta ning sit olinpela, hodi verlet rogop vešpa jah pojksata hotlalna i kamingna, hanne-hojetna liel at iziklajit. Ma jena ningilana potarlem, li už višet liela justam.

3. Ning milostiina sidi mijila, ning pua pelak jožen al usl, muj verl jim pelak jož.

4. Ning milostihajen at ull hanija, pa ning turum azen, haniot vandtot, sem vanman ningena mal.

5. I hun pojksalen, al ula rogop-vespa jah idi, madet mustija tajlet pojksata hotlalna i voz haretna pojksata lolimda, hanne-hojet liel at vandlajit. Jena ningilana jastalem, li už viset liela justam.

6. Ning hun pojksalen, ning adel hotena longa, pa ning jubenna ovi tuhrimna pojksama ning torim azena, madot an nila; pa ning si azen, haniot vandtot, sem vanman ningena mal.

7. Pojksatanna moltas jazinget al potartat, hodi verlet pernala jah; li nomislet, li ar potrelna hullajit.

8. Li horaspija al juvati; nen torim azen usl, mujsir nuza tajleta nen lu hoza vohten jelbi.

9. Nen sidi sagat pojksat: Mung azieu, turmet ohtina ultot! ning jeming nemen mung hoza jeming at ull;

10. At jogodl ning turum nubten; ning kažen at ull i mu ohtina hodi turum ohtina;

11. Nan mung mosta levipaseu mija mungeu tam hadl ohtija;

12. I esla mungeu mung kreklau, hodi i mung eslilu kuteuna kreklal;

13. Pa al esla mungeu huzipsaja pidta, no mungeu šavija kul elta; ning hoza ull turum nubit i vei i similtipsa nubit huvat, jena!

14. Hun hanne-hojeta li kreklal eslta pidleta, i nen turum azen esll ningilana;

15. A hun hanne-hojeta li kreklal eslta an pidleta, i nen turum azen an esll nen kreklan.

16. Hun uza pidleta, al ulat kašla-hurbet met rogop-vespa jah; li neman kašla horaz vilet li ohtel, hojetna at vandlajit, li uza pitset. Jena ningilana potarlem, li už viset liela justam.

17. Ning uza pidten iršna ning ogen ūozita pa ning venžen logita.

---

12. mung eslilu kuteuna kreklau.

18. Hanne-hojetna ning uza pitim ver al ušla, no ning turum azenna at ušla, madot an nıla, pa ning azen, si an nitot vandtot, sem vanman ningena mal.

19. Al aktat ningilana mu ohtina taž, hoda nink vojna pa samina volla verla, hoda lolimta jah jilta sagat hırman longtijilet i lolimlet.

20. No aktat ningilana taž turum ohtina, hoda anta nink voj anta samı volla an verl, hoda lolimta jah jilta sagat hırman an longlet pa an lolimlet.

21. A hoda nen simiś jemıng tažen ull, toda i nen samen ulta pidl.

22. Semen tut-novi jukana ull elena. Hun ning semen sistam, siršna elen izagat novija ulta pidl;

23. Hun ning semen adım, siršna ning elen izagat padlem ulta pidl. Pa hun ning libina ulta novi turmana lungıtśal, siršna muj jil, hun ning libina turman?

24. Nem hojat an pusl lužidta kad jora; mujpa idl likınga tajta pidl a kimidtotel mustija tajta pidl, mujpa idla tarınlata pidl, a kimidtotel olınpela an tarınlata. An pusl taža i torıma lužidta.

25. Si vorna potarlem ningilana, nen lılenna al šuksemati, muj nen leta pa jašta pidleta; anta elen olınpela al šugaśat, mujna lumıtśata. Lıl letot kiıža pa el lumıdta sah kiıža una an ull?

26. Ankırmati turum tohling vojjet ohtija. Lı anta lant omıdlet, anta evıdlet, anta akıdlet hožabet libija, nen turum azenna lıel labıdlajit. Nen li kiıža hu taga jima an ulleta?

27. Pa hoj nen elta, nomısna šugaśman, pusl enmıltata lu luel kuś i joś sur palatkem?

28. Pa lumıdta sah olınpela nomısna šugaśleta? Vandati harna ulta loget ohtija, hodi sagat li enımlet. An tarınlalet, anta jengıtlet;

29. A ma ningilana jastalem, než i Solomon han izagat ulta sielna ulman sidı an lungıtlijis, hodi kuś madot li elta.

30. Hun harna ulta pom, madot tam hadl eníml, a holejt kor libija julmala, torím sidí lumtíptal, evílat, níngílan sí numbija lumtíptal.

31. Al nomisat i al jastat: muj mung leta pidlu? muj jašta? mujna lumtíptijílsalu?

32. Sit izagat perнала jah kanžlet; nen turum azen usl nen aradtel nužalan olínpela.

33. Olíngna kanžatí torím hoža ulta nubít pa lu veškatel, a sit izagat mijišal.

34. Siršna holejt hadl olínpela nomisna al šugašat. Holejt hadl lu nomisata pidl lu lu muklal olínpela; tarmal hadlundí keža lu lu muklal.

VII. Og.

1. Sud al verat poliš jazíngna, níngílan sudídta al pidlajita.

2. Muj sudna sudítleta, izimíš sudna níngílan sudídta pidlajita, pa muj mortna mortalaleta, izimíš mortna níngílanana mortalata pidlet.

3. Pa muj níng vandlen lamba hojen semna ulta lunk ohtíja, a níng semenna ulta paírt an hullen?

4. Mujpa hodi sagat jastalen níng lamba hojena: mija, ma níng semen elta lunk kim vilem, — hun níng semenna talang paírt ull?

5. Rogop-vešpa ho! siri níng semen elta paírt kim vija, pa siršna kažalalen, hodi sagat víta lunk lamba hojen sem elta.

6. Al mijat jemíng pukítotlan amba, pa al julat tíning tunen purset šožilíta tagaja, kurlalna al puríndlalal, pa jogoš kerlatelna níngílan ara al manžilajita.

7. Vogat, i mijišal níngílanana; kanžat i uidleta; ova senkat, i níngílanana pušlet.

8. Izagat kuš hoj vohta ho vil, kašta ho uidl, i ova senkta hoja pušlet.

---

30. A' fosztó la-nak többese rendesev let, de meghagyom az evílat-ot, evílet helyett.

9. Ull muj nen kutenna simiś ho, madot, hun lu pogel vogil lu hoža ņaŋ, mal kevi?

10. Pa hun vogil hul, mal luela jeming voj?

11. Siršna hun nen, admet ulman, hošleta jim mijipsa nen ņaviremlana mata, si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoža vohtodeta.

12. Pa sidī izagat ulta verna, hodī lidleta, hanne-hojet nen pilna at nerijilet, siršna nen izidī nerijat lī panna. Sit vorna sud-nebek i jelli jastata jeming iket nebket ullet.

13. Longtijat jermat ovetna; sit pada viting ovet pa leškam juš tulet halta sorma, i sidet huvat ar hojadet jilet.

14. Hodī vaś ovet pa jermat juš, madet tulet jeming volpaza, pa hodī šimil hojadetna liel uidlajit!

15. Lavilsaman ulat rogop jelli jastata jah e'ta, madet nen hoža jogtjiliet ož sahna, a lī undrelna jevir lamba ullet.

16. Lī tīpsalal sagat uślalan liel. Akidlet pela anži jug e'ta vīna reh, mola pelping vanži e'ta epling reget?

17. Sidī izagat ulta jim jug jim tīltipsajet verl, a adim jug adim tīltipsajet verl.

18. Jim jug adim tīpsa an verl, pa adim jug jim tīpsa izi an verl.

19. Izagat ulta jug, jim tīltipsa an vertot, sevirla pa tuta judla.

20. Sidī liel moštallan lī tīltipsalal sagat.

21. Anta hojat ho jastatot manema: tormije, tormije! turum nubta longil, no ma azen kaž sagat vertot, madot turmet ohtina ull, sit turum nubta longil.

22. Si hadlna ar hojadet jastalet manema: tormije, tormije! mung ning nemenna jelli ver an jastasu-muj? pa ning nemenna kulet hanne-hojet e'ta an vožatsu-muj? pa ning nemenna ar pos an versu-muj?

23. Siršna lřela leramlem : Ma ningřlan nem huntsř an uřsalam ; pungla manat ma eřta, adřm ver vertodet !

24. Sidi kuř hoj, madot ma si jazřnglam hull, pa sidet sagat verl, nomsing iki horaza tajlem, madot lu hotel omřts kevi ohtina.

25. Jert manta pits, jogan jinket ebřtset, i vodet polta pitset, pa izagat si hot ohtija ellaset, i lu jillř an pits, kevi ohtina omdřm vorna.

26. A kuř mada ho, si ma jazřnglam kuř hull, pa sidet sagat an verl, nomřsla ho horaza ull, madot lu hotel omřts sej ohtina.

27. Jerta jis, jogan jinket ebřtset, i vodet polta pitset, i si hota vortařset, i lu jillř korřjis, i lu korřjipsajel řenk veřng us.

28. Hun Isus si jazřnglet sohnřptas, mur lu unltřpsajel olřnpela jazřngla pits pasi.

29. Lu unltas liel met veř tajtot, a anta hodř nebekřng jah pa orkařta jah.

VIII. Og.

1. Hun lu rep eřta vohlas, lu jubel ar mur manta pits.

2. Seda lep jogots muřřng ho, i og ponman luela jastas : tormřje ! hun lidlen, manem sřstama vera.

3. Isus joř jel medřimna lu hoza hanřmtas, pa jastas : Langa-lem, sřstama juva. I lu izi kurřmna sřstamřjřs muř eřta.

4. Isus jastas luela : hurřman ula, nemhojata al jasta, no mana, padka hoza vaultijisa, pa torřma jir vera, mujsir Mojsej sud-nebekna pardřs, ulř-ver pada lřela.

5. Hun longřs Isus Kapernaum voza, lu hoza řuřemas sotnik, i pojksal lucl,

6. Jastal : tormřje, levem olal ma hoza hořsman i řenk řugařl.

7. Isus jastal luela : ma jogodlem, talanga verlem lucl.

8. No sotnik jogoř řugumman luela jastas ; tormřje ! ma an lollem, nřng ma hotema at longsen ; tob jasta jazřng, i ma levem tungtaka jil.

9. Ma kuš veī jilbina ullem, no manema pitim la'jah tajlem; i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juva, i jogodl, pa ma levema: sit vera, i verl.

10. Sit hulimna Isus serimtas, pa lū jubina jitodeta jastas: jena ningilana potarlem, anta Israil muna ma an uitsem simiš evilpsa.

11. Pa jastalem ningilana, ar hojadet jogodlet hola pelak elta, i kevi pelak elta, pa Avram, Isak i Jakop panna turum nubitna ulta pidlet;

12. A turum nubit poget padlem turmaja jultalajit, toda hol-lipsa pa penkna serkemapsa jil.

13. Isus sotnika jastas: mana, i hodi ning evilsen, sidī i at ull ningena. I lu level izi šosna tuntaka jis.

14. Isus Petr hota jogots, i kažalas lu untpel-imi tut-mužna hojtot.

15. Luel jožel elta hun visle, i tut-muž luel hījis. Si ne noh kilis i luela lužits.

16. Jetna pelka lu hoža ar hojadet tusa, kulna longimōdet, i lu jazingna si ku'et kim vožats, pa izagat mužingodet tungtaka vers.

17. Jelli ulta ver jastata jeming iki Isaj jastim sagat at us, madot potarl: lu lu ohtela visle mung kažilau, mužlau almīs.

18. Isus ar mur lu mugoltogija kažalamna unltijilta jahlala pardis pa pelka unšta.

19. I nebeking ho lep šužemas, jastas luela: unltata ho! ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen.

20. Isus jastal luela: vohsaret ong tajlet, pa turum tohling vojēt tihlet, a hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragūldta.

21. Paot lu unltijilta jahlal elta jastas luela: tormije! esla manem siri manta i ma azem šamūldta.

22. Isus jastas luela: juva ma jubem, hīja halimodeta li halalal šamūldta.

23. Hun lu lelis hoplibija, lu unltijilta jahlal manta pitset lu jubel.

24. Šenskap áaras ohtina ellas šenk un votas, si mort hop humbetna temta pits; a lu hojis.

25. Lu unl'tijilta jahlal, lu hoža šužemelna, noh kiltata luel pitset, jastaman: Tormäje! mung lillau edlta, mung si hallu!

26. Jastas luela: muj elta neng pakinseta, šimil evilpsa tajtotet? Siršna kilmalna an pardis vota polta i áarasa humbetna ellata, i numbi ševinga jis.

27. Jah noh serimman potarset: hoj tami? vodet pa áaras luel hulindlet.

28. Hun lu pa pelka unzis Gergesinsk ira, jezalt uzanset luela kadn, kul tajtotet, hom-juget elta etimodet, si k em parpinget, než nemhojat si juš multí manta an eslaset.

29. Li roman uvidta pitset i potarset: muj ningena mung vorna ver, Isus, torim pog? tiji jogotsen pora jelbina mungeu šugadta?

30. Jelnašik li elta lavilsaset un purset pakit.

31. Kulet pojk'sset luel, sidi jastaman: hun mungeu vožadlen, siršna parta mungeu manta puris pakita.

32. Jastas liela: manati. Li etmelna longset purset pakit libija, i roman puris pakit izagat navirmas rep elta áarasa, i šujilas jinketna.

33. Lavilim jah hugolmaset, pa voža jogotmelna, torla jastaset izagat ulimot olinpela i kul tajmodet olinpela.

34. Izi kurimna izagat voštel mur edis Isus jezalta, pa luel kažalamna pojk'sset, li mul elta pungla manta.

IX. Og.

1. Siršna lu hop libija longmelna jogoš unzis i jogots lu vožela.

2. Seda tusa lu hoža hoisman veila pitimot, alindta jug ohtina ultot. Isus li evilpsal vantman veila hoja jastas: Ježaša, aje! ning kreklan eslalet ningena.

3. Si pu'ang i madodet nebeking jah e'la li roda jastaset: Lu torim lavidl.

4. Isus, li nomsel usman, jastas: Muj vorna admas samlanna nomisleta?

5. Muj kona ull, jastata-muj: eslsalet ningena kreklan, mola jastata: kila pa janga.

6. Uzati nen, hanne-ho pog vei tajl mu ohtina kreket esla. Sirsna jastas veila hoja: Kila, lermipsajen vija, pa mana ning hotena.

7. Lu lermipsajel visle i mans lu hotela.

8. Mur, sit vanman, serimtas i torim iziks, madot mas hanne-hojeta simis vei.

9. Tolta sagat mantelna Isus kazalas hanne-ho aktipsajet akidta tagana omistot, Matvej nemel, pa jastas luela: juva ma jubem. Lu kilmalna lu jubel manta pits.

10. Hun Isus omsis pazanna lu hotelna, sirsna ar aktipsa akidta jah pa kreking jah jogotset i omisset Isus pilna pa lu unltijilta jahlal pilna.

11. Sit kazalamna orkašta jah jastaset lu unltijilta jaha: mola vorna nen unltata hojen lel pa jansl aktipsa akidta i kreking jah pilna?

12. Isus sit hulimna jastas luela: tungtakodet an tajlet nuža lekkarna, no muzingodet.

13. Manat, unltijisat, mujsir si jastipsa: jim ver lidlem a anta jir. Ma jogotsem anta veskatodet no krekingodet vohta kajtita.

14. Sirsna jogotset lu hoza Ivan unltim jah, pa jastalet: mola vorna mung pa orkašta jah arpuš us verlu, a ning unltijilta jahlan an usltijiset?

15. Isus luela jastas: moj-pori ohtina ultodet tistalet-muj, muj

moža li pilna veng-ho? Sar jogodlet hadlet, hun li elta višal veng-ho, siršna uš tajta pidlet.

16. Nem hojat an ponl jolipsa jilip sah elta karra sah ohtija; jilip jolipsa menimšal sah elta, i viš karraot kińza adma jil.

17. Izidi an šožimla jilip vına karra hıret libija; antake pelka oremalet si hıret, i vına kim manl, i hıret ušlet. No jilip vına ponla jilip hiret libija, i šavišal sit i paot.

18. Hun lu sit potars liela, i madot sud-jah elta jogots, i og ponman luela potars: Ma evem in ušta pits; johta, ning jožen lu ohtija pona, i lu lilınga jil.

19. Isus kilmalna manta pits lu jubina i lu unlıjilta jahlal.

20. Seda adim vir manıpsana kadhoš jang tal šugasim imi, jolta sagat šužemıma, hanımtas lu sahlal sil hoža.

21. Si ne lu roda potars: hun tob hanımlem lu sahlal hoža, tungtaka jilem.

22. Isus jogoš ankırmas i lucl kažalamna jastas: ježaša, evi! ning evıpsajenna noh višajin. I si imi izi šosna tungtaka jis.

23. Hun Isus jogots si sud-ho hota, kažalas ongıtna jondtodet pa jah liltıpsana.

24. Siršna jastas liela: kim etati, evi an užiš, no hojl. I nahset lu ohtel.

25. Hun jah kim kitımet uset, lu longmalna lucl jožel elta višle, i evi jilbalas.

26. I si mans sit olınpela izagat si mu lakka.

27. Hun Isus toltta sagat jis, kad semla lu jubina jitel sagat uvıset i potarset: Jim nomıš kerta mung ohtija, Isus, Tavıt pog!

28. Hun lu jogots hotna, siršna šužemaset lu hoža si semlet, pa Isus liela potarl: evilleta-muj, ma tamı verta puslem? Li jas-talet luela: Evıllu, tormije!

29. Siršna lu, li semlal hoža hanımšaman jastas: Nen evıpsajen sagat at ull ningılana.

30. I li semlal punža'sset. Parpīnga an pardīs liela Isus, jastaman: nem hojatna al ušla.

31. A li, etmelna sijalset lu olinpela si mu lovatna.

32. Lī edtel puļang lu hoža tusa ņalīmla kuļna longīmot.

33. Kuļ vožatīm jubina ņalīmlaot potardta pits, pa mur noh serīmman potartas: nem huntsī simiś pos an vandijīm us Israil muna.

34. Orkašta jah potarset: lu kuļet vožadl kim lī kaūazel eļtī.

35. Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman lī pojksāta hotlalna, sīmiltīman turum nubīt jīm ajkol, pa izagat ulta muž pa izagat ulta kaži hanne-hojet kutna talanga verman.

36. Jah kažalamna šal vers li metīpsajel pa lakka pozatīpsajel olinpela, met lavīlta ho an tajta ožet.

37. Siršna lu unltīm jahlala potarl: lant-har ar, a evīdta jah šimil.

38. Pa sidike pojksāta lant-har jora, at kidl evīdta jah lu lant-harel ohtīja.

X. Og.

1. Pa kadhošjang lu unltīm jahlal vohmalna, liela veī mas kuļet ohtīja, liel hanne-hojet eļta kim vožadta, pa tungtaka verta izagat ulta muž, izagat ulta kaži.

2. Si kadhošjang kitīm jah nemlal uset simiśet: olingot Simon, Petrna nemtīmot, pa Andrej lu apsel; Jakop, Sevedej pog, pa Ivan lu apsel;

3. Pilip pa Varfolomei, Toma pa Matvej, aktīpsa akīdta ho; Jakop, Alfej pog, pa Levvej, Taddeja nemtīmot.

4. Simon Kananit pa Juda Iskariot, madot luel Jevrej mura tīnīsale.

5. Si kadhošjang Isus kits, i pardīs liela jastaman: pernala jah hoža al manat, pa Samarij voža al longat.

6. A manat Israil muret hoža.

7. Pa holiś jogodleta, sīmiltat jastaman: turum nubīt vanamas.

8. Mužingodet tungtaka verat, hīningodet sīstamtat, užimodet jilbatat, kuļet vožatat; allī vīsta, pa allī mijat.

9. Panna al vījat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh nen antīplan libija;

10. Anta alta hīr, anta kad sah, anta sopeket, anta još-su; rubīdta ho mosta levīpas uidl.

11. Mujsir un mola aj voža longleta, noh ismijat, hoj seda mustimšikot ull, pa sit hoža ulat selta edtan moža.

12. A hot libija longtanna, uža verat sidi jastaman : tam hota šitak volpas lidlu.

13. Hun si hot mustal, siršna nen litim šitak volpazen lu ohtija at jogodl; a hun an mustal, siršna nen litim šitak volpasen nen hoža jogo kertšal.

14. A hun hojat ningilan jogo an esll, pa nen jazinglan hulindta an pidl, siršna si hot elta mola si vož elta kim etmanna nen kur-padlana hanim nambir hol parkatat.

15. Jena potarlem ningilana, Sodom pa Gomor vožeta torim sud verta hadlna liela si vož kiúža nátsingašik jil.

16. Si ma ningilan kidlem met ožet jevret kuta; siršna mudrainga ulat met jeming voj, pa lik al tajat holup nempa voj idi.

17. Huriman ulat hanne-hojet elta; li ningilan suda mata pidlet, pa li pojksata hotlana ningilan senkta pidlet.

18. Pa tulajitan ningilan sud kadlta jah hoža i hanet hoža ma jukana, ulti sagat potardta pada li jezalt pa pernala jah jezalt.

19. A hun ningilan suda mata pidlet, nomisna ul šugašat, hodi antake muj potardta pidleta; si šosna torim elta mišal ningilana, muj mosl jastata.

20. Anta nen potardta pidleta, no nen torim azen lil potardta pidl nen libina.

21. Sorm ohtija jaj mal apsel, pa azi lu pogel, pa evi-poget ellalet jr-ankilal ohtija, i liel velta pidlet.

22. Aradtina likinga tajta pidlajitan ma nenem vorna, a lil sogondta moža veridtot sit undlišal.

23. A hun ningilan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa voža. Jena potarlem ningilana, an sohniptaleta Israil vožet lakka kerdta hanne-ho pog jogodta vonda.

24. Unltijilta ho unltata hojel numbija an ull; levī lu jorel numbija an ull.

25. Tarmal unltijilta hoja, lu unltata hojel lamba at us; levija izi tarmal, lu jorel lamba at us. Hoting kužaj nemitsa kulet kaňaza, si numbija lu hotingotlal.

26. Liel al hurijat; nem moltī antom haňatimot, madot hulna jelba an edis, i antom haniot; madot an leramīs.

27. Sit, muj ma jastalem padlemna, potartat novina, pa sit,

muj ma n̄ngilana jastalem ajilta pal ohtija, s̄imaltat hot langlet elta.

28. Pa al palat hanne-ho veltodet elta, no lil velta veī an tajlet : a palat lil i el tuting s̄arasna veltot e'ta.

29. Kad siški t̄inšalet i aj sel voh sagat, i než it mu ohtija an pidl nen torim azen kaž takla.

30. A nen hoža i og-ubitlan izagat lungt̄imet.

31. Al hurijjat, nen ar sišket kiūža t̄innga ulleta.

32. Pa izagat ulta ho, madot manem hanne-hojet ježalt mošt̄iptal, i ma luel mošt̄iptalem ma turum azem ježalt.

33. A hoj manem an ušta jersal hanne-hojet ježalt, i ma an ušta jersalem ma turum j̄im ježalt.

34. Al nom̄isat, ma jogotsem šitak volpas mu ohtija tuta ; ma jogotsem anta šitak volpas, no sev̄irandta keži tuta.

35. Ma jogotsem hanne-ho lu j̄il pilna ordta, pa evi ankel panna, pa meī untpel-imi panna.

36. Kut̄ing jah hanne-hoja ullet lu hot̄ingotlal.

37. Azel mola ankel ma numbija sam̄inga tajtot manema an loll ; antake pogel mola evel ma numbija tajtot manema an loll.

38. Pa hoj lu pernajel an vil pa ma jubem an manl, sit manema an loll.

39. Lu lilel laviltot luel uštal ; a lu lilel ušt̄imot ma vorna uidl luel.

40. N̄ngilan esltot manem esll, a manem esltot manem ki-t̄imot esll.

41. Jelli jastata iki esltot jelli jastata iki nem vorna, jelli jastata iki justam vil, pa veškat ho esltot veškat ho nem vorna, veškat ho justam vil.

42. Pa hoj tam ajodet elta i ho jašltal potim jink tob antelkem unlt̄ijilta ho nem vorna, jena n̄ngilana potarlem, an uštal lu justamel.

II.

a) Pernaing jah tung-sir torma evijipsa.

1. Ma evillem i torim azija, izagat kadltoda, num turum i mü verimota i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot.

2. Izidi evillem Jisusa Hristaja, torim poga, ita timota, madot azi elta tiis izagat ulta nobit elbina, novija novi elta tiimota, jena torima, jena torim elta ultoda, timota evillem, a an antom verimota, i kem azel panna vultoda, i lu veelna izagat vull.

3. Ma evillem, čto si torim poh nomilta sagat vohlas mü ohtija, hannehojet pada, i mungeu jilbadta kreking sorom elta, i hanneho noğa lu lu ohtela vis jeming lil elta, jeming evi elta, i hanne hoja jis.

4. Ma evillem, čto si Jisus Hristos mung kreking jah vorna perna ohtina kardı lunketna senkim us, šogasis, i mua samiltim us.

5. I evillem, čto lu noh jilbalas sorim elta holmit hadlna, hodi jeming nebketna sit olinpela hanzim.

6. Evillem, čto lu num turmet ohtija i omisl torim azel jem pelak sagat.

7. Izidi evillem, čto si Jisus Hristos pa jogodl nomilta sudridta lilingodet i užimodet i hana ulta pidl vekkeža.

8. Ma izidi evillem jeming lila, madot lu torim veelna ulipsa i lil izagata mal, i lu torim azi elta edl; luel izidi mosl pojksata i čes mata, hodi malu jia i poga; lu laltipsajelna jeming jah jel nubitna muj tijil potarset *).

---

*) lu laltipsajelna jeming jah potarset, az oroszban : Его вдохновеніем сватые Люди говорили. De a' fordítás így szól: lu laltipsajelna jeming jah jel nubitna muj tijil potarset. E' szók: jel nubitna muj tijil nincsenek oroszúl ki-

a) **Keresztes népnek (keresztyéneknek) igaz istenbe (való) hit.**

1. Én hiszek egy isten atyába, mindennek fentartójába, menny és föld teremtőjébe, s mind az- (éba), mi nekünk látható és láthatatlan.

2. Azonképen hiszek Jézus Krisztusba, isten fiába, egyetlen szülöttbe, a' ki istentül lett minden való idő előtt, világosságtul világossággá lett, igaz istenbe, igaz istentül valóba hiszek, a' ki nincs teremtvé; atyjával egyenlő, 's a' kinek ereje által minden van.

3. Én hiszem, hogy ez az isten fija felülről szállott a' földre az emberek miatt és minket felszabadítani a' bünös haláltul 's ember testét vette magára a' szent lélek által, a' szent szüz által, 's emberré lett.

4. En hiszem, hogy a' Jézus Krisztus mi bünös népünk miatt vas szögekkel keresztre veretett, szenvedett és a' földbe temettetett.

5. Én hiszem, hogy ő feltámadott a' halálbul harmad napon, a' mint a' szent könyvekben a' felől írva.

6. Hiszem, hogy ő a' mennyekben (van) 's ül az isten atyja jobbjá felől.

7. Azonképen hiszem, hogy a' Jézus Krisztus megint jó felülről itélni az élőket és holtakat, 's király lesz örökké.

8. Én azonképen hiszem a' szent lélekbe, a' ki az isteni ereje által életet és lelket ad mindennek, 's az isten atyátul jó; őtet azonképen kell imádni és tisztelni, a' mint tiszteljük az atyát és fűt; ő ihletése által szóltak a' szent emberek.

---

fejezve, de világos értelmet sem adnak. *Jel nubinna* tehetne »a' multban,« *muj tijil* tehetne »mi lesz«; az egész tehát azt jelelhetné: az ő ihletése által szóltak a' szent emberek (próféták) hajdan (arrul), a' mi lenni fog, azaz jövendöltek.

9. Ma evillem i jeming hoda, mada Jisus Hristos kītīm jaha i lu hoža unltīlim jaha, mu lovatna omīssa.

10. Ma evillem i pernaja longijitīpsaja, madotna hanneho krek sistamšal.

11. Evillem, čto pozalimodet noh jilbalalet.

12. I lavillem jogot nubit volipsa. Amin.

b) Jong nakpa pamtīpsajet torīm elta aratel hanneho jaha mīmōdet.

1. Ma nīng tormen ullem; al ullet nīng hoža pa tormet ma tombemna.

2. Al vera nīngena lunget nemmoltī si horazībet, muj numīn vandlen, muj mū ohtīna, i muj jinketna i mā jilbina; al pojksa i al jirašla.

3. Al kašta nīng tormen nem takīla.

4. Nomīsan taja jeming hadl, jeming volpasna i jim veretna siršna ulta mosl; hut hadl vera, i si hadletna izagat ulta hodīng verlan sohnīpta; a labītmīt hadl torīm pada.

5. Nīng jin šavījiman taja i anken, siršna ojanga mū ohtīna volta pidlen i hū-nobtenga jilen.

6. Hanneho al vela.

7. Pa ho imi panna i evi panna krek al vera.

8. Al lolma.

9. Ultī sagat nīng logsen ohtīja rogot kol al jasta.

---

9. omīssa a' perfectum passivuma; omīsta ūlni, omīssen, omīssen, omīsīs ūltem, ūltél, ūlt; omīssajēm, omīssajen, omīssa ūltettem, ūltettél, ūltetett. A' fordító ezt akarja mondani: mada J. Hr. kītes jaha i lu hoža unltīlim jaha, i mada

9. Én hiszek egy szent házba, melyet Jézus Krisztus küldvén a' népnek 's ő tanítványainak, az egész földön ültettetett.

10. Én hiszek egy keresztségbe, melly által az ember büne megtisztúl.

11. Hiszem, hogy a' holtak fölelevenednek.

12. És várom a' jövődő életet. Amen.

b) Tíz tagu parancsok, istentül minden ember számára adattak.

1. Én te istened vagyok; ne legyenek néked más isteneid én rajtam kívül.

2. Ne csinálj magadnak bálványokat, semmihez hasonlókat, a' mit fent látsz, a' mi a' földön, és a' mi a' vizekben és a' föld alatt (van); ne imádjad 's ne áldozzál (nekik).

3. Ne említsd te istened nevét hijában.

4. Emlékezetben tartsd a' szent napot, azon szent életben és jó tettekben kell lenni; hat napon dolgozzál, és azon napokon minden házi dolgaidat végezd: de a' hetedik nap az istené.

5. Te atyádat tisztelve tartsd és anyádat, akkor boldogúl fogsz élni a' földön és hosszú életkorúvá léssz.

6. Embert ne ölj.

7. Más ember feleségével és leányával bünt ne tégy.

8. Ne lopj.

9. Tanuságul te barátodra hamis beszédet ne mondj.

mu lovatna omissa = melyet J. Kr. küldött a' népnek és az ő tanítványainak, 's a' melly ültettetett, plántáltatott az egész földön.

10. Al lita rahtoden imi, al lita logsen hod, anta lu mûl, anta lu robotajel i lu ordnïngel, anta kalangel, anta lu lovîl i izagat ulta voj-holel i izagat sit, mola pa hoja pidl.

---

c) **Pojksata sir torim elta mungeu mimodet.**

Mung sorni turum azeu!

Nïng nemen jemïng at ull;

Nïng han-joren at jogodl mung ohteu;

Nïng voljaen at ull, hodi turum ohtina, sidi i mû ohtina.

Mung nañ leupazeu mila mungeu hadlungdi tarimtakem.

I esla mungeu mung kreklau, hodi sagat i mung pa hojadeta esllu kreklal!

I al esla mungeu huzipsaja pidta, no šavija mungeu kul elta.

---

10. Ne kívánd rokonod feleségét, ne kívánd rokonod házát, se ő földjét, se ő napszámosát, se ő szolgáját, se rénszarvasát, se ő lovát, se semmi (neki) való vadját-halát, se semmit, a' mi máséhoz tartozik.

---

c) Imádkozó szer (imádság) istentül nekünk adatott

Mi arany isteni atyánk!

Te neved szent legyen.

Te királyságod jöjjön mi reánk;

Te akaratod legyen mint a' mennyben, úgy a' földön is;

A' mi kenyér-ételünket add meg nekünk a' napra elegendőt;

És bocsásd meg nekünk mí bűneinket, a' mint mí is más embereknek megbocsátjuk bűneiket.

És ne hagyj minket kísértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögötől.

EREDETIEK.

Az eredeti osztják szövegek mind Reguly gyűjteményéből valók, 's ezek énekek, *ar-et*; monda féle, azaz nem-ének, nincsen abban, mit sajnálni lehet.

Az általam közlött vogul szövegek részint mondák (*majt-et*). *) részint énekek (*eri-t*), 's ez a' kétféleség nagy tanultságra szolgál. Nem lévén eredeti osztják monda vagy elbeszélés, abbul a' nyelvnek mindennapias életét nem látjuk. Az énekek valami ünnepélyes ruhában jelennek meg, 's lehet, van sok bennök, a' mit nemcsak, mi nem értünk, a' kik időt és fáradságot szánunk azok értelmének kitalálására, hanem azok sem értették vala már jól, a' kiknek emlékezetéből Reguly leírá.

Tudjuk, hogy ez Obdorszokban történt 1844. telében, midőn az osztjások a' bőr adójok befizetése végett ott valának. Van 19, 18, 16, 12, 10, 8, 7 stb. ivnyi ének, a' legrövidebb 2 ivnyi. Az összes ének-gyűjtemény 116 ívet teszen. Nem találok semmi jegyzéket a' Reguly hagyományában, melly megmondaná, kitől, vagy kiktől mit írt le: de a' ki neki 19 ivnyi éneket elmondott, annak emlékezete sokat bír vala; kérdés azomban, mindent híven mondott-e el? A' változó kifejezések, fordulatok elő-elő tűnnek ugyan az énekek gondos egybevetéséből: de én alig vettem össze tized részöket. Úgy gyanítom, Reguly vogulul is beszéllett az osztjásokkal (az orosz nyelv bizonyosan fő tolmács vala köztök), mert az énekek czímei nagyobbára vogul nyelven vannak följegyezve, néhol a' vogul cím mellett az osztják nyelvü is ott áll; továbbá a' kis szójegyzéken is az osztják szók mellé a' vogul jelentés van írva, 's azután következik a' német vagy orosz. De az írásból azt is lehet

* *Vogul Föld és Nép.* Pesten, 1864.

gyanítani, hogy Reguly a' jó alkalommal élve azon vala, hogy mendtül hamarább mendtül többet írhasson, 's nem kérdezősködék az értelem után, mert az írás semmiféle magyarázó észrevétellel nincs félbeszakasztva. Sőt azt is mutatja az írás, hogy Reguly nem érti vala mind, a' mit írt. Így például a' *jelpinä*, *jupina* többnyire így vannak írva: *jel pinä*, *ju pinä*, pedig *jelpi*, *jupi* = elő, utó, 's *jelpinä*, *jupinä* = előtt, után. A' *nomis* ellenében a' parallel helyen sokszor *onter*, *unter* áll; amaz elmét, emlékezetet, ez hasat jelent, de olyanféle értelemben van véve, mint a' bibliai *τὰ σπλάγχνα* = belek, a' mikor a' szó indulatot, könyörületet teszen. Az osztják ének mondja *nomesen*, *nomsü pítl* észbe esik, és *onteren*, *ontrü pítl*, hasba esik, azt akarván kifejezni, hogy emlékezik, eszébe jut. Már e' szólást: *täm nomsü pitti*, *täm ontrü pitti* (= ez észbe eső) így találom gyakran: *tä montrü pitti*. Más ilyenféle hibás írásokból is kitetszik, hogy Reguly nagyon siette. De úgy írta le a' szokat, a' mint ffile felfogta; 's ő a' hangokat rendszerint nagyon helyesen írta le.

Mind Reguly szójegyzetei, mind az eredeti énekek, az *l*-es jellemnél fogva (lásd a' 21. §.) az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, mégis némi sajtásággal kiválnak ebbül, úgy hogy szinte külön nyelvjárást tesznek ki, melly általában jobban közeledik a' vogul nyelvhez, mint a' többi nyelvjárás. Tisztán vogul szó is fordul elő benne, p. o. a' *lanting*, táplálós, helyett *teping* van. Az iker magánhangzókat szereti, tehát *au*, *eu* van benne *ov*, *ev* helyett. Az *ng* képző gyakran csak *n*, mint a' déli vagy Kondai vogulban; az éjszaki vogulban mindenkor *ng*—; azt az *n*-t néha annak lehet tulajdonítani, hogy az utána következő torokhang miatt a' *g* nem hallatszik meg jól; de magánhangzó előtt is áll, a' hol az *ng* jobban észrevehető. — Az előhangu *h*, *ch*, szeret *k*-vá lenni, de az előző hang miatt lesz *g*-vé, *h*-vá is. A' *t* a' belhangban változik *d*-vé; de az igeszóban sem a' jelenidőbeli *l* előtt, sem a' névi módbeli *ta* (itt *ti*, *te*) előtt nem változik *d*-vé. A' *p* az előhangban és belhangban lesz *b*-vé, tehát gyakran van *i-belek* (*i-pelak* helyett). Az *s* néha *š*-sé lesz, p. o. a' *ši*, *šit*, *šidi* (*si*, *sit*, *sidi* helyett); *koš* (*hoš* helyett); másszor meg a' Vologodszki *š*-e mindenkor *s*, p. o. *vuas*, *vuos* = város szóban, *vaš*, *oš* helyett. — Egyéb sajtáságai az énekek nyelvének már a' mondattanban meg vannak említve; másokat a' szöveg magyarázása közben fogok adni.

Az osztják énekeken a' parallelismus uralkodik. Reguly írása

sehöl sem mutatja meg, hogy észrevette volna, mert az egy húzamban, minden megállapodás nélkül foly, a' mondatokat sem tüntetvén ki semmi jeggyel. A' parallelismusra nézve tehát az osztják énekek a' vogul énekekhez hasonlók.

Eme' külső formával jár nemcsak a' hasonértelmű szónak szereplése a' megfelelő sorban, hanem az azonos szók magánhangzójinak, vagy grammatikai alakjainak változása is. P. o.

puteng jengpi lanting Leu kutpeunü jeming vuas ti amesleu ;
päsing Jeli, päsing aut ti amesmeu ;
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla =

(a' zajlós jégü táplálós Szoszvánek közén üljük a' szent várost, a' fényes Jeli, a' fényes város, ülésünk, fa városom eleje ületik, feljárásu városom eleje őriztetik.) A' parallelismus szembeszökő ezekben :

jeming vuas ti amesleu
päsing aut ti amesmeu ; meg
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla ;

a' megfelelő sorokban váltakoznak *vuas* és *aut*, továbbá *juhung* és *panteng*; *ameslä* és *laulla*; végre grammatikai alak változása *amesleu* és *amesmeu*. Ebbül a' szándék így, 's nem másképp mondani, tetszik ki világosan; ez hát a' művészetnek kezdete, rudimentuma. Az még inkább kitetszik abból, hogy az *amesleu*, *amesmeu* (ülünk, ülésünk) után *ameslä*, *laulla* (ületik, őriztetik) következik, melly változás igen gyakori, p. o.

kos kar kohlem lanting As kangeunü,
jang kar kohlem koling As kangeunü
kolom šoper nohlü vuas ti amesleu,
ñül šaper nohla aut ti amesleu ;
juhung vuas alngem laulla =

(táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló csúcsu várost üljük, négy kiálló csúcsu várost üljük; fa városom eleje őriztetik. Ebben hasonértelmű szók: *lanting* (táplálós) és *koling* (halas), sőt a' számnevek *kos* (húsz) és *jang* tíz, mellyek »sok« jelentésével vannak itt, ezt akarván kifejezni, hogy: sok rénbika futotta hágó, azaz gazdag emberek lakta hágó; viszontag a' *kolom* (három) és *ñül* (négy)

»keveset« akarnak jelteni. A' magánhagzónak változása a' *šoper* és *šaper* (kiálló, előkelő), a' *nohla* és *nohlä* (magos, csúcsos) szókon tetszik ki. A' *vuas alogem laulla* szintügy béfejezi a' vers-szakaszt, mint az előbbiben.

A' parallelismus, úgy látszik nekem, szüli az *alliteratiót* is, mert a' hasonjelentésű szók változása magától megyen reá, a' mikor p. o. ezt mondja:

neming ord nemem nemitla,
siing ord siem siültlä

(neves uram neve neveztetik, híres uram híre híreszteltetik); vagy:

sat anpi aning pol mohlä anteu
sat nirpi niring pol mohlä nirtleu

száz czölöpü czölöpös hársfa-gátat verünk le, száz vesszőjü vesszős hársfa-gátat kötünk; vagy:

num tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnä,
sarüi ulpi ulung kat lipelnä

a' felső tarom atyám ülő réz színü házában, arany színü házában; vagy:

enemte ko kurä mir enemti eult,
sengelte ko jasä mir sengelti eult

növekedő ember-lábú nép növekedése után, serdülő ember-kézü nép serdülése után; vagy:

ma lohung kat logem ameslaim,
sungung kat sungem laullaim

én öblös házam öblét ülöm, szögös házam szögét örzöm.

Már e néhány mutatványbul is látható, hogy az osztják énekek nyelve nemcsak *ünnepélyes*, azaz nem olyan, millyet a' köznapi szükség teremt, hanem az ünnepélyesség által *csinált* is, úgyhogy sokszor mást mond a' csinált jelzés, 's mást jelent. P. o. ha olvasuk: *kolom, ül šoper nohlä vuas ti amesleu* = három-négy csúcsu várost ülünk, azt értjük, azt helyén valónak találjuk: de ha nem sokára ez következik:

kolim šoper nohlä ord nemitem,
ül šaper nohla ord süitem

valóban felakadunk. Az *ord* lehet szolgál, lehet úr (*uort, ort*), lehet hold (*urt*): de bármelyiket vesszük is, mit akar itt a' három ki-

álló csúcs; mi volna a' három-négy kiálló csúcsu szolgál, vagy úr vagy hold is? Nyilván az ének, ha úrrul beszélt, azt előkelőnek akarja festeni, 's arra a' kész jelzést: *kolim šoper nohlä, nül šaper nohla-t* használja. De ilyenek nagyon nehezítik az értelmet; nem könnyű a' nyelvnek csinját-binját megkapni, 's ha sikerül is, nem mindjárt esik meg.

Egyes szók is okoznak bajt. P. o. az udvar, vagy kert ez énekekben *kart, kort, kurt*, 's nem mondhatom, hogy a' *kert* alak lehetetlen: ámde *kart* vasat is jelent. Említettem az *ord* szót, a' melly lehet *ord*, és *urt*, *vort*, és jelenthet szolgát, urat, holdat. Még előbb a' *nirpi niring* vesszőst jelent, és színest, p. o. *vuah nirpi* réz színü. Illyenkor a' parallelismus segíthet, ha értjük a' megfelelő szót: de ha ez is új előttünk, akkor nagy a' baj. Igaz, az összes szövegek alkalmasint mindenkor útba igazítanak, ámde gonosz munka (labor improbus) kell ahhoz; az tölem alig telik ki.

Az osztják énekek tartalmát, a' mennyire felcsillámlik előttem, ha összevetjük a' vogul énekekével, azt kell mondanunk, hogy ezek inkább mythosbeliek, amazok inkább történelmi színűek. A' vogul énekek tárgya a' medve, 's annak vadászata; a' medve a' Numi Taromnak fija, 's a' medve-tor után visszatér ahhoz, azaz, úgy értem, hogy Numi Tarom is áldozat által részes lesz a' vadászat szerencséjében. A' vogul énekek tehát a' medvetiszteletre vonatkoznak.

Ezek ellenében az osztják énekek városokrul, vendégeskedésrül, hadakozásrul szólnak, tehát inkább történetiek. Ezekből, ha jól és mind meg lehetne fejteni, az osztjakság multjárul teljesebb képet nyerhetnénk, mint akármellyik utazónak leírásából. Még a' töredékes megfejtés is, a' mellyet adhatok, vet némi világosságot nemcsak magának az osztják népnek multjára, hanem a' rokon nyelvü népekre is. Mert a' történelem mezején is egyik tény felvilágosítója a' másikat; a' nyelvek pedig a' történelemnek legnyomósabb emlékiratai. 'S midőn az osztják nyelvet és az osztják nép régiségeit nyomozzuk, tulajdonképen az ugor népek történeteit nyomozzuk; 's ha ezekből sikerül valamit megértenünk, talán a' magyar nemzet ősi homályát is felderítjük.

Az osztják énekekből tanuljuk például, hogy a' *num tarum*-mal (felső isten) egy jelentésü a' *num jelem*; *num jjelem*; tudjuk; hogy neki megfelel a' vogul *elem*, a' finn *ilm*, *ilma*; azt is gya-

nítjuk, hogy a' régi magyar *eleve* szóban, minek az osztják *jelp*, vogul *elp* felelne meg szószerint, rokonát birjuk az osztják *jelem*-nek.*)

Az osztják énekekből tanuljuk többi közt, hogy az ugor népek régi lakóhelyei millyenek voltak, 's mint nevezték magok azokat; ebből továbbá a' rokon népek hasonló viszonyait értjük meg jobban, sőt azon az úton az idegen írónál találtató értesítéseket is tökéletesebben fel foghatjuk.

A' Bevezetésben (14. 15. lapon) előadtam már, hogy az osztják népnek városai valának, 's hogy a' várost *vuas*, *uos*, *us*, *os*-nak vagy *vuasš*, *vuosš*, *uš*, *oš*-nak, de *aut*-nak is nevezik; az énekek megfelelő, azaz parallel, soraiban tehát a' *vuas* és *aut*, vagy *aut* és az orosz *gorod* állanak egymással szemközt, miből világos, hogy a' sok alaku *vuas* meg az *aut* egy jelentésűek az orosz *gorod*-dal, azaz várossal. Tegyük itt hozzá, hogy vogulban is a' város *uos* és *uoš*, a' mordvinben *oš*. Ugyanott megmutatám, hogy az *aut* hegyet is jelent, a' mi egyenlő amaz *egy* szóval, a' mellyet a' magyar nyelv az *egy*-házban őrzött meg; továbbá megmutatám, hogy az osztják *pogol*, *pugol* azonos a' vogul *paul* és a' magyar *falu* szóval, mellynek rövidített, alakja *fa*, p. o. *Asszony-fa*, azaz *Asszonyfalva*; *Kis-asszony-fa*, *Nagy-asszony-fa*; Győr és Vas megyében, *Farkas-fa* Székesfehér megyében stb.

A' magyar *ház* eredetileg *haz* volt, mit a' *haz-a*, *haz-ul* vagy *haz-ól* alakok bizonyítanak; a' *haz* pedig az osztjákban *kat*, *kot*, *hat*, *hot*, (*chat*, *chot*), valamint a' finnben *kot*, a' vogulban *kvol*, *kvel*, sőt még a' török nyelvekhez tartozó csuvaszban is *kil*. Vologodszki az orosz egyház oltárját *torim hot*-ra, azaz isten házá-ra fordítja, alkalmasint azért, mert az orosz oltár, *ikonostas*, teli van szent ké-

*) Lásd Nyelvt. Közlemények XII. 81—86 lapjait. Azt hallom, hogy némelyek a' magyar *eleve* és osztják *jelp* közt azt találják megfajtatlennek, hogy magyar szónak előhangjai *el*, az osztjákéi *jel*. Emlékeztetem tehát a' számos példára, mellyek mind világosnál világosabban mutatják, hogy sok magyar szó előhangja egy mássalhangzót elveszített. Itt csak a' mutató névmás *az*, *ez* legyen megemlítve, a' melly nemcsak *ad*, *ed* volt, mit az *od-a id-e* bizonyít, hanem *tad*, *ted* is, (vogul-osztják *tot*, *tai*, *tet*), 's hogy az előhangu *t*-nek nyoma a' népies *jaz*-ban van meg, *az* helyett. Népdalokban is fordul elő a' *jaz*, mint Gyulai Pál tudja, ki engemet arra figyelmeztetett.

Az *eleve* tehát, *jelp* helyett, annyira törvényes nyelveink történetei szerint, hogy ez oldalról alig lehet ellene kifogást tenni.

pekkel, az osztják pedig *rus torim*-nak = orosz istennek, nevezi a' szent képet; előtte tehát az orosz oltár igazán istenháza. De feltetszőbb az, hogy Vologodszki az ekklezsiát, oroszul *cerkov*-ot *jemning hot*-ra, azaz *szent ház*-ra fordítja, mintha a' magyar *szent-egy-ház*at ismerné. A' találkozás a' *jemning hot* és *egy-ház* között bizony nevezetes: valamint Vologodszkit a' nyelvszokás kényszerítette az orosz *cerkov* ellenére a' *jemning hot* használására, úgy az első magyar keresztyén papokat is az kényszerítette az *egyház* elfogadására, mind a' mellett, hogy a' *milost* (malaszt), *kereszt*, *vízkereszt*, *hála*, *pap*, *koma* stb. sok szót a' szláv nyelvből vették át.

Mind a' *ház* maga, mind kiváltképen az *egyház* igen sok helységnévben szerepel nálunk, p. o. *Fülöp-ház*, *Fülöp-háza*, *Had-háza* stb. *Fél-egyháza*, *Halom-egyháza*, *Kerek-egyháza*, *Nyár-egyháza*, *Nyír-egyháza* stb. meg *Egyházas Bük*, *Egyházas Fűzes*, *Egyházas Hollós* stb.

Föl lehet tenni, hogy nyelv szerint vagy legalább társadalmi állapot szerint más rokon népeknél is hasonló helynevek voltak. Mindjárt is megemlékezünk a' kazarok *Sarkel*-ére, a' mellynek jelentése, Constantinus Porphyrogenitus szerint *fejérház* vagy *fehér szállás* *), Leontius szerint is *fejér ház* **). A' szó a' csuvasz nyelven *šore kil* vagy *sara kil*, azaz: *fejér* vagy *sárga ház*. ***) Tegyük

*) De Administr. Imperii, Caput 42. ἐμπνεύεται δὲ παρὰ αὐτοῖς τὸ Σάρκελ ἄσπρον ὄσπετιον.

**) Σάρκελ λευκὸν οἰκῆμα (Schlözer, Allgem. Nord. Geschichte, pag. 530. Lehrberg, Untersuchungen zur Erläuterung der ältest. Geschichte Russlands; pag. 395.

***) A' *Sarkel*-t sokféleképen magyarították meg. Bayer, mint Lehrbergnél találjuk, a' Comment. Acad. Petropolit. T. IX. pag. 399. így írt: »Linguae Chazarorum Turcicam fuisse reperio. Jam *Scher* urbem significat, *Kil* lutum, argillam. *Ak-scher* alba urbs in Rumaeta seu Asia minori.« Bayer szerint tehát *Sarkel* = *scher-kil*, azaz város-sár. Schlözer az idézett helyen szokott elbizakodásában utána ír Bayernek. Pedig az csalatkozott; *scher* vagy jobban *šcher* nem is török, hanem perzsa szó. Lehrberg tudja azt, 's azért a' Sarkelt így fejtegeti, hogy az *Sara kala*, vagy *Sari kala*, azaz Sárga város, mert törökül *sara*, *sari* sárga, *kala* pedig város. Ámde *kala* sem török szó, hanem arab: *kala't* *قلعه* mit *kaláh*-nak is ejtenek, *قلعه صاری* azaz, erősített város, vár.

Klaproth a' »Mémoire sur les khazars«-ban (Mémoires relatifs à l'Asie, Paris, 1824.) nem fogadja el Lehrberg javaslatját, melly szerint *قلعه صاری* = *szari kala*'-t kellene olvasni, mert az nagyon elűt a' Constantinus Σάρκελ-jétül, tehát ennek megfejtésére más magyarázatot javasol. A' vogul nyelvjárá-

hozzá, hogy Constantinus a' Sarkelt »Castrum«-nak mondja (μέχρι τοῦ Σάρκελ τοῦ τῶν Χαζάρων κάστρου), mi megint hasonló a' házzal.

Ugyan ez az író ugyanott (cap. 37.) a' besenyők helységeit számlálja elő így: A' besenyők első castruma, (κάστρον), *Aspron*

sokban *sar, sarni, sorni* fejeret jelent, *kel, kella, kucl, kuol* pedig lakást. »A' vogulok, úgymond Klaproth, a' keleti finnekhez tartoznak, 's a' mai magyarok eleji. A' kazarok tehát ugyanazon fajból valók, mert nyelvök azonos vala a' vogulokéval. Ez a' tény, így folytatja Klaproth, szükségképen megváltoztatja a' mai napig elfogadott néprajzi rendszert a' nagy nép-költözésre nézve. Ez azt is bizonyítja, hogy a' Nestor által említett *fehér magyarok* (hongrois blancs) nem mások, mint a' byzantinusok kazarjai.« Klaprothnak igaza van a' *kel*-re nézve, az a' vogulban *kvol, kvcl, kuol, kucl*, 's jelent házat; igaza van a' *sar*-ra nézve is, mert *sajr, sajreng* fejár: de *sarni, sorni* arany. Mind a' mellett két szóbul, de tízszer kettőből sem merünk nyelvazonosságra itélni, 's míg több mutatóvány nem lesz a' kazar nyelvből, a' kazarokat nem fogadhatjuk el a' magyarok testvér-gyermekeinek.

De miért bátorkodom én a' csuvasz nyelvvel magyarázni a' Σάρκελ-t, 's azt *šore kil*-nek mondani, mi szószerint fejár házat jelent ugyan, de vogulul *sajr kvcl* is lehetne ugyanezen jelentéssel? Arra a' magyar nyelv maga készlet: a' mellyben olyan töröknyelvű szók vannak, mellyek az ismeretes oszmani törökből vagy a' sziberiai tatárul valók nem lehetnek, mint *ökör* tör. *öküz*, *iker* tör. *ikiz*, *tenger* tör. *tengiz*, *karó* tör. *kazik*, *ír* tör. *jaz*, *borju* tör. *buzagu* stb. stb. Constantinusbul tudjuk, hogy a' kazaroknak egy nemzetsége, a' *kabar*, vagy *kavar*, elszakadván ezektől a' magyarokkal egyesült még kelet-déli Oroszországban laktukkor; azt is beszéli Constantinus, hogy a' *kabarok* eltanúlták a' magyar nyelvet, a' magyarok meg a' *kabarokét*, minél fogva két nyelve vala az egyesült nyolcz nemzetségnek. Már Constantinus tudósítása épen a' magyar nyelvnek felhozott sajátága által igazoltatik. Keresvén azt a' török nyelvet, a' mellyből valók lehetnének az idézett szók, annak a' csuvasz nyelvet találjuk, mert abban van *r* a' török *z* helyett, mint *jaz*, *čuvaz sir*, magyar *ír*; *buzagu* csuvasz *pru*, magyar *borju* stb., 's én bátor vagyok ebből a' tényből azt következtetni, hogy a' mai csuvaszok a' híres kazarok maradékai. Ebben néprajzi lehetetlenség nincsen, a' nyelvi bizonyíték pedig erősebb minden más tanúságnál, a' mellyet akár Klaproth, akár Lehrberg felhozott, kik a' magyar nyelvet nem ismerték vala jól. Így lévén a' dolog, a' csuvasz *šore kil* = fejár ház, tökéletesen megfelel a' Σάρκελ-nek, melly egyszersmind a' kazar törökségnek mivoltát is feltünteti, a' mennyire azt egy szó teheti. A' török nyelvekben *ev* a' ház; a' kazarban pedig, Constantinus tanúsága szerint *kel* a' ház, a' csuvaszban is *kil*: tehát a' csuvasz kazarféle nyelv. A' csuvasz nyelvben sok van, mi az ugor nyelvekkel egyez meg jobban, mint a' törökkel, p. o. a' török *jel* szél, a' csuvaszban is *sel*. Így a' csuvasz *kil* megegyez a' vogul *kucl*-lel; ámde a' vogul szó különböző alakjai a' *kot, kat, hot, hat, haz* szónak változatjai, mi épen az osztják nyelv által válik bizonyossá. Egyébiránt az utó *t*, melly nálunk *z* szokott lenni, néha a' finnben is *l*, p. o. vog. osztják *taut, tul* tűz, a' finnben *tul-e*.

(*Ἄσπιον*) azaz fejr, mert fejéres kövekbül van építve (*διὰ τὸ τοῦ λίθου αὐτοῦ φαίνεσθαι καταλέγουσ*), másodika *Tungatai*, harmadika *Kraknakatai*, negyedike *Salmakatai*, ötödike *Sakakatai*, hatodika *Giaukatai*. Mi kár, hogy Constantinus nem teszi ki az első castrumnak besenyő nevét! most tudnók az *ἄσπιον*-nak, a' fejrnek, besenyő elnevezését, 's az igazolná a' következő nevek értelmezését, a' mellyek nyilván öszszók: *gatai* vagy *katai* és *Tun*, *Krakna*, *Salma*, *Saka*, *Giau*-bul valók. Ezek tulajdon nevek lévén, jelentésökhöz sejtteni sem lehet: de a' *gatai*, *katai* köznévnék látszik, 's valószínű, a' *kot*, *kat*, azaz *ház* lappang benne, miszerint a' besenyő castrumok nevei *Tun-háza*, *Krakna-háza*, *Szalma-háza*, *Szaka-háza*, (*Gyau*-) *Gyó-háza* volnának. 'S azok jelentése tökéletesen megegyezne a' kazar *Sarkel*-ével; arra nézve tehát kifogás nem érhetné a' magyarázatot, hisz *Eszterháza*, *Nyiregyháza*, *Hadháza* stb. illetén magyar helynevek ugyanazon jelentésűek. De ha az így volna, a' besenyők nem épen magyar nyelvüége, de a' magyar nyelvhez igen rokon ugor nyelvüége bizonyossá lenne; kivált, hogy a' *kan-gar* nevekben — melly Constantinus szerint, nemzeti neve volt a' besenyőségnek — ugyan azt a' szót megtaláljuk, melly a' *ma-gyar* (*ma-ger*, *mö-ger*, *kan-gar*) névben van meg. Azért még egyszer, nagy kár, hogy Constantinus nem írta meg az első castrumnak besenyő nevét!

Azt is meg kell jegyezni, hogy a' besenyő *kata*-hoz még közelebb jár a' némelly magyar helynevekbeli *káta* szó, a' Tápió folyó vidékén, mint: *Szent Lőrincz Káta*, *Pusztá Boldog Káta*, *Pusztá Tamás Káta*, *Pusztá Egres Káta*, *Nagy Káta*. Ez a' *káta* még inkább azonos lehetne a' rokon nyelvekbeli *kot*, *kat* = *ház* szóval, egyszersmint annak is példája volna, hogy vannak szók a' magyar nyelvben, a' mellyek régiebb alakja is megmaradt az új alak mellett, mint *büd* (*büd-ös*) és *büz*; *vid* (*vid-es*, *vid-esen*, *Nyelvör*, I, 422.) és *víz*; *ed*, *od* (*ed-e*, *id-e*, *od-a*) és *ez*, *az*.

De miért hozom itt elő a' kazarok és besenyők castrumait? Azért, mert az osztják *uos*, *os*, *oš*, *vuaš*, *vuoš* a' magyar *város*, az orosz *gorod* értelmezésére szolgálnak, valamint ezek viszontag amazokat értelmeztetik.

Az osztják *uos*, *us*, *oš*, *vuaš*, *vuoš* tulajdonképen kerítést jelent, mert *ošna* vagy *ošna mugoldta* azt teszi, hogy kerítéssel körülfgni, bekeríteni. Ugyan azt jelenti az orosz *gorod*, mert *goro-*

dít = bekeríteni. Ez a' szláv szó bejutott hozzánk is, *garád* alakban, p. o. kertnek, szőlőnek *garádja*, azután *garádolni* annyi mint gyepülni, gyepüvel vagy egyébbel bekeríteni. Ismeretesek az orosz (szláv) *Novigorod*, *Višegorod*, *Nišnigorod*, *Černigorod*-féle városnevek, a' mellyek nálunk is *Nógrád*, *Visegrád*, *Csongrád* alakban vannak meg, *gorod*, *garal* helyett *grád* lévén azokban; így a' *Nándor*-, vagy *Lándor*-Fejérvárnak szláv neve *Belgrad* (Belo-gorod, Beogorod).

Mit jelent már a' magyar *váras*, *város*? Talán a' finn tudós Ahlqvist mondta ki először, hogy a' név összó lehet*): *vár-as*, vagy *vár-os*, a' mellynek utó tagja, *as*, *os* ugyanaz volna, mi az ostják-vogul és mordvin *uos*, *oš*, *uas*, *aš* stb. tehát *kerítés*. Ha közelebbrül tekintjük a' szót, 's látjuk, hogy a' *vár*-nak *várad* származéka van, de *váras*, vagy *város*-féle származéka helytelen jelentést adna, mert *város*, *váras* az volna, minek vára van, mint *pénzes*, *halas* stb: az Ahlqvist sejtése egyelőre is nagyon valószínűnek látszik, kiváltképen azért is, hogy *mezőváros* épen *vár* nélküli helység.

Az osztják énekek így írják le a' várost:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,
jang kar kohlem koling As kangeunä
kolom šoper nohlü vuas ti amesleu,
näl šoper nohlü aut ti amesleu;

juhung vuas alngem laulla. Azaz: táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló magasságu várost üljük, a' négy kiálló magasságu várost üljük; a' fa városom eleje őriztetik. — *Asz* az Obi folyónak neve lévén, látjuk, hogy az ének a' folyó hágóján, vagy parti hátán lévő városról szól, mellynek három négy kiálló csucs van. — Más ének így szól:

Lanting As kangeunä,
put jing meimeng aj jogan kangeunä,
nul-jing meimeng aj jogan kangeunä
sohlü kaš ko sogen un aut ti amesleu,
unsen kaš ko unsen un vuas ti amesleu;
juhung vuas alngem ameslü. Azaz: A' táplálós Asz hágó-

*) Ahlqvist: De Vestfinska Språkens Kulturord. Helsingfors, 1871. Pag. 163.

ján, a' zajló vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' kiöntött vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' tokhállal bővelkedő emberek(lakta) tokos nagy várost üljük, a' nyelma-hállal bővelkedő ember (lakta) nyelma halas nagy várost üljük; fa városom eleje ültetik. Az ének olyan városról beszél, a' mely kis folyónak az Obiba való beszakadásánál, tehát szigeten, áll. Egyéb leírása hasonló az elsőhöz. — Egy harmadik ének így kezdődik:

Puteng jengpi lanting Leu kutpeunä

jeming vuas ti amesleu,

päzing Jeli, päsing aut ti amesleu;

juhung vuas alngem ameslä,

panteng vuas alngem laulla. Azaz: a' zajló jégü táplálás

Szoszva közén való szent várost üljük, fényes Jeli, a' fényes város (hegy) ülésünk; a' fa városom eleje ültetik, a' feljárásu városom elejé őriztetik. — Itt meg van nevezve a' város, az a' Jeli szent vagy fényes városa, nem az Obi hágóján, hanem a' Szoszva közén; 's a' város eleje mellett a' város útja vagy feljárása is említettik. — A' negyedik ének megint úgy kezdi, mint az első, de a' *juhung vuas alngem laulla*-hoz hozzáteszi: *ponteng vuas alngem ameslä*, mi az előbbinek utolsó sorával egyező. — Egy más énekben ez a' két utolsó sor így szól:

tomal vuas alngem laulla,

tamal gorod alngem amesla. Itt a' *vuas* a' *gorod*-dal áll szemközt; de homályos még a' *tomal* szó, mely így is lehet *tom al* = amaz közönséges. Még egy más ének nagyobb változást hoz elő, így:

kos kar kohlem lanting As kangemnä,

jang kar kohlem kuling As kangemnä

sarü uon ašem mulmal,

num tarom untang go jiem mulmal,

tar nal pilteng si aut ameslem,

voj nal pilteng nohleng aut ameslem,

juhung vuas alngem laulla,

karing nang pantep vuas alngem laulla. Azaz: táplálás
Aszomnak húsz bika futotta hágóján, halas Aszomnak tíz bika futotta hágóján, a' hol arany nagy atyámnak múlása (vendéglése),

(a' hol) felső tarom erdős ember atyámnak múlása (vendéglése) (van), hálós magos várost ülök, hálós magos várost (hegyet) ülök,

fa városom eleje őriztetik; utczás veres-fenyű útu városom eleje őriztetik.

Hogy teljes legyen a' város leírása, ide teszem még következőket:

kareng vuas karemnä kamen etlem,

kareng gord karemnä kamen etlem, azaz: a' téres városom térébül megyek ki. *Kar* hely, tér *); teheti közeit vagy utczáit a' városnak, teheti annak egész területét, a' melly a' kerítésen belül van, az előbbi *karing nang pantep vuas-bul* látjuk, hogy a' városba vezető út *nang pant-nak*, azaz veres fenyő-fábul pallózott vagy megkarózott útnak van nevezve, 's az is *karëng*, téres.

Küt konä sosi vuas kareunä jogotlaju,

sosi kort kareunü jogotlaju; azaz, két ember lakta városunk térébe jutunk, lakta udvarunk térébe jutunk. — Ebbül világosabb lesz-e a' *kar-nak* jelentése, mert az a' városnak, udvarnak is a' tere. Azomban ismét új része is előtűnik, a' *kort, kart, kurt*, mit udvarnak nevezek, vogulban *kart* kert; *kart aui* kert ajtaja, vagy kapu; tehát kisebb kerített hely, ha mondani merném, az *vuas-ban*, közös kerítésben, foglalt magán kerítés, udvar, ház. Azt is olvassuk:

vuas leti un pari labedleu,

kort leti un pari vueri leleu; azaz: a' város evő nagy ebédet étetjük, az udvar evő nagy vendégséget esszük. A' város evő, udvar evő ebéd városnak, udvarnak evésére való ebéd. **)

*) A' szirjénben, permiben, votjákban *kar* a' város.

**) Ahlqvist idézett munkája 105. 106. lapján a' vogul-osztják *kart, kort, kurt* szót a' germán-skandináv *gaard, gård*-tul származtatja, a' mellytül való az orosz *gorod* is volna; e' szerint attul a' germán-skandináv szótul származnék nemcsak a' finn *kartano*, házhely, udvar, ház, meg a' vogul-osztják *kart, kort, kurt*, hanem az orosz *gorod* is, a' melly azután megint az oroszbul ment az osztják-vogulba.

Hozzánk még a' latin *cors, cortis* vagy *chors, chortis, (cohors, cohortis)* szó (melly baromfi udvart, barom udvart, garádot jelent, *cortis aves* tyúkok), a' román nemzetektül jutott, a' mellyeknél *corte, curte* (udvar), *cortezia, courtoisie* (udvariasság) stb., úgyhogy nálunk is *corte, curta* Párispapai szerint — N.-szebeni kiadás 1767, a' 603. lapján — »majorház volt«, olly hely, a' hol a' szolgák dolgoztak. Ez a' magyar-latinos *kort, kurt* tehát szakasztott ollyan, millyen a' vogul-oszt-

Azomban a' *kat, kot, hat, hot*, úgy látszik, nincsen úgy az *uos*-ba, *vuas*-ba foglalva, mint a' *kart, kort, kurt*, mert az magában szerepel, mintha melléje, nem alája volna rendelve a' városnak; a' kazar *Σαρκελ*-nél, azaz fejer ház-nál is láttuk, hogy az egyenlő a' castrummal, tehát *vuas*-szal; a' besenyő castrumok neveiben is ott van a' *kat* (*katai*) szó. Azért mondja az osztják ének:

katl sar jeng kasing kat amesleu,

mû sar jeng epling kat amesleu

a' nap-fejer jég . . . . a' kedves házat üljük, a föld-fejer jég . . . .
a' szagos házat üljük. — Itt a' *kat amesleu* egészen úgy áll, mint a' *vuas amesleu, aut amesleu*.

ma amesti aj lari melte kat lipemnü,

aj tuj melte kat lipemnü; azaz: én lakó, kis láp melletti házamban, kis tó melletti házamban. Az osztják városban tehát csak a' *kar*-t tért, vagy utcát, 's a' *kart*-ot, *kort*-ot, *kurt*-ot udvart vagy kertet, találjuk részei gyanánt megnevezve.

A' városok, mint az énekekbül látjuk, folyók melletti hágókon, vagy hátakon vannak, fa karókkal megkerítve, azért *juhung vuas* = fa város, vagy *karing nang pantep vuas* téres veresfenyű feljárású város. De a' leírásban homályos az, hogy a' város négy-három kiálló csücsű, 's hogy *eleje* (alngel) különösen őriztetik, vagy lakatlik. Ennek felvilágosítására szolgálhat az, a' mit az orosz kutatók a' régi orosz gorodok felül a' régészek tavali kievi gyűlésén hoztak elő, a' mit én csak egy franczia tudósításbul meríték *).

ják *kort, kurt*. Talán ebbül a' magyar-latinos *kort, kurt*-bul származik a' magyar *kert* is, ha a' német *garten*-bul való nem volna, a' mellytül bizonyosan a' finn *kartano* származik. De a' magyar *kert* szinte azonos a' vogul *kart*-tal, mellyet Reguly igenesen *kert*-nek magyaráz.

A' szók költözése valóban csudálatos néha; de sokszor a' véletlennek is van dolga. Így a' vogul *kart* és a' magyar *kert* találkozása véletlen; annak kell tartanunk a' magyar *ház* és német *haus*-nak találkozását is. Ahlqvist a' *kort, kurt* szót a' finn kareliai nyelv útján jutatja az Ural elvre. A' híres *biarmi járások* — a' Nordcap megkerülésével a' Fejértengerbe, 's ebbül a' Dvinába jutván — a' szirjén-permi nép elődjeit szokták kereskedő rablással meglátogatni 880—1180-ig, 's Ahlqvist ebbül a' látogatásbul származtat sokat, tehát a' vogul-osztják *kart, kort, kurt*-ot is. Valóban a' permi nyelvben *karta* az udvar, *gort* a' ház; a' votjákban is *gart* a' ház (de *korka* is, mi a' permiben *kerku*, a' szirjénben *kerka*).

*) *Revue d. d. Mondes* 1874. dec. 15-ki füzetében (782—814 l.) *Kief et le Congrès archéologique, souvenirs de voyage*. par M. Alfred Rambaud.

Gróf Uvarov, a' hires orosz régész, a' meri-ek, egy elenyészett finn népség, földjét kutatván ki, azt találá, hogy a' mit a' nép *gorodisce*-nek nevez, az régi városnak romja; *Samokvasov* a' varsói egyetem tanára, pedig a' csernigovi és kurszki vidékek gorodjait nyomozta ki. A' csernigovi kormányzóságban 160, a' kurszkiban 60, a' tulaiban 50-et talált. Rendszerint meredek parton, a' folyónak hajlatjai mellett vannak, úgy hogy a' folyó meg a' földszakadások által biztosítvák. Azon oldalon, a' hol természetes erősítés nincsen, mesterségesen vannak erősítve, árokkal és földtöltéssel, a' mellynek tetején bizonyosan karó kerítés volt. Köröskörül mesterségesen nagyították a' hely meredekjeit, de a' belseje, az osztják leírás szerint tehát *kar-a* (*tér-e*) lapos. A' legkisebb gorod 200, a' legnagyobb 1000 lépés kerületü. A' helynek természetes alakja szerint a' gorod hol három, hol sok szögletü, hol kerek, hol tojás-alaku; a' kapu, természetesen, a' kevesbé meredek oldalon akármellyik tájék felé nézett.

Ebben a' leírásban a' *kapu* felel meg az osztják énekbeli város *aling*-jának (birtokos ragu alakjai: *alngem, alngen, alngel*), azért említették mellette a' *pant* is, feljárás, út. A' három vagy sok szögletűségnek, úgy látszik, az osztják *šoper nogil* felel meg, a' mit kiálló csúcsal fordítok. Im már jobban értjük az osztják vuas-nak leírását. De a' *csúcs*-ot még inkább megmagyarázzák az eszt népnek legrégebb erősségei, a' mellyeket ma a' nép *Kalevi poeg ágyai*-nak nevez. Egyiknek hossza 80, szélessége 50 lépés. Azok szarvaik, vagy két végbeli töltéseik által válnak ki. Az úgynevezett *Kalev széke* az Elva partján, egy elliptikus emelkedés, mintegy amphitheatrum, mellynek hossza 50, szélessége 36 lépés. *) — Illyen emelkedések lehettek az osztják városok csúcsai, *nogil*-jai, 's azért neveszi az ének *nohling aut*-nak, csúcsos városnak, is.

Még egyszer: mit jelent a' magyar *vár-as, vár-os*? Összó lévén az, 's utó részét, az *oš, aš-t* a' vogul, oszják, mordvin szó által ismeretesnek fogadván el, a' kérdés csak elő részét, a' *vár-at* illeti. Azt lehetett gondolnunk, hogy szóbeli jelentése *magosság*, azért Budenz a' magyar és Finn-Ugor nyelvekbeli szövegyezések 1868-ki kiadásának 95. lapján a' finn *vuore, vaara, lapp vare, varre* »hegy« szóval azonosította. De evvel a' magyar *orj, orom* vogul *ur, urem,*

*) Lásd: Utazás a' Balt-tenger vidékein. I. kötet. 324. 325. lap.

és *uram* egyeznek meg, innen vogulul *uring* magos; osztjában is *ur* hegy, *sungting ur* nyires hegy. Egy más vogul *ur* erdőt jelent, osztjakul *var*. Egy harmadik vogul *ur* jelent őriz, és vár, innen *urkat* és *urhat* ör-köd-ik és váraozik; *urne* pedig őrző és váró; osztjakul is *urup* őrző, különösen a' női szemérem-test kötője. Egy negyedik vogul *ur* azt teszi, hogy süt, főz, a' mellynek megfelelője a' magyar *verő-fény*, *verő* malacz, *verej-ték*, osztjakul *var*. Azért hozom elő a' négyféle egyhangú vogul-osztják szót, hogy lássuk, mennyire otthonosak a' homonymok a' mi nyelveinkben, 's lássuk, hogy a' vogul *vor* már az osztjában is *var*-rá lesz. Ez egyhanguak harmadika (*ur* = ör, őriz és vár, *urne* ör, őrző és váró, *urakat*, *urkat* örköd-ik és váraoz-ik) a' *vár*-nak szóbeli megfelelője; *vár* és *ör* tehát hasonló jelentésűek. Nem a' magasság, hanem az őrzés a' magyar *vár* szónak eredeti jelentése, a' mellyel a' *kő-vár*, *föld-vár*, *sár-vár*-féle szók is tökéletesen megegyeznek; a' *mező-város* is emez értelmezés mellett világos jelentésűvé lesz. Annál fogva *vár-as*, *vár-os* eredetileg ör-kerítés. A' német *burg* is a' *bergen* szóval áll kapcsolatban; mint a' skandináv *tun*, *tuna*, angol *town* az ismeretesebb *zaun* (sövény kerítés) szóval azonos; tehát a' híres svéd *Sigtuna* = *Szig-vár*, 's az angol *Charles town* = Károlyvár.

Megtalálván a' *vár-nak*, *város-nak*, *váras-nak* eredeti szóbeli jelentését, általlátjuk, hogy vadásznépnek, annál inkább nyájaival költözködő és hadakozó népnek is voltak *várai*, *városai*, sőt szükségből kellett is lenni. A' hol ilyen nép megszállott, habár rövidebb időre is, ott mindenik csapat számára *vár* kellett, melly erdős vidéken természet szerint *fa-vár*, erdőnélküli vidéken *föld-vár*, köves vidéken *kő-vár* volt. Sőt táborozásban *szekér-várat* csináltak a' magyarok még a' Mohácsi csatahelyen is.

Mihelyt némileg állandóan letelepedtek, a' török népek szokása szerint a' fejedelmi várat *fejér-vár-nak* nevezték. Innen nálunk a' *Székes-Fejér-vár*, Erdélyben *Gyula-Fejérvár*, a' régi bolgárok építette *Nándor-Fejér-vár*. Illyen *Fejér-vár* (ἄσπερον κίστρον) volt a' besenyőknél, a' kazaroznál is, mint Constantinusbul tudjuk.

Sokan azt vélik, hogy Jordanes egy *hun-vár*-rul beszéll, 's a' Nagyszótár hozzá teszi, hogy az egykoru Procopiusnál »castrum

*) Csakugyan Grimm szótárában ezt találok a' *burg* alatt: »Dem Wortverstande nach war burg bergende, schützende städte.« Annyira találkoznak a' legkülömbözőbb népek felfogásai!

vetus Hannorum-nak van nevezve. De a' szótár nem mondja, hol áll ez Procopiusnál, én nem találhattam meg: Jordanes »hunni-
var«-ja pedig nem vár-rul, hanem a' Deneper ágairul szól, »eas par-
tes Scythiae, quas Danapri amnis fluenta pretermeant, quae lingua
sua Hunnivar appellant« *).

A' mai Magyarországbán a' hunok *castrumai*-rul mit sem tud-
nak a' szemtanúk, jelesen *Priscus*, a' ki Maximinus követ társaságá-
ban ment *Attilá*-hoz 448-ban, 's ennek lakását úgy írja le, hogy
egy igen nagy faluban (*ἐν μεγίστη κόμῃ*) emelkedő helyen fa tornyos
fa épületekből áll vala, mellyeket egy fa kerítés vett körül. Hasonló
Onegesius lakása, ugyanollyan kerítéssel. Bleda özvegye is egy tó
melletti faluban lakott, a' mellynek egyes házait *καλύβη*-k-nek ne-
vezi *Priscus*. De alkalmasint olyan lakás, millyen az *Attiláé*, vagy
Onegesiusé, *oš, voš, vuas* vagy *vár* vagy kurt nevü lett volna, ha
tudnók hun nevöket.

Hiresek az avarok *ring*-jei (*hring*). De bajos képzelni azokat.
Mert ha a' sz. Gallus szerzetese azt írja: »Terra Hunnorum novem
circulis cingebatur,« azaz »novem haganis muniebatur« (mi néme-
tül »neun Hage, Gehege), 's hogy mint az első kerítés« *secundus*
circulus similiter erat exstructus. t. i. »*stipibus quercinis, faginis*
et abiegnis«, — »*similiter usque ad nonum, quamvis ipsi circuli*
alius alio multo contractiores fuerunt. — *de circulo quoque ad cir-
culum sic erant possessiones et habitacula undique versum ordinata,*
ut clangor tubarum in singula possit cujusque rei significativus
audiri« **), nem tudni, szemtanúnak tudósítása-e az? Hogy a' ki-
lencz kerítés mind *egy* középpont körül futott volna, minél fogva a'
külső az ország határait tette, az lehetetlen; inkább gondolható,
hogy kilencz tartományra volt felosztva az Avarország, 's mindenik-
ben volt egy fő hely, egy *vár*, tegyük, *földvár*, vagy *tábor*, mely-
lyet kerítés formájáru a' frank írók *ring*-nek neveznek vala. Evvel
a' felfogással egyezhető Eginhardus tudósítása ***), melly így szól:
»*Missus est ad haec Engilbertus, abbas monasterii S. Richarii, per*
quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem
Ericus dux Foro Juliensis spoliata Hunnorum regia, quae ringus vo-

*) Jordanis. Edis. Gloss. pag. 180.

**) Pray: Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum. Pag. 280.

***) Ugyan ott, pag. 276.

cabatur, eodem anno de Pannonia regi (N. Károlynak) detulerat, misit.« Folytatja Eginhardus: »Pipinus autem Hunnis trans Tibiscum fugatis, eorumque regia, quae ut dictum est, *ringus*, a' Longobardis autem *campus* vocatur, ex toto destructa, direptis fere omnibus Hunnorum opibus ad patrem (N. Károlyhoz) Aquisgrani hiberna habentem venit, ac spolia regni; quae secum detulit, eidem praesentavit.« Ha campusnak nevezték a' longobardok az avar ringet, az csakugyan tábor-kerítés lehetett, 's helyesen mondhaták: »Pipinum cum exercitu suo in rhingo sedere«, midőn azt jelenték, hogy Pipinus az avarokat legyőzte.

Itt is mondjuk, nagy kár az, hogy se Priscus nem jegyezte fel, mint nevezik vala magok nyelvén a' hunok akár a' falut, akár kitetsző házait Attilának és Onegésiusnak, se a' latin krónikások nem mondják meg, mint nevezik vala az avarok a' magok ringjeit. Lehet, hogy most e' csekély dolgok segítségével dönthetnénk el némelly kérdést, mellyeket kerülve sem kerülhetünk *).

---

*) Némileg szokás a' Győr város- és helység-nevet az avar *ring*, *hring*-gel összekapcsolni, de mi hagyomány útján, nem tudom. Úgy látszik nekem, csak a' *gyűrű* szónak hasonlatossága a' *győr* szóval keltette azt a' véleményt. Én azt sem tudom, a' latinos nevezet *Jaur* szülte-e a' *Győr*-t, vagy ez a' *jaur*-t? Az avar kerítéseket síkságon kell gondolnunk, 's e' helyi viszonynál fogva *Győr* városa, úgy látszhatnék, hogy ilyen avar kerítésnek lehetne az utódja — de a' történeti híd az avar kerítés és a' már Sz. István idejében létező *Jaur* = *Győr* között nincs meg. Viszontag *Diós-Győr* már nem illenék olyan avar kerítés-féle fogalomhoz. Azután van *Kis-Győr* is, ugyancsak Borsodmegyében, *Győr* puszta, Biharban.

Toldások.

A' hangtanban a' 13. §-hoz hozzá lehet tenni, hogy a' nyelv néha, mikor három mássalhangzó összetorlódik, kiugratja a' t-t, mint a' magyar is közbeszéd szerint *kerbe* megyen, nem *kertbe*. Több példát szolgáltat erre a' *potard-ta*, szólni ige, mint: *potarl* szól, *potardl*, vagy *potartl* helyett, *potarman* szólván, *potartman* helyett. Más példák: *lovì ungìl katna* (*kartna*) *pona* a' lovat kantározd fel; — *kalman ulta e'* helyett: *kaltman ulta* látszani, csillámlani.

A' 22. §-hoz az Obdorszki és Berezovi szók sorába iktasd ezeket is:

Obdorszkb an:

jega
ogol
taj
pugol, kort
vand-ta
viji-ta
vijipsa
mogid-ta

együtt
szán
tő
falu
nézni
kiáltani
kiáltás
rént kifogni

Berezovban:

i paja i jot
tajt
tij
kurt
nì-ta
uvì-ta
uvipsa
lozid-ta

A' 61. §-hoz. A' kettős számnak többesi példája: *semgalan* két szemeid. *hodì ning sidì semgalan ellipela šogìrsalan* hogy te úgy előre meresztetted két szemedet.

A' 147. §-hoz. A' bíró névszó után is kitétetik a' harmadik személyü birtokos rag, minek példáját már a' 18. lapon felhoztam. Több példája ím ezek: *lovì sermatl elta vanltata* lovat kantáránál fogva vezetni; — *torim numbi verel usla* isten főhatalma határtalan; — *rep kutpel moža nìla* a' hogy a' közepéig látszik meg; — *hanneho nel enmipsa tall* az ember négy növekvés szaka stb.

Utóirat.

Az eredeti énekek, a' mennyit közölni szándékoztam, e' kötetből kiszorulván, a' következőben jelennek meg.

S Z Ó - T Á R .

Az éjszaki osztják nyelv szavai után mindenütt, a' hol lehet vala, a' déli osztjákot tettem ki, hozzácsatolván a' megfelelő Kondai vogul és az éjszaki vogul szókat is. A déli osztják szók, akár a' Szurguti, akár az Irtisi nyelvjárás szerint valók legyenek, *C*-vel vannak jegyezve, mert azokat *Castrén* osztják nyelvtanából és szótárából szedtem ki. A' Kondai vogul szókat *Kv*-vel, az éjszaki vogul szókat *V*-vel jegyeztem meg. Néha-néha *Pv*. és *Lv*. is fordul elő, a' mi a' Pelimi vogult és Loszvai vogult jelenti. Az éjszaki osztják igeszókat a' *ta* névmódi (infinitivus) alakban tettem ki. Azonképen tettem ki a' megfelelő vogul névi módot, elválasztva írván az *uhv* vagy *ungve* képzőt. *Castrén* nem a' *ta*, hanem az *m* névi módot teszi ki, ezt tehát többnyire meghagytam, de a' különbséget a' magyarázással kifejeztem.

Az orosz szók (or.)-val, a' török-tatár nyelvből kölcsönöztek, akár arab, akár perzsa szók legyenek is eredetükre nézve, mind (tör.)-vel vannak megjegyezve, úgy mint a' *Kondai Vogul nyelv* című munkámban.

A

a (or.) de. *nǐng evillen, a ma an evillem* te hiszed, de én nem hiszem.

aj kicsiny. *Isus jangas izagat ulta un i aj vožet saġat* Jézus megfordula minden való nagy és kis városokban. 9, 35. — *hoj tam aj pamtijsajet elta it pasagat verl a'* ki azon kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19.

aj ker tilis marceziushó.

aj návěrem gyermek, *aj návěrem pora* gyermek-kor.

aj lil kis lélek, gyávaság; *aj sam* kis szív, bátortalanság; *aj nomsipsa* gyenge eszűség.

aj vaš, aj voš kis város, falu.

aja ji-ta kicsinyedni.

ajamd-ta kicsinyíteni, *ajamtim* kicsinyített.

ajie kicsinyke. *ježaša ajie* bátorodjál fiam! 9, 2.

ajot a' kicsiny, *ajodet* kicsinyek. *hoj tam ajodet elta i ho jaš-tal potim jink* ki azon kicsinyek közül egyet itat hideg vízzel.

ajotije a' kicsike.

ajilta kicsinyen, halkkal. *muj ma jaštalem ajilta pal ohtina* mit én mondok halkán a' fülbe. 10, 27. — *ajilta potartot* halkkal beszélő.

ajlat kicsiny, kicsinység, *ajlatot* u. a.

aj-šik kicsinyke.

C. *áj* kis, *ajžek, ajeli, ajohtep* kicsike.

ajk

ajkol, ajkel hír, szózat; *jim ajkol* jó hír, *jeming ajkol* szent hír.

ajkol tu-ta hírt vinni, *ajkol tudot a'* hírvivő, *ajkol tupsa* hírvivés, *ajkol tutlata* hír hordozó; *ajkol potar* hír, mese.

jemng ajkol-jastipsa isteni hírmondás, evangeliom. *Matvej elta jemng ajkol-jastipsa* Mátétul szent isteni evangeliom.

ajkol paätda hírt adni; *hun ujidleta luel, ajkol manem paäta* ha megtaláljátok őt, küldjétek hírt nekem. 2, 8.

Kv. *ajgel* kiáltás; V. *ajji, ajgi* kiált.

ajim, *ajm* enyv; *hul ajim* hal enyv; *ajim put* enyves fazék; *ajmng* enyves.

ajimd-ta és *ajimta-ta* enyvezni; *ajmtüli-ta* enyvezgetni.

C. *ajem, éjem*; *ajemd, éjemd* enyvez.

auti dárda. Kv. *ovte*. C. *ongtep, angdep?*

aki bátya; *aki anki sagat* anyai nagy bátya, *aki azi sagat* atyai nagy bátya. (*sagat* = szerint).

akid-ta gyűjteni és gyűjtő.

akidta jah gyűjtő nép, gyűjtők.

aktipsa akidta jah vámszedők. — *voh akidta jah* pénzszedők. — *akidl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' csürbe. 3, 12. — *li anta evüdet, anta akidlet hožabet libija* ők se nem aratnak, se nem gyűjtenek a' csürökbe. 6, 26. — *akits izagat ulta og-popet i nebeking jah mur elta* gyűjti minden való főpapot és tudóst (könyves népet) a' népbül. 2, 4.

aktat gyűjtseték. *al aktat nengilana mu ohtina taz* ne gyűjtsetek magatoknak a' földön kincset. 6, 19.

aktipsa gyűjtés, 's a' gyűjtésnek tárgya, p. o. vám. *Isus kažalas hanne-ho aktipsajet akidta tagana omüstot* Jézus látta egy embert a' vámszedő helyen ült. 9, 9. — *sišna ar aktipsa akidta jah pa krekng jah jogotset i omisset Isus pilna* akkor sok vámszedő és bűnös eljőve és üle Jézussal. 9, 10. — *ut aktipsa* adószedés.

aktiljü-ta gyűjtögetni, *aktiljüpsa* gyűjtögetés.

aktaža-ta gyűlni, *akstüpsa* gyűlés.

akmaža-ta gyűlni kezdeni, *akmažapsa* és *akmazüpsa*; *moj jah akmazüpsa* a' lakadalmi nép gyülekezése.

Kv. *aht-uhv* gyűjteni, *ahtkat-uhv* gyülekezni; V. *ätkät-ungve* gyülekezni, *ät-ungve* szedni = äht-ungve.

aga együtt, l. *ega, jega*.

agan báb, *aganüje* bábocska. — C. *agan* és *agang*.

agan folyó név.

agid-ta függni, l. *igid-ta*.

al köz, közönséges; *al ho* közember, paraszt, *al hojng* parasztos; *al lant* rosz liszt; *al taga* közhely; *al ulman* foglalatosság nélkül lévén.

al ne. *al hurija vita Maria ning imen* ne félj venni Máriát te nődet. 1, 20; — *hurijat, nem* hojatna *al usla* vigyázatok, senki által ne tudassék. 9, 30; — *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlen* én te utánad megyek, akárhová te mégy. 8, 19. — (Itt különös az *al manlen*). — Kv. *ul* ne; V. *ul*.

al-ta hordani, emelni. *alta hir* zacskó, viselhető zacskó; *ink alta jug viz* emelő fa, szivattyú. *panna-al vijat anta alta hir* vele (magatokkal) ne vigyetek se zacskót. 10, 10.

altel teher, hordható teher.

alliji-ta hordozni. *ma než an tizilém lu sopeklal allijita* nem is vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11.

alind-ta hordani. *seda tusa lu hoža hošman veila pitimot, alind-ta jug ohtina oltot* akkor vittetének ő hozzá betegn erőtelenek, hordozható széken levők. 9, 2. — *alindta kéži tör*; *alintipsa* vitel, hordás.

alim-ta emelni, hordani. *lu lu ohtela visle mung kažilau, mužlau almis* ő magára vette mi gyengeségeinket, betegségeinket hordozta. 8, 17.

alimsa vitetett. *si jubina kulna alimsa luel jeming voža* azután az ördög által vitették ő a' szent városba. 4, 5.

C. *át-ta* hordani, *átem-ta* emelni. Kv. *alm-uhv*, V. *alm-ungve* emelni.

al-ta mutatni, *alta ho* mutató, tanító; *panta alta ho* útra mutató ember, kalauz; *juš ol'a ho* kezét mutató ember, vezető; *alim* mutatott, vizsgált; *alipsa* mutató; *aliji-ta* mutatókat.

alili-ta jelentgetni.

alša-ta mutatkozni, ígérni; *alsipsa* ígérés, *nultipsajng alsipsa* esküvéses ígérés.

C. *ét* = al; *éttept* mutat.

aling reg, reggel; *alinga* és *alंगा sagat* reggel; *aling hunt* hajnal; *aling hus* reggeli, hajnali csillag.

C. *adang*, *adeng* reg, reggel.

al-ta fűteni, *kor alta* kemenczét fűteni.

alla-ta és *alli-ta* fütögetni; *kor alladot* kemencze fütögető: *allijipsa* fütés.

C. *ed* = *al*, *ed-ta* fütteni.

alli ingyen. *alli vista*, *pa alli mijat* ingyen vettétek, 's ingyen adjátok. 10, 8.

Bizonyosan = *al-la* (*li*), *a' la* (*li*) fosztó képző.

an edény, *anije* edényke; *kevi an* kö edény, palaczk; *lopsah an tál*, *an-sun* nyír edény. V. *ani* csécze.

an nem. *hanne-ho i nian leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4.

an-ke ha nem.

an-tita (*an-ti-ta*) semmire kellő; *antidot* (*an-tita-ot*) u. a.

an-partipsa tiltás.

an-mata (nem adni) tartózkodni, megállapodni, *anmatot* folyvást való.

Az *an* mint tagadó, összeforr *a'* szókkal, 's mintegy új szókat képez, p. o. *nita* látni, *nütot* látó, *annütot* láthatatlan; *pard-ta* parancsolni, *anpardta* (nem parancsolni) tiltani, *anpartipsa* tiltás; *ma kahaslem* belé egyezek, *ma ankažaslem* nem egyezek bele stb. stb.

ankeš borsó. C. *angeš*, *ankič*.

anki anya. *lu ankel Maria* ő anyja Mária. 1, 18.

ji-anki atya-anya (szüle). 10, 26. — *perna anki* keresztanya.

C. *anga*, *ange*; V. *angve* anya.

ankil tuskó, tölgy; *paris ankil* árbocz; *pailla ankil* kovács ülő.

ankirma-ta nézni. *ankirmati turum tohling vojjet ohtija* tekintetek az ég tollas állatjaira. 6, 26. — *ankirmijil-ta* nézegetni; *ankirmapsa* pillantás, nézés. *kuš hoj ankirmal imi ohtija akárki* néz *a'* nőre. 5, 28.

ankirtä-ta pillantani; *jogos ankirtäta* vissza nézni.

anži tüske; *anži jug* tuskés fa, tövis. *akidlet pela anži jug elta vina reh* szednek-e tövisről szőlőt? 7, 16.

Kv. V. *ini* tüske, *inget* tuskék.

anta nem, nem is. *anta elen olinpela al šugašat, mujna lumit-sata* nem is testeitek végett aggódjatok, mivel ruházkodni. 6, 25.

Kv. *at*, *ati*, V. *át* nem.

antake (*anta-ke*?) vagy. *nomišna al šugašat, hodī antake*

muj potardta pidleta gondolatban ne aggódjatok, hogyan vagy mit fogtok beszélni. 10, 19.

antake pelka vagy különben. *izidi an šožimla jilip vina karra hëret libija*, *antake pelka oremalet si hëret* azonképen nem öntetik új bor régi tömlőkbe, vagy különben elszakadnak a' tömlők. 9, 17.

antelkem (antel-kem) vagy csak. *hoj tam ajodet elta i ho jaštal potim jink, tob antelkem untištilta ho nem vorna, an uštal lu justamel a' ki a' kicsinyekbül egyet itat hideg vízzel avagy csak a' tanítvány neve miatt, nem veszi el a' jutalmát.* 10, 42.

antip öv. *panna al vijat anta sorni voh, anta padaruh voh nen antiplan libija* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se réz pénzt a' ti öveitekben. 10, 9.

antip-pogol öv gombja.

antipta-ta övezni.

antiptijilsa-ta övedzeni. *pa antiptijilsas nuki antična* és övedzik vala bőr övvel. 3, 4.

C. *éntep*; Kv. *entep* öv.

antom nincs, nem. *siri antom hun lin jega volta pitsangen* mielőtt hogysesem ök együtt élni kezdtek (ketten). 1, 18; — *Rahil an lidl volijita, hun li antomet* Ráhel nem akar vigasztalódni, hogy ök nincsenek. 2, 18.

C. *endam, endem*; Kv. *atim*, V. *átim* nincs.

as Obi folyó; *as ho* obii lakos, *as halta tilis* januarius (Obi-haló hó?).

as halta hul ponty, karesu ponty (mivel januariusban fogják?).

as lap podta tilis september (Obi-majd fagyó hó).

as podta tilis october (Obi fagyó hó).

Jegyzet. A' Reguly hozta osztják énekek az Obit *jeming As* = szent Obi-nak nevezik. Az egyik éneknek czime: *Jeming As miu(?)ar* a' szent Obi . . . ének; a' másodiké: *As pogol ar* Obi szigetének éneke. stb.

C. *As-jah* Osztják = Obi népe; *avas as-jah* alsó osztják, berezovi osztják (*sungit väš* = nyir-város, Berezov); *num as-jah* felső vagy szurguti osztják; *as-paj* jegenye fa.

astarosta (or.) starosta, falu, város feje.

azi atya. *hulis, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola* hallotta, Archelaus királyul van Judea városban ő atyja helyett. 2, 22. — *perna azi* kereszt-apa; *pungil azi* mostoha atya.

C. *ata, tada*; Kv. *tať atya*, V. *aže atya*.

asveša gyertya (or.). *pa asveša uziptimna put libija an omišla*
és gyertya, meggyújtatván, fazék alá nem ültették. 5, 15.

ar ének.

arí-ta, aríji-ta énekelni, *arípsa* éneklés.

C. *ára, áreh* ének. Kv. *eri, erih*. V. *eri*.

ar sok. *ar mur* sok nép.

arat sokaság.

aradtel mindnyája (az *el* birtokos rag), minden. *sidí aradtel rudet Avram elta Tavít vonda nelhošjang rud* így minden nemzetségek Ábrahám-tul Dávidig 14 nemzetség. 1, 17. — *aradtel voget* minden pénz.

aradtína soknak, sok előtt. *aradtína líkínga tajta pidlajitan ma nemem vorna* sokak által haragosnak (gyűlöltnék) kezdődtek tartani én nevem miatt. 10, 22.

ar-ur sok mód, *arurna* sokféleképen. *nen ojanget, hun arurna nīngīlan takīlīje lavīdta pidlajitan* ti boldogok, hogy sokféleképen hijában fognak szidni. 5, 11.

ar-sīrpá sokféle; *ar-tīnpa* sokbecsű, áros; *ar-šik, ar-šiki* sokacska.

arpuš = *ar-puš* gyakran, sokszor. *mola vorna mung pa orkašta jah arpuš us verlu* miért mi és a' farizeus nép sokszor csinálunk bűjtöt? 9, 14.

arla-ta sok lenni, bő lenni; *arlípsa* bőség; *arlim* bőven lévő, sok.

(*arat* sokaság, bő), *artem, arten, artel* én sokaságom, minde-nem stb. *mung arteuna* mindnyájunkban; *artíja ulta* felesnek lenni.

C. *ár*; Kv. *ari*, V. *ári* sok.

ar-a el, szét, szélt. *pa jogoš kerlatelna nīngīlan ara al mañzilajita* 's megfordulásukban tik azon felül szélt ne szakittassatok. 7, 6.

araš savanyú, *araš jink* savanyú víz; *arašta-ta* savanyítani.

arngalim šiski pacsirta — talán *arngalim* énekelgető?

art idő, *i arna* egy időben. V. *arm* idő, *arnt* időben, kor, *üm arntom* én időmbeli.

arten, *artn, ardn*, adósság; *ardnija lonhta* adósságba esni. *artneng, artnang, artnēng* adós.

C. *árent* adósság, *arendeng, arndeng* adós. Kv. *arent* adósság, *arenten* adós.

artala-ta kísérteni, próbálni.

artmalipsa kísérlet.

at hogy. *tami izagat edis sit vorna, jena at ull* ez mind törént azért, igazzá hogy legyen. 1, 22. — *hun ning torim pog, jasta, tam kevet naña at versalet* ha te isten fíja, mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *at jogodl ning turum nubten, ning kažen at ull* hogy jöjjön te mennyei országod, te akarated hogy legyen. 6, 10.

at éj; *atije* éjjel. *lu kilis, návirem pa lu ankel ris atije, pa Jegipet mua mans ö kele, a' gyermeket és ö anyját vevé éjjel, 's Egyiptom földjére mene.* 1, 14. — *neljang atgüen pa hadilgüen uslti-jim jubina jugot lita lanhmas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akara. 4, 2. — *at porana éj* idejében. — *adüng éjes, éjjeli, adüng hadl* éjes nap = 24 óra.

C. *át, at*; V. *ét, Kv. jej éj.*

ataman hetman, főnök (tör.). *ning met izi ataman, tob ning turien sasl* te mint a' hetman (vagy), csak te torkod (szavad) hallik.

adel (at-el birtokos ragu) maga, csak. *ning hun pojksalen, ning adel hotena longa* te ha imádkozol, te magános házadba menj be. 6, 6. — *torima og pona, pa adel luela lužita* istennek hajts fejet, és csak neki szolgálj. 4, 10.

adel-ogp, adel-ogpa egyenkint (maga fejü).

C. *at, atem mag, magam.*

adim rossz, *admet* rosszak. *lu paral lu nagla ellita adim i jim hanc-hojet ohtina* ö parancsol ö napjának kelni rossz és jó emberekre. 5, 45. — *adima verta* elrontani.

adim hot rossz ház, azon hely, a' mellyben hónapszám idejében tartózkodik a' nő.

admas rosszul. *muj vorna admas samlanna nomislata* miért gondoltok rosszat sziveitekben? 9, 4.

C. *âtem, âdem.*

apsi öcs. *Jakop tajis Juda i lu apsilal* Jákob nemzé Judát és ö öccseit. 1, 2. — *sorm ohtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya öccsét. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi, *ne apsi* hóg, *jaj-apsi*angen. 4, 18

C. *maña* (kicsiny) öcs, *jája* bátya; V. *apsi* öcs.

avi-ta szagos lenni. *pos ebilna = adim ebilna avita* bűdös lenni, bűzölni.

amir-ta merülni.

amörd-ta meríteni; *amirtijita* meritgetni; *amirtijipsa libi* kanál (merítgető edény).

amërma-ta elmerülni.

C. *émerd*, Kv. *amert* merit.

amid-ta örülni, *amëtset* örültek, *amdütlat* örüljete. *amdütlat i kažinga ullat* örüljete és *vigan* legyetek. 5, 12.

amdíp öröm; *amdípëng* örvendő; *amdípsa* örvendő, öröm. *hus loimtim kažalamna li amëtset šenk un amdípsa a'* csillag megállását látván ök örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

amdípta-ta örvendeztetni.

amdalta-ta, amdülta-ta örvendeztetni.

C. *amd* örül.

amp eb. *al mijat jemëng pukítotlan amba* ne adjatok szent dolgaitokat az ebnek. 7, 6. — *ambíje* ebecske.

har amp kan eb, *ne amp* szuka.

olëng amp első kutya a' fogatban.

lanki amp evet-vadászó kutya.

ňogos amp nyuszt-vadászó kutya.

voj-hul amp vadászkutya (vad-hal-kutya).

vohsar amp róka-vadászó kutya.

C. *ámp*. Kv. *amp*. V. *amp*; *ampikve* ebecske.

E.

eh-ta-ta = *agid-ta* függni, függeszteni; *lap ehtata bé, elibe* függeszteni; *ehípsa* eresz, szín.

eh-ta-ta függni, hajlani; *ehísim* előrehajló.

el el.

elip külső, *elipna* künn, kívül; *elpa paídta* kivetni, legyőzni, megszegyeníteni; *elbi* = *elpa* előre. Lásd *jel*.

C. *it* el, előtt, *itpeja* elé, *itpena* előtt. Kv. *el* stb.

el test. *semen tut-noví jukana ull elena*; *hun nëng semen sis-tam, siršna elen izagat novíja ulta pídl* szemed tűz-világ gyanánt fvan testednek; ha te szemed tiszta, akkor tested mind világos og lenni. 6, 22. — *anta elen olënpela ul šugašat* testeitek miatt se aggódjatok. 6, 25.

C. *ét*, test, V. *álpí*.

ella-ta, *elli-ta* (*edla-ta*, *edli-ta*) hányódni, támadni. *siršna kilmalna an pardis vota polta i šarasa humbetna ellata* akkor felkelvén eltiltá a' szélnek fúni 's a' tengernek habok által hányódni. 8, 26; — *evi-poget ellalet jī-ankilal ohtīna* a gyermekek támadnak szüléikre. 10, 21; — *šenkap šaras ohtīna ellas šenk un votas* hirtelen a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24; — *vodet polta pitset, pa izagat si hot ohtija ellaset* a' szelek fúni kezdtek és mind arra a' házra támadtak. 7, 25.

elli-ta támadni. *lu pardl lu nagla ellita adim i jim hanne-hojet ohtīna* ő parancsol ő napjának támadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

ellipsa támadat, *hadl ellipsa* napkelés, naptámadás.

ellaša-ta emelkedni.

elta tól, ból. *Matvej elta jeming ajkol jastipsa* Mátétul szent hir-írás, evangeliom. — *Salmon tajš Voos Rahav imel elta* Salamon nemzette Boozt Ráháb nejétül. 1, 5. — *luel jōžel elta hun visle* őt kezénél midőn vette (fogta). 8, 15.

eltem, elten, etel tölem, töled, töle. *i lu etel pernaja longiltijiset Ordan joganna li krekhal sistamman 's* ő töle megkeresztelkedének a' Jordán folyóban büneiket tisztítván. 3, 6.

elti által. *eltem, elten, etel* általam stb. *lu etel* ő általa. 3, 6. — *lu kulet vožadl kim li kanižel elti* ő az ördögöket fejedelmök által hajtja ki. 9, 34. — *jena at ull torim elta jastimot jelli jastata jeming iki elti* igazzá hogy legyen az istentől mondatott a' jövendőlkő szent öreg által. 1, 22. *C. ivet, evet* ból, től; *evilta* ki, ból, ból.

enim-ta nőni. *vandatī harna ulta loget ohtija, hodī sagat li enīmet* nézzétek a' mezőn lévő liliumokra, miképen ők nőnek. 6, 28.

enmīpsa növés.

C. énemta, *Kv. jänim-ahv*, *V. jänim-ungve* nőni.

enmīlta-ta nevelni, nagyobbítani. *hoj nen elta, nomišna šugašman, puol enmīltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki ti közöleték, elméjében aggódván, nagyobbíthatja ő magát akár egy kézszár (könyök) darabjával? 6, 27.

C. enmet-ta nevelni, *Kv. jänemt-uhv*, *V. jänemt-ungve* nevelni.

Jegyzet. Ezen igéknek tö-szója a' *vogul jáni* nagy, *C. éne, una*; lásd *un*.

enkir-ta káromlani; *torim enkirta* istent káromlani, *torim enkirtot* istenkáromló.

enkrīpsa (enkīrpsa) káromlás.

esl-ta 1) bocsátani, eresztetni, 2) elfogadni. *hun hanne-hojeta li kreklal eslta an pidleta, i nen turum azen an esll nen kreklan* ha a' felebarátok bűneit nem fogjátok megbocsátani, ti mennyei atyátok sem bocsátja meg ti bűneiteket. 6, 15; — *tur huvat eslta a' torkon ereszteti, lenyelni*; — *i esla mungeu mung kreklau, hodi i mung eslilu kuteuna kreklal* és bocsásd nekünk mi bűneinket, a' hogy mi is megbocsátjuk közeleinknek ő bűneit. 6, 12; *al esla mungeu huzipsaja pidta* ne hagyj minket kísértetbe esni. 6, 13; — *siršna Ivan luel eslale* akkor Iván ötöt bocsátá. 3, 15; — *nem hojat si juš muhtī manta an eslaset* senkit nem eresztettek azon úton menni. 8, 28. — *eslīpsa* kibocsátás; *puskan elta eslīpsa* lövés.

eslīji-ta eresztgetni.

eslša-ta megbocsáttatni, elindulni hajón; *jelli eslšata* előre törekedni. *nīng kreklan eslšalet nīngena* te bűneid megbocsáttatnak neked. 9, 2.

2) *hun hojat nīngīlan jogo an esll* ha valaki titeket el nem fogad. 10, 14; — *nīngīlan esltot manem esll, a manem esltot manem kitimot esll a' titeket* elfogadó engem fogad el, 's az engemet elfogadó az engemet küldöttet (küldöt) fogadja el. 10, 40.

C. est-ta bocsátani, eresztetni.

esim melly, *esmet* emlök (*ezim* is), *esming* emlős, *esming nā-vīrem* csecsemő gyermek.

esim-ink (jīnk) tej (emlő-viz).

esim hīr melly zsák, béllés.

C. esem; *esem-jīnk* édes tej

ezalt előtt, szembe; *ezalt pelka* tulsó oldal; *ezalt edta* eleibe menni; *ezalt ujīdta* találkozni; — *ezaltot* eleibe való. Lásd *jezalt*.

ernas üng, gatyá, lásd *jernas*.

ed-ta kimenni, előteremni, lenni. *eta* menj ki, *etat* menjetek ki. *kim etatī, evi an užis, no hojl* menjetek ki, a' leány nem halt meg, hanem hál (alszik). 9, 24. — *tami izagat edīs sīt vorna* az mind lett azért. 1, 22. — *nīng elta edl lavilta ho* te belölöd jö ki pásztor. 2, 6. — *an edlen tolta si ronda, hun an malen hīzim voh pelak* nem szabadulsz ki onnan, míg meg nem adod a' maradék (utolsó) félpénzt is. 5, 26.

edtem, edten, edtel kimenésem stb. *sit hoza ulat edtan moza* annál legyetek kimenéstetekig. 10, 11.

etim kimenve, kimenetel, föltetszés; *etmem, etmen, etmel; etmeu, etmen, etmel* kimenetelem stb. *siršna Irot hanija mudra jah vogimna hus etim pora li ettel purijelis* akkor Heródes titkon híván a' bölcseket, a' csillag föltetszésének idejét kérdeze ő tőlök. 2, 7. *si hot elta mola si vož elta kim etmanna* azon házbul vagy azon városbul kimenéstökben. 10, 14. — *li etmelná longset pursét pakit libija* ök kimentökben bémenének a' disznók nyájába. 8, 32.

siri edta megelőzni.

etip kimenő; *etip ink* kimenő víz, fa-lé, *etipla* és *etip inkla* lé nélkül való, száraz fa.

etma-ta szökni.

edlta-ta kivezetni, menteni, támasztani. *tormije! mung tilau edlta, mung si hallu* uрам! mi lelkeinket (életünket) mentsd meg, mi itt halunk. 8, 25. — *ilba edltata* kifejezni; *nomis elta edltata* elméből kieresztteni, kifejezni; — *torim než tam kevet elta edltal evi pog Avrama* isten még e' kövekből is kelt, támaszt gyermeket Ábrahámnak. 3, 9. — *i li tazel edltimna luela majlipsa tuset* és ő kincsöket kivevén nékie adományt adának. 2, 11.

edltijisa-ta megjelenni. *torim levü olimna pasi Osip hoza edltijisal Jegipet muna ulman* isten követje álomban megint megjelent Józsefnél, Egyiptom földében levén (élvén). 2, 19.

C. *éd*; *étept* mutat.

edir derü, derült; *edira jis* derültté lett, kitisztult.

edirla borús, nem világos.

edirma-ta derülni; *edirmapsa* derülés, derület.

C. *eder, êder*; *ederoh tep* derüs; K. *ater*, V. *ater*.

ebil szag; *eblét* és *eplet* szagok; *jim ebil* jó szag, *jim ebil avidot* jó szagu; — *adim ebil* bűz, *pon eblét eslijita* fing szagokat eresztteni.

ebilpa szagu; *jim ebilpa, adim ebilpa* jó szagu, rosz szagu.

epling szagos; *epling reh* szagos, édes bogyó, fige. *aküdet pela anži jug elta vina reh, mola pelping vanži elta epling* reget szednek-e azonfelül tüskéről szőlőt, vagy szúrós kórórul figeket? 7, 16.

epsand-ta megszagolni, *epsantipsa* megszagolás. Lásd: *avi-ta*.

C. *êbet, âpet* szag, *êpsend, âpsind* szagolni (Geruch empfinden).

ebid-ta ömleni, önteni. *jert manta pits, jogan jinket ebítset i vodet polta pitsét eső kezdett menni, a' folyó vizei kiöntöttek 's a' szelek fújni kezdettek.* 7, 25.

evi leány, evem, even, evel. *si, evi undrelna vül ime, egy leány méhében visel.* 1, 23. — *ma evem in ušta pits én leányom most halni kezdett.* 9, 18.

evi-pog leány-fiú = gyermek (*ji-anki* atya-anya = szüle) *evipoget ellalet ji-ankilal ohtija, i lül velta pidlet a' gyermekek támadnak szüléikre, 's őket megakarják ölni.* 10, 21. — *Rahil hollal lu evipohlal olñpela* Ráhel sír ő gyermekei miatt. 2, 18.

C. *éva, évi* (euva); Kv. *a, V. áj* leány, Kv. *a-püv, V. áj-pi* leány-fiú = gyermek.

evi hit, remény, *evijipsa* hit, hitvallás.

evila hitetlen. *hun harna ulta pom torim sidí lumtípsal, evilat, nñgñlan si numbija lumtípsal* ha a' mezőn lévő fűvet az isten így ruházza, hitetlenek, benneteket annál inkább ruház. 6, 30.

evil-ta hinni. *mana, i hodi nñg evilsen, sidí i at ull nñgena* menj, és a' hogy hittél, úgy hadd legyen is néked. 8, 13. — *evilleta muj, ma tami verta puslem? Evillu, tormije!* hiszitek-e, én azt tehetem? Hisszük, uram!

evil hit, *evla* hitnek.

evilpsa hit. *anta Israil suna ma an ujitsem simis evilpsa* nem is találtam én Izrael földén olyan hitet. 8, 10.

evlèpta-ta biztatni, biztosítani.

A' tő tehát a' vogulban is *äü = evi = hi; äüt = evil = hit.* V. *äüt, Kv. agt.*

evíd-ta vágni, aratni, vágó, arató. *lant har ar, a evidta jah simil a' gabonamező sok, de az arató kevés.* 9, 37.

evitma-ta bévágni, *evitmapsa* vágás.

C. *agíd-ta, eud-ta, eved-ta* vágni.

I.

i és (or.) *Juda tajis Fares i Zar* Juda nemzé *Farest* és *Zart*. *nen hoža i og ubñlan izagat lunhtimet* nálatok a' hajszálaitok is mind megolvasvák. 10, 30.

i, it egy. *hun nñgñlan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa vožna* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba.

10, 23. — *hoj nen elta, nomisna šugašman, pusl enmiltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki ti közöletek, elméjében aggódván, nevelteti ő magát akár egy kézzár darabjával? 6, 27.

i jaj-apsi egy báty-öcs, testvér.

i-simis egy olyan.

i-toda ugyan ott.

i-siršna ugyan akkor.

i-sagat, izagat egyszerint, egyaránt, minden.

i mort egy mérték, egyenlő, *i mortla* egyenlőtlen.

i moltī egy valami, *i moltiršna* valamikor.

i-kašna manta együtt, egy akaratban menni.

i-poraing egy idejü.

C. *i, ja, it*, Kv. *aku*, V. *äkve, äu*.

iki férj. *ikem, iken, ikel*. *Osip lu ikel* József ő férje. *Osip Maria iki* József Mária férje.

ikeng férjes, férjnél lévő nő; *ikeng pelak* férfi fél, nem.

ikila férj nélkül.

C. *ika, iga* házas ember, V. *ojkü*.

ig, *jig* atya, *ig-pog* atyafi; *un ig-pog* bátya, *aj ig-pog* öcs = *apsi*.

pungil ig mostoha atya.

C. *jig, jih*. Kv. *jeg*; V. *jäg*.

igid-ta akasztani; *igidta* nőret akasztófa, *igitsa-ta* magát akasztani.

il, *jil* le; *ilpa, illa, illi* lent, alatt, alá, *ilta* alatt, alól? — *illa pela, ilis pela* lefelé, *ilbi* alsó, *mü ilbi* föld alatti, pokol; *torim mu ilbija vohlilijis edltata luel veškata vohtimodet* isten a' pokolba lezállott, feltámasztani az őt igazán kérőket.

C. *it, idn, itta*; *jit, jideng* alsó. Kv. *jol*.

ila est, *ilna* estve; *il-art* (ila art) esti idő, *ilaing* estvéli, késő.

ilam-ta esteledni, késni.

C. *ida, itn, idaina* este.

ilip új, lásd *jilip*; *ilba verta* ujjá tenni, *ilbid-ta* és *ilbad-ta* ujítani.

ilbi forrás; *ilbeng* forrásos.

C. *jédep, jidep*. Kv. *jälp-el*.

in most. *ma evem in ušta* én leányom most meghalt (halni kezdett). 9, 18. — *in moža* eddig.

inot mostani.

C. *in* most.

inzisa-ta tudakozni. *aküts izagat ulta og-popet, inzisas li eltet* összegyűjtven minden való főpapot, kérdezé ő tőlök. 2, 4.

inzipsa kérdés.

C. *ingis-ta* kérni.

inaitsa-ta reményleni.

ink l. *jink* víz; *at-ink* harmat = esti víz, *sem-ink* köny, *sol-ink* tócska = só-víz; *inkna-vita* kiönteni; *šank-ink* izzadság.

inking vizes; *šank-inking* izzadós.

C. *jink*.

int, *intl* él, élesség.

ind-ta varrni; *horametna indta* himezni, himet varrni.

intip, *intep* tű; *seving vaj intpet* kötő tűk; *intping* tűs.

intis-ta tűzni, foldozni; *sojp in'ista intip*, vagy *sojp sadista intip* a' háló kötésére való fa tű.

intistipsa folt.

C. *indep*, *jindep* tű; V. *juontep*, *juont-ungve* varrni.

ingil ebben; *ink ingil* nyírhéjból való víz-edény.

is ó, régi; *is-kem* régi szerint, rendes; *is-rod* régi nem, rokon, *is-roding* régi nemzetségü; *is-potar* agg beszéd, mese.

izaita = *iza-jita* öreggé lenni; *ho izaita* emberré válni.

Kv. *is-ó*, régi.

isid-ta és *is-ta* őrleni, szitálni; *isipsa* szitálás, szita; *isilita* szitálgatni.

lant ista ho lisztet szitáló ember = molnár; *lant ista hot* malom; *inking lant ista hot* vizi malom; *isim* őrlött, *lant isim sem* korpa szem; *isim semet* liszt szemek.

C. *is-ta*, *isend-ta* őrleni; *isen* malom.

isirpa közel való, rokon = *i-sir-pa* egyféle. *nen hulseta, muj jastim us*: *näng isirpa hojen mustija taja ti* hallottátok, mi mondva volt: te közel való emberedet szeresd = kedvesnek tartsd. 5, 43
— Lásd: *sir*.

iskor árnyék. *hüna i sorming ishorna omistödeta noví turum kaltmas* a' távolságban és halálos árnyékban ülöknek nagy világoosság kelt fel. 4, 16.

iskar tünemény, rém, árnyék.

V. *iskor*, *iskuor* árnyék-kép (Schattenbild); *is . . . ? 's kor* *kuor* kép, alak.

iski hideg; *iskina* *laptülsata* *ho* fázó ember.

ismiji-*ta* megtudni. *noh ismijat ismerjete* föl. *mujsir un mola aj voža longleta*, *noh ismijat*, *hoj seda mustimšikot ull akármi*-féle nagy vagy kis városba bémentek, ismerjétek fel (tudjátok meg), ki ott a' jóra való. 10, 11.

ismali-*ta* kérdezni.

izi bizony (régi magyar *isa*). *levija izi tarmal*, *lu jorel lamha at us a' szolgának bizony elég*, ő ura féle ha lett. 10, 25. — *adim jug jim tüpsa izi an verl* rossz fa jó gyümölcsöt bizony nem terem. 7, 18.

izi (*i-si* egy-az) azon.

izi sosna azon órában. *li izi sosna holjplal hijiman manta pitset lu jubel* ők azonnal hálójikat odahagyván menni kezdenek ő utána. 4, 20. — *lu level izi sosna tungtak i jis* ő szolgája azon órában egészségessé lett. 8, 13.

izi kurimna azon pillanatban. *lu izi kurimna s'stamtijis muž elta* ő azon pillanatban megtisztúla a' betegségtül. 8, 3.

izagat (i-sagat) egy-ként, egyszer-int, mind. *tami izagat edis sit vorna* ez mind lett azért. 1, 22.

izagat ulta minden való, levő. *aküts izagat ulta og-popet mur el'ta* egybegyűjte minden főpapot a' népbül. 2, 4.

izimis (isimis) olyan. *muj sudna suditleta, izimis sudna sudidta pidleta* a' millyen itélettel itéltök, azon itélettel fogtok itéltetni. 7, 2. — *muj mortna . . . izimis mortna . . . a'* millyen mértékkel, . . . azon mértékkel. u. o.

izit (i-sit) ugyanaz.

izikem (i-si-kem) ugyanannyi.

isirsna (i-sirsna) ugyanakkor.

isir (i-sir) egyféle, *isir-ho* egyféle ember, hasonló.

isirpa (i-sir-pa) egyféle, közel való, rokon. *isirring* rendes, szokott.

imolti (i-molti) egy némelly.

imoltisna egynémellykor, hajdan (*is* régi, *isna* régen).

izik-*ta* (*išk-ta*) dicsérni. *mur sit vanman, serimtas i torim iziks* a' nép azt látván csudálkozék és istent dicséré. 9, 8.

iziklaji-ta dicsértettetni. *hodi v'rllet rogap-vespa jah pojksata hotlalna, hanne-hojetna liel at iziklajit* úgy tesznek a' képmutatók az imádkozó házaikban, az emberek által hogy dicsértetessenek. 6, 2-

iskipsa dicséret.

Kv. *ešk*; *ešhene aš* dicséret. V. *esiem* dicsérek, *esgilem* dicsérem.

iški és *iski* hő; *isking* meleges, *iskama-ta* melegedni, *iskam-d-ta* hevíteni.

Kv. *isem* hőség.

išni, *išni vis* = *išnus* ablak; *išnus jug* ablak fája.

C. *isen* ablak.

ir szél, oldal, vidék, ország; *sem-ir* halánték; *ov-ir* ajtófél; *tím-ir* születés helye, haza. — *lu pa pelka unžis Gergesinsk ira* ő más oldalra mene által, a' Gergesénus országba. 8, 28. — *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2, 12. *pa mâng ir-ho* más földbeli; külföldi.

iring széles, a' minek szélei vannak.

ir, lásd *jir* áldozat; *ir verta* áldozni, *ir verta pazan* áldozó asztal, oltár; *ir tuta* áldozatot hozni.

irš kor, *irš-na* koron, kor. *ning uša pidten iršna* a' te börtbe fogásodkor = a' mikor börtölsz. 6, 17.

ir-ta kötni, hozzá kötni.

irša-ta kötödni, *iršala-ta* kötözni, *jurna iršalata* erővel felkötni, terhelni; *iršlipsa* kötés, terhelés.

C. *jir-ta* kötni.

it, *i* egy. *sid-i hoj tam aj pamtipsajet elta it pasagat verl* úgy a' ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19.

idem, *iden*, *idel* (*idl*) egyem, egyed, egyye. *mujpa idl likinga tajta pidl*, a *kimidtotel mustija tajta pidl*; *mujpa idla tarinlata pidl*, a *kimidtotel olinpela an tarinlata* vagy az egyiket gyűlölni fogja, a' másikat pedig szeretni fogja, vagy egyiknek (kedveért) fáradozni fog, de a' másikért nem fog fáradozni. 6, 24.

it ez; *idi* így. *al ula rogop-rešpa jah idi* ne légy úgy, mint a' hamisképü. 6, 5.

jug idi fás, olyan mint fa.

it, *iting* gyors, tüzes, *itipsa* gyorsaság, ügyesség.

ipti-ta felfejteni, elválasztani.

iptili-ta fejtegetni.

iv? *ivem?* *ivem iki* ős atya.

ivei (*i-vei*) egy hatalom, egyenlő hatalom, l. *veš*.

ivitat (*i-vit-at*) négyszög, l. *vit*.

im l. *jim* jó; *šaka im*, *šenka im* előkelő = nagyon jó; *im ver* jó tett, *im veripsa* u. a. — *imas* jól.

imal-ta gyógyúlni, *imald-ta* és *imad-ta* gyógyítani; *imalti-ta* gyógyítani; *imaltip*, *imültip* gyógyszer.

C. *jem*, *jemat* valami jó, *jemsaj*, *jemse* jobb oldal; Kv. *jemas* jó.

imi nő, asszony. *imem*, *imen*, *imel* nőm, nőd, nője. *Tavit tais* Solomon Urija *imi elta* Dávid nemzé Salomont Urija nejétül. 1, 6. — *Voos tais Ovit Ruf imel elta* Booz nemzé Obedet Ruth nejétül. 1, 5. — *al lurija vita Marija ning imen* ne félj venni Máriát te nődet. 1, 20. — *imija vita* feleségül venni, *imi-ver* női munka, *imiot* a' nő, a' nőé.

imeng nős (ember); *imep* nejü, *kad imep ho* két nejü ember.

C. *imi*.

imas'a-ta (*ima-l-ta-ból-e*?) békülni. *ning jiren seda hija to-rim hotna*, *pa mana*, *siri imasa si ho* panna te áldozatodat hagyd ott az egyházban, 's menj, előbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *imasa soraja ning nuring hojen panna* békülj meg hamar te ellenségeddel. 5, 25.

imazipsa béke.

imazipta-ta békíteni, csendesíteni.

O.

oj szerencse, boldogság; *is oj* kincs.

ojla szerencsétlen, *ojla ver* szerencsétlenség, *ojlipsa* boldogtalanság.

ojang boldog. *ojanget sidet*, *madet lilel sagat konara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegényül élnek. 5, 3.

C. *áj* szerencse, *ajang* szerencsés.

og fej, fejezet, l. *uh*; *og-kol* fej-szíz, gyepő; *oh-šam* fejre való.

C. *oh-šam* kendő, *sabil oh-šam* nyakravaló.

Jegyzet. Az *oh-šam* (*og-šam*) jelentése feltetszőnek látszik, mert a' *šam* ismeretlen előttem; *oh-šam rozet* festő ecset = arczképet festő?

og ponta fejet hajtani. *ajkol manem paitat*, *ma manlem luela* *og ponta* hirt vessetek nekem, én is menjek neki fejet hajtani. 2, 9.

— *torima og pona, pa adel luela luzita* istennek hajts fejet és csak nékie szolgálj. 4, 10. — *og ponipsa* kérés.

og-pop főpap. *izagat ulta og popet* minden lévő főpapok.

og-ubit hajszál. *nen hoza i og-ubitlan izagat lungtimet ti nálatok a' hajszálaitok is mind megoldvasvák.* 10, 30.

ogem, ogen, ogel fejem, -ed, -e. *anta ning ogenna al nulta* sette fejedre ne esküdjél. 5, 36.

nar og kopasz fej, kopaszság.

oging fő, fejes; *oging vos* fő város; *oging jintep* fejes, gombos tü.

oht rajt, fen. *ohtem, ohten, ohtel* rajtam, rajtad, rajta. Mind *oht*, mind birtokos ragosai viszonyító ragokat vesznek fel. *hus mans ti jebina, hun jugot jogots i lolimtas si taga ohtina* a' csillag mene ő előttök, míg elérkezett 's megállta azon hely felett. 2, 9. — *šanžuh ohtija korijimna luela og ponset* térdre esvén nékie fejet hajtának. 2, 11. — *lu lu ohtela visle mung kazilau* ő ő magára vette mi gyengeségeinket. 8, 17.

C. *oh, ôh, ouh, ûh*; *oht, ohteja* fölé, *ohtena, ogotena* felett, *ohtivet* felől.

ogil-ta l. *jogol-ta* leszállani; *ohlipsa* leszállás. *torim mû ohtija ohlipsa* istennek a' földre való leszállása, megjelenése.

ohlili-ta, il ohlilita leszálldosni.

ogol, *ugol* szán; *jor ogol, ur ogol* nagy szán, szamojéd szán.

C. *ôgot, augotl*.

ogir-ta ebben: *puln ogirta jug* guzsaly.

ogor magos; *ogora verta* magassá tenni, *ogorna* magasan.

C. *ôgor* magos.

ogod-ta okádni; *ohtis* okádott; *ohlipsa* okádás.

C. *aht-ta, ugod-ta* okádni.

ol-ta fekünni (külömbözik az *ul-ta*-tul). *tormije, levem olal ma hoza hoisman* uram, szolgám fekszik nálam betegen, lázason. 8, 6. — *seda tusa lu hoza hoisman veila pitimot, olindta jug ohtina oltot* ott hozaték ő hozzá betegen erőtelen, hordozó fán (ágyon) fekvő. 9, 2.

olipsa fekvés; *olil-ta* gyakran fekünni; *oltipil* ágy.

olinpela (*olin-pel-a?*) azért, végett. *pa lu olinpela sijaldta an litman* ő végette (kedveért) kihirdetni nem akarván. 1, 19. — *Rahil hollal lu evi-pohlal olinpela* Ráhel sir ő gyermekeiért. 2, 8.

oling első. *hun jugot lu tajis lu oling pogel* míg ő szülte ő első fiját. 1, 25. — *olingna kanža i torim hoža ulta nubit pa lu veskatel* elsőben keressétek az istennél lévő országot és annak igazságát. 6, 33. — *olingis, olngas* először.

olngil-ta, olngila-ta kezdődni.

olngilta-ta kezdeni; *olngsa-ta* kezdődni.

C. *odeng* első, *odeng pang* mutató újj. Kv. *el, elol*, első.

olim álom. *olim elta noh rakimnalna Osip veris sidı* álomból fölébredvén József tön úgy. 1, 24.

olimla álmotalan, *olmıng* álmos.

C. *odam* álom, *otmang* álmos. Kv. *ulem*.

old-ta állatni (anstellen); *olti-i-ta* állatgatni.

old-ta ötni (ötvös), forrasztani; *jega oldta* összeforrasztan (zusammenlöthen); *oltman* egymásután, mintegy összeforrasztva.

oltisa-ta összenőni.

olping festő; *olping pukit* festő szer.

olpiji-ta festeni, *olpijita ho, olpijita hot* festő ember, festő ház.

V. *olp* festék.

ong verem. *vohsaret ong tajlet pa turum tohling vojlet tihlet* a' rókák vermet vallanak, 's az égi szárnyasok fészkeket. 8, 20.

ošni ong medve verem.

C. *ong* nyílás, *vanh* gödör, Kv. *vonh*, V. *vonga* sir, verem.

ongit szarv, kürt. *šar ongıt* tobák szelencze. — *kažalas ongıtna jondtodet pa jah tilitipsana* láta kürtön (furuglyán) játszókat, és a' népet sírásban. 9, 23. — *ongıt-pelak* egy szarvu.

C. *onget, anget* szarv, ínykapeza; *ongdeng* szarvas.

onk, onh szurok; *saran onk* fejer szurok, *torim onk* viasz.

jemıng onk szent szurok, tömjény. *majlipsa tuset, sorni, jemıng onk pa jemıng voj* ajándékot adának, aranyat, tömjényt (szent szurkot) és szent kenőt. 2, 11.

Kv. *onh*.

onl-ta l. *unl-ta* szokni.

onlipsa szokás.

ons éjszak; *ons holentıng, ons holaıng* éjszak-keleti, *ons ke-veng* éjszak-nyugoti. — Lv. *uns*; *katl uns* naplemenet.

ontas segítség, *ontas verta* segíteni; *ontasla* segítség nélkül.

ontas-ta segíteni, *ontasta ho* segéd; *ontastipsa* segítség; *ontas-tip* segítő.

ontasta-ta, ontöpta-ta segíteni.

V. *antes* segítség; *nem müt antes üt voari* semmi segítséget nem teszen, nem segít. *äm mänä antes kinzem?* én milyen segítséget kérjek? (Vata-kum, IV.)

ontip bölcső, *ontiping* bölcsős; *ontiping lobis* bölcsős takaró.

C. *ântep, ôndap*.

osmar tréfa; *osmarla-ta* tréfálni, *osmarlata ho* tréfás.

oš és *uš* ész, megdondolás; *ošla* esztelen.

V. *us* ész, *ustal* esztelen, *using* eszes.

ošni medve; *novi ošni* jeges medve; *ošneng* medvés.

ozim hír vánkos, vánkos zsák. K. *osem* vánkos.

ož és *oš* juh. *madet nen hožu johtijillet ož sahna* 'a kik tí hozzátok jönnek juh ruhában. 7, 8. — *si ma nängilan kidlem met ožet jevret kuta* ime én titeket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16.

ho-ož kos, *ne-ož* anyajuh; *ožije* juhocska.

C. *oš, ač* juh, *oš-pun* gyapju; Kv. *oš*; V. *oš*.

orid-ta szakítani.

orema-ta szakadni, pukkadni. *antake pelka oremalet si híret, i rina kim manl* nehogy különben felszakadjanak a' tömlők 's a' bor kimenjen. 9, 17.

orjas, orkas gög.

orjas-ta és *orkas-ta* gögös lenni, dicsekedni, *orkas-ta jah* farizeus. *hun nen veškaten nebeking jah pa orkašta jah veškat numbija an pidl, siršna turum nubta an longleta* ha a' tí igazságtok az írástudók és farizeusok igazságánál feljebbre nem lesz, akkor a' mennyországba nem mentek be. 5, 20.

orkazing büszke, gögös; *orkazipsa* büszkeség, gög.

ort szolgál, *ort ne* szolgánő, szolgáló; *ording* rabszolga.

C. *ort* béres.

ord-ta osztani. *ma jogotsem hanne-ho lu jil pilna ordta* én jöttem az embert ő atyjával (szét) osztani = vizályt támasztani az ember és ő atyja között. 10, 35. — *pungla ordta* szétosztani.

ortipsa osztás; *ortsata, ordašta* oszlani.

C. *ôrd-ta, ûrd-ta*; Kv. *urt* osztály, *urt-uhv* osztani.

ot-šam, od-šam vad, ostoba; *otšama jum* eszeveszett, *otšamajita* eszeveszetté lenni.

otšaming, odšamig esztelen, bolond.

obi néne, C. *opa, oba, aba* néne.

obraz (or.) ábráz.

obruč (or.) abroncs.

ovi folyó; *oving* sebes folyó, *oving jogan* ragadó folyó.

oviji-ta folylni, *muhti oviji-ta* keresztül folylni.

ovima-ta dagadni (vízről), *lap ovimta* feldagadni (verschwellen).

V. *au* folyó, *aung* sebes folyó.

ovi ajtó. *pa ning jubenna ovi tuhrimna pojksema ning torim azena* 's te megetted az ajtót bezárván imádkozzál te isten atyádnak. 6, 6. — *longtjat jermat ovetna* menjetek bé a' szük ajtókon. 7, 13.

C. *au* ajtó. Kv. *av*. V. *au*, *au*.

omal (tör.) eszköz, csuda.

omaling csudás.

Kv. *amel* mód, tehetség stb.

omi-ta, *omiji-ta* bögni, *omijipsa* bögés.

omis-ta ülni. *hun Isus omsis pazanna lu hotelna* midőn Jézus ült asztalnál ő házában. 9, 10.

omsim ülés. *Isus Ivan turmaja omsim olinpela hulman* Jézus Jánosnak fogságban ülése felől hallván. 4, 12.

omisaji-ta ültettetni; *pa asvesa uziptimna put jilbiija an omisla* és a' gyertya meggyújtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

omista ülő. *turmanna omista hanne-hojet un novi turm kazalaset, pa huna i sorming ishorna omistodeta novi turum kaltmas setétben* ülő emberek nagy égi világosságot láttak, és a' távolban 's a' halál árnyékában ülőknek égi világosság kelt fel. 4, 16. — *tas omista ho* örökös.

omsipsa (ülés) társaság, mulatság.

omsisa-ta ülepedni, leülni. *mur kazalamna lu rep ohtija hungis, pa hun omsias, siršna* a' népet látván ő hegyre hága, 's midőn leült, akkor . . . 5, 1.

omid-ta ültetni; *lant omid-ta* gabona vetni. *madot lu hotel omits sej ohtina* a' ki a' házát ültette homokra. 7, 26. — *malet saras pidarna holip omisset* a' kik a' tengerbe hálót ültettek, vetettek. 4, 18. — *ti anta lant omidlet, anta evidlet* ők se mezőt nem ültettek, se nem aratnak. 6, 26.

omdim ültetés. *lu jilli an pits, kevi ohtija omdim* vorna az alá nem esett, köre (való) ültetése miatt. 7, 25.

omdipsa ültetés, alapítás

omsimtas vagyon.

omsimtilijita ülepedni; *il omsimtilijita* lenyugodni.

C. *omis-ta*, *umista* ülni, *omid-ta* ültetni. Kv. *unl* ül, *unt* ültet.

V. *unl* ül, *unt* ültet.

U.

-ta, *uu-ta* kiáltani, *úta sî* üvöltő, kiáltó szó. 3, 3.

nani úta kenyeret kiáltani, koldúlni. — *uvîs* kiáltott. *kad semla lu jubina jitel sagat uvîset* két vak, ő utána jövése szerint kiáltanak. 9, 27. — *úpsa* kiabálás, *uvîd-ta* kiáltani, üvölteni.

úmd-ta kiáltani, *úmtîpsa* kiáltás.

C. *vig*, *vih-ta* kiáltani.

u-s volt, lásd *ul-ta*; *tuvîm us* vitetett volt. *sî jubina Isus jemîng lîlna tuvîm us tal tagaja* azután Jézus a' szent lélek által pusztá helyre vitetett volt. 4, 1.

u-ta ismerni, látni; *ujîpsa*, *ujpsa* látás, tudás.

ujd-ta, *ujîd-ta* találni. *manat, pa hur ujîdleta luel, ajkol manem paîtat* menjetek 's ha megtaláljátok őt, hírt küldjétek nekem. 2, 8. — *kanžat i ujîdleta* keressetek és találtok. 7, 7. — *jena nîngîlan potarlem, anta Israil muna ma an ujîsem simîs evîlpsa* bizony mondom nektek, Izraél földén nem is találtam én ilyen hitet. 8, 10. — *ježalt ujîdta* találkozni.

ujîdlajita találatni. *hodi vaš ovet pa jermat juš, madet tulet jemîng volpaza, pa hodi šimil hofadetna lîel ujîdlajit* milly keskeny ajtók és szűk út, mellyek visznek 'a szent életre, 's milly kevés emberek által találatnak meg azok. 7, 14.

ujdandta, *ježalt ujdandta* szembe találkozni.

ujdanti-ta egymást látni.

ujdansa-ta, *ježalt ujdansa-ta* találkozni.

ujdla-ta látogatni. Lásd *ušta*, *usantîlsata*.

C. *uj-ta* látni, tudni. Kv. *u*, *uj*, *u-hv* látni, tudni.

uksîm undok, undokság, tisztátalanság; *uksîma verta* undokítani, *uksîma jupsa* undokságba esés; *ne tîlsang uksîma jupsa* nőnek hónapszáma (nőnek havi tisztátalanságba jutása).

uksîmîng csunya, undokos.

uksimnd-ta pisztolni, gyalázni; *uksimtipša* gyalázás.

ug l. *og* fej, *uh-ho* fő ember.

ugol híg, vékony. C. *vágat*, *vôgotl*.

ugol l. *ogol* szán; *jotïng ugol* szamojéd szán; *kalang ugol* rénszarvas szán.

ul-ta lenni, élni; való.

ull van. lu undrelna tïmot jemïng lil elta ull az ő méhében fogamzott a' szent lélektül van. 1, 20. — *semen tut novï jukana ull elena a' szemed tüz-világosság gyanánt van testednek.* 6, 22.

ulim volta, élet. hun Isus sema pits Vipleem Judej vošna Irot han ulim hadletna midőn Jézus szembe esett (világra jött) Bethlehem Judeai városban Heródes király élete napjaiban. 2, 1.

ulta való, lévő. *Irot han nomšna lillas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* Heródes király a' lelkében megháborodék 's Jérusálem városának minden való népe ő vele. 2, 3. — *kitas velta Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna ho náviremet küldé ölni Bethlehem városába 's minden való ő földjeibe a' férfi gyermekeket.* 2, 16. — *Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur a' judeai nép mindene 's a' Jordán folyó környül való nép.* 3, 5. — *novï verl izagat hot libina ulta mura* világosságot csinál az egész házban levő népnek. 5, 15.

ultot való. *jim verat nen panna likïnga ultodeta* jót tegyetek ti véletek haragosan levőknek. 5, 44.

ultem, ulten, ultel voltom, voltod, volta. *juš ohtina ulten pulang* az úton voltod alatt. 5, 25.

ulipsa lét, *ulat* a' mi van, dolog.

ulla-ta gyakran lenni.

C. *ud-ta*, *vad-ta* lenni; K_v. *ol-uhv*, V. *ol-ungve* lenni.

ulas pad, szék; *ulazïje* padocska; *hojta ulas* ágy, *omïsta ulas* szék.

V. *ules*, *ulos* szék (mert *ul-ungve* és *unl-ungve* ülni).

ulam öltő, szerszám; *verta ulam* csináló eszköz, szerszám *kërta ulam* ló- vagy rénhám.

ultahtï öltözködő, ruha; *veš mungta ultahtï* arcz törölő ruha; *ultahtï lobïs* ruha törölő.

V. *ulem*, *ul-ungve* öltök, öltetni; *ulem* öltő, ruha, *ulmut* vagy *ulemut* öltetni való; mondják: *mašne ulem* is (mez(ő) ruha. K_v. *ulem* ruha; *tinen ulemtel maškatem holes* áros öltővel mez(tetett) ember.

— Az *ultahti*, déli osztják, alak csaknem ἀπαξ λεγόμεον, mert vogulos; *ul* ölt, *ul-laht* öltözködik, itt *ul-taht*.

C. *ôdap*, *âdap* vászon ruha, takaró a' szúnyog ellen, *mî* = *ulep*.

ulim, l. *olim* álom; *ulmîji-ta* álmodni, *ulmîjîpsa* álmodás, álom, *ulmîjîpsa ulmîjîta* álmot álmodni.

C. *ôdam* = *olim* álom; Kv. *ulem*, V. *ulem*, *ulum*, *ulm*.

ulti (*ulta* való?). *ulti sagat jastata* való szerint, igazságot beszélni; tanúskodni. (*rogpa*, *rogop jastata* hamisat beszélni, hamisan tanúskodni). — *ulti sagat potardta* tanúskodni. *tulajitan nîngîlan hanet hoza ma jukana ulti sagat potardta pada li jezalt vitetni fogtok a' királyokhoz, én érettem tanúskodás végett ő elö-tök.* 10, 18.

ulti ver tanúság. *pa torîma jir vera, mujsîr Mojsej sud-n.bekna pardîs, ulti ver pada liela* és tégy áldozatot istennek, mifélet Mózes a' törvénykönyvekben megparancsolt, nékiek tanúság végett. 8, 4. — *ulti ver jastata* tanúságot mondani. — *sem ulti ho szemtanú*.

ulti által; *isagat ulti-na* folyvást.

V. *ult*, *ujlt* által; *ultem*, *ulten*, *ultä* általam, -ád, -a; *tal ult* télen által, *ti nor ulti auves jani vit* ez erdön által folyt a' nagy víz. Vesd össze Kv. *ujl*.

un nagy (*aj* kicsiny). *un novî* nagy világosság. *nîngîlana un justam ull-turmet ohtîna* nektek nagy jutalmatok van a' mennyekben. 5, 12.

un jemîng hadl nagy szent nap, húsvét; *un ho* kormányzó, *un vaš, voš* nagy város, kormányzóság; *una verta* nagygyá tenni. *un ker tilis* márczius, április.

un ir tilis október.

unang nagy, csodás; *unšik* nagyocska.

unlta-ta tanítani, tanító. *lu unglel pušmal jubîna unlata pits liel* ő szájának megnyitása után tanítani kezdé őket. 5, 2.

hoj tam aj pamtîpsajet elta it pasagät verl pa sidî hanne-hojet unlta a' ki azon legkisebb törvényekből egyet teszen mássá, 's így tanítja az embertársakat. 5, 19.

unlata ho tanító ember. *unlata ho! ma nîng jubenna manlem tanító* (mester), én te utánad megyek. 8, 19.

unlîm tanítva, tanított, *unlîm jah* tanítványok; ugyanaz, *mî*

unltijilta jah-hun omssas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltim jahlat midőn leült, akkor ő hozzá közel jöttek ő tanítványai. 5, 1. — *kad-hoš-jang lu unltim jahlat vohmalna, liela veī mas kulet ohtina* tizenkét ő tanítványát híván, nékiek erőt (hatalmat) ada az ördögökre. 10, 1.

unltaman tanitván. Jisus jangas Galilej mu lovatna, li pojksata hotla'na unltaman nubit olinpela Jézus megfordúla a' Galileai föld környékein, ő imádkozó házaikban tanitván a' mennyország felől. 4, 23.

unltipsa tanitás. mur lu unltipsajel olinpela jazin'la pits a' nép az ő tanítása miatt szótalanná lett (elcsudálkozott). 7, 28.

unltijil-ta tanulni, tanuló. *unltijilta jah* tanítvány. *unltijilta jahlala pardis pa pelka unšta* tanítványainak parancsolá más oldalra menni által. 8, 18.

unltijiša-ta tanulni. *manat, unltijišat, mujsir si jastipsa* : *jim ver lidlem a anta jir* menjetek, tanuljátok, miféle e' parancs : jó tetet akarok 's nem áldozatot. 9, 13.

unlša-ta tanulni ; *unlšata návirem, ho* tanuló gyermek, ember. *l. onl-ta* szokni, innen *unlšata* összeszokni is.

C. *untāj, untt* tanít.

unš-ta, *ušta* hajózni, által menni. *pardis pa pelka unšta* parancsola más oldalra menni által. 8, 18. — *hun lu pa pelka unžis Gergesinsk ira* midőn ő a' más oldalra általment a' Gergesénus országba. 8, 28.

el-unšta elhajózni ; *unžipsa* hajózás.

unžid-ta, unžipta-ta által vinni ; *unžiptata ho* révész.

V. *uns-ungve* által menni, múlni ; *ām vorim unsung pāts ēn* haragom múlni kezd. — *ja unsilem a' folyót átkelem.*

unš lazacsz pisztráng, Salmo nelma. C. *unč.*

unži fenyő, *unži jug* fenyő fa ; *unženg* fenyves.

C. *unža, unžeh* fenyő, *unž-ele-tiš* a' fenyő sikhéj hava, az évnek második hava.

unži-ta kúszni, *unžili-ta* kúszálni.

und vad, erdő ; *undije* erdőcske ; *unding* vados, erdős. —

C. *unt, vont* erdő, hegy.

unda ig l. *vonda* ; *in unda* eddig, idáig. C. *unda, andaga.*

unti, *unki* dárda, fulánk. C. *ongda, ongdep.*

untip, *undip*, ebben : *untip iki* após, *un'ip imi* napa.

untpel-imi napa. Jisus Petr hota jogets i kazalas lu untpel-imi tut-mužna hojtot Jézus Péter házába ment be 's találá ő napáját forró lázban beteget (fekvőt). 8, 14.

undir, *untir* méh, has. *undrem, undren, undrel. leramas, lu undrelna tajl jeming lil elta* meglátszott, ő méhében visel vala a szent lélektül. 1, 18. — *untir pelak* has oldal, lágyék; *undir kol* hasaló, hasszif.

undirna bent, belül; undreng belső.

undli-ta menteni, üdvözíteni, *undlita ho* üdvözítő, *undlipsa* mentés, üdvözítés.

undlisa-ta üdvözülni. *lil sogondta moža veridtot, sit undlisa* az élet végeig tűrő, az üdvözül. 10, 22.

ung, *ong* nyílás; *poškam ung* puska szája, nyílása.

ungil száj; *unglije* szájacska. *unglem, unglen, unglel* szám, szád, szája. *hanne-ho i han leviman an voll, no izagat ulta torim ungil elta edta jazingetna* az ember egyedül kenyeret evén nem él, hanem az isten szájából kijövő minden igaz beszédekbül. 4, 4. — *lu unglel pušmal jubina unltata pits lil* ő száját megnyitása után tanítani kezdé őket. 5, 2.

ungil kart szájvas, zabola; *ungil karta* ponta zabolázni, késni, késlelni.

ung, *ong* szurok, *ungas-ta* szurkolni, *ungasipsa* szurkolás.

us böjt. *us verla* böjtölünk. *hun uža pidleta* ha böjtbe fogtok. 6, 16. — *uzing* böjtös.

usltji-ta böjtölni. *mung pa orkašta jah arpuš us verlu, a ning unltijilta jah an usltjilet* mi és a' farizeusok sokat böjtölünk, 's te tanítványaid nem böjtölnek. 9, 14.

usltjim böjtölés. *neljang atgnen pa hadilgnen usltjim jubina jugot lita langamas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akart. 4, 2.

us' és *uš?* ismeret, tudat? *uža verla* köszönteni, üdvözleni; *uža verat* köszöntést tegyetek. 10, 12. — *pa uža (vuža) verla* elbucúzni.

usla ismeretlen.

us-ta ismerni, tudni. *ning pua pelak jožen al usl, muj verl jim pelak još te bal félkezed ne tudja, mit csinál a' jobb fél kéz. 6, 3. — i an ussle luel si vonda, hun jugot lu tajis lu oling pogel 's* nem ismeré meg őt addig, hogy szülte ő első fiját. 1, 25. — *uzati nen,*

hanne-ho pog vėi tajl mu ohtina kreket eslta tudjátok ti, az ember fijának hatalma van a' földön, bünöket bocsátani. 9, 6. — *li tšipsalal sagat uslalan liel iv gyümölcsseikről ismeritek meg öket.* 7, 16. — *ma ningilan nemhuntsi an ussaiam* én benneteket soha sem ismertelek. 7, 23.

usipsa ismerés, *usipsaing* ismeretes.

usl-ta tudakozni, ismergetni; *uslipsa* ismerés.

uzilita megismerni, tapasztalni.

uzim-ta elötünni; *jezalt uzanta* eleibe tünni. *hun lu pa pelka unžis Gergesinsk ira, jezalt uzanset lue'a kadn* midőn ő a' más oldalra általment a' Gergesénus földre, eleibe menének nekik ketten. 8, 28.

uzansa-ta találkozni; *mung ning panna uzansalu* mi veled találkozunk.

uzand-ta és *jezalt uzant-a* találkozni; *mung ning panna uzandlu* mi te veled találkozunk.

uš szél, határ; lásd *už*.

ušta veszni, halni. *ma evem in ušta pits* én leányom most meghalt. 9, 18. — *jima ningena jil, hun ning naklan elta i nak usl* jobb lesz neked, ha te tagjaidból egy tag elvész. 5, 30. — *vina kim manl, i hēret uslet a' bor kimegyen, 's a' tömlők vesznek.* 9, 17.

užim halva, holt- *užimot a' holt*; *užipsa* vész, halál.

ušta-ta vesztetni. *hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga* ha a' só ő erejét elveszti, akkor mivel teszed azt sóssá? 5, 13.

uštipsa vesztés.

uš-ta, *ušta* általmenni, által hajózni; *el-ušta* elhajózni.

uzipt gyűjt. *asveša uziptimna put jilbija an omēsla a' gyertya* meggyujtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

už (orosz) már. *už i lajim juget ler hoža hojl* már is a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10.

už szél, táj, tartomány, határ; *mu už tartomány. pungla mans Galilej mu už ohtija* el mene a' Galileai föld tája felé. 2, 22.

užing a' határhoz tartozó, *užing ho* kormányzó.

užas-ta irigyelni, *užasipsa* irigység, *užasipsaing* irigységes.

užalipsa álnokság, *užalipsaing* álnokságos.

užalipsa-ta álnok lenni.

Látjuk, két igető van itt: *užas* és *užal*, mind a' kettő *uš*, *už* gyökérszót teszen föl. Ezt meg is találjuk a' vogulban, a' hol *uš*, *uoš* harag, indulat; ebből *uš-ungve* haragunni, *ušmungve* indulni; Kv. *ušem* irigység, *ušmen* irigy.

užas-ta foglalatoskodni, *užasipsa* foglalatosság.

Talán *uš*, *vuš*, Kv. *aš*.

užiji-ta és *užiti-ta* kivakarni, *užijipsa* kivakarás. (*uš-ta* veszni, *uš'ta-ta* veszteni?)

užinajd-ta (or.) uzsonálni.

ur vonal, ár-ok? *soma ur* igenes vonal, *joura ur* görbe vonal. *ńogos šaš ur* a' nyusztanak hátbeli szőre.

uram árok töltése; *ńulim uram* seb forrása; *mū uram* földvár.

urek határ, vég; *urekla* végetlen, folyvást, *ńing manem urekla vohlen* te engem folyvást hívsz.

ur mód, *ar-ur* sokféle, *arurna* sokféleképen.

V. *ur* mód; *urä ti* módja ez.

ur fátlan gyepföld; *ur ho* ilyen földnek lakosa, költözködő; *ur hot* sátor; *har ur* rét, kaszáló; *urıng* vad hely.

V. *ur* száraz; *ur-ungve* soványodni.

ur és *jor* szamojéd, *ur ogol*, *jor ogol* szamojéd szán.

ura erő, *urana* erővel, félig meddig.

ura-verta ellentállani, *ura vıta* visszálkodni, perleködni; *uraıng* ellenes, szófogadatlan.

ura-ta törekedni, erőlködni, *uraıpsa* erőszak.

uralta-ta észrevenni, *uraltıpsa* figyelem.

urup a' nők szemérem kötője.

Kv. *ur-uhv* örzeni.

urt hold, holdvilág, hónap.

urtla holdvilág nélküli = *tılisla*.

urt haszon; *urıng* sikeres, hasznos. L. *jurt* és *vurt*.

urt leánykérő; *urtı-ta* leányt kérni, hősleni.

ut adó; *ut pard-ta tılis* adótparancsoló hónap = februárius; *ut ponta tılis* adófizető hónap = december.

utıng ad ófizető.

utis? *sem utıng* személyes, jelen való.

uvid-ta üvölteni, kiáltani, lásd: *ü-ta*, *uu-ta*. *tı roman uvidta pıtset* ökjmindjárt üvölteni kezdenék. 8, 29.

uveng lármás, (tehát *uvĕ* = *û* láрма?).

uvemĭ-ta, *uvema-ta* elkiáltani magát.

uvĕ-ta nyeríteni, *uvĕpsa* nyerítés.

ub ipa, *ub imi* napa. *ub navĕrem* a' nő férjének fija.

C. *ûp*, *ôp* ipa, *ûp-iga* ipa, após, *ûp-ima* napa.

ubĭt hajszál. *anta nĕng ogenna al nulta*, *nĕng an puslen nĕž i*

ubĭt novĭja muĭpa pĭtĭja vĕrta sem te fejedre ne esküdjél, te nem vagy képes csak egy hajszált is fejérré vagy feketévé tenni. 5, 36.

ubĭtpa hajú; *ubĭng*, *uptĭng* kinek haja van; *hû uptĭng* hosszú hajú.

ubĭtla hajnélküli, kopasz.

um-ta meríteni; *umbi* merítő edény.

umĭli-ta merítgetni.

C. *umbâ* merítő kanál (Kelle).

umis? kedves.

K.

kaĭ-ta bánni, *kaĭpsa* megbánás.

kaĭd-ta és *kaĭtĭ-ta* megbánni, megtérni, megtérő, megtérés.

ĵastas: *kaĭtĭĵat*, *si vanamas turum nubĭt monda*: térjetelek meg, mert elközeledett a' mennyország. 3, 2 — *ma nĕngĭlan pĕrnaja longĭllalan ĵink libĭna kaĭtĭta vorna* én benneteket megkeresztellek vízben a' megtérés végett. 3, 11. — *ma ĵogotsem anta vĕskatodet no krekin-godet vohta kaĭtĭta* én jöttem nem az igazakat, hanem a' bűnösöket hĭni megtérésre. 9, 13.

kaĭdta pop gyóntató pap.

kaĭtĭlsa-ta bankódni.

Jegyzet. Finn: *katua* megbánni?

kak varr, kosz, rüh; *kaket og ohtĭna* a' fej kosza; *kak kar* a' kosz kérge, rüh; *kaking*, *kak-karing* rühes.

C. *kâk* viszketés, rüh.

kalang rén, *ne kalang* nőstény rén; *oling k.* első, azaz gyep-lős rén; *pelĭk k.* jobb kéz felől való rén; *kalang lojtata kel* rént befogó (horog) kötél.

kalĭ és *kalĭ* vér; *kali eslta* vért eresztetni; *kali pogol* kelevény.

kaleng és *kaleng* véres; *kalila* vér nélkül.

kaľema-ta véresedni.

Kv. *kelp* vér és véres való. E' *kelp* okvetetlenül *kel* szót teszen fel, 's ez azonos a' *kali*-val.

kalt, többesben *kaldet*, hosszú póznák a' madarászatnál.

kaltma-ta felkelni, feltetszeni. *sorming ishorna omistodeta novi turum kaltmas* a' halálos árnyékban ülöknek világosság tetszett. fel. 4, 16.

Kv. *kval-uhv* kelni, *kvalt-uhv* kelteni.

kaldim nyom.

kanan könyök, *još kanaan* kéz könyöke.

C. *kungnaj*, *kungni*.

kanš-ta és *kašta* keresni. *vogat i mijisal ningilana*; *kanžat i ujidleta* kérjetelek 's megadatik nektek; keressetek 's találni fogtok. 7, 7. — *olingna kanžati torim hoža ulta nubit* elsőben keressétek az istennél való országot. 6, 33. — *ojanget, madet kanžlet i lidlet veškat ver* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot. 5, 7.

kanžim keresve, keresett, *kanžimot* a' kereső. *navirem til kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20.

C. *kenš-ta*, *kinš-ta* keresni; **Kv.** *kinš-ahv* és *kiš-uhv* keresni

kaňaz' (or.) kenéz. *lu kuľet vožadl kim li kaňazel elti* ő az ördögöket hajtja ki ő kenézök által. 9, 34.

kand harag, *kanding* haragos, *kandipsa* keseredés.

kandaša-ta haragunni.

kandma-ta megharagudni.

kandmala-ta haragos lenni.

kandmald-ta haragítani.

kandmaltipsa haragítás.

C. *kend* harag, *kendeng* haragos, *kendmájita* haragudni.

V. *känt-*, *käntl-ungve* haragudni, *kantmáu-ngve* u. a.

kasir kártya; *kad semba kasir* kétszemü kártya; *kasret inijilita* kártyát osztani.

C. *kiser*, *keser*.

kasl-ta vinni, vitel; indúlni. *Jekim tajis Jehon i lu apsilal, Vavilon voža kaslta jelbina* Jekim nemzé Jehont és ő öccseit a' Babilon városba való vitel előtt. 1, 11.

kaslim vitel. *Vavilon voža kaslim jubina Jehon tajis Salafil* a' Babilon városba való vitel után Jehon nemzé Szalafil. 1, 12.

kašipsa költözés, indulás.

kašipta-ta átvinni, szállítani; *pa tagaja kašiptata* más helyre átvinni, átszállítani.

C. *kes-ta* húzni, szakítani. V. *kas-ungve* húzni.

kaš akarat, kedv (emlékezet?). *ning kažen at ull i mu ohtina* te akaratod hogy legyen a' földön is. 6, 10. — *kaš verta* mulatni; *kaš sagat* önkényt; *jondta kaš* multság, kedvtöltés.

kažing örvendő, mulató. *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendővé (örvendökké) lesznek. 5, 4.

kašla kedvetlen, szomorú. *hun uza pidleta, al ulat kašla-hurbet met rogor vešpa jah; li neman kašla horaz vilet li ohtel* midőn bőjtöltök, ne legyetek örömtelen képűek, mint a' hamis képűek (képmutatók), ők mert szomorú alakot vesznek magokra. 6, 16.

kašta-ta egyezni, egyezkedni, egyeztetni; *kaštšipsa* egyezés.

kaštala-ta emlékezni, *kaštališpa* emlékezés.

kažasa-ta és *kažas-ta* beléegyezni.

C. *keš* így szólítják meg egymást férj és nő. Kv. *kaš* kedv.

kaži betegség, fájdalom. *izagat ulta kažet hanne-hojet kutna tungtaka verman* minden való betegséget az emberek közt gyógyítván. 4, 23.

jink kaži vizi kórság; *mur kaži, adim k.* ragadós betegség; *kerita k.* járvány, *hoiulta k.* száraz betegség.

kažid-ta fájni, beteg lenni; *ma hoža og kažidl* nekem fejem fáj. *kaženg* beteg.

C. *keže, kiže* betegség, *keženg* beteg, *kežed-ta* beteg lenni.

kažmaša-ta felsodorni, felnyitni, lásd: *kašl-ta*.

Kv. *kašpel* emelkedik; *kašpelap har* magasztalódó.

kaš-ta és *kaš-ta* keresni, kereső. *Irot han tam návirem kašta pidl, velta lucl* Heródes király a' gyermeket keresni fogja, ölni őt. 2, 13.

kašta ho kereső ember. *izagat kuš hoj vohta ho vil, kašta ho uidl* minden akármilyen kérő veszen, kereső talál. 7, 8.

kanžipsa keresés; *kanšiliji-ta* keresgélni.

kinžimot kereső. *návirem lil kanžimodet pozalaset a' gyermek* lelkét keresők meghalának. 2, 20.

C. *kenž-ta, kinč-ta* keresni. Kv. *kinš-uhv, kiš-uhv* keresni.

kaš-ta tudni, emlékezni; azért *kaš* = *kaš* is.

kažala-ta látni, találni. *hota longset, kažalaset návirem lu*

ankel Marija panna a' házba bémenének, találák a' gyermeket ő anyja Máriával. 2, 11. — kažalam látva. hus lolimtim kažalamna ti amüset šenk un amdüpna a' csillag megállását látván ök örülnének igen nagy örömmel. 2, 10.

kažasa-ta megjelenni. *torim levü olimna luela kažasas* az isten követe álomban megjelenék neki. 1, 20.

kašta-ta tudatni, emlékeztetni; *kaštala-ta* u. a.

Kv. kačel-ahv látni; *V. kšš-ungve* tudni.

kar kéreg, haj; *šanü kar* kenyér haja, kérge. *jink kar voj* (víz-kéreg állat) rák. *lujkar* gyüszü.

C. kār kéreg, *kar-moh* tojás; *kareng* kérges. *V. kēr, mongo kēr* tojás héja; *kväs kēr* az újj körme.

karala-ta szedni, ásni?

karanta-ta őrízni, karandtot őr.

karasü.d-ta felvigyázni; *karasüldta ho* felvigyázó.

kari egy hal, veres Sterljäd. *C. kari, kera.*

karek trágya, *kareki paj* trágya domb, *karek süstamdtá ho* trágya-tisztító.

karis magas; *karsat* magasság.

C. kereš magas.

kargam gyors. *kargam ver* gyors tett, gyorsaság. *V. karkam* eleven.

karra (= *katra*) ócska. *nemhojat an ponl jolüpta jilip saħ elta karra saħ ohtüja; jilip jolüpta menümsat saħ elta, i vüs karraot kinüza adma jil* senki sem tesz foltot új ruhából ócska ruhára; az új folt leszakad a' ruháról, 's a' lyuk az ócskán rosszabb lesz. 9, 16.

kart udvar, ház; *kardüing* udvaros, *kardüing ovet* kapu, (udvaros ajtó).

kardüing har udvar.

V. kart udvar, *kart aui* kapu.

kart, *kard*, *kardü* vas; *još kardü* bilincs, *hur kardü* béklyó, *luj k.* gyüszü (*lujkar* is az); *sem kardet* szemüveg, pápaszem; *tut kardü* tűz acél; *kardü kol* láncz, vaskötél; *tangürdta kardü* csavaró vas, csavar.

kartna evüdtá fűrészelni; *penking kart* fogas vas, fűrés.

V. kēr, kērt vas, *kēr kat* harapó fogó = vaskéz.

kati macska; *har, hor kati* kandur, *ne kati* nöstény macska; *katüje* kis macska, *hateng* macskás. — *V. küti.*

kad két, *kadn* kettő, *kadna* ketté = kettővé. *kadna* *manta* elválni; *kadna* *manta* *nebek* elváló, elbocsátó levél; *kadna* *manim* *ne* elvált nő. *lu pilna kadna manta* ő tőle elválni. 1, 19.

kad jaj-apsiangen két testvér (báty-öcs). 4, 18. — *kad i jipogñen* két egy-atyafi. 4, 21. — *ho náviremet kad tal elta aja* férfi gyermekek két félnél kisebbek. 2, 16. — *hoj ningen vohta pidl i versta, mana lu pilna kadn a'* ki téged hini fog egy verstre, menj ő vele kettőt. 5, 41.

kad-hoš-jang tizenkettő.

kad kaš (két elme, kedv) rossz, kétes; *kad kut* (két köz) kétes; *kadkuta jum* szerencsétlenségre jutott ember.

kadpa két féle, *kadpaing* kettős, iker = *kadpaing návirem*.

kadpelak két oldal; *kadpelak elta* két oldalról, viszonyos.

kadna kadna ketten ketten.

C. *kât*, *kâd*, *kâdn*, *kâden*, *kathen*; *kâdenat* kettesével. Kv. *kit*, *kitag*; V. *kit*, *kiti* és *kitäh*.

kadili-*ta* megszállani; *kadilita taga* szálló hely = *vita taga*.

kadl-*ta* tartani, igazgatni, fogni. *Ivan luel jogo kadlta pits* János öt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *al kadla manem* ne tarts vissza engem. 3, 15. — *pa tulajitan ningñlan sud kadlta jah hoza* 's vitették tik az ítélet-tartókhoz. 10, 18.

kadlta taga szálló hely (*kadili-ta*); *vata kadlta* partnál kikötni; *olagunna kadlta* hajóval kikötni.

još kadlím kéz-fogás, eljegyzés.

kadlipsa fogás, tartás, birtok.

kadlipta-ta fogatni, által adni; *još kadliptata* eljegyzés; *kadliptata jega* egyesíteni.

kadliptim általadás, eljegyzés. *lu ankel Marija Osip panna kadliptim jubina* ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után. 1, 18.

kadlimtjita tartani, megállítani.

kadlipsata eljegyződni, egyesülni.

C. *katt* fog.

kaftan (tör.) kaftan. *hoj lidta pidl suda manta ning pilna, jernasen ning elta vita vorna, mija luela i kaftanen a'* ki akarni fog ítéletbe menni te veled, ingednek tőled való elvevése miatt, add neki kaftánodat is. 5, 40.

kabad-*ta* vádolni, mutatni; *kabatipsa* vád, magyarázat.

kabaša-ta jelentkezni, mutatkozni; *kabasipsa* jelenés.

Finn: ? *kaipaan, kaivata* vádolni.

kavis-ta inteni, *kavsipsa* intés. V. ö. *kabasa-ta* jelentkezni.

kavir fa sulyok a' halak elbódítására.

C. *kevi, kava* kalapács, *kevel* famozsár.

kavirim forró, forróság; *kavirim kardina labidta* forró vas-sal étetni = átfurni. — *kavirming* forró.

E' szó *kavir* igét tesz föl. C. *kêvert, kôvert, kâvert* forr.

kam = *kim* ki; *lel-kam* lapos.

kamng külső, uteza. 6, 2.

C. *kêm* ki, *kêmen* kinn. Kv. *kvan* ki. V. *kvon*.

kaman és *kamng* hány. *kamng puš* hányszor.

kamka (tör.) selyem; *kamka sah* a' bálványnak selyem ru-hája. V. *kamkü* selyem.

ke. — *sidî-ke* úgy. *pa sidîke pojksat lant-har jora* és úgy kö-nyörögjetez a' mező urának. 9, 38.

kel, *kol* kötél, *nuk-kel* szij; *huldtta kel* hálókivető kötél; *šaš kel* hátra való kötél. — *kelet* szerszám, *kelet païd-ta* leszerszámozni a' hajót.

kel-ta büvölni, jósolni, *kelta ho* varázsoló.

kelpsa büvölés.

ken, *kon* könnyű. C. *kêne, kanneh*.

kenas kád; *nanî tangirdta* *kenas* sütő tekenő.

V. *kênes*; *kênes-kis* abroncs.

kenš rénbőr harisnya. C. *kenč* puha rénbőr harisnya. V. *kés* finom bőrharisnya.

kež, *keža* alatt, ben. *tarmal hadlundî keža lu lu muklal* elég (egy) napra, napi tartásra, az ő munkája. 6, 34. — Talán időt is jelent; *vek keža* örökké, élethosszáig.

keži kés, kard. *ma jogotsem anta šitak volpas no sevîrandta keži tuta* én jöttem nem békét, hanem vágó kést (kardot) hozni. 10, 34. — *alindta keži* vadász kés.

C. *kêže, kâčeh, kôčeh*, kés.

ker fagyos hó kérge.

ker-ta vizsgálni, *sugum kerta* czérnát vizsgálni.

kerd-ta 1) fordítani. *jim nomis kerta mung ahîija* jó gondola-tot fordítz (könyörülj) mi reánk. 9, 27. — *jogos kerdta* visszafordí-tani; *pungla kerdta* elfordítani; *kerdta jug* henger; *kertim* fordító, kerek.

2) kerülni. *an sohnüptaleta Izrail vožet lakka kerđta* nem végzitek el Israel városait megkerülni = meg nem kerületek stb. 10, 23.

kerla-ta és *kerli-ta* kerülni, fordúlni. *olimna liela partipsa us torim elta, an kerlata Irot hoža* álomban parancsok volt istentül nékiek, nem fordúlni Heródeshez. 2, 12. — *jogos kerlatelna ningilan ara al manžilajita* visszafordultokban tük meg ne szaggattassatok. 7, 6. — *kerlipsa* fordulás.

kertsá-ta kerülni, fordúlni. *siršna nen litim šitak volpazen nen hoža jogo kertsal* akkor a' tí kívánt békességtök tí hozzátok visszafordúl. 10, 13.

C. *kered-ta* visszafordúlni.

kerdila-ta sulykolni; *kerdilata jug mosó sulyok.*

ketim-ta érinteni; *ketimta ho sértő. ningen ketimta hoja al jersa a' téged sértőnek ne ellenkezzél.* 5, 39.

ketmšpsa megérintés, sértés.

ketmild-ta háborítani.

kevi, *kevet kő, kövek. jošlal ohtina ningen tulajin, kevi ohtija ning kureнна al vangimlen* kezeiken vitetel, kőbe ne ütközzél te lábaiddal. 4, 6. — *hun ning torem pog, jasta, tam kavet nana at ver-salet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4. 3.

kevi here, kevila here nélküli; kevila ho herölt ember; *kevet evidta* heréket vágni, herölni.

C. *keu kő, kevang köves.* Kv. *kav, kaven.*

kevi, *kevi pelak nyugat, hola pelak kelet.* — *ar hajadet jogodlet hola pelak elta i kevi pelak elta* sokan jönnek keletrül és nyugatrul. 8, 11.

kem, *si-kem* annyi, *palat-kem* darabnyi, *arat-kem* sok, mennyi, *antel-kem* csak, *is-kem* rendes, régi szerint. — *ježalt užanset luela kadn, kul' tajtodet, hom-juget elta etimodet, si-kem parpinget* eleibe menének neki ketten, ördögvallók, koporsókból kijövők, annyira haragosak. 8, 28. — *još sur palatkem* kéz szár darabnyi. 6, 27.

V. *kem* mint mennyiséget jelentő, sok szóhoz járul, p. o. *au-kem* egyforma, *ti-kem* annyi, *mā mät-kem a' föld* mi nagysága szerint stb. C. *meda-gem* mennyi, *te-gem, ti-gem* annyi.

kil-ta kelni. *kila, navirem pa lu ankel vija* kelj, a' gyermeket es ő anyját vedd. 2, 13. — *lu kilis, navirem pa lu ankel vis*

atije ő kele, a' gyermeket és ő anyját vevé éjjel. 2, 14. — *si ne noh kilis i luela lužits a'* nő felkele és neki szolgálja. 8, 15.

kilim kelvén. *sivšna kilmalna an pardis vota polta* akkor felkeltiben nem parancsola (eltilta) a' szélnek füni. 8, 26.

kilta-ta kelteni. *noh kiltata lucl pitset jastaman :* tormije felkelteni kezdék öt mondván : uram ! 8, 25.

kiltipsa keltés.

C. *kid-ta* kelni. Kv. *kval-uhv*, V. *kual-ungve* kelni.

kinš, köz; *kiňza* közzé, közt, nál. *ning nemmoltina aja at ulen judej oging vožet kiňza te* semmiképen kisebb nem vagy a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *ma jubem jitot ma kiňza tak az én utánom jövő én nálamnál erősebb.* 3, 11. — *li letot kiňza pa el lumidta sah kiňza una an ull a'* lélek az ételnél és a' test a' ruházó ruhánál nagyobb nem-e? 6, 25. — *nen li kiňza hu taga jima an ulleta?* ti azoknál nem vagytok-e sokkal jobbak? 6, 26. —

kid, *kad* két; *kid puš* kétszer.

kitit kettőd; *kitit puš* másodsor.

kid-ta küldeni. — *jert kidl veškatodet i veškatla jahet ohtija* esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45.

kitas velta ho náviremet kad tal elta aja küldje ölni a' férfi gyermekeket két évnél kisebbeket (kisebbé) 2, 16.

kitim küldve. *hun jah kim kitimet uset midon a'* nép ki volt küldve 9, 25. — *torim kitim ho* isten küldöttje. — *kitmam, kitman, kitmal* küldvém, — éd, — éje. *liel Vipleem voža kitmalna jastas* őket Bethlehem városába küldvéjé (-ben) monda. 2, 8.

kitis-ta rendelni.

C. *kid-ta* küldeni hajtani. V. *kiet-ungve* küldeni.

kim kü, ki. *kim pelak ki*—oldal, külső. *kim kitim us* kiküldött volt. *kim julmata* kivetni; *kimla* kifelé; *kimbi* külső. C. *kém, kim kü, keme* kün, *kimetta* kívül. Kv. *kvan*. V. *kvon*.

kimil ruhaszárny, (rockschoss), *pungit sah kimil* ruha-szél.

C. *kímet* szegély, (falte, saum).

kimit második. *šážimta luela kimit venž punqlen* nyújtsd neki a' második orczádat. 5, 39. *mujpa idl likinga tajta pidl, a kimidtotel mustija tajta pidl, mujpa idla tarinlata pidl, a kimidtotel olinpela an tarinlata* vagy az egyiket haragosnak fogja tartani, de a' másikat szeretettel fogja tartani, vagy az egyik miatt szorgalmaskodni fog, a' másik miatt nem (fog) szorgalmaskodni 6, 24.

C. *kímet* második.

kín ing-gomb; *kínet* kapcsoló szalagok a' ruha összekapcsolására.

V. *kin*, *kên*, *kéngn* gomb gyanánt szolgáló zsinég; *kin-äs* az ing lyuka, gombház.

kír sérülés, *kíring* sérves.

kír-ta rént, lovat befogni.

kírili-ta gyakran befogni. — V. *ker-ungve* befúzni, befogni.

kizíji-ta hugyozni l. *hos*.

C. *hos-ta*.

kis-kan madárfogó háló.

kol, *kel* kötél, alatság, *og-kol* az első rént igazító kötél, *nol-kol* orr k.-kantár.

sermat kol gyepelő, *líirt kol* öv; *sojpp kol* hálónak húzó kötele; *kolna tallita* hajót felszerelni.

V. *kuali* kötél.

kon könnyü. *muj kona ull?* mi könnyebb? 9, 5. — *konat* valami könnyü.

konamd-ta könnyíteni.

C. *kêne*, *kanneh* könnyü; Kv. *kigne*, V. *kinegu*, *komi* söt *kuopni*; *kominu jemtsem* könnyebbé lettem.

koñar szegény. — *ojanget sidet, madet lile sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

C. *koñar*, *kener* szegény, nyomorult. V. *kuñer*.

kor kemence. *holejt kor.libija julmala* hónap a' kemenczébe vettetik. 6, 30; *kor allata, all'ita* kemenczét fűteni.

C. *kôr*, *kûr*. Kv. *kûr*. V. *kur*, *kûr* *älä* kályha födele.

koríji-ta esni. *hun ning torim pog ullen, jil koríja ha te* isten fíja vagy, essél le. 4, 6. — *lu jilli koríjis* ő alá esett. 7, 27.

koríjim esvén. *šanžuk ohtija koríjimna luela og ponset* térdre esvén, neki fejet hajtának. 2, 11.

koríjipsa esés. *lu jilli koríjis, i lu koríjipsajel šenk veing us* ő alá esett, s ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

koríjítla-ta gyakran esni, hullani.

C. *korg-ta* esni.

kujipsa bűvölés énekszóval és szellemek hívogatásával.

kukari kosár? *piruš kukari* vén legény.

C. *kugur, kukkur* kosár.

kukkuk-ta kakukolni.

C. *kagi, kogi, kova* kakuk.

kulī vastag; *kulat* vastagság, testesség;

kuleng vastagos.

kulama-ta vastagodni, *kulamd*-ta vastagítani.

V. *kôt-ungve* hízni, *kôtep-tungve* hizlalni.

kul' ördög. *kul' huzipsa vorna* az ördög kísértetése végett.
4, 1. — *kułšiki* ördögöcske, ördögöm. 4, 10.

kuł tajtot ördögöt valló, bíró, ördöngös. *jezalt uzanset kadn, kuł tajtodet* eleibe menének ketten, ördöngösök.

C. *kuł. Kv. kul. V. kul.*

kus-ta fütüülni; *kuzipsa* fütüülész.

kuškur esikos evet C. *kułker* repülő evet.

kunš köröm, *kunštel* marok.

kunšta körmölni, gereblyézni; *kunšta jug* gereblye. *kužip* fésü; *kužasa*-ta fésülödni.

C. *kuž* köröm, *kuženg* körmös; *kuž*-ta fésülni, *kužalah* = *kuštel* egy maroknyi. — V. *kvons, kvos* = *kuš*.

kuš, *kuš*, köröm, *kuš ker* köröm; *kuštel* marokkal; — *kuš*-ta fésülni.

kuš bekecs, rénbunda csuklyával; *sah kuš* ruha.

C. *kus, kuŋguš* bekecs (Oberpelz) V. *kus* férfi ködmen.

kuš akár, *kuš hun* akár mikor; *kuš hoj* akarki, minden. *kuš hoj, takilije likazatot lu lamba ho ohtija, suda pidl* akárki hiába haragvó ő felebarátjára ítéletbe esik. 5, 22. — *hoj nen elta purl en-miltata lu lucl kuš i još sur palatkem* ki ti közületek nevelheti magát akár egy kéz-szár darabnyival? 6, 27.

C. *kuš, kuč. V. kvos* bár.

kužaj (or.) úr — *hoting kužaj* házi úr.

? **kuž-an** nyír héj kas száraz halakra.

kur láb; *kevi ohtija ning kurenna al vangimlen* kőbe te lábaddal ne ütközzél. 4, 6.

kur-pad' lábtalp. *kim etmanna, nen kur-pad'lanna hanim nam-bir hol parkatat* kimentetőkben te láb-sarúdra ragadt port rázzátok le. 10, 14.

kur jangta gyalogló, *kur sugus* lábszár, *kur juget a'* folyó gerelyének lábai; *tujt kur* szánnak lába, szántalp?

kurüng lábas, *kurüng-ho* gyalogló; *kuring voj* jávor, talán magas lábairól, mint nálunk is *lábas-jószág* = magas marha.

kurna gyalog.

C. *kur* láb, *kur pura* lábikra, *k. jattang* lábsark, *k. jü* lábszár, *kur pede* lábtalp, *k. pëlek* sánta (fëlláb); *kurang hoj tiliš* gyalogló hó, 8-ik hó, a' mikor már jégen járhatni.

kurim lépés, pillanat. *lu izi kurimna sistantijis muž elta* ő azon pillanatban megtisztult a' betegségtül. 8, 3. — *sora kurimna* hirtelen; *kurming* gyors.

C. *kurem* lépés. C. *kurman* gyors lábu; *kurmad-la* lépni. Ez fölteszi a' *kur-ta* igét, minél fogva *kur* láb, és *kur-ta* lépni, *kurlem* lépek.

kurás fürdő seprü, talán *kur-ról*, mert hosszú nyelü?

kurek tyúk. C. *kurek* kacsaféle (*Anas acuta*).

kurik sas; *kad ogpa kurik* két fejü sas, *kurking* sasos, hol sok a' sas. — C. *kuruk* sas.

kurin irás. I. *horen*.

kut köz, *kutna* között; *kutem, kuten, kutel* közöm stb. *kuteu, kuten, kutel* közünk, közetek, közök; felebarátunk stb. — *izagat ulta közet hanne-hojet kutna tungtaka verman* minden való gyengeséget az emberek közt egészségessé tevén. 4, 23. — *ull muj nen kutenna simiš ho* van-e tí köztetek olyan ember? 7, 9. — *elsa mungeu mung kreklau, hodü i mung eslilu kuteuna kreklal* bocsásd meg mi büneinket, a' mint mi is megbocsátjuk felebarátjainknak büneit. 6, 12. — *si kutna a'* közben.

kutip közép; *hadl k.* nap közepe = dél, *at k.* éjközepe = éjfél.

kutping közepes; *hadl kutping, at kutping* déli, éjfél.

C. *kut* köz, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudüvet* közöl; — *kuttep* közép, *kutteba, kuttepna, kuttebivet* közepé, közepett, középöl V. *kvot, kvot, kvätl* köz, *kvotl* közép.

kut harag?

kutüng haragos, gyüloletes. *kutüng ho* ellenség, hamis. *likinga ula ning kutüng hojen pilna* haragos légy te ellenségedre. 5, 43. — *kutüng jah hanne-hoja ullet lu hotüngotlall* ellenségei az embernek az ő házbelije. 10, 36.

kutas-ta veszekedni, kötödni; *kutazing* kötődő; *kutazipsa* veszekedés kötődés.

kutir, *kudir* forró, *kudring* forrós, *kutird-la* égetni, sütni; *kutirsa-ta* melegedni, *kudirma-ta* megindulni, indulatba jutni, verekedni; *kudirmapsa* verekedés, *kudirmapsaing* verekedős.

kutsata részegedni, *kutsim* részeg; *kutsipsa* borosság.

kutsiptijilsa-ta gyakran részegedni.

Talán a' *kut*-tól való származék, mert *kutijim* is részeg.

kum tehetség; *kum antom us* tehetség nem volt, lehetetlen volt.

kumiška (tör.) üveg, *kumiška verta ho* üveges.

krek (or.) bűn, *esla mungeu mung kreklau, hodi i mung esilu kuteuna kreklal* bocsás meg nekünk bűneinket, a' mint mi is megbocsátjuk felebarátjaink bűneit. 6, 12. — *lu lu murel šavijil li kreklal elta* ő ö népét megszabadítja bűneinktől. 1, 21.

H.

haj-ta hagyni, *hajipsa* hagyás, 1. *hi-ta*, *has-ta* maradni, *hazim* maradt, *hazimot* maradék.
hazilita gyakran hagyni.

haziptijil-ta hagyogatni.

C, *hij-ta* hagyni; V. *kul-ungve*, *kul-ungve* hagyni.

hal-ta halni, haló. *tormije*, *mung lillau edlta*, *mung si hallu uram* mi lelkeinket mentsd meg, mi itt halunk. 8, 25.

halta sorim haló halál, halál. *sit pada viting ovet pa leskam juš tulet halta sorma* mert tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13. — *as halta tilis* januarius; *as halta hul* ponty, harcsa ponty (mert januariusban fogják?). *As halta* Ob halása, fagyása.

hala halott; *halipsa* halás.

halim holt. *juva ma jubem, hiža halimodeta li halalal šamildta* jöjj én utánam, hagyd a' holtakat, ő halottjaikat temetni. 8, 22.

halli-ta sűrűn halni, dögleni.

haltipta-ta ölni.

C. *had-ta*; V. *kul-ungve* halni, *kalä* holt, holt tetemek.

halat háló ruha. V. *kól-ungve* hálai, *kóloom* háló hely; *koj-ungue* u. a. Kv. *kuj-uhv*.

halid-ta hasítani.

? *halsa* rézből vagy csontból való horog, a' gyepelő számára a' rénnek bal oldalán.

han (tör.) király, császár. *Javit han* Dávid király. — *han imi* császárné, *han pog* korona herceg, *han ír* császárság; *han lankir ho* senator (a' császár válla embere).

han-ta érni, valamihez ragadni; lásd *hanim*.

hani titkos. *siršna lrot hanija mudra jah vogimna*, *hus etim pora li etel puritijis* akkor Heródes titkon, a' bölcseket meghíván, a' csillag föltetésének idejét kérdezé ő tőlük 2, 7

haniot titok. *ning milostinajen at ull hanija*, *pa ning turum az-n*; *haniot vandtot*, *sem vanman ningena mal* te alamizsnád hadd legyen titokban, 's te menyei atyád, a' titkot látó, szem látomást adja meg neked. 6, 4. — *nemmolti antom haniot*, *madot an leramis* nincsen semmi titok, a' mi fel nem tetszett. 10, 26.

hanila nem titkos, nem képmutató; *hanilot* u. a.

hanad-ta titkolni; *hanatim* elrejtett. *nemmolti antom hanatimot*, *madot lulna jelba an edis*, nincsen semmi elrejtve, a' mi újra (?) elő nem jő. 16, 26. *hanas-ta* rejtezni; — *hanatiji-ta* titkolgatni. *hanatipsa* titkolás.

hanim ragadt, lásd: *han-ta* ragadni. *nen kur-padlanna hanim nambirte* lábsaruidhoz ragadt por. 10, 14. — *hanild-ta* érintgetni.

hanim-ta érintkezni. *hun tob hanimlem lu sahlal hoza*, *tungtaku jilem* ha csak érintkezem ő ruhájához, egészségessé leszek. 9, 21.

hanimta-ta érinteni. — *hanimtas lu sahlal sil hozu* hozzá érinté ő ruhájának széléhez. 9. 20. — *lu hoza hanimtas* ő hozzá ért. 8, 3.

hanimsa-ta érni. *siršna lu; li semlal hoza hanimsaman jastas* akkor ő, ő szemeikhez érvén monda. 9, 29.

C. *han-ta* hozzá érni, ragadni; Kv. *han-uhv*; V. *kan-ungve*.

hanne-ho ember. *hanne-ho pog* ember fíja. *hanne-ho i nait leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *hanne-ho pog an tajl taga*, *hoda kuš ogel lep ragildta* az ember fíjának nincs helye, a' hol akár fejét letegye. 8, 20.

hanne-hola embertelen.

hanšta, l. *haš-ta* irni, tarkázni; *hanšta-ho* író; *hanžang* tarka, iratos.

hanžim irva. *jelli jastata jeming iki nebekna hanžim sidi a' jövendő* lö szent öreg könyvében így (van) irva. 2, 5.

hanžipsa írás. *jeming hanžipsa nebketna jastim ull a'* szent írás könyvében mondva van. 4, 4. — *jeming nebket hanžipsajetna jastim ull sidi a'* szent könyvek irataiban így van mondva. 4, 6.

hanžipsa pos írás jegy. 5, 18.

hanžili-ta irogatni.

C. *hanž-ta* tarkázni, irni; *hanženg* tarka. *hanženg luk* fajdtyúk. Kv. *hanšta* irni. V. *kanz-ung*.

handi Konda folyó. *handi-ho* Kondamelléki osztják; *handiot* osztják. A' Konda folyóról lásd a' Ny. Közl. IX. 2. lapján is, miből megtudjuk, hogy a' Konda mellékeinek nagyobb részén osztjások laknak. — C. *kanda-ku* és *hand-ku* osztják.

has édes gyökerű mocsári növény. V. *kás* bokor, de fű is, mert *kásing iu* széna villa; *kás náriš* a' fűzfának kihajtása.

haš, *haš*, *haš* elég. Alkalmasint a' *haš-ta* maradni igéből való.

haš-ta maradni, l. *hajta*.

haš-ta, *hanš-ta* irni, tarkázni; *hašta unłtita hot* iskola = irni tanító ház; *hašta pada* író tábla, *hadša-ta* (= *hašša-ta*) magát aláírni, *još hadša-ta ho* maga kezével aláíró, megerősítő. *hadsipsa* (= *hažipsa*) aláírás.

hašap előfüggő, *hašap veš* fátyol. Kv. *hašep*, N. *kasep*.

har mező, üres, puszta hely; ellentéte az erdős helynek.

vandatı harna ulta loget ohtija nézzetek a' mezőn lévő lilio-mokra. 6, 28.

vož-har város piacza. *vož-haretna poikšata* város piaczain imádkozni. 6, 5.

tal har puszta. *uta ši sasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztának helyén. 3, 3.

har voj pusztai állat, méh. *har voj mavi* pusztai méhnek méze. 3, 4.

turum har ég. lu ohtına turum haret punžašset ő felette az egek megnyilásnak. 3, 16.

lant har gabona tér, mező, szántó föld; *lant har verta* szántani; l. *h. verta ho* szántó vető; *pum har* kaszáló, rét; *har ur* fátlan erdő, rét.

C. *kara*, *har* mező; Kv. *har*; V. *kar*.

har bika, mén; *harje* bikácska.

C. *kâr* bika, *kâr* *tlau* mén; V. *kâr* hím, ember, *kâr* *mis* bika, *kâr* *lu* mén, *kâr* *pasi* bika borju

har gyér, *haras* gyéren.

V. *kara*, *karü*, gyér, *kara* *uosem* ritka nagy szemű vészhaló;
— *kar-ungve* gyérülni, *pong* *âtanü* *karset* a' fej hajjai gyérültek.

harsa-*ta* ropogni. *harsipsa* ropogás; *harsala*-*ta* gyakran ropogni.

hadil, *hadl* nap. *hadlet* napok. *lrot* *han* *ulim* *hadletna* Heródes király életének napjaiban 2, 1. — *si* *hadletna* a' napokban. 3, 1.
holeit *hadl* holnap. *holeit* *ha'll* *olimpela* *nömisna* *el* *šugašat* a' holnapi nap felől elmében ne aggódjatok. 6, 34.

hadla-*ta* nappalodni; *hadlata* *artna* hajnalban.

hadlungdi napontai? *tarmal* *hadlungdi* *keža* *lu* *lu* *muklal* elég egy napra az ő munkája. 6, 34. — Lásd *lungta*.

C. *hat*, *hatt* (*hatl*), Kv. *hotel*. V. *katel* nap.

had-*ta* csapni; *hatipsa* csapás, csattanás. *hadna*-*ta* csapni. *hun* *hoj* *hadnal* *ningen* *jim* *pelak* *venž* *punglena* ha ki ütne téged jobb félkép — orczádra. 5, 39.

hatsata csapni; *hatsipsa* csapás; *pal* *pungil* *hatsipsa* pofon csapás.

hatma-*ta* akarni. Talán = *kandma*-*ta* megharagunni, indulatba jutni, indulatosan akarni.

hapti (or.) herélt.

V. *kapt*, *koapt* herélt ökör, rén, ló.

hi-*ta*, 1. *haj*-*ta* hagyni. *luel* *jožel* *elita* *hun* *visle*, *i* *tut*-*muž* *luel* *hijis* őt kezénél fogva midőn megfogta, egyszerre a' forró betegség elhagyta őt. 8, 15. — *siršna* *kulna* *hijisa* *luel* akkor az ördög által elhagyatott ő. 4, 11.

hijim hagyván. *Nazaret* *hijimalna* *jogots* *i* *volta* *pits* *šaras* *honing* *vošna* *Kapernaumna* *Nazaretet* elhagyván ment és élni kezdett a' tengerpartos városban, *Kapernaumban*. 4, 13.

his-*ta* maradni, hagyódni; — *hizim* maradt, utolsó. *jena* *jas*-*talem* *nengen*, *an* *edlen* *tolta* *si* *vonda*, *hun* *an* *malem* *hizim* *voh*-*pelak* igazán mondom neked, nem még ki onnan addig, hogy meg

nem adod az utolsó (maradék) félépént. 5, 26. — *hüzim* (*hüzem*) *ebilpa* elpárolgás. *hüzimna* utoljára.

C. *kij-ta* hagyni.

hil sógor, *ho hil, ne hil*. C. *kida* (schwager), V. *kil*.

hün himlő, *vising hün* himlő.

hüning himlős, bélpoklos, *hüningot* bélpoklos ember. *mužingo-det tungtaka verat, hüningodet sistantat* a' betegeket egészségessé tegyék, a' bélpoklosokat tisztítsátok. 10, 8.

hün erdei szellem.

hür tömlő, zsák. *an šožimla jilip vina karra hūret libija* nem öntetik új bor ócska tömlőkbe 9, 17.

alta hür hordozó zacskó, tarisznya. — *al vijat anta alta hür, anta kad sañ* ne vegyetek se hordozó zacskót, se két ruhát. 10, 10. *panne hür* cserzett bőr zsák. *sojpa hür* a' háló zacskója. — Kv. *huri* zacskó. V. *kuri*.

hür-ta ásni; *muht'i hürta* által ásni; *hürim* ásva, *hürman* ásván. *hoda lolimta jah jilta sagat hürman longtjilet i lolimlet* a' hol a' tolvajok aláásván bémenni és eltolvajlják. 6, 20. — *inkna hürta* vizzel elönteni.

hürilita ásogatni.

ho, *hu ho-*, lásd *holta* és *hun*.

ho ember férfi; *hojet* emberek. *Osip, lu ikel, jim ho ulman* József ő férje, jó ember lévén. 1, 19.

hojet semat emberek szemében 6. 1.

ho ne férjes nő. *rahta ne, pa ho ne, mola evi panna al jurtija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánynyal ne társalkodjál. 5, 27.

ho návirem gyermek, férfi gyermek. *kitas velta ho náviremet* küldje ölni a' férfigyermekeket.

unltata ho tanító. *mola vorna nen unltata hojen lel pa jañst kreking jah pilna* miért a' ti tanítótok eszik és iszik a' bűnösökek. 9, 11.

hanne-ho ember. *hoj hanne-ho vell* a' ki embert öl.

lamba-ho felebarát, *lamba hojen* felebarátod.

nüring-ho ellenség.

sud-ho bíró. *nüring hojenna ningen sud-hoja al masajin, a sud-hona al masajin turma hot šavijita hoja* ellenséged által ne adassál a' bírónak, 's a' bíró által ne adassál a' sötét ház őrzőjének. 5, 25.

savijita ho ör.

veng ho völegény.

hoj pelak férfi nem; *hojäng* férfias, férjes; *hojing ne* férjnél való nő.

C. *ku, kuj, huj ember*. V. *kuj*.

hoj ki. *hoj ningilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közeledő harag elől? 3, 7. — *hojot* kié.

hojat valaki, *nem hojat* senki. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *hojadet* valakik, *ar hojadet* sokan. — *sit pada vüting ovet pa leškam juš tulet holta sorma, i sidet huvat ar hojadet jilet* azért tágas ajtók és széles út visznek a' halálba, 's azokon sokan mennek bé. 7, 13.

C. *hoj*. Kv. *hon, hot*.

hoj-ta fekünni, fekvő; *hojtot* a' fekvő. *kažalas lu untpel imi tut-mužna hojtot* találá ő napáját forró betegségben fekvőt. 8, 14. — *lajim juget ler hoža hojl a' fejsze a' fák gyökerén fekszik*. 3, 19.

hojs (hojis) feküdt. *lu hojs* ő fekszik vala. 8, 24.

hojta ulas ágy; *hojta taga* fekvő hely.

hojipsa fekvés.

hojla-ta szállani, érkezeni.

Kv. *kuj-uhv*, V. *kuj-ungve* feküdni.

hoj-ta veszni; *jogos hojs* (hoj's) oda lett, de meglett is (es traf sich); *nem saját hojta* névszerint hini.

hojipsa veszés, *jogos hojipsa* elveszés, veszteség.

C. *jogad-ta* veszíteni.

hogol-ta futni, szaladni.

hohlipsa futás, *hohlipsaäng* futó; *hohlipsaäng loví* poroszkáló ló (passgänger).

C. *hoht-ta* futni.

hola hol (hol — val, reggel), — *hola vot* keleti szél; *hola huntl* hajnal; *hola pelak* kelet. *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *mudra jah hola pelak elta jogotset* bölcsek jöttek kelet felől. 2, 1.

C. *hoda, hodaí huntl* hajnal. Kv. *hol* reg, *holge* = holva.

holeit, holejit, holajit hol-nap. *holeit kor libija julmala* holnap a' kemenczébe vetetik. 6, 30.

Kv. *holt* holnap. V. *kolitü*.

hol el, le. *nen kur pad'iana hanim nambir hol parkatat a' ti* láb-talpaitokra ragadt port rázzátok le. 10, 14.

holis elé, hova, felé, el. *holis senkta* elverni; — *holsa* valahová, — *pa holis jogodleta, similtat jastaman*: turum nubit vanamas 's a' hová jöttök, szóljatok mondván: a' mennyország elközeledett. 10, 7.

V. *kol* le, el, *kol puleln* fúdd el, *kol angves* levete.

hol, *hul* hasadék; *holije, hulije* kis hasadék.

holid-ta, hulid-ta hasítani.

hola-ta folyani, *holatot* a' folyó.

holati-ta folydogálni; *holatipsa* folydogálás.

holim három, l. *hulim*; — *holmit* harmad.

holim hos jang 13.

holim jang 30; *holim jang pela vet* 35.

C. *hudem, hodem* 3, *hutmet* 3-dik. Kv. *hurum, hurmit, hurment*. V. *kõrom, koimit*.

hol-ta hallani, érteni; *holla* ismeretlen.

holind-ta hallgatni.

holintiji-ta szót fogadni, *holintijisa* szófogadás.

C. *hud-ta* hallani, *hadand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv* hallani, *hontl-ahv* hallgatni. V. *kol-ungve, kal-ungve* hallani, érteni.

hol-ta halni, veszni, l. *halta*; — *holta-ta* veszteni, fogyasztani, soványítani; *holiptiji-ta* vesztegetni.

holta onnan, hol. *ma ning jubenna manlem, kuš holta ning al manlem* én te utánad megyek, akár honnan te mégy. 8, 19. — *holta sagat* honnan.

C. *ho, hot* hol, *hoda* hová. Kv. *hot ki, hott* hol, *hotal* hová. V. *kol, kotile*.

holip háló, l. *hul-ta*; — *holibet* hálók. *li izi sosna holiplal hijiman manta pitset lu jubel* ők azon órában hálójukat ott hagyván menni kezdenek ő utána. 4, 22.

C. *hõdap*. Kv. *hulp*; V. *kulp* = háló. Az osztják, vogul és magyar szó egy igét teszen föl, melly az éjszaki vogulban meg is van: *kul-ungve, kal-ungve* = hálóval halászni. A' Loszvai vogulban *kulop* és *kuolp* (hängenetz).

holimd-ta és *hlimta-ta* keresni, nyerni, elérni; *holmipsa* nyereség, *holmipsaing* hasznós.

holimd-ta és *holim-ta* felszabadítani, kiváltani, *holmipsa* kiváltás, *holmili-ta* szabadítgatni.

holunti mindenki. *ho és lunta, lunti ember és szám.*

holla ismeretlen, l. *hol-ta*.

holup (or.) galamb. *mudrainga ulat met jeming voj pa lik al tajat holup nemba voj idi* okosak legyetek mint a' szent állat (kigyó), és haragosak ne legyetek a' galamb nevü állat szerint. 10, 16.

holla-ta sirni. *Rahil hollal lu evi-pohlal olinpela* Ráhel sir ő gyermekei miatt. 2, 18.

hollatot siró. *ojanget hollatodet, li kazinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezőkke lesznek. 5, 4.

hollipsa sírás. *toda hollipsa pa penkna serkemapsa jil* ott sírás és fognak csikorgása lesz. 8, 12.

hol-ta folyni, l. *hola-ta*; *holal-ta* folydogálni, *hola-lipsa*.

holla-ta költözni, nomad életet élni.

hon, *hun* gyomor, has, oldal; *hon-loh* oldalborda, *hon-tarmipsa* jóllakás; *hon huzi* vékony lemez, melyet a' nők öv gyanánt viselnek széles szíjjal.

honing oldalas, part; *sejing honing* homokos part; *saras honing* voš tenger parti város. 4, 13.

honili-ta, hol honili-ta elválasztani.

honim ne a' vőnek, menynek anyja, tehát napa.

C. *hon, honaj* gyomor.

hond-ta és *honta-ta* futni. *hoj ningilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közelgő harag elől? 3, 7. — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 2, 13. — *hun ningilan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa voža* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba. 10, 23. — *hontipsa, hondipsa* futás.

honditla-ta szökni, *honditlatot* szökevény, *honditlipsa* szökés.

C. *hond-ta* futni.

hoñ láz, *hoñ mož, muž* veres himlő.

hoñs-ta beteg lenni, *hoñstot* a' beteg; *hoñsta ita* beteg lenni;

hoñsta jumot lázas, hideglelés. *lu hoža tutlasa aradtel mužin-godet arsir mužetna i hoñsta jumodet* ő. hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben, és hideglelésök. 4, 24. — *hoñstodet* hot betegek háza, kórház; *hoñzipsa* betegség, láz.

hoñsman lázasan. *levem olal ma hoža hoñsman i šenk šugašl* szolgálóm van én nálam betegen és nagyon szenved. 8, 6.

C. *hont* láz.

hoŕza, *hongza* pipa; *hongza talta* pipázni.

C. *hangsa*, *kansa* pipa.

hong-ta, *hung-ta* hágni, felmenni.

hongila-ta kúszni, *hongild-ta* kúszatni.

C. *hông-ta*, *kung-ta* hágni, felfelé menni; *hangdep*, *kangdep* hágó, lépeső, tulajdonképen: hágató, felléptető. Kv. *hang-uhv*, V. *kang-ungve*.

hos húgy, *hos ink* húgy, *hos-ta* húgyzni.

C. *hos-ta* húgyzni. V. *kus* húgy, *kus kuri* húgy-hólyag.

hosait? *hosait edta* férjhez menni, *hosait mata* férjhez adni.

hosna (or.) pénztár, zárt hely; *hosna šavita ho* pénztárnok; *hosna hot* tömlőcz, *hosna hoda vita* fogságba vinni.

hosnang pénztárbeli, tömlőczös.

hoš-ta, *haš-ta* érteni, tudni, akarni. *hun nen*, *admet ulman*, *hošleta jim mijipsa nen* *náviremlana mata* ha ti, rosszak lévén, jó adományt tudtok ti gyermekeiteknek adni. 7, 11.

Kv. *haš-uhv*, *hanč-uhv* tudni.

hošmald-ta, *hošmild-ta*, *hošmilta-ta* melegíteni.

C. *kušem-ta* égni, *kušmed-ta* égetni.

hož hoz, *hoža* hozzá, nál, hoz. — *lu hoža tutlasi* ő hozzá vitetének; *ma hoža* nálam. *kerlata Irot hoža* fordulni Heródeshez.

hozing mellette való, környékező, *hožinja* környékezés, teketoria nélkül.

hozinga közel hozzá, *hozingna* közelben, *hozingna volta* hozszomszéd; *hozing elta* mellől.

hožap pajta, csűr, *hožabet* csűrök. *akidl šomši lant semlal* *hožap libija* gyűjti búza szemeit a' csűrbe. 3, 12. — *li an akidlet* *hožabet libija* ők nem gyűjtenek a' csűrökbe. 6, 26.

pum ponta hožap jászol; *nan ponta hožap* sütő ház; *ansun omidta honžap* edény rakó szekrény.

V. *kusep* tok, kivájt hely, üreg; *aurä kusep* mély völgy, *aurämä kuseping ur* mély zugos hegy.

hor l. *har* him állat.

hor kéreg, haj.

hor-ta szántani, *noji horta* bőrt nyúzni, *horis-ta* hámozni, *horisla-ta* hántani; *horisliji-ta* leszaggatni.

C. *hor-ta* nyúzni.

hor alak, kép, báb.

horas alak, kép (ollyanképü). *kuš hoj, madot ma si jazinglam hull, nomsing iki horaza tajlem* akárkit, a' ki én beszédeimet hallja, okos öregnek (öreg képünek) tartok. 7, 24.

horas verta képet csinálni. — *torim hulim horas* isten háromsága; *torim hulim horas jeming hadl* isten háromságának szent napja.

horazip alak. *pa mu lovü horazip voj* idegen föld ló-alaku állatja = teve. 3, 4. — *li horaspüja al juvati ö* alakuakká, hozzájok hasonlókká, ne legyetek. 6, 8.

horasla alaktalan, csúnya.

horam, horem előrajz, kép, ékesség; *sevi horam* hajfonadék szalagja, gyöngyös és csillogó pitykés.

horamng ékes, szép.

horamd-ta ékesíteni; *horamüpsa* ékesség, *horamtüpsa* ékesítés.

Kv. hor kép, alak, *horem* szép. *V. küri, kuori* kép, mód, *kárip* módu, alak, szép; *kuortal* képtelen, rút.

hora költöződönék sátra; *horang* ahhoz tartozó. *C. kuran* ól, istálló.

horahs zsvány. *Kv. horohs*.

hord-ta ugatni, kórogni. *hortüpsa* ugatás.

C. hord-ta.

horvogand-ta *tülis* október hó (Obdorszkban).

A' szót így kell taglalni, úgy látszik: *hor* és *vagandta*, mely utóbbi a' *voh-ta* hini szónak származéka lehet. — A' Berezővi osztjában az október: *as podta tülis* Obi fagyó hó.

hot ki, ho-; *hoda* hol? *hoda jilba sema pitim Judej han* hol az új született Judeai király? 2, 2. — *hoda mosl* mindenütt.

hodü a' hogyan. *Osip veris sidü, hodü torim levi luela pardis* József tön úgy, a' mint az Isten követe neki parancsolta. 1, 23.

C. hot, hot sagat mi szerint, a' hogyan. *Kv. hot* ki, mely.

hot ház. *hota longset a'* házba bemenének. 2, 11. — *madot lu hotel omüts kevi ohtüna a'* ki ö házat ültette köre. 7, 24.

hanšta hot író ház, kancellaria; *unltüüta hot* iskola; *karand-todet ulta hot* örház; *letjašta hot* étszoba; *lunjeta (lonüeta) pojksata hot* bálvány imádó ház, pogány templom; *lovet longta hot* ló istálló; *num hot* felső ház, szoba; *süsket hot* madarak háza, kalitka; *sirsüm hot* kolostori kápolna; *peült hot* fürdő ház; *pos-hot* árnyékszék; *poris hot* disznó ól; *pojksata hot* imádkozó ház; *pum hot* széna

pajta; — *hot šaš karding har a' ház megetti udvar; handi hot kondai osztják háza; sojbita hot hordható ház, sátor, halász kunyhó; jeming hot szent ház, egyház.*

hodije házacska; hoding házhoz tartozó, házi; hoding tormijet házi istenkék, bálványok.

C. *hôt, hát, Kv. kval, V. kvol.*

hoting hattyú. C. *hôteng, hōdang, kotteng. V. koteng.*

hop 1) hajó, fatörzs; *sojbita hop* halász sajka, hordható sajka; *hun lu lelis hop libija* midőn ő bément a' hajóba. 8, 23. — *li izi šosna hopel pa li azel hijiset* ők azonnal hajójokat és atyjokat elhagyák. 4, 22. — *hobije* sajkácska.

2) czölöp. *ov-hop* ajtó félfája.

Kv. *hap*; V. *káp* jegenye fa, sajka.

hoplal-ta kopogni.

hopti (or. skopec) herélt; *hopti nomna* egy éves herélt rén.

hovil-ta hullámozni, *noh hovilta* felmerülni, előre úszni.

hovijü-ta hullámozni, *hovijüpsa* hullámozás.

hovema-ta, *hovemi*-ta felmerülni.

hom ebben: *hom-ju*g koporsó. *hom-juget elta etimodet* koporsókból kijövők. 8, 28.

Kv. *homel* sir.

homaling kerek.

homolga kagyló.

homzi ostor. C. *homde.*

homit hanyatt? *homda manta* ledülni, *homda mukürlata* hasra esni; *homdi sagat* előre hajolva, görbedve.

hombilta-ta rakásra gyűjteni, feldönteni, *hombiltüpsa* gyűjtés.

hombiltüji-ta feldülni.

hombiltüša-ta kiesni, kifordülni.

hu hosszú, messze. *hua, huva kidta* eltávolítani, messzire küldeni.

hu taga messze hely, sokkal. — *nen li kinža hu taga jima an ulleta?* tí nálatoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26.

huna hosszan, messzeségben. *huna i sorming ishorna omisto-deta novi turum kaltmas a'* távolságban és halálos árnyékban ülőknek nagy világosság tetszett fel. 4, 16.

hulta messziről, *hutel* ő messzesége, *hutelna* hajdanában.

huat, huat hosszúság, messzeség.

huat-kem messzeségnyi; *huat-kem hodi ho* valamilyen távol, idegen ember; *huvadtel* hosszúsága szerint.

C. *hou, kouh*; *hova* messzire, *hovat* messze, *hovatta* messziről. Kv. *hočü, hočat*. K. *kosü*.

hugol-ta futni, szaladni, *huglipsa, huhlipsa* futás.

hugopla-ta futni.

hugolma-ta elfutni. *lavilim jah hugolmasat* az őrök elfutának. 8, 33.

C. *hohta-ta* futni.

hul hal, *hul velta* és *hul veltaslata* hal-fogó, halász. *li hul veltaslata jah uset* ők halászok voltak. 4, 18. — *jagan hul* folyóbeli hal, lazac; *hondi hul* márna, rózsa hal (barbe), *kerih* és *vousen hul* hering. — C. *hut, hutil*; — *kera, kari* (rother Sterljäd).

hul keh, köhögés; *hulla-ta, hulli-ta* köhögni.

C. *hüt köh*, köhögés, *hudes-ta* köhögni.

hul korom; *hanšta hulet* író kormok, tinta; *hul jug* fekete fa, fenyü.

huleng kormos, fekete.

hulid-ta kormosítani, rondítani, rágalmazni; *hulitipsa* feketítés, rágalmazás.

C. *hula* korom.

hul és *hol* hasadék, lyuk.

hul-ta hallani, észrevenni. *madot si jazinglam hull a' ki e'* beszédeimet hallja. 7, 24. — *ning semenna ulta päirt an hullen te* szemedben lévő gerendát nem veszed észre? 7, 3. — *hulis, Arhelai hana ull Judej vošna* hallá, Archelaus királyul van Judea városban. 2, 22. — *nen hulseta, muj jastim us jis jaha ti* hallottátok, mi mondva volt az öregeknek. 5, 21.

hulim hallván: *sit hulimna Isus serimtas* ezt hallottában Jézus csodálkozék. 8, 10. — *sit hulman Irot han nomisna lillas* azt hallván Heródes király az elméjében megháborodék. 2, 3. — *li, han partipsa hulmalna, manta pitset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdének. 2, 9.

hullaji-ta hallatni. *li nomislet, li ar potrelna hullajit* ők azt vélik, ők sok beszédök által hallatnak meg. 6, 7.

hulind-ta és *hulinti-ta* hallgatni, szót fogadni. *hoj tami? vodet pa šaras luel hulindlet* ki az? a' szelek és tenger hallgatnak reá. 8, 27.

kulintipsa szolgálás, szófogadás.

hulma-ta hallani, érteni.

C. *hūd-ta* hallani, *hūdand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv*. V. *kol-ungve* hallani.

hul-ta, l. *huld-ta* hálóval fogni; *hulta kel* háló kötél; *hulip* háló; *hulda kevi* hálónak köve; *hulda pun* = V. *kultne pun* egy háló.

V. *kul-ungve* hálóval halászók. Lásd: *holip* háló.

huli csók.

hulih, *hulag* holló. C. *hulah*, *kolak*. V. *kulah*.

hulim, *hulum* szemhéj, szemöldök.

hulim három, *hulmit* harmad.

C. *hüdem*, *hütmet*; Kv. *hurum*, *hurmit*; V. *korom*, *kormit*.

hu ho-, *hun* hogy, mikor, midőn. *hun lèn jega volta pitsangen* midőn ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18.

hun jugot míg; — *hus mans li jebina*, *hun jugot jogots a'* csillag ment előttök, míg eljutott. 2, 9.

kuš hun akármikor.

C. *hun*, *hunti* mikor. Kv. *hun*, V. *kun*.

hun, *hon* has, gyomor, oldal; *huning* oldalas, *huning padet* hón alja.

hun-ta húnyni, *hunim* húnnyott.

hund-ta bétapasztani, *hüntipsa* betapasztás.

hunimta-ta húnnyorítani; *sem hunimtata* szemet húnnyorítani.

hunt; *hundike* valamikor; *hunteina* régen, *huntsi* = *huntsi* hová, *huntsi iršna* egyszer, valamikor.

Jegyzet. Nem tudom, oda tartozik-e a' C. *huntl* hajnal, szóhoz? vagy idő-tartást jelent?

hung-ta, *hong-ta* hágni, kúszni. *lu sep ohtija hungis* ő hegyre hágott, ment fel. 5, 1.

hungipsa kúszás, hágás.

C. *hong-ta*, *kung-ta*: V. *kang-ungve*.

hus húsz, *hus pela* vet 25; *husmit* 20-dik.

hus, *hos* csillag, régi magyar *húgy*. — *hus mans li jebina* a' csillag méne előttök. 2, 9. — *mu lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő mennyei csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *jetn hus esti* csillag, *aling hus* hajnali csillag.

huzing, *hozing* csillagos. C. *hús*.

hus ? *husla* üta elhallgatni, *husla ulta* hallgatva lenni; *husla ulipsa* hallgatás.

hus-ta kísérteni, zenebonázni. *al huža ning tormen* ne kísértsd istenedet. 4, 7. — *hun ning jim pelak semen ningen husl* midőn te jobb fél szemed kísért. 5, 29. — *jošna hušta* simogatni.

huštót kísértő, lázasztó. *siršna lu hoža jogots huštót* akkor ő hozzája jutott a' kísértő. 4, 3.

huzipsa kísértés, lázasztás. *kuł husipsa vorna* az ördög kísértése végett. 4, 1.

hur, *hor* kép, arcz, szín; *hurip* képü, *kašla hurip* örömtelen (szomorú) képü. *al ulat kašla hurbet met rogo-p-vešpa jah* ne legyetek szomorú képüek, mint a' képmutatók. 6, 16.

hurbing képes, *pa hurbing* különböző.

ilb hurbija verta új képüvé, színüvé tenni; *pađi, piti hurbi* barna színü, *kaleng hurbi* veres színü, *novi hurbi* sápadt színü.

hurbel (*hurip* + *el, il*) szín, külsőség, haj; *nań hurbel* kenyér haj.

hur láb, *još-hur* kéz-láb. I. *kur*.

huri félős, veszedelmes; *huriot* u. a. *hurila* és *huriotla* nem félő, bátor.

huriji-ta félni, őrizkődni. *al hurija vieta Maria* ne félj yenni Máriát. 1, 20. — *hurijat nen jim veren verta hojet semat* őrizkődjetek ti jó tetteiteket emberek szeme alatt tenni. 6, 1.

hurijipsa vigyázat; — *huramd-ta* reá ijeszteni.

hurla-ta oltódni, oltódó, eltespedni.

hurlata tut oltódó tűz; *an hurlata-tut* olthatatlan tűz. *lant pom an hurlata tutna labıđl* a' mező fűvét (szalma) olthatatlan tűzben éteti = elégeti. 3, 12.

hurd-ta oltani, elfojtani, *hurtipsa* oltás, fojtás.

Kv. *haril-uhv* oltódni, V. *karil-ungv* elaludni, oltódni, *karit-ungv* oltani.

hurma-ta siketülni.

hut, *hot* 6, *hutnıt* és *hudımt* 6-dik.

hut jang 60, *hut jangnıt* 60-dik.

hut hoš jang és *jang arka hut* 16.

huplema-ta kopogni.

huvat hosszúság, hosszában, mentében. I. *hu*.

hadl huvat nap hossza. *Saulon pa Nefalim mu, pant ohtına*

saras pela, Ordan jogan huwat Szabalon és Neftalim földje, az úton a' tenger félen, Jordan folyó mentiben. 4, 15. — *nəng hoža ull turum nubit i vei i similtipsa nubit huwat te nálád van a' mennyország, és hatalom és dicsőség örökké.* 6, 13. — *sidet huwat ar hojadot (-det) jilet* azokon, azok által, igen sokan mennek. 7, 13.

hump hab, *humbet* habok. *si mort hop humbetna temta pitsa* annyira (hogy) a' hajó a' habokba temetni kezdődött = temettetni kezdte. 8, 24.

C. *hump, kump.* Kv. *hump*; V. *kump, kup.*

J.

ja megszólító szócska. V. *jaga, já, jaga tü!*

jaj bátya. *sorm ohtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi; *Galilej saras lep šoštal sagat lu kazalas kad jaj-apsiangen* a' Galileai tenger partján mentiben ő két atyafát látta. 4, 18. — *un jaj nagy bátya; azi sagat jaj, anki sagat jaj* atyai nagy bátya, anyai nagy bátya.

jajje bácsi.

C. *jâja.*

jaul-ta legyezni, mozgatni; *togolna jaulta* szárnyalni, repülni.

jak-ta tánczolni, forogni, l. *jang-ta.*

C. *jâg-ta, jik-ta.* Kv. *jek-*, *jeh-uhv.* V. *jégv-ungve.*

jakan zár, retesz; *jakanna ponta* elzárni.

jah nép; többnyire *emberek* helyett állván a' többes számot fejezi ki, mint: *unltim jah* tanítványok, *pernala jah* (keresztetlen nép) pogányok, *voh akidta jah* adószedők, vámszedők, *orkasta jah* farizeusok, *kreking jah* bűnösök, *aktipsa akidta jah* vámszedők, *jis jah* öregek, *jelli jastata jah* próféták, **rogop jelli jastata jah* hamis próféták.

jahla néptelen.

V. *jah*, — *mit jahpe sujung ater* millyen népi híres fejedelem?

jagat ág, *jagat jug* széna villa, l. *jogart jog.*

C. *jâgal* és *jâgart* ág.

jank-ta, *jang-ta* szaladni, utazni; *jangipsa* út, utazás, *sarasna jangipsa* tengeri út.

jangd-ta fonni. *jangdi* rén kötő féke.

C. *jangd-ta*, *jêngd-ta* fonni; *jinda* istráng.

jan-ta, *jan-ta* inni. *ilana let-janita* vacsorálni (este enni inni).

jañs-ta és *jañta* inni. *mola verta nen unltata hojen lel pa jañsl aktipsa akidta i kreking jah pilna* miért ti tanítótok eszik és iszik vámszedő és bűnös néppel? 9, 11.

nalina jañsta kanállal merni, kanalozni. — *jañsipsa* ivás

jañsili-ta iddogálni; *jañsti-ta* itatni; *janzemata* inni kezdeni.

C. *jang*, *jend*, *jind* iszik, *jentt* itat. Kv. *aj-uhv* inni, *ajt-uhv* itatni. V. *äj-ungve* inni, *ajt-ungve* itatni.

Ha összevetjük a magyar *iv*, vogul *äj*, *aj*, finn *juo* töket, nem lehet abban kétség, hogy az osztják tö nem volna *ja*, kivált ha hozzá vesszük a' *jaš* töt is, a' mellynek *s* képzője reflexiv jelentésű, mint a' magyar *iszik* szó. Tehát a' vogul *ja-ta* = finn *juo-da* = vogul *äj-ungve*, *aj-uhv* = magyar *iv-ni*. De az osztják szereti az *n*-nel bővíteni a' töt, innen van: *jan-ta* és *jans-ta*.

jang tíz. *jang vož elta* tíz városbul. 4, 25.

kad-hoš-jang tizenkettő. *pa kadhošjang lu unltim jahlal vohmalna liela veī mas kuļet ohtīja* és tizenkét ő tanítványait híván, nekik hatalmat ada az ördögökre. 10, 1.

jang arka it 11; *jangmit* 10-dik.

C. *jang* 10, *jangmet* 10-dik.

jang-ta l. *jank-ta* fordúlni, jární. *kila pa janga kelj* és fordúlj. 9, 5. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman* Jézus jára minden való nagy és kis városokban tanítván. 9, 35. — *Isus jangas Galilej mu lovatna* Jézus jára az egész Galileai földön = a' Galileai föld nagyságában. 4, 23.

C. *jang-ta* menni. V. *jang-ungve* fordúlni, jární. Kv. *jonk-uhv*.

jañta-ta mondani, szólni, mondó, szóló. *jañta, tam kevet nāna at versalet* mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *torim levī jastal* az isten követe mond. 2, 13. — *torim levī oļimna luela jastas* az isten követje álomban monda neki. 1, 20. — *si hadlna ar hojadet jastale manema: tormīje, tormīje! mung ning nemenna jelli ver an jastasu-muj a' napon* sokan mondják nekem: uram,

uram! mi te nevedben jövendőt nem mondtunk-e? 7, 22. — *li jas-taset luela ök* mondának neki. 2, 5.

jastatot mondó. *anta hojat ho jastatot manema senki, a' ki mondja nekem.* 7, 21.

jastim mondva. *jeming hanžipsa neketna jastim ull a' szent-írás könyveiben mondva van.* 4, 4.

jastimot mondás, mondott.

jelli jastata iki próféta, előre mondó öreg; *jelli jastata jeming iki* előre mondó szent öreg = próféta. *siršna jelli jastata jeming iki Jeremija jastimot veškata jis* akkor Jeremiás próféta mondása igazzá lett. 2, 17. — *jastipsa* mondás.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantipsa* szövetség, *karra jastantipsa* ó testamentum, *ilba jastantipsa* új testamentum; — *jastantla* szó nélkül, okvetetlen.

jazing szó, beszéd. *jelli jastata jeming iki jazing sagat a' próféta* szava, beszédje szerint. 2, 23. — *sud ul verat polis jazingna* ítéletet ne tegyetek hamis, hazug beszéddel. 7, 1. — *hanne ho voll izagat ulta torim ungil elta edta jazingetna* az ember él minden való az isten szájából kijövő beszédekbül. 4, 4. — *madot ma si jazinlam hull a' ki ezen en beszédeimet hallja.* 7, 24.

jazingla szótalán, néma. *mur lu unltipsajel olinpela jazingla pits pasi a' nép ő tanítása miatt némáva lön* (elcsudálkozék) ismét. 7, 28.

C. *jaseng* szó, beszéd, *jasta-ta* mondani, beszélni.

jas-ta lásd: *jan-ta* és *janš-ta* inni. *nen lilenna al šuksemati, muj nen leta pa jasta pidleta* ti lelketeitekben ne aggódjatok, mit fogtok enni és inni. 6, 25. — *nen unltata hojen lel pa jasl a' ti tanítótok eszik és iszik.* 9, 11. — *numbi jasta* ittasodni.

jasta-ta itatni. *pa hoj tam ajodet elta i ho jastal* és a' ki ezen kicsinyekbül egy embert itat. 10, 42.

jamsik (or.) *jamsik ola* posta; *jamsik ola ho* postás.

jega együvé, együtt. *siri antom hun lin jega volta pitsangen* előbb mintsem ök (ketten) együtt élni kezdtetek. 1, 18. — *jegast* közönségesen, közös.

jelang kis házi bálvány.

jelem szemérem, szégyen.

jelemla szemtelen. *hoj jastal: ning jelemla ho a' ki mondja: te szemtelen ember.* 5, 22.

jeleming szégyenlős; *jelemdta, jelemta-ta* szégyeníteni, reábizonyítani.

jel el, előre. *jel medsimna* előre nyújtván. *Isus još jel medsimna lu hoža hanımtas* Jézus a' kezét előre nyújtván ő hozzá ért, 8, 3.

jel-sik (messze-cske) el, távolabb. *tolta sagat jel-sik pitmal latna kazalas pa i jü pogñen* onnan egy keveset távolabbra jutásakor láta más két egy atyafit. 4, 21.

jelna el-be, előre; *jelnašik* távolacska. *jelnašik li elta lavülsaset un purset paküt* távolban-ő tölük őriztetik vala egy nagy disznó nyáj. 8, 30.

jelbi előre. *lu sit, madot öñnpela jelbi jastas jelli jastata je-ming iki Isai* ő az, a' ki felől előre szólt a' próféta Jezsájás. 3, 3.

jelbina előtt. *Vavilon voža kaslta jelbina* Babilon városba költözése előtt. 1, 11.

jelli előre. *jelli ver* és *jelli ulta ver* jövendölés; *jelli jastata* előre mondani. — *mung ning nemenna jelli ver an jastasu-muj* mi te nevedben jövendölést nem mondtunk-e? 7, 22. — *jelli ulta ver jastata jeming iki Isaj jastim sagat at us* a' jövendölést mondó szent öreg, Jezsájás, mondása szerint volt. 8, 17.

Kv. el, V. el.

jena valóban, igazán, amen. *jena jastalem ningená* valóban mondom neked. 5, 26. — *ma jena ningülana potarlem* én igazán szólok nektek. 5, 18. — *jena at ull torim elta jastimot* igazgá hogy legyen az isten által mondatott. 1, 22. — *ning hoža ull turum nubüt, i ve i similtipsa nubüt huvat, jena nálad van a' mennyország és hatalom és dicsőség örökké, amen.* 6, 13.

jengid-ta fenni; lásd: *jangd-ta. an tarinlalet, anta jengület* nem dolgoznak nem is fonnak. 6, 28.

C. *jengid-ta, jangid-ta* fenni.

jenit él, valaminek éle.

jendi az ijnak idege, lásd *jang-ta, jangdi*.

jengil kas, *jenglije* szatyor, kis kas.

jengüt orsó; *sukming jengüt* fonással való orsó.

jengültah forogható.

C. *jénget* fonószék, guzsaly, *jéngid-ta* fenni.

jezalt előtt. *sidü vera, hodi nułtsen torim jezalt* úgy tegyél a' mint esküdted isten előtt. 5, 33.

jezalta elébe. *izagat voštel mur edis Isus jezalta* az egész város népe kimene Jézus elébe. 8, 34.

ježa 1) közép; *hadl ježa dél*, *at ježa éjfé*; *ježaing* közepes; *hadl ježaing*, *at ježaing délies*, éjfeles.

ježad-ta, mint *hadl ježadta* ebédelni.

C. *ječe* közép; *ječega* közzé, *ječen* között, *ječegeuh* közöl; -- *ječ-ta* vizsálni (zvirnen). Kv. *jat*.

2) valami, kevés; *ježa ježana* lassankint, aprónként; *ježaot* a' kevés, *ježaodet* kevesek.

ježas-ta bátorodni; *vívni*, férfias lenni. *ježaša*, *ajie!* *níng kre-klan eslsalet nínena* bátorodjál, fiam! te bűneid megbocsáttatnak neked. 9, 2. — *ježaipsa* bátorság, *ježaipsang* bátorságos.

adel ježašta ho párbajvivó; *adel ježaipsa* párbaj.

ješka-ta goromba lenni, *ješkata ho* goromba ember. *jeskažing* durva, szentelen.

ježi-ta, *ježa-ta* érni, készen lenni; *ježipsa* érés, készülés.

ježim és *ječim* érett, kész; *ježaman* készen, reá érkezvén, do-logtalanul, *ježaman ulta reá* érni, *ježaman ulipsa* reáérés.

ježili-ta gyakran érni.

ježipta-ta, *ježipti-ta* érelni, siettetni, megtökéllenni, *ježiptipsa* siettetés.

ježiptiji-ta haladni, sikerülni, *ježiptiipsa*.

C. *ječem* elérett, érett (erreicht, reif), *ječ-ta* érni.

jerisla-ta kötni.

jerim szük, szegény; *jerim hot* sátor, szegényes ház; *jer-nipsa* inség; *jerimas* szükség; *jerim-ta* szükölködni.

jermađ-ta szoritani, szorúlni; *jermatipsa* szorítás, szorulás.

jertili-ta szorongatni.

V. *jarom*, *jarm* szorultság, nyomor. *mänä jarm*, *tarom jarom-ne* pütsen mi baj, nagy bajba estél?

jernas ümög, üng. *hoj lidta pidl suda manta níng pilna*, *jer-nasen níng elta víta vorna* a' ki akarni fog ítéletbe menni te veled, üngednek te tőled elvevése miatt. 5, 40. — C. *jernes*, *jirnas* üng.

jerlsa-ta hatalmába ejteni, magáévá tenni, *jerlsipsa* hatal-maskodás.

jersa-ta ellentállani, makacskodni; *ušta jersata* elismerni vonakodni, nem akarni elismerni. *hoj manem an ušta jersal hanne-hojet jezalt*, *i ma an ušta jersalem ma turum jím jezalt* a' ki engem

elismerni vonakodik az emberek előtt, én is vonakodom öt elismerni én mennyei atyám előtt. 10, 33. — *nängen ketimta hoja al jersa a' téged sértő embernek ne állj ellene.* 5, 39. — *jersipsa ma-kacság.*

jert eső. *jert kidl veškatodet i veškatla jahet ohtija* esőt küld igaz és igazságtalan emberekre. 5, 45. — *aj sempa jert, un sempa jert kis szemü, nagy szemü eső.* — *jerting esős, jerd-ta esni, az esőről.* — C. *jert eső.*

jert-jang 9; *jert hus* 19; *jert sot* 90.

C. *är jong, ürh jong* 9.

jerd-ta bétenni; *lap jerdta* béfedni; *kín jerd-ta* begombolni. — *jertüpsa* bétevés, béfedés.

jetn estve. *jetna pelka* estve felé. 8, 16. — *jetnaot* estveli; *jetning* esties.

C. *idai, itn* estve; *idaina* estvel = *jetna*. Kv. *et. V. et est.*

jevün sigér, sügér (barsche). C. *jeu, jeuh* (barsche).

jevür farkas, *jevret* farkasok. *li undrelna jevür lamba ullet* belsejökben farkas félek. 7, 15; — *ma nängilan kidlem met ožet jevret kuta* én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16.

C. *jeura, jeureh.*

jem, l. *jim* jó, *jem pelak* jobb oldal; *jem voj* medve.

C. *jem, jemat* valami jó. Kv. *jomas.*

jeming jószágos, szent. *jeming lil* szent lélek, *jeming iki* szent öreg, *jeming voj* szent állat = kigyó. *hun vogil hul, mal luela jeming voj* midőn kér halat, ad neki kigyót. 7, 10; — *siršna mudra inga ulat met jeming voj, pa lik al tajat holup namba voj idi* tehát okosak legyetek, mint kigyó, 's haragot ne tartsatok, mint a' galamb nevü vad. 10, 16.

jeming hot, vagy *torim hot* egyház. *ma evüllem i jeming hoda* én hiszek az egy szent egyházba. — *jeming hot ovi jelbi* egyház csarnoka.

jeminga verta szentté tenni, megszentelni.

jemingla nem szent, gonosz.

ji, lásd *ji* atya. *luel izidi mosl pojksata i čes mata, hodi malu jia i poga* hozzá úgy kell imádkozni 's (neki) tisztességet tenni, a' mint teszünk az atyának és fiúnak.

C. *jig, jih* atya.

ji-ta 1) jönni, menni; *jis* jött.

juva jöjj. sidet huvat ar hojadet jilet azokon sokan jönnek. 7, 13. — *hun Isus toltá sagat jis midön* Jézus onnan jött. 9, 27. — *i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juva, i jogodl* az egyiknek mondom: menj, és megyen, 's másiknak mondom: jöjj, és jö. 8, 9.

2) lenni; *jima ningená jil* jobb lesz neked. *ma levem tungtaka jil* én szolgálom egészségesse lesz. 8, 8. — *ning muj ma hoza jilen* te minek jösz én hozzám. 3, 14. — *at jileta nen turum azen pogetna* hogy legyetek mennyei atyátoknak fíjává. 5, 45. — *hun Isus toltá sagat jis midön* Jézus onnan jött. 9, 27.

ji-tot jövö, *jitodet* jövök. *ma jubem jitot ma kinza tak* az én utánam jövö én nálamnál erősebb. 3, 11. — *Ivan lu hoza jitodet kazalamna jastas* János az ő hozzája jövököt látván monda. 3, 7. — *lu jubina jitodeta jastas* az ő utána jövöknek monda. 8, 10.

jitel (*jitem, jiten*) a' jövetele. *kad semla lu jubina jitel sagat uwiset* két vak ő utána jöttekör üvölte. 9, 27.

jita hadl (ita h.) jövö, levö nap, holnap.

C. *juvem, jivem* jött, Kv. *jej-hv* jönni; V. *jim* jövök, *ju jö*, *ji-ngve* jönni.

jü atya. *ma an usta jersalem ma turum jim jezalt* én nem akarom ismerni-én mennyei atyám előtt. 10, 33.

ji-anki atya-anya (szüle). *evi-poget ellalet ji-ankilal ohtija* a' leány-fiúk (gyermek) támadnak szüléjükre. 10, 21.

ji-pog atya-fi, egy atyának fíjai. *tolta sagat jelsik pitmal laina kazalas pa kad i jipognen* onnan továbbra jutvájakor találá más két egy *) atyafiat. 4, 21.

Kv. *jég* atya.

jil le. *hun ning torim pog ullen, jil korija* ha te isten fíja vagy, essél le. 4, 6. — *jil sevirla pa tuta jutla* levágitik és tűzbe vették. 3, 10.

jilli alá, le. *lu jilli an pits, kevi ohtina omdim vorna* az alá nem esett (rogyott), köre lévén rakva. 7, 25.

jilbija alá. *hanne-hojet kuret jilbija* az emberek lábai alá. 5, 13.

jilta alatt, alá. *hoda lolimta jah jilta sagat hirman an longlet*

*) Mint egy testvér.

pa an lolimlat a' hol a' tolvajok alá ásván nem mennek be és nem tolvajlanak. 6, 19.

C. *jít al, le; jít hot* alház, pince; *jít vot* alszél, éjszaki szél. Kv. *jot*. V. *jot*.

jil új, *jilip* új, *jilba* újra. *hoda jilba sema pitim Judej han* hol az újdón született judeai király. 2, 2. — *jilip jolipta* új folt.

jilbala-ta éledni. *lu longmalna luel jožel elta vísle i evi jilbalas* ő bémenvén azt a' kezénél megfogta's a' leány fölélede. 9, 25.

jilbata-ta éleszteni, feltámasztani. *mužingodet tungtaka verat, hiningodet sístamtat, užimodet jilbatat a'* betegekét egészségessé tegyétek, a' bélpoklosokat tisztítsátok, a' holtakat támasszátok fel. 10, 8.

C. *jédep, jidep* új = *jilip*. Kv. *jäl* = *jil*; *jält-uhv* = *jilbata*, *jältept-uhv* = *jilbatata*. V. *jält-ungv* éledni, éleszteni.

jink, l. *ink* viz. *jink elta edis a'* vízbül kijöve. 3, 16. — *jogan jinket ebítset a'* folyó vizei kiöntöttek. 7, 25.

C. *jink*.

jis, l. *is* öreg, *jis jah* öregek. *nen hulseta, muj jastim us jis jaha* tí hallottátok, mi mondva van az öregeknek. 5, 21.

jir, l. *ir* áldozat. *hun ning jiren tulen torim hota* ha te áldozatodat viszed isten házába. 5, 23.

Kv. *jur*, V. *jur, jir, ir*.

jitot, *jitel* lásd *ji-ta* jönni, lenni.

jim, l. *jem* jó. *jim ho* jó ember, *jim ho ulman* jó ember lévén. 1, 19.

jim pelak jó fél, jobb. *jim pelak sem* jobb fél szemed. *hun ning jim pelak semen ningen hušl* ha a' te jobb fél szemed téged kisért. 5, 29.

jo meg, vissza, lásd *jolta*.

joupsa folyás, *jou-ta*?

joul, *vaj joul* lábszár kötő.

joul-ta, l. *jul-ta* vetni, ingatni, mozgatni; *jošna v. lujna joulta* kézzel vagy újjal fenyegetni; *joulipsa* vetés, mozgatás.

joulša-ta reszkedni, *joulsipsa* reszkedés.

joulant-ta egyszer vetni? *joulantipsa* vetés.

joulma-ta elvetni, *pungla joulmata* visszavetni.

joura görbe; *joura ungilpa* görbe száju; *joura lalba* görbe

lelkü, hamis; *jouraja* görbén; *joura tagaja* csapinos irányba; *jouraing* görbés.

joura-ta görbülni, göndörödni, *jouraïpsa* hajlat, görbülés.

uptet jourata hajlat göndöríteni.

journal-ta, *journala-ta* görbülni; *lilna journalta* lélekben görbülni, tettetni, kétszinü lenni; *jourlïpsa* görbülés, csavargás.

journalti-ta görbiteni.

jouras-ta görbülni.

jourd-ta csavarni, takarni; *jourtip* takaró, pólya; *jourtipsa* ravaszág.

jourtiÿ-ta csavargatni, tévedésbe ejteni; *jourtijitot*, *jourtitot* ravasz, álnok.

jourma-ta göngyölödni.

C. *jouraj*, *joura*, *jograh* görbe; *jour-ta* forogni, fúrni; *jourahamd-ta* sebesen forgatni.

joutla-ta löni, *joutlata ho* lövész; *joutlipsa* lövés.

joutliÿ-ta löddögélni.

C. *jevd-ta* löni.

joh, *jog*, *juh* fa; *niazïdta joh* mázoló fa, ecset.

jogan folyó. *jogan jinket a'* folyó vizei. *lu eltel pernaja longiltijiset* *Ordan joganna* ő általa megkereszteltettek a' Jordán folyóban. 3, 6.

C. *jeaga*. V. *jâ*.

jogart ág? *jogart jug* ágas fa, villa; *kur jogart* térdhajlás.

C. *jâgart* ág. Talán *joura*, *jourad-ta-tól*.

jogo vissza, meg; lásd: *jo*. *Ivan luel jogo kadlta pits* János öt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *nen litim sitak volpazen nen hoza jogo kertsal a'* ti kívánt békességtök ti hozzátok visszatér. 10, 13.

jogos meg, vissza. *jogos kerlatelna ningilan ara al manzilajita* azok vissza fordulatukban tik meg ne szaggattassatok. 7, 6. — *jogos pela* visszafelé; *jogot utó*, *jolta* megöl, utól, *jolta nogolta* utólérni, üldözni.

C. *joh*, Kv. *ju* be, meg; *jot* utó.

jogod-ta jutni, érkezni, jönni. *ma jogodlem, talanga verlem luel* én jövök (megyek), éppé teszem öt. 8, 7. — *jogots Israil* mua juta Izrael földére. 2, 21.

johÿp, *jogÿp* befogadó, kas, nyirhéj edény; *johÿpÿje* kis kas szatyor; *johÿpsa* és *jogÿpsa* érkezés, jutás.

johtipta-ta juttatni, iktatni, szerezni.

johtila-ta, *jogtíli-ta* gyakran jutni, érkezni, *johtilodet* szállók, szállások.

jogtíji-ta gyakran érkezni, halkkal érkezni. *madet nen hoža jogtíjillet ož sahna a'* mellyek hozzátok jönnek juh ruhában. 7, 15.

johtanta-ta, *johtanti-ta* összehasonlítani, *johtantipsa* hasonlóság; *an johtantipsa* különbség.

johtansa-ta összeütközni.

C. *jogod-ta*, *johd-ta*; Kv. *joht-uhv*; V. *joht-ungve*.

jogom bozót (gestrűppe).

jol hódzsír.

jold-ta füstölni (hódzsírral); *joltíp* hódzsírra való edény; *joltipsa* füstölés.

joltand-ta füstölni, *joltantipsa* füstölés.

jolih, *joloh* levegő, nedves; *jolhípsa* nedvesség.

jol-ta földözni. *jolípsa* foldozás, folt. *nem hojat an ponl joípsa jilip sah elta* senki sem teszen foltot új ruhából. 9, 16.

jold-ta foltozni, *joltipsa* folt.

jolta utol, *jolta sagat* hátulrul. *jolta sagat šžemimna hanimtas lu sahlal sil hoža* hátulrul jöven érintkezek ő ruhájának széléhez. 9, 20.

jolta jogodta utólérni; *jolta sup* v. *šup* utó rész; *jolta supna*, *šupna* hátrafelé; *jolta šolp viš* hátulsó belül lyuk, segglyuk; *jolta sah bunda*; *jolta olíp* utolsó fekvő hely, szent Mihály lova.

jong, *jang* 10. C. *jong*, *jang*.

jon utó, *jon šup* hát, hátulsó rész; *jon šupil* segg.

jonk, *jenk* jég. *jonkna ebídtá tilis* jégre öntő hó = május. — *jonking* jeges.

C. *jenk*. V. *jang*.

jonkta-ta útatni, forgatni.

jond-ta játszani; *kazirna jondta* kártyázni; *šahmatna jondta* sakkozni; *ongitna jondtot* sipoló.

jonting játszós; *jontíp* játék; *jontipsa* játszás.

C. *janth* — *janth* — játszani.

jond-ta varrni, *jontas-ta* varrogatni. *li holíplal jontasman omistodet* ő hálójukat varrván ülök. 4, 21. — *lap jondta* bévarrni.

C. *jond-ta*, *jund-ta* varrni. V. *juont-ungve*.

još kéz; *jožem*, *jožen*, *jožel* kezem, kezed, keze. *sar lu joželna*

szóró lapát ő kezében. 3, 12. — *jošlal ohtina ningen tulajin kezeiken te vitetel.* 4, 6.

još-sur kéz szára, könyök. *hoj nen elta puol enmiltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki tí közületek képes nevelni magamagát akár egy könyökdarabnyival. 6, 27.

kardž jožet vas fogó, harapó fogó; *lunt još lúd láb*; *još it réf*; *još-pat* tenyér (*pad*).

jor úr. *nem hojat an puol lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *levija izi tarmal, lu jorel lamba at us a' szolgának bizony elég, ő ura félévé ha lett.* 10, 25. — *un jor* nagy úr; *voš lavilta jor* kormányzó.

joring úri, büszke, előkelő; *joring ho, joring ne, urias*; *jorasla-ta* uraskodni, büszkélkedni.

joraš-ta úgy tenni, mint úr, fontoskodni.

jormiltijita fontoskodni, úriaskodni.

Kv. *jor* méltóság, *joren* méltó, *jorl-ahv* tisztelni. V. *jor* kevély, *jorelaht-ungve* büszkélkedni.

jor szamojéd, *jor-ho* szamojéd ember; *jor ogol* könnyű szán, egyes embernek való.

C. *jaran, jargan* szamojéd; V. *jarn* szamojód, *jarn sun* szamojéd szán.

jorema-ta, joremä-ta felejtteni; *joremapsa* felejtés.

C. *jarad-ta, jard-ta, jorog-ta* felejtteni; Kv. *jorevl-uhv, V. jorul-ungve* felejtteni; *kot jorulem* elfelejtek; *jorulaht-ungve* felejtkezni.

jotlang sark, *kur jotlang* láb sarka.

C. *jattang, kurjattang* láb sarka.

jovimta-ta vetni, l. *jounta-ta*.

jovra, l. *joura* görbe; *jovraing* = *jouraing*; *por javraing* hajma?

jom eső, lásd *jert*; *jomüng* esős.

jomä-ta esni az esőről. C. *jom* eső, mint *jert* is.

jomti? *jomti krek* bújaság? *jomti krek verta pa ho-ne (rahta ne) pilna* házasságtörést követni el; *jomti krek verta evi pilna* bujálkodni egy leánnyal.

jukan osztály, rész.

jukana gyanánt, részben. *nen mu sol yukana ulleta tik a' föld sava* gyanánt vagytok. 5, 13. — *sem sem yukana, pa penk penk yukana* szem szemért és fog fogért. 5, 38. — *ojanget, madet hanne-ho*

nátsalet, si jukana liel nátsala boldogok, a' kik a' felebaráton könnyörülnek, azért rajtok könnyörültetik. 5, 7.

jukand-ta osztályul nyerni, örökölni. *ojanget, madet romet, li jomíng mu jukandlet* boldogok a' kik csendesek, szelídek, ők a' szent földet öröklík meg. 5, 8.

C. *jukan* osztály, sorsrész.

jug fa, *juget* fák. *izagat ulta jug, jim třeřpa an tajtot, jil sevėrla*: už *lajim juget ler hoža hojl* minden fa, jó gyümölesöt nem váró, elvágatík: már a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10.

hom-jug koporsó. *hom-juget elta etimodet* koporsókbul kijö-vök. 8, 28.

pum jug a' katlan fája, a' mellyen függ; *hala jug = hom jug* koporsó; *tut jug* tüzi fa; *naras j.* hegedű; *alta j.* hordható szék; *sobek j.* sámfa; *j'ink alta j.* szivattyú; — *jugíng* fás.

C. *juh* fa. Kv. *jeju*, V. *juu, iju*.

jugol íj. *voj-hul jugol* vadász íj, melly magától lö; *jugol elta nol jontlita* íjról nyilat löni.

jugol-nol íjnyíl = fegyver; *jugol-nolla* fegyvertelen.

juhlje, juglje íjacska.

C. *jogot*, V. *jaut, jajt*.

jugot, l. *jogot* utó, megint. *neljang atnen pa hadlnen usltjím jubina jugot lita langmas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akart. 4, 2.

hun jugot míg. *an usle luel si vonda, hun jugot lu tajis lu olíng pogel* nem ösmerte meg őt, míg szülte ő első fiját. 1, 25. — *si hus mans li jelbina, hun jugot jogots* az a' csillag méne ő előttök míg eljutott. 2, 9.

C. *joh* meg, haza, *jokon* honn. Kv. *ju be*, meg, *jun ben*, honn V. *ju bele*, meg; *jun*.

jul-ta vetni. *al julat tining tunen purset šožilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók taposó helyére. 7, 6.

julta-ta vetetni; *jultala* vettetik. *turum nubit poget padlem turma jultalajit* a' mennyország fíjai setét helyre vettetnek. 8, 12.

julma-ta vetni. *tob luel kim julmata ragil* az csak kivetni való. 5, 13. — *menma luel i nıng elta julma* szakítsd ki's azután vedd el te töled. 5, 29. — *anta nıgajen izagat julmala tutıng šarasa* hogysen egész tested vettessék tüzes tengerbe. 5, 39. — V. ő. *jo-vımta-ta, joulma-ta, joulta*.

jun ben, *jun taga* belső hely, belső. V. ö. *jugot, jogot*.

junti-ta alakítani; *pa hurbija junti* átváltoztatni.

Talán csak annyi, mint C. *jond-ta, jund-ta*, V. *juont-ungve* varrni.

Vagy inkább V. *junit-ungve* kalapálni, Kv. *junit-uhv* ütni, csapni.

justam jutalom. *ningilana un justam ull turmet ohtina* nektek nagy jutalmatok van az egekben. 5, 12.

justa-ta jutalmazni; *justili-ta* jutalmazgatni.

Kv. *just-uhv* jutalmazni, *justel* bér, jutalom.

juš szádló, dugó.

jušla-ta dugúlni; *jušta-ta* dugni, teli dugni; vágni, szúrni; *muhti juštata* általszúrni, fúrni.

juš, *još* kéz; *juš alta ho* vezető.

jur erő, hatalom, *jur muhti* hatalommal; *jurna* erősen, *jurla* erőtelen, gyenge.

juripsa erő, hatalmasság; *juripsala* erőtelen.

V. ö. *jor* és *ur*.

juram barázda.

jurt haszon, nyereség, *jurtling* hasznos.

jurti-ta társalkodni? *rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtiya* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál 5, 27.

V. ö. Kv. *jurt* társ.

jurbid-ta panaszolni; *jurbitipsa* panasz.

jurbild-ta imádni, *jurbiltipsa* imádság.

jud-ta vetni; *judla* és *judta* vettetik. *juggil sevirla pa tuta judla* a' fa elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *sevirla pa tuta judla* 7, 19.

jutsajem vettetem. *al jutsajem ningen turma hot libija* ne vessél a' fogházba. 5, 25.

jub utó; *jubem, juben, jubel* utánam, utánad, utána. *ma jubem jidot ma kinza tak* az én utánam jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *manati ma jubem* menjetek (jőjjetek) én utánam. 4, 19. — *manta pitset lu jubel* menni kezdenek ő utána. 4, 29.

jubina után. *Vavilon vozu kaslim jubina* Babilon városba költözése után. 1, 12.

juva jöjj, légy, l. *ji-ta. hoja jastalem: juva, i jogodl* a' kinek mondom: jöjj, és jö. 8, 9. — *langalem, sistama juva* akarom, tisztává légy. 8, 3. — *li horaspija al juvati* hozzájok hasonlókká ne legyetek. 6, 8.

juvilä-ta lenni; *nögenğa juviläta* húsossá lenni, vastagodni.
juvind-ta válni, lenni. *šitaka* v. *husla juvindta* elnémulni,
 csendes lenni.

C. *jivem, juvem* lett, jött. V. *ji-ngve* jönni.

I.

la, *li* talan, *kaš-la* örömtelen, *nomisla* esztelen; *nomislapsa*
 esztelenség; *veila* erötelen, *semła vak*, *pernala* kereszteleetlen, po-
 gány stb., *hotla* ház nélküli, *horasla* éktelen, *hanila* nem titkos stb.

lajim, *lajm* fejsze, balta.

C. *tájem* fejsze. V. *langmi, lujmes*.

lak kerék, golyó, gyűrű, kör.

lově lak jó járom; *sem lak* szem golyó; *pał lak* fül gyűrű, fülbe
 való; *vensata lak* menyasszonyi koszorú; *sugum lak* fonal gombolyag.

lakije golyócska; *sem lakije* szem golyó; *laking* gömbölyű,
 kerék.

lakka körül, szélyyel; *lakkëng* köröskörül. *lakkipsa-ta* utazni,
 költözködni. *šë mans sit ölinpela izagat si mu lakka* hír mene a' fe-
 lől mind ez országban. 9, 26.

lakka kerđta megkerülni. *an sohnëptaleta Israil vožet lakka*
kerđta nem végzitek Izrael városait megkerülni. 10, 23.

Kv. *lah* világ, *lahve* szélyyel. V. *lak*, *lah* kör, *lahu* kerék; *lahu*
 szélyyel; *laku* is, *amp laku* a' huzó ebnek járma; *kér lahu* *voarem*
 vas kereket csinállok, megvasalok kereket.

lak-ta 1) pökni, hákoggni; *virna lakta* vért pökni; *polsingna*
lakta nyállal megpökni. *lakipsa* pökés.

2) enyvezni, ragasztani.

lakta-ta kenni.

lal öl, *lalëng* öles. C. *tet* öl, V. *tel*; finn *syli*.

lald-ta lélekezni, lengeni; *laltipsa* lélekezés, *lavirt laltipsa*
 nehéz lélekezés.

C. *tüt* lélekezés.

lanka szélyyel, l. *lak*, *lakka*.

lanki evet. C. *tanga, tenki*. V. *lën, lejn, lin*.

A' legrégebbi vogul és osztják szójegyzékekben azt találjuk,
 hogy vog. *šät lin*, osztj. *sot langa* = rubel, egy orosz pénz, szó sze-

rint *száz evetke* = egy rubel. Tehát az *evet* (bőr) pénz gyanánt szolgált. A' déli osztjákban *tenki* az evet; az oroszban *denga* most egy kis rézpénz, fél kopeka. Hajdan bizonyosan egy kopekát tett; egy *denga* egy kopeka volt. *Denga* pedig csak az ugor *tenki*, *langa*, *lin* (= evet), 's száz *denga* vagy kopeka = 1 rubel, azaz száz evet = *šät lin*, *sot langa*. Alább a' *šuhki* alatt mutatjuk, hogy finnben *nahka*, esztben *nahk* is bőr, 's hogy a' régi eszteknél a' pénz *nagata* azaz bőr volt. Az oroszoknál is *nogata* egy régi pénz, mellyből négy egy *kuna*-t ért. *Kuna* pedig nyestbőr, 's mint ilyen, régi pénz. Finnben *raha* = pénz, de a' szó a' lappoknál máig becses bőrt, szőrös bőrt »pellis ferina carior«-t jelent (lásd: De Vestfinska späkens Kulturord-nak 168. lapját, Ahlgvisttől). A' magyar *marha* = pecus, egyszersmind pénzt is tett, *arany marha*, *ezüst marha* annyi, mint arany, ezüst holmi. — Kérdés: az oroszbul mentek-e a' dolognevek az ugorokhoz, vagy ezekből jöttek-e az oroszokhoz? V. ö. Vogul föld és nép, 105. lapját.

lank-ta fedni, ruházni; *lap lankta* befedni, *lankip* és *langip* takarás; *lankipsa* fedés, napleáldozás; *tilis lankipsa* holdfogyatkozás.

langil tető, *langlet* tetők. *losaltasa luel hot langil ohtija* állaték a' ház tetejére. 4, 5. — *šimaltati hot langlet elta* hirdessétek a' háztetőkről. 10, 27. — *hod langil háztető, olagun langil* hajó fedele.

lankiša-ta rejtőzni. *vož an pusi lankišata rep ohtina lolman* a' város nem rejtőzhetik a' hegyen állván. 5, 14. — *lankižip* takaró; *lovi lankižip* ló takaró.

C. *langen*, *linkem* fedett.

langa-ta akarni. *langalem, sistama juva* akarom, tisztává légy. 8, 2.

langma-ta kezdeni kívánni. *ušltijim jubina jugot lita langmas* böjtölése után megint enni kívánt. 4, 2.

C. *tangam* akarva, akart. Kv. *tanh-uhv* akarni. V. *tang-unge*. Finn. *tah-t-oa*.

lankir váll, *lankret* vállak; *han lankir ho* királyi tanácsnok, a' király válla (mellett) ember.

C. *tenger* váll.

langsipsa reszkeedés, ijedés.

langsald-ta rázni, *ogna langsaldta* fejet rázni; *langsaltiřpa* rázás.

lant liszt, gabona, halszálkával vegyült liszt pép; árpa kása;

landi is, mert *lû landi* szárított halszáлка, télre; *lantije* liszteeske, pépecske.

lovi labidta lant zab = lóetető gabona.

torim lant manna.

lant har szántó föld, *lant har verta* szántani, *lant har veripsa* szántás.

lant verta kevi lisztet csináló kö; örlő kö. — *li anta lant omidlet anta evidlet* ök se nem vetnek (gabonát ültetnek), se nem aratnak. 6, 26. — *seming lant* szemes liszt, dara; *novi seming lant* fehér szemes liszt = sáska. *lu levipazel us novi seming lant pa har voj mavî* ő eledele volt a' sáska és vadméz. 3, 4.

lant sem gabona, lant pom szalma. akvidl šomši lant semlal, a lant pom tutna labidl gyűjti a' búza szemeit, de a' szalmát tűzben égeti. 3, 12.

lanting a' kinek, a' minek enni valója van; *lanting As, koling As* táplálós Obi, halas Obi.

C. tant gabona; *tant šeska* gabona madár = veréb.

lar sigér (maulbarsch).

laras, *laris* szekrény, iskátulja féle.

C. tares tető, fedél, *hot tares* sátor teteje.

larbi mérég, étető, család.

larbid-ta eloldani, kioldani, kifejteni; *jogos larbidta* megfeleteni, leoldani.

larbiptili-ta fejtegetni; *larbiptilipsa* fejtegetés.

lat kor. *tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas* onnan tovább mentében láta. 4, 21.

Kv. *lat*.

lat'ala-ta, *latali-ta* számolni, különböztetni, dönteni. — *latalipsa, latalapsa* számolás, döntés.

Kv. *latkat-uhv* egyezkedni?

lap be; *lap verta* betenni, bedugni, bekeríteni, *lap veripsa* fákkal bekerítés; *lap tugorta* bezáródni, *lap tuhripsa, tugripsa* bezáródás; *nulim lap tugripsa* a' sebnek összeforradása.

lap lap, *jod-lap, još-lap*? tenyér.

labid-ta étetni; *tutna labidta* égetni, tűzben emészteni. *lant pom a n hurlata tutna labidl* a' szalmát nem alvó tűzben égeti. 3, 12 — *ežimna labidta* szoptatni, *iskina labidta* fázni; *laptipsa* étetés, fogyasztás.

labidlaji-ta étettetni, tápláltatni. *nen turum azenna liel labidla-jit a'* ti menyei atyátok által tápláltatnak. 6, 26.

lapta-ta fogyasztani; *tutna laptata* égetni; *laptili-ta* fogyasztgatni.

lavema-ta enni (egyszerű cselekv.)

laptald-ta táplálni.

laptalsá-ta, *laptilsá-ta* táplálkozni, de evődni is, p. o. *iskina laptilsata ho* fázó ember, hideg által evődő ember.

A' *lavid-ta* ige *a' le-ta*, *li-ta* igének tétetője.

C. *tiv*, *têv* = *le* = en-ni; *típt* = *lavid* = étet.

labindī lepke.

labit hét, 's *a'* hét (septem, septimana), *labit-mit* 7-dik.

labit hoš jang vagy *labit móltaš jang* 17.

labit jang 70.

labit hutmit hadl a' hét hatodik napja.

labit lwiti hét-szám, hetenkint. *voj leta labit* vaj evő hét, vajas hét, böjt. — **C.** *tábet* 7.

lavil-ta örzeni, védeni, gondozni, legeltetni. — *hod lavilta ház-ör*, *lavilta ho* pásztor. *näng elta edl lavilta ho* te belőled jö ki örző ember. 2, 6. — *mujsir justam lavilta pildleta* miféle jutalmat fogok kapni. 5, 46. — *lavilipsa* örzés, vigyázás.

laviltot örző. *lu liel laviltot luel uštal a'* maga lelkét megörző azt elveszti. 10, 39.

lavilim jah örzők, pásztorok. *lavilim jah hugolmaset* az örök elfutának. 8, 33.

lavilsá-ta örködni, őriztetni. *jelnasik li elta lavilsaset un purset pakit* távolabb ő tőlük őriztetik vala egy nagy disznó-nyáj. 8, 30.

lavilsaman őrizkedve. *lavilsaman ulat rogop jelli jastata jah elta* őrizkedve legyetek *a'* hamis prófétáktul. 7, 15.

lavilsipsa örködés.

lavirt, *liirt* nehéz, teher; *lavirta verta* terhessé tenni; *lavirta jum ne* teherbe esett nő.

C. *tábert*. **Kv.** *tarvit*. **V.** *tarut* = teher.

lavid-ta szólni. *takilije lavidta* szidalmazni. *nen ojanget, hun ningilan arurna takilije lavidta pidlajitan* ti boldogok, ha ti sokféleképen szidalmaztatni, rágalmaztatni fogtok. 5, 11. — *uksim ja-zingna lavidta* csunyát, trágárságot beszélni.

Kv. *lav-uhv*, *lat-uhv* szólni, **V.** *lav-ungv*, *lat-ungv*.

lavim szén; *lavmije* kis szén.

C. *lavum*.

lám ? *lam-ba* hasonló, féle. *levija izi tarmal*; *lu jorel lamba at us a'* szolgának bizony elég, ha ura félévé lett. 10, 25. — *li undrelna jevir lamba ullet* ő belsejökben farkas-félék. 7, 15.

lamba ho felebarát. *takilije likázatot lu lamba ho ohtija* hijába haragvó ő felebarátjára. 5, 22. — *lamba hojen ning ohtija nur tajl* felebarátod te ellened haragot tart. 5, 23.

le-ta, *li-ta enni*. *let-jašta enni*, *inni*, *let-jašta hot* ebédlöház. — *nen unltata hojen lel pa jašl aktipsa akidta jah pilna ti* tanítótok eszik és iszik a' vámszedőkkel. 9, 11. — *muj nen leta pa jašta pidleta* mit ti enni és inni fogtok. 6, 25. — *tutna leta égni*; *ar leta* sokat enni; *lela* étlen; *levipsa* evés; *tutna levipsa* égés.

letot az evő, az étel. *lil letot kinza una an ull a'* lélek az ételnél nagyobb nemde? 6, 25. — *ar letot* sokat evő.

levim evén, *leviman* u. a. *jelemelna levim* lelkösmérete által evődvén. — *hanne-ho i nań leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *levimot* étel; *levimot hon libina kavirtipsa* az ételnek a' gyomorban főzése = emésztés.

levipas étel. *lu levipazel us* ő étele vala. 3, 4. — *nań mung mosta levipaseu mija mungeu* kenyerünket kellő ételünket add nekünk. 6, 11.

levindta fogyasztani.

Lásd: *labid-ta*, *laptald-ta*. C. *tév-ta enni*. Kv. *te-hv*. V. *té-ngve*

leila-ta, *leili-ta* felvigyázni, ügyelni; *leilata*, *leilita ho* felügyelő; *leilitipsa* felügyelés.

V. o. *lavil-ta*.

leh nyom, *pań leh* ösvény, útnyom.

C. *lék* nyom (spur).

lekkar (or.) orvos. *tungtakodet an tajlet nuža lekkarna* egészségesegek nem szükölködnek orvos nélkül. 9, 12.

lel alacsony, *lel-kam* lapos, *lel-ta* szállani, reászállani. *lu lelis hop libija* ő reászállta a' hajóra. 8, 23.

V. *tel-kve* alacsonyka.

leld-ta és *lelta-ta* terhelni, *leltipsa* terhelés.

lení restség.

leni-ta heverni, restelkedni; *lenipsa* heverés.

leng, *lung* bálvány; — *lavilta torim leng (leni)* őrangyal.

C. tonh 1) bálvány, 2) csüd. V. long, lang.

lenkir, lengir egér; un lengir nagy egér, patkány, vakondok; tohling lenkir szárnyas egér, denevér.

C. tenger. V. tänger; jani tänger patkány.

les-kam széles, tágas, nyúlt. — viting ovet pa leskam juš tu-let halta sorma tágas ajtók és széles út visznek a' halálba. 7. 13.

leskamtiliji-ta szélesedni, terjedni; leskamtilijipsa szélesedés, terjedés. Lásd lel-kam lapos.

lezála-ta, lezal-ta érni, lehető lenni, illeni, lezalipsa érés, kellés.

lezamata, lezam-ta érni, illeni, kelleni.

ležad-ta kellezni, illeszteni, készíteni, jilba ležadta kijavitani; velpas ulamna ležadta fegyverruhába készíteni, fegyverezni; pant luela pajla ležatat az ösvényt tegyének neki egyenessé. 3, 3.

ležatipsa illesztés, készítés, rendezés.

ler gyökér.

mü ler földi gyökér, pázsit; lering gyökeres. lajim juget ler hoža hojl a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10. — C. turt; Kv. tar; V. tar.

ler, lir-ismert, nyilván való; lering ismeretes; lera-jita nyilvánna lenni, lera-jüpsa nyilvánlét, lera-päidta nyilvánítani, fölfedezni.

lerama-ta látszani, nyilvánítani. nem moltä an haniot, madot an leramis nincs semmi eltítkolva, a' mi nem nyilvánult. 10, 26. — siršna lila leramlem: ma nüngilan nem huntsi an ussalem akkor nekik nyilvánítom (mondom): én titeket soha sem ismertelek. 7, 23. — leramas, lu undrelna tajl jemäng lil elta ime, ő méhében visel szent lélektül. 1, 18.

leramd-ta, leramta-ta nyilvánítani, magyarázni, megfejtteni; leramtipsa magyarázat.

lert ismeretes, bizonyos; lerta-jita nyilvánna lenni, lerta jüpsa nyilvánna lét; lerta päidta nyilvánítani.

V. tér-ungve feltünni, feltetszeni?

lerma-ta fekünni, terülni.

lermipsa ágy. kila lermipsajen vija kelj föl, ágyadat vedd. Lu kilis, lu lermipsajel visle ő felkele, ő ágyát vevé. 9, 6. 7.

lermad-ta fektetni, teríteni.

lermülta-ta és lermild-ta teríteni, álmod vetni, aljazni. lermül-tipsa terítés, aljazás.

lečid-ta (or.) gyógyítani, *lečitipsa* gyógyítás.

lep közel, *lepna* közelben. *siršna lu hoža lep jogotset lu unl-
tim jahlal* akkor ő hozzá közel menének ő tanítványai. 5, 1. — *Galilej šaras lep šostal sagat lu kažalas a'* galileai tengerhez lépte-
kor látá ő. 4, 18. — *hanne pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ra-
gildta* az ember fijának nincs helye, a' mellyhez akár a' fejét hozzá
értetni. 8, 20.

leptald-ta térni, fértetni, *leptaltiji-ta* u. a.

lepša-ta térni, férti.

V. *láp-ing*, *láp-ungve* férti.

lepild-ta csalni, *lepildta ho* csaló, *lepiltipsa* család.

lepilša-ta csalatkozni.

C. *tlapestem* csalt.

lebīn, *libīn*, p. o. *torim hot lebīn* előháza a' templomnak.

lebīs galy, ág; *vīna reh lebīs* szőlő fürt; *lebīs reh* bogyo-fürt.
lebsct, *lepset* galyak, *lepsije* kis galy, fürtöcske.

lepsing galyas, fürtös.

lebīt lágy, *lebīt sampa ho* lágy szívü ember.

lepta-jita lágyulni.

leptamd-ta lágyítani, *leptamtiliji-ta* lágyíthatni.

C. *tēbet* lágy.

levī követ, szolgál; *levem* szolgál; *torim levit* angyalok.
torim levī olimna luela kažasas az isten követje álomban meglá-
szott neki. 1, 20. — *torim levit jogotset i luela lužitset* isten angya-
lai előjutának és neki szolgálának. 4, 11. — *levem olal ma hoža
hoišman* szolgál van én nálam beteg. 8, 6.

levī a' Szoszvá-nak osztják neve. *Vogulban tajt*; a' *Reguly-
osztjákban leu* a' neve; *leu kudob* (kutep) ar, vogulul: *tajt kvätl eri*
a' Szoszva középeről való ének. Ez a' *leu* az osztják Szoszva, vo-
gulul *man tajt* = kis Szoszva.

levīm, *levīman* evén, *levīpas* étel, lásd *le-ta* enni.

lī-ta, *le-ta* enni. *lita langmas* enni akara. 4, 2.

lī és *lij* fark, *lijla* farkatlan.

C. *teg*, *teuh* fark, V. *li*, *lij*, *lig*.

lij lapos fa tál, *lija verta* lapossá tenni, kiásni.

liji-ta kiásni.

C. *tēges* lapos.

li (lu ő) ök. *lī anta lant omīdlet*, *anta evīdlet* ök se nem vet-

nek, se nem aratnak. 6, 26. — *liel Vipleem voža kitmalna jastas* öket Bethlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *jastas liela* monda nekik. 3, 7.

liirtap = *lavirtap* teher, nehézség.

liirtama-ta = *lavirtama-ta* nehezedeni, terhесedni.

Lásd: *lavirt*.

lik harag. *hoj nängilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek gondolatot (tanácsot) futni a' közeledő harag elől? 3, 7. — *lika-ita* haragunni; *lika paidta* haragítani, *lik verta* bosszantani.

liking haragos, gonosz. *likinga ula ning kuting hojen pilna* haragos légy a' te ellenségeddel. 5, 43.

likas-ta, *ligas-ta* haragunni, bosszankodni; *likazipsa* és *ligazipsa* haraguvás, bosszuság, keserűség.

likamd-ta, *ligamd-ta* bosszantani.

lik, *likim*?

likim-ta történni, előtűnni; *likmipsa* történet, eset, történet helye, *an-likmipsa* ritkaság.

likma-ta történni, *likmapsa* történet, körülmény.

likmad-ta tehetni, valamit végrehajtani.

liksa-ta történni, megესni; *liksipса*.

likmijili-ta gyakran történni, történni szokni.

V. *likom* szerencse, *mänä likom* mi szerencse! — *likm-ungve* történni, sikerülni; *üt likmi* nem sikerül.

lil lélek. *jeming lil* szent lélek, *lu undrelna tajl jeming lil elta* ő méhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *Isus jeming tilna tuvim us tal tagaja* Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába. 4, 1. — *hanne-ho lil lavilta torim levü* az ember lelkét őrző anyal, őrangyal.

liling lelkes; *lilba* lelkü.

lilta-ta elpárologtatni, elgőzölögtetni.

C. *tät* = *lil*, Kv. *lil*, V. *lil*.

lil-ta?

lild-ta zavarni, vegyíteni, *liltipsa* vegyítés, zavarás, *vir liltipsa* v. *kali liltipsa* vérfertőzés; — *liltipsala* vegyületlen.

lilsa-ta vegyülni, beleavatkozni; *potar kuta lilsata* beszédbe avatkozni, abban résztvenni.

liltili-ta vegyitgetni.

liltipta-ta zavarni, keverni; *nomisna liltiptata* valakit elméjében megzavarni, botránkoztatni.

lilla-ta megháborodni. *Irot han nomisna lillas* Heródes király lelkében megindult. 2, 3.

Kv. *telit-uhv* botránkoztatni, *telil-uhv* fogódzani, botránkozni; V. *tél* gond, *tél-ungve* keveredni, *télil-ungve* zavarodni, fogódzani, *télit-ungve* keverni.

lil-ta sírni; *lild-ta* síratni, sírni, *liltipsa* sírás, síratás. *kazalas jah liltipsana* látá a' népet sírásban. 9, 23.

C. *tel-ta* sírni.

ling gyenge; *lingamd-ta* gyengíteni, *lingamtipsa* gyengítés.

lis hurog, tör; *varas lis* szőr hurog.

lir, *ler* ismert, *lirla* ismeretlen, *liring* ismeretes.

lir-ta világos, látható lenni.

liramd-ta nyomozni, kitudni, bizonyítani; *liramtipsa* bizonyítás, kitudás.

li-ta, *le-ta* enni; *lita lidta* enni akarni, megéhezni.

lid-ta akarni, v. ö. *langa-ta* akarni. *samel lidta* igyekezni; *sanna an lidta* nem igyekezni, mulasztani. *jim ver lidlem a anta jir* jó tettet akarok, de nem áldozatot. 9, 13. — *an lidl volijita* nem akar vigasztalódni. 2. 18. — *tam hota sitak volpas lidlu e'* háznak békét kívánunk. 10, 12. — *hodi lidleta a'* mint akarjátok. 7, 12.

litim kívánt, akart. *siršna ner litim sitak volpazen lu ohtija an jogodl* akkor a' ti kívánt békességtök ő reá nem jut. 10, 13.

litman akarván. *lu olinpela sijaldta an litman* ő végett hiresztelni nem akarván. 1, 19.

leta lidlem ehethém; *leta lidtot* éhező; *litipsa* akarás.

lit újj, ruha újja, *lit-sil* újj szele, szegélye; *litip* újjas.

V. *tajt* újj, újjas.

lib, *libi* edény, bél; *sola libi* só-tartó, *poškam libi* puska-cső, *ink mungta libi* víz lapát, *mortalata libi* mérő, mérceze, *tut tulata libi* lámpás, *libeng* belső.

libi elta belőlrül; *libina* ben. *man longillalam nängilan jink libina* én keresztellek titeket vízben. 3, 11.

libija belé. *akidl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' csűrbe. 3, 12.

C. *tibe*, *tigbi* bel, belső.

libas szabad, *libaza* szabadon, *libaza edlta*, v. *eslta* szabadon ereszteni.

libít levél, viráglevél, virág; *nebek libít* könyvlevél; *libtet* (*liptet*) *sugodta* leveleket fosztani; *kardi libít* vas levél, lemez; — *ibítla* leveletlen; *libítpa* levelű, *un libítpa nebek* nagy levelű könyv; *lipting* leveles, lombos.

C. *lpet*, *libet*, Kv. *lupet*, V. *luopt* levél.

loj-ta függni; *lap lojta* betenni, *lojpsa* betevés, befügges.

lojma-ta egyszer függni, leereszkedni; *šansuh ohtija lojmata* letérdelni.

lojta, *lolta*, *lol-ta* állani; *lap lojta* elállani, *ulti lojta ho* által, előálló; *nohla lojta* felállani, *jelli lojta* előre állani.

lojbas, l. *libas* szabad, kötetlen.

lok, *loget* liliom. *vandati harna ulta loget ohtija* nézzetek a' mezőn lévő liliomokra. 6, 28.

lokel ? *sem lokel* szempilla, szemhéja.

loh csont, *hon-loh* has csontja, oldalborda.

log hó fajt.

logi-ta kódácsolni, *logema-ta* egyszer kódácsol, *logemapsa* kódácsolás.

C. *luk*, *pegda luk* fekete fajt; *huj luk kakas*, *neng luk* jérece.

log öböl (bucht), tengeröböl.

C. *löh*, V. *loag*.

logis, *lugis* barát, *logset* barátok, *logsing* barátságos; *logsipsa* barátság.

C. *tógos* barát.

logid-ta, *logid-ta* mosni; *logidta ne* mosóné; *logitiji-ta* mosogatni, *logitijipsa* mosogatás.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut-ungve*.

logod-ta köszörülni, esztergályozni.

lohta-ta u. a., *lohtipsa* esztergályozás.

lohtila-ta, *lohtili-ta* köszörülgetni, *lohtilipsa* esztergályozás, köszörülgetés.

C. *toht-em* köszörült.

lola-ta olvadni, *lolipsa* olvadás.

lolpi ólom, *ón*, *lolping* ólmos, *lolpinga verta* megónozni.

C. *toppa* (nyilván = *tol-pa*) ólom; V. *tol-*, *tal-ungve* olvadni, *tolpa hatel* olvadó nap.

lol-ta 1) állani; *lolta jug paj bokor* (álló fa rakás), csalit. 2) méltó lenni. *ma an lollem, ning ma hotema at longsen* én nem vagyok méltó, te én házamba hogy bemenj. 8, 8. — *pogel mola evel ma numbija tajtot manema an loll* fiját vagy leányát én nálamnál feljebbre tartó, én reám nem méltó. 10, 37.

lolipsa állás, *lolipsala* szakadatlan.

lolimta-ta megállani. *lolimtas si taga ohtina, hoda návirem us* megállta azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hus lolimtim kazalanna li amitset a'* csillag megállását látván ők örülének. 2, 10.

lolimd-ta megállítani.

V. *lul-ungve* állani, *lulim-ungve* megállítani.

lolim-ta lopni, tolvajlani, tolvajló. *lolimta jah tolvajok. hoda lolimta jah jilta sagat hërman an longlet pa an lolimlet a'* hová a tolvajok alá ásván nem mennek bé és nem tolvajlanak. 6, 20. — *lolmipsa* lopás.

lolmah torkos borz.

C. *totmem* lopott, *totma* lopva, titkos; Kv. *tul-uhv* vinni, lopni, *tulp* vivő, lopó; *tulmeh* titkos, *tulment-uhv* lopni; V. *tulmah* tolvaj *tulmant-ungve* lopni.

lon húr, ér, ideg; *naras-jug lon* hegedű húrja, *kur hoza lon* ábszár kötő, inakból; *lon-kei* in zsinag, *lon sugat* in, idegczérna.

lonije erecske.

C. *ton*, finn. *suoni*.

lonis, *lonís*, *lunís* dér, zúz, hó; *seming lonís* jégeső, szemes hó, *potim lonís* fagyott hó; *lonís ravijë-ta* havazni.

lonzëng deres, zúzos, havas.

lonzak szappan; *lonza ita* hültni, lásd *lunza ita*.

C. *toné* hó. Magyarban a' *lom* »pruina in arborum ramis congelata«, *lomos* »pruinusus«, (finnben *lumi*) tartozik ide: ellemben a' hó, *hava* szó a' *tujt*-hoz való.

long bálvány, *longa pojksata ho* bálvány imádó.

C. *tonh* bálvány.

longa, ebben: *longa jogan* Irtis folyó.

C. *tangat* Irtis; *tangat-jah* Irtis melléki osztják.

lonh-ta, **long-ta** 1) bemenni. *hota longset, kazalaset návirem a'* házba bemenének, találák a' gyermeket. 2, 11. — *longipsa* bemenés; naplemente.

2) *pernaja longta* keresztelődni; *longim* keresztelődve; *longmal* keresztelődése. *hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edis* mindön Jézus a' keresztelődése után a' vízből kijött. 3, 16. — *pernaja longillalam* keresztellem a' sokat; *ma ningilan pernaja longillalam jink libina* én titeteket keresztellek vízben. 3, 11.

longema-ta elérkezni; *longemipsa* elérkezés.

longtjji-ta bémenni. *longtjijat jermat ovetna* menjetek bé a' keskeny ajtókon. 7, 13. — *hoda lolimta jah longtjijilet a'* hová a' tolvajok bémének. 6, 19.

longilta-ta bemenetni; *pernaja longiltata* keresztelni; *pernaja longiltim iki* keresztelő atya, keresztelő. *Ivan, torim pernaja longiltim iki* János, isteni keresztelő, vagy szent keresztelő. 3, 1.

longiltiji-ta bemenetni; *pernaja longiltijita* kereszteltetni. *lu elta pernaja longiltijiset Ordan joganna* ő töle megkereszteltettek a' Jordán folyóban. 3, 6.

C. *tangam* bemenve, bément.

lonh-ta, *long-ta* hasadni, *longim jug* hasadt fa a' tüzelésre.

longid-ta hasítani, *longitipsa* hasítás.

C. *langadem* hasított.

longanzip csengettyü.

V. *longančup* és *lanšip* csengettyü.

lonš-ta, *loš-ta* állani.

lonšta-ta állítani, állatni.

lonsili-ta széllyel állani.

lonsimd-ta megállítani.

lonsan-ta felállani, *lonsanda-ta* felállatni.

loš-ta állani.

lošalta-ta és *lošlta-ta* állítani, állítgatni; *noh losltata* felállítani. *pa lošaltasa luel langil ohtija* és állítá őt a' tetőre. 4, 5.

C. *todem*, *todem* állva, állott; Kv. *tunč-uhv* és *tuč-uhv* állani; V. *tunš-ungve* és *tuš-ungve*.

lostata-ta nedvesíteni; *jinkna lostata* vízzel meglocsolni.

lošta-ta és *lonsta-ta* jelenteni, tanítani; *lonsili-ta* oktatni; *lonsitipsa* oktatás, tanítás.

loš-ta belökni.

lozid-ta rént, lovat kifogni.

ložap, ebben: *jink talta ložap* szivattyú.

lor alacsony, sekély part; *lor vazi* egy kacsafaj, *lor lunt* egy lúd faj, talán alacsony lábaikról.

C. *tôr* alacsony hely, lapos hely.

lord-ta beretválni, *lordta keži* beretva; *lordtípsa* beretválás.

lot gödör, *ink lot kút*, tócsa; *mû lot árok*; *hala lot sír*.

loting gödrös, *lotinga hírta* által dúrni; *loting taga* gödrös hely, a' vadnak fekvő helye.

C. *lát* gödör.

lot folt, *lotípa* foltu, *novi lotípa* fehér foltu.

lotah, *lotih* folt, *novi lotah* sápadtság.

lothing foltos; *novi lothing* sápadt.

lotham-ta foltossá lenni, *novi lothamta* sápadni.

lothamd-ta foltossá tenni.

Kv. *lal* folt, *lalt* u. a. V. *lalit-ungv* foltozni, *lalt* folt.

lotema-ta megbotlani.

lot'ala-ta számolgatni, l. *latala-ta*.

lod-ta venni (emere), *lotípsa* vét, vétel.

C. *tudem* véve, vett.

lop-ta, *lob-ta* szólni.

lobíji-ta dadogni, súgni; *lobíjipsa* dadogás, súgás.

Kv. *lav-uhv* mondani.

lobíji-ta viszketni, *lobíjipsa* viszketés.

lobas, *labas* élés kamara, pajta; *han lobas* koronai magtár; *lant tiníta lobas* lisztes bolt, lisztet áruló bolt, *noqa tiníta lobas* mé-szárszék.

C. *tupas* (magazin).

lobis törölő, ruha, vászon rongy; *jelbi lobis* előkötő, *loví lankta lobis* ló fedő, takaró, *ves potlang lobis* homlok kötő.

lopsing darabos, rongyos, szalagos.

lopsah lapos; *lopsah náh* lepény; *lopsah vanzi* lapos levelű fü, bojtortján; *viting lopsah* tág laposság, lapos föld.

lovi ló, *lovet* lovak; *har lovi mén*, *ne lovi kancza*, *hapti lovi* herélt ló, *šas lovi* háttas ló; *lovi šavita ho* lovász. — *pa mu lovi horazip voj* idegen föld lova-féle állat = teve. 3, 4. — *lovet longta hot* ló-ól; *hurí lovi* vad ló; *lovi labidta lant zab*; *loving* lovas.

C. *tau*, V. *lu*.

lovat nagyság, magasság, termet, élet hossza. *mu lovat* környék, egész ország. *Isus jangas Halílej mu lovatna* Jézus megfor-

dúla egész Galileában. 4, 23. — *li etmelna sįjalset lu olınpela si mu lovatna* ők kimenvén elhiresztelének felőle azon egész föld környékén. 9, 31.

hulım tal lovat három tél (év) hossza.

lovat vorna jum ho meglett ember; *un lovat nagy termet, aj lovat* kis termet, *aj lovadot* kis termetű.

lovatıng temérdek, felséges.

lovatelna egész terjedelmében.

lovıl-ta evezni, *lovılta ho* evező ember.

C. *tıp* evező. V. *tuop* evező és hálnak úszó szárnya, innen *majl tuop* mell-szárny, előszárny, és elő evező; *sis tuop* hát-szárny, és hátulsó evező; *sis perne tuop* kormány (háta forgató evező).

lomırd-ta, *lomırtı-ta* ránczolni, *lomırtıpsa* ráncz, *lomırtıpsa-ıng* ránczos.

lomırsata ránczolódni.

lomıd-ta, *lumıd-ta* öltetni, felöltetni.

lomı-ta tévedni, *lomıpsa* tévedés.

lomıd-ta tévesztetni, *lomıpsa* tévesztés.

lomııla-ta tévedezni.

lomıpsa-ta tévedni.

C. *tıbem* tévedt, *tıbettem* tévesztett; Kv. *tepl-ahv* tévedni.

lu ő, *luel* őt, *luela* neki.

lın ők (kettős sz.).

lı ők (több. sz.). — *lu lu murel savıjıl li kreklal elta* ő ő népét megőrzi ő büneitül. 1, 21. — *sıri antom hun lın jega volta pit-sangen* előbb mintsem ők (ketten) együtt élni kezdetek. 1, 18.

lu csont, *og lı* agy, koponya; *hul lı* hal száka; *još serkep; lı* könyök, *kur sıgos lı* lábszár; *łankır lopsah lı* vall lapoczka; *pungıl lı* oldal borda; *šanšuh lı* térd kalács; *šaš lı* hát gerincz. V. ő. *loh* (lou, luu, lı).

lıng, lıung csontos.

C. *teu, tlouh* csont. Kv. *lušem*, V. *lu* és *lušm*.

luj újj; *un luj* nagy újj, hüvelyk újj; *jontısta luj* varró újj, mutató újj? *luj kar* gyűszű.

C. *tuj* újj; V. *tułe*.

lujt gyűrű.

C. *tujit*; V. *tułe nur*.

luj-ta csörögni mint a' szarka.

luk, *lok* nyírfajd.

lukit, *log* öböl.

lukema-ta, *lukemä-ta* lökni; *libija lukemäta* belélökni, dugni.

lugol-ta, *luhli-ta* rágni, kérődzni.

luhlili-ta rágsálni.

luhlema-ta egyszer rágni.

C. *tohtem* rágott, rágva, megköszörülve. Tehát a' déli oszt-
jában *tohtem* rágott és köszörült: az éjszakiban *lugolta*, *luhlita*
rágni, 's *logodta* köszörülni.

lugis, *logis* barát, *lugset* társak. *hun ragija ulleta nen lugis-
lan pilna* ha nyájasok vagytok tí barátjaitokkal. 5, 47.

C. *tôgos* barát.

lugup = *lubih* merítő edény.

C. *tôgop* merítő háló (eishamen).

lul-na? *nem molï antom hanatimot, madot lulna jelba an edis*
semmi sincs elrejtve, a' mi nyilvánosságra megint nem jö. 10, 26.

lulgep horgos pózna a' halak kergetésére.

lung, *long*, *leng* bálvány. *al vera nêngena lunget* ne csinál
magadnak bálványokat.

lung nyár; *tal-lung* tél-nyár = esztendő; *i tal lungpâ* egy
éves; *lung kudip tilis* nyár-közép hó = julius.

C. *tung* nyár; Kv. *tujmah*, V. *tuj* nyár.

lunk szeg, száłka. *muj ning vandlen lamba hojen semna ulta*
lunk ohtija mit nézsz te a' felebarátod szemében lévő szálkára? 7, 3.

lunk senkta szegezni, ékelni; *jourtim lunk* csavaró szeg, csa-
var; *naras lonet talta lunk* hegedű szeg; *lunkije* szegecske.

lunkta-ta és *lunkil-ta* szegezni; *lunktipsa* szegezés.

Kv. *lig* száłka, szeg, *liht-ungve* szegezni; V. *lig*, *lij* szeg; —
lenk, *leh* (a' *Pelimi* vogulban).

lungid-ta öltözni, lásd *lumid-ta*; *lungidta sah* öltözet, *lun-
gitsa-ta* öltözködni, takarózni. — *hun ning libina ulta novï turmana*
lungitsal ha a' te benned lévő világosság sötétbe takarózik. 7, 3.

lungtipa-ta öltöztetni, ékesíteni.

lungid-ta olvasni, számolni; *lungtim* olvasva, számolva. *nen*
hoza i og-ubitlan izagat lungtimet tí nálatok a' fejetek hajszálai is
meg vannak mind olvasva. 10, 30. — *lungtipsa* olvasás, szám.

lungilta-ta számítani, fizetni.

C. *tungdem* olvasva, olvasott.

luńza-ita hűlni, *luńzid-ta* hűteni; *luńziti-ita* u. a. lásd *lonis*, *lonis* dér.

lunt lúd; *aj lunt* kis lúd (anser bernida); *as lunt* Obi lúd, *lor lunt* parti lúd, alacson partokon tartozkodó? alacsony lábú?
lunting ludas.

C. *tunt*, V. *lunt*.

luntü, *lundü*, úgy látszik, egy *a'* *lundta*, vagy *lungta*, szám, szóval, tehát: *tal-luntü* évenkint, *tülis luntü* havonkint. De többnyire *i* = egy, szó előzi meg *a'* szerkezetet, így:

i-hadl-lundü (egy-nap-szám) naponként.

i-labit-lundü (egy-hét-szám) hetenkint, hét számra.

i-taga-lundü (egy-hely-szám) mindenütt.

i-tal-lundü (egy-tél-szám) évenkint, tél, vagy év számra.

i-mesta-lundü u. a. mi *i-taga-lundü*.

lund-ta számolni, *luntüpsa* számolás. V. ö. *lungüid-ta* olvasni, számolni.

luźba (or.) szolgálat, *tal luźba* hadi szolgálat; *luźbana pidta* szolgálatba lépni.

luźid-ta szolgálni. *nem hojat an pusi luźidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *luźitüpsa* szolgálat, *torma luźitüpsa* istennek való szolgálat.

lurim vékony kötél *a'* halászatra.

lud-ta, *lod ta* venni; *ludta ho* bevő.

lup lapát, evező lapát; *lup verta ho* evező, evező-csináló.

lubih = *lugup* merítő edény.

lumzema-ta hűlni, lásd *luńza-ita*.

lumid-ta öltetni, öltő; *lumidta sah* öltő ruha. *el lumidta sah kinza una an ull?* *a'* test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? 6, 25.

lumütsa-ta öltözni. *anta elen ölinpela al űugasat, mujna lumütsata* se testeitek felül ne aggódjatok, mivel öltözni. 6, 25.

lumütüli-ita öltözködni. *Solomon han izagat ulta sielna sidü an lumütüliis* Salomon király minden való dicsőségében nem öltözködött úgy. 6, 29.

lumütüpd-ta öltöztetni. *harna ulta pom torim hodü lumütüptal a'* mezőn való fűvet isten úgy öltözteti. 6, 30.

L

Lak-ta folyani, *lakipsa* folyás; *virna lakipsa* vér has = *kalina lakipsa* is. V. ö. *lak*-ta pökni.

lal' öl; *alta jug lal'* építő fa öl, *tut jug lal'* tüzi fa öl. V. ö. *lal*.

lal' ellenség, had. *lal'-jah* hadi nép, katonák. *manema pitim lal'-jah tajlem* nekem (szót) fogadó hadi népem van. 8, 9. — *lal ho* katona, *lovang lal' ho* lovas katona.

laling hadas, ellenséges, sereg.

lalista vívni, csatázni; *lalista ho* katona, *lalipsa* csata.

Kv. *lal* ellen, *lalh* ellenébe, *lalt* ellen; V. *läl'* ellen; *näng kumle katel lalt lülên* te minek állasz a' nap ellen?

lald-ta lehelni, *nol sungna lalta* az orr szögibe lehelni = sügni; *laltipsa* lehelés.

laltimd-ta valamit meglehelni.

V. ö. *lald*-ta lélekzeni.

labit 7, és a' hét; *labit og hadl* hétfő. V. ö. *labit*.

lavid-ta gyalázni, káromolni, szidni. *lu torim lavidl* 8 istent káromolja. 9, 3.

lavidtot szidó. *jim jazing jastat nängilan lavidtotodet olämpela* jó beszédet mondjatok a' benneteket szidókra. 5, 44. — *lavitipsa* veszekedés, *lavitipsaing potar* szidalmazó beszéd.

V. *laut*-ungve szidni; *lauti am nobelom* szid (reám), haragszik reám.

lavid-ta mosni, *lavidta jug* mosó sulyok.

lavema-ta egyszer mosni.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut*-ungve.

lamka húzó szij.

leh nyom, l. *leh* és *lek*.

lelta-ta megrakni, terhelni; *leltipsa* megrakás, terhelés, *lásd leltata*.

logid-ta mosni. *näng uza pidten iršna näng venžen logita te* bőjtölésedkor te képedet mosd meg. 6, 17. — *logidta* ne mosóné.

logitiji-ta mosogatni.

logitijipsa mosogatás. — V. ö. *lavidta* mosni.

lol-ta állani, méltó lenni. V. ö. *lolta*.

lola-ta olvadni; *lolpi* ólom, *lolpi nol* golyó. V. ö. *lola*-ta.

lon (or.) len. C. *tong*.

lortsa-ta beretválkozni. V. ö. *lordta*.

lothamtipsa sápadtság. V. ö. *lotah* stb.

lopsah lapos, *an löpsah* tál. V. ö. *lopsah*.

lugol-ta rágni, *luhlopsa* rágás. V. ö. *lugolta*.

lubid-ta (or.) szeretni, *lubitipsa* szeretés.

N.

naj, *naj* tűz, nap; *naj edta pelak* kelet; *najing* napos.

C. *naj* tűz, nap. V. *nāj* tűz, fény.

najtsa-ta reményleni, *najtsipsa* remény, *najtsipsaing* reményes, *najtsipsinga verta* reményt gerjeszteni; *najtsipla*, *najtipsala* reménytelen, hirtelen. Talán a' *najt* büvölő, jövendölő, szótól való, mellyből V. *najt-ungve* büvölteni, jövendölteni, Kv. *najtehl-uhv* jövendölteni; tehát *najtsata* reménykedni, magát a' jövendővel biztatni.

nak tag. *jima ningenena jil*, *hun nin naklan elta i nak at usl* neked jobb lesz, ha te tagjaidbul egy vesz el. 5, 30. — *hun naklan elta i mada nak at usl* ha te tagjaidbul egy valamelly tag elvesz. 5, 29.

V. *näk* iz, tag, *näk-lu* csukló.

nag, *nāj* nap, napfény. *nagem*, *nagen*, *nagel* napom, -od, -ja. *lu pardl lu nagla ellita adim i jim. hanne-hojat ohtina* ő parancsol ő napjának feltámadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

nahsema-ta tüszszenteni, *nahsemapsa* tüszszentés.

C. *nahtes-ta* tüszszenteni.

nal nyél, *honza nal* pipaszár.

C. *nütl* nyél. V. *näl*.

nank veres fenyű. C. *nänk*. V. *nänk*, *näng*.

nar és *narit* csupasz, lásd *nar*; *narta verta* csupasszá tenni, *penket narta verta* fogat mutatni, vicSORITANI.

C. *nara*, V. *nar*, Kv. *nar* csupasz.

naras, *naris* játék, *naras jug* hegedű féle.

narisla-ta játszani, muzsikálni; *narislata ho* zenész, muzsikus.

C. *näres* játék, *näres juh* hegedű féle, *näres-ta* muzsikálni.

narep a' hó leporolására való bot.

V. *nârep* poroló bot.

navir-*ta* ugranni, futni.

navrëpsa futás, ugrás.

navirma-*ta*, *navrëma*-*ta* hanyatt ugranni, vetődni. *roman puris pakit izagat navirmas rep elta sarasa* mindjárt a' disznó farka mind hanyatt ugrék a' hegyrül a' tengerbe. 8, 32.

noh navirmata felugranni.

navirmapsa ugrás.

navirmülta ugrálni.

navrëlla-*ta* ugrálni.

C. *naur*-*ta* ugranni.

namik lágy; *namking* lágyas, *namking taga* lágyas hely.

namkamd-*ta* lágyítani.

C. *namak* gyenge, laza.

nambir por, szemét, semmire kellő. *si vož elta kim etmanna nen kur-pad'lana hanim nambir hol parkatat a' városbul kimenven ti a' lábszáraitokra ragadt port rázzátok* le. 10, 14. — *nambra sevirta* kivágni, *nambra senkta* kibonyolítani.

nambiring szemetes, piszkos.

ne nő; *ho ne* feleség; *rahta ne* rokon nő. *rahta ne pa ho ne nola evi panna al jurtija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál. 5, 27. — *ezimna labidta ne* szoptató nő; *ne kalang* rén tehén; *samba voj ne coeur dame*; *puppa voj ne carreau dame*; *nenije* kis nő.

C. *ne* és *neng* nő; Kv. *ne*; V. *nê*.

nel, *nil* négy; *nelna*, *nelna* négyen, négyen; *nel sungpa* négyszögű, *nel kurpa* négy lábú.

nel hos jang tizennégy.

nel jang negyven.

nelmit 4-dik; *nel hos jangmit* 14-dik.

C. *neda*, *neta* 4; Kv. *nile*; V. *nile*.

nel-*ta* nyelni, *nelipsa* nyelés, mohó éh; *neling* nyelős, falánk.

C. *netlem* nyelt.

nelah ebben: *nelah pun* ebször, pih.

nelik hering faj, kis hal.

V. *nüläk*.

nen tik. *nen veskatén* tí igazságtok. 5, 20. — *nen olinpela*

magatok felől. *al nomisati nen olinpela jastaman* ne gondoljatok, magatok felől mondván. 3, 9.

než mégis; tagadó mondatban: nem is. *torim než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* isten még a' kövekbül is támaszt gyermeket Ábrahámnak. — *ma než an tijilem lu sopeklat allijita* nem is vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11. — *sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl sidi hun a'* törvénybül még egy irásjegy vagy egy vonás sem megyen el addig. 5, 18.

V. *nes* hijába, csak.

neš tompa.

nešlta-ta tompítani, *nešlčipsa* tompítás.

nešmī-ta tompúlni, *nešmild-ta* tompítani, *nešmiltčipsa* tompítás.

C. *nieš* tompa, *nešemem* tompúlt; *nešettem* tompított.

neži horog, *nežid-ta* horgot vetni.

ner-ta kenni, festeni, mázolni; *olčipna nerta* béfesteni; *novi vohna nerta* megezüstözni; *nerčp* festék.

nerša-ta dörzsölődni; *nerišli-ta* veszekedésre hajlani.

V. *nērep*, *nērp* festék.

nerema-ta fosztani, rabolni; *neremčpsa* fosztás.

C. *neremem* fosztva, fosztott.

neriči-ta tenni, cselekedni, bánni valamivel, vesződni; *pogatura neričita* úriasan, zabolátlanul cselekedni; *katkuta*, vagy *parohna n.* dühösködni. — *hodč lidleta, hanne-hojet nen pilna at neričilet, siršna nen izidi neričat li panna a'* hogy akarjátok, az emberek tí veletek hogy tegyenek, tehát tők is úgy tegyetek ő velek. 7, 12.

nebek, *nepek* könyv, levél; *rud-nebek* nemzetség könyve; *kadna manta nebek* váló levél, elbocsátó levél. 5, 31. — *eviltata n.* hiteltető irás, felhatalmazás; *unltčijilta n.* tanító könyv; *arčjita n.* énekes könyv; *im ačkol n.* evangelium, *imengen hojngen kadna manta n.* nőt-férjet elváltató levél; *han nebek ukáz*, *hanšta n.* író papír; *još pos n. v. još n.* nyugtatóvány; *jastandta n.* szerződés, írott jegy, *jurdčdta n.* kérő levél, *lungtasta n.* számadás.

nem jasčngt n. szókönyv; *pos n.* bélyeg papír, *pos nepket* per-írományok; *pošing n.* nyugtatóvány, *pant n.* útlevél, *pamtčldta n.* parancs; *pojčksata n.* imádságos könyv.

nebekčng könyves, tudós, *nebekčng jah* tudósok.

C. *nebek*, *nipek* papír; *Kv. nepek* könyv, papír.

nem nem; *nem urna* semmi módon.

nem hojat senki. *nem hojat an pusi lužidta kad jora* senki nem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *nem hojata al jasta* senkinek ne szólj. 8, 4. — *nem hoda* semmikor.

nem hunti és *nem huntsi* soha. *ma nüngilan nem huntsi an usalam* én benneteket soha nem ismertelek.

nem tagana sehol.

nem molti semmi. *nem molti antom hañatimot* semmi nincs elrejtve. 10, 26. — *lu už nem moltija an patimtda pidl* az már semmire nem fog érni. 5, 13. — *nüng nem moltina aja an ullen* te semmiben kisebb nem vagy. 2, 6.

nem-molti-kem se mennyi.

V. *nem*; *nem-kat* senki, *nem-kotl* sehonnan, *nem-mät* (*ne-mät*) semmi.

nem név. *nem ponta* nevet tenni, adni. *nem luela ponlen Isus* Jézus nevet add neki. 1, 21. — *nem mata* nevet adni; *nem sagat hojta* névszerint híni, nevezni.

puš nem? *obras nem?* *nemba* nevü. *Nazaret nemba voš* Nazaret nevü város. *holup nemba voj galamb* nevü állat, 10, 16.

nemüd-ta nevezni, *nemü-ta* is, *nemüpsa* nevezés.

nemütsa-ta neveződni. *hoting kužaj nemütsa kulet kañaza a' ház* ura neveztetik ördögök fejedelmének. 10, 25. *lu Nazarea nemütsal* ő Nazarenusnak neveztetik. 2, 23.

nemütsatot neveztetett. *tüis Isus Hristos nemütsatot* született a' Jézus Krisztusnak neveztetett. 1, 16.

neman mert, névszerint? *li neman kašla horaz välet li ohtel* ök mert szomorú képet vesznek magokra. 6, 16.

C. *nem* név; Kv. *nam*; V. *nem*.

nü-ta nézni, *an nitot* nem látható, titkos, *nüla* látszik, látható. *pojksema nüng torim azena, madot an nüla* imádkozzál mennyei atyádhoz, a' ki nem látható. 6, 6. — *nün torim azenna at ušla, madot an nüla, pa nün azen, si an nitot vandtot, sem vanman nüngena mal* te mennyei atyád által fudatik, a' mi titkos, 's te atyád, az a' titkost látó, szem látomást adja meg neked. 6, 18.

nüli-ta nézegetni, *nülipsa* nézés; *an-nülipsa* nem látás, *sem an-nülipsa* vakság.

nül nyolcz, *nülmüt* 8-dik; *nül hos* 18; *nül sot* 80 és 800; *nül sot pela hulim* 83; *nül sot nül* 808.

C. *nít, nída* 8, *nídamet* 8-dik; *nít hús* 18; *nít sôt* 80 és 800.
Kv. *nol-lov*, V. *nól-lu*.

nīng te; *nīng nimen* te nőd. *nīngen* téged, *nīngena* neked, *nīngilan* titeket. *ma nīngilan pernjaja longillalam* én benneteket megkeresztellek. 3, 11. — *nen ojanget, hun nīngilan nāvrijita pidlajitan* tí boldogok, ha tük sértettetni fogtok. 5, 11.

nīngilana nektek. *hoj nīngilana nomis mas* ki adott nektek tanácsot. 3, 7.

C. *neng* te és tí; Kv. *nag* te, *nan* tí; V. *nāng* te, *nān* tí.

nīnk nyü, *nīnk voj* nyü. *hoda anta nīnk voj anta samī volla an verl* hol se a' nyü se a' penész nem emészt. 6, 19.

C. *nīnk* nyü; V. *nīng*, *nīngve*.

nīnktahne légy. V. *nīmser égva* pók.

nīzi, l. *nēzi* horog, *nīzi kard* a' horog vasa.

nīzīli-ta horgászni.

nīzing a' hal teje; *nīzing pohlet*?

V. *nīsīn* hal teje; *nīsīning kul* = *kum kul* tejes hal.

nīšla-ta nyúlni.

nīšla-ta nyújtani; *nīzīpti-ta* u. a. *nīzīptīpsa* nyújtás.

nīr lábbeli, csizma; *nīr kuš* lábbeli; *sah nīr* ruha; *sugaing nīr* bőros láda.

C. *nīr* csizma.

nīr vessző, pózna; *sojp tagirdta nīr* szárító állás a' hálókra. *nīršiki* vesszőcske, poznácska.

C. *nerem* vessző. V. *nīr* vessző, *nīr sau* bokor.

nīrimd-ta elvenni, fosztani, l. *nerema-ta*.

C. *neremem* fosztott; V. *nīrmt-ungve* elrántani, fosztani.

nīp teher, vihető batyu, tarisznya; *nīpīje* tarisznyácska.

nībīt, *nubīt* tartósság; *nībītla*, *nubītla* nem tartós, *hū nībītla* hosszú tartás nélkül.

nīm al, éjszak; *nīm vot* al szél, éjszaki szél.

nīm mū alföld = Sziberia; *nīm hola-vot* éjszak-keleti szél; *nīm kev olta vot* éjszak-nyugati szél. — *nīmīs* alá felé.

nīmīl, *nīmlet* havon járó bocskorok, szőrös réntalppal.

nīmīr kerek.

no (or.) de. *no lu jastas sit ohtija* de ő monda arra. 4, 4.

nog, *noh* fel, *noh ismūta* felismerni, megtudni. *olīm elta noh*

rakinmalna veris sidī álombul felszerkenvén tön úgy. 1, 24. — *si ne noh kilis i luela lužits a'* nő felkele 's neki szolgála. 8, 15.

nogil, nohla fel, nohla pela felfelé.

nogis fel felé.

C. *noh, nok fel*; Kv. *noh* és *nonh fel*; V. *nong fel, nongo felé.*

noh-ta sántítani, *nogili-ta* sántikálni, *nogisa-ta* heverés által megmerevülni.

noh-ta nevetni, *nohti ho* nevető ember.

C. *nah* nevetés, *ňagam* nevetett, nevetve.

nogor toboz; *nogor jah* siberiai czédrus, *nogor sem* czédrus-mogyoró.

C. *ňagar* czédrus mogyoró. V. *när* mogyoró.

nor, *nir* pózna, gyertyatartó. *asveša put jilbija an omisla, no nor ohtiija a'* gyertya fazék alá nem tétetik, de gyertyatartóra. 5, 15. — *nor juh* pózna, a' mellyhez a' *vožim*, vészhaló, alsó végét kötik; *nor laket* gyűrük a' pózna két végén.

V. *nert* és *nerteh* gyertya.

nor gerenda.

nori fali oldaldeszka a' szánban és jurtaban.

norit hidas, patka, a' mellyen hálnak.

norim és *norom* hid, szárító pajta, tehát hidlás; *norom sōgot* és *torim lojta norim* szentség tartó; *hojta norim* vaczok, háló hely, ágy.

nord-ta hidalni, fával burkolni, kövezni, *nortipsa* csinált út, kövezés; *jink ulti nortipsa* vizen által való hidlás, hid.

C. *nart* hid; Kv. *nor* gerenda; V. *nor* gerenda, többesben *nort*; *kvol nor ház fala*; *nor-ungve* leterülni, *nort-ungve* teríteni; *nortkat-ungve* leterülni, p. o. *iu jole pates, jole ti nortkates a'* fa leezett, leterült.

nor gyűrű, *nor-juh* gyűrűvel való pózna, fa, a' mellyhez a' vészhalónak (*vožim*) két végét kötik; *nor-laket* gyűrük azon pózna két végén; — *lujt ncr* újjak gyűrűje.

noring gyűrűs, *pal noring* fülczippa.

nobtald-ta elvitorlázni (*nubit, nobit, nibit* tartósság, meszszeség?)

novi fejr, világos, világosság. *ning an puslen než i ubit novija mujpa pitija verta te nem vagy képes csak egy hajszálat is fejjérré vagy feketévé tenni.* 5, 36. — *turmanna omisla hanne-hojet*

un noví turum kažalaset sötétben ülő emberek nagy mennyei vilá-
gosságot láttak. 4, 16.

noví seming lant (fehér szemes fű) sáska. *lu levipasel us noví
seming lant pa har voj maví* ő étele volt sáska és pusztaí állatnak
méze. 3, 4.

*noví ubít fejer haj, noví ubítpa fejer haju; noví jink požih
libina* tojás feje; *noví neríp fejer festék; noví sem lah fejer szem
golyó, fejerseg a' szemben; noví voh ezüst, noví vohna verta ezüs-
tözni; novíja jis világosodott; novíja verta fényesíteni, fejeríteni.*

C. *nova, novi, nogi fejer, nova rok, roh fejer róka, canis
lagopus.*

nom-ta gondolni, emlékezni; *nomít* emlékezet, *ma nomtemna*
emlékezetemre, a' mennyire emlékezem.

*nomis elme, gondolat, nomsem, nomsen, nomsel elmém, -éd, -éje
nomisna lillas* elmében megháborodott. — *kek verta nomisna* gon-
dolatban bünt tenni. 5, 28. — *hoj ningilana nomis mas* ki adott
nektek tanácsot? 3, 7. — *li nomsel usman jastas* ő gondolatjokat
tudván, monda. 9, 4.

jim nomis könyörület, jó tetszés. *jim nomiskerta mung ohtina*
jót tégy (könyörülj) mi rajtunk. 9, 27. — *madot hoza izagat ulta
ma jim nomsem* a' kinél minden én tetszésem. — *adim nomis* go-
noszság.

nomsa vita eszébe venni, *nomis verta* = *nomis mata* taná-
csot adni.

nomisla esztelen, *nomisla jah sídi verlet* esztelenek tesznek
így; *nomislapsa* esztelenség.

nomilma-ta gondolni, emlékezni. *hun lu nomilmas sit* midőn ő
gondolja vala azt. 1, 20. — *hun ning jiren tulen, pa nomilmalen*
ha te áldozatodat viszed és megemlékezel. 5, 23.

nomilmata-ta, nomilmad-ta emlékeztetni; *nomilmatipsa* emlé-
keztetés.

nomis-ta gondolni, képzelni. *al nomisat, ma jogotsem sud-sir
pasagat verta* ne gondoljátok, én jöttem a' törvényt mássá tenni.
5, 17. — *al nomisati nen olinpela jastaman* ne gondoljátok ma-
gatokban mondván. 3, 9. — *li nomislet, li ar potrelna hullajit* ők
gondolják, ő sok beszédjök miatt hallgattatnak meg. 6, 7. — *muj
vorna admas samlanna nomisleta* miért gondoltok rosszat szíveitek-
ben. 9, 4.

nomšip képzelet, gondolat, *nomšipsa* és *nomsipsa* képzelés, *nomšipsaing* képzelgős.

nomšil-ta képzelni, *nomšling* képzelt.

C. *nom-ta*, *num-ta* emlékezni; *namas* ész, emlékezet, *namseng* eszes, okos, *namas-ta* emlékezni, gondolkodni. V. *namt*, *nomt* ész, emlékezet, *namting*, *nomteng* okos; *names-*, *nomes-ungve* gondolni; *nom-ungve* emlékezni. Kv. *numt* elme, gondolat; *numš-ahv* gondolni, emlékezni; *numelmat-uhv* gondolni, emlékezni.

nomi, *numi* felső, *nomilta* felülről.

nomna rén, *har nomna bika*, *hopti nomna ökör*.

nomsira egy éves rén üsző.

nuj posztó, *nujung* posztós. — C. *nuj*, V. *nuj*.

nuh-ta pedzeni (a' halról), vágni (a' madárról).

C. *noh-ta* vágni, elkapni (a' madárról); Kv. *nahv-uhv* ebben: *toulen ujt johtem tavame nahvsanel a' szárnyasok jövént azt elkapdásák*. Mát. 13, 4.

nuža (or.) szükség. *nen torim azen usl, mujsir nuža tajleta ti* mennyei atyátok tudja, miféle szükségtek van. 6, 8. — *nen turum azen usl nen aradtel nužalan olinpela ti* mennyei atyátok tud a' ti minden szükségeitekről. 6, 32. — *nužaing* szegényes, *nužaš* szegényül.

nur harag. *lamba hojen ning ohtija nur tajl* felebarátod el-fened haragot tart. 5, 23. — *nuršpsa* bosszúság, *nuršpsaing* bosszús.

nuring haragos, gonosz. *nuring ho* ellenség. *imaša soraja ning nuring hojen panna* egyezkedjél ki előbb te ellenségeddel. 5, 25.

nuring voj gonosz állat, kígyó. *nuring voj elta tšimodet kigyó* fajzatjai. 3, 7.

nurd-ta boszúlni. *nurtš-ta* büvölni.

nur vékony botocska, a' melyre halat szúrnak, hogy meg-fagyjon; *asveša nur* gyertyatartó. L. *nor*.

nur, *nor* 1) gyűrű, abroncs; *nuring* gyűrűs, abroncsos, *nuring put* katlan. *laket ohtina ulta nurt kerđta* kereket megvasalni. 2) tengely.

V. *nur* gyűrű, *tule nur* újj gyűrűje, *nuring* gyűrűs.

nubit, *nibit* életkor, tartósság, örökké valóság. *nubtem, nubten*, *nubtel* országom stb.

turum nubit mennyország. *at jogodl ning turum nubten jöj-jön te mennyországod*. 6, 10.

turum nubta an lonhleta a' mennyországba nem mentek be. 5. 20.

nubting tartós, örökké való. *i nubting* egy koru; *nubitla* nem tartós.

Kv. *nuv* nagyság.

num fel; *num hot* felház; *num holejt* délkelet, *num kevi* dél-nyugat; *num tuj* felső tö, csúcs, *num pelak* déli oldal, *num taga* felső hely, oltár, *num vot* felszél, déli szél; *rep num* hegy felseje, háta. *numin* fent, *numilta* felülről.

numbi felé, felső, felette. *numbi ševinga jis* felette csendessé lett. 8, 26. — *hun nen veskatén numbija an pidl* ha a' ti igazságtok felsőbbé nem lesz. 5, 20. — *unitijilta ho untata hojel nambija an ull, levü lu jorel numbija an ull* a' tanítvány a' tanítójánál nem feljebb való, a' szolgál ő uránál nem feljebb való. 10, 24.

C. *num*, *nom* fel, *num vot* felszél, déli szél, *numen*, *nomen* fenn. Kv. *num*, V. *num*, *numen*, *numel* fel, fenn, felől, *numi* felső.

N.

nah-ta nevetni. *nahset lu ohtel* nevettek ő rajta. 9, 24.

nahim nevetve, *nahming* nevetséges.

nahipsa kijátszás, megcsalás. *kazalas nahipsa lu ohtina mudra jah elta* látá a' maga kijátszását a' bölcsek által. 2, 16.

nahal-ta és *nahil-ta* gúnyolni, kaczagni.

nahmilti-ta gúnyolni, *nahmiltipsa* gúnyolás.

C. *nah*, *náh* nevetés.

nahsim kopoltyú, l. *nohsim*.

C. *nahsem*, *nanssem*; V. *nahsem*.

náli kanál, *nalina jansta* kanalozni, kanállal inni.

C. *nala*, V. *nali*, *nalujem* kanalozok.

nálim nyelv, *tut nálim* láng, *tut nálimna edta* lángot vetni. *nálimla* nyelvetlen, néma, *nálimlaot a'* néma. *nálimlaot potardta pits* a' néma beszélleni kezdé. 9, 33.

nalmap nyelvü, *adim nalmap* rossz nyelvü, *joura nalmap* görbe nyelvü, dadogó.

C. *nadam*, *nadem* nyelv. Kv. *nilm*; V. *nelm*, *nilm*.

nañ kenyér. *jasta, tam kevet naña at versalet* mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *nañ mung* kenyérünk. 6, 11.

nañ verta ho kenyérsütő; *tuting nañ* lángon sült kenyér, lángos; *maving n.* mézes kalács; *put padi n.* lepény; *torim nañet* kenyér az úr vacsoránál.

nañing kenyeres.

C. *nañ*, Kv. *nañ*, V. *nañ*.

ñar nedves, nyír. C. *horom* mocsár, V. *ñar*, *när* vad vize föld, *näreng* nyirkos.

ñar kopasz, csupasz, lásd *nar*; *ñar-uh*, *ñar og* kopasz fej, *ñar kurba* mezítláb.

ñar-tá, *ñar-ta* kopaszodni, *ñar oga jita* kopaszfejüvé lenni, *ñar longülta* lemeztelenedni.

natipsa vigyázat, *natipsaing* vigyázó, előrelátó.

natá-ta kimélni, szabadúlni, könnyörülni. *ojanget madet hanneho nátsalet*, *si jukana tiel nátsala* boldogok, a' kik a' felebaráton könnyörülnek, azért rajtok is könnyörülnek. 5, 7.

natšing könnyü, *natšingašik* könnyebbé. *Sodom pa Gomor vožeta si vož kiñza nátsingašik jil* Sodom és Gomorra városoknak e' városnál könnyebbé lesz. 10, 15.

C. *nod-ta*, Kv. *not-uhv* segíteni, lásd *nod-ta*.

navir hab, tajték; *navirna edta* habozni, tajtékezni.

navirsa-ta habozni, tajtékozni.

C. *náver*, *néver* tajték.

navirem gyermek. *purijat navirem olinpela* tudakozzatok a' gyermek felül. 2, 8. — *hoda navirem us a' hol a' gyermek volt.*

ho navirem férfi gyermek. kítas velta ho naviremet küldte megölni a' férfi gyermekeket. 2, 16.

aj navirem pora gyermekkor; *navirem tajta* szülni, *navirem verta* nemzeni; — *naviremëng* méhben viselő.

C. *naurem*, *néurem* ifjú, fiatal, *aj naurem* gyermek. Kv. *naur* fiatal, csikó; V. *naurem* gyermek.

navriji-ta 1) megbeszélni, alkudozni; *navrijijsa* alkuvás. 2) rágalmazni. *nen ojanget, hun nängilan navriji-ta pidlajitan ti* boldogok, ha ti rágalmaztatni fogtok. 5, 11.

navriji-ta-ho rágalmazó; *torim navriji-ta* istent káromolni *navriji-tot* káromló.

navriji-ta megbeszéllgetni.

ńamik puha, lágy; *ńamka* barátságosan.
ńamkamd-ta puhítani, lágyítani. Lásd *ńamik*.

C. *ńamak* gyenge, laza.

ńilim seb, *ńilmńng* sebesült, sebes. I. *ńulim*.

ńóhsim, *ńahsim* kopolytu; *hul ńóhsim* hal kopolytu.

ńoga test, hús; *ńing ńogajen* te tested. 5, 29. — *ńorim ńoga* és *ńala ńoga* halott, holt tetemek; *ńem ńoga* szemhéj, *ńenk ńoga* foghús, ínyhús; *ńoga anpardta hadl* húst tiltó nap, böjtnap; *ńoga leta hadl* húst evő nap, nem böjt nap. *ńogainng* húsos, kövér; *ńogala* sovány, *ńogala ita* v. *pidta* soványodni.

C. *ńoga*, *ńogo* hús. Kv. *ńoul*, *ńovl* hús, test. V. *ńaul* hús.

ńogal-ta, *ńohla-ta* mozdulni; *i pelka ńohlata* félre lépni.

ńogald-ta mozgatni, feléreztetni; *ogna ńogaldta* fejet rázni;

ńogaltipsa mozgatás, felérzés; *ńogaltip* hinta, bölesü.

ńogalsa-ta inogni.

ńogalla-ta, *ńogalli-ta* ide-oda mozogni.

ńogaltma-ta megindulni.

C. *ńogod-ta* mozdulni, inogni, *ńohtim* inogva, *ńogattem* mozgatva, hintáztatva. Kv. *ńov-uhv* indulni, mozogni, *ńoult-ahv* mozgatni.

ńogol alacsony.

ńogol-ta utána menni, nyomozni, üldözni; *ńolta ńogolta* utólérni, üldözni.

Kv. *ńouлтаht-uhv* utána menni, következni. V. *ńaul* nyom, *ńaul-ungve* követni, üldözni, *ńaulkat-ungve* u. a.

ńogos nyuszt.

C. *ńogos*, V. *ńohs* nyuszt.

ńogor-ta, *ńohri-ta* faragni, gyalulni; *ńohrep* faragó kés, gyalu.

ńogord-ta, *ńogard-ta* gyalulni.

C. *ńogrem*, *ńohrem* faragott, gyalult.

ńogom-ta futni.

ńol orr, fok, hegy; *ńiski ńol* madár orr, *ńajput ńol* sárkány. *ńolip* orru, *un ńolip* nagy orru.

C. *ńot*, *ńat* orr. Kv. *ńol*, *ńol-ńam* orr-szem, arcz. V. *ńal* orr, hegy.

ńol nyíl, *kardńi ńol* vashegyü nyíl; *ńolńje* nyílacska, szeg

C. *ńot*, *ńatl* nyíl; V. *ńál*, *ńál ńál* nyíl nyele, *ńál kńer* nyíl vasa

= *kardńi ńol*.

nólijä-ta nyalni, *nólijäpsa* nyalás.

nólid-ta nyalni; *nólitä-ta* nyaldosni.

C. *nádl-ta* és *nádaj-ta*; az utóbbi reflexiv alak.

nól-ta hámozni? hámlani? — *nólta kev* malom kő.

nóld-ta, *nólta-ta* őrleni; *nólitäta* örlegetni, *nólitäpsa* őrlés.

nóltsä-ta szét őrlődni.

nólim-ta, *nólimä-ta* szórt eresztetni, vedleni.

C. *nótem* fosztott; V. *núj-ungve* nyúzni, (lappul: *nuollat*, *nuollet* vetkezni.

nónmild-ta nevelni, *nónmiltäpsa* nevelés.

nóngil geny, *nongling* genyes, *nongl äpsa* genyedés.

nongülsäta genyesedni.

nózi-ta kenni, *nózi äpsa* kenés.

nóziä-ta kenni. *näng ogen nóziä* te fejedet kend meg. 6, 17.

— *sel vohna* (*novi vohna*) *nóziäta* megezüstözni; *nózi äpsa* kenés.

nózi äpsa meghintés; *värna nózi äpsa* vérrel meghintése az áldozati állatnak. V. ö. *nózi-ta*.

nórsi paj bokor, cserje.

nórd-ta nyomni, sajtolni, *nórdta jug* széna nyomó fa; *nórd äpsa* lenyomás.

nórd äli-ta nyomogatni; *nórd äli äpsa* nyomogatás.

C. *nórd-ta*, *nórod-ta* nyomni.

nód-ta, *nóti-ta* segíteni, reményleni, hozzá tenni. *lap nódtä* előre lépni; *nóti äpsa* segítés, reménylés, előre lépés, hozzáadás.

nóti äli-ta segítgetni. V. ö. *núti äpsa* és *najtsäta*.

C. *nód-ta*, Kv. *nót-uhv* segíteni.

nómän, *nomnäng* kényes, gyengéd

nomänli-ta kényesztetni, puhítani.

núki bőr; *núki antip* bőr öv. *antiptijälsas núki antipna* övedzik vala bőr övvel 3, 4. — *nükäng* bőrös.

Jegyzet. Finnben *nahka*, esztben *nahk*. *Nogata* egy régi orosz pénz, a' hajdani eszteknél is *nagata*.

núgol-ta, *núhli-ta* üldözni, *jolta-núhliäta*; *núhli äpsa* üldözés.

núgod-ta hajtani. V. o. *núgol-ta*.

núgum-ta és *núgomta* felelni; (*núgumim*), *núgamman* felelvén. *sotník jogos' núgamman luela jastas* a' százados visszafelelvén, monda neki. 8, 8.

ňuhma-ta felelni. *Isus sit ohtija ňuhmas luela* Jézus arra felele neki. 3, 15.

ňugmili-ta leányt kérni, *ňugmiliþsa* leánykérés.

ňul ebben *ňul-velþsa* sebütés, verekedés.

ňulim seb, *ňulmïng* sebes, sebesült, *ňulnïnga verta* sebesíteni. *ňulimd-ta* és *ňulmïld-ta* sebzeni.

C. *ňulem* seb; de van *ňut-ved-ta* is, verekedni, mi azonos a' *ňul-vel-ta-vel*; V. *ňulem*, *ňulm*, (V. *Peim*. *ňali* seb), *ňulmïng* sebes, sebzett.

ňuld-ta reáeskünni, átkozni. *volla al ňulta* soha ne esküdjél. 6, 34.

rohpa ňultot hamis esküvő.

ňultþsa eskü, esküvés. *ňultþsajen pasagat al vera, no sidi vera, hodi ňultsen torim jezalt* esküdet mássá ne tedd, hanem úgy tegyél, a' mint megesküdtél isten előtt. 5, 33. — *ňultþsa elta manta* esküt törni.

ňultsa-ta esküözni, összeesküdni. Kv. *ňul* eskü, *ňul aš* eskü, *ňul-uhv* és *ňult-uhv* eskünni.

ňurim mocsár, *ňurmïng* mocsáros.

C. *ňorom*.

ňurša-ta lesütni, *il ňurša-ta* (szemet) lesütni.

ňuvel-ta verekedni; *ňuvelta ho* verekedő. Lásd: *ňul-velþsa* (*ňul-vel-ta*).

ňumir kerek, *ňumir podalije* kerek csomócska, golyócska.

ňumiroť kerek valami; *ňumiroťije* kerekecske. Lásd: *ňumir*.

Š.

sajk, *sajt* józan, éber, eszes.

sajkal-ta ébredni, józanodni.

sajkad-ta, *sajgad-ta* felkölteni, ébresztteni, vidítani.

sajgim-ta ébredni.

C. *sáu*, *sáven* éber, V. *sajk*, *sajkal*-, *sajkel-ŋngve* ébredni; *sajket-ungve* ébresztteni, *sajhtál* (*sajktál*) bolond.

sajla-ta védelmezni, *sajlapsa* védelmezés. V. *saj* csendes?

sajna (or.) megett.

sajt, *sajk* józan, éber, derült, vig. V. *sajt* és *sajk*. Kv. *sajt* eszmélet, ész.

sajt, *sajüt* szerint = *sagat*.

sajma kölcsön, *sajmaja mata* kölcsön adni, *sajmaja vita* kölcsön venni.

sajmata kölcsönözni; *sajmapsa* kölcsönzés.

Kv. *saj* ajándék?

sak gyöngy. Kv. *sak* gyöngy; V. *säk* serét.

sakar (or.) ezukor.

saklat (or.) zálog. *saklada ponta* zálogba vetni, *saklat vita* zálogot venni.

sah csuklyás bőr ruha, mind férfinak, mind nőnek; *langista saj* ágytakaró; *sah-kusgnen* ruházat.

C. *sah*; V. *sau* bőr.

sahsi kövérség, *sahsing* és *sahsang* kövér.

C. *sahse* kövérség, faggyú, *mit-sahse*, *mäs-sahse* vaj (tehen zsír); *sahseng* kövér. P. v. *saj-vuaj* = vaj.

sagat 1) szerint, ként. *pora sagat, mada mulra jah elta purijs* az idő szerint, mellyet a' bölcsektül megtudott. 2, 16. — *torim jastipsa sagat* isten mondása szerint. — *hodi sagat* miként.

2) ért. *kad sisiki tünisalet i aj sel roh sagat* két veréb vétetik egy kis ezüst pénzen. 10, 29.

3) kor. *Habilej sáras lep soštal sagat lu kažalas a'* Galileai tengerpartján mentekor látá ő. 4, 18. — *kad semla lu jubina jitel sagat uriset* két vak ő utána jöttekor kiálta. 9, 27.

jolta sagat után, toltta sagat onnan, jilta sagat alatt, alá stb. hun Isus toltta sagat jis midőn Jézus onnan jött. 9, 27. — *tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas* onnan távolabb esvén-kor látá. 4, 21. — *jolta sagat šužemimna* utána lépvén. 9, 20. — *hoda lolimta jah jilta sagat hürman longtjilet a'* hol a' tolvajok aláásván bémennék. 6, 19.

izagat (*i-sagat* egyként, egyszerint) mind, lásd *izagat*.

pa-sagat másszerint, más. *pasagat verta* másszerint tenni, megváltoztatni. *ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta* én nem megváltoztatni, hanem teljesíteni jöttem azokat. 5, 17.

C. *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

sajüt (annyi mint *sagat*) miatt. *hoj kadna manl lu imel panna*

anta pa ho panna krek vermel sajít a' ki elválik feleségétől nem más férfival bűn tevése miatt. 5, 32.

sagilti, ebben: *sagilti paj* bokor, csalit.

V. *sau* p. o. *iu sau* fa sűrűje, *ñir sau* bokor, vessző bokor.

san fa gomba. C. *sána*, *saneh* nyírfa gomba.

sanhra prézmés, posztóból és bőrből.

sar szóró (lapát). *sar lu jozelna* szóró lapát ő kezében. 3, 12.
— *nan omüdta sar* süttö lapát; *kardi sar* ásó.

sar de. *maj-pori ohtina ultodet tistalet muj, muj moža li pilna veng-ho?* *sar jogodlet hadlet stb.* a' lakadalomban levők búsúlnak-e, míg velek a' vőlegény? de jönnek napok. 9, 15.

saran szirjän, V. *särän*, *süreng*.

A' szirjännek az éjszaki Ural és Ob tartományainak kereskedőji hajdanban, sőt az újabb időben is; azért a' vogulok és osztjákok a' külföldit *saran*-nak nevezik. Így a' lazacz az osztjákoknál *särän hul* (szirjän hal), mert a' lazacz kerüli az Obot, azt tehát a' szirjän folyókból, Pecsorából, Dvinából, lehet csak kapni; — *saran ong* szirjän szurok, bizonyosan finomabb szurok, mint a' bel-földi. A' voguloknál is *särän äni* szirjän edény, mi *jangetim äni* (fazekas keréken csinált edény); *särän káp* szirjän sajka; *särän tulilp* szirjän tréfa.

saras, *saras* tenger; *halim saras* holt tenger.

sastrak (or.) reggeli; *sastrakajdta* reggelizni.

sadis-ta kötni, foltozni. *sojpa sadista inüp* háló foltozó tü. — C. *sadem* folt.

sabil nyak.

hateng sabil (hattyunyak), egy 10—12 rézhúru zeneszerszám, hattyú nyakkal.

sabläng, sapläng nyakas.

C. *sâbet, sâpet* nyak; V. *sip* nyak, *sip-lu* nyakszirt.

savep erkölcsü, szokásu, *adim savep* rossz természetü; lásd: *sovi* szokás.

V. *sau* nóta, melódia, különösen: *ëri sau* az ének nótája; *tan sau* zenedarab.

savina szarka. C. *seuh, säuneng*.

sam szív. *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* az az ember avval a' nővel ő szívében bünt tett. 5, 28. — *namik sam* lágy szív *jim sam* irgalom; *jug sam* fa-bél, *aj sam* gyávaság.

sam̄ng szíves, *sam̄nga tajta* szeretni. *azel mola ankel ma num-bija sam̄nga tajtot manema an loll* az atyját vagy anyját én nálamnál jobban szerető, nem méltó reám. 10, 37. — *sam̄nga verta* bátorítani.

vina pela sam̄ng borszerető.

sampa szívű; *leb̄it sampa* könnyelmű, *namik sampa* lágy szívű; *aj sampa* gyáva.

samipsa hajlandóság.

samaša-ta szívesen tenni; *samašapsa* kedv, hajlandóság.

C. *sem*; Kv. *šim*, V. *sim* szív.

sami rozsda, penész. *hoda n̄ink vojna pa sam̄na volla verla* a' hol a' nyü (moly) és rozsda által semmivé tétetik. 6, 19.

sami-ji-ta rozsdásodni; *sami-ĵim* rozsdásodott.

Kv. *simil* rozsda. Mát. 6, 19. V. *sim*, *simel*.

se az, l. *si*; *sega* azután, arra, *selta* onnan.

sej homok. *madot lu hotel om̄its sej oht̄ina* a' ki ő házát homokra ültette. — *sej hul* karsu ponty (elritze).

sej̄ng homokos.

V. *sej* homok.

segi-ta ringani, lógni; *segip* hinta, bölcső.

segiša-ta ringatózni.

sela, *sela* puskapor, *selaing* puskaporos.

C. *sita*, *sitla* puskapor.

sel fehér, *sel voh* ezüst. *panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh* vele (magatokkal) ne vegyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt. 10, 9.

selta onnan (*tolta, jolta*), lásd *se, sega. sit* hoza ulat *selta edtan* moza annál legyetek onnan kimenéstekig. 10, 11.

selu jajgatás, *selipsa* zokogás. *si Ramna sasl hollipsa i selipsa pa šenk numbi selu* szó hallik Rámában, sírás és zokogás és nagyon hangos jajgatás. 2, 18.

selema-ta sírni kezdeni, vinyogni.

C. *tel-ta* sírni.

selid-ta és *selta-ta* vetni, dobni.

selitand-ta vetődni, magát vetni.

selma-ta vetni, dobni.

sen, *seneg* serke.

C. *sēna*, *sennh*.

seni (or.) előház, pitvar, szin.

Kv. sen. Mát. 17, 4.

senis pondró, nyü; *senis-hir* nyüfészek (madensack).

senid-*ta* becsülni, árát meghatározni.

senitipsa becsülés.

senk-*ta* verni, kopogni. *li pojksata hotlalna ningilan senkta pidlet* ő imádkozó házaikban fognak benneteket verni. 10, 17. — *ova senkat, i ningilana puslet* az ajtón kopogjatok, 's nyitnak nektek. 7, 7.

nambra senkta porrá törni, *ra ija* s. összetörni, *seš pungil* s. pofon ütni, *još padina* s. tapsolni, *roh* s. pénzt verni, *lankir* s. vállat ütni, *jun kuretna* s. kirúgni, hátulsó lábakkal ütni; — *senkep* ütő, *senkipsa* ütés.

senkil-*ta* és *senkili*-*ta* ütögetni; *jega senkili*-*ta* összeverni.

senkand-*ta* csapni, megcsapni, *senkandt* csapó; *senkantipsa* csata.

senkanša-*ta* verődni, verekedni, *senkanšata ho* verekedő; *pungla senkanšata* elvergődni, szabadúlni.

C. *sengem*, *senkim* ütve.

senis, ezekben: *sagolet senis*, *handi* s., *iorsi* s. nádfélék.

ser négy élű gerenda; *ulti ser* általgerenda; *ovi ser* ajtó fél, küszöb.

C. *serak* fal, V. *sir* rúd, szarú fa.

sera talán ugyanaz, mi *ser*; *seraing lup* kormánylapát. V. ö. *sar* lapát.

serasla-*ta* alkudozni, kereskedni; *seraslipsa* kereskedés.

seri-*ta* égni; *serim* égés, égve; *serijipsa* égés, *sam serijipsa* szív-égés, bú, szomorkodás.

seri-*ta* gyakran égni.

serid-*ta* égetni.

V. *šar-ungve* égni, főlni, *šarum nuul* tűznél sült hal; *šarit-ungve* égetni; — *šer-ungve* is égni.

serim-*ta* csudálkozni, kétségbeesni, ijedni.

serinlem csudálkozom; *serimim* csudálkozás, csudálkozva. *noh serinman* fel, elcsudálkozván. *jah noh serinman potarset a'* nép elcsudálkozván monda. 8, 2.

serimta-*ta*, *serim*-*ta* csudálkozni, ijedni. *sit hulimna Isus serimtas* ezt hallván csudálkozék Jézus. 8, 10. — *serimtipsa* csudálkozás.

serkema-ta csikorogni.

serkemapsa fogcsikorogás.

serd-ta és *serta-ta* bővölni, jósolni; *serdta ho* bővölő, jós.

serüli-ta bővölgetni, babonázni, *serülipša* babonázás. Lásd: *kel-ta*, mi obdorszki osztják, *serd-ta* berezovi osztják.

serma *pä'd-ta* (tűzzel) kiirtani, elpusztítani, lásd *serü-ta*, *serim* égni, égés.

sermat kantár, fék; *sermat-kol* gyeplő.

V. *šermüt* a' ló kantára.

ses ebben: *kardī ses* vas tör, rókafogó vas.

C. *sese*-csapda a' vad fogására.

ses tisztelet. C. *teštem* rendezett.

seďa ott. *seďa nonümalen* ott megemlékezel. 5, 23. — *seďa adim vür manšpsana imi* ott rossz vérfolyásban (való) asszony. 9, 20. — Lásd: *se*, *seďa*, *selta*.

sep (tör.) zseb; *sepüng* a' kinek zsebe van. V. *šep*, *šäp*.

sevi szövet, fonadék, hajfonadék; *sevi kel* szalag a' fonadéokban.

sevi-ta fonni; *kel sevitä ho* kötélverő; *sevišpa* szövés, fonás.

sevili-ta fonogatni.

C. *seu* fonat, *sevem*, *sevgem* fonott; Kv. *sagem* fonott, *sag-uhv* fonni; V. *säg-ungve* szöni, fonni.

sevis a' sajkának hátulja, *sevis lup* kormányzó lapát, *sevis olagun* hóza u. a.

C. *sêves* sajka fara.

sevir-ta vágni; *sevirä* vágatik. *jil sevirä pa tuta jutla* elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *jug sevirä pa tuta judla* a' fa elvágatik és tűzbe vettetik. 7, 14.

sevirand-ta vágni és vágó. *sevirandta keži* vágó kés, kard. *ma jogotsem sevirandta keži tuta* én jöttem kardot hozni. 10, 34.

pum sevirä füvet kaszálni, *tut-jug sevirä ho* tűzi fa vágó; *sevirä kardī* kasza; *seviršpa* vágás, vigályítás.

sevirma-ta vágni kezdeni.

sem szem, *jink sem* víz csepp, *sugom sem*, *pun sem* háló szem; *hulim sem* három szem a' kártyában, *nogor sem* dió, mogyoró; *lant sem* gabona szem, *lant isim sem* korpa, *isim semet* polyva, talán inkább liszt-szemek; *sem utsüng* jelen való, személyes; *alim* (?) *nañ sem* kenyér morzsa; — *semat* szem előtt, előtt, *torim semat* isten

előtt; *hur'jat nen jim veren v'rtá hojet sem it* őrizkedjétek a' ti jó tetteket tenni az emberek előtt. 6, 1. — *lep semna vantot* rövidlátó.

sema pidt i szembe esni, születni. Isus sema pits Jézus született. — *jilba sema pitim h in* új született király. 2, 2. — *sema pitim mû* születés helye.

lu lant sem pa' lta havel s'istaml ő gabona-cséplő szerűjét tisztítja. 3, 12.

sem pelak félszemű, *semije* szemecske; *seming* szemes; *i seming* egy szemű; *sempa* szemű, *i sempa* egy szemű, *joura sempa* kancsal szemű; — *novi seming lant* fejérszemes szalma = sáska. — *lu levipazel us novi seming lant pa har voj mav'i* ő étele volt sáska és pusztai állatnak méze. 3, 4.

semla (több. *semlet*) szemetlén, vak. *kad semla uv'iset* két vak üvöltött. 9, 27. — *sir'sna šuzemaset lu hoža si semlet* akkor közeledének ő hozzá a' vakok. 9, 28.

C. *sēm*, Kv. *šam*, V. *sem*.

seman *hadl tilis* septemberhó.

si (or. *se*) ím. *si, evi undrelna vil* íme, egy leány méhében visel. 6, 23.

si, (*sit*) ez, az. *Isus Hristos t'ipsa si horasna us J. Kr.* születése e' módon volt. 1, 18. — *ma si én* az (vagyok), magam.

si arat annyi, *si unat* olly nagy, *si huvat* olly hosszú, *si kem* annyi, *si kem ara* annál több, *si kut* a' közben, majd; *si vorna* azért, *si vonda* addig.

si-miš ollyan. *ull muj nen kutenna simiš ho* van-e ti köztetek ollyan ember? 7, 9. — *hoda nen simiš jeming tažen ull, toda i nen samen ulta pidl* a' hol a' ti ollyan szent kincsetek van, ott a' ti szívetek is fog lenni. 6, 21.

si mort annyi, annyira. *senk un votas, si mort hop humbetna temta pidsa* igen nagyon elszelesedett (nagy szél támadt), úgy hogy a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24.

sit (*si*) az. *sit izagat mijišal* az mind megadatik. 6, 33. — *sit hulman Irod nomišna lillas* azt hallván Heródes, elméjében megháborodék. 2, 3. — *ojanget sidet, madot lilel sagat koňara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

sidi úgy; *sidi-ke* tehát. *sidi aradtel rudet* így minden nemzet-ségek. 1, 17. — *Osip veis sidi, lod'i terim lev'i pardis* József tön úgy, a' mint az Isten követe parancsolta. 1, 24.

sī és *sij* szó, hang, hír, dicsőség; *siem, sien siel* hírem stb.

si Ramna šasl szó hallik Rámában. 2, 18. — *si mans sit olinpela izagat si mû lakka* híre ment a' felől mind az országban. 9, 26. — *než i Solomon han izagat ulta sielna ulmen sidī an lungtlijs* még Salomon király is minden való dicsőségében levén, így nem öltözködött. 6, 29.

paš-sij hallás; *tur sij* emberi hang; *sij eslta* híre terjedni; *sij verta* lármázni; *sijjng* hangos; *i tur sijjnga* egyhangulag.

sijla hangtalan, siket, *tur sijla-ita* elrekedni, *tur sijla-jum* elrekedt.

silaš csendesen, hallgatva; *silaš jita* elhallgatni.

sijald-ta és *sijalti-ta* híresztelni, hirdetni, dicsérni. *lu olinpela sijaldta an litman* ő felőle híresztelni nem akarván. 1, 19. — *li at sijallet nen torim azen sit vorna* ők hogy dicsérjék azért a' ti isten atyátokat. 5, 16. — *li etmelna sijalset lu olinpela si mû lovatna* ők kimenvén híreszteltek a' felül azon föld környékein. 9, 31. — *sijaltipsa* híresztelés.

sijas-ta hangzani, lármázni.

sijema-ta megszólalni.

similtata, sijmiltata hirdetni, prédikálni. *similtata pits tal Judej mana* prédikálni kezde a pusztá Judeai földön. 3, 1. — *holiš jogodleta similtat jastaman: turum nubit vanamas a' hová juttok, hirdessétek mondván: a' mennyország elközeledett.* 10, 7. — *sijmiltipsa* hirdetés.

similtipsa dicsőség. *ning hoža ull turum nubit i veī i similtipsa nubit huvat, jena* nálad van a' mennyország és hatalom és dicsőség örökké amen. 6, 13.

C. *sej* szó, hang; Kv. *suj*, V. *sij*, *suj*.

sij-*ta* rothadni, genyessedni.

sijim rothadt, *sijipsa* rothadás, genyedség; *sijlita* savanyodni, rothadni.

V. *sāj* genyedség, *sājt-ungve* rothadni.

sijis sas, *sijising* sasos.

C. *sives* halászó sas (fischadler).

sijj-*ta* fordúlni, *sijjpsa* fordulás.

sijj'-*ta* forogni.

sijisa-ta fordúlni.

sijit tapló. C. *čiget*, *čiget*.

sik vastag jég.

sikijak fecske. C. *čegajem*.

sih ezekben: *sih velta* agyon ütni, *sih joudta* agyon löni, *sih evidta* agyon vágni. Lásd: *sah*.

sil szél; *mú sil* föld széle, part; *lit sil* új széle, karkötő. *hanimtas lu sahlal sil hoza* érinte ő ruhájának széléhez.

siling széles, és szélen való.

siltiti-ta felfejteni, felvágni, *siltitilipsa* felfejtés.

V. *sil* szél, oldal.

silovat (or.) bűn. *silovat jim verta* magát kimenteni; *silovat jim veripsa* kimentés; *silovat jim vohta* u. a.

sing jug szilfa; *tos juh* is.

singim hegy, *singming* hegyes.

V. *šank* görbeség, *šangung* púpos.

sis félbeszakadás, köz; *si sis* az alatt, a' közben, *sis ohtija* arra, a' közre; *sizing* ebben: *van sizing* rövid tartásu.

V. *sis*, *ti sis* az alatt, *tal sis* tél alatt, tél közben.

siski veréb. *kad siski tünisalet i aj voh sagat* két veréb megvétetik egy kis pénzért. 10, 29.

arnalim siski pacsirta; *hot langil siski* ház fedelén lakó veréb; *hongra siski* rigó.

C. *tant šeska* veréb.

sistep vakaró kés.

sistam tiszta; *langalem*, *sistama juva* akarom, tisztává légy. 8, 3.

sistam samba tiszta szívü, *sistam sambot a'* tiszta szívü. *ojanget sistam sambodet* boldogok a' tiszta szívüek. 5, 8.

sistamla tisztátalan.

sistama-ta tisztulni.

sistam-ta u. a. és tisztítani. *lu el'a pernaja longiltijiset* Ordan joganna *li* kreklal *sistamman* ő töle megkeresztelkedtek a' Jordan folyóban, bűneiket tisztítván (megbánván). 3, 6. — *lu lant sem paiddta harel sistaml* ő gabonaszem csépelő szerűjét megtisztítja. 3, 12.

sistamd-ta tisztítani. *hiningodet sistamtat* bélpoklosokat tisztít-satok. 10, 8. — *sistamtep* tisztító; *penk sistamtep* fog tisztító.

sistamti-ji-ta tisztulni. — *lu izi kurimna sistamti-ji-s* muž elta ő azon pillanatban megtisztult betegségétül. 8, 3.

sis'al-ta tisztulni.

Kv. *lišt-uhv* tisztítani, *lištilaht-uhv* tisztulni.

A' Kv. tanúság szerint *sist* (*lišt*) igetöt kell fölvenni, mellynek származéka *sistep*, *sistam*. Azt a' töt lehet-e az orosz *чистъ*-tel összekapcsolni, a' mibül lesz *чиститъ* tisztítani, *чистый* tiszta stb. nem tudom. A' szirjänben *söstöm* tiszta (*šudaoš söstöm šölömajas* = *ojanget sistam sambodet*. Máté 5, 8.), azonos az osztják *sistam*-mal. A' permiben is *söstöm* = *sistam* tiszta, *söstömt-në* és *söstöml'ni* = *sistamd-ta* tisztítani. Viszontag a' votjákban *šuza-në*, *šuža-në* tisztítani, mellynek töjében nincs meg az *m* képző. Ezeket összefoglalva, a' szók töje gyanánt *sist*, *lišt*, *šuz* tűnik elő; 's ez, a' magyar *tiszt-a* szóval együtt az orosz-szláv *чист-*, *čist-*-ből való-e? némi kérdés. De az bizonyosabbnak látszik, hogy az osztják, szirjän, permi *sistam*, *söstöm*, nem így taglalható: *sīs*, *sös* (piszok?) és *tön*, *tam* (fosztó = talan), minélfogva a' szó szirjän-permi kölesönvét volna az osztjákban. Ez ellen tanúskodik a' Kv. *lišt* meg a' votják *šuza*, *šuža*. — A' finn *siisti*, decens is ide tartozik.

sir féle, törvény, rend, *pa-sir* másféle, más; *i sirna* közönségesen; *ar-sir* sokféle, sok. *lu hoža tuttasa aradtel mužingodet arsir mužetna* ő hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben. 4, 24. — *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2, 12.

sud-sir itélet, *pantipsa sudsir* törvény, parancs; *seda nemmolti sir antom* ott nincs rend; *hanneho sir an tajtot* emberi törvényt nem tartó, embertelen.

sirla törvénytelen, rendetlen.

Kv. *sir* féle, példa; *šav sir* sok példa. Mát. 13, 3. — *ne-sir* millyen, *mat-sir* miféle, *šav-sir* sokféle. — V. *sir* = *ur* mód, kép; szer, féle.

sira egy éves rén.

siram falat, darab.

V. *sirem* szelet, *nañ sirem* kenyér szelet; *sir-ungve* vágni.

siri előbb. *siri antom hun t'n juga v'ltta pitsangen* előbb hogysen ök (ketten) együtt élni kezdtetek. 1, 18. — *siri imasa si ho panna* előbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *sirija clöre*, *sirija edta* megelőzni.

C. *sira*, *sire* előbb; *sâr* előbb; V. *sâr* el, *sârt* első.

sirinda darázs, *sirindu tigil* darázs fészek.

V. *sir vuorp* légy.

sirsim szerzet, *sirsim og ho* apát, *sirsim imi*, *sirsim ne* apá-
cza; *sirsim imet og ne* fejedelem asszony.

siršna (*si-irš-na*) akkor. *siršna mudra jah hola pelak elta*
jogotsset akkor a' bölcsek kelet felől jövének. 2, 1.

sit az, lásd *si*.

simis olyan, lásd *si*.

sit kielégített, kövér, *sit moža* elég, jól lakásig; *sita verta*
kielégíteni, jóllakatni.

siting jóllakot, *sitla* éhen.

sita (or.) szita.

simri, *semri* sigér (barsch), *simring* a' hol sok sigér van.

V. *simri*.

sojm 1) hegyi folyó, patak; *ilbi sojm* forrás; *sojm juram*
forrás.

2) vadnak fekvő helye. *sojmüng taga* vadnak fekvő helye.

C. *sâjem*, *sâjem* patak.

sojpp háló, *sojpet* hálók; *sojpp kerü* háló köve, a' melly a' hálót
a' vízbe lehúzza; *sojpp talta kel* háló húzó kötele; *sojpp sogol* deszka,
a' mellyen a' háló a' sajkában fekszik; *sojpp sadista intip* háló-
kötő tü.

sojbü-ta hálózni; *sojbüta jah* halászok; *sojbüta hop* halászó
sajka.

C. *sâjep* háló (netz, reusse).

sous fonott kosár; *souziye* kosárka.

soh, *sog* bőr, bekecs; — haj. *hür soh* bürzsák, *hon soh* has
böre, *mü soh* pázsit, *ñar soh* nyers bőr, *sen soh* a' szinnek takarója,
verim vagy *toultim soh* cserzett bőr; — *soh mü* bőr sapka; *ink soh*
sár; — *pa sohna ulta* más bőrben = magán kívül lenni. — *sogije*
bőröcske, kis haj, héj.

sogüng, *sohüng* bőrös; — *ink sogüng* sáros, *mü sohüng* pázsitos,
sen sohüng szin-takarós.

C. *soh* bőr, haj, héj. V. *sau*. Tehát: *saung mâ* nem »héjas föld,
mint a' víznek ellentéte«, hanem »pázsitos föld.« V. o. *Egy vogul*
Monda. M. Akad. Értes. IV. 1859. a' 386. lapon.

sogol deszka, *sohlet* deszkák (soglet); *hanšta sogol* író tábla,
hulta sogol = *sojpp sogol* deszka, mellyen a' háló fekszik; *šahmat*
sogol sakkozó tábla; *sohlije* táblácska, deszkácska.

C. *sâgat* deszka. V. *sogat*, *soht*.

sogón vég (szün-et), *sogonla* végtelen.

sogon-ta végződni, *an sogontot* véghetetlen; *sohnipsa* vég.

sohnim végződött, szakadt, *sohnema-ta* elszakadni.

sogonša-ta végződni.

sogondta végezni, végező, végzés. *lil sogondta moža veridot sit undlišal* élete végéig tűrő az üdvözül. 10, 22.

sohnipta-ta végezni. *an sohniptaleta Israil vožet lakka kerđta* nem végzitek el Izraél városait megkerülni. 10, 23. — *hun Isus si jazinget sohniptas* midőn Jézus ezen beszédeket elvégezte. 7, 28.

sogopta-ta fizetni, *sogoptipsa* fizetés.

sogoptantŕi-ta lefizetni; *sogoptantŕi-ta* fizetgetni.

sogom czérna. C. *sugom*.

sol (or.) só.

solang sós. *nen mu sol jukana ulleta*; *hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga?* ti a' föld sava gyanánt vagytok; ha a' só ő erejét veszti, akkor mi által teszed azt sóssá? 5, 13.

C. *sat* só.

sol bél, *sol-keľ* hasaló, a' befogott rénnek hasalója.

solild-ta letekerni.

C. *sut*, *sot* bél (darm).

solomat (or.) híg lisztpép, vajjal, vagy zsírral.

soldat (or.) katona, *soldadet* katonák.

sondi-ta zendülni, *sonditot* zendülő, *sonđima-ta* felzendülni, *sonđimapsa*.

songep a' hó-korcsolyázásnál való bot.

sos hölgymenyét. C. *sos* (hermelin).

sos asz; *sosili-ta* aszogatni, aszalni, *sosma-ta* aszni.

sor-ta száradni, *sorim* száradt, száraz, sekély; *sorim lû száradt* hal száalka; *sorim voj* a' kövér halbélből való étel, a' vendég számára; *sorim noga* száradt hús, sonka; *sorim taga* sekély hely.

sorili-ta száradozni.

sorlta-ta szárítani, *sorltipsa* szárítás, *sorltiša-ta* száradozni.

C. *sôr-ta* száradni, *sórom*, *sârem* száraz, *sôrettem* szárított;

V. *sur-ungve* száradni, *surom*, *surem* száraz, kemény, *surt-ungve* szárítok.

sora (or. skoro) hamar.

soraja hamarább; *sorana* előtt. *soraja turum i mu volla manl*

hamarább az ég és föld elmúlik. 5, 18. — *si sorana, hun Isus jink el'a edis* előbb, hogy Jézus a' vízből kijött. 3, 16.

sorim sűrű, l. *sor-ta, sorim*: *sorma-ita* sűrűdni.

V. *sura* sűrű, *suring* u. a.

sorim halál, dögvész, l. *sorm*; *sorma päidta* megölni; *jur ura sorimna pozális* erőszakos halállal halt meg.

sorimla halhatatlan; *hanneho sorimla ullal top torimna evilipsa i jim veret sagat* az ember halhatatlan lesz csak az istenbe való hit és jó tettek által.

C. *sáram* halál; finn. *surma*.

soroh pirosszárnya ponty; *soroh jogodta tilis junius* (pontyhó, a' mikor a' ponty érkezik?)

C. *sárah, sárah* (plötze).

sorni arany. *majlipsa tuset sorni, jeming onk* ajándékot vévén ki, aranyat, szent szurkot. 2, 11.

sorni voh arany pénz. *panna al vijat sorni voh* magatokkal ne vegyetek arany pénzt. 10, 9. — *sorneng* aranyos.

C. *sarnia, sornia*, Kv. *surú*, V. *surni*.

sort csuka. C. *sárt, sôrt*.

sorm halál, lásd: *sorim*; — *sorm ihtija jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

sorming halálos. *sorming ishorna omistodeta novî turum kaltmas* halálos árnyékban ülőknek menyeyi világoosság támadt. 4, 16.

sot száz. C. *sôt, sât*, V. *sât*.

sotnik százados (fél orosz szó).

sotip hüvely, *sotip libija ponta* hüvelybe tenni.

C. *sâtep, sôdop*.

sodom lárma, zenebona. V. ö. *sondi-ta*.

sopas szüleség, eleség.

sopazing bőséges.

sopek, sobek (or.) csizma. *anta sijat sopek*et ne is vigyetek csizmákat; *sopek jon'sata ho* csizmadia. *sopekíng* csizmás.

V. *sapah, sapak*; *sapakíng* csizmás.

sobild-ta, soblald-ta, soplald-ta piszkítani, rondítani.

soplaltiji-ta piszkolni.

soplal-ta locsolni, pacsolni.

sovi szokás, szertartás; *sovi tajta* szokni. Lásd *savap* erkölcsü.

soviland-ta, seviland-ta birkozni, *sovilantipsa* birkozás.

som kéreg, pikkely.

C. *som*, *sam* pikkely; V. *sam*.

su, *sû* bot, *još-su* kézi bot. *anta vĳat još-su* ne is vigyetek kézi botot. 10, 10. — *kardĳ sû* dsida, láncsa.

C. *sava*, *sova*, *seu* bot; Kv. *su*. V. *sû*.

suh, *soh* tok (hal); *aj suh* kis tok.

sugus szár, *kur sugus* lábszár.

sukspi szárral való férfi lábbeli.

sugod-ta, *sogodta* szakítani, tépni, nyöni, gyomlálni.

suhĳpsa szakítás, gyomlálás.

suhĳlĳ-ta szaggatni.

C. *sohem* szakítva, nyöve, gyomlálva. *sagad-ta* szakítani.

sugum czérna, fonal; *sugum pun* = *sogom pun* czérna háló, mindenféle kötött háló; *sugum sem* háló szem.

sugmung, *suhmĳng* fonalas, czérnás.

sul, *sol* bél.

sun nyír héjból való tekenő; *an sun* nyír tál.

sunk halom, domb; *rep sunk* magos domb.

sunkĳe dombocska, *sunkĳng* dombos.

L. *sĳngĳm* hegy.

sung szög, *hot sung* ház szöglete, *ĳol sung* orrlyuk.

sungpa szögletü; *jertĳang sungpa* kilencz szögletü.

C. *sung* (ecke).

sungĳt nyírfa, *sungĳt-vaš* nyírváros = Berezov.

sungĳtĳng; nyires, *sungĳtĳng taga* nyires hely, *sungĳtĳng ur* nyires hegy, domb. Lásd *sumet*.

C. *sümet*, *sugmet* nyírfa; *sümet ele* tĳlis nyír-héj-hó, 3-dik hó, mikor a' nyírben a' nedv megindúl.

sungĳd-ta öltetni, fölvenni, lásd *sumĳd-ta*.

sungĳtlĳ-ta öltözni.

sungĳĳpsa-ta öltöztetni, ékesíteni,

sus ősz, *sus olĳng tĳlis* ősz-elő-hó, september.

susĳng őszös.

• *sus-kurek* valamifele sas; *ho sus kurek* him.

C. *sûs*, *sugus* ősz. V. *tükus*.

sur szár, *još-sur* kéz szára, könyök; *još-sur palatkem* könyök darabnyi. *hoj nen elta pusb enmĳltata lu lucl kuš i još sur palatkem*

ki tí közöletek képes nevelni maga magát akár egy könyök darabnyival? 6, 27.

C. *sur* szár.

sura ebben: *i suraja* egyáltalában.

suralt-ta? *suraltipsa?* *suraltipsala* észrevehetetlen.

sut köszörfű kő.

C. *sút*.

sud (or.) ítélet. *sud verta* ítéletet tenni, ítélni. *sud al verat polis jazingna* ne ítéljetek hamis beszéd által. 6, 1. — *suda vohta* törvénybe idézni.

sud-ho bíró. *nuring hojenna ningen sud-hoja al masajin* ellenséged által a' bírónak ne adassál által. 5, 25. — *sut verta ho* bíró, *sud jah* felsőség, kormány.

sud-sir ítélet-szer, törvény. *sud-sir ita než i hanzijsa pos an manl* a' törvényből csak egy irás-jegy sem megyen el. 5, 18.

sudid-ta ítélni. *muj sudna suditeta, izimis sudna ningilan sudidta pidlajita* a' mi ítélet által ítélték, olyan ítélet által tük fogtok ítéltetni. 7, 2. — *suditipsa* ítélés.

sudar homlok-, haj-ékesség, gyöngyökből és fémből.

suval, *čeval* tüzhely.

C. *čeval* (Ethnogr. 123); V. *šaval* füst csöve, kémény, *šoval pulep* a' kéménynek fedele.

suvet botoeskák a' halak szárítására. Lásd *su bot*.

sumid-ta ruházni, l. *sungid-ta*.

sumtili-ta ruházgatni.

sumtita-ta, sumtipa-ta ruházni, takarni.

sump csekélység, bolondság, ostoba. *hoj jastal: ning sump ho, sit og-suda pidl* a' ki mondja: te ostoba ember, az fő ítéletbe esik. 5, 22; — *sump potardta* haszontalant, hazudságot beszélni; — *ning sump veretna šuksalen* te haszontalanságokkal kínlódol.

sumpa, sumpas haszontalanúl; *sumpa jastata* hebehurgyán beszélteni.

S.

šak sulyok, kalapács; *kardi šak* nagy vas kalapács; *pailla šak* ütő, kovácsoló kalapács.

V. *šák* furkós.

šak voj csóka, szarka, l. *šagil voj*.

šakijak fecske, l. *sikijak*. C. *čégajem* fecske.

šakir fősvény, *šakir ho*; *šakira* fősvényen, *šakira ulta* fősvényen lenni.

C. *teger* fősvény.

šah, l. *šah* mint: *šah eviđta* agyon vágni, leölni; l. *ših*.

šahrema-ta roppanni, *šahremšpa* roppanás.

šahremng ropogós, csikorgós. V. ö. *šarkemata*, *serkemata*.

šagil voj csóka.

šagir legelő, l. *šagir*.

šan kád, véka, köböl; *tut-šan* tüzi szerszámra való zacskó.

V. *šân* tál, iskátulya.

šan a' rén kantára.

šas érzés.

šas-ta érezni, hallani. *uta si šasl tal hur tagana* üvöltő szó hallik a' pusztában. 3, 3. — *ši Ramna šasl* szó hallik Rámában. 2, 18.

šas-kaš verta tréfálni

šazi ezekben: *šazi ho* nagy atya, *šazi ho azi šagat* atyai nagy atya, *šazi ho imi šagat* anyai nagy atya; *pungil šazi ho* mostoha nagy atya, *šazi imi* nagy anya, *pungil šazi ne* mostoha nagy anya.

V. *šáš*, *šas egva* nagy anya.

šaras tenger. *jogots i volta pits šaras honing vošna* ment és lakni kezdett a' tengerpartí városában. 4, 13. — *šaras pela* tenger fele, oldala. 4, 15.

tuting šaras tüzes tenger, gyehenna. *palat lil i el tuting šarasna veltot elta* féljetek a' lelket és testet a' gyehennában ölkütl. 10, 28. — *šaras loh* tenger öböl.

C. *sôret*. V. *saris*.

šari-ta szomorú lenni.

šarkan evet v. hölgymenyét kelepceze.

šarkema-ta csikorogni; *penkna šarkemata* foggal csikorogni.

V. ö. *šahremata*.

šat ezekben: *šat šazi imi* ős nagy anya, *šat šazi azi* ős nagy atya.

šapok csizma, l. *sopek*; *šapok jondta ho* csizmadia.

šamild-ta bedugni, temetni. *esla manem širi manta i ma azem šamildta* hagy engem előbb menni, 's én atyámat eltemetni. 8, 21.

šamiltipsa temetés.

šamlam kerek, *šamlama verta* kerekíteni.

šeras *ho* verekedő, veszekedő.

šerid-ta, *serid-ta* perzselni. Lásd: *serita* égni.

šos (or.) óra; *tam šos* mindjárt, most.

šoraslapsa alkudozás, l. *serasla-ta* alkudozni.

šoris tenger, l. *šaras*.

šom, *šum* erő; *šom antom* nem lehet, lehetetlen.

šuksema-ta foglalatoskodni, bajlódni.

šuksemapsa foglalatosság, gond.

šugür, *šagür* legelő; *šugür har* herélt ló.

šugos, *šugus* lábikra, láb-czomb.

šulan kézi éléstár.

šulejka palaczk. C. *sulajka* üveg palaczk, tintatartó.

šuli-ta fényleni, *šulipsa* fénylés.

šulema-ta fényesedni, villámlani.

šültim szikra. V. *sultom*, *sultem* szikra.

šulzi *voj* szalonka.

šunkar, *šunkür* púp, *šunkareng* púpos.

šunking dombos, l. *sunk*.

šung bőség, *šunging* bőséges. V. *šuni* boldogság.

šuzi kedves, l. *šazi*.

šuš *kurek* kakas, *ne kurek* jérce.

šur vonal; *sojm šur* patak; *jink eslta šur* esatorna.

šurd-ta barázdálni, vonalozni; *mugoltija surdta* körülvonalozni; *nebek surdta sogol* vonalozó, linealis.

šurtip vas szánkatalp.

šurtipsa vonás. *sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtipsa an manl a'* törvényből csak egy irásjegy vagy egy vonás sem megyen el. 5, 18.

šurtema-ta egy vonást tenni.

šurt (or.) csetvert.

šurt-juh vashegyü bot, a' szánkának egyensúlyban tartására,

l. *šurtöp* és *šur*.

šurtni retek, répa; *vürti šurtni* veres répa.

šurtni libit répa levél.

V. *šortni* répa.

šutnéh (or.?) hajma. C. *sutník* pázsithajma.

šudša-ta szuszogni, magát kifúni.

šum, *som* erő; *šumla* gyenge.

šuma csuklya a' felső ruhán.

šuma hot = *adim hot* rossz sátor.

Š.

šaj (or.) tea, *šaj-put* tea-edény, *šaj-put nól* tea-edény orra.

V. *šaj* tea.

šak nagy (sok?); *šaka* nagyon, *šaka aj* nagyon kicsiny.

Kv. *šak* nagyon. V. *šau* sok.

šak ócskaság?

šakal-ta romlani, veszni.

šakad-ta rontani, vesztetni.

V. *šak* ócska lom.

šak, *šakin-ta* fúladni, *šahnšpa* fuldoklás.

šakinša-ta fúladni, *šahnsšpa* fúladás.

šaknipta-ta és *šakiptata* fojtani, fulasztani.

C. *čaknem* fült; V. *šak-uhv* lélekzeni, *jel šakut-uhv* megfojtani.

šahmat ostábla, sakkozó tábla; *šahmatíng* tarka.

šagam dohány (berez.), l. *šar* (obdorszk.); *šagam talta* dohányt színi.

šal' (or.) irgalom; *šal' certa* irgalmat tenni, irgalmazni, sajnálni. *jah kazalamna šal' vers li metšpsajel pa lakka pozatšpsajel olšpela* a' népet látván megsajnálá ő fáradsága és széllyel szórt-sága miatt. 9, 36.

šalíng szomorú, siralmas, sajnálatos.

šalid-ta szánni, megkönyörülni; *šalitšpa* szánás, könyörület.

šank hő, melegség; *šank-ink* izzadság.

šankim-ta izzadni; *šakmijü-ta* izzadozni, *šankmüti-ta* izzasztani.

C. *čenk* hőség, *čenkmäjem* hevült. V. *sák*, *sáh*, *sang* hőség.

šankan harang, csengettyü; *šankan hot* harang láb, *šankan senkta* csengetni, harangozni.

šankaning csengettyüs.

šansš, *šaš* hát.

šansš-uh térd, térd feje; *šansšuga longta* térdelni. *šansšuh ohtija korijimna luela og ponset* térdre esvén neki fejét hajtának. 2, 11.

C. *čanč*; Kv. *šansš*; V. *sans* térd.

šaš, *šansš* hát, *šašna* hátul, *šaša* hátra, *šaš pela* hátra felé.

lanki šaš egy kacsafaj (evet hátáruul neveztetik-e?).

šaži-ta mutatni; *šažil-ta* mutogatni. *izagat ulla mutel vožet i li tažlal luela šažilal a'* földnek minden való városait és ő gazdagságait mutatja neki. 4, 8.

šažimt-ta egyszer mutatni, fordítani. *hun hoj hadnal ningen jim pelak venž pungelna, šažimta luela kimit venž punglen ha ki üt* téged jobb orczádra, fordítsd neki a' másik orczádat is. 5, 39.

šašltijša-ta látszani, tetszeni. V. o. *šaš*.

šaži lakó, *šaži ho* = *šeži ho* lakos.

šaži-ta lakni? *šažipsa* lakás?

V. *šaše* benszülött.

šar dohány, *šar talta* tobákolni.

šarid-ta sütni; *šaritimot* sült, sütet; *šaritipsa* sütés.

V. *šer*, *šar-ungve*, *šarij-ungve* égni.

šaviji-ta őrzeni, őrző. *ning olinpela lu levilala pardl šavijita ningen te* felőled ő szolgáljainak megparancsolja, őrzeni tégedet. 4, 6. — *madot ma Israil murem šavijil a'* ki én Izrael népemet őrzí. 2, 6. — *lu lu murel šavijil li kreklal elta ő* az ő népét megmenti büneitül. 1, 21. — *mungeu šavija kul' elta* minket szabadíts a' gonosztul. 6, 13.

šavijita ho ör. *sud-hona al masajin turma-hot šavijita hoja* a' bíró által ne adassál által a' tömlöcz-örnek. 5, 25.

šaviša-ta megtartatni, mentetni. *jilip vina ponla jilip horet libija, i šavišal sit i paot új* bor tevődik új tömlőbe, s megtartatik az és a' másik. 9, 17.

šaman bűvész; *šamanipsa* bűvölés.

šeni-ta csengeni.

šenk nagy, nagyon. *siršna Irot han šenk likázás* akkor Heródes király nagyon megharagudott. 2, 16.

šenkla-ta nagygyá lenni, erősödni; *šenklim* felnőtt.

šenkap hirtelen. *šenkap saras óhtina ellas šenk un votas* hirtelen a' tengeren támadt igen nagy szélvész. 8, 24.

šeži lakos, *voš šeži* városi lakos.

šežing lakosu, helybéli, *šežing sud-ho* helyparancsnok.

šešmülta-ta telepíteni.

šešmaža-ta lakni, telepedni. *Nazaret nemba vošna šešmažas* Nazaret nevü városban letelepedett. 2, 23.

šeškan kendő; *šabıl šeškan* nyakkendő; *ńol pusta šeškan* orr-füvő kendő, orr-kendő.

V. *šeškän* kendő.

šep-ta szopni, *návirem šepa onğit* gyermek-szopó, szopóka.

šebüpsa szopás.

šeban bűvölő, *šeban ho* bűvész; *šeban verta* bűvölni; *šeban potret* bűvölő szavak, reáolvasás.

šebanüpsa bűvölés.

V. *šepän* ügyesség; *šepening* okos, tudós.

ševing csendes. *an pardis vota polta, i numbı ševingä jis* eltilta a' szélnek fúni, 's felette csendessé lön. 8, 26.

šij köd. V. *seng, šeng, šenh, šeh* köd, pára.

šik sűrű, *šika* gyakran sűrűen; *šiking* erdő sűrűje.

šik kicsinyítő szó. *kuł šiki* ördög. 4, 10.

mustim-šik-ot a' jó. 10, 11.

natsinga-šik jil könnyörülétesse lesz. 10, 15.

ar-šiki sokacska, sokaság.

šiirt ebben: *šiirt kol* öv.

šil ebben: *jernas šil* ereszték a' hónaljban, pálha az üngben.

šilšimilna lassan.

šingiš a' halász ágya a' sajka elején, *vožim-mal* együtt, hogy ki ne essék.

širšna egyszerre, akkor. L. *siršna*.

širpa közel.

šid-ta elérni, utólérni; *šitili-ta* sietni.

šitaman titkon. *vüsilas šitaman lu pilna kadna manta gon-* dolkodék titkon ő töle elválni. 1, 19.

šitak békességes. *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik

békésen élnek. 5, 9, — *šitaka ulta* hallgatni; *šitaka ulipsa* hallgatás; — *šitak volpas* békesség. *tam hota šitak volpas lidlu e'* háznak békességet kívánunk. 10, 12.

šip part, nyak; *šiping* meredek.

V. *sip* és *šip* nyak, part.

šibat a' hálónak húzó kötele.

šimil kevés. *hodi šimil hojadetna liel uidlajit* millyen kevés ember által találtatnak meg azok. 7, 14.

šimlamd-ta kevesbiteni, *šimlamtipsa* kevesbités.

C. *čimet* kevés.

šojt vessző, rúd. *hulda pun šojt* hosszú rúd, a' mellyre a' hálót kötik.

šojt köböl, kád, *šojt šulp* félköböl.

šour nyúl, *šovrije* nyúlacska; *šouring* nyúlas.

C. *čáver*, *čever* nyúl.

šokaš-ta, *šogaš-ta* szenvedni, túrni.

šogašta ho, *šogašta ne* özvegy ember, özvegy nő.

šokasipsa és *šogas'psa* árvaság, özvegység.

šoga fajd, *novi šoga* fejdér fajd.

šogad-ta szenvedni, l. *šokašta*.

šogari görbén nőtt fa.

šogird-ta feltátani.

šonzind-ta önteni, l. *šožimta*.

šoš kacsza féle, l. *šaš*, *lanki šaš*.

šoz (or. *čas*) idő, óra. *izi šozna* azon órában, iziben.

šoži *taga* lakó hely.

šožd-ta közelíteni. *Halilej šaras lep šoštal sagat a'* galileai tenger partjához közeledése szerint. 4, 18.

šožili-ta menni, járni. *šožilita taga* járó hely. *al julat tining tunen purset šožilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeitek a' disznók járó helyére. 7, 6.

šožim-ta ömleni, szóródni. *izidi an šožimla jilip vina karra hiret libija* akképen nem öntetik új bor ócska tömlőbe. 9, 17.

šožind-ta önteni, szórni, *šožitantsa-ta* ömleni. —

C. *čošmem* szórott, kiömlött. Kv. *šaš-uhv*, *šoš-uhv* omlani.

šožitak szíveség, nyájasság.

šožitaking szíves, nyájas.

šot számolás, *šot verta* számolni.

V. ö. *sot* száz.

šop igaz, igazság, igenesség; *šopa* helyesen, igazán.

šobing igaz, szokott, közönséges.

šoppa, *šobpa* igazságu, *šobpëng* igazságos.

šob, *šop*, *šub* darab, *šopa* darabra; *poter ulți šopa vïta a'* beszédet félbeszakasztani.

šobpa darabu, fél, *šobpëng* darabos, fél, *tïlis šobpëng* félhónap; *mera šobpëng* félmérő.

V. *sup* darab, el, mint: *sub jähtem* elvágok.

šom meredek; *šoma* meredeken, igenest, *si šoma* annak ellenében: *šomaing* meredekes, igenes.

C. *čama* igenest, igenes irányba.

šomši és *šumši* búza; tulajdonképen fűrt-e, vagy gabonafej? mert *šomši reh*, *šumši reh* ribiszke, tengeri szőlő. — *akïdl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' pajtába. 3, 12.

šujla-ta, *šujil*-ta fülni, belefülni. *puris pakit izagat, šujilas jinketna a'* disznónyáj mind beléfűlt a' vízbe. 8, 32.

šujlapta-ta, *šujlipti*-ta fúlasztani, súlyesztani.

šujld-ta terhelni, *šujlipsa* terhelés (*súly?*).

šujd-ta kiönteni, *jinkna šujdta* vízzel megönteni.

šuk, *šok* darab; *šuk nol* serét; *hizim šuk* ízék, maradvány;

šuk-šakëng hitvány, jelentéktelen. V. ö. *šak* ócskaság.

šukëng apró, darabolt.

šukit, ebben: *šukalim šukit* törött; *šukalt*-ta törni, darabra tördelni.

C. *čukadem* = *šukalim* törött.

šuk restség, *šukëng* rest.

šukla-ta rest lenni.

šuk baj, kín, fájdalom, szomorúság; *šug vondta ho* kinszenvedő, mártir.

šugad-ta kizozni, sérteni, megkínlódni. *tï jogotsen pora jël'bina mungeu šugadta* ide jöttél idő előtt minket kizozni. 8, 29. — *navïremna šugadta* gyermekszülésben lenni; *šugatipsa* kínzás, kínlódás.

šugadtot kizozó, sértő. *torïma poiksat ningïlan šugadtodet pa vožadtodet olïnpela* istennek könyörögjete a' benneteket sértők és üldözőkért.

šugaša-ta, šukaš-ta sértődni, szenvedni, kínlódni, aggódni. *levem olal ma hoža hošman i šenk šugašl* szolgám fekszik nálam betegen 's nagyon kínlódik. 8, 6. — *anta elen olinpela al šugašut* se testeitek miatt ne aggódjatok. 6, 25. — *lumidta sah olinpela nomišna šugašleta* öltő ruháért elmében aggódtok. 6, 28.

šugašman aggódván. *hoj nen elta, nomišna šugašman, pušl enmiltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki ti közöletek, elméjében aggódván, nevelheti maga magát akár egy könyöknnyivel? 6, 27.

šuksem-ata aggódni. *nen lilenna al šuksemaš* ti lelkeitekben ne aggódjatok. 6, 25.

šuksing fáradó, aggódó; *šukasipsa* aggás, *nomišna šukasipsa* ugyanaz.

šuh-ta, *šug-ta* sűvölteni; *šugipsa* sűvöltés.

C. *čogom* sűvöltve, fűtyölve.

šulp fél, *šulpa* keresztbe; *šulp veder* fél veder; *lal šulp* fél öl.

šulping fél, feles, *tal šulping* fél éves.

šungas-ta rúgni, kirúgni; *šungipsa* rúgás.

šungansa-ta rúgni.

šungit boldog, boldogult, halott; *šungit ilsi a'* holtat ábrázoló fabáb, *a'* mellyet *a'* nők étetnek.

V. *šuni* boldog, boldogság; *šuniine pättem* boldogságba esem, boldog leszek; *šuniet* boldogság, *ti šunietl olet e'* boldogsággal élnek.

šunla-ta sűlni, fűlni; *šunlpti-ta* sűtni, fűteni, *šund-ta* sűtni.

šuš-ta lépni; *šušem* lépve. *lu hoža šušemelna noh kiltata pitset* ő hozzá lépvén (lépvéjök) föl kezdék kelteni. 8, 25.

šušipsa lépés, menés.

šušili-ta lépegetni; *tij togo šušilita* ide-oda lépegetni, menni.

šušema-ta egyszer lépni. *lu hoža šušemas sotnik* ő hozzá lépe egy százados. 8, 5.

šup, *šop* rész, darab, rongy; *šub jug* darab fa, bot; *jug ankil šup* tuskó, favágó töke.

šum zúgás, zörej.

šumid-ta zúgni, sűgni.

šum-ta savanyodni; *šumim* savanyú, *šumipsa* savanyodás; *šumming* savanyús.

V. *šäu-ngve* savanyodni, *šäum* savanyú, *šäum šäkvit* savanyú tej.

šumil rovás, vágás.

šumild-ta vágni.

C. *čumat* ház rovása (hausgerüst), koporsó; *čumed-ta* ácsolni, *čumdem* ácsolt.

čes, *ses* (or.) tisztelet, *česla* tiszteletlen, becstelen.

žajma (or.) kölcsön, *žajmaja mata* kölcsön adni.

žerebi (or.) sors, *žerebi sagat* sors szerint.

Kv. *šerep*. Mát. 27, 35.

R.

rag-, *rah-ta* érni, illeni, kelleni, jó lenni, rokon lenni, kedves lenni; *rahta* rokon, kedves. *rahta ne pa ho ne mola evi panna ul Jurtija* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne társalkodjál. 5, 27. — *rahtot* a' rokon.

rahlem, *rahlen*, *ragil* érek, érsz, ér; kellek stb. *lu už nem mol-tija an patimda pidl, tob luel kim julmata ragil* az már semmire való nem lesz, azt csak ki kell vetni. 5, 13. — *ragim* rokon.

ragi nyájas, kellő. *hun ragija ulleta nen lugšlan pilna, muj moltas verleta* ha nyájasok vagytok a' ti barátjaitokkal, mi feleltetek? 5, 47.

rahta-ta, *rahti-ta* rokonná, kedvessé tenni. *rahtipsa* rokonság.

rahti rokon, *rahtija versata* rokonná lenni.

ragili-ta közelíteni, hozzá érni; *vana ragilita* közel érni hozzá; *ragilipsa* hozzáérés.

ragild-ta, *ragilti-ta* szeretni, nyugtatni; *lep ragildla* hozzá értetni, illeszteni. *hanne-ho pog an tajl taga, hoda kus ogel lep ragildta* az emberfjának nincs helye, a' hová akár fejét lenyugtassa. 8, 20.

ragilsa-ta belé szeretni; *samna ragilsata* szívbe, azaz belé szeretni; — *ragilsipsa* szeretet.

C. *râgam* ismeretes. V. *rau-ngve* hozzá illeni, rokon lenni, kelletni, *rauilem* illeszttem; *raunu* rokon, *raunut* egy nemzetségbeliek. — Talán a' finn *rakas* = kedves, is ide tartozik.

ranī-ta hengerezni, *ranīpsa* hengerezés.

ranīpsa jug henger.

ranī'i-ta hengerezgetni, *ranījita-ta* hengerezni.

ranīša-ta hemperődzeni.

rat tűzhely; *rat-hiš* hamu; *rat kardī* széntartó medencze.

rabota (or.) munka, robot.

ravi darab? *ravija senkta* széttörni, széttaposni.

ravid-ta csépelni, taposni.

reh bogyó, *reget* bogyók; *vina reh* szőlő. *akīdlet pela anži jug elta vina reh* gyűjtenek-e csipkés fárul szőlőt? 7, 16.

epling reh szagos bogyó, fige. *mola pelping vanži elta epling reget* vagy szurós pázsitru (bojtorjánru) figéket? 7, 16. — *vīrti reh* veres afonya, *pīti reh* fekete afonya, *navi reh* málna, *mū reh* földi eperj, *siski reh* csucsor.

rep hegy. *lu rep ohtija hungis* ő hegyre hága fel. 5, 1. — *pasi kulna vīsa luel pal rep ohtija* megint az ördög által viteték fel egy hegyre. 4, 8. — *reping* hegyes.

C. *rēp* meredek part, *rēp-vōje* parti fecske.

rid-ta fecskendeni, fecseni.

rijema-ta meghinteni, feccsenni.

rīlta-ta, *rīld-ta* meghintetegetni, *kalīna rīldta* vérrel meghinteni, *rīltīpsa* fecskendezés, meghintés.

rih, *rīget*, lásd *reh*, *reget* bogyó, bogyók.

rīgīng bogyós.

rīngim, *rīnkim* köd, homály, alkonyat, *ringim pora* alkonyat ideje.

rīngim-ta homályosodni, alkonyodni.

rīnk-ta u. a.

rīnkīla-ta homályosodni.

rīpnik (or.) hallal kereskedő.

rohanla-ta, *roganlī-ta* rogyyanni, *il roganlīta* ledőlni, leszakadni, *muhtī roganlīta* általszakadni.

rohnī-ta rogyini, *rohnīpsa* rogyás.

rohnīmīd-ta szakasztani, szakadni, dőlni, *rohnīmīdta vīs* földszakadás; *rohnīmītim volet* romok, romladékok.

rohnīmīlī-ta szakadozni, rogyini.

rohnīmīsa-ta dőlni, rogyini.

rohnīpta-ta dönteni, szaggatni.

rogand-ta szakasztani.

V. *ropsat-ungve* roppanni, p. o. *jang jole ropsatem a'* jég le-
szakadt.

rogop hamis, hazug; *rogop jelli jastata jah* hamis előremon-
dók, próféták.

rogop vespa hamis képü, képmutató. *hodi verlet rogo-vespa*
jah a' mint tesznek a' képmutatók. 6, 2.

rohpäng hamis, csaló, hazug.

rohpjita csalni.

C. *râgap* hazudság, *rah pang* hazug.

rohtot közel való, rokon, l. *rahtot, rahta*.

ron-ta késni, tartós, állandó lenni; *ronëpsa* félbenszakadás
nélküli tartás; *ronëng* lassú, késedelmező.

ronal-ta késedelmezni, tartózkodni.

ronald-ta visszatartóztatni.

ronsa-ta, ronás-ta késni.

Kv. *ratš-uhv* késni. Most látom, hogy jobb: *rač-uhv*.

rozï (*rozet*) bojt, bojtok, ecset; *ohšam rozet festö ecset* (arc-
ecset?), *još rozet kézrojt*.

V. *ruzi rojt*,

roda maga? *lu roda* magában. *si ne lu roda potars a'* nő ma-
gában mondta. 9, 21. — *li roda* magokban. — *i madodet nebeking*
jah elta li roda jastaset egy némellyek az írástudókból magokban
mnodának. 9, 3.

rota = *roda*, *lu rota* magában, magából, *rotana* váratlan,
véletlen.

V. *rotä*, p. o. *menki rotä olsmen* mi ketten voltunk magunk,
egyedül.

ropsald-ta pislogatni, *semna ropsaldta* szemmel pislogatni.

rom szelid. *oJanget, madet romet* boldogok, a' kik szelídek.
5, 5. — *roma volipsa* szelídség.

rommama-ta csendesedni, szelidülni.

rommüld-ta szelidíteni; *rommiltjï-ta* szelíddé válni.

rommalsa-ta magát megalázni.

C. *ram* csendesség, béke; V. *ramä, rumä* barát, *ramëng* ba-
rátságos.

roman hamar, mindjárt. *li roman uvidta pitset* ök hamar

üvöltöni kezdének. 8, 29. — *roman puris pakit šujilas jinketna* mindjárt a' disznó nyáj belefűlt a' vizekbe. 8, 32.

ru hév, hévség; *num rü világosság.*

ruung, ruing heves, meleg.

V. *rěj* melegség, *rějing* meleg.

ru meredekség; *rua* meredéken.

ruang lejtős.

rud-ta keverni, vegyíteni, tésztát csinálni, *nan rüdta kenas* tésztá dagasztó tekenő, *lant rüdta jug* lisztet keverő fa.

C. *rüvdem* kevert, vegyített.

rutili-ta őrleni, *rütülpäsa* őrlés.

V. *räutil-ungve*; mint: *koles räutilem* lisztet őrlök.

rud-ta fecsegni, locsogni, l. *rüd*-ta.

jink libina rüdta vízben lubiczkolni, *rütülpäsa* locsogás, fecseges. *rütak* balga, ostoba; *rütaka jastata* bolondul beszélni.

runk-ta ide-oda csapongani, tévedezni, képzelősködni, *runkülpäsa* csapongás, tévedezés.

runkman šusta, rünkman manta, rünkman ita szerte szét kalandozni.

runkülla-ta ide-oda csapongani.

rus orosz, többesben *ruset, rus ho, rus ne* paraszt, orosz; *rus voj* bolha.

V. *rus*; *rus tarom* szent kép.

rušid-ta zavarni, bántani; *rušülpäsa* bántás.

rud, *rut* (or.) nemzetség. *sidi aradtel rudet Avram elta Tavüd vonda nelhošjang rud* úgy az öszves nemzetségek Ábrahámtul Dávidig tizennégy nemzetség. 1, 17.

rud-nebek nemzetségi könyv. *Isus Hristos rud-nebek* Jézus Krisztus nemzetség könyve. 1, 1. — *tita rud* faj; *rudna* rokonban lenni.

rudung fajbéli, nemzetségbéli; *lel rudung* alacsony nemzetségü.

V. *ruot, rot*; *man rotau* nemzetségünkbeli; *ruoteng* rokon.

rubid-ta (or.) dolgozni, dolgozó. *rubidta hō* dolgozó ember. — *rubidta hō mosta levüpas uidl a'* dolgozó ember a' kellő kenyeret megtalálja. 10, 10. — *rubidta mit* munka bér.

rubülpäsa munkálni, dolgozni.

rumka (or?) ivó pohár, *un rumka* nagy pohár. V. *runkä* pohár.

T.

ta ez, az, lásd *talta*.

taj tö, vég, csúcs; *juh taj* fa teteje, csúcsa.

as taj folyónak forrása; *ezim taj* mell-csecs; *taj potali* gom-bos tető, csúcs.

tajpa hegyes, parti, *tajing* csúcsos, hegyes, *tajing oppa* hegyes fejü.

C. *tej, taj, tuj* tö, csúcs.

taj-*ta* bírni, tartani. *nöng isürpa* *hoben mustija taja* te felebarátodat kedvesnek tartsd. 5, 43. — *lu undrelna tajl jeming lil elta* ő méhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *pog tajl, pa nem luela ponlen* Isus fija lesz, 's add neki Jézus nevet. 1, 20. — *mung azija tajlu Avram* mi atyának bírjuk Ábrahámot. 3, 9. — *tungtakodet an tajlet nuža lekkarna* az egészségesekek nem tartanak szükségét orvosra (nem kell nekik orvos). 9, 12. — *Avram tajis Isak* Ábrahám nemzé Izsákot. 1, 2. — *návirem tajta* gyermeket szülni.

tajtot bíró, tartó. *jim tüüpsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem bíró, hozó 3, 10. — *hun nen mustija tajta pidleta ningülan mustija tajtodet* ha tik szeretni fogjátok, a' kik benneteket szeretnek. 5, 46.

tajpsa (*tajüpsa*) használat.

tajli-ta viselni, megviselni.

tajpsa-ta viselni, használni, koptatni.

taul-*ta* rágni.

C. *tóht, tógod* = *taul* rág; V. *taut-ungve* rágni.

tak erős, vastag, kemény; *tung-tak* egész erő, egészség.

takla és *takila* erőtelen, hiába való, nélkül. *torim takla nemolti an ull* isten nélkül semmi sincs. — *torim evüipsa takla i pernainga jüpsa takla turum nubit volipsaja nem hojat an eslsal* istenbe való hit nélkül 's megkeresztelés (kereszteltté tevés) nélkül az örök (a' mennyországi) életbe egy ember sem megyen bé. — *než it mu ohtina an pidl nen torim azen kaž takla* még csak egy sem esik a' földre a' ti mennyei atyátok akaratja nélkül. 10, 29.

taküije hiába, ingyen; *taküije lavüdta* rágalmazni, szidalmazni. *nen ojanget, hun arurna ningülan taküije lavüdta pidlajitan ma vorna* ti boldogok, ha sokféleképen szidalmaztatni fogtok én miattam.

5, 11. — *kuš hoj, takilije likázatot, lu lamba ho ohtija akár ki, hiába haragvó, ő felebarátjára.* 5, 22.

(*takis*), *taksang* hatalmas.

takipsa erő, erősség.

takamsata erősödni.

takamd-ta erősíteni.

V. *tag, tah* erős, kemény.

tah-ta vetni, *tagipsa* vetés.

tagüri-ta vetegetni, *tagilipsa* vetegetés.

C. *tagamem* vetett, kivetett.

takil, *takal* hajfűrt, üstök, *taklet* fűrtök; *takling* fűrtös.

takild-ta göndöríteni.

tahti cserzett rén bőr; törlő rongy.

hojta tahti ágy.

taga hely. *hus lolimtas si taga ohtina, hoda návirem us a'* csillag megállta azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hanne-ho pog an tajl taga* az emberfjának nincs helye. 8, 20.

jilbi taga alsó hely, gyalog székek (zsámoly). *volla ul núlta, anta mûna, lu torim kuret jilbi taga* soha ne esküdjél, se a' földre, az az isten-lábainak gyalog széke. 5, 35.

volla taga lakó hely, téli szállás, *šozi taga* lakás, tartózkodás; *kim jangta taga* kiforduló hely, árnyékszék; *hanneho lil mučirdta taga* az ember lelkét kínozó hely, pokol; *holajet ponta* vagy *samildta taga* temető hely; — *ar taga elta* sok helyről, oldalról.

C. *taga* hely, *met tagaja* hová, *met tagana* hol, *met tagajivet* honnan.

tagas szőrcsomó, szőrkoszorú a' házi állatnak és vadnak-lábain.

tagar gyékény, *rus tagar* szőnyeg.

tagila hiába, l. *tahla, takila*.

tagird-ta felaggatni; *sojp tagirdta nür* a' háló szárítására való állás.

tagirla-ta, tagirli-ta felakadni, *nalim tagüril* a' nyelv hebeg, *tagirliipsa* hebegés.

tagirma-ta befűzni, p. o. fülbefüggőt.

V. *türmet-üingve* akasztani, *tägüt-ungve* u. a. Kv. *taget-ahv* akasztani.

tal, *tel* tél, év; *talna vollata taga* téli lakás; *tal-lung* tél-nyár,

észrendő; *tal kudip tilis* tél középhava, januarius. (*tal* tél, *tovi* tavasz, *lung* nyár, *sus* ősz). *taleng* télies.

C. *teda, tede* tél, *éne tet čenč tilis* 11-dik hó, *áj tet čenč tilis* 12-dik hó. — Kv. *tal*, V. *tál, tél*.

tal puszta, üres, lakatlan; *tal mû* puszta föld; *tal har* puszta mező, puszta; *tal har taga* a' pusztának helye; *tal taga* puszta hely. *Ivan similtata pits tal judej mûna* János prédikálni kezdte a' judeai föld pusztájában. 3, 1. — *uta si šasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztának egy helyén. 3, 3. — *si jubina Isus turim us tal tagaja* azután Jézus vitetett vala egy puszta helyre. 4, 1. — *tala verta* üresíteni.

V. *tál* nélkül, azután mint fosztó képző: *talán*.

talang egész, egészséges. *nïng semenna talang päirt ull* te szemedben egész gerenda van. 7, 4. — *ma jogodlem, talanga verlem* én megyek, egészségessé teszem. 8, 7.

tal-ta 1) húzni, színi. *honza šar talta* dohányt színi; *talšpsa* húzás, szívás.

2) fojtani, megfojtani.

talta innen, *talta jelli* innen túl, innen fogva, lásd: *ta*.

talšsa-ta, *talšsi-ta* költözködni, nomád életet folytatni.

hot elta talšsi-ta-a' házból kiköltözni.

talššpsa menés, szánon, kocsin való menés.

tall-ta szánon menni.

V. *tal-ungve* szállani p. o. hajóra, *talt-ungve* szállítani, rakni.

talšš-ta szerelmeskedni, *talššita ne kurva*, *talššpsa* szerelmeskedés.

tanareng ebben: *tanareng űolpa* tompa orru.

tanlta-ta törni, lent törni.

tangir-ta, p. o. *űaű tangirta* tésztát dagasztani.

tangrimd-ta bécsipni.

taž, *taš* kész, készen való, áru, kincs, széleség. *al ahtat nïngilana ma ohtina taž* ne gyűjtsetek magatoknak a' földön kincset. 6, 19. — *li tažel edltimna luela majlšpsa tuset* kincsöket elővevén neki ajándékot adának. 2, 11.

hizim taš, omsim taš örökség; *taš omišla* örökös nélkül. — *tažing* gazdag.

tašta-ta készíteni. — *juš torima taštata* útát készíttetek istennek. 3, 3. — *taštaman* készen, készítve.

taštam nászajándék, a' menyasszony vagyona, *imi taštam*
u. a., *taštamla* szegény meny; *taštípsa* készlet, szüleség.

taštíli-ta szerezni, keresni; *taštílipsa* keresés.

C. *tás* áru, *tásang* gazdag, vagyonos. Kv. *taš* kész; V. *tás*
kész, áru.

tarakan moly, csótán.

tarah tüdő, kopottyú; halnak mellyszárnya.

taras gyékény. C. *târes* fedél, *hot târes* sátor fedele.

tarasta-ta zavarani, *tarastípsa* zavarás.

tarin. (V. *tern*) vitéz; *tarning ar* hősi ének.

tarinla-ta fáradni, dolgozni. *mujpa idla tarinlata pidla, kimid-*
totel olinpela an tarinlata vagy az egyikért szorgalmatoskodni fog,
de a' másikért nem szorgalmatoskodni. 6, 24. — *loget an tarinlalet,*
anta jengillet a' liliomok nem dolgoznak nem is fonnak. 6, 28.

tarinlaman fáradva, gondosan. *tarinlaman purijat návirem*
olinpela gondosan kérdezzetek a' gyermek felől. 2, 8. — *tarinlipsa*
fáradtság. — V. *terning eri* = *tarning ar*.

tarípta-ta felejtetni, *nomisna taríptata* elfelejtteni.

tarim kemény, *tarim sam* kemény szív, *tarim ho* fősvény.

tarma-ita keményedni; *tarma-verta* keménynyé tenni.

tarim-ta elég lenni; *tarmal* elég. *tarmal hadlungdi keža lu lu*
muklal elég naponkénti bajnak az ő maga munkája. 6, 34. — *ta-*
rím-ta kem elégség, *tarím-ta vonda* eléggé; *tarmim* elégedve, *leta*
tarmim jóllakni, *tarmípsa* elégség.

tarmad-ta, tarímd-ta tölteni, kielégíteni. *ma antom pasagat*
verta jogotsem no-sidet tarmadta én nem mássá tenni jöttem, hanem
azokat teljesíteni. 5, 17. — *olim tarímdta* az álmodat kitölteni, magát
kialudni.

tarmatim töltött, teljesített. *i súrtípsa an manl sídi, hun izagat*
tarmatim an jil egy vonás sem megyen (múlik el) addig, hogy
mind teljesítve nem lesz. 5, 18. — *tarmatípsa* kielégítés.

tarmating elégedett. *ojanget madet kanžlet i lidlet veskat ver,*
li tarmatinga jilet boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot,
ők elégedetté lesznek. 5, 6.

tabi-ta tévedni, veszni, *tabípsa* tévedés.

tabíli-ta tévedezni.

C. *tép-ta* tévedni, *tébe*m tévedt, *tébed-ta* téveszteni, *tébettem*
tévesztett. Kv. *tepl-ahv* tévedni.

tam az. *torim než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* isten még e' kövekbül (is) támaszt gyermekeket Ábrahámnak. 3, 4. — *tam porana most, tamidi* úgy.

tam hadl, tam gadl e' nap, ma. *mija mungeu tam hadl ohtina* adj nekünk mára. 6, 10.

tami ez. *tami izagat edis sit vorna* ez mind lett azért. 1, 22. — *hoj tami?* ki az? 8, 27. Lásd *tom, tomi*.

C. *tema* ez, *tem sagat, temida* így, *tem hat* ma.

tampsa szokás = *tajimpsa*.

teknipta-ta, *tokniptata, tukniptata* megtölteni, *tekniptipsa* töltés.

C. *têknem, taknem, tóknem* szük. — A' szók *tekîn, tokîn, tukîn* töt tesznek fel.

tel teliség, *tujt tel* szán telje, egy szán-teher.

telîng, telang teljes; *telînga verta* tölteni, teljessé tenni.

C. *têt teli*, V. *tüul*, Kv. *taul teli*.

teleka (or.) talyiga, kocsi.

telo (or.) test.

tertjak ezekben: *tertjak ho* tanú, *tertjak ver* tanúság, *tertjaka ulta* tanúnak lenni. — Berezovi szók; (*ulti ho, ulti ver* Obdorszki szók).

terpid-ta (or.) türni; *terpîtipsa* türés.

termat sietség, *termatna* sietségben, sietve.

termali-ta sietni, *termalim* sietve.

termad-ta siettetni, hajtani, *termatipsa* siettetés.

C. *termadem* sietve, *termattem* siettetve.

tevil-ta ütni? szünni?

tevilša-ta benyomúlni, behatni.

tevîng csendes, lassú; *tevîngna* csendes időben.

tevîngli-ta csendesedni.

Kv. *tavet béke, tavent-uhv* csendesedni. V. *tauent* csendes, *tauent-ungve* csendesedni.

tevtim tetü; *tevtmîng* tetves, *tevtmîng kazi* v. *muž* tetvesség, betegség.

C. *tagutem, taudem* tetü. V. *toahem* tetü, *toahmîng* tetves.

tem-ta merülni, temetni, temetődni. *hop humbetna temta pits* a' hajó a' habokban merülni kezd. 8, 24.

tí ez, *tij* (*tiji*) ide. *tiji jogotsen pora jebina mungeu űugadta* ide jöttél idő elő minket kínozni? 8, 29. — *tij togo* ide oda; *tij moža* eddig. — Kv. *ti* ez, *tig* ide; V. *ti* ez.

tii-ta, *ti-ta*, *tiji-ta* születni, lehetni, nőni. *mada elta tuis Isus Hristos a' kitul* született Jézus Krisztus. 1, 16. — *an tijiil* nem lehet; *ma an tijiilem lu sopeklal allijita* én nem viselhetem, nem lehet nekem viselni, az ő saruit. 3, 11. — *lap tiiita* benőni.

tiiim, *tijim* születve, született. *lu undrelna tiiimot jemeng lil elta ull* az ő méhében született a' szent lélektul van. 1, 20 — *it tijiim* pog egy szülött fiú.

tiiipsa születés, szüleség, gyümölcs. *Isus Hristos tiiipsa si horasna us* Jézus Krisztus születése e' módon volt. 1, 18. — *jim jug adim tiiipsa an' verl, pa adim jug jim tiiipsa izi an verl* jó fa rossz gyümölcsöt nem csinál, 's rossz fa jó gyümölcsöt azonképen nem csinál. 8, 18. — *li tiiipsalal sagat uslalan liel* ők gyümölcseseiek szerint ismerttetnek azok. 7, 16

tiiid-ta szülni. *tiiitipsa* szüleség, gyümölcs. *jim tiiitipsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem hozó. 3, 10.

tiiili-ta lenni, történni; *tiiitipsa* történet.

tiiilta-ta teremni, teremteni, *mur tiiiltim* ho nép-teremtő.

tiiitipsa termés, gyümölcs. *izagat ulta jim jug jim tiiitipsajet verl, a adim jug adim tiiitipsajet verl* minden jó fa jó gyümölcsöt terem, de rossz fa rossz gyümölcsöt terem. 7, 17. — *sidil liel moštallan li tiiitipsalal sagat* így őket gyümölcseseikről ismerik meg. 7, 20. — *tiiitipsala* gyümölcstelen.

tiiisa-ta, *tiiisa-ta* növekedni, benőni; *vanžina t.* fűvel benőni.

C. *tiiivem* született; *tiiivdem* kijött. Kv. *tel-uhv* születni, *tel-ahv* szülni, *telt-uhv* szülni. V. *tiiil-ungve* születni, *tiiilt-ungve* teremteni, A' gyökér-szó tehát *tii*, *tiiiv*, *tiiil*; magyarban *sii*, a' többi mind képző.

tij-ta kötni, *tijpsa* kötés.

tijmili-ta fáradni, *tijmipsa* fáradás.

tigil fészek, *tihlet* fészkek. *turum tohling vojjet tihlet tajlet* az ég madarainak fészkei vannak. 8, 20. — *tigil verta* vagy *omista* fészket rakni. *tigilije* fészecske.

C. *teagat* madárfészek.

tiiilis hó, hónap; *jiiilip tiiilis* új hold; *tiiilis muž* hold-kórság; *tiiilsang* és *tiiilsing* havi, hónapos.

január: *as halta tilis* Ob halálának hava.

február: *ut pardta tilis* adót parancsoló hó.

martius: *aj ker tilis* kis kéreg hava, mikor kissé kezd olvadni a' hó. *tovi oling tilis* tavasz elő hava.

aprilis: *un ker tilis* nagy kéreg hava, mikor jobban olvad a' hó.

május: *jonk nobidta (nabidta) tilis* jég . . . hó.

junius: *soroh jogodta tilis* ponty érkezésének hava. *voíz tilis*.

augustus: *muroh tilis* boggyó hava.

september: *sus oling tilis* ősz elő hava. *as lep podta tilis* Ob befagyásának hava.

október: *un jir tilis* nagy áldozat hava. *horvogandta tilis* (Obdorszkban). *as podta tilis* (Berezovban).

november: *amp kur tilis* eb láb hava. *rohping kur tilis* család láb hava. *van hadlep tilis* rövid napu hó.

december: *ut ponta tilis* adótfizető hó.

tin ár, becs; *muj tina* mi árba? hogy?

tinla olcsó, becstelen, *tinlipsa* olcsóság.

tineng áros, becses. *al julat tineng tunen purset sozilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére. 7, 6.

tin-ta árulni, *tin-ot* árus, kereskedő; *tin-šem* árultam stb. *madot luel Jevrej mura tinisale* a' ki öt a' héber népnek árulta. 10, 4.

tines-ta kereskedni, *tinesipsa* kereskedés.

tinisa-ta árulódni. *kad siski tinisale i aj sel roñ sagat két* veréb árultatik egy kis fejr pénzért. 10, 29.

C. *tin* ár, *tinda* olcsó, *tineng* áros, drága, *tines-ta* kereskedni, *tinij-ta* árulni. Kv. *tin* ár, becs. V. *tin* ár, *tin-el-ungve* árulni.

tinzan inakbul, idegekből font hurkos kötél a' rének befogadására.

tis, *tuš* bú, szomorúság; *tizing* bús, szomorú.

tisla-ta búsulni.

tishta-ta búsítani, de szomorkodni, búsulni is. *muj pori ohtina ultodet tishtalet muj* a' lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15.

tishtar bú, *tishta-ta* elszomorodni.

C. *tisstem* szomorú. Kv. *tuš* baj, aggodalom, *tušt-uhv* aggódni, szomorkodni, *tuštem* szomorkodott, szomorú.

timtípsa fohászzkodás, lehellet. V. ő. *tijmilita* fáradni.

to az, lásd *tot*.

togo oda. *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22. — *pa togo jogotmalna* 's oda juttában. 2, 23. — *tolta* attul, onnan. *tolta sagat* attul való, onnan. *tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas pa kad i ži-pogñen* onnan tovább juttában láta más két egy atyafit. 4, 21. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább mentében. 9, 9.

togol szárny, toll; *tohlet* tollak.

tohling tollas, *tohling voj* tollas vad, madár. *torim lil, madot jis met tohlin voj* isten lelke, a' melly jött mint madár. 3, 16. — *ankirmati turum tohling voj et ohtija* nézzetek az ég madaraira. 6, 26. — *hul togol* hal szárny. — *togolla* tollatlan.

C. *togot* toll, Kv. *toul*, V. *taul* toll.

togol háló.

togon-ta szakadni.

togopta-ta, tohnëpta-ta szakítani, *tohnëptipsa* szakasztás.

tohnëptili-ta szaggatni, *tohnëptilipsa* szaggatás.

C. *tähnem* szakadt, *tagaptem* szakasztott. Kv. *togem* szétvált, oszlott.

togor-ta záródni, rejlenni, *togrïpsa* les, rejlés.

togord-ta zárni.

C. *töhrem* zárt. Kv. *tovrtaht-uhv* záródni.

tolmas (or.) tolmács.

tondï nyirkéreg. C. *tunda, tondah.*

tonild-ta csendíteni, hangoztatni.

tos-jug szilfa.

tošlta-ta sózni, *solna tošltata* sóval sózni. — Kv. *tuselat-uhv* sózni (tör. *tus* só).

tor torok; *torop, torip* torku, *torbet* ajak, *torop punet* bajusz; — *toring* torkos.

C. *târ*; V. *tur*; *turp turing vuat* torku torkos = nagy torku szél.

tor daru. C. *tôra, târah*, V. *târi.*

toras zavar, akadály; *toras verta* zavarni, *torasla* zavartalan, akadálytalan.

torasta-ta akadályozni, zavarni, keverni, *torastipsa* akadály.

torastema-ta felkeverni.

V. *toros* alkalmatlanság.

tori-ta rázódni, rengeni, borzadni; *torïpsa* rengés, borzadás; *mû torïpsa* földrengés, földindulás; *torïta hoñzïpsa* 's *torïta kaži* hideglelés.

torīma-ta rendülni.

Kv. *torn-uhv* rázódni, rengeni; *ma tornes* a' föld megindúla.
Mát. 26, 51. — *torg-uhv* reszkesdni, *torget-uhv* reszkettetni. **V.** *tori*,
tari, *targ-ungve* rendülni.

tor igenes?

toril igenesség, igazság, *torla* igenességre, igazságra; *torla jastata* igazságosan beszélni, elmondani. *lavilim jah torla jastaset izagat ulimot olinpela* a' pásztorok igazán elmondának mindent. 8, 33.

torlang érthető, világos.

toramd-ta igenesíteni, igenleni, helybenhagyni.

V. *tor*, *tori* irány, ellen; *toring* igenes, rendes.

torim isten, *tormem*, *tormen*, *tormel* istenem, -ed, -e. *al huza ning tormen* ne kísértsd te istenedet. 4, 7.

torim levi isten követje, szolgálja; — *torim jena* bizony isten; *torim semat* isten előtt. — *torim horem lonzilata* isten képét állító, szent szekrény; *torim elta paltot* istenfélő; *šavijita torim* ör-angyal.

tormije oh isten, uram. *tormije, levem olal ma hoza hoisman* uram, szolgálám van én nálam betegen. 8, 6.

torming istenies; *torimla* istentelen.

C. *tõrem*, *tõrum*, **Kv.** *torem*, **V.** *tárom*.

tot az, lásd *to*; *toda ott*, oda. *ula toda si vonda, hun ma ningenena jastalem* légy ott addig, hogy én neked mondom. 2, 13.

toroh többesben *torhet* bél, tüdő. **C.** *targat*, *taraget* tüdő.

torn fű, széna; *lant torn* szalma, *lant torning* szalmás.

torop, *torip* (torku), *torop punet* bajusz. Lásd *tor* torok.

tob alig, csak; *tob an* majd nem. *tob jasta jazing, i ma levem tungtaka jil* csak mondj egy szót 's én szolgálám egészségessé lesz. 8, 8. — *lu už nem moltija an patimtda pidl, tob lucl kim julmata ragil* az már semmi erő nem lesz, csak ki kell azt vetni. 5, 13.

V. *tuop* alig.

tobol vaš Tobolszk, Tobol város.

tovar (or.) áru, a' régi magyar *tavara*, mai *tár*.

tovi tavasz; *tovi oling tilis* tavaszelő hava, marczius-aprilis. *toveng* tavaszos.

C. *taven*, *tauht* tavasz, **Kv.** *tujmah* (nyár); **V.** *toja*, *tuoja* tavasz, **V.** *tuj* nyár, **C.** *tung*, *tong*.

tom, *tomi*, l. *tam*, *tami* az, amaz.

tombi azon, *sit tombina* azon kívül, *tombija* azzá, arra, *tombija pidta* elmúlatni, kikerülni, *tombija pitipsa* elmulás; *ma tombemna* én kivülem.

C. *toma* amaz, *tom-pêlga*, -*pêja* túlsó, azon túl.

toman lakat, kulcs; *lojta toman* függő lakat.

tomand-ta zárni, *lap tomandta* bezárni.

C. *tuman* (riegel), V. *tuman* lakat.

tomra (or.) tombora, esontból való szájdörömbölő.

tú tó; *tû-hul* kárász.

tuung tavas.

C. *touh*, *teu*, V. *tûr* tó.

tu-ta, *tû-ta* hozni, vinni. *ma jogotsem anta šitak volpas no sevirandta keži tuta* én jöttem nem békét, hanem vágó kardot hozni. *tuvatî veskat kajtîpsa* hozzatok igaz megtérést. 3, 8. — *hun ning jîren tulen torîm hota* ha a' te átdozatodat hozod isten házába. 5, 23. — *sit pada vitîm ovet pa leškam juš tulet halta sorma* a' végett tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13.

jetna pelka lu hoža ar hožadet tusa este felé ő hozzá sok ember hozaték. 8, 16. — *luela majlîpsa tuset* néki ajándékot hozának ki. 2, 11.

tûm vive, vitel; *tûpsa* vivés, vitel.

tulaji-ta hozódni, vivődni. *jošlal ohtîna nîngen talajin* kezeiken te vitetel. 4, 6. — *pa tulajitan nîngîlan sud kadlta jah hoža* és vitették a' törvénytartó bírókhoz. 10, 10.

tuša-ta vivődni; *ar tovar tušal* sok áru vivődik, sok árut visznek; *mung tušaju* vivődünk, minket visznek.

tutla-ta hordozni; *ajkol tutlata* hír hordó; *tutlatot* fuvaros.

C. *tuem* vitt. Kv. *tu-hv* bémenni, *tuj*, *tuv* bémegyen, *tutel-uhv* gyakran bémenni, *tutelt-uhv* bevinni, bémártani gyakran. — V. *tujngve* bémenni.

tuj tályog, fekély.

tujt szán. V. *tujt* szán, ló-szán; *tujt hó*, *târom tuji* hó esik, *ujtukve* kis hó.

tujm-ta fáradni, kimerülni, *tujmîpsa*, *tujmapsa* fáradás.

C. *tujmem* fáradt.

tujmîla-ta harapdálni, l. *tugom-ta* harapni.

tuknîpta-ta tölteni, *tuknîptîpsa* töltés, lásd *teknîptata*, *toknîptata*.

tuga íj, görbe fa.

tugol más, többi.

tugor-ta zárni, keríteni. *lap tugorta* bezárni.

tuhřim bezárván. *něng jubenna ově tuhřimna pojksema něng torim azena* te utánad az ajtót bezárván könyörögj te isten atyádnak. 6, 6.

tuhrep retesz, toló zár.

tuhřipsa kerítés.

tuhři-ta benyomni, betenni, zárni.

tugřili-ta és *tuhřili-ta* oda támasztani, betenni.

tugordata zárítani. Lásd *togor-ta*.

tugotla sajka, komp; *tugotlana unžita ho* révész.

tugom-ta és *tuhma-ta*, *tugmata* harapni.

tuhmim harapva, *tuhmřpsa* harapás.

tuhmos falánk.

tugmřld-ta, *tujmřla-ta*, *tuhmřld-ta* harapdalni.

tulah 1) szalonka, 2) evetfarkbul való nyakkötő.

tulim-ta jutni, *tulimta potřřpsaja* beszélgetésbe jutni.

Kv. *tul-uhv* fordulni, futni, befogadni?

tul-pul, *tul-bul* bolond, vad ember; *tula-pula jum* veszett ember.

C. *tul*, *tul-pul* ostoba.

tul tegez. V. *täut*.

tun gyöngy; *tiněng tun* becses gyöngy. 7, 6. — *aj tun* gyöngy.

tunk 1) moh, *tunking* mohos.

tunkta-ta dugatni, dugni.

tunksa-ta dugulni.

2) penész; *tunk-ta* penészesedni.

C. *tunk* száлка, botoeska, dugó?

tung igenes, *tunga* igenesen.

tungim-ta igenedni, *tungimřpsa* igenedés.

tungimřd-ta igazítani, javítani.

tungmřl-ta igazodni.

tungmřlta-ta, *tungmřld-ta* igazgatni, *tungmřlřpsa* igenesítés.

tungmřlřpsa-ta egyenesedni, elkészülni.

tung-tak, *tunhtak* (egész erő), egészséges. *ma levem tungtaka jil* én szolgám egészségesé lesz. 8, 8.

tungal *tal* taval? egy éves?

tungotl, *tongotl* = *tom-hadl* az nap, tegnap.

tuś, *tus* 1) ügyesség, mesterség; 2. ismertető jegy. *tus ho* művész; *tusa* ügyesen, *tusla* ügyetlen, *tuźing* ügyes, mesterséges; *tuźipsa* mesterség, fortély.

tuś szomorúság, l. *tűš*; *tuźing*. szomorú, *tuźinga verta* szomorítani.

tuś szakál, *tuśla* szakálatlan, *tuźing* szakálos.

C. *tuś* szakál, V. *tus*, *tuos* száj, *tus pun* szakál.

tur torok, *tur pukla* torok-dió, Ádám csutkája, *tur libi* gége, *tur-sij* hang, *tur-sijla* rekedt; *turing* torkos, *turing kevi an* torkos kő-edény.

turba, *turpa* cső, l. *torip* is.

C. *túr*, K. *tur* torok és cső.

turah (or.) bolond.

turema-ta hortyanni.

turítla-ta hortyogni, *turítlipsa* hortyogás.

C. *tarasem* (geschnauft).

turum, *turom* menny, ég, idő. *turum azi* mennyei atya; *turum nubít* mennyország; *turum hus* égi csillag; *turum kizi* szivárvány; *teving turomna* csendes időben.

turming mennyei.

Jegyzet. Az éjszaki osztják tehát különbséget teszen a' *torim* és *turum* közt, amaz isten, ez menny lévén. A' Castrén nyelvében a' menny-nek osztják kifejezése nem fordul elő, *turum* csak isten. A' Kv. *torem* ég, menny, időjárás meg isten. A' V. hasonlóképen *tárom* ég, menny, időjárás, isten, nagy.

turma (or.) torony, *turma-hot* tömlöcz. 5, 25.

turman setét, setétség. *turanna omista hanne-hojet* a' setétségben ülő emberek. 4, 16. — *turmana-ita* setétedni.

V. *turep* borúlt, *tarom turep* az ég borúlt, tehát *tur-ungve*, ettől: *turep*; továbbá *turm-ungve* elborúlni, ettől: *turmene*, *turmen* elboruló, homály. Az osztják *turman* azonos a' vogul *turmen* szóval, ezt tehát vogulos szónak kell venni, mert az osztjákos alak *turma-ta* volna, *turman* (*turmen*) helyett.

tut tűz. *tuta jutla* tűzbe vettetik. 3, 10. — *torim tut* vagy *turum paling tut* villám; *tut levim taga* tűzégés helye; *tut san* zacskó a' tűzi szerszámra, egyszersmind női-varró szerszámra.

tut-muž tűz betegség, forró láz; *tut-mužna hojtot* tüzes betegségben fekvő. 8, 14.

tuting tüzes, *tuting sáras* tüzes tenger, gyehenna.

C. *tút, tuget, tūd-uš* tűzi szerszámra való zacskó. Kv. *taut*. V. *tol*.

tutla-ta hozogatni, hordani, lásd *tu-ta*. *lu hoža tutlasa arad-tel mužingodet* ő hozzá viteték mindenféle beteg. 4, 24. — *tutlatot* fuvaros, *tut tutlata libi* tűzhordó edény = lámpás; *tutlipsa* szeke-
ren járás.

tuva hozz, vigy, l. *tu-ta*. *nǐng jiren torǐma tuva* te áldozato-
dat istennek vidd. 5, 24. — *tuvatǐ veškat kajǐpsa* hozzatok igazi
megtérést.

tuda ott, lásd *to*.

tup, *top* alig; *tup allolǐmta* bámulni, *tup allolǐmpsa* bámulás.

tupa ló köröm, pata, *tupaǐng* lókörmös.

C. *tonh* lókörmös.

tuvim *us* (l. *tú-ta*) vitetett volt. 4, 1.

tuvema-ta (lásd *tú-ta*) vinni; *adǐm jazǐngna tuvemata* rá-
galmazni.

tuma (or.) gondolat, *tumajita* = *tumaja-ita* gondolni.

turma (or.) tömlőcz, torony.

P.

pa más, meg. *kazalas pa kad i jǐ-pogǐnen* láta más két egy
atyafit. 4, 21. — *purijat návǐrem olǐnpela*, *pa hun uǐdleta lu*el kér-
dezzetek a' gyermek felől, 's ha megtaláljátok. 2, 8. — *pa ajsǐka*
még egy kevéssé. — *pa iršna* néha, *pa-ǐdǐ* másképen; *pa urǐng*
más módu, nem helyes.

pa-ot egy más. *paot lu unltǐjilta johlal elta* egy más ő tanít-
ványáibul. 8, 21. — *pa lamba* másféle.

pa-sagat másszerint. *pasagat verta* megmásítani. 5, 17. — *pa*
sagatǐng nem a' szerinti, nem helyes; *pa-si* meg-az, megint. 4, 8.

pa-sǐr másféle. *pasǐr jušna manset* más úton menének. 2, 12.

pa soha jum (más bőrbe jutott) magánkívül, megveszett, *pa*
soha ita magánkívül lenni, megveszni.

pahadl másnap, holnapután?

C. *pa* ismétlődő számokban, mint *ej pa* egyszer, *hudem pa* háromszor stb. Azután: mégis.

paj rakás; *mú paj* göröngy; *paja* rakásra, össze, *paja akidta* összegyűjteni, *i paja* együvé; — *pajna punta* rakásba tenni.

C. *paj* rakás, domb. V. *pa* part, fel.

pajil sík, egyenes. *pánt luela pajla lezatot* az ösvényt neki egyenessé tegyétek. 3, 3.

pajlaldta síkká tenni, *pajlaltipsa* simítás.

paül-ta kovácsolni, forrasztani; *paülta ho* kovács, *paülta ankil* vas ülő, *pajlipsa* kovácsolás.

paürt gerenda. *ning semenna ulta paürt an hullen* te szemedben való gerendát nem veszed észre. 7, 3. — *sur paürt* vagy *suring paürt* ház tetőnek csatornája.

C. *pāgart*, *pōgert* gerenda.

paüd-ta vetni, csépelni, cséplő; *paüdta har* szérü, *lu lant sem paüdta harel sístaml* ő gabona-cséplő szérűjét megtisztítja. 3, 12.

jogós paüdta megvetni.

ajkol paüdta hírt vetni, üzenni. *ajkol manem paütat* hírt vessek nekem. 2, 8. — *i jazing elta pa jazing ohtija paüdta* egyik nyelvről a' másikkra fordítani; — *joža paüdta* kézre vetni, kézhez venni, fölfedezni; — *noh paüdta* magasítani, feljebbre tenni; *tampsa elta paüdta* használatból kivetni; — *pungla paüdta* elvetni, eltávolítani.

pakin-ta ijedni. *muj elta ning pakinseta* mitül ijedtetek meg? 8, 26. — *paknipsa* ijedés, csüggedés.

paknipta-ta ijesztteni; *paknild-ta* ijesztgetni; *pakintiži-ta* u. a.

C. *paknem* ijedt; *pagaptem* ijesztett; Kv. *paks-ahv* álmézkodni, csudálkozni.

pakit nyáj, csorda. *puris pakit* disznó nyáj, *purset pakit* disznók nyája. 8, 32.

lunt pakit lúd fólt.

pakrep földbeli lak, *ink pakrep* kút.

V. *pahrep*, *pangrep*.

pal magas, felső. *pasi kulna visa luel pal rep ohtija* megint az ördög által egy magas hegyre vitették. 4, 8. — *pal šip* meredek part; *pal taga* fel hely, magasság; *pala verta* magasítani; *palat* magasság; *palatna* magasságban, magosan; *palating* magasságos.

V. *pal* fel.

pal fül, *palije* fülecske.

palla siket, *pal-sijla* siket.

C. *pet*, Kv. *pal*, V. *päl*, *pel* fül.

pal-ta félni. *al palat hanne-ho veltodet elta, a palat lil i el tuting sarasna veltot elta* ne féljete az ember öltül, de féljete a' lelket és testet a' tüzes tengerben öltül. 10, 28. — *an palta* bátor lenni, *an palta ho* bátor ember. *torim elta paltot* isten-félő.

palipsa félés, *an-palipsa* bátorság.

palta-ta ijeszteni; *paltap* ijesztő dolog, *patapla* bátorságos, *paltaping* ijesztős.

palsa-ta ijedni, *palsim* ijedt; *paltapsa-ta* félemedni; *paltapta-ta* ijeszteni.

paltama-ta félemedni. *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22.

C. *pedem* félve, félt, Kv. *pil-uhv* félni, V. *pel-*, *pil-ungve*.

palat darab; *palat-kem* = darabnyi. *hoj pusal enmiltata lu lu el kuš i još sur palatkem* ki nevelheti maga magát akár egy könyöknyivel. 6, 27.

V. *pul*, *pol* falat.

paling felhő, több. *palnget*; *paling marijil* mennydörög; *palingije* felhőcske.

paling-hur felhő-zsák, *paling-huring* felhőzsákos.

C. *peteng* felhő.

palid-ta oldani, *pungla palidta* eloldani, szabadítani.

Kv. *päl-en*, V. *päleng* szabad.

pald-ta sütni, *paltipsu* sütés.

V. *palt-ungve* fűteni.

pan oldal? *panna* vel. *mung panna torim* mivelünk isten. 1, 23. — *lu ankel Maria Osip panna* ő anyja Mária Józseffel. 1, 18. — *panna al vjzat* vel(etek) ne vigyetek. 10, 9.

pan fővény, zátony, part; *paneng* fővényes, partos, partbeli; *paneng ho* parton, hegyen lakó.

C. *pan* homok, hegy-csúcs; *paneng* homokos.

panne menyhal, kutyahal, békafi; *panne-hir* menyhalból való zacskó.

V. *pori-pane* béka.

pant nyom, ösvény. *pant luela pajla lezatat* az ösvényt neki

egyenessé tegyéték. 3, 3. — *pant hucat* út hosszában; *pant nebek* útlevel.

Kv. *pat* ösvény. V. *pant* lapos hely; *pantem mâ* sík föld.

pangî gombolyag, czérnacsomó.

pangjî-ta gombolyítani; *pangil-ta* fonalat motolálni, *pangîli-ta* u. a. *pangîlipsa* gombolyítás.

C. *pöng*.

pangil fonal? *pangîl holet* fonal-kötelek, madzagok.

V. *panel*, *mançi panel* csalán, *rus panel* kender.

pank maszlagos redőszírom, csudafa (stechapfel).

V. *pang* gomba, *pazeng pank* légyvesztő gomba.

pasi megint, lásd *pa* alatt.

pazan, *pasan* asztal. *ir. verta pazan* oltár; *pazanîje* asztalka; *omîsta pazan* ülő szék. *sit lu torîm omîsta jemîng pazana ull* az az isten szent székül van. 5, 34. — *sungît pazan* nyírfahéj asztal.

C. *pesan*, *pesen*; Kv. *pasen*; V. *pâsen*.

pasik fém vagy fa csat a' rên hasalján, a' mellyen által az istráng megyen.

pazîrd-ta kinyomni, kisajtolni.

pazad-ta, *pozadta* kiadni, elkölteni.

paşlal-ta szarral megrendíteni.

C. *pat fos*, *pađ'em* fosott.

paslald-ta paskolni.

paslîmd-ta tenyérrel paskolni, csapdosni.

pažoh, *požoh* borju, *miş pažoh* borju (tör. *buzagu*).

pasta, *pasti* éles, hegyes; *pastîja* élesen, gyorsan, *pastîja verta* élesíteni; *pastîpsa* élesítés, élesség.

C. *pêste* éles; V. *pâs-ungve* és *pâst-ungve* fűrni, átfűrni.

para (or.) pár, *paraja verta* párosítani; *paraîng* páros.

paris, *pariš* vitorla, *parset* vitorlák.

parsîng, *parşîng* vitorlás.

pariş (tör.) haszon, nyereség; *pariş vita ho* uzsorás, *pariş vîpsa* uzsora.

parşîng hasznos; *parişla*, *parişotla* haszontalan, haszon nélkül.

parîpta-ta felejtteni, *nomna p.* elméjében felejtteni.

parka (or.) bárka.

parkan (or.) selyem.

parkad-ta rázni. *hol perkatat* rázzátok le. 10, 14.

C. *pergadem* tisztítva, lerázva, Kv. *parket-uhv* rázni, V. *pär-gelt-ungve*.

pargad-ta fonni.

parta, *parda* bal, *partatogija*, *pardatogija* baloldalon, ferdén.

parping kemény, erős, kegyetlen, haragos. *hom-juget elta etimodet si kem parpinget* koporsókból kijövök, olly erősek. 8, 28. — *parpinga an pardis luela* erősen eltiltá neki. 9, 30.

pard-ta parancsolni. *ning olinpela lu levilala pardi šavjita ningen* te felőled ő szolgájinak parancsolja, őrzeni téged. 4, 6. — *veris sidī, hodi torim levi luela pardis tön* úgy, mint isten szolgája neki parancsolta. 1, 24. — *parta mungeu manta puris pakita* parancsolj nekünk menni a' disznó falkába. 8, 31.

an parda tiltani (nem parancsolni). *an-pardis vota polta* tiltá a' szélnek fúni. 8, 26. — *jogos parda* megtagadni, *jur muhti parda* kényszeríteni.

partipsa parancsolás, *an partipsa* tiltás.

partili-ta parancsolgatni.

C. *pardem*, *pirdem*, *pirdem* parancsolt. V. *part* kívánság, tehetség (?) — *part at anši, ti-kvos téji* kívánsága nincs, még is eszik; *sem part at anši, kosū at nangi* a' szemnek nincs kívánsága, tehetése, messzire nem fénylik.

patimd-ta? érni? *hun sol lu veel uštal, lu už nem moltija an patimda pidl* ha a' só ő erejét elveszti, az már semmire sem fog érni. 5, 13.

pad, *pot* ebben : *još pad* tenyér.

pada ért, végett. *ulti sagat potardta pada* őszinte mondás végett. 10, 18.

sit pada azért. *sit pada višin ovet tulet halta sarma* mert tágas ajtók vezetnek a' halálra. 7, 13.

C. *peda*, *pede*, *pedan*, *pedait* miatt, ért.

padī fenék, pad, föld; *padī hurip* alsó kéreg; *padī ohtija omišta* a' földre leülni.

C. *pete*, *pede* fenék, föld, *nir-pede* csizma talp, *kur-pede* láb talp, *kéd-pede* tenyér. Kv. *pūte* vég, *pūtet* végett, miatt. V. *pūt* vég. — Látjuk, hogy *pad*, *padī* vég, végett stb. egy szó. V. ő. *padal* is.

padaruh réz, *padaruh* *voh* rézpénz. *panna al vijat anta sorni voh, anta padaruh voh* veletek ne vigyetek se arany pénzt, se rézpénzt. 10, 9.

padlem, *patlam* homály, setét. *nǝng elen izagat padlem ulta pidl* te tested mind setét való lesz. 6, 23. — *muj ma jastalem padlemma, potartat novǝna* mit én szólok setétben, mondjátok világosságban. 10, 27.

patlama, padlema verta homályosítani, tetétté tenni; *p. ita* homályosodni, *padlema jǝpsa* alkonyat; *padlem-šiki* setétetske; *padlemǝng* setétes, homályos.

C. *pǝtlem* homályos, *pǝtlǝt* homályosodott, *pǝdlidet* homályosodik.

padlata homályosodni = *turmana jita*.

padal, *padil* fenék; *kur-padal* láb-talp, *padlana* talpaitokra. *si vož elta kim etmanna nen kur-padlana hanǝm nambǝr hol parkatata* azon városbul kimenéstökben a' tí lábszáraidra ragadt port rázzátok le. 10, 14. — *padlang* fenekes, tetős.

pad'ka lélkész, pap. *no mana, pad ka hoža vanlǝjǝsa* de menj, a' papnál mutasd magadat. 8, 4.

patka is.

patša helyett. V. ő. *pad, padǝ*. Tehát: *padis, patša*.

patrald-ta csapni, paskolni.

pam hőség; *lung pamat* nyári melegek.

pamǝng heves.

C. *pem, pǝm* a' fürdőház göze, *pemeng* hő, heves; *pemdem* hevült, *pemettem* hevített.

pami-ta, *pamiǝi*-ta tanácsolni, oktatni, *pamiǝsa* tanács.

pamta-ta, *pamiǝd*-ta parancsolni, oktatni; *pamiǝdta* ho tanító.

pamtiǝsa, pamiǝdǝsa rendelet, parancsolat. *hoj tam aj pamtiǝsajet elta it pasagat verl a'* ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19. — *jong torǝm pamtiǝsa* tíz isteni parancsolat; *jong nakpa pamtiǝsa* tíz czikkü parancsolat.

pamtili-ta, *pamtil*-ta oktatgatni, utasítani, *pamtilta* nebek utasítás.

peil, *pejil* fürdés, *pejil hot* fürdő ház.

peil-ta fürdeni, *peilǝsa* fürdés.

peilta-ta fürösztteni; *peilǝpta*-ta fürösztteni.

C. *pǝget* fürdés, *pǝget hǝt* fürdő ház, *pǝgdem* fürdőtt, fürödv, *pǝgettem* fürösztve.

peir-ta hibát elkövetni, *peirǝsa* hiba, hibázás.

peimti-ta, *peimd*-ta fázni, fagygni, fogyasztani.

C. *pegmem* fázott.

pel fél, oldal.

pela felé, túl. *pasir jušna manset li irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2, 12.

nilsot pela hulim nyolczvanon felül három = 83. — *olín-pela* felül, végett.

pelak, pelik 1) fél, *pelak jož* fél kéz, *jim pelak jož* jobb kéz; *pua pelak jož* bal kéz. 6, 3. — *voh pelak* fél kopeka, *lal pelak* fél öl.

2) vidék. *hola pelak* napkelet; *hadl edta pelak, naj edta pelak* kelet. *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő mennyei csilágát láttuk napkeleten. 2, 2.

jim pelka jobbra, *pua* és *parta pelka* balra, *ar pelak sagat* sok oldalról.

pelking jeles, oldalos; *hola, holeit pelking* nap keleti

C. *pêlek* fél, oldal.

pela vajjon. *akidlet pela anži jug elta vina reh* szednek-e vajjon tüskés fárul szőlőt. 7, 16.

pel-ta szűrni, kivágni, *pelip* szuró.

pelping szűrós. *akidlet pela pelping vanži elta epling veget* szednek-e vajjon szűrós pázsitról (bojtorjánról) figéket? 7, 16.

peldta, pelta-ta szűrni; *peldta* szűrő, csipő pogár.

peltip fulánk, *peltiping, peltping* fulánkös, *peltipsa* szúrás.

pelipta-ta beszűrni, bedugni.

V. *päl-ungve, pël-ungve* szűrni; *pälem, pëlim* szúrás, azután darázs, szúnyog; *pelim ja* Pelim folyója, *pelim uos* Pelim városa (a' darázsokról?); *pêlt-ungve* szűrni, szúratni; *pêltpi* szúrás, oldalnyílás. C. *pêdem* darázs; *petñai* szúnyog.

peld-ta váltani, cserélni, *voh peldta* pénzt váltani, *peltipsa* váltás, *peltipsaing* változékony.

peltiili-ta változtatni, cserélni; *peltiilipsa* változás.

peltaš-ta változni.

Kv. *pelt-uhv* változtatni, másítani.

penk fog. *sem sem jukana, pa penk penk jukana* szem szemért, és fog fogért. 5, 38. — *jelli penk, siri penk, lojta penk* elő fog, *lunt penk* fűrész = lúd fog.

penking fogas, *penkla* fogatlan.

C. *penk, pank, pengeng* a' minek foga van, *pengeng juh* gerblye, *pengaš* (fogas) csuka. Kv. *pank*, V. *ponk, pong* fog.

pender, *penžer* (tör.) dob, *pender senkta* dobolni, *pender senkta ho*, vagy *pender senktot* doboló. *penžer sebän* dobos bájoló.

pešat (or.) pecsét; *pešata-ta* pecsételni.

peš czomb, *peš punglet* czombok, ágyék, csipő.

V. *peš* czomb, *peš lu* czomb csontja, *peš haul* czomb húsa.

peži rén borjú.

pereman (or.?) sor, *pereman verta* váltani, változtatni. *peremand-ta* változtatni.

C. *perem* múlt.

perina (or.?) párna.

perkat *kevi* köszörű kő.

perna 1) ebben: *torim perna* isteni keresztelés; *perna pos* kereszt jegy. *torim pernaja longta* keresztelődni; *pernaja longipsa* keresztelés; *pernaja longiltita* keresztelni; *pernaja longiltipsa* keresztelés; *pernaja longiltata put* keresztelő edény.

2) kereszt. *hoj lu pernajel an vil a' ki* ő keresztjét nem veszi fel. 10, 38.

pernaing kereszties, *pernaing ho* kereszttyén, *pernaing jah* kereszttyénség.

pernala keresztetlenség, pogány. *pernala mur* keresztetlenség nép, pogány nép. *pernala jah hotna tajta torim* bálvány = pogányok házában lévő isten.

C. *perna* kereszt, *pernajat pan-ta* keresztelni, *pernaš-ta* magára keresztet vetni. Kv. *perne* kereszt, *pernel punuhv* keresztelni. V. *perne* kereszt, *pernet-ungve*, *pernent-ungve* keresztelni, *pernentem jeri* keresztelő ének; *perntäl* keresztetlenség.

petkaš rigó, húros madár.

peda (or.) nyomorúság, inség.

pevir-ta hibázni, *pevršpa* hibázás, *pevršpaing* hibázható.

pevirša-ta hibázni (sich irren). V. ő. *peirta*.

pil fél, vel, *pil ho* feles, társ; *pilna vel, lu pilna* ő vele. *si ho si ne pilna lu samelna kreš vers* az az ember azon nővel az ő szívében bünt tett. 5, 28.

lu pilna kadna manta ő tőle elválni. 1, 19. — *i pilna* együtt. *piling* feles, társ, egyesült; *pilinga* együtt, *pilinga volta ho* lakó társ.

pild-ta felesíteni, egyenlíteni, *piltipsa* egyenlítés, egyesítés.

piltša-ta, piltas-ta, piltiša-ta egyesülni, csatlakozni; *jega pilt-sata* felesülni, házassá válva lenni.

piltili-ta egyesítgetni, *jega piltili-ta* össze egyesítgetni.

C. *pi, pe* ezekben: *itpeja, itpja* előfelé, előre, *itpena* előtt.

V. *pel, pül* fél.

pilt madárháló, *pilt kelet a'* madárháló kifeszítésére való zsinetek.

piš csuda, nagy tehetség.

V. *peš, piš* ügyesség, embererő feletti igéző erő; *tárom piš, publi piš* jóttevő erő, *kuł piš* ördögösség, rosszattevő erő.

pira ser. Talán a' *bor, boza*-nak megfelelője.

pïrek (or.) pastétó, lepény.

V. *pirik* lepény.

pïriji-ta nyomozni, kérdezni, választani; *pïrijišpa* nyomozás.

pïrižla-ta kérdezgetni, nyomozgatni. L. *purji-ta*.

piriš öreg, *pirša-ita* öregedni.

piršama-ta, piršam-ta öregedni; *piršamšpa* öregedés.

C. *piriš* öreg, ősi.

pid-ta esni, fogni; *jil pidta* leesni; *humb idš pidta* összeomlani; *artna pidta* adósságba esni; *potrišsaja pidta* beszédbe esni; *pungla pidta* elválni; *untlišpa elta pidta* elszokni. *al esla mungeu huzipsaja pidta* ne hagyj minket kísértetbe esni. 6, 13. — *ul jastat: muj mung leta pidlu* ne mondjátok: mit fogunk mi enni. 6, 31. — *Ivan jogots pa šimiltata pits* János eljőve és kezdé prédikálni. 4, 1. — *hop humbetna temta pitsa a'* hajó a' habokban merülni kezdé. 8, 24. — *širi antom hun lïn jega volta pitsangen* mielőtt hogysen ők együtt élni kezdetek (ketten). 1, 18.

sema pidta szembe esni, születni. *hun Isus sema pits* midőn Jézus született. 2, 1. — *sema pidta hadl* születés napja.

pitim esett. *ma kuš veš jilbina ullem, no manemá pitim tal-jah tajlem* én valami hatalom alatt vagyok, de nekem (szót) fogadó hadi népem van. 8, 9. — *hoda jilba sema pitim judej han?* hol az új született judeai király? 2, 2.

pitimot u. a. *sema tusa lu hoža hošman vešla pitimot* oda vitették ő hozzá egy lázzal erőtlenné váló. 9, 2.

pidlaji-ta kezdetni. *nëngulan sudidta al pidlajita* tük ne ítéltesetek. 7, 1. — *nëngulan takilije lavidta pidlajitan* tük hijába, ok nélkül fogtok szidatni. 5, 11. — *aradrina likinga tajta pidlajitan* ma

nemem vorna mindnyájok által gyüöltetni fogtok én nevem miatt. 10, 22.

Kv. *pat-uhv* esni, lenni; V. *pät-ungve*.

pítsa kölcsön. *pítsaja ning elta vita langata ho elta al honda* kölcsönbe te töled venni akaró embertül ne fordúlj el. 5, 42. — *pítsaja mata* kölcsön adni; *voging pítsa* pénz-kölcsön.

pítsaing kölcsönös.

piža üdvöz légy.

C. *peša, peša* (grussformel). Kv. *pače* köszöntés, csók; *pače olen* üdvöz légy. V. *päs* üdv.

pidar szél, part. *madet šaras pidarna holip omütset a' kik a'* tenger szélébe hálót ültettek. 4, 18.

V. *piter* szél, part.

piti fekete. *ning an. puslen než i ubit novija mujpa pitiya verta* te nem teheted csak egy hajszálat is fejjérré vagy feketévé. 5, 36. V. ö. *puti* fekete.

pojar (or.) úr, tisztviselő; *og pojar* fejedelem.

Kv. *pojer* úr.

pojka-ta kérni, *pojkijsa* kérés.

pojksa-ta imádkozni, imádkozó. *nen sidī sagat pojksat ti e'* szerint imádkozzatok. 6, 9. — *hun pojksalen, ning adel hotena longa* midőn imádkozol, te magános házadba menj be. 6, 6. — *pojksal luēl* imádja őt. 8, 5. — *pojksset* kértek. 8, 34.

poksata hot imádkozó ház, zsinagoga. *madet mustija tajlet pojksata hotlalna i vož haretna pojksata lolimda a' kik szeretnek* imádkozó házaikban és a' város térein imádkozni állani. 6, 5. — *pojksipsa* imádkozás.

pojksema-ta imádkozni. *ning jubenna ovi tuhrimna pojksema ning torim azena* te utánad ajtót bezárván könyöröggél te mennyei atyádnak. 6, 6.

pojkamd-ta megkérlelni.

pog, *poh* fiú. *pogem, pogen, pogel* fiam, -ad, -ja. *pohlal* fiai. *evi undrelna vil i tajl pog* egy leány méhében visel és szül fiat. 1, 23. — *sit ma šenk musti pogem ull* ez én nagyon kedves fiam. 3, 17. — *Rahil hollal lu evi-pohlal olimpela* Rachel siratja ő gyermekeit. 2, 18.

poging fias.

C. *poh, pah* fiú, Kv. *püv*, V. *pi*.

pogil csomó, gomb, daganat; *pohla* rakásba, rakással. *pohlje* csomócska = *podalje kerlata pohlje* forgó golyócska.

pogol = *pogil*; *antip pogol* öv gombja; *jong, jeng pogol* jég darab; *pogol enmipsa* = *pogol tipesa* a' fának kidudorodása.

C. *pöng*. V. *pokel* darab, csomó; *jang pohlet* jég darabok; — *pahlep* gomb.

pohni-ta, *pogon-ta* fakadni, pukkadni, felszakadni; *pohnim taga* pukkadás helye; *pohnipsa*, *pogonipsa* pukkadás; *puškan pohnipsa* puskalövés; *pohnema-ta* pukkanni.

pogor, *puhor* sziget, *pogorna volta ho* szigeti lakos.

pohring szigetes, szigetbeli; *pohring ho* szigetbeli.

C. *pógor*, *paugor* sziget.

pogatur (tör.) úr, erőszakos.

V. *pogatur*; *pogatur lu* táltos ló.

pol viz-gát, geréb a' folyóban. *vošta pol* hal fogó geréb.

V. *pol-ungve* fogni; *polne pis* hamar megfogó tehetség.

pol-ta fúni, lehelni. *vodet polta pitset* a' szelek fúni kezdenek.

7, 25.

pold-ta, *polta-ta*, *polti-ta* megfúni, fuvatni; *torip poldta* ajkát fúni, fintoritani; *poltipsa* fúvás, lehelés.

poltsa-ta fuvalkodni, dagadni.

C. *pû-ta*, *pôh-ta* fúni; *pumem* pillanat. — V. *pu-ungve*, *pul-ungve* fúni.

polat vaczog, fekvő hely.

poling mennydörgés, morgás.

poliji-ta zörögni, dörögni, hebegni, *šitaka p.* magában morogni, *polijipsa* morgás, hebegés.

polemi-ta megmordulni.

polis hazudság, hamis. *sud al verat polis jazingna* ne ítéljtek hamis beszéddel. 7, 1. — *polis jastata* rágalmazni.

polsing hazug; *polsipsa* rágalcm, szemrehányás.

polsing nyál, takony: *polsinging* nyálás, taknyos.

C. *palah* nyál; V. *palah* takony, *palkeng* taknyos.

polt rothadás, redvesség, *polt jug* tölgyfa.

polting redves.

pon-ta tenni. *nem hojat an ponl jolipta jilip sah elta* senki sem teszen foltot új ruhárul. 9, 16. — *pog tajl, pa nem lueta ponlen Isus* fiut szül, 's Jézus nevet add neki. 1, 21.

pungla punta eltenni, megszüntetni; *og punta* imádni, panaszt tenni; *og pontot* panaszló; *ho punta* embert herélni; *haret, lovet punta* ökröt, lovat herélni. — *ponšpsa* tevés.

ponša-ta tevődni.

C. *pan-ta*, Kv. *pun-uhv*, V. *pin-ungve* tenni.

pon, *pun* háló féle, *holti pon* halászó pon; *juh pon* fa poné, ugyanaz, mi a' vogul *kamka*.

pon fing, *pon ebil eslta* fingani, *ponš-ta* fingani.

V. *ponš-ungve* fingani.

pon szegély, *kundi pon a'* bekecs szegélyezése, préme.

ponš-ta, *poš-ta* melegíteni, tésztát pörkölni, érni; *ponšim* érett, *ponšipsa* érés, pörkölés.

V. *panš-uhv*, *panš-ungve* érni, főlni.

ponš-ita fosztani, erőszakkal rabolni; *ponšita ho* rabló; *jurna ponšita* erőszakkal rabolni.

ponšij-ita fosztogatni.

pong, *pongü* gomba, *pongüpsa* fekély.

C. *pongot* fekély.

pos újjatlan keztyü, *još pos* u. a.

pozing kesztyüs.

C. *pôs* kesztyü.

pos jel, csuda, jegy, czél. *pos tajta* czélozni, *pos jug* jel-pózna, *posna punta* bélyegezni, *pos nomta pada* emlékeztető jegy. *ar pos an versu muj* sok csudát nem tettünk-e? — *han pos* ország czimere.

hanšipsa pos irásjegy, betü. *sud-sir elta než i hanšipsa pos an manl a'* törvénybül csak egy irásjegy sem megyen el. 5, 18. — *još-pos ponšpsa* aláírás.

pozing jegyes, *perna pozing* koczkás.

posta-ta jegyezni, *postipsa* jegyzés.

postsá-ta jelentkezni, jelenteni.

C. *pas*, *pos* jegy, jel. Kv. *pos*.

pos határ, vég.

pozala-ta végződni, halni, halál. *navirem lil kanšimodet pozalaset a'* gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *pa us toda Irot han pozalata vonda* és vala ott Heródes király haláláig. 2, 15.

pozalim végezve, halál. *Irot han pozalim jubina* Heródes király halála után. 2. 19.

V. *pas* határ, *kalne pas* v. *mas* halálig.

pozad-ta kiadni, kivetni, végezni.

pozatipsa kiadás, kivetes; *lakka pozatipsa* széllyel-, elszórás.
šal vers li lakka pozatipsajel olinpela megsajnálál ő elszórások miatt.
 9, 36.

posni, *pošni ho* szántó-vető, paraszt.

poš a' háló közepén való keskeny zsák.

V. *pos*, *posü* halászó kosár (zsák?).

poš fos, szar.

poš-ta szarni, fosni, *pozipsa* fosás.

C. *paš* fös.

poš-ta ázni, nedvesedni.

pošlta-ta, *poštīli-ta* nedvesítgetni, *poštīpsa* nedvesítés.

poštījūlsa-ta, *poštījūša-ta* nedvesedni.

pošog has, többesben: *pošet*.

pošhing hasas.

poškan puska; *šuk nolpi poškan* serét-tok.

pošni, *posni ho* szántó-vető paraszt.

pošneng parasztos.

pozar (tör.) vásár.

poziji-ta, *pozi-ta* folyani, csepegni; *pozipsa* folyás, csepegés.

pozem-ta cseppé válni, *pozemīpsa* cseppecske.

pozijema-ta csepegni.

pošil, *posl* folyó ér, kis folyó.

V. *posel* folyó ága, ér.

poži száradt hal.

C. *paža* száradt csuka.

poži-ta, *ponši-ta* fosztani; *jurna poži-ta* erőszakot tenni.

požih, *požoh*, ebben: *loniš požih* dér.

požoh (tör. buzagu) borju, gede; *amp požoh* kölyök, *oš požoh*

bárány.

por fűrű, *još-por* ár, *nir jondta por* ár; *pori-ta* fűrni, *poritipsa*

fűrás.

C. *par*, *por* fűrű.

por-ta marni, rágni, *porīpsa* marás, *porīpsaing* marós.

pord-ta, *porta-ta* rágni.

porema-ta harapni, *poršand-ta* megharapni.

C. *por-ta* harapni, V. *pur-ungve*; *pur-uj* farkas.

pori-ta fordulni, *porīta-ta*, *porīd-ta* fordítani.

orema-ta megfordulni.

pora (or.) idő; *i pora ho* egykorú, kortárs; *porala* idétlen.

poriš serte? *lovi poriš* ló sörénye.

porim-ta, *purimta* lépni, hozzálépni, neki menni.

pormili-ta lépegetni, *pormilipsa* lépegés.

porimd-ta lépni.

C. *pormem*, *purmem* megtaposott.

porijipsa, (*porijë-ta*?) áldozás, áldozó vendégség.

Kv. *pur* vendégség, lakodalom, V. *puri* áldozat.

porog, *poroh* gyökér, szár; *porog kel* szánra való kötél. —
sem poroh szem fény?

porga bekecs, közepső bőr ruha.

porget szemét, sepredek. V. *pores* szemét a' faragcsálás után
pors änü szemét domb.

porgon *voget* posta pénz.

porli pöröly.

pordon, *purdon* méreg, orvosság, timsó.

puti pordon gáliczkő, *vosti pordon* u. a.

pordon porip verta timsó csináló.

pormas fegyver.

pot (or.) pud, *pot kenas* egy pudnyi.

poting pudos.

pod-ta fázni, *iskina podta* hidegben fázni. *podta tilis* fagy-hó.

potim fagyott, *potim sem* jégeső, *potipsa* fázás.

potema-ta, *potim-ta* hülni, *potemapsa* hülés

potili-ta gémberedni, fagyoskodni; *podlta-ta*, *podlti-ta* fagy-

lalni.

C. *pôtâjem* hült, *potmem* hült, *pottem* fagylalt.

podali gömbölyü dolog, *jong podali* jégcsap; *veska podali*
mázsáló súly; *podalije* = *pohlje* golyócska.

podlang gömbölyüs; *veš-*, *venž-podlang* homlok, *oy podlang*
a' fejnek hátulja; *šaš podlang* nyakszirt.

V. *potali* gömbölyü, *sêtep potali* czérna gombolyag, *sans-lu*
p. térd kalács.

poter, *potar* szó, beszéd. *is potar* agg beszéd, mese. *potripsa*
beszéd, *potripsa si* nyelvjárás. *li ar potrelna hullajit* ő sok szavaik
által hallatnak meg. 6, 7.

potard-ta szólni, *potartipsa* beszéllés. *si pora elia Isus similtata*

i potardta pits azon időtül fogva kezdé Jézus prédikálni és szólni. 4, 17. — *madot potarl* (potardl) a' ki szól. 1, 22. — *pojksatanná moltas jazinget al potartat* imádkozástokban sok beszédet ne mondjatok. 6, 7.

V. *poter*, *poater* beszéd, *potert-ungve*, *potert-uhv* beszélni.

pom fű. *harna ulta pom*, *madot tam hadl eniml* mezőn való fű, a' melly ma nő. 6, 30.

lant pom gabona fű, szalma. *lant pom an hurlata tutna labidl* a' szalmát el nem alvó tűzben égeti. 3, 12.

C. *pôm*, *pûm*, Kv. *pum*, V. *pom*, *pum*.

pomasiba (or.) köszönet, *p. jastata* köszönetet mondani.

pomïng ebben: *pomïngna lakta* okádni.

puj 1) tő, *jug puj* fa tő; 2) segg, *puj-vïs* segglyuk.

C. *puj*; V. *puj* segg; *puj sunt* segg nyílása; *pujet* segg pofáji.

pujla-ta dagadni, *pujlipsa* dagadás. V. ö. *pûla-ta*.

puka, *pukaj* madárbegy.

pukïng köldök; *pukaïng* köldök zsineg.

pukïng ankï bábasszony.

C. *puklang*, *pukleng* köldök. V. *puhne* köldök, *puhne angu* bábasszony.

pukit tárgy, dolog; *pukitot* a' dolog. *al mijat jemïng puki-totlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat az ebnek. 7, 6.

olpïng pukit festék, festő anyag, szer.

pukla a' fogónak, kelepczének felállító, igazító fája.

tur pukla torok-dió.

puklaïng az igazító fához kötött zsineg.

V. *tur puhla* torok dió.

puhlipsa sulyok-ütés.

puhrem zivatar; *puhremïng* zivataros.

puhtïpsa bohóczság, haszontalan beszéd.

puga púp, hát.

pugaïng púpos, hátas.

pugol falu, lakás; *tal pugol* téli szállás, *puhling*, *puhling* falusi, *puhling ho* falusi ember.

C. *pogot*, Kv. *paul*, V. *paul* falu.

pugol-ta törni, átbökni, vájni, vésni; *kim pugolta* kilökni; *nimra pugolta* porrá törni.

puglïpsa, *puhlïpsa* törés, bökés, sulyok-ütés.

pugolma-ta, puhlima-ta bebökni, szemet kiszúrni, *pugolmipsa* átbökés.

puhlil-ta kívéni, *puhlilipsa* vésés.

pugor, *pogor* sziget.

pugod-ta fecsegni, képzelődni, haszotalankodni.

puhtipsa bohósság.

pul falat, darab, harapás; *pulije* falatocska.

C. *pul*, V. *pul* falat, harapás.

(**pul-ta**) dugni? fedni?

pulip fojtás, dugó, szálló; *kevan pulip* palaczk dugó; *pulipsa* hólyag a' bőrön.

V. *pulep* fődél, *šoval pulep* kémény födele, dugója,

pulka (or.) zsemlye, fehér czipó.

V. *pulkä*.

puln csalán; *handi puln* csalán; *pa mü puln len*, *puln ogirta jug* guzsaly, fonószék.

C. *püden*, *poden*.

pulnga-vas Obdorszk. *hun ma pulnga-vašna usem, an likmälis manem untlata jeming vojjet* midőn én Obdorszkban voltam, nem esett nekem (módom) megismerni a' kigyókat. V. ö. Bevez. 17. l.

pun fan, szőr, gyapju; *nelah, űulah puh* hely, ebször; *sem-pun* szempilla; *turop punet* bajusz.

puning fanos, szőrös, *punla* szöretlen.

C. *pün* gyapju, *rau pün* hely, pihe, *pünang* szőrös, gyapjas.

V. *pun*, *tus-pun* bajusz.

pun, *pon* háló féle; *pun sem* háló szem.

pulang kor, mellett, vel; *si pulang* akkor, ott. *si pulang i madodet nebeking jah elta li roda jastaset* akkor egy némellyek az irástudók közül magokban mondának. 9, 3. — *juš ohtina ulten pulang* úton voltodkor. 5, 25.

pulang jošna maga kezével.

i pulang (pulanga?) egyszerre.

pungil oldal; *hot pungil* fal; *pungla* oldalra, félre. *pungla mana ma elta* félre (oldalra) menj én tőlem. 4, 10. — *pojksset, li mul elta pungla manta* kérték, ő földjökruél elmenni. 8, 34. — *pungla mans Halilej mu už ohtina* elmene a' galileai föld tájára. 2, 22.

venž pungil kép, arcz-oldal, orcza; *jim pelak venž pungil* jobb orcza. 5, 39.!

pungil azi mostoha atya, pungil anki mostoha anya.

C. *pungat* oldal, *pungada* mellé, *pungatna* mellett, *pungadívet* mellől.

punš-ta, *puš-ta* nyitni.

punžas-ta nyílni; *siršna lu ohtina turum haret punžasset* akkor ő felette az egek megnyilatkozásának. 3, 16.

C. *punžem* nyitott. Kv. *punš-uhv* nyitni. V. *puns-ungve*.

pus-ta fűjni, fejni; *iol pusta* orrot fűni, *puzipsa* fűvás, *fejés*. *puzila-ta*, *puzili-ta* fűjdogálni.

pusta-ta sérteni.

pus ok; *pus-ta* okozni, tehetni. *evilleta muj, ma tami verta puslem* hiszitek-e, én azt tehetem? 9, 28. — *vož an pusl lankišata rep ohtina lolman* város nem tehet rejleni (rejlhet) hegyen állván. 5, 14. — *an puslen verta novija mujpa pitiija* nem teheted fejjérré vagy feketévé. 5, 36.

pusti-ta okozni, eszközölni, *pustipsa* okozás.

pusta-kem lehető.

V. *pus* ép, *pus olem* egészséges vagyok, Kv. *puš* ép, egész. De *paš* (erő, tehetség) inkább idevaló.

puzing füst, por, gőz; *pusing* füstös.

pusila-ta füstölgöni, *pusilipsa* füstölgés.

puzingi-ta füstölgetni.

V. *posim* füst. Lozv. *pošim* u. a.

pusmek (or.) kézi mérleg; *pusmeking* súlyos.

pusmekla-ta mérlegelni; *pusmeklipsa* mérlegelés.

puš szer rét? *ar-puš* sokszor, *kaming puš* hányszor. *i puš* egyszer; *tam puš* most; *kad, kid puš* kétszer, *kid puš* két részre; *hulim puš* háromszor.

pužing, — *kad pužing*, *hulim pužing* kétszeres, háromszoros

puš-ta nyitni, l. *punšta*. *ova sekat, i ningilana pušlet* ajtón kopogjatok, 's nektek nyitnak. 7, 7.

pušim nyitva, nyitás; *ungil pušim* száj nyitás. *lu unlet pušmal jubina unltata pits* ő szájának megnyitása után tanítani kezde. 5, 2. — *ungil pelka punžita* száját feltátani, ásítani.

punžipsa nyitás.

pužas sövény, kerítés, *pužas oš* juh-nyáj (egy kerítésbe való).

V. *poses* sövény, kerítés; *poses voarem* kerítést csinálok.

puži fark, *pužila* farkatlan.

C. *puisseg* (schwanzriemen), ebben *puis* talán = *puži*.

pušing gombás.

pučka (or.) hordó.

pur-ta, *por-ta* marni, harapni; *purta voj* = *tugodta voj* kigyó.

purim és *pürim* 1) görös lyuka; 2) a' rénbőr alatti fekély.

puris disznó, *purset* disznók; *ponim puris* ártány = *honti p.* hor *p.* = *an ponim* kan.

puris pakët disznó nyáj.

purset pakët disznók nyája. 8, 30, 31.

C. *púraš*, *púres*, *poreš*; Kv. *pures*.

puriji-ta kérdezni. *tarinlaman purijat* *navirem olinpela* szorgalmasan kérdezzetek a' gyermek után. 2, 8. — *mada mudra jah elta purijis* a' mellyet a' bölcsektül megkérdezzet. 2, 16.

purili-ta kérdezzetni. *hus etim pora li elta purilijis* a' csillag föltetszésének idejét ő tőlük kérdezzeté. 2, 7.

purla-ta repülni, *purlipsa* repülés.

purlili-ta repdesni.

purindla-ta, *purintili-ta* taposni. *al julat tinng tunen purset sozilita tagaja, kurlalna al purindlalal* ne vessétek becses gyöngyötöket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. 7, 6.

purintilipsa taposás.

C. *purumem* taposott. V. *pormem* taposott hely, fészek, *nohs pormem mä* a' nyuszt fészke.

puti-ta, *putid-ta* rontani, elrontani.

putiji-ta rongálni.

Kv. *porti ratuhv* lerontani, *tä haret šoho porti ratvet* ezek mind lerontattatnak. Mát. 26, 61. — *porti jovtim terim* eltörött edény. Mr. 14, 3.

put fazék, *šaj put* tea katlan, üst; *hanšta put* kalamáris; *navirem longiltata put* keresztelö edény; *niring put* katlan; *sohta put*, *torim hot jolidta put* egyházbeli füstölö.

C. *put*, Kv. *put*, V. *pöt* fazék, katlan.

puti, *püi* fekete.

pud, *pod* (or.) pud, súly.

pudlipta-ta kitaposni, csizmát elnyöni.

pup (or.) pap, *pup-sir jah* papság, *pup-sir ho* pap.

pup jukan ho papi helyettes; *kaüdta pup* gyontató.

pubi medve, *novi pubi* fejtér, jeges medve; *pubi ong* medvefészek; *pubi voj* füles bagoly, *pubeng* medvés.

V. *pubi*, *pupi* félisten, bálvány; tehát rendkívüli.

puvili-ta dagadni, felduzzadni.

puvazing feldagadt, hasas.

Egy *pü-ta* igét teszen fel.

C. *puem* fúvott, *pumem* percz. V. *pu-ungve* fúni.

pum, *pom* fű; *pum poj* széna boglya; *lant pum* gabona, szalma; *lant pum sugodta* gabona nyöni, szaggatni; *lant pum se-virta* aratni.

pumeng füves.

V.

va! vaj, ah!

vaj lábbeli, harisnya; *nuki vaj* bőr harisnya, *vaj joul* láb-szár kötő, harisnya kötő; *vaj kuš* meleg lábbeli; *vaj kuš jondta* ho csizmadia.

C. *vaj* harisnya-, csizma-szár, *vajeng a'* minek szára van, *va-en*; *keže* nyeles kés. V. *vaj*, *voaj* szőrös csizma és harisnya; *sügim vaj* főtött, szótt harisnya.

valam vagyon, birtok.

C. *vadlem* volt.

van rövid, közel, *van kutna* rövid közben, gyakran, *van kutla* (rövid közetlen) folyvást; *vanot* közel való; *van-šik* közelke; *vanasna* közel, nál; *vanilta* közléről; *vana* röviden, *vana verta* rövidíteni, *vaning* közeles.

vanam-ta közeledni. *si vanamas turum nubit* ime elközeledett a' mennyország. 3, 2.

vanamim közeledő, közeledett. *hoj nünkilana nomis mas hondta vanamim lik elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közeledő harag elől? 3, 7.

vanamd-ta közelíteni; *vanamtipsa* közelítés.

C. *van*, *vana* közel hozzá, *vanen*, *vanna* közelben, *vanetta* közléről.

vangim-ta ütközni, *kevi ohtija ning kureenna al vangimlen*

köhhöz te lábaddal ne érijél. 4, 6. — Kv. *vonh-uhv*, V. *vuong-ungve* ütni.

vanlta-ta, *vanlti-ta* vezetni, *lovï sematl* (?) *elta vanltata* lovat szemök elöl elvezetni.

vanltïpsa vezetés.

Kv. *vanteml-uhv* vezetni; V. *vant-ungve*, *vanht-ungve* vinni, vezetni. — Úgy látszik, a' *vanlta* és *vant-l* között csak hangátvetés a' különbség.

vank-ta mászni, vánszorogni; *vankïpsa* mászás.

vankïli-ta, *vankïla-ta* mászkálni.

V. *vang-ungve*, *vanhn-ungve* mászni, vánszorogni.

vankar horog, kapocs.

vangïr-ta görbülni, *vankrep* görbült, horog; *kur rûta vankrep* szénvonó.

vankïrd-ta, *vankïrta-ta* görbíteni, *vankïrtïji-ta* görbítgetni, *vankïrtïjïtot* görbítgető.

vankïrsa-ta görbedni.

vankrïla-ta görbülni, *vankrïlïpsa* görbülés.

V. *vanhrep* horog, *kêr v.* vas horog; *vangrït-ungve* kapcsolni

vankïlta-ta, *vankïltï-ta* akasztani.

vankïm-ta beakadni, megakadni.

vankïlma-ta elakadni, *vankïlmïpsa* elakadás.

vankïlmapsa-ta akadni.

vankïlmïjïsa-ta botlani.

vanzep vágó, vájó?

vanzïlïpsa kivágás.

vanži pázsit, *pelpïng vanži* bojtortján. 7, 16. — *eplïng vanži* szagos fű.

V. *vanži* pázsit.

vand-ta látni, nézni; *vandta ho* felügyelő. *vandatï harna ulta loget ohtïja* nézzetek a' mezőn való liliomokra. 6, 28. — *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mi ő menyeyi csillagát láttuk napkeleten. 2, 2. — *nïngïlan lï at vandlet* titeket ők hogy lássanak. 6, 1. — *lï at vantlet nen jim veret* ők hogy lássák tï jó tetteteket 5, 16. — *muj nïng vandlen* miért nézesz te? 7, 3.

vandtöt látó, néző.

vanman (*vantman*) látva. *nïng turum azen, haniot vandtot, sem vanman nïngena mal* te menyeyi atyád, a' titkot látó, szemlátomást

adja meg neked. 6, 4. — *si ohtija an vantman* arra nem nézve, mind a' mellett; *vantiþsa* látás.

vandlaji-ta láttatni. *hanne hojetna liel at vandlajit* emberek által ők hogy láttassanak. 6, 5.

vantijisa-ta (*vandlijisa-ta*) mutatkozni. *mana, paðka hoza vantijisa* menj, a' papnál mutasd meg magad. 8, 4.

C. *vanem* (gesicht), V. *uont-ungve*, *vantungve* látni.

vaš keskeny, szűk, vékony; *važa verta* szűkíteni, vékonyítani. *hodi vaš ovet pa jermat juš* millyen szűk ajtók és keskeny út. 7, 14. — *vaš hu juh* vékony, hosszú fa, vessző (spiessruthé).

C. *vaš* keskeny, V. *vāt* rövid.

vaska-ta csapni.

vazi kacsa, egy kacsza faj, *vazi pununga veršata* (?) támaszkodni.

C. *vāsa*, *vāseh* kacsza. V. *vās* rucza.

var geréb-gát a' halfogásra.

C. *var* (stromwehre beim lachsfang). V. *arpi*.

varas galy, vessző; *varas lobas* vesszős kunyhó.

varas szőr. *pa mu lovi horazip voj varas* idegen föld ló alakú állat szőre (teve-szőr). 3, 4. — *varsang* szőrös.

C. *vares* lószőr.

veī erő, hatalom; *veem*, *veen*, *veel* erőm stb. *nīng hoza ull turum nubit i veī* te nálad van az ország és hatalom. 6, 13. — *veī jellina ullem* hatalom alatt vagyok. 8, 9. — *hun sol lu veel uštal* ha a' só az erejét elveszti. 5, 13. — *hojat veīna ulta* valaki alatt lenni; *veī numbi* erőn túli, *veī numbija serimlem* nagyon csudálkozom.

veīng erős, hatalmas; *numbi veīng* mindenható. *lu korijipsajel šenk veīng us* ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

veīla erőtelen. *veīla jumodet*. 4, 24.

veīmta tehetni, erős lenni, *veīmpsa* hatalom.

veīmpta-ta kényszeríteni.

veamd-ta meggyőzni.

veīla-ita gyengülni, *veīla verta* gyengíteni, *veīla pāidta* u. a. *veīlam-ta* gyengülni, *veīlamps*a gyengülés.

veīlantijisa-ta gyengülni.

C. *veg*, *vok* erő, *vegeng*, *vokeng* erős; Kv. *va*, *vagen*; V. *vau*, *vaj*, *voj*, *vauing*, *vojing*.

vek (or.) ebben: *vek keža* örökké, élethosszáig.

vekša tuskó, fahasáb.

vel-ta ölni, fogni, vadászni. *kítas velta ho naviremet küldé ölni a' figyermekeket.* 2, 16. — *al vela, hoj hanne-ho vell, sit suda pidl ne öl, a' ki embert öl, az ítéletbe esik.* 5, 21. — *velipsa* ölés, vadászás, *nul velipsa* verekedés.

velpas fegyver, fogó, csapda, vadászat, *još velpas* kézi fegyver; *velpasla* fegyvertelen.

velan-ta verekedni, *velantot* verekedő.

velpasla-ta halászni, foglalatoskodni, *hul velpaslata* halászni; *velpaslapsa* halászás.

veltasla-ta öldösní, fogdosni. *li hul veltaslata jah uset* ők hal fogdosók voltak. 4, 18. — *ma nünġilan verlem hanne-hojet veltaslata jahna* én titeket teszlek embereket fogdosókká. 4, 19.

C. *vedem* fogott. Kv. *ál-ahr*, V. *ül-ungve* ölni, fogni.

velim velő, *velimla* velőtlen.

C. *vedem*; V. *valém*.

velsi (?) minap, nem régen.

venik (or.) fürdősz. vessző-csomó (venyige?).

veng vő, *veng-ho* vőlegény. *hun li elta višal veng-ho* ha tőlük elvétetik a' vőlegény. 9, 15.

C. *veng, vong*; Kv. *vaps*, V. *vuaps, vuüps*.

venž, *veš* arcz, *venž pungil* orcza. *jim pelak venž pungil* jobb orcza. 5, 39.

vent feleség.

ventsá-ta, ventsatiji-ta házasodni. *hoj kadna manim ne pilna ventsatijil* a' ki elvált nővel házasodik. 5, 32. L. *vensad-ta*.

vensad-ta esketni, házasítani; *vensatipsa* esketés.

vensatili-ta nőszülni, *vensatilipsa*.

vensatla nőtelen, hitves nélkül.

Kv. *vant*, Lv. *voant* feleség.

veškat igaz, becsületes, jobb (kéz), *veškata jis* igazzá lett. 2, 17.

veškatem, veškatén, veškatel igazságom stb. *hun nen veškatén nebeking jah veškat numbija an pidl* ha a' tí igazságtok az írástudók igazságánál feljebb nem lesz. 5, 20.

veškatot igaz, *veškatíng* igazságás, *veškatipsa* igazságosság.

veškatla igaztalan. *jert kidl veškatodet i veškatla jahet ohtija*

esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45. — *veskatla verta* becs-teleníteni, gyalázni.

V. *veškal-ungve* jóvá lenni; *tüu lul' ols, ah ti veškals* ő rossz volt, most jóvá lett; *veškit* becsületes.

ver tett, dolog, *veskat ver* igaz dolog, igazság. *menemin most tarmadta izagat ulta veskat ver* nekünk (kettőnknek) kell teljesíteni minden igazságot. 3, 15.

jim ver jó tett, alamizsna. *hurijat nen jim veren verta hojet semat* őrizkedjete ti alamizsnátokat tenni az emberek szemében. 6, 1. — *han ver* koronai, országos dolog, *mur ver* köz ügy; *vera pa- idta* vádolni; *vera pidta* bűnösnek tartani.

verna igazán, valóban.

verla tétlen, nem bűnös; *verla volta* foglalatosság nélkül lenni, *verla volipsa* reáérkezés, heverés.

ver-ta tenni. *sud al verat* ítéletet ne tegyetek. 7, 1. — *Osip veris sidi* József tön így. 1, 24. — *ma ningilan verlem hanne-hojet veltaslata jahna* én titeket teszlek ember fogdosókká. 4, 19. — *hoda anta nink voj, anta sami volla at verl a'* hol se a' nyü, se a' rozsda semmivé nem tesz. 6, 20.

veraji-ta tétetni. *hoda nink vojna volla verla a'* hol a' nyü (moly) által semmivé tétetik. 6, 19.

verim csináltatott, csinálás; *vermem, vermen, vermel* csinálá- som stb. *hoj kadna man lu imel panna anta pa ho panna krek ver- mel sajít a'* ki elválk a' maga feleségétül nem más okbul, hanem más férfival való büntevése okábul. 5, 32.

versa-ta tevődni, válni. *hun ning torim pog, jasta, tam kevet nána at versalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. 4, 3. — *nomipsa elta versata* emlékezetből kimúlni.

C. *ver* tett, *ver-ta* tenni. Kv. *var-uhv* tenni; V. *voar-ungve, vármel* munka, valóság.

veres gyalog fenyü.

verid-ta tünni, tünni; *veridot a' tünni. lil sogondta moža ve- ridtot sit undlial* az élete végéig tünni, az üdvezül. 10. 22.

veritipsa tünnés.

V. *verit-ungve* tünni, bírni valamivel, *ám át veritém* nem bí- rok (vele); *verm-ungve* u. a. *ti káp nong át vermaue* e' hajó fel nem bíratik, fel nem bírják tartani; *veritaht-ungve* igyekezdni, vergődni.

verind-ta valakit utánozva gúnyolni.

veršta (or.) vërszt. 5, 41.

verti veres, *vertiot a' veres, vertiotije vereske.*

C. *verde* veres.

vet öt, *vetmüt ötöd-ik.*

vetjang 50.

C. *vét* öt, *védát* öt-öt, ötével; *vétmet* 5-dik.

vedra (or.) veder, *logadta ink tajta vedra mosó víz tartó veder.*

vedraing vedres.

vinovat (or) bün, *vinovata verta* vádolni, bünössé tenni; *vinovatla* ártatlan.

ví-ta (*vü-ta*) üvölteni, kiáltani, *vipsa (vüpsa)* kiáltás.

vivema-ta magát elkiáltani.

V. ö. *ü-ta* kiáltani.

C. *vigem* kiáltva, kiáltott.

vü-ta venni, vinni. *evi undrelna vil* egy leány méhében visel.

1, 23. — *mija, ma ning semen elta lunk kim vilem* hadd, én te szemedbül a' szálkát kiveszem. 7, 4. — *lu imel visle* ő nejét vette. 1, 24. — *ara vita* elvenni (sokra venni?), *inkna v.* kiönteni, *jurna v.* erővel elvenni, rabolni, *jurna vita ho* rabló; *noh v.* feltenni, védelmezni; *pitsája v.* kölcsön venni. — *vipsa vét, vétel, jurna vipsa* rablás.

visa-ta vevődni. *sar jogodlet hadlet, hun li elta visal veng-ho* de jönnek napok, mikor ő tőlük elvétetik a' völegény. 9, 15.

visaji-ta tartatni, mentetni.

noh visaji-ta fentartatni. *evi! ning evilpsajenna noh visajin* leányom! te hited által (fel) megmentetel. 9, 22.

C. *vijem* vett. Kv. *vi-hv* venni, vinni. V. *vi-ngve.*

vijansa-ta szándékozni, valamibe fogni.

viju süvöltő kacsza (anas Penelope).

vil rén-szarvas. C. *veta, veda* rén.

vina (or.) bor, égett bor; *vürti vina* veres égett bor, likvór

vís lyuk, nyílás. *vís karraot kiñza adma jis a' lyuk a' régi.* nél rosszabb lesz. 9, 16. — *išni vis* ablak. *lonhta v.* bemenet, torok. *muhti manta v.* átmenet. — *vizing* lyukas.

C. *ves*, V. *üs* lyuk.

vís bőrpattogzás, himlő; *vís-kar* szemölcs, rüh.

vüzing pattanásos, vüzing hiñ himlő, vüzing hiñ ponta himlőt oltani.

vüstü hólyag, himlő; vüstüpsa kelevény.

C. ves-kar rüh; de vestem lyukat csinálva.

Talán egy a' vis lyuk és vis pattogzás.

vüza, vüza üdvöz légy.

vüzil a rossz utak ideje, sár?

C. vitlah sár. V. voslah sár, vüting voslahn jälilim vizes sárban járván.

vüzid-ta gyújtani, alágyújtani.

vüzila-ta gyúlni. vüzilüpsa gyulás.

vüzütüji-ta gyújtogatni.

vür vér. adim vür manüpsana kadhos jang tal şugasim imi rossz vér-menésben tizenkét évig szenvedett asszony. 9, 20.

vür eslta vért ereszteni, vür lüldia vért fertőztetni, vür lütlüpsa vér fertőzet; sigi sarim vür aludt vér; torim vür-ink ür-vacsora; torim vür-ink jasta ür-vacsorával élni.

vüring, vüreng véres.

C. ver, V. vur vér.

vürki a' hal kövérségéből való étel.

vüt tágasság, szélesség.

vüting tágas, vütinga verta tágasítani.

vütla, vütli szűk.

vütat tágasság, i vitat egy tágasság, négyszög; vütating meszsziire terjedő.

vütüja-ta akarni.

vütüsa-ta szándékozni, vütüpsa szándék.

vütüsilä-ta magát elhatározni. vütüsilas şitaman lu pilna kadna manta szándékozik titkon ő töle elválni. 1, 19.

voj vaj, zsír. jeming voj szent zsír, kenő. 2, 11.

undir libi voj bél zsír, jug voj fa olaj, puris voj disznó zsír, mis voj faggyu, mis voj asveza gyertya, hon libi voj bél zsír, sorim voj sűrű, aludt zsír. — vojang zsíros.

C. voj, Kv. voj, V. voj, vuoj, vuaj.

voj vad, állat. vot voj szarka. pa mu lovü horazip voj idegen országbeli ló féle állat = teve.

aj voj légy, ink voj hód, undir voj bélgiliszta, unt voj vad (erdei) állat, kalang pordü (porta) voj farkas (rén maró vad), ka-

pusting voj hernyó, *jeming voj* kígyó, *ler voj* földi giliszta, *lopsah voj* csimasz, poloska, *šaras voj* czethal, *senkta voj* harkály, *šulzi voj* szalonka, *tohling voj* madár, *tuğodta voj* kígyó, *pürim, purim voj* darázs, pók, *purta voj* kígyó, *mavı verta voj* méh, *mú har voj* egér? *un mú har voj* vakondok, *vanzi, vagy vanži ulta voj* szöcske, *múžina voj* béka.

voj-hol (hul) állat, vad-hal; *voj-holıng* állati.

C. *vôje, vâjah* vad, állat, *jem v.* medve, *jınk v.* hód, *ene v.* jávor-szarvas, *pulah v.* légy, *rêp v.* parti fecske. — V. *uj, ujâ-kul, (voj-hol)* állat.

voj-ta elaludni, *voj*müpsa elalvás.

*voj*nta-ta altatni.

*voj*lta-ta, *voj*lti-ta aludni, *voj*lti-jüpsa alvás.

C. *âdem* aludt. V. ö. *olım, ulem* álom, *ulmijı-ta* aludni stb.

vojdtá-ta kitudakozni, kikémlelni. V. ö. *û-ta, ujd-ta* tudni.

voh pénz, fém, *i voh* egy kopeka; *sel voh* ezüst; *novı voh* is az; *sel voh verta ho* ezüst müves; *sorni voh* arany; *padaruh voh* réz.

voh pelak félpénz. *an edlen toltta si vonda, hun an malen hızim voh-pelak* nem mégy ki onnan, míg nem adott meg az utolsó (maradék) félpénzt. 5, 26. — *panna al vıjat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh* (vele) magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. 10, 9.

vogıng pénzes.

C. *vâh* pénz. V. *vogı* ezüst.

voh-ta híni, kérni. *hoj nıngen vohta pidl i versta* a' ki téged híni fog egy versztre. 5, 41. — *lu pogel vogıl lu hoza ucaı* ő fija kér tőle kenyeret. 7, 9. — *vogat, i mijsıl nıngılana hijjatok* és adatik nektek. 7, 7. — *Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjébül hittam én fiamat. 2, 15.

vogım híván. *hanija mudra jah vogıma* titkon a' bölseket híván. 2, 7.

vohtot a' hívó. *nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoza vohtodetu* tí menyeyi atyátok ád minden való jót ő tőle kérőknek. 7, 11.

vohtem, -en, -el kérésem stb. *nen torım azen usl, mujsır nuža tajleta nen lu hoza vohten jelbi* tí menyeyi atyjátok tudja, miféle bajatok van, a' tí ő tőle kéréstök elött. 6, 8.

vogema-ta híni. *lıel vogemas* őket hívá. 4, 23.

vogand-ta kérdezni, *vogantijí-ta* sokat unszolólag kérni, kérdezni.

vogili-ta hivogatni, csalogatni.

C. *vâgem, vâgem* hitt, kért; K_v. *vov-uhv* híni, nevezni, kérni; V. *vou-ngve* híni.

vogol-ta, *vohla-ta* leszállani; *vohlil* leszáll; *lu rep elta vohlas* ő a' hegyről leszálla. 8, 1. — *vohlipsa* leszállás.

vohlilijí-ta lassan leszállani. *torim lil vohlilijis Isus ohtija* isten lelke szálla Jézusra. 3, 16.

vogold-ta leszállítani.

V. *vajl-ungve*, K_v. *vajl-uhv* leszállani.

vohsar róka. *vohsaret ong tajlet a' rókáknak gödrök van.* 8, 20. — *homing vohsar* piros róka, *puti vohsar* fekete róka.

C. *vahsar*, K_v. *ohšer*, V. *ohser* róka.

vol alj, alap, hely; *vol ohtija omüdta* alapítani (aljra ültetni); *vol moza aljig, aljáig, vol verta* alapítani; *rohnimtim volet* romladékok.

vola helyett, *volang* alapos, helyes, méltó, *volanga verta* meghatározni. — *hulis, Archelaj hana ull judej vošna lu azel vola* hallá, Archelaus királyul van Judea városban (országban) ő atyja helyett. 2, 22.

vol-la, vollí alaptalan, helytelen; *volla manta* enyészni. *soraja turum i mu volla manl* előbb ég és föld elenyészik, elmúlik. 5, 18. *volla verta* elpusztítani, *volla versata* elpusztúlni.

volla az időre vonatkozván, soha-t jelent, mint: *volla al nulta, anta turumna, anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre. 5, 34.

vol-ta lenni, élni, lakni. *siri antom hun lin juga volta pitsan-gen* előbb hogysen ők együtt élni kezdettek (ketten). 1, 18. — *hanne-ho i nan leviman at voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik békésen élnek. 5, 9.

volta ho lakos, *volta taga* lakó hely.

volipsa élet, *tungtak volipsa* egészség.

volpas élet; *jim volpas* jó élet, boldogság, üdvösség.

jeming volpas szent élet. *hodi vaš ovet, madet tulet jeming vol paža* mi szűk ajtók, mellyek visznek a' szent életre. 7, 14.

šitak volpas békés élet, békesség. *tam hota šitak volpas lidlu* e' háznak békességet kívánunk. 10, 12.

C. *ud-ta, vad-ta* lenni, élni. Kv. *ol-uhv* lenni, lakni. V. *ol-ungve*.

volĵi-ta vigasztalódni. *an lidl volĵita, hun li antomet* nem akar vigasztalódni, hogy azok nincsenek. 2, 18.

vola (or.) akarat, szabadság; *volana* szabadon; *an volana ulta* nem szabad lenni.

volala szabadtalán.

volam, *valam* dolog. L. *volta* lenni.

volĵi-ta fényleni, *volĵi-ta* u. a. reásütni.

volĵiĵpsa fénylés, sütés; *volĵimot* fényes.

V. *voloh* villogás, *volgi* fénylik, *sau volgi a'* csillag fénylik, *sauht volget a'* csillagok fénylenek.

volĵi-ta, ebben: *jogos volĵta* visszatartani.

volĵi-ta szünni, engedni.

volĵh simaság? *volĵing, volĵking* síma.

volh-ta faragni, vágni.

volĵimti-ta simítani.

volta-ta, volĵi-ta gyalúlni, simítani.

volĵip gyalú, vakaró kés.

volšam gyalúforgács.

C. *vattem* gyalúlt, faragott. V. *volt-ungve* gyalúlni, *voltep* gyalú; *voloh-t, volog-t, voloh-t-ungve* gyalúlni.

vonh-ta vágni, *hol vonhta* elvágni.

vonĵi-ta vagdalni.

vonĵema-ta meg- belévágni.

vonhtli forgács, *vonhtli paj* forgácsrakás.

V. *vuong-ungve* kalapácsolni, *vuong-ŵp, vuonkop* kalapács. Kv.

vonh-uhv ütni, csapni.

vonĵa rézsút, csapinósság, *vonĵaja, vonĵatoĵije* rézsúton, csapinósan.

vonsem *hul* hering.

vonza.a *verta* megfosztani, elvenni, *vonzala verĵpsa* vesztés, fosztás.

vonzala-ita veszni, *vonzala jĵpsa* vesztés.

vonš *tĵilis* junius.

vonda -ig. *Avram elta Tavid vonda* Ábrahám-tul Dávid-ig. 1, 17.

C. *unda* -ig.

voš = *voš* város, *voš-ho* kereskedő, *voš-hojing* kereskedői.

vozi füst.

vo:ži-ta füstölni.

vozi:ipta-ta füstölni.

voziđ-ta, *vošid-ta* füstölni, húst füstölni.

tutna voziđta füstölni.

voziłta-ta füstölögtetni.

voskrem epe, savanyúság, *voskreming* savanyú.

voskremi:psa savanyúság. Lásd: *vosrem*.

vošla-ta iszapban piszkoskodni.

vošlah iszap, *vošlahing* iszapos.

V. *vošlah* sár, *vošlahing má* sáros hely, föld.

vosrem epe, *vosreming* keserű, savanyú.

vosrema-ta keserűvé válni.

vosremla-ta keserű, savanyú lenni.

vosremđ-ta keseríteni, keserűvé tenni.

Kv. *vočerem*, V. *vošrem*, *ošrem* epe.

vosti zöld, sárga, *pošek libi voštet* tojás sárgája.

voštišik zöldes, sárgás.

C. *vasta* zöld.

voš, *vaš* város, *vožet* városok. *Isus sema pits Vipleem vošna* Jézus született Bethlehem városban. 2, 1. — *Vavilon voža* Babilon városba. 1, 11. — *nem moltina aja an ullen Judej ojing vožet kinkza* semmiképen legkisebb nem vagy a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *Irot han nomisna lillas i izagat ulta Jerusalim voštel mur lu* panna Heródes király elméjében megindula 's egész Jeruzsálem városának népe ő vele (együtt). 2, 3. — *aj voš* kis város, falu, *vo:žije* városka.

C. *vač*, *voš* erősség, város; Kv. *uš*, V. *uos*, *uoš* város.

voš-ta veszni, halni, *voš:psa* veszés.

vošta-ta veszteni, *vošti:psa* veszítés.

V. *uos-ungve* veszi, halni, *uošt-ungve* veszteni, ölni.

vožad-ta, *vožati-ta* hajtani, üldözni. *nen ojanget, hun nängi-lan vožadta pidlajitan ti* boldogok, hogy benneteket üldözni fognak. 5, 11. — *näng nemenna kulet hanne-hojet elta an vož tsu muj te* nevedben az ördögöket az emberekből nem hajtottuk-e ki? 7, 22. — *vožati:psa* kihajtás.

vožataji-ta üldöztetni. *ojanget sidet, madet vožatlanjit veškat ver vorna* boldogok azok, a' kik üldöztetnek az igazságért. 5, 10.
vožatsa-ta üldöződni. *izidi vožatsajit jelli jastada jemäng iket* így üldöztetnek a' jövődölő szent öregek. 5, 12.

vožatili-ta hajtogatni.

vož-ta hálóval halászni; *vožta var* geréb, halászó gát.

vožim háló; *munhlep* a' *vožim* lemerítésére való pózna.

V. *uosem* vész. — *Jegyzet.* A' halászat fő életmód lévén az ugoroknál, annak eszközei is számosak. A' Vogul teremtés-mondában négyféle háló említettik: *pôs, poas* halászó kosár, *uosem, talig* és *kämkä*; azonkívül van az osztjákoknál és kondai voguloknál *hódap, hol'ip, hulp, kulp* is. Ez azonos a' magyar *háló*-val, mint azonos az *uosem, vožim* a' magyar *vész*-szel, melyet Kresznericz »sagena« szóval magyaráz; nevezik *vészhaló*-nak is.

vor, *ur* vonal.

vor ér; *vorna* ért, végett. *si vorna* azért, *muj vorna* miért? 9, 4. — *tami izagat edis sit vorna* az mind lett a' végett. 1, 22. — *veškat ver vorna* az igazságért. 5, 10.

vorem, voren, vorel érettem stb. *li vorelna turum nubit ull ö* érettök (övék) van a' mennyország. 5, 10.

voronka (or.) töltésér.

voringa varju. C. *varngaj, urngi.*

vord-ta támasztani; *ulti vordta* eleibe tenni, *kadna vordta* ketté, szét feszíteni, *vortšipsa* támasztás.

vortšili-ta támogatni.

vortša-ta támadni. *vodet polta pitset, i si hota vortšasset a'* szelek fúni kezdének 's a' házra támadának. 7, 27. — *vortšipsa* makacsság.

Kv. *vortp-uhv* ütközni.

vot szél, *vodet szelek, širšna kilma'na an pardis vota polta* akkor felkelvén, eltilta a' szélnek fúni. 8, 26. — *vodet pa šaras luel hul'indlet* a' szelek és a' tenger öt hallgatják (szavát fogadják). 8, 27. — *torim vot* nagy szél, *vot-voj* szarka, *votäng* szeles.

votas szélvész. *šenkap šaras ohtina ellas šenk'un votas* hirtelen a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24.

votazing szélvész.

votlta-ta szelelni.

C. *vôt, vât*, Kv. *vot*, V. *vuat*.

vod-ta száradni, hervadni.

vodŋng szürke, *vodŋnga-ŋta* szürkülni, öszülni.

votka (or.) pálinka.

vul bátya, néne (idősbik testvér).

vul, *vulet* ezölöp a' sátor felállítására.

vul-ta, *ulta* lenni.

vus-ta, *us-ta* gyúlni.

vuzila-ta gyúladozni, *vuzilipsa* gyúladás.

vuš dolog, *lovenŋ vuš* ménes.

vur, *vor* eszköz; *handi vur* csalány.

vur vér, *vurla* vérnélkül.

C. *ver*.

vurt haszon, *vurt ho* fő bálvány, *vurt porŋp* neki való áldozat.

vurŋng hasznos. L. *jurt*.

M.

ma én, *ma jogodlem* én megyek, jövök; *ma vogsem* én hittam.
ma murem én népem. 2, 6.

maot enyém. *Jegipet nu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptombul én hittam fiamat. 2, 15.

manem engem. *hun lidlen, manem sistama vera* ha akarod, engem tisztává téssesz. 8, 2.

manema és *manem* nekem. *manema mosl nŋng elta pernaŋa longta* nekem kell te tőled megkeresztelődnom. 3, 14. — *ajkol manem paŋtat* hírt nekem küldjete. 2, 8.

C. *ma* én, Kv. *am*, V. *än*.

ma-ta adni. *li nŋngilan suda mata pidlet* azok benneteket itéletbe fognak adni. 10, 17. — *sit izagat malem ningen* ezt mind adom nektek. 4, 9. — *hun an malen hizim voh pelak* míg nem adod meg a' maradék fél pénzt. 5, 26. — *nŋng turum azen sem vanman nŋngena mal* te mennyei atyád szemlátomást adja meg néked. 6, 4. — *torŋm mas hanne-hojeta simis vei* isten adott az embernek ilyen hatalmat. 9, 8. — *jel mata* eladni; *hozait mata* férjhez adni.

masaji-ta adatni. *murŋng hojenna ningen sud-hoja al masaji* haragos embered által te a' bírónak ne adassál. 5, 25.

majlĭpsa, mojlĭpsa ajándék. *luela majlĭpsa tuset* neki ajándékot adának, hozának elő. 2, 11.

majlĭpta-ta, mojlĭpta-ta ajándékozni. L. *moj*.

Kv. *majen* adj. *majep-uhv* ajándékozni. V. ö. *mĭ-ta, C. mej-ta*.

maj, *mavi* méz, *maj reh* mézes bogyó, málna.

C. *mag*, Kv. *mag*, V. *mau*.

maĭrd-ta, mĭrd-ta igyekezni; *molti maĭrdta* valamin igyekezni.

maĭrtĭl-ta gyakran igyekezai.

V. *maert-ungve* venni igyekezni.

magadl, azaz *ma-hadl* tegnap, másnap.

mal mély, *malat* mélység, mély hely, *malĭng* mélyes.

C. *met*, Kv. *mil*, V. *mil*.

malĭji-ta tapogatni, tapasztalni; *malĭjĭpsa* tapogatás.

malema-ta egyszer tapni.

malsá-ta magát megtapogatni.

V. *malej-ungve* megtapogatni; *ponkĭ malejistĭ a'* fejét megtapogatta.

man-ta menni. *manta pĭtset* menni kezdének. 2, 9. — *ma manlem luela og ponta* én megyek neki fejet hajtani. 2, 8. — *si hus mans ĭi jelbina a'* csillag mene ő előttök. 2, 9. — *manĭpsa* menés.

C. *men-ta*, Kv. *men-uhv*, V. *min-ungve*.

manastĭr (or.) monostor.

manži-ta tépni, szakítani. *manžaji-ta* tépetni, szaggattatni. *pa jogos kĭrlatelna nĭngĭlan ara al manžilajita* 's visszafordultokban tĭk meg ne szaggattassatok. 7, 6.

mangema-ta elszunyadni.

mangĭtla-ta, mangĭtĭ-ta szundokálni, *mangĭtĭpsa* szundokálás.

mangmĭsla-ta szudokálni.

C. *mongnid-ta, mongnidĭji-ta* szunyadni.

mangnĭtla-ta begöngyölni, *mangnĭtĭpsa* begöngyölés.

C. *mongolžem, munhlahĭm* csomózott; Kv. *manit-uhv*; V. *maĭ-ungve, moĭ-ungve, muĭ-ungve* göngyölni; *maĭit-, moĭit-, muĭit-* göngyölni.

mažak ököl, *mašking* öklös, *mašking senkantĭpsa* öklös verkedés.

C. *mežek* ököl.

master (or.) mester.

V. *mâster*, *mâster-ne* mesterné.

mara idő; *i marana* egy húzomban, egyszerre.

Kv. *mar*, *mare* idő.

mar-ta merülni.

mard-ta mártani, meríteni, merülni, *noh mardta* feimerülni.

martila-ta meritgetni.

C. *meredem* mártott, meritett. Kv. *amert-uhv*. V. *amer-ungve*, *amert-ungve* mártani, meríteni.

marem szükesség, únalom, *marema* unalmasan.

marsim aggodalom, únalom.

V. *mär-ungve* szorülni, szükülni, *märm* szorúlat, *maremäuem* unatkozom.

mariji-ta mennydörögni, *paling marijil* mennydörög, *palngel marijilet* u. a. *marijipsa* mennydörgés.

C. *merid-ta*, *paj meridet* mennydörög.

marik szárny, váll, *marik-lû* vállsont.

C. *mêrek* szárny, *mêrkeng* szárnyas, Kv. *mareh*, V. *mâreh*, *mârh* szárny.

mat mi, melly.

mada melly, ki, *kuš mada* akárki. *mada evi elta tîs Isus a'* melly leánytul született Jézus. 1, 16. — *mad-tajis*, rövidítve: *madta* mintha (mi lett); *i madta ho* egy valamely ember.

madot a' ki, a' mi. jena at ull torim elta jastimot, madot potarl igazzá hogy legyen az isten által mondatott, a' melly szól. 1, 22. — *lu sit, madot olinpela jastas* ő az, a' ki felől szólott. 3, 3. — *nîngelta edl lavilta ho, madot šavijil* tőled jö ki a' pásztor, a' ki megment. 2, 6.

C. *met* mi, melly, Kv. *mat*, V. *mät*, *mäter* (milly).

matlji-ta tapogatni, *matljiipsa* tapogatás.

V. ö. *mangemata*, *mangülata*.

mavi, *maj méz*. — *lu levipazel us har voj mavi* ő étele vala mezei állatnak méze. 3, 4.

meil melly, sor, azaz egymásmellett valóság; *meil targasa* egymásután.

meil-lû mellycsont, *meil lobis* előkötő; *meilap* mellyü, *pal meilap* nagy mellyü.

meiling mellyes, sorbeli.

C. *meget*, V. *majl*, *majl lû* mellycsont, *majl tars* melly irányában, ellenben.

meidi rózsahal (meerbarbe, rothbarbe).

C. *megdeng* (Cyprinus Dobula).

melnica (or.) malom, *melnica tajta ho* molnár.

men mi ketten. *sidi menemîn mosl tarmadta izagat ulta veskat* ver úgy kell nekünk (kettőnknek) betölteni minden igazságot. 3, 15.

C. *mîn*, Kv. *mîn*, V. *men* mi ketten.

menim-ta, *menema-ta* szakadni, menyülni, szakítani. *menma luel i pungla ning elta julma* szakítsd (ki) öt 's azután te tőled vesd el. 5, 29. — *menîpsa* szakadás, menyülés.

menîmd-ta, *menîmta-ta* szakasztani, *noh menîmtata* felszakasztani.

menmand-ta, *menmîld-ta* szakasztani.

menîmsa-ta szakadni. *jîlîp jolîpta menîmsal sah elta* az új folt leszakad a' ruháru. 9, 16.

Kv. *manit-uhv* szakítani, V. *mânit- mânt-ungve*.

menk, *meng* ördög, erdei szellem; *meng-voj* bőr egér.

V. *meng*, *mêhu* erdei isten.

menla-ta, *menli-ta* hajlani, *jil menlita* lehajlani, *menlîpsa* hajlás, *menlîpsaîng* hajlandó.

ment-ta, *menta-ta* meghajtani, görbiteni.

C. *mêndem*, *mênedem* hajlott.

menî, *meng* meny. *menî uutpel-imî panna ordta a'* menyecet a' napájátul elválasztani. 10, 34.

C. *menî*, Kv. *mân*, V. *mânî*.

mesîd-ta dagasztani, téasztát gagasztani.

mesta (or.) hely.

meşajd-ta (or.) vegyíteni.

meža (or.) mezsgye, *meža verta* kimérni, kimezsgyelni.

mežîmd-ta adni, *mežîmtîpsa* adás,

mežîmtîli-ta adogatni.

mera (or.) mérték, *meraîng* mértékes.

meraîd-ta, *merîd-ta* mérni, *merîtîpsa* mérés.

met mint. *lu unltas lîel met veî tajtot* ő tanítá őket, mint hatalmat bíró. 7, 29. — *si ma ningîlan kidlem met ožet jevret kuta* íme én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közé. 10, 16. — *met jemëng voj* mint szent vad, kigyó. u. o. — *al ulat kaşla hurbet*

met rogap-vespa jah ne legyetek örömtelen arczuak, mint a' hamisképi nép. 6, 16.

C. *metta* mint.

med-ta fáradni, szenvedni.

metipsa szenvedés. *šal' vers li metipsajel pa lakka pozatipsajel olinpela* megkönyörüle ő szenvedésökön és széllyel való szórásokon. 9, 36.

metilüta fáradozni.

C. *metem* fáradt.

med-ta érinteni, csatlódni. *lovü volla metis a'* lóhoz csatlódott.

medša-ta nyújtozni, nyújtani, *jel medšata* előre, kinyújtani.

Isus još jel medšimna lu hoža hanimtas Jézus a' kezét kinyújtván ő hozzá érintte. 8, 3.

muhti medšata által értetni, tüzni.

medšipsa tübe tüzés.

mij ad. *näng elta vohta hoja mija* te töled kérőnek adj. 5, 42.

— *al mijat jeming pukitotlan amba* ne adjatok szent dolgokat az ebnek. 7, 6. — *näng milostiña sidü mijila* te alamizsnádat így add. 6, 3.

mijipsa adomány. *hun nen hošleta jim mijipsa nen navirem-lana mata* ha ti tudtok jó adományt ti gyermekeiteknek adni. 7, 11.

mijla-ta adogatni.

mijša-ta adatni. *vogat i mijišal nängilana* kérjetez 's adatik nektek. 7, 7. — *sit izagat mijišal* ez mind megadatik. 6, 33.

C. *mej-ta*, Kv. *mi-hv*, V. *mi-ngve* adni. V. ö. *ma-ta*.

mil süveg, *rukäng mil* børsüveg; *jeming ho mil papi*, püspöki süveg.

C. *mil*.

milostiña (or.) alamizsna. *näng milostiña sidü milija a'* te alamizsnádat úgy add. 6, 3. — *näng milostiñajen at ull hanija* te alamizsnád hogy legyen titokban. 6, 4. — *milostiña uvötot* koldus.

mis tehén, *aj mis* borju.

C. *mis*, *kâr-mis* ökör, *mis sahse* vaj. V. *mis* tehén.

mış-voj héja.

miž kincs. Még *is oj*, *jeming vah is*.

mird-ta, *müirdta*, *müirdta* igyekezni, *mürtipsa* igyekezés.

mit bér, fizetés; *mida mata* bérbe adni, *volta mit* lakó bér, *mit voget* bérpénz.

midala-ta, mital-ta bérleni, bérbe adni, *midali-ta* bérbe adogatni.

mitas-ta bérleni, szegődni, *mitazim ho* béres, *mitazipsa* bérlés.

mitasal-ta bérbe menni, szegődni.

mitansa-ta bérbe, kölcsönbe adni.

C. *mit* bér, *midadem* bérlett, *midašem* szegődött. V. *mét, métel-ungve* bérbe fogadni, *mételaht-ungve* bérbe szegődni.

moj vendégség; *moj jah* vendégek, *moj pori* vendégség, lakadalom. *moj pori ohtina ultodet tuštalet muj a'* lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15. — *moj-jah eslta ho* vendégfogadó, vendégszerető.

mojing lakadalmas, *mojing ho* lakadalmas ember.

mojla-ta vendégül lenni, *mojlatot* vendég.

mojlema-ta egyszer vendégül lenni.

mojlili-ta gyakran vendégül lenni.

mojlipta-ta vendégnek ajándékot adni; *kadis* (?) *mojliptata* viszont-ajándék.

C. *moj* lakadalom. Kv. *muj* lakadalom, és vendég. V. *muli, mul*.

mojdek szappan, *hvindi mojdek* fekete-szürke osztják szappan.

C. *mojteg, majtek*, V. *mojteg, majtuh*; *majtuh sán* szappanra való iskátulja.

mok, *muk* gond.

mokla gondatlan.

mohli *juh* hársfa.

mogadl tegnap, *mogadlot* tegnapi. L. *magadl*.

V. *molel* tegnap, *mol* múlt.

mogid-ta kifogni, leszerszámozni, *mogilipsa* kifogás.

mogima-ta egyszer kifogni. L. *mugidta*.

mola 1) vagy. *muj kona ull, jastata muj . . . . . mola jastata* mi könnyebb: mondani-e . . . . . vagy mondani. 9, 5. — *rahta ne pa ho ne mola e i panna al jurtiija* szerelmes nővel és férjes nővel vagy lánnyal ne paráználkodjál. 5, 27. — *než i hanžipsa pos mola i šur-tipsa an manl* csak egy írásjegy vagy egy pont sem múlik el. 5, 18.

2) mi, miért; *mola vorna* miért. *izidi nen hulseta, mola jastim us jis jaha* így hallottatok, miért volt mondva a' régieknek. 5, 33. — *mola verta nen unltata hojen lel pa jañsl* miért a ti tanítótok eszik és iszik. 9, 11. — *mola vorna mung pa orkašta jah arpuš us verlu* miért tartunk mi és a' fariuzéusok sokszor bűjtöt? 9, 14.

mola pa . . . . . muj pa vagy . . . . . vagy.

mola-lamba miféle.

moltas sok; *moldas* bőség, *moldaza ulta* bőven lenni, *moltasa* felette (sok). *muj moltas verleta* mi sokat (többet) tesztek? 5, 47. — *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozástokban sok beszédet ne mondjatok. 6, 7.

molti valami.

i molti egy valami; *molti-kem* valami.

nem-molti semmi. *si antom ningilana nemmolti justam nen turum azen elta an jil* mert különben nektek semmi jutalom nem lesz a' mennyei atyátoktól. 6, 1.

nemmolti antom hanatimot semmi sincs elrejtve. 10, 26. — *nemmoltina aja an ulen* semminél kisebb nem vagy. 2, 6.

jang moltas labit 17.

labit jang moltas hulim 73.

moltasa ulta bőségesen lenni, *moltasa volta* túl élni, *moltasa samta* túlságig savanyodni.

molsa-ta (*moltsa-ta?*) kizárni.

mons mese monda.

mons-ta mesélni, mondani; *monsipsa* mesélés.

C. *mont*, *mant* mese, *mond'-em* mesélt. V. *majt* monda, *majt-ungve* mondani, *majtl-ungve* mesélni.

mondal batyú, csomó; pergő.

mondil-ta göngyölni, csomózni, *mondilipsa* csomó, kötés.

mondilta-ta göngyölni, *mondiltipsa* göngyölnítés.

montiltiji-ta takargatni, *montiltijipsa* takargatás.

C. *mungol* csomó. V. ö. *mangnilata*.

mos-ta kelleni, tetszeni, kellő. *nan mung mosta levipaseu mija mungeu tam hadl ohtija* kenyerünket, kellő ételünket add nekünk ma. 6, 11. — *hoda mosl sema pidta Hristosa* hol kell születni a' Krisztusnak? 2, 4. — *si sosna torim elta misal ningilana, muj mosl jastata* azon órában istentül adatik nektek, mit kell szólni. 10, 19. — *hodi mosl a'* hogy tetszik; *mosta horasna* illő módon; *mosipsa* kellőség.

mosti szerető, kedves, *mostija tajta* szeretni.

mosta-ta szeretni, csókolni; *mostipsa* csók.

moslta-ta szeretgélni, csókolgatni; *mostlipsa* csókolgatás.

C. *mosem* kedves, csókolt, szeretett; *most* kell. V. *mosti* ösz-

szээр, összeillik, p. o. *ti kit sau äkven üt mostei, äkvet mot kurip, äkvet mot kurip* e' két bőr össze (egybe) nem illik, egyik más féle, másik más féle.

moš vég, -ig, *moža* míg. *muj moža li pilna veng ho a' míg ő* velök a' völegény. 9, 15.

Kv. *moš . . . ig*, V. *moš*.

moš, ebben: *mošla* ártatlan, *mošna* lehetségesen.

možing lehető, *možing . . . neš* talán, *možing pa* ha mégis.

možid-ta tehetni.

mošta-ta vélni, ismerni, *jelpi moštata* sejteni; *moštata ho* jósló. *sidi liel moštallan li tültipsalal saqat* így őket ismeritek ő gyümölcseikről. 7, 20.

moštipsa vélemény, jóslás.

moštipping észrevehető.

moštipsala megfoghatatlan.

moštipta-ta megvallani, elismerni. *ma'lot manem moštiptal i ma* *luel moštiptalem a' ki engem megvall, én is őt megvallom.* 10, 32.

moštiji-ta észrevenni, *moštijipsa* észrevét.

moštili-ta megkülömböztetni, *moštilipsa* külömböztetés.

moštand-ta vélni, gyanítani, *moštantipsa* gyanítás.

V. *most-ungve* észrevenni, *mostl-ungve* u. a. 's emlékeztetni.

mož, *muž* betegség, fájdalom.

možmild-ta, *mužmild-ta* csonkítani.

V. *moš*, *mos* betegség, *mošing*, *mosing* beteges.

moral-ta ázni.

moralta-ta, *morald-ta* nedvesíteni, áztatni.

moraltiji-ta nedvesítgetni.

morī-ta törni, *jang il moril a' jég* törik.

morim törött, ráncz; *morming* ránczos.

morid-ta törni; *mortipsa* törés, *lútna mortipsa muž* csontok törésének betegsége, köszvény.

morema-ta megtörni (megtörük).

C. *máram*, *môrom* ráncz.

moroh-ta bedugni.

mort mérték, *i mort* egyenlő, *i mort pelkap* egyenlő oldalú; *i mort tal-lunqep* egy éves, *i mort talp* u. a. *mort numbī* mérték feletti; *morting* mértékes, *an morting* nem egyenlő; *mortla* mérték-telen, nem illő.

mortala-ta mérni. *muj mortna mortalaleta*, *izimis mortna nün-gilana mortalata pidlet a'* mi mértékkel mérték, azon mértékkel nektek fognak mérni. 7, 2. — *mortalipsa* mérés, *mortalipsala* mérhetetlen.

C. *mardadem* mért. Kv. *mort-uhv* mérni, *mortes* mérték. V. *mars* mérték, *mort-ungve* mérni.

mot? más? *mot vanna* imént, röviddel azelőtt.

motaüd-ta, *motald-ta* vesztegetni, pazarolni.

mú föld, ország. *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 2, 13. — *izagat ulta mutel vožet i li tažlal luela šažilal a'* földjének minden városát és ő kincseiket mutatja neki. 4, 8. — *Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna* Bethlehem városban 's minden ő földjeiben. 2, 16.

mûp, *mûpa* földi, *i mûpa ho* egy országbeli, földi, *pa mûp ho* idegen.

C. *meg*, *meh* föld, *morda-meg*, *morti meh* az ország, *a'* hová *a'* kacsák ősszel költöznek. — Kv. *ma* V. *mâ*; *mort mâ* az ország, melly felé *a'* madarak költöznek.

muj 1) mi. *muj ull*: *mung panna torim a'* mi: mi velünk isten. 1, 23. — *muj sudna suditleta a'* mi itélettel íteltök. 7, 2. — *muj* miért? *muj-kem* mennyi, *muj-kem*, *muj lamba* milyen, *muj voj* miféle, *muj-sir* miféle, *muj-pa* mi más, vagy. *an jogotsem sud-sir mujpa jelli jastata jeming jah neket pasagat vértá* én nem jöttem *a'* törvényt vagy *a'* próféták könyveit mássá tenni. 5, 17. — *muj keming hány?* *si-kem* mennyi . . . annyi.

muj 2) *a'* mondatok végén kérdő. *mung nung nemenna jelli ver an jastasa muj?* . . . *an vožatsu muj?* *pos an versu muj?* mi *a'* te nevedben nem jövendöltünk-é? nem hajtottuk-e ki? . . . jelet nem csináltunk-é? 7, 22.

muk, *mok* baj, munka, szükség. *holejt hadl lu nomšata pidl lu lu muklal olinpela*; *tarmal hadlungdi keža lu lu muklal a'* hónapi nap ő fog gondolni *a'* maga bajáru; elég *a'* napra *a'* maga baja. 6, 34.

mukis, *muksild-ta* tördelni, szét gyúrni.

mukir púp; *mukreng* púpos.

mukirla-ta görbedni, *homda mukirlata arczul leesni*.

C. *múker* púp, *múkreng* púpos.

muhsun eperlán-szemling (hal).

C. *mohsang, muhseng* muksun.

muhti által, mellette el. *než nemhojat si juš muhti manta an eslaset* csak egyet is azon úton által menni nem hagytak. 8, 28.

i-muhti egyfolytában.

C. *mohta, mogda, mugda* által.

mugid-ta kifogni, *noh mugidta* kifogni. L. *mogidta*,

mugol máj. C. *múgot*.

mugolta körül, *mugoltoği* körül. *Isus ar mur lu mugoltoğija kažalamna* Jézus sok népet maga körül látván. 8, 18.

mugoltoğing kerek.

mugold-ta környékezni, kerekíteni, *ošna mugoldta* kerítéssel keríteni. *mugoltipsa* kerítés.

muld-ta reáesküdni, kérve kényszeríteni, elátkozni; *multipsa* reáesküvés, átkozás.

multsa-ta átkozódni. — V. ö. *huldtá*.

mung mi. *mung panna torim* mi velünk isten. 1, 23. — *mung azieu* mi atyánk. 6, 9. — *mung ho* belföldi, mink embere, magunk embere.

mungeu nekünk. *mija mungeu* adj nekünk. 6, 11.

mungoteu köröskörül. Lásd *mugol*.

mung-ta törülni, zsurolni, *veš mungta ultahti* arcz törlő ruha; *mungipsa* törlés, törülés, zsurolás.

mungila-ta, mungili-ta törülgetni.

mungasa-ta, mungas-ta, mungisa-ta zsurlódni, törlődni, törülközni.

C. *mungdem, mongasem* törült, zsurolt.

mungil csimbók, kötés; *muhling* csomós.

C. *mungol* csomó, *mungolžem* csomózott.

muš tehén, l. *mš*.

musti szeretett, kedves; szeretet. *sit ma šenk musti pogem ull* az én nagyon kedves fiam. 3, 17.

mustija tajta kedvesnek tartani, szeretni. *nüng isirpa hojen mustija taja* te magadféle emberedet szeresd. 5, 43. — *madet mustija tajlet pojksata hotlalna lolimdtá* a' kik szeretnek imádkozó házaikban állani. 6, 5.

musta-ta, mosta-ta kedves, jó, kellő lenni. *hün si hot mustal ha e' ház jó*. 10, 13.

mustim illő, kellő; *mustimšik* jócska, jó; *mustimšikot a' jó. hoj seda mustimšikot ull* ki ott a' jó. 10, 11.

musmili-ta, mosmili-ta hasznos, érő lenni. V. ö. *mosta*.

muš betegség, *mužet* betegségek. *lu izi kurimna sistantijis muž elta* ő azon pillanatban megtisztult betegségétül. 8. 3, — *izagat ulta mužet* minden betegség. 4, 23.

mužing beteg; *mužing ho* beteg ember.

mužingot a' beteg, aradtel mužingodet aršir mužetna minden betegek sokféle betegségben. 4, 24.

tut-muš forró láz. *tilis-muš* hóld-kórság. 4, 24.

mušmil-ta csonkúlni, beteggé válni.

mučid-ta (or.) kínozni, kényszeríteni, *mučitipsa* kínozás.

mučtim ho kinszenvedő, mártir.

Kv. *mučt-ahv* kínozni.

muž betegség, l. *muš*.

muži száraz földi tó.

mužing tavas, *mužing hul* kárász. — C. *mugi* kárász.

muži hangya; *muži paj* hangyaboly.

mur, *mür* (or.) nép. *lu lu murel šavijil* ő a' maga népét megszabadítja. 1, 21. *mur kaži (adim k.)* ragadós betegség; *mur paj* néprakás.

tim mur hazai nép, *lal' mur* hadi nép, *hoding mur* házi nép; *mur ulman, mur lovatna* nyilván.

muring községhez, néphez tartozó.

murid-ta, morid-ta törni, lent törni.

mursild-ta üveget törni, morzsolni.

murema-ta eltörni, *muremapsa* törés.

muroh hegyi málna (schellbeere), *muroh tilis* augutus hó.

murhing málnás.

C. *mûrah, morok* (moltebeere).

mudra (or.) okos, derék, bölcs, bölcsesség. *torim mudra* isten bölcsesége. 4, 19.

mudra jah bölcesek. 2, 1.

mudraing bölcs, okos. *mudrainga ulat met jeming voj* okosak legyetek mint a' kígyó. 10, 16. — *mudrala* ügyetlen, ostoba.

muvi folyó hajlatja.

muving öblös, kígyós.

TOLDÁSOK ÉS JAVÍTÁSOK.

aj kicsiny.

aj vaš, aj voš kis város, falu. *aj važing, vožing* falusi. *lungna aj vožing volipsa un vožing volipsa kiŕza mustim* nyáron a' falusi élet a' városi életnél kedvesebb.

ajilta lassan; *ajilta longa* lassan, halkán menj bé.

aj-šik kicsinyke; *a i pa aj-šika* de még egy kevésbé.

ajli kicsike, *ajlaš* kicsinyes, *ajlaš hanžipsa* kis betű; — *ajlat* kicsinység.

ajkol hír, szó, *jeming ajkol-jastipsa* evangéliom, így is: *torim jastipsa nebek*, vagy: *Jisus Hristos mû ohtija johtipsajel i verim verlal i arsir lu unltipsa mim oling pela hanžim jeming nebek* Jézus Krisztusnak a' földre jövelete és cselekedetei és sokféle adott tanítása felől írott szent könyv. Ezt várná az ember: *arsir unltipsajel pela* stb.

altak-la = *olimla* álmól nélkül.

al-ta hordani, emelni; *altel* teher, *niping altel* csomó.

al-ta mutatni, igérni; *alipsa* mutató, ígérés.

alomisl áldás, bőség (благодать, изобиліе).

allojimd-ta ebben: *tup allojimdta* elámitani, *tup allojimtipsa* elámitás.

al ingyen, talán: köz, közönséges; ebből való: *al-li* ingyen.

allikidim (?) csekélység, *allikidimet tinimot* csekélységet áruló.

an edény, *anije* és *anšik* edényke; — *juqing an-sunet* fa edények.

an nem. *an ull* nincsen, *hodi an ull si a'* mint az nincsen; *an usman* nem tudva, hijába; *antidot* (*an-tita-ot*) semmire kellő = *sum ho*.

ankeš és *ankaš* borsó, *ankažing* borsós.

ankirma-ta nézni, *ankirmüji-ta* (nem: *ankirmijil-ta*) nézegetni. *lu van kutna ma ohtija ankirmüjil* ő gyakran (rövid közben) reám tekintget.

angild-ta, *ongild-ta* kezdeni, megkezdeni.

angin, *angen* iny, áll; *ubitla angin* szöretlen áll.

C. *angen*. V. *egn*, *én*.

ašnal közel. *jogan mung hoza ašnal ull* egy folyó mí hozzánk közel van. *ašnal nemmoltji jogan antom* közel nincsen folyó.

ar sok. *ar leta ho, ne* sokat evő ember, nő, falánk; *ar telnaot* közönséges (sok télen, éven való).

ar-ur sok mód; *ar-urp*, *ar-urbot* sokféle.

arot bő.

arla-ta soknak lenni, *arlatot* bőség.

arngalim és *arinalim siski* pacsirta.

arten, *artn*, *artni* adósság. *ma artni kadlta jangsem* én adósságot szedni, behajtani, mentem.

artala-ta kísérteni, próbálni; *artalim* próbált; *artalipsa* kísértés, próba; *artalipsala* kísértés nélkül való, *artalipsalot* = *ošla* nem gondoló, meggondolás nélküli.

at hogy. *torim ningen at mal* isten adjon neked. *attiba* = *at-čtobi* hogy.

atip l. *etip*, (*ed-ta*) nedv; *atipla jug* nedvetlen, száraz fa.

adim rossz; *adim jazing* rossz szó, gánccs; *adima verta* elrontani, gánccsolni.

admašik rosszacská.

abi, **abiji** hejhuj!

abir mód, mesterfogás, ürügy.

avi-ta szagos lenni; *puzinga avitot* füstös büzü.

amird-ta meríteni stb. *amerma-ta* u. a. *amirmaša-ta* merülni.

ambar (or. tör.) hambár.

ehta-ta függni stb.

egitma-ta függni kezdeni. *egitman lolta* függve állani, lebegni.

el el, *elna* messzi. *elna olakun nila* messziről hajó látszik.

ella-ta, *elli-ta* támadni, emelkedni. *noh ellata* = *noh purlata* fölrepülni; *noh ellis met sijis* fölreppent mint sas. *ellim* magos, emelkedett.

enim-ta nőni. *ma lu pilna (panna) jega enimsem én ő véle együtt felnöttem.*

enmüpsa tal növés szaka. *hanneho nel enimpsa tall: aj návirem, enimta návirem, kutip art ho i šenklim ho* az ember négy növés-szaka: kis gyermek, növekvő gyermek, középnagságu ember és felnőtt, nagy, ember.

enkir-ta káromlani, morogni, *enkrjita* u. a. morogni, *enkris-ta* morogni. *piris imet, kuš šitaka, a enkrislet* öreg asszonyok, bár csendesen, de morognak.

engi-ta nyeríteni, *engipsa* nyerítés, *lovi engipsa* lónyerítés.

esl-ta, *eslil-ta* bocsátgatni, *eslilipsa* bocsátgatás, *eslilpta-ta* bocsátani.

esim és *ezim* melly, csöcs, *esim hir tögy, telang ezim hir tajdot* tögyes rén; *puris ezim hir* disznó tögy.

ed-ta,

etas elötermett, elötünt.

etma-ta, etmüpsa kimenyülés, kimenés, *etmalta-ta* kimenetni, kimenyülni;

edmüptijilta-ta haladni, boldogúlni.

edlsi-ta jelenkezni, nyilvánúlni = *kabasi-ja-ta*.

edlta-ta kivezetni stb. *jilba edlata* kimutatni, kitalálni.

edir, *edring* derűs.

ebil, *epling vina* édes bor.

eplema-ta ízlelni = *lavema-ta*.

evi, *eviji-ta* hinni, bízni, *evijipsa* hit; *i torim i i evijipsa* egy isten és egy hit.

evi-ta-ta hitetni, bízni = *kadlilpta-ta*.

eviltapta-ta bízni, biztatni = *kadlilpta-ta*.

evid-ta vágni = *sugodta, sevirta*; *tur evidta* torkot metszeni, ölni, vágni.

evidla-ta vagdalni, *evilim* vagdalt.

i, *it* egy. *i samna* egy akarattal, *i lilbot* egy lelkü, *i nomüpsa* egy gondolkodásu.

iki férj, *ikip* férjü, *kad ikip imi* két férjü nő.

igid-ta, *igidta* nőret akasztó fa. *tam ho igidta* nőret *elta* sohne-mas ez ember az akasztóruul leszakadt.

ila est, *ila levüpsa* uzsonálás; *ilam-ta* esteledni, késni, *ilamd-ta* késleltetni, késni, *ilamtim* elkéssett, elmaradt.

in most, *inot* mostani.

inzisa-ta kérdezni, *inzisa ežalt jivot i ultě mantot* kérdezd a' szembejövőt és általmenőt.

ink víz, *ink-voj* hód, *ink-voj soh mil* hódbőr sapka.

is-ta, *isid-ta* örteni, szitálni, és vetni; *izim semet liszt szemet*, és *vető mag*.

is árnyék.

is-kor, *is-hor* árnyék-kép, árnyék, kísértet.

V. **is** árnyék. *is pati* árnyék esik, árnyék van; *katem isä tot nangi* kezem árnyéka ott látszik

iski hideg, *iskija jita* hidegedni; *isking* hideges.

iskamd-ta, *iskamta-ta* hidegedni, hidegíteni.

isma-ta kérdeni, *ismapsa* kérdés.

ismäji-ta stb.

ištanet (or.) nadrág, l. *kaš*.

izi = *i-zi*.

izagat mind, *izagating* mindenes.

ižik-ta dicsérni, hálálni.

iškäpsa, *ižiksa* dicséret, hála.

iškašta dicsekedni = *orgasta*.

išni *vis* = *išnus* ablak. *tam ložimta ho išnusna longös a' zsi-vány* az ablakon ment bé.

ir szél, oldal stb. *irna hojtot*, *oltot* heverő (oldalon fekvő, háló.)

iring a' minck szélei vannak, *iringa verta* szélessé, lapossá tenni.

it, *i* egy; *it ur* egy mód, *it ur-sij* egy módu, féle hang, *it ur-sijna* harmóniásan.

ipsal-ta helyesnek lenni.

an-ipsalta nem helyes = *sum*; *anipsalta* (= *sum*) *jazinget* haszontalan beszédek.

ibi füles bagoly = *pubi voj*.

imi nő, asszony, *imi-tor* női törvény, nőies, annyi mint *imeng*.

imila nőtelen, *imilot* nőtelen, özvegy ember.

oj boldogság. *oj lidta* boldogságot kívánni. *ojang* boldog, szerencsés.

ojanget hoža pa tazinget hoža ar logset; *nužangot hoža*, *hun it*

ull, ar logset kiinza noh u/l boldogoknak és gazdagoknak sok a' barátjok; szegénynek, ha egy van, az sok barátnál feljebb való.

og fej. *og lon* fej húrja, fejszének foka, *og lu* agy, koponya. *nebek-oh vog* papir-fej pénz = papirpénz (talán inkább *vog-oh nebek* pénz fejében papir?)

olakun (or.) hajó. *elna olakun n̄la* messzirül hajó látszik.

olin (?) *vit olin ho* víz parti ember.

olip festék, *piti olip* fekete, *kaleng olip* veres festék, szín, festék. *olipna verta* béfesteni, V. *olp, olep, alep* festék.

oling, *aling* első, *oling verta ho* kezdő.

ongild-ta, angild-ta kezdeni.

ongiltimot kezdet, *ongiltipsa* kezdés.

ongiltiji-ta kezdeni.

ongti kópja, l. *auti*.

os kerítés, város, l. *voš*.

osna verta, osna mugoldta keríteni, *osna verim* = *pužasna verim* békerített; *os ježiptata* kerítést készíteni; *voj-hol os* vadak kerítése.

os-halt? *oshalt ho* tréfáló, bohóc = *nah kaš verta hojat* nevetést csináló.

ozim vánkos. C. *āsem*. V. *osem*.

oš ész, *ošla, ožla* észtelen, *ožing* eszes.

oš, *ož juh, oš požoh* bárány.

ožing? *ožing liling* adakozó.

ožlil ajándék = *mojlipsa ožlil torim elta mijisal* ajándék istentül adatik.

oriji-ta morogni mint kutya, *orijipsa* morgás.

orid-ta, *oritita* szakítani.

volla oritita, manžilata egészen elszagatni.

orjas, *orkas*; *orjasta, orkašta, orgašta* = *iškašta* dicsekedni.

ort szolga; — *ording*; *ortla* ki nem szolgál, felsőség nélküli.

ordning l: *artn*, adós.

ordningem, en, el adósom, od, a, és szolgám.

ot, *ut* vagyon, adó.

otang, odang, utang, udang gazdag.

otšam ostoba stb. *otšama vers* ostobául tett; *otšamot* ostoba, *otšamng* ostobás. *lu hoža hunstielna otšamng potret* neki mindég

ostoba beszédei vannak. — Talán némi kapcsolat volna az *otšam* és *ostoba* között?

ovi folyó, *oving* stb. *Leu (Levi) jogan oving a'* Szozsva folyó sebes.

ovijipsa folyás.

ovima-ta és *ovimd-ta* dagadni (nem csak vízzel), *ma hoža kur lap ovimtas* nekem lábam megdagadt.

omīs-ta ülni stb.

omsalta-ta kirakni, kiültetni.

omsaltīpsa kiültetés.

u-ta kiáltani, *ūta pidta* kiáltani kezdeni, elkiáltani magát.

uort, *urt* fejedelem, úr.

uksim undok; *uksim kreket pilna lalipsa veinga ull liking jah pilna lalipsa kinža* az undok bűnökkel való csata nehezebb, mint a' haragos ellenséges néppel való csata.

uksimla-ta undorodni.

ugol híg = *vas*; *uglotje* vékonyka.

ul nagy.

ul-tahti lobis törölő.

ul-ta lenni stb.

ulim dolog = *volam*.

ulpsa és *ulipsa* lét.

ulla-ta gyakran lenni, lakni. — *šenk vina jažipsa elta numbi adim ullal a'* nagy borivástul igen rossz szokott lenni. *ullata kaži, hun navirem hoža penket edlet* szokott betegség, midőn a' gyermeknek fogai jönnek. — *inkna ullatot* vízben lakó.

ulam ebben: *velpas ulamna ležadta* felfegyverezni. *kirta ulam* hám, lószerszám, rénszerszám.

ulim álom, *ulmīji-ta* álmodni, *ma tamī ulmiman vantsem* én azt álmodva, álomban, láttam.

ulta-ta altatni.

ula ón, de *lolpi* ólom.

un nagy; *un lovat* nagyság; *un us* nagy bőjt.

unang nagy, csudás, *unangot* u. a.

und vad, erdő, *und vilī* vad rén; *unda longta* erdőbe bémenni

undir has, *undir voj* giliszta, *kažanga ulta undir vojjet elta* beteg lenni giliszta miatt.

us-ta halat fogni, *uzom* vészhaló. V. ö. *voš-ta* halat fogni *vošta pol* halfogó geréb.

Vog. *uos-ingve* hálót vetni, *uosem* háló, vészhaló.

uš-ta = *voš-ta* veszni, *ušta-ta* veszteni, veszíteni, *hol uštata* elveszíteni = *hol voštata* = *tapta*.

uči-ta akarni. *met izi lela halta učimot* mintegy éhen halni akaró.

uš szél, határ, *ušla* határtalan. *torim numbi verel ušta* istennek nagysága, nagyvolta, határtalan.

uš-ta, *vus-ta* gyűlni *uzipta-ta* gyűjtani.

uš ismeret?

uš-ta, *vus-ta* ismerni stb. *ušta-ta* ismertetni. *úzan-ta* elötünni, *užantiji-ta* nyilvánulni.

ur vonal, ár-ok?

uram töltés, *mû uram* földvár, *mû uramna mugoltim vaš* földtöltéssel kerített város.

ur hegy, domb; *sunqtëng ur* nyires domb, hegy; *hul jugëng ur* fenyűfás dombliget.

ur és *ura* erő; *urek* tehetség, erő; *pungla anmantot urek* félre nem menő tehetség. *ning manem ureka vohlen* te engem erősen kérsz.

ur-ta örizni, tartani. *urp*, *urup* ör, őrző, női szemérem kötője. *sem urp*, *sem urbot* szemöldök; l. *sem hulum*, -*hulmit*. *urili-ta* tartogatni, *jimas urilita* jól összetartani.

urt leánykérő, *urti-ta* kérni, höszleni; *urtiliji-ta* leány után járni. *ar evi urtijilsem*, *a tam evi an šitsem* sok leány után jártam, de azt a lányt nem mertem (kérni).

ut adó, vagyon, *ut akidta* adószedő; *ut sogoptata* adót fizetni. *uting* adófizető, gazdag.

uvi-ta üvölneni stb. bögni, *ošni idi uvidta pits* mint medve kezdett bögni.

ub ipa és sógor.

um-ta meríteni, *umipsa* merités, *kim umipsa* kimerítés.

umil-ta és *umilti-ta* meritgetni, *umiltipsa* meritgetés.

kai-ta és *kaji-ta* banni.

kaidta pop gyóntató pap. *tami hūnpelna manem kajidta pup* (sic!) ez régolta gyóntató papom.

kalas (or.) kalács, *kerdim k.*, *sevim k.* fonott kalács.

kaltma-*ta* csillámlani. *novi turum kaltmas* világos ég (világosság) csillámlott fel.

kanšt-*ta* és *kašta* keresni, *noh k.* felkeresni.

kanžas-*ta* keresni.

kaš nadrág, vagy *ištanet* (or.)

kaš akarat, kedv, multság = *jontipsa* játszás.

kaš sagat kedv szerint, szabad.

kažasa-*ta* és *kažas*-*ta* belégyezni. *ma an kažaslem* nem egyezek belé.

kaži betegség, fájdalom.

kažid-*ta* fájni, beteg lenni; *kažitodet* *hojta hot* kórház.

kaženg és *kažang* beteg. *kažanga ulta* beteg lenni, betegedni; *kažanga päidta* beteggé tenni.

J e g y z e t. *kaženg* örvendő, kedves, *kaženg* beteg, teljesen egyhangú.

kaš-*ta* tudni, emlékezni. *pozalimodet lilet kasta lant jeming hotna a'* holtak lelkeire emlékező étel az egyházban = halotti mise. *kasta*-*ta* tudatni, említeni. *al kasta ning tormen nem takila* ne említsd meg te istened nevét hijába.

kašmili-*ta* emlékezni, *kašmilipsa* emlékezés.

kar kéreg stb. *još kar* újjasnak perémje, kéz perémje.

karaul (or.) őrzés, *karaul*-*ta* őrzeni.

karis magas, *karis lovat* magas növés, magasság; *karsat* magasság, *karsateng* magas.

karra, *katra* ócska; *karrot*, *katrot* ócska; *karraja*, *katraja jita* ócskává lenni. *karrajita*-*ta* koptatni, elhasználni.

kart, *kard*, *kardi* vas; *luel kardina ponsa* ő vasba tétetett. — *ungil kart zabolá*; *karteng*, *karding* vasas, *ungil karteng* zabolás.

kad két stb. *kat pelak* két fél, *katpelak kaš ver* kölcsönös kedvezés.

kadpa, *katpa* két fél, *katpang* és *kadpaeng* kettős, iker. *lu katpang navirem tajs* neki iker gyermeke lett.

kadis ebben: *kadis mojlipata* viszont ajándékozni.

kadkačiv pintyőke.

kadl-*ta* tartani stb. *kadlipsa* tartás, *jogos kadlipsa* visszatartás.

kadlsa-*ta* tartózkodni.

kapust (or.) káposzta, *kapusteng voj* hernyó.

kabad-*ta* vádolni stb.

kabaša-*ta* jelenkezni, *kabasipsa* jelenkezés, hirdetés.

kabasiji-*ta* = *edlsi*-*ta* nyilvánulni, mutatkozni.

kavir-*ta* főlni. *levimot hon libina* vagy *undirna kaviril* az étel a' gyomorban vagy hasban föl, emésztődik. — *kavirta mû* fővő föld, mész = *novi mû*.

kavirim forró stb.

kavirta-*ta* főzni, *kavirtipsa* főzés; *kavirtip* *levimot* főzve ételt, *levimot kavirtip* étel főző.

kavirtiji-*ta* főzögetni. *ma už ar puš kavirtijisem, a ning holna než i puš an kavirtsen* én már sokszor főztem, de te soha egyszer sem főztél.

kavdarī görbe út, úteza, kerület, *kavdaret* kerületek.

kam ebben: *lel-kam* lapos, *lés-kam*.

kam = *kim*, ki, kü (kive, kün).

kamın kin; *kamın novija jis* kün világossá lett.

kel, *kol* szó. C. *ket*, *kot*, *kotl*.

kel, *kol* kötél. zsinag stb.

kardi kel láncz (vas kötél), *nir jondta kel* csizma varró zsinag, czérna, dratva.

kenas kád, *paling kenas* füles dézsa, kád.

keš-*ta* (= *kaš*-*ta*?) vizgálni, kitudni.

keži kés stb. *tuš lordta keži* beretva.

kəri-*ta* = *korı*-*ta* esni.

kerita kaži. epilepsis, nehéz nyavalya, *šaš ohtina kerita* hátra esni.

kerid-*ta* hullani. *uptet keridlalet* a' hajszálak hullanak.

ketim-*ta* sérteni, *ketmipsa* sértés. *lu an verits ketmipsajet* ő nem túrt sértéseket.

ketmild-*ta* háborítani, mozdítani = *rogald*-*ta*.

kem, *si-kem* annyi stb. *moltikem* valamennyi. *moltikem senkta* valamennyire verni.

kîn, *kîin* inggomb; *kîn jerdta* begombolni. V. *kên*, *kin* zsinag, melly gomb gyanánt van.

kińs (nem köz, hanem) nál, hoz, tehát 2, 6. *oging vožet kińza* fő városoknál.

kür-*ta* befogni, *kirta ulam* befogó szerszám, hám.

kol, *kel* szó, *rogop kol* hazudság, rágalom. C. *kot*, *kotl*, *ket*.

kol fenyü, *kul, hul. C. koll, hull.*

kol, *kel* kötél. *kol sevita* master kötélszövő mester, kötélverő.

koš, *hoš* hoz; *ma košem* én hozzám. — *kožing* nála levő, mellette való.

kuj-ta büvölni, gyógyítani.

kujta ho gyógyító, büvölő.

kujipsa büvölés, gyógyítás.

kujer ebben: *ozim kujer* vánkös.

kulī és *kula* vastag, *kul honbī* vastag hasú; *kulot* vastag; *kušik* vastagocska.

kulajī-ta (or.) sétálni, *kulajita taga* sétáló hely.

kultaga folyóköze = *lavī, ves.*

kušā ? horog, *voj-hal šugadta kušā* vadat fojtó horog, tör.

V. *kunsep* tör, horog.

kunš köröm, *kunštel* öszmarok.

kunžip fésü, *kardī kunžibet* vas fésük, gereblyék.

kunžema-ta körmölni, *noh kunžemata* megfogni.

kuš-ta füttyülni, *kužipsa* füttyülés = *šugta, šugipsa.*

kuškur és *kušjar*, sőt *kušar* esikos evet.

kuš (or.) akár, bár stb. *kuš hun* akármikor, mindég.

kuš-kas ho, ... ne.

kuš-ke akár, ha, habár, *kuške ning manem i roh pelak ohtija lužitsen* habár te nekem egy fél pénzért szolgáltál.

kuš, *kunš* köröm.

kuš-ta körmölni, gereblyézni, fésülni. *kušta juh* gereblye.

kušar esikos evet = *kuškur, kušjar.*

kur láb.

kur ilbi láb alatti, pokol.

kur ilbiot, kur ilbeng pokoli, föld alatti.

kurim lépés, pillanat, *i kurimna* egy lépésben, pillanatban.

kurī-ta, *kužjita* = *keri-ta, korita* esni; *kurijim, korijim, pitim juži pajet untna* hullott, esett fa rakások az erdőben = om-lás fa.

kurt, *kort, kart* ház, falu.

kurtna voltot falun lakó.

kut köz, stb.

kutip közép, *kudob* is, p. o. *Leu kudob ar a'* Szoszva közepéről való ének, vagy a' Szoszva középső éneke. *joudta kužiba* közzé vetni.

kutpel (*kutpem, kutipem, kutpen, kutipen*) közepe. *rep kutpel moža nila a'* hegy közepéig látszik. *kutpel moža kalmatot, nidot* közepéig kilátszó.

kut (or. ?) harag. *kut verta* haragot okozni,

kuling haragos, *kulingot* u. a.

kutas harag, *kutazing* haragos.

kutas-ta veszekedni. V. ö. orosz: *kutiť* lármázni, viszálnodni, *kutiľnij* veszekedős.

kud = *sazi ho* nagy atya.

kutird-ta szürni = *peld-ta*.

kutsa-ta és *kutša-ta* részegedni.

kumiška üveg, *veš vanta k.* tükör.

A' *h* (ch) a' mondat és szók közepin néha *g*-vé válik.

gud = *hot ház, unťijita god* iskola.

gon, *hon* gyomor, has.

gorod, *gord* (or.) város.

gurbī = *hurbi* színű, alakú.

hal-ta halni, *halim, halm* holt; *hala* halott, *halajet* halottak.

halipsa halás, halál, *halipsaing* halálos.

halipta-ta ölni, *leli h.* éhen veszteni.

hal-ta, *hol-ta* hálóval fogni, *halep, halp* háló.

halat és *kalat* (or.) háló ruha = *ruš sah*. Tehát nincsen viszony közte és a' *Vogul kol, kuj* szó között.

halevi (tengeri) csér madár, csinált szóval: sirály.

han-ta valamihez érni, ragadni; *hanim* ragadt; — *hanalti-ta* érinteni.

han-ta hunyorítani, *hanita-ta* hunyorítani.

hani titkos stb.

hanad-ta, hanata-ta titkolni.

hanatili-ta rejtegetni, *hanatilipsa* rejtegetés.

hanzari csavart? *hanzareng* u. a.

hanzarenga *verta* csavarttá tenni.

hašap, *hažep, hožap* előfűgő.

har mező, tér stb. *har taga* tundra, fátlan gyepes térség.

karting *har* udvar.

harsa-ta ropogni, harsogni, *harsalipsa* harsogás, ropogás.

harsald-ta ropogtatni. *lu penkna harsaldta pits met jevir* ő a foggal ropogtatni kezde mint farkas.

hadl, *hadil* nap. *anta jatna anta hadlna šitak volpas antom*
se éjjel se nappal nincs békeség.

hadla-ta nappalodni.

hadlġpta-ta nappá tenni.

hadlungdi, *hadlungda* mindennap. *kažinga ulta hadlungda*
vígán lenni minden nap.

hadl-ta, *kadl-ta* húzni; *kim hadlta* kihúzni; *tam loras kim*
hadlta a' szekrényt kihúzni.

hadlta-ta akadályozni, reteszelni, *lap hadltata* béreteszelni.

hadlġta-ta zárogatni. V. ö. *kadl-ta*.

had-ta csapni, *hadna-ta* (*hadnal* 5, 39.) talán nyomtatási
hiba, *hatsa-ta* vagy *hatġa-ta* helyett; — *tut hatsata* tüzet esaholni.
hatġi-ta csapdosni, vágni.

havırma-ta = *kavırma-ta* felforni.

hġ-ta, *haj-ta* hagyni.

hġs maradék, hamú.

hġn himlő, *vġžing hġn* u. a. l. *hoġ*.

hġzem és *hġžimot* penészes.

hġžim penész, *hġžimsa-ta* penészesedni = *tunkta*.

hġzem ebġlpot penész szagu.

hġš hamu, maradék, l. *hġs*; *hġšing* hamvas; *hġšinga verta*
hamuvá tenni.

hġr-ta ásni stb., *mua lap hġrta a'* földbe leásni, elásni.

ho, *hoj* ember, férj. *sorming krek verl si ho*, *madot lu lamba*
hojela adim verl halálos bünt követ el az ember, a' ki felebarátjá-
nak rosszat teszen.

hojp férjü kad hojp imi két férjü nő.

hoj-ta veszni, *hojġpsa* és *hojpsa* veszés, veszteség; *tilis*
hojpsa hold fogyatkozás.

hojem (*hojm*) hamu. C. *hōjem*.

hojld-ta dugni, fojtani, *lap h.* bedugni, befojtani = *lunktata*.

hojlti ta fülni = *šakġn-ta*, *hojltġpsa* fülés.

hola holval, reggel stb.

holt reggel, *holnap* = *holt hadl* = *holejt* holnap.

holt hadling = *holejt hadling* holnap.

hol, le el, *hol pela* lefelé.

hol-ta és *hola-ta* folyani, *holġpsa* folyás.

hol-ta hallani, *holla* ismeretlen, hallatlan, hangtalan, csendes, hiába való. *holla ulta* = *sijla ulta* és *takila*, *sumpa ulta*.

hol-ta, *hal-ta* hálóval fogni; *holip* háló; *holt pon* halászó pon. *holim-ta* vadászni, ölni.

holmipsa vadászás, keresés, nyereség.

holimti-ta vadásztatni, keresni, nyerni.

A' *holimd-ta*, *holimta-ta* keresni stb. a' *hol-ta* tő alá tartozik.

holim-ta szabadítani, kiváltani.

holmipsa kiváltás. *mahadl holmipsa voh un antom most* (e' napon) a' kiváltás pénze nem nagy.

holimdt-ta keresni, kitalálni = *jéza pädtata*.

hol-ta, *holata* folyani, futni, *tam hop holal* e' sajka fut, siet. *holatot* folyó.

holta-ta költeni, kiadni, *holtipsa* költés, kiadás.

holipta-ta költeni.

hon, *hun* gyomor, has stb.

honing part, *hongije* partocska.

hong-ta, *hung-ta* hágni.

hongep hágó, part.

hongtep hágó, erdő. *lu hongtep huvat lungis* ő az erdőn által ment.

hongza, *houza* pipa, *hongza ual* pipa szár, esibuk.

hongra, *hohra siski* = *petkaš* fekete rigó. V. *hohra* (egy madár).

hohreng fa-küszbő.

hos hügy, *hos ink jogos kadlipsa šenk adim* a' hügyazást visszatartani igen rossz.

hosait, *lu obel hosait edis* a' nénje férjhez ment.

hozak (or.) kozak, napszámos.

hoz, *hos* hoz stb. *ma hoža* én nálam, mint az orosz: *u mena*.

hoš-ta meleg lenni, *hožim ink* leves.

hošmald-ta stb. melegíteni.

hožap pajta, csür. *uan ponta hožap* kenyeres pajta.

hor alak.

horam, *horem* előrajz stb. *un horam* pompa; *horamet jondta* hímet varrni.

horamng ékes, *horamng kibit* virág.

hor, *hor* bika, mén, *hor lovi* mén.

hot ki, ho-, *hoda* hol. *torim hoda mosl turum ohtina i mü ohtina voll* isten mindenütt a' mennyben és a' földön van.

hot, *hat, gat, gad* ház; *torim hot* egyház, *long hot* bálványos ház.

hop hajó, fa-törzs, *hop-jog*, vog. *kap-ju* kivájt fatörzs, komp. (*hop-jog*, *kap-ju* = *hav-jó*, hajó? mint *sav-jog* = *sajó*?).

hovil-ta hullámozni, fennúszni, *noh hovilipsa* fennúszás.

homing, ebben: *homing vohsar* piros róka.

hompša ingás, hullámzás, *hompšaing* hullámzó.

hombilma-ta dőlni, fordúlni. *lu jil hombilmas ugol elta* ő lefordult a' számbul.

hombilma-ta düjteni, rakásra hányni, vetni.

hú hosszú, messze, *huot* a' messze, hosszú. — *hutel* ő messze-sége, *hutelna* hajdan, régen. *tam und hutelna sevirta pitsa, no holna izagat volla an sevirsu* ez erdő régen vágni kezdetett, de korántsem vágatott ki mind.

huna hosszan, messze, *hunašik* messzecke, *hunašik ull* messzecke van.

hulta messzirül, *hulta vandla* messzirül látszik.

huvat, *hadl huvat* nap hossza, egész nap. *huvatel* hossza.

hul, *hol* fenyű, *hul juh* u. a., *hul voj* szurok, fenyű zsir.

hul korom, *huleng* kormos, *hulengšik* kormoska.

hul-ta hallani stb.

hulind-ta, *hulint-ta* hallgatni, szót fogadni; *jimas hulint-ta* szívesen szót fogadni; *partšpa ull jogodta ver noh hulindta pada* meg van parancsolva a' jövés a' kihallgatás végett.

hulma-ta és *hultma-ta* hallani, érteni.

hu, ho-, *hun* hogy, mikor, a *hun* dehogy, pedig, *hun-ki* hogyha = *mozing* talán.

hunt, *hundi-ke* valamikor; *huntitelna* és *huntelna* mindég, *nem hunti* soha.

huntis, *huntsi* hová, *huntsielna* akármikor.

hun-ta? húnyni? *hunim*? húnnyott.

hunimdata-ta hunyorítani, *sem hunimdata* szemet hunyorítani.

hung-ta, *hong-ta* hágni, kúszni; *ovi ezalt nohla hungta* (*hunhta*) a' patak ellenébe felmenni. *As huvat hunhta* az Obi mentiben felfelé menni.

huntil, *huntl* hajnal (talán *hunt* meg *l* rag). *alinga huntl* reggeli = *hola huntl* hajnal, *etn huntl esti* hajnal.

C. *hunt*, *huntl*.

huš-ta kísértetni stb.

huzilī-ta (*kim*) kicsalogatni.

huš-ta húzni, *lap huš-ta* behúzni, benyomni = *talta tan-girdta*.

huri félős, *huri lovī* vad ló.

hurla-ta oltódni, tespedni, rothadni.

hurtilī-ta megsiketíteni, elbódítani.

hurtma-ta (*hurma-ta*) siketülni, elbódülni.

hudla-ta alkonyodni.

huvīla-ta, *hovīl-ta* hullámozni, *noh huvīla-ta* fenúszni.

hump hab, hullám stb. *humbĕng* hullámos, *humbĕng ellipsa* hullámozás. *votas jubina kušhun sáras ohtina* *humbĕng ellipsa ullal* szélvész után rendszeren a' tengeren hullámozás van.

humbĕt hullámok, *humbĕda pĕdta* összeomlani.

jakar (or.) vasmacska.

jak-ta forogni, tánczolni. *nĕng alinga jakta pitsen* te reggel tánczolni kezdte.

jan-ta inni, *janš-ta*, *jaš-ta* inni; *nalina janšta* kanalizni; *vina janštot* bor ivó.

janžema-ta egyszer inni. *anšik padil moža janžemalem* a' csészét fenekéig kiiszom.

jang-ta, *janĕ-ta*, *janh-ta*, *jah-ta* jární; *lovī šaš ohtina janhta* lóháton menni, lovagolni; *janhalī-ta* járdogálni. *ma tom hadl jonglet* (?) *versta janhalsem* én ma tíz versztet mentem.

jasta-ta szólni stb. *torla jastata* magyarázni, kifejtteni.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantla* szó nélkül, feltétel nélkül, *jastantla evillem* kikötés nélkül hiszem.

jazĕng és *jadĕng* szó, *jorĕng jadĕngget*, *potret* úrias, büszke szók. *adel hanžipsajet jazĕngget vola* csak betűk szók helyett.

jastantĕpsa beszéd, szövetség. *katra jastantĕpsa torim veres Avraam panna*, *a jilbot kĕs Isus Hristos elĕi*, az ó szövetséget isten Ábráhammal tette, de az újat Jézus Kr. által küldte.

jekan = *jakan* retesz, *ovī jekan* ajtó lakatja.

jegan u. a. *kardĕng har ovet jegan* az udvar ajtajájánk lakatja.

jega együvé, *jegaot* együtt való, közönséges. (*jegast* talán *jegaot* helyett van.)

jelem szemérem, szégyen. *lu hoža volla jelem antom neki* semmi szégyene nincsen. — *jelemta-ta* megszégyeníteni, reá bizonyítani.

jelem, *jelem* isten = *torim*, *tarom*. *num tarom ažem*, *num jelem nigem* felső tarom (isten) atyám, felső jelem (isten) atyám.

jelemla istentelen. *nig jelemla ho* té istentelen ember. 5, 22. Az orosz *безсовѣстных* nem teszi ugyan azt, hanem lelkiösmeretlent, gondolatlant.

jel el, előre stb. *jel nubit a'* múlt; mert Vologodskinál *jogot nubit a'* jövendő.

C. *it*, *itpi* = *el*, *jel*, *jelbi*; V. *el*, Kv. *el*.

jengit guzsaly, *sukming jengit* fonó guzsaly.

jengid-ta fonni.

jengim szabad = *larbit*; *jengili-ta* oldani, szabadítani, *jengilipsa* szabadítás.

ježa meg. *ježa potemata* = *tou p.* megfagyni, odafagyni.

ježas-ta bátorodni, vívni. *adel ježasta ho* magánosan vívó, párbajt vívó.

ježazipsa bátorság, *ježazipsaing* bátorságos; nem: *ježaiipsa* stb.

ježik, ebben: *ma samem ningena tastima ull*, *ježik tormije* én szívem néked készen van, ó istenem.

ješkas-ta goromba lenni, *ješkašta ho* goromba.

ješkazipsa gorombaság.

ješkažing goromba, szemtelen.

jerlta-ta birtokba ejteni = *joža paidta*, talán egy *a'jerlsa-ta* szóval.

jersa-ta ellentállani; *jersata takla* ellentállás nélkül.

jert-jang 9, *jert-sot* és *jertjang sot* 90.

jerd-ta betenni stb. bekeríteni, *jerlili-ta* kerítgetni.

jetn estve, *jetna* estvel.

(A' »C. *idai*, *ita*, *idaina*« ki kell húzni).

ji atya stb. *ji-pog* atyafi = fiú. *un ji-pog* bátya, *aj ji-pog* öcs.

ji-ta jönni, stb. *ji-ta nubit* jövendő.

jil le stb. *jilis* aláfele.

jila; *ila* est, *jila evipsa* uzsonálás.

jilbala-ta éledni, *jilbalapsa* feleledés. *jilbalapsa halajet elta* feltámadás a' holtakbul.

jink víz stb. *jink soh* sár, *jink sohng* sáros.

jis régi stb. *jisot* a' régi; *jisna* hajdan, régen; *jistelna* hajdan.

jir, *ir* áldozat stb. *jir pazan* áldozó oltár, *jir verta ho* áldozó. *jirašla*-ta áldozni.

jiraš-ta áldozni, *jirazišpa* áldozás = *poržjipsa*.

jítot jövő, *jitel*, *ji*-ta.

jo meg, és *jou*, *jou kur* hátulsó láb, *jou kuretna senkta* kirúgni; *jou šubije* hátulja valaminek = *jolta oling*.

joul-ta, *ju*-ta vetni, csapni stb. *lu manem lujna joul* ő engem újjal megfenyegetett; *nolet joulta* nyilat vetni, nyilazni.

joulma-ta vetni, csapni. *holis keži ning joulmasen* hová dobtad a' kést. C. *jávetmem* csapott.

joulsa-ta vetődni, rázkódni.

joura, *joura* görbe stb.

jourak hajma.

jourd-ta *jourdta*-ta csavarni stb. fonni. *ubtet sevè j.* haját, czibakot fonni.

joutla-ta ijazni, löni.

jogat és *jogart*, innen: *jogat jug* = *jogart juk* ágas fa, villa.

jog meg, l. *jou*, *jo*; *jogo* megé, vissza; *jogil* (mint *nogil*), 's ebbül: *johla* vissza, *johla pela* visszafelé.

jogot, *jugot* utó.

jogol és *jugol* íjj.

jol hődzsír stb.

joltand-ta füstölni; *joilta*-ta u. a.

jolih, *joloh* levegő, nedves; *joloha ulta* nedves lenni, *johling* nedves.

jond-ta játszani, *narset jontšpa* hegedülés; *kazirna jondta* kártyázni. *ma elbi naris joh ohtina jontsem* én az első hegedün játszottam.

jond-ta varrni, *vajkuš jondta ho* eszismadia.

jontša-ta, *jontis*-ta varrni, hímezni, *jontšata imi* hímező asszony, *jontšipsa* hímezés, varrás.

još kéz stb. *još-pad*, *jotpad* tenyér; *jodlap* is tenyér.

gor úr stb. *han-gor* ország, királyság, *ning hanjoren at jogodl* te országod jöjjön; *un gor* nagy úr.

jor ura úri erő, erőszak. *lu jor-ura sorimna posalis, užis* ő erőszakos halállal halt meg.

jorema-ta felejteni, *joremasa-ta* felejtkezni.

jod kéz? *još jodpad* és *jotpad* tenyér, *jotlang* lábsark, láb-talp? *C. jattang, kur jattang* lábsarka.

jom eső, *jom jila* eső lesz; *jom pidl un semna* eső esik nagy szemmel.

jomi-ta esni. *torim jomil veskadot ohtija i veskatladot ohtija* esik igazságosra és nem igazságosra. (*torim jomil* = jupiter pluit).

jul-ta, joul-ta vetni.

julan-ta birkózni. *juland-ta?*

juš szádló, dugó = *lunk, pulip, hojltipsa*. — *justa-ta* dugni, stb. *jušma-ta* dugulni = *pugolmata, pelta*.

juš út = *lek, pant, juš torima taštat* útát készítetek az istennek.

juram helyett *juraš* (юрашь), *jurašet* verta barázdát csinálni.

lajing genyedős, l. *liji-ta*.

lag ebben *vues lagat* homlok (Regulynél).

lakipta-ta húzni, *kim* l. kihúzni.

lald-ta lélekzeni stb. *laltipsa* lélekezés, ihletés. *lu laltipsajelna jeming jah potarset* az ő ihletései által szóltak a' szent emberek.

lanke és *langa* evet.

langa-ta, langta akarni stb.

langala-ta kívánni, *langalipsa* kívánság, szomjuság.

laris, laras szekrény, *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *larasije* szekrényke.

laris kannamosó fű (or. hvoše).

larid-ta sulykolni, mosni, *laridta joh* = *kerdilata joh* mosó sulyok, sulykoló fa. *kim laridta* kifogni.

larbi méreg, csal-ét; hajtó vadászat.

larbit szabad, *larbid-ta* eloldani stb. *larbiti-ta* oldogatni, szabadíttgatni, *larbitipsa* szabadítás.

lat'ala-ta számolni, különböztetni stb. *latalapsa takla* különböztetés nélkül.

labas (or.) éléskamara.

labid-ta étetni stb.

lavema-ta egyszer enni, izlelni.

laptalsa-ta táplálkozni, *pumna, vanžina* l. füvel táplálkozni.

labit hét és 7. *labit og hadl* hétfő (nap), *labit kimit hadl* kedd, *labit nelmit hadl* csütörtök, *labit vetmit hadl* péntek, *labit hutmit h.* szombat = hatod nap. *jemeng hadl* szent nap, vasárnap.

lavi folyó köze = *ku' taga, veš.*

lavil-ta örzeni stb. várni, reményleni. *i lavillem jogot nubit volipsa* és várom, reménylem a' jövendő örök életet.

lavid-ta szólni, szidni, *lavitipsa, lavitapsa* szidás. A' V.-hoz kell tenni: *laut-ugv* szidni, *ul lauteln, ul rateln* ne szidd, ne verd. Vátakum I.

le-ta, lita enni stb. *lela, leli* éhes, *lela ho met jevir* éhes ember mint a' farkas.

lek és *leh* nyom, *lek alta ho* kalaúz. l. *juš, pant.*

lezala-ta érni, lehetni, illeni. *manem an ležalal huva nen hoža mojmeta* nekem soha sem lehet hozzátok vendégül menni.

ležama-ta és *lesma-ta* érni stb. *lesmil* ér.

ležad-ta kellezni, készíteni. *tomi i tami ležata* azt és ezt készítsd.

ler gyökér, *mû ler* földi gyökér, *mû ler voj* földi giliszta.

lerma-ta fekünni, *lermad-ta* fektetni, teríteni, *lermülta-ta* teríteni. *voš hari izagat kešina lermültim* a' város utczája, tere, mind kövel van kirakva.

lep közel stb. *lep semna vantot* rövidlátó.

lepsa-ta térni, férni. *tami an lepsal* az nem fér meg.

lepild-ta, lebild-ta csalni stb. *ar urna lebiltman vohta* sokképen csalogatva hini.

lebis galy, ág, *vosti lebis* zöld galy.

lij geny, *lijing, ling* genyes, *linga jita* genyesedni.

liji-ta rothadni = *pol-ta*; *lijim* rothadt, *lijipsa* rothadás.

lijima-ta genyesedni.

lik = *log, likib* öböl, *saras likib* tenger öböl.

lik, likim-ta történni, *likmapsa* történet, eset, *halipsaing likmapsa* halálos eset.

lilista-ta csatázni, *lilistapsa* csata = *lalipsa.*

lis hurok, tör, *lišna talta* megfojtani.

lišing hurkos, *lišing kol* hurkos kötél.

lit újj, ruha újja, *litip* újjas, de hal, láb ikrája is; *kur litip* láb ikra, *hul litip* hal ikra; *litipije* ikrácska.

lib, *libi* edény stb. tok is, *sotip libi* hüvely, *libija ponilata* tokba tenni. *keži sotip libija punta* a' kést, kardot hüvelybe tenni.

libändi lepke.

V. *lapah*, *lapoh*.

libit levél, *lipitje* levélke, virág, *libitpa* levelü. *un libitpa nebek i ugol* nagy levelü papiros és vékony.

loj-ta állani, *kimna lojta* kin állani, *ulti lojta jót állani*, pártját fogni. *jeming Nikola iki veskata ulti lojta ho mung vorna torim jezalt Sz. Miklós* pátronus érettünk isten előtt.

loj-ta függni, *lap lojta* betenni = *lap jerdta*.

lojlü-ta zárogatni, berakogatni.

lokep, ebben : *sem lokep* szempilla, szemhéj. *kaži sem lokepet i hulmet ohtina* betegség a' szempillán és szemöldökön. Tehát »*lokel*« kivetni való.

log, *loh* öböl, *šaras loh* tenger öböl.

logid-ta mosni, *logitipsa* mosás.

lol-ta 1) függni, lebegni.

2) állani stb. *an lolman* meg nem állva.

lon húr, *kad lonpa naris juh* kéthúrú hegedü.

lonis, *lois* dér, zúz, hó; *ar lois pits* sok hó esett; *seming lois* jégeső. *lant izagat seming lonisna senksa* az élet mind jégesővel megveretett.

long, *lung* bálvány.

lonš-ta és *loš-ta* állani, *lonsimd-ta* megállítani, belédugni. Azért alább nem *loš-ta* belökni, hanem *loš-ta*. *lap lonsta* = *pardta* megállítani, határozni.

lonšta-ta bétenni. *išnuš sogolna lap lonsta* az ablakot táblával tedd be.

losalta-ta állítani. *šimilna ningen veskata usem*, *ar ohtina ningen losaltalen* lassankint téged becsületesnek ismertelek meg, sokra állítlak, tartalak.

loš, *lois*, *lois* hó stb. *edir los sem*, *iski los sem* dér.

loras szekrény, *tam loras kim hadlta* a' szekrényt kihúzni.

lord-ta beretválni stb. *tuš lordta ho*, *tuš lordta hot* borbély, borbélyműhely.

lortsa-ta beretválnozni.

lot gödör. *hala lot sircgödör. hirta mosl hala lot pečatning lala* ásni kell a' sircgödört törvényes öltre.

C. lát gödör, *lottem* temetett.

lot folt; *lotip*, *lodip* folt, foltos, *novi lotipna verimot* feje foltosnak meg van csinálva. Tehát *lotipa* nem foltu, hanem foltosan, *novi lotipa* feje foltosan.

lod-ta és **lud-ta** venni (emere).

lobiji-ta viszketni, csiklandozni; *lobijita vis kar* viszkető szemölcs; — *lobijisa-ta* vakarózni.

lobas, *labas* (or.) éléskamara.

lobis töröl stb. *mejl*, *meil lobis* előkötő. *lopsah* lapos, *lopsah an* tál.

lovat nagyság, stb. *lu lovatelna torijil* egész nagysága, mivelta, megrázkódik. *lovating*, *lovadng* teljes nagysága.

lovi ló stb. *lovi idi nahalta* nevetni mint a' ló nyerít. *lovi hodis enjidta*, *nahta*, *widta pits* a' ló hogyan kezdett nyeríteni. — *vanda*, *lovet al esla* vigyázz, a' lovakat el ne ereszd.

lung, *long*, *leng*, *leñ* bálvány.

lung nyár stb. *tal lungti*, *tal lungta*. (mint *hadl-lungti*) tél-számra való; lehet *i tal lungtip* és *i tal lungtibot* is.

lunk szeg, szálla. *kerdta lunk* = *jourtim lunk* csavaró szeg, csavar.

lungit, ebbül való *lungta*, *lungti* ezekben: *hadl-lungta* (*hadlungta*), *i hadlungta* egy napra való, napontai, *tilis-lungta*, *tilis-lun timot* hónap számra, hónapra való, hónapos, *labit-lungta* hétre való, hétszámra, *tal-lungta* évre való, évszámra, évenkénti.

lungid-ta olvasni stb. v. ö. *luntti*, *lundti*, a' minek töje talán hasonlóképen *lunit*.

lunt lud stb. *lunt penk* lúd-fog, fűrés, ráspoly.

lurot szabad = *libas*; *lurota* szabadon.

lud-ta venni stb. *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *ludot* vevő, *lutili-ta* vásárlani.

lak-ta 1) folyni stb.

2) húzni, mázolni. *tan put-kor (kur) libija lakta mosl* azt a' fazekot belül bé kell mázolni; *lakipsa* kihúzás.

lakil-ta húzogatni.

lald-ta lehelni, sziszegni. *laldta pits met jemng voj* sziszegni kezdett mint kígyó.

lobi-ta susogni, sügni; *lobijipsa* sügás.

najtsa-ta reményleni, *najtsipsa* remény, *izagat-ulta najtsipsa*

torim ohtija ponta minden reményt istenbe helyezni. Nem tudom, a' *najt*, *büvölő*, vagy az orosz *nadešta*, remény, szótul való-e?

nahsema-ta és *nahšemata* tüsszenteni.

nambir apró, por, szemét stb. *nambra sevirta* apróra vágni.

nel négy stb. *nel hadl* négy nap, és csötörtök, *nelmüt hadl* helyett.

nel-ta nyelni, *neling* nyelős, *nelinga* éhen, a' ki nyelhetnék.

než mégis stb. *ma sidi žoulsajim*, *než noh kiltá šum antom* annyira levetődöm, hogy felkelni sincs erőm.

neš tompa, ámuló, magán kívüli. (*nežim*) *nešmild-ta* elragadni, *nešmiltipsa* elragadás, ámulás.

neži és *niži* horog stb. *nežili-ta* horgászni.

nem név stb. *nemla*, *nem takla* nevetlen, nemetlen.

nīng te stb. *nīngoten* tiéd, mint *maotem* enyém.

nišla-ta nyúlni, *ništim* nyúlt, *nišlta-ta* nyújtani, húzni = *talta*.

nīp teher, vihető batyú, stb. *nīping* tehernek való, elvihető, *nīping altel* csomó, a' mennyit el lehet vinni. — V. *nāp* hordható batyú, edény.

noh-ta és *ňoh-ta* nevetni.

nor gerenda, híd. *nor as ulti sohletna nortim* híd a' folyón által deszkákból borított.

nord-ta hídalni, burkolni. *ar šir kevetna nortimot* sokféle kövel borított.

nobit, *nubit* idő. *izagat ulti nobit jelbina* minden idő előtt.

nobteng idős, éltes; *hū nobteng* hosszú életű, *hū nobtenga jilen* hosszú életűvé léssz.

nobtald-ta távolítani, elvitorlázni, *nobtūli-ta* vitorlázgatni.

novi fejr stb. *novi mū* fejr föld, mész = *kavirta mū*; *novi voh* ezüst, *novi sem-lak* szem fejére, *novi ink požek libina* tojás fejére. *novišik* fejéres, *novišika ulta* fejéresen lenni.

nom-ta gondolni, emlékezni stb. *nomipsa* emlékezés. *tami ma hoža nomipsa elta edis* ez-az emlékezetemből kiment, elfelejtettem.

nomis elme, gondolat stb. *nomšip* elméjü, gondolatú, *jim nomšip* jó akaratú.

nomisla esztelen stb. *nomislot* nem emlékező.

nomis-ta gondolni, képzelni, emlékezni; *nomišipsa* emlékezés, *képzelés*, *nomišipsala* emlékezés nélkül.

nur harag stb. *nurasta* haragunni.

nur teher = *tüirtap. lu ma ohtija nur tajil* ő reám terhet rak.

num fel, stb. *num ho* fő ember, fejedelem. Minthogy az Obi éjszak felé, tehát délről foly, azért *num* dél is, *num mü* fel föld, és déli föld, *numing* déli, *num kevang* délnyugati. Lásd a' 9. és 10. lapot.

nah nevetés, *nah-kaš verta ho* nevetést okozó ember, tréfáló, bohóc.

nahšema-ta tüsszenteni, *nahšemapsa* tüsszentés.

nahšim vastag, feszes.

nahšipsa, nahšimtipsa = *etnüpsa* kimenyülés, *lüt nahšipsa* esontok kimenyülése.

nahšimd-ta = *etmaltata* kimenetni, kimenyülni.

natšipsa, natsipsa (nem *natšpsa*) vigyázás.

natša-ta könnyörülni és őrizkődni. *natšaman* őrizkedve. — Minthogy nem világos a' tő, azért nem tudom *natš, nats*-ot kell-e írni, vagy csak *nač, nac*-ot?

noga és *nogü* hús, test. *noga kavird-ta* húst főzni.

nogal-ta mozdúlni, *nogald-ta* mozdítani, *nogaltipsa* mozdítás. *elli i jogoš nogaltipsa* előre és hátra mozgatás.

nogor-ta faragni, gyalúlni, *nohrim* gyalult.

nol orr stb. *sajk nolpi noling vuat* híves szél.

nola-ta, nolü-ta nyalni, *an nolata* edényt nyaló, tányérnyaló.

noltüji-ta nyalogatni stb.

nolis, nolsing ebben: *nolsinga laldta pidta* nyelvvél sziszegni kezdeni (a' kigyóru).

nong = *nom* geny. *nongil* geny, stb. *lijim nongil* genyedtség, *sem nongil* szem csipája.

noimild-ta (nem: nevelni) kényeztetni, *tam poh lu jim ankelna noimilsa* e' fiú jó anyja által elkényesztetett. *nonmiltim jah hü-nubütla* az elkényesztetett emberek rövid életűek.

nozi-ta kenni, mázolni. *olipna nozitim* festékekkel bemázolt, festett; — *saran unгна lap nozita* = *ungasta* szurokkal bekenni, beragasztani.

nör porézogó, kavics.

nom = *nong*, vagy *noü* geny, innen *nomung* taknyos.

nuki bőr, szíj, *nuki homzi szij* ostor.

nugom-ta, nugum-ta felelni stb.

ňugomta-ta felelni, *an ňugomtot* nem felelő.

sajk jőzán stb. híves. *sajk ňolpi ňolŋing vuat* frisorru szél, híves szél.

sajna és *sajn* (or.) megett, után. *ho sajn jahta ne* férfi után járó nő, kurva.

sajma (or.) kölesön. Tehát nem szabad a' Kv. *saj* szóval egyeztetni.

sagat stb. = vogul *sogat, soht, saht* igaz, igenes.

sar szóró, *kardŋ sar* ásó.

C. *ser* ásó.

sabil nyak, *sabil ŧeš-kan* nyakkendő.

savtrah (or.) reggeli.

sam szív stb. *sam adma jupsa* szívnek, gyomornak rosszúl-léte, rosszúl lét, okádásra hajlás.

samaša-ta szívesen tenni, megkivánni, sovárogni valami után. *hodŋ lu tam vuš samašal* hogyan megkivánja azt.

sel híg, folyó, *sela* higan, *selot* híg.

sel fejér stb. finn *selvä, selkiä*, magy. *szőke* = *szől-ke*.

selu sírás stb. *selema-ta* sírni, vinyogni, *selemŋpsa* sírás, vinyogás; *vohsar selemŋpsa* róka vinyogás, *amdŋllata amp selemŋpsa* örvendező ebnek vinyogása.

senk-ta ütni, verni, kopogtatni, stb. *multi-kem senkta* egy keveset ütni. *senkta voj* kopogtató állat, harkály.

seŋs stb. *handŋ seŋs kel* osztják, azaz közönséges kötél. Ellemben *puln kol, kel* kender kötél.

ser gerenda, *ovi ser* küszöb. *tup ovizzer tombija pits, seda i korŋjs* alig hogy az ajtó büszöbén kiment, legott leasett. — *ser sogol* ajtó fél, gerenda deszkája, *kartŋng har ovet ser sogol* az udvar ajtajának fél fája.

serek hirtelen, nagyon = *šenkap*.

serim-ta csudálkozni. *veŋ numbŋja serimlem* felette csudálkozom.

sebän büvölő; *penžer sebän* dobos büvölő. V. *sepän*.

sevi-ta szőnni, fonni, tekerni.

sevidot fonó, szövő; *tęgil sevŋl* fészket rak (sző).

seviland-ta, soviland-ta birkozni.

sem szem, stb. *torim semat* isten előtt, valóban,

nogor sem mogyoró szem, czedrus mogyoró. *lanki nogor semet porta saming* az evet czedrus mogyorókat szeret harapni. *)

sit, *si* az, *sitna* úgy, azért. *ma sitna luēl mostija an tajlem, lu rohpjita ho* én őt azért nem szeretem, ő csaló ember.

sidis oda, felé; *sitsa* és *sitša si kut a' köz*, néha; *tom vanda, šitsa ma jangsem si kut tiji si kut togo* azt nézd, a' merre én fordultam, néha ide, néha oda.

si és *sij* szó, hír stb.

šijing hangos, híres, *šijingot* u. a.

sijla hangtalan, hír nélküli.

siji-ta fordulni.

sijil-ta és *sijilita* forogni.

sijit és *šijit* tapló.

sijuš (*si-juš*, *si-* és orosz *čas* rész?) csak, elég, idő? *ver takla ulta sijus* dologtalan idő. — *sijuš* = *tarman* elég.

sik-ta = *seltan-ta* vetni. *sikili-ta* vetetegetni, hányni.

sih ezekben stb. *jevür vili sih pors a' farkas a' rént* agyon harapta. *sih talta* megfojtani = *lisna talta* hurokkal húzni, megfojtani.

sing *jug* szilfa, de *jel-fa* is (signal).

sir és *sir* féle, rend, törvény stb. *i-sirpa* egyféle, hasonló *i-sirbot* u. a. *Hristoja, torim poga, eviltodet i-sirbodet* Krisztusba, isten fiába, hívők egyfélék. — *hoj Isus Hristos untipsa hulindül i si-sagat nerijil, sit lu sirbotel a' ki* Jézus Krisztus tanítását hallgatja és a' szerint cselekszik, az neki hasonlója.

tung-sir igaz; *hanžipsajet sir* betűk.

sirla törvénytelen, rendetlen. *hanneho sirla* embertelen, *lu hanneho sirla verl* ő embertelenül cselekszik.

siralipsala vegyítetlen = *liltipsala*.

adim sima voltot rosszul élő.

sogol deszka. *penking kartna evitim sogol* fűrészelt deszka.

sogol lugos, *omsipsa sogol* ülés, mulatás lugosa. V. *sau* bokor,

*) A' czedrusmogyoró hosszukás, kisebb és gyöngébb hajú, mint a' mi mogyorónk. Íze jó, olyan, mint a' mi mogyorónké. Tromsöben tapasztaltam, hogy nagyon szeretik az emberek, magam is ropogtatám. Szibériából viszik oda, Itt pedig a' bő czedrusmogyoró termés a' vogul és osztják vadászoknál bő esztendőt jelent, melly sok evetkét nevel. Az orosz asszonyok is szeretik azt a' mogyorót, azt híven, hogy tőle híznak.

šaut pedig az *arpi*-nak, *kämkü*-nek (halfogó gátaknak) belső sővénye.

sogon vég, szakadás, *sogon-ta* szünni, *sohnema-ta* végződni, szakadni, *sohnemas* leszakadt.

sogopta-ta fizetni, *ut sogoptata* adót fizetni.

sohta agyag, *sohta put* agyag fazék, *sohta elta verim an sun* agyagos edény.

sohtaing agyagos.

sol bél, *solit* belek. *kaži solitna tajdot* hascsikarásban szenvedő.

sol, *sola* só stb. *solal-ta* sózni, *hul solalipsa* hal-sózás.

sor-ta száradni, *sorim* száradt, száraz, *sorimot* u. a.

sortim-ta száradni, száraz betegségben lenni, *sortemim* ilyen beteg, *sortema-ta* u. a.

sorna, *sorne*, *sorúu*, *šorúu* arany.

soros arasz.

sovanta-ta ingerleni = *nemüd-ta*, *nemtült-ta* gúnyolni (nevezgetni?)

sovi szokás, erkölcs; *sovep* erkölcsű; *adim sovep* rossz erkölcsű.

sugod-ta, *sogod-ta* szakítani, vágni, nyöni stb. *hondi jah tuš ubtet sugodlet* az osztják nép a' szakál szőreit kitépi.

tam hodl kad ur sugotsu ma két kerítést szakítottunk le. — *lant pum sugodta* aratni.

sul, *sol* bél, *undir sulet* belek.

sultim szikra, *sultmije* szikrácska.

sun boldogság, bőség. *suning* boldog, *suning volpasna ulta* boldog életben lenni. Lásd *šungit*. V. *šuní* boldogság.

sunk, *šunk* halom, és *sungim* is.

sung szög stb. *holim sungbi*, *sungot* három szögletű, szögű.

sut köszörű kő = *logodta kevi*.

sum, *sum ho* haszontalan ember = *an-titot*.

sump bolond, csekély, *sump ver* bolondság, csekélység, *sump vertot* bolondság tevő. *níng sump veretna suksalen* te bolondságokon törődöl; *sump* = *takla* ok nélkül.

sumpa és *sumpasen* (?) hijába. *sumpasenen lilen vellata* (?) hijába megölni.

šak voj csóka, szarka stb. C. *sauneng*, *seuh*. V. *sakvalih*, *sakvaling* szarka.

šakijak fecske, *šakijak tigil sevül hot langül jilbina a' fecske* fészket rak a' ház teteje alatt.

šan (or.) kád.

šaman ebben: *lavilta šaman* örizkedni.

šamiji-ta rendesen eltenni.

šamild-ta bedugni, temetni stb.

šoris ezer.

šorní arany.

šugos, *šugus* lábikra, czomb; *kur šugos lü* lábszár.

šulan (or.) kézi éléstár.

šuli-ta fényleni, villogni, *šulitot met šorní* fényes mint arany.

šunk görbeség, l. *sunk*.

šunking dombos.

šur vonal, barázda stb. *hot langül šur päirt* háztető csatornája; — *šuring* barázdás, *šuring päirt* fa csatorna.

šurtip vas szántalp, *šurming* szántalpos.

šuris, *šoris* ezer.

šak talán nem ócskaság, hanem savanyúság.

šakal-ta romlani, veszni, *šakaltim vina* romlott égett bor.

V. ö. V. *säj* geny.

šankim-ta botlani.

šangrimd-ta beszorítani, becsíptetni, *šangrimtim* szorított, csíptetett.

šanš, *šaš* hát, *šanš-uh-lü* térdkalács.

šaš, *šanš* hát, *šaš ohtina jangta* (ló)-háton járni, lovagolni.

šaper, *šoper* kiálló, kitetsző; *šaper nogül* nagyon magos, *ša-per naj* kitetsző asszony. — V. *šaper* nyakszirt.

šaper lü, *šapri lu* nyakszirt csontja, *šapri kuali a'* rén szarvainak kötője.

šaviji-ta örzeni stb. *šavijipsa* örzés, *hot šavijipsa* gazdálkodás.

šek, *šik* kicsinyítő. *šek oging* kis fejü = *ogingšik*, *ogingčeh*.

šenk nagy, nagyon = *šak*; *šenk hoistot* nagyon beteg.

šenkla-ta nőni, *šenklim* felnőtt. *lu už šenklim, -lu hoža tuš i torop-punet edtä pitset* ő már felnőtt, neki szakála és bajusza már kijönni kezdtek.

šep-ta szopni, *libija šepa* beszopni.

ševing csendes stb. *ševingli-ta* csendesedni.

V. *saj* hely, a' hová szél nem ér: *tavet béke, taent csendesedik.*

šijit tapló. C. *čêget, čîget.*

šid-ta elérni, bírni stb. *penk menimta pitsem kuš, pa an šitsem menimta a' fogat bár ki kezdtem húzni, de nem bírtam kihúzni.*

šip part, *šil rohnimsim šip juž izagat elti šozmīs a' leomlott* part az egész útát elöntötte. *šiping* partos, meredek, *šiping honing* meredek part.

šimil kevés stb. *šimilna* lassan, *šimlama-ta* kevesedni, *šimlamapsa* kevesbülés.

šour nyúl stb. *šour sogije* nyúl bőröcske.

šogird-ta mereszteni, feltátatni. *hodi ning sidi semgalan ellipela šogirsalan (šogirtsalan)* hogy te így két szemedet előre meresztetted.

šot (or.) számolás. Tehát nem vethető össze a' V. *sot* száz, szóval.

šujla-ta fúlni, süllyedni stb. *šujlim* súlyos, terhelt, *šujlipsa* süllyedés, terhelés.

šujlap teher, súly.

šujlaman süllyedvén, terhelődvén.

šujlapta-ta fúlasztani, süllyesztetni = *leld-ta* terhelni, *šujlīptīpsa* terhelés.

šuk, *šok* darab stb. *šuk hol* serét, *šuk holpi poškan* serétre való puska, *šuka puhlipsa* darabra fakadás, törés.

šuk baj stb.

šugaš-ta stb. szenvedni, kinlódni, *šugasta ho, ne* özvegy ember, nő.

šugasīpsa özvegyiség. A' czikk végire vesd: V. *sau* baj, *savet-ungv* kínozni, *sovetaht-ungv* kínlódni, aggódni.

šunži zsineg = *kol, kel*; *šunžet* zsinegek.

šuš-ta lépni, menni stb. *hongep elta šušta* partrul, hágról lelépni.

šup, *šub, šop* darab, rész, *šolta šup* hátulsó, *el šup* első rész. *šubije* részecske.

šumil rovás, vágás, *šumlije* kis vágás.

žal (or.), *šal ho* nyomorúlt ember, *žala voll* nyomorúltul él, *žalip* nyomorúlt, *žalbot* u. a.

čagil, *sagil voj* csóka.

rakinma-ta ébredni.

rag-ta, *rahta* érni, kelleni stb.

ragipsa szeretet. *sam ragipsana torim pela vizilata* a' szív szeretetében gyúladni isten iránt.

ravi törés, töredék stb.

raviti-ta széttörni, *ravitipsa* széttörés.

rep hegy stb. *kevi rep* szikla hegy; *undna lankim repet* erdővel fedett hegyek. Kv. *rekv* meredek kőszikla, part. Mark ev. 5, 13. *rasthates ane rekvnil sarisne* vetődött a' nyáj a' meredek hegyről a' tengerbe.

ri, *rijema-ta* csöppeni. *jert top rijemal* az eső csak csöppög.

ril-ta csöppögni, föcsögni.

rilta-ta vagy *rîd-ta* fecskendeni, hintegetni.

rogop hamis stb. *rogop kol* hazudság; *rohpiyman (?) vohta* álnokul hinni.

ron ebben *rona jita* késni = *huva jita*.

ron-ta késni. *li si vonda ronlet* ök addig késnek.

ronsa-ta, *ronas-ta* késni. Kv. *rač-uhv* (nem *ratš-uhv*) késni; *raš* késő, *raš-ungv*, *raž-ungv* késni.

roda nyilván *rot* a' tő, *rot-a*, *rod-a* ragos alak.

ropsald-ta 1) pislogatni, 2) tapsolni, kecczantani.

rú hév stb. *vor rû* szél melege, *rûng*, *rungšik* melegecske.

rudi-ta keverni stb. *nalimna rûdta* nyelvel keverni, *nomisla*, *takla rûdta* összeveissza keverni.

taj, *tij* tő stb. *num taj* csúcs, *rep num taj* hegy csúcsa. — *tajing* hegyes, *tajinga verta* hegyesíteni.

taj-ta bírni stb. *lu un kalang pakit tajil* neki nagy réncsor-dája van.

tajpsa használat, bírás.

tak vastak, erős stb.

takla, *takila* erőtelen, nélkül. *nem takla* nevetlen, *ver takla ulta* dologtalan lenni.

taga hely stb. *hot libi tagel* a' házban a' helye.

tahti cserzett rénbőr. *ult tahti lobis*, *obi tahti lobis* törülő ruha.

tal, *tel* tél, év; *tal-lung*, *tel-lung* tél-nyár, év. *sot tal hanneho nubit luntasl* száz tél ember korának számíttatik; *hulim tal* lovat három éves.

talp télü, évü, *holim talpa*, *hulim talbot* három éves.

tal-ta húzni. *ma lucl jorna kim talsem* én öt erővel kihúztam. *talim* húzott, nyúlt.

talli-ta húzogatni, *talilipsa* húzogatás.

ungil tallita száját tátani, *ungil tallipsa* szájtátás.

talisa-ta, *talisi*-ta húzódni, költözködni stb. *talisitot* csavargó, *talisita ne kurva*. *lap talisa*-ta megfúlni, *lovè sih talisas* a' ló megfúlt.

tangir-ta nyomni, *nañ tangirta* tésztát dagasztani. *tangirta kard* csavar, sajtó.

tangirta-ta benyomni, bezárni = *tuhrilita*. *unglen lap tagirta*, *tuhra* fogd bé szádat.

tas, *taş* készen való stb. *tazing* gazdag.

tas omisla a' ki nem örökölt, *tas omsipsala* örökségnélküli.

taştam kész, *taştamla*, *taştamlot* készületlen.

tarinla-ta fáradni, bajlódni.

tarinlipsa szenvedés. *tarinlipsajet i veritipsa justam takla an hislet* a' szenvedések és a' türés jutalom nélkül nem maradnak.

taris, ebben: *meil-tarisa* bajosan, erőszakosan. *kalanget meil-tarisa lonşat* a' rének nehezen állanak meg.

targas, ebben: *meil targasa* egymásután.

tarim kemény stb. *tarim kevi* gyémánt.

tarom, *torum* levegő, ég, *tarom tut lil* az ég tűz lelke = éjszaki fény.

tap-ta tévedni, téveszteni, mert *tapta* = *hol voştata* elveszíteni. *hol pela mis tabil* hová téved a' tehén.

tabili-ta öltetni = *lomüd*-ta, *lumüd*-ta.

tengi-ta csengeni, *tengidot* csengő.

termat sietség stb.

termali-ta, *termala*-ta sietni. *termalaman handi hot libija longemata* sietve az osztják házba bémenni.

tevil-ta ütni = *senkta*.

tii-ta, *tiji*-ta születni stb. *lap tiji*-ta benőni.

tiiim, *tijim* születve stb.

tijim mü születés földje. *hodi at us jim pa mü ohtina volta*, a *aradtel litlet tijim mü ohtija kerlata* bárhogy is jó volt idegen földön lakni, megis mind a' születés-földre kívánnak visszatérni. — (A' ezikk végig: magyarban sü helyett szü).

tij, *taj* tő, csúcs; *num og tij* fej teteje, *as tij* folyó tője, forrása.

tij-ta, ebben: *lant tijta labis* kenyeres tár, pajta.

tij-ta kötni stb. *tijta ne kötő* nő.

tílis hó, hónap; január így is: *tal kudip tilis* tél közepe hava; *julius lung kudip tilis* nyár közepe hó.

tín ár stb. *tín ponta* becsülni, *tín jastata* árat mondani, tartani, *tín vohta* árat kérni; *tín vogipsa molli sagat* árat kérni valaminek.

tíni-ta árulni. *tíniija manem kalanget, tam ogolna kírímodet* add el nekem a' réneket abban a' szánban befogottakat.

tínzán, *tínzán* idegekbül font hurkos kötél. *tínzánna veltaslatot* ilyen kötéllel vadászó.

tíš, *tuš* bú stb. *tíšta-ta* búsulni stb. *tíštípsa* fohászkodás. — (Or. *tužil* szomorkodni).

to az stb. *tou oda, tou potínta* oda fagyni = *ježa p.*

tohting buvár madár.

tologsan = *pong* gomba, fekély. *uksim tologsan* csunya fekély.

tongild-ta hangoztatni, *tonild-ta* h., *tongiltípsa* hangoztatás, trombitálás. V. ö. *tengita* csengeni.

tor daru, *tor požoh* darufú; *toríng darvas.*

tolota (or.) vésü.

tondi és *tondet* nyírkéreg, héj.

tos, *tus* ügyesség, *tostol* ügyes.

tor torok stb. *torip torbet* ajak.

toroh, torhet bél. *vojhul undir elta torhet jugodlet* az állat hasából a' belek jönnek ki.

tori-ta, *toríji-ta* rázódni, borzadni. *lu lovatelna toríjil* ő egész mivoltában borzad.

tor igenes, törvény. *imi-tor* női jog.

torim isten stb. *torim semat* valóban; *torim velim mur* zsidó = istent ölt nép; *torim tut lil* isten tűz lelke = éjszaki fény.

torn fű széna = *pom. torn kusta juget* szénagereblye; *vostí torn* zöld fű. *)

*) A' Közlem. X. kötetében a' Kondai Vogul Márk-evangelium 4. 28. verse homályosan van írva, mint azon kötet 309. lapján a' *pari* szó alatt olvasható. Az idézett versben: *vojlin ma takü jinkimne telitü eloll pari-t* nyomattam. Lehet, hogy nem *pari*, hanem *torn* oda való, ha t. i. e' szó a' Kondai Vogulban is ott van, mi lehető.

tob, *tub*, *top* alig, csak.

tovi tavasz stb. *tovi vot* tavaszi szél, *tovi pora* tavasz ideje, *tovi pugol* tavaszi falu, lakás.

tu-ta hozni, vinni = *johtipta-ta*, *vandta-ta* stb. Obd. *mung tusaju holim ur ohlet ohtina* = Berez. *mung tusiju hulim juring uglet ohtina* mi vitettünk három nagy (urias) szánon.

tuga (or.) ijj, görbe fa.

tugaing hír láda.

tugor-ta zárni, keríteni. *tuhripsa*, *tugripsa* kerítés = *os veripsa*.

tugom-ta és **tugol-ta** harapni, *kim tugolta* kiharapni.

tung igenes, stb. *tung-sir* igaz, való, *tungsir torim* igaz isten, *tungimd-ta* igazítani, javítani. *ma kalang tungmusem* én a' rént befogtam.

tungaltal ezt így igazítsd ki: vagy *tunjaltal* tegnapi. *tam puš loš malšik tunjaltal kintza* most a' hó mélyebb a' tegnapiánál. Talán: *tum-gadl-al*, azaz 3-dik személyü birtokos ragu. V. ö. *tungotl*.

tuš, *tus*, *tos* ügyesség stb. *tuzipsa* mesterség, fortély = *veripsa* tevés.

tuš szakál stb. *un tuš* nagy szakál, *tuš lordta ho* borbély.

turum, *turom* menny, ég, idő stb. — *noh turum pela semet alimtot* fel az égre a' szemeket emelő.

turom tut villám, *met turum tut volijil* mint villám úgy fénylik. — *turom tut lil* éjszakai fény.

pa meg, más; *pa hojot* idegen.

paj rakás, *i paja kirtda* egy rakásra hányni, hengeríteni.

pajil sík stb. *pajla verta* síkká tenni; *pajlot*, *pajlodije* sík, síkocska.

paid-ta, *pajid-ta* vetni stb. *ma luel paitsem mâ ohtija* én őt a' földhöz vágтам. — *sema poidta* találkozni.

pajtemli-ta vetni, *pajtilita* vetetegetni, vetni. *sorma pajtilita* megölni.

pahni-ta, *pohni-ta* fakadni, *pahnema-ta* u. a.

pal magas stb. *palot* a' magas, *palsik* magaska, *palsikot* u. a.

pal fül stb. *palla*, *pallot*, *palijila*, *palijilašik* siket.

pal-ta félni, stb.

paltap félő, félelem, *paltap an tajtot* félelmet nem ismerő; *pal-*

tapla nem félő, félelmetlen. *paltapta-ta* félelmiteni, ijesztteni. *tam hot korijipsana paltaptal a'* ház lerogyással ijeszt.

pan fővény stb. *luel pan ohtija omsiltasa* ő homokra ültetett.

pant, *pont* út, *pant nebek* út levél.

parta, *parda* bal, *pardaja* balra.

pard-ta parancsolni, engedni = *esl-ta*. *partipsa* parancsolás.

jong nakpa partipsa 10 parancsolat (tíz tagu parancsolás).

partipsala, *partipsalot* szabad.

pad, *padi*, *pada* fenék. *anšik padil moža jahzemalem a'* csészét fenekéig kiiszom.

još pad tenyér, *juš padana senkta* tapsolni (kézzel ütni) stb.

padird-ta, *pazird-ta* kinyomni, sajtolni; *padirtipsa*, *pazirtipsa* nyomás, sajtolás.

padlam, *padlem*, *patlem* setét, *padlemšik*, de *padamšik* is setétke.

patsa helyett stb. *vija keži lajim patsa* vígy kést balta helyett.

patrad-ta csapni, paskolni. *ink soh libija patraldta* sárba taposni.

pam hő, *lung pamet* (nem *pamat*) nyári melegek.

peil, *pejil* fürdés, stb.

C. *péget* stb. Déli V. *päjlt-uhv* lovat úsztatni = *lovè pejltata*.

peimti-ta, *peimta-ta* fázni, fagyolni = *iskina labidta* (hideggel étetni); *peimtimot* fázott, fagyott = *iskina laptilšata ho*: *peimtili-ta* fázni, *peimtilim* fázott, fagyott.

pel fél, oldal; *pelak* u. a. vidék, hely. *hot libi pelkel* = *tagel* a' házban a' helye.

pel-ta szűrni, *peld-ta* u. a., *pellili-ta* szűrkalni.

penk fog, *peng nogajet* fog-hús, ín; *siri*, *elli lojta penket* előfogak.

pešat (or.) pecsét. *pešating* pecsétes, *pešating lal* pecsétes öl, törvényes öl.

peš ló üstöke.

perna kereszt, stb. *perna azi* kereszt atya; *pernaja jupsa* keresztelés. *torim evilipsa takla i pernaja jupsa takla turum nubit volipsaja nem hojat an eslsal* istenbe való hit és keresztelés nélkül a' mennyországba (örök életbe) senki nem bocsáttatik.

petkaš rigó, húros madár = *hongra siski*.

pedi, *pad*i talp, *kur pedi* lábtalp. C. *pete*, *pede*, *piti* fenék, V. *püt*.

pil fél, vel, *pil ho* társ, *pilhoang* társas.

pild-ta felesíteni, befoglalni, *lungtipsaja p.* számításba befoglalni; *ma piltsem luel* én számba vettem őt; *piltipsa* egyesítés, befoglalás.

piltsa-ta egyesülni, foglalódni, *piltsiji-ta* egyesülni, csukódni. A' *pil* tőhöz felhozott hasonlatosság. C. *pi*, *pe* ezekben *itpeja* stb. nem áll, mert *itpeja* = *jilbija*.

pis csuda, nagy tehetség. *pising* csudás, *pisinga verim* csudásan lett.

píríji-ta nyomozni stb. kiszedni. *píríjipsa* kiszedés. *hoga elta lüt píríjipsa* = *aktipsa* a' húsbul a' csontoknak kiszédése. *píríjipsa takla* választás nélkül.

pírbavid-ta (?) kiegészíteni, toldani, segíteni = *hotila-ta*.

pid-ta esni stb. a raggal belécsni, hozzá-tartozni, mint *sema pidta* születni, *sema pítim hadl* születés napja; *manema pidl* hozzám tartozik. *manema pítim la'* jah *tajtem* hozzám, alám tartozó hadi népem van. *izagat sit*, *mola pa hoja pidl* mind az, a' mi más-hoz tartozik, mi a' másé.

píti, *puti* fekete, *píti olip* fekete festék, *pitišik* feketés.

C. *pegda*, *pegde*. *)

pogil, *pogol* csomó, gomb, daganat stb. *mû pogol* göröngy.

pohnü-ta, *pogon-ta* fakadni, stb. *sopek pelka pohnüs* a' eszima felszakadt.

pogatur (tör.) úr, stb. *pogatura* erőszakosan, vadul.

pol-ta fúni, stb. *pold-ta*, *polta-ta* fúvatni, fúni.

*) A' Castrén-féle osztják *pegda*, *pegde* szakasztott olyan mint a' magyar *fekete*, mintha *fek* = *peg* volna a' tő. Már Kreznerics így magyarázta meg: *fek-ette*, mit a' N. Szótár emígy fejteget: »mit a' *fek*, *fekély* megrontott, vagy olyan, mint a' fekvő testnek nem világos része!« A' czikk végéhez hozzáveti a' N. Szótár: »A' köznép a' két utóbbi mássalhangzó átcserelésével gyakran *feteké*-nek mondja.« A' köznépnek van igaza, mert *fete* a' tő, osztjában *píti*, *puti*, a' melly többül egy torokhang (*pegda*, *pegde*, mintegy *fekte*) kiesett. Az utótag *ke* pedig kicsinyítő. Tehát *fekete* az eredeti teljes alak, melly *feteké*-vé vált, 's melly most *fekete*. A' kicsinyítő pedig ott van a' *szö-ke* (sel-, sel-ke), *sár-ga* (sár = *šore*, vog. *sajr-eng*), vog. *telkve*, osztják *lel* alacsony, *szür-ke*, O. osztják *sur* szókban is).

poltma-ta egyszer fúni. *torim poltmas hanneho libija liling i sorimla lil* isten fút az emberbe élő és halhatatlan lelket.

poling mennydörgés, morgás; *poliji-ta* dobolni, zörögni stb. *polijipsa* dobolás, morgás, hebegés.

polos takony, nyál. *pusta kim polos* kifúni a' taknyot.

polsing és *polzing* taknyos, nyálás, *polsinga verta* bepökni.

polt rothadás, rothadt = *lijim*.

pon-ta tenni, kiherélni, stb. *ponimho puris, poris* = *hopt puris* ártány.

ponili-ta teddegélni.

ponš-ta, *ponži-ta* nyitni, látni = *vandta*; *sem ponžipsa* látás.

ponš-ta, *ponži-ta* melegíteni, érni; *hodis roninga reget ponšilet* mi lassan érnek a' bogyók.

ponži-ta fosztani = *jorna vita* erővel elvenni.

ponžiji-ta fosztogatni, *ponžijipsa* fosztogatás, rablás.

pont, *pant* út, *pont nebek* útlevel.

pori-ta fordúlni, *porita-ta* fordítani. *lu sogol izagat arurna poritsale* ő a' deszkát mind sokképen fordítgatta.

pos jel, jegy, esuda, czél, stb.

pozing jegyes, *pozing nebek* bélyeges papiros.

pos-ta, *pus-ta* fúni.

poš fos, szar, *pos ebil* fing, büz.

poš-ta ázni.

pošl-ta gyakran ázni.

pošlta-ta áztatni, locsolni. *inkna noh pošltata* vízzel fellocsolni, feláztatni.

požoh (tör. buzagu?) 1) borjú, csikó, *mis požoh* borjú, *oš požoh* bárány; *lov požoh* csikó.

2) fiú, *požoh* = *navirem*, *pošhije* gyermekese, *ku požoh* ördög fija.

3) *požog*, *požoh* tojás, csirke.

pošni és *pošni rus* szántó-vető = *lant har verta ho*.

poroh, *porog* törzs, szár. — *sem poroh szemgolyó* = *sem lakije*; *evilpsa sidi lavilman tajat met sem poroh* a' hitet úgy őrizték meg mint a' szemfényt.

V. *parah*, *parah supä* törzs, derék, *tatel parah* test törzse, tagok nélkül, *siri parah*, *park* kar; *kumit parkä* az ember dereka, törzse.

pordon, *porden* méreg, orvosság stb., tapasz, flastrom. *tam porden* *ixjim* *nogil* *kim tall e'* tapasz a' genyedtséget (rothadt húst) kihúzza.

pod-la fagyni stb. *potimsata* fázni, fagyni, *tou potimsata* oda-fagyni, megfázni.

podali gömbölyü dolog, *podlang* gömbölyüs; *og podlang* fejtető. — *vizing potlang* = *saras voj* tengeri vad, némi ezethal.

potar, *poter* beszéd stb.

potra longta beszédbe jutni.

potard-ta beszélni stb. *lu i muhti potarl*, a *izagat sumpa* ő egyre szól, de mindég bolondul.

pua bel, *pua pelak jož* bal kéz.

pujla-ta és *puqli-ta* dagadni. *sem kaži*, *hun semet puqlilet i virdet* szem betegség, midőn a' szemek dagadnak és veresek.

puka bögy, begy, *tohling voj puka* madárbögy.

puhrem zivatar = *votas*, *puhreminga jita* zivatarossá lenni.

pugol-ta törni, bökni; *kurna kim pugolta* lábbal kilökní, kirúgni; *puhlipsa* lökés, *šuka puhlipsa* széttörés.

pugolma-ta egyszer lökni. *kim luel pugolma* lökd ki őt.

pugot képzelődés, haszontalanság.

pugod-ta fecsegni, képzelődni.

puhtipsa bohósság, *puhtipsajet* haszontalanságok.

pul-ta, *pol-ta* fűni, *tut pulta* tüzet fűni.

pula-ta fuvódni, dagadni.

pulim još dagadt kéz.

pulang kor, mellett, vel stb. *molti pulang ulta* valami mellett lenni.

i pulang kad návirem tajdot iker gyermeke van.

pulín, *puln* csalán, *handi puln* csalán, *rus puln* kender; *puln kol*, *kel*, *šunži* kender kötél, zsinag; ellentéte *handi sens kol* közönséges osztják kötél. *karding har izagat handi pulinna lap tujis* az egész udvar csalánnal be van lepve (növe).

C. *púden*, *poden* csalán, V. *ponel*, *panel* kender.

pungil oldal stb. *pungil azí*, *anki mostoha* atya, anya.

pungil poh, *eví* mostoha fiú, leány.

punt (or.) font, *punt podali* egy fontnyi.

pus, *pos* jel, jegy.

pus-ta fűni, fejni; *mis pusta* tehenet fejni. *ne vilet puslajit vedra a'* nöstény réneket vederbe fejnek.

pužing fűvás, lehelés, *pužingilta-ta* lehelni.

puš szer, rét stb. *pužing* rétes, *holim pužing* háromszoros.

pušmek (or.) faczipő.

purla-ta repülni; *noh purlata* felrepülni = *ellata, togolna noh ellata.*

purlilita repdesni, *noh purlilita* fölrepdesni.

purind-ta taposni.

purindla-ta taposgatni stb.

puti-ta rontani stb. (or. portit).

puti, *piti* fekete, *puti gurb* *vohsar* fekete színü róka. *vogema tiji tomi puti ogpa ho* hídd ide azt a' fekete fejü embert.

put-huling fekete-kormos, *lu izagat puthulingi senkim* ő egészen kékre van verve.

vanlta-ta stb. vezetni, vonni. *lovi sermatl elta vanltata* lovat kantaránál fogva vezetni. (Hiba volt: *sematl.*) — *vanltata kol* alagság, hajóvonó kötél.

vankar horog stb. *vangrep* és *vankrep* horog. *hop šukadta vankrep* sajka . . . horog.

vankird-ta görbíteni stb. *hul vankirdta vunip* halászó horog.

vans-ta, *vasta* vágni.

vanzep vágó, vágó stb.

vanži pázsit, fű. *vanži leta* fűvet enni.

vand-ta látni stb. *vanda, lu hungis juh ohtija* lásd, ő felhágott a' fára.

vanlijil-ta nézni. *mola lamba ma ningen vanlijilsem* mi félelnek néztelek én.

vas-ta, *vans-ta* vágni, *vaska-ta* csapni. *ma lucl veš punglel sagat vaskasem* én öt pofon csaptam. l. *vozik-ta.*

vaš keskeny stb. *vašot* keskeny valami.

vaš hû-juh keskeny, hosszú fa = bot.

vaš, *voš* város, *vaš šeži jah* városbeliek, polgárok.

C. *vač*, *voš*; V. *uos*, *us*.

veí erő stb. *veí numbija serimlem* nagyon, szerfelett csudálkozom.

vel-ho özvegy, nőtelen. C. *huj vele* özvegy ember, *neng vele* özvegy nő. V. *vatp*, *votp*.

ventsá-ta (or. *venčat* esketni) házasodni stb.

ves folyó köze = *kultaga, lavı. hun tam ves muhtı manlen, šoma taja* ha azon folyóközön által méggy, igenesen tartás.

veska (or.) mázsa, *veskajet* = *pusmeket* mázsák.

veskala-ta mázsálni.

veškaš, *veskat* igaz, *veškašla* igazságtalan, *veškašla jıs* igazságtalan lett. *lu manem kamın puš veškašla verıtip us, no ma an likaslem* ő nekem egynéhányszor igazságtalan tevő volt, de én nem haragszom.

veš kép, homlok, *veš podlang* homlok, *veš pungıl* orcza, *veš pungıl senkta* pofon csapni; *veš mungta ultahtı* orcza törlő.

ver tett, dolog stb. *imi ver* női munka, *vera paıdta* okolni, vádolni, *vera pıtım* bünbe esett, *lu verel* az ő tette, büne, *verla* dologtalan, *verla ho* semmire kellő = *an mostot*.

ver-ta tenni, *verta ho* mester.

verıpsa tevés, mesterség.

verıli-ta, *verıla-ta* teddegélni, *verıtıpsa*; — *patlama verılata* setétté tenni.

vı-ta vinni stb. *noh vıta*, *vıjıta* kivenni, *noh vıjıpsa* kivétel, *vıjıli-ta* viddegélni.

vıji-ta merülni, *ınkna vıjıpsa* vízbe merülés.

vilt ebben: *lankır vilt senkta* vállra ütni.

vıs, *vuš* (or. *vešč*) dolog, *longta vıs* bemenő dolog, bemenés = *longıpsa*.

vıžıng potlang czethal féle.

vır, *vir* vér stb.

vırıla vértelen.

vırki (or.) *varkı* a' hal kövérségébül való étel.

vırtı veres, veres bogyó, ribiszke.

vırdet veresek.

voj vad, állat stb. *mı har voj* giliszta; *mı har voj* kígyó, (nem eger). *jınk ohtına ultı mı har voj* vízi kígyó.

voj zsír, *hon, undır lıbı voj* bélzsír; *purıs voj* disznózsír.

vojıta-ta aludni = *hojta*.

voh-ta hıni stb. *nıng manem vohlen* te engem hıs. *luel voža vogla* ő városba hívatik.

vol alap, alj, hely stb.

volla stb. *volla velta, senkta* agyon ütni.

vol-ta élni stb. *manem togo tuva, hoda ning vollen* engem vigy oda, a' hol te élsz.

vola (or.) akarat stb. *ning volaen at ull* te akaratod legyen. *hoda torim vola ull, seda izagat veret jeminget* a' mint az isten akaratja, úgy minden jó.

volita-ta reá beszélni.

voli-ta fényleni, villámlani = *kaltma-ta*; *volsis* villámlott.

vonh-ta, *vong-ta* vágni, *vongim, vongimot* vágott, *vongim sogol* vágott, simított deszka.

vonhli és *vondil* forgács, *vondlet* forgácsok.

vondir vidra = *ink voj* vízi vad.

C. vander. V. vuanter = *kul tep* hal evő.

vosti zöld stb. *vosteh* gerezd. *vostot* a' sárga. *požek libi voston* tojás sárgája.

vozik-ta vágni, simítani, *voskim* vágott, csapott.

voskij-ta simítani, gyalulni, *voshilija luel ajilta* simítsd öt egy keveset. *V. ö. vas-ta, vaska-ta, vans-ta* vágni.

vosla-ta iszapban piszkoskodni; *voslah* iszap, *voslaging* iszapos, de ikrás is. *voslaging hul* ikrás hal; *voslaging taga* iszapos hely.

voš, *vaš* város stb. *kurd voš hari* útcza.

voš-ta, *uš-ta* halat fogni, *vošta pol* hal fogó geréb.

vožem vészhaló = *uzom*.

voringa, *voronga* varnyu, varjú.

vord-ta támasztani, *vortsata* támadni, *vortsata takla* makacság nélkül.

vot szél stb.

hola vot, holejt v. keleti szél.

kevi vot nyugati szél.

nim hola, holejt v. éjszak-keleti sz.

nim kevi oling v. éjszak-nyugati sz.

nim ous vot éjszak . . . sz., *nim ous vodet ajker tilis oling el-bina i holim jang hadl vultodet* az éjszak . . . szelek a' márczius hó elseje előtt harmincz napig valók.

vobiji-ta tudni, nézni = *vanditijita*.

vobijipsa tudás, nézés.

vobili-ta kitudni, nézegetni = *vandili-ta*.

vunip horog, halászó horog.

vuš-ta, *uš-ta* ismerni, *vuštot* ismerős.

vuš, *veš* (or.) dolog = *pukit*, *ulam*, *volam*.

vur, *vir* vér.

maird-ta stb. igyekezni stb.

mairtipsa törekvés.

mal mély stb. *mala* melyre, *malašik* melyecske, *halajet mûna*

mala lap hirilita mosl a' halottakat a' földben mélyen el kell ásni.

mal-ta megtapintani.

malijita topogatni.

malsa-ta tapogatózni, *malsiji-ta* barangolni.

malti, *molti* valami, *maltija vřjanta* valamibe fogni.

man-ta menni stb. *pungla manta* kerülni, *manipsa* és *manapsa*

menés.

manili-ta, *manila-ta* mendegélni; *pungla manilata* kerülni.

ma hun'itelna pungla manilasem kutapsipsajet elta, i tam pora

ohtija arurna tarinlasem pungla manta, pa pungla manta kum an-

tom us én mindég kerülni a' veszekedést, akkor sokképen igye-

keztem kerülni, de azt kerülni mód nem volt.

manži-ta szakítani stb.

manzili-ta szaggatni.

mangema-ta elszűnyodni, *mangilla-ta*, *mangnütla-ta* szundo-

kálni; *mangütlipsa* és *mangnütlipsa*.

mangnütilsa-ta elszundokálni.

mažak ököl, *mašket* öklök; *mašket ohtija senkta* öklözni. C.

mežek.

mariji-ta mennydörögni stb. *paling marijipsa nol* isten nyila.

mat, *mad* mi stb.

madta mintha. C. *metta?* *tomadta*, *tamadta* tegnap.

melek, *meleh* meleg, *meleh turpi turing vuat* meleg torku, leheletü szél.

C. *melek*. V. *maltep*, *maltip* meleg.

menim-ta szakadni stb. *noh menimta* felszakadni.

men-ta hajlani, menyülni; *menipsa* hajlás.

mend-ta meghajtani, görbíteni. *tam kard mentim a'* vas meg van görbitve.

menla-ta hajlongani stb. *menlapsa* és *menlipsa*.

met mint stb. *novi met lois fejer* mint hó; *met izi* mint az,

C. *ta-ment* olyan mint az.

med-ta érinteni stb.

medsa-ta, metsa-ta nyújtani. *ma ning ohten nebek melsasem én neked papirost nyújtottam.*

mij ád stb.

mijla-ta addogatni, árulni. *lant mijlata han lobas elta* lisztet árulni az országos tárbul.

mil, *mal* mély. C. met.

mis, *mus* tehén.

mit, bér stb.

mitas-ta bérbe szegődni. *lu mitazis pum kušta* ő szegődött fűvet gereblyélni.

moj vendégség stb. *moj-ho* vendég.

mojla-ta, mojli-ta vendégül lenni, ajándékozni. *mojlįpsa* ajándék, *mojlįpsa vĭta* vendég ajándékot elfogadni.

molgatl = *mogatl* tegnap.

moltas sok stb. *moltasot, moldasot* bőség, *moltasįpsa* u. a.

molti valami. *ma ohtįja vĭlem molti pukĭtot* magamhoz veszek valami dolgot. *molti-kem* valamicske.

Lapp *maodde, modde* sok.

molsad-ta, mqltsa-ta, molsadta-ta kizárni, kirekeszteni.

mos-ta kelleni stb. *an-mostot* = *verla ho* semmire kellő.

mozįng kellő, lehető. *a hunki mozįng* ha pedig, *mozįnges* lehetőség, talán.

mošta-ta vélni stb. *ma tami elta moštalem, lu hanneho sĭr an tajl* én ebből azt vélem, látom, (hogy) neki ember módja nincsen, embertelen.

moštand-ta vélni, gyanítani, — jövendőlni, jósolni. *hoj mostantĭl, sĭt krek verl a' ki jövendöl, az bünt követ el.*

moroh-ta bedugni, *morgĭmot* bedugott, befojtott. = *lap lunk-tĭmot.*

mort mérték, határ, ezél stb.

mort numbĭ mérték feletti.

mortot mértékes, *mortotla* mértéktelen.

mû föld stb. *mû jĭlbi* pokol. *torĭm mu jĭlbija vohlĭs edltata luel veskata volimodet* isten a' pokolra szállott alá, hihozni az ő igazságosan élőit. — *mû har, mû soh, mû ler* pázsit; *mû ler voj* földi giliszta.

mung földi, *mung ho* belföldi.

muj mi stb. *muj vorna* miért?

muj vorna . . . an miért . . . nem?

muj vorna tamī an versen miért nem tetted azt?

muk, *mok* gond, baj. *muk tajta* gonddal, bajjal lenni.

mukla gond, baj nélkül.

mukanī púp, görbeség = *sonk*, *sunk*.

mukaneng görbe.

muhtī által stb. *luel muhtī nila* ő keresztül látszik.

mungil csimbók, kötés; *mungling* és *muhling* csomós.

mur, *mīr* (or.) nép. stb. *mur paj* nép sokasága. *mur kaži* ragadós betegség = *ađim kaži*.

Schlözernél (Allgem. Nordische Geschichte. Halle, 1771, a' 308—315. lapján) van egy kondai szójegyzék (Kondisches Wortregister) az Irtis mellékéről, melyet Schlözer a' *Fischer* gyűjteményéből vett. — Ezen Fischer-féle szók az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, mert ott vannak következő igealakok: *ma omeslam* én ülök, *nu omeslan* te ülsz, *lu omesl* ő ül; *mung omeslu* mi ülünk, *nung omeslite* ti ültök, *lül omeslat* ők ülnek; másszor *lu lollat* ők állanak. — *Klaprothnál* is van (Asia Polyglotta, Atlas, zweite Aufl. Paris, 1831. a' XII—XXII. lapjain) egy osztják szó-jegyzék, még pedig, úgymond, a' Berezov, Narim, Jugam, Lumpokol, Vašjugam vidékeiről, melyet Kl. a' Katalin császárné nagy Egybehasonlító szótárából vett. — Tanúság kedviért közlöm itt, úgy, hogy a' magyar és a' Vologodszki-féle osztják szó után C. a' Castrénnél, F. a' Schlözernél, Kl. a' Klaprothnál lévő megfelelőket jelöli.

ajak torip, toribet, C. petem, F. pülem Kl. —

aczel jitip, C. — F. intl-vuah, Kl. —

arany sorni, C. sorña, F. sorne, Kl. sorne, sarni.

arany pénz sorni voh, C. — F. sorneng vuah, Kl. —

atya jī, jig, aži, C. jig, jih, afa, F. jüg, Kl. aža, igam = atyám.

anya anki, C. anga, ange, F. anke, Kl. aña, anke.

agyag sohta, C. meg, meh, F. nembol (?), Kl. sare mīg = sárga föld, sohta.

asztal pasan, C. pesen, pesan, F. pesan, Kl. —

ablak išni viš, C. isen, F. teräca? Kl. —

ajtó oví, C. au, F. hot-au, kat-au = ház ajtó, Kl. hot-onk = ház-nyílás, au, leveng, tepeh. A' két utolsó szó alkalmasint függőt jelent.

ágy tahti, hojta tahti, oltipil, C. — F. vujde soh = talán oltá soh azaz fekvő bőr, mint az evangéliumban *olíndta jug* az ágy, Kl.

állani loj-ta, lol-ta, állj meg loja, lola; C. fód, fód, F. lol, — Kl. lolej = állj meg, rotä = csendes. Fischernél: ma lollam, nung lollan (lolla), lu loll = állók, állasz, áll; mung lollu, ning lol-lite, lu lollat állunk, állotok, állanak.

aludni hoj-ta, vojltá-ta. C. âd, ôd, ôdam = álom, F. ma vojtlam = alszom, Kl. vojtle, hollem, voltlaj = alszik.

alvás hojpsa, vojltipsa.

árpa — C. — F. lant, Kl. — Tudjuk, hogy *lant* ételt, ehettőt, gabonát jelent. Déli vogulban *ašlah* az árpa.

alacsony lel, C. tet, F. lel, Kl. lel, tet năgol (?)

asszony imi, C. imi, F. — Kl. imi.

ég, *menny* turum, C. — F. pöhl = felhő, Kl. nomen, num felső; num torom, jom = eső?

eső jert, C. jert, jom, F. jert, Kl. ert, jert, lovt?

jégeső potem lońs, seming lońs = fagyott hó, szemes hó, C. — F. pojssam (?) = pot-sam, sem = fagy-szem? Kl. pojšem, keung lońc = köves hó. Déli vogulban is *ähtežung* = *ahtesung* = köves.

éj at, C. at, jogon = késő, F. at, Kl. ej, jig (?)

ember ho, C. huj, ko, F. huj, Kl. ho, huj.

erdő und, unt, C. unt, vont, F. arjuh = sok fa, Kl. ar joh, vont.

ezüst sel voh, noví voh, C. — F. jim voah = jó ércz, Kl. im voh, naji voh = noví voh, azaz fejeér ércz. Az *ezüst* úgy viszonylik a' szirjän *ezšs*-hez, mint a' *nyuszt* a' vogul-osztják *ńogos*-hoz, mellyekről az utó *t* leesett.

est il, ilä; C. ida, F. itn, Kl. etnopelik, itna, iten, itn. — A' tö *il* vagy *ila*, *it*, *ida*, a' *na*, *n* rag, tehát estvel: *ilna*, *itna*, *itn*.

éjfél (at = éj) at-kutip, C. ât-kuttep, F. at-kutlep, Kl. (at, ej = éj).

év tal-lung (= tél-nyár), C. ôť, âtl, F. ool, Kl. tel (= tél), *al*. Tehát látjuk, hogy az *év*-nek megfelelnek finn vuot, osztják ôť, ôl, âl.

enni le-ta, lelem = eszem, C. tev-da, F. lelem = eszeim, Kl. le-ta, lelem.

éhes lela (= étlen), C. — F. simgudai, a' mi érthetetlen, Kl. —

evet lanki, C. tanga, tenki, F. lanka, Kl. —

eb amp, C. âmp, F. amp, Kl. amp, amb.

egér lenkır, C. tenger, F. lenkar, Kl. lenkır, lungur, longur.

élő, *eleven* lileng, C. titeng, F. lilen, Kl. lil, vulta. A' lil = lélek, élet, a' vulta pedig ol-ta, vol-ta = élni.

isten torım, C. tōrem, tōrum, F. turom, Kl. torom, torm.

iny angin, C. angen, F. angn, Kl. —

íjj jugol, C. jogot, F. jogodl, Kl. —

inni ja-, jaú-, janś-ta, C. jeú-, jiúda, F. jandsa, Kl. jens-ta, janslem = iszom.

írni haš-, hanš-ta, C. hanš-ta F. kand-sa, Kl. —

ördög kul, C. kul, F. kull, Kl. —

orr nól, C. nót, náat, F. net, Kl. ñol, nól.

orcza venž pungıl = arcz-oldal, C. pôhtam, pugodem, F. ongl = ungil száj, Kl. puglom, puglem. A' C. és Kl. megegyeznek.

ón uln, C. — F. uln, Kl. — Tudjuk, hogy Fischernél a' vogul *alna* ezüstöt jelent, 's hogy az ólom osztjakul *lolpi, tolpa*.

ülni oms-ta, omıs-ta, C. omıs-ta, umıs-ta, F. ma omeslam = én ülök, omeslan = ülsz, omesl = ül, omeslu, omeslite, omeslat ülünk stb. Kl. —

út pant, C. — F. pänt, Kl. —

úr uort, urt, C. — F. úrt, Kl. —

újj luj, C. tuj, F. dluj, Kl. luj, loj, joj.

kéz još, C. kêt, kôt, F. ket, K. jaš, köt.

köldök pukıng, C. puklang, pukleng, F. poklong, Kl. —

könyök još kavan, još keven, još serkep, C. kungnaj, kunhúi, F. kungaj, Kl. —

kopeka voh, vog (pénz), C. tanga, tlenki, vah, F. jah langa (= tíz evet), Kl. — Lásd a' szótár 69. 70. lapjait.

kút, *forrás* sojm juram, ilbi sojm = patok árka, előpatak, C. — F. mī vong = föld-gödör. Kl. —

kés keži, C. keže, kačeh, kočeh, F. keč, Kl. —

kanál náli, C. nála, F. nála, Kl. —

kerék lak, C. — F. arba-lageb, Kl. — Az *arba* szó török = szekér, *lageb* pedig = lakep, lagep = kerekü, gömbölyü.

kötél šunši = zsineg, C. —, F. žánža, Kl. —

kantár sermat; C. —, F. šermat Kl. —

kancza ne loví = nöstény ló, C. neng tau? F. nen lau, Kl. —

kenyér náú, C. náú, F. nan, Kl. nän.

kék pudí, piti = fekete, C. — F. langa žinž, Kl. — A' F.

langa = ég, vog. leang; žinž talán az orosz sinij = kék.

kis aj, C. aj, F. aj, Kl. aj.

kő kevi, C. keu, F. keu, Kl. kiv, keu, koh.

has hon, hun, C. hon, honaj, F. hon, Kl. hon, kun, poroh =
derék, ont = onder, under = has.

hó (nix) lonis, loús, C. tonf, F. tonž, Kl. lonč, lonč.

hólyag — C. hama, komlang, F. kauvah, Kl. —

hó, hold, hónap tiliš, C. tiliš, F. tileš, Kl. tileš, tiliš.

hát šanš, C. čanč, F. ženž, Kl. čenš, čanč, tünč.

hol-(val) hol-nap, hola, holejt, C. hoda, F. kulangatl, holan-
gatl*). Kl. holoet, huleut.

haj ubit, C. —, F. ubot, Kl. upat, obit, opta.

homok pan, C. pan, F. pan, Kl. pan.

hét labit, C. tábet, F. sabat, Kl. labet.

hegy rep; C. rêp, F. raep, Kl. rep, ráf.

ház hot, hat, C. hôt, hât, F. hot, Kl. hat.

harisnya vaj, C. vaj, F. voj, Kl. —

hordó — C. — F. lagun? Kl. —

hús noga, C. nôga, nôgo, F. nogo, Kl. nogo, űuga, űogaj.

hal hul, C hut, hutl, F. kül. Kl. kul, hul.

hideg iski, C. — F. ajdsek, Kl. iški, itik, itéh.

holt hala, halim, C. hadem, F. kolom, Kl. —

gyermek návirem, C. náurem, aj náurem; F. aj navrem:

kis gyermek, Kl. —

fiu gyermek ho návirem, C. —, F. pog ho = fiu ember, Kl. —

gyűrű lak, C. —, F. lageb, lásd a' **kerék** szót.

gyökér ler, C. turt, F. ler, Kl. ter.

jávor szarvas kuríng voj = lábas vad, nagy vad, C. noh,
ňouh, F. krungoje = kuríng voj, Kl. —

juh oš, C. oš, a' F. oš, Kl. —

jég jonk, jenk, C. jenk, F. — Kl. jonk, jenk.

*) holnap után = puj gatl.

jégeső seming loú's = szemes hó, C. — F. pojssam, Kl. pojšem, keung lonč. A' F. és Kl. pojssam. pojšem nyilván *sam, šem* = szem, és *poj* talán a' *pot, pod* = fagy szó. A' Kl. keung lonč = köves hó.

láb kur, C. kur, F. kur, Kl. kur.

leány evi, C. eva, euva, F. euva, Kl. eua.

levegő ég vot = szél, C. — F. aebach (sic)? Kl. epil, pugram = puhrem, szélvész.

ló lovi, C. tau, F. tau, Kl. tlau, lou, log (kopta loh = herélt ló).

lakat toman, C. tuman, F. tuman, Kl. —

látni ũ-ta (tudni, látni), C. uj-ta, F. ent ulem = nem látok (= an ulem). Kl. —

lúd lunt, C. tunt, F. lunt, Kl. lont, lunt.

levél libit, C. lipet, libet, F. liibet, Kl. lipit, liibet, luvat.

nagy un, C. êne, una, F. enä, Kl. on, una, ele, helle. A' két utolsó szó lehet = vog. = *äl* fel, *äli* felső.

néne obi, C. opa. oba, F. opo, Kl. obe, jigem evai = atyám leánya.

nap hadl, C. hatt, F. hotl, Kl. hatl, kotl.

nő ne, C. neng, F. neng, Kl. näng.

nevetni náh-ta, C. náh-ta. F. ma náhlom = én nevetek. Kl. —

nyelv nálím, C. nádam, nádem, F. nälem, Kl. nälem, nälím.

nyíl úol, C. úot, úatl, F; nodl, Kl. —

nyúl šour, C. čaver, čever, F. žauvr. Kl. —

nyuszt úogos, C. úogos, F. úogos, Kl. —

nyest — C. — F. susar, Kl. —

nyírfa süngit, sumet, C. sümet, sugmet F. sumet, Kl. —

száraz sorím, C. sôrom, sârem, F. sorom, Kl. —

szárny marik, C. mérek, F. moreg, Kl. —

szán ogol, C. ôgot, augotl, F. ogol, Kl. —

száj lul, *) C. tut, F. lul, Kl. lul, jul, ungl = nyílás, száj.

szél vot, C. vôt, vât, F. vot Kl. vuat, til.

szív sam, C. sem, F. sôm, Kl. sem.

szék — C. — F. omas-juk (ülés-fa) Kl. —

*) A' szótár 83. lapján a' *lul-na* szót nem értém, de a' F. és Kl. *lul*, a' minek a' C. *tul* törvényes megfelelője, bizonyosság, hogy az idézett *lul* száját jelent. Tehát *lulna jelba edta* száj által előjönni, nyilvánulni.

szem sem, C. sêm, F. sem, Kl. sem.

ször pun, C. pûn, F. pun, Kl. —

szakál tuš, C. tuš F. tuš, Kl. tuš.

szolga ort, C. ort, F. ort, Kl. —

szolni jasta-ta C. jasta-ta F. jasta, Kl. —

szomjas langalip = kívánó, C. — F. jantlam = iszom, Kl. —

sárga novî hurbi, vostî = világos, zöld, C. — F. narba nej-
leb = narip és nejl? Kl. —

sör araš ink = savanyú víz, C. — F. sur, *) Kl. —

sírni lîl-ta, C. tél-ta F. ma tûlam = sírok, túllam helyett, Kl. —

süveg mil, C. mil, F. mil, Kl. —

sötét patlam, padlem, C. pêtlem, F. botlem, Kl. —

zúz, dér lońs = hó, C. — F. laum. Kl. — A' F. laum = lom
lehet, mi nem csak a' finn lumi = hó, hanem az osztják lońs, lońs-
szal is egyezhető.

zöld vostî, C. vasta, F. vosta, Kl. vošte.

zab lovî labidta lant = ló etető gabona, C. — F. vat-lant,
Kl. vat-lant, turîn lant, sulo. — A' vat-lant = szél gabona, talán az
oroszl. озимный овѣсъ = Winterhafer.

csillag hos, hus, C. hûs F. huz, Kl. hus, kos.

csizma nir, C. nîr, F. nir, Kl. —

részeg kutsîm, kutîjm. C. —, F. kudsaj, Kl. —

réz padar-uh = padar-voh, C. — F. peter-boah, Kl. —

rubel — C. čaget, F. sot langa = száz evet (kopeka). Kl. —

ruha sah, sah-kuš C. sah, F. sah-ner = felső ruha-csizma, Kl. —

bőrruha oš C. ûč, ûš, F. oš (na), Kl. —

rén szarvas vil, kaleng, C. veta, veda, F. vüle, Kl. —

tó tû, C. teu, touh, F. tou, Kl. —

*) Nevezetes műveltségi szó a' sör, osztják sur, votják sur, perm sur, déli
vogul sar (Ahlqvist szerint, Culturord, 45. lapján sara), cseremisiz sra; — habár
a' török-tatár sera volna is eredete. A' magyar bor szónak is illetén eredete
lehet, mert a mordvinben pu'a (pure), cseremisizben pu'ro méhser, ellemben a'
cseremisiz pura ser; uigurbán Vámbéry szerint bor (a' bor). Vajjon ez az uigur
bor egy-e a' csagataj-osmán boza = hevítő-ital-val? kétkeűik Budenz, Nyelvtud.
Közl. X. köt. 78. lapján), minthogy az uigur nem látszik a' z-r változást úgy
kedvelni, mint a csuvas; azonkívül a' boza szónak töröksége is kétes volna még.
De akárhonnan származnak is a' sör és bor szók, a' magyarok magokkal hozták
azokat, akár mint eredeti ugor, akár mint ott a' közös ugor hazában kölcsön
vett szókat.

- tűz** tut, C. tût, tuget, F. tût, Kl. tugut, tut. *tüzi fa* sorím jog, juh = száraz fa, C. — F. sourum juh, Kl. —
- tehén** mis, mus, C. mis, F. sagnar (tör.), Kl. mes, sagnar.
- teve** = C. — F. tûja (tör.). Kl. —
- disznó** puris, C. puraš, poreš, pures, F. pures, Kl. puris, poris, poros.
- tok-hal** sog, soh, C. — F. soh, Kl. —
- tej** esim-ink (emlő viz), C. esem jink, F. esemik = esem-ink, Kl. esem-jink, tüti-jink (scecs-víz).
- tojás** požoh, C. moh, kar-moh, F. kar-moh, Kl. karemoh, moh, pažoh.
- tegnap** mogadl, C. — F. mohatl, Kl. —
- pénz** vog, voh, C. vah, F. vuah, Kl. —
- fej** og, oh, C. oh, uh, ouh, F. uh, Kl. uh, og.
- fül** pal, C. pet, F. pel. Kl. pel, pil.
- fiú** pog, poh. C. poh, pah, F. poh, Kl. poh, pah, pagam = fiam.
- férj** hó, hoj, C. ku, kuj, huj, F. huj, Kl. ho, huj.
- fa** jog, joh, juh, C. juh, F. juh. Kl. joh, jog.
- folyó** jogan, C. jeaga, F. tangat = Irtiš, Kl. jagan, jogan, tangat.
- föld** mâ, C. meg, meh, F. mög. Kl. mig, mih.
- fejsze** lajim, C. tâjem, F. lajem, Kl. lajim, lajm, jajm.
- falu** pugol, C. pogot, F. ar hot = sok ház, Kl. —
- fazék** put, C. put, F. put, Kl. —
- felhő** paling, C. peteng, F. püllen, Kl. —
- fürdő** peil, pejl, C. peget, F. pegl hot = fürdő ház, Kl. —
- fekete** piti, puti. C. pegda, pegde, E. pujta Kl. piti, pugete.
- feküdni** ol-ta, C. — F. ol-lam = fekszem, Kl. —
- fark** li, lij, C. teg, teuh. F. lüg, Kl. —
- farkas** jevir, C. jeura, jeureh, F. jeura, Kl. —
- fenyű** hul, hol, C. hut, F. hul, Kl. — *feketefenyű* — C. unža, onžeh, F. unža, Kl. —
- fű** pom, pum, C. pôm, pûm, F. pum, Kl. pom.
- fejér** novi, C. nova, novi, nevi, noga, F. nauva, Kl. novi, nevi näge.
- forró** hošem, C. kušem. F. hožem, Kl. —
- veres** vürti, C. verde, F. vürta, Kl. vürti, vürte.

vaj voj, C. voj, F. mis-sahse = tehén zsír Kl. —

város voš, C. vač, voš, F. voš, Kl. oš, vaš

víz jink, C. jink, F. jink, Kl. jing.

vas kardī, kordī, C. et vâh, F. voah, Kl. —

(C. et-vâh = vas, F. intl-voah = aczél.)

madár tohling voj = szárnyas vad, C. — F. lunt-vas, = lúd-kacsa, Kl. —

mony — C. — F. mun, Kl. —

melly meil, C. meget, F. megil, Kl. —

mező har, C. kar, F. kar, Kl. leita-gor = leta-gar (kar) = étel-föld.

menni man-ta, C. men-ta, F. ma mendlam = én megyek, menlu = megyünk, Kl. —

méz mavī, C. mag, F. majg, Kl. —

macska kati, C. möšek, F. müšek, Kl. mušok, mišak. *)

ma tam hadl, gadl, C. tem hat, F. tam gotl, Kl. —

*) A' macska szó és helyettesei kati, möšek stb. megérdemlik az észrevételt. Miklosich a' Slawische Elemente im Magyarischen. Wien, 1871. pag. 40.) a' macska szót a' déli szlávbul eredettnek mondja. De az osztják möšek, mušok, mišak a' mellett tanuskodik, hogy a' szó a' török-tatár népektől jutott az ugorokhoz és a' déli szlávokhoz, mert az oroszban koška a' macska. Valamint a' kati, catus, Katze, keletről jött az ugor, német és szláv nyelvbe, úgy a' macska is.